PAUL FÉVAL

MĂNUȘA DE OȚEL

PAUL FÉVAL

MĂNUȘA DE OȚEL

— ROMAN —

Volumele I-II

EDITURA SCORPION

ISBN 973-95511-4-9

PARTEA ÎNTÎI

MÂNUŞA CIZELATĂ

I

ESEU DESPRE FAMILIA SCHWARTZ

A fost odată, în micul oraş Guebwiller din Alsacia, o familie Schwartz, care era foarte cinstită şi care furniza alsacieni întregii lumi. Alsacienii sînt în general bine văzuţi în lume, iar familia Schwartz, fie la cerere, fie din oficiu, îşi plasa copiii cu bunăvoinţă. Bunăvoinţă este un cuvînt cu caracter local; el se pronunţă *punăfoinţă* şi capătă o armonie cu totul aparte cînd este pronunţată de cineva care ştie „să forbească bine vranţuzeşte".

Familia Schwartz prospera deci, crescînd şi înmulţindu-se într-un ritm evanghelic, trimiţîndu-şi puii la Paris, în provincie, în străinătate şi, în ciuda acestor exporturi continue, aveau întotdeauna în rezervă un stoc considerabil de mici Schwartzi şi micuţe Schwartze, gata şi unii şi celelalte pentru împachetare.

Cîntecele slăvesc Normandia; şi pe bună dreptate; nici o regiune nu produce mere atît de frumoase şi avocaţi atît de guralivi; în ce priveşte comerţul, societăţile corale, berea şi accentul, fără îndoială că Normandia nu încearcă niciodată să rivalizeze cu Alsacia! Un tînăr Schwartz, pregătit cu grijă pentru a cuceri simpatia, este sinteza tuturor virtuţilor unui locuitor din Savoya, Provence sau Auvergne: el posedă proverbiala cumpătare a primului, îndrăzneala cuceritoare a celui de-al doilea şi fineţea cavalerească a celui de-al treilea. Ba, mai mult: ar fi de mirare să găsiţi în Europa vreun orăşel de două mii de suflete care să nu aibă cel puţin un Schwartz din Guebwiller şi care să nu se felicite din toată inima pentru acest lucru!

În 1825 erau doi la Caen: un comisar de poliţie tot atît de priceput pe cît de integru şi un cofetar elveţian care făcea avere în mod cinstit. Această dată de 1825, la Caen, şi titulatura comisar de poliţie îl vor lămuri de îndată pe cititor că aici este vorba de faimosul proces Maynotte. Printre cauzele celebre, afacerea Maynotte

este una dintre cele mai stranii și mai puțin cunoscute. De altfel, cititorii care se vor lăsa prinși de lectură vor afla aici altceva decît o simplă povestire a acestui neobișnuit act criminal.

La 14 iunie al aceluiași an 1825, un tînăr Schwartz, un adevărat Schwartz din Guebwiller, sosi la Caen pe imperiala diligenței de Paris. Îmbrăcămintea lui curată vădea acele îngrijiri stăruitoare care nu izbutesc întotdeauna să ascundă și stinghereala. Fără să fie înalt, statura lui proporționată marca o constituție sănătoasă și rezistentă. Avea părul negru, pielea puternic colorată și trăsăturile ascuțite. Tipul acesta de oameni, destul de rar în Alsacia, este de obicei modificat de o obezitate precoce. J.-B. Schwartz era încă foarte slab. Nu părea să aibă mai mult de 20 de ani. Aspectul fizionomiei lui era de o blîndețe gravă, tulburată însă de o privire vioaie ce părea nesățioasă.

Bagajul era atît de puțin, încît îl ținu cu ușurință sub braț cînd coborî din diligență în curtea mesagerilor. Cei care fac serviciu pe la hoteluri îi judecă pe oameni în general după înfățișare, mai cu seamă în Normandia: nimeni nu-l întrebă ce meserie are. El se interesă de adresa domnului Schwartz, comisarul de poliție, și a domnului Schwartz, cofetarul.

Între Schwartzii ajunși și Schwartzii în devenire este un fel de francmasonerie. Tînărul nostru călător fu deosebit de bine primit atît la funcționarul superior, cît și la negustor; îl întrebară ce mai e prin regiune, ce mai e pe la el pe acasă; se arătară în mod deosebit înduioșați de faptul că și tatăl și mama lui muriseră, lăsînd în urmă două duzini întregi de orfani Schwartz-copii. El era cel mai mare. În douăzeci de ani, respectabila lui mamă avusese șaisprezece nașteri, din care șase duble. Toate nevestele Schwartz sînt așa, slavă Domnului!

Tînărul nostru nu a trebuit nici măcar să spună că venea la Caen ca să-și cîștige existența; este un lucru de la sine înțeles că un Schwartz nu călătorește de plăcere. Văzîndu-l, și comisarul de poliție și cofetarul exclamaseră: „Ce păcat! dacă ai fi venit săptămîna trecută..." Totuși, acuma fiecare Schwartz este instalat în post!

Schwartz angajat la cofetar; Schwartz cuibărit la biroul de poliție; Schwartzi de rezervă; tot astfel se văd prin hățișuri stejari de toate mărimile, care cresc umili pentru a înlocui arborii mari condamnați la tăiere.

La ora cinei tînărul nostru călător se plimba melancolic pe malul rîului Orne. Ospitalitatea celor doi compatrioți nu mersese chiar pînă a-i oferi un loc la masă. Își tot ducea bagajul sub braț, și gîndurile nu-i erau prea roze. Fără îndoială, înainte de a-și pierde cu totul nădejdea, avea să vadă încă un mare număr de

Schwartzi din diferite departamente ale Franței, numai că rezervele bănești erau pe sfîrșite și stomacul îi răbda de dimineață.

— Ei, Schwartz ! se auzi o voce veselă în spatele lui.

Se întoarse numaidecît, fericit. Orice întîlnire e binevenită, căci la capătul ei poate exista posibilitatea unei mese. Văzîndu-l însă pe cel care îl strigase, Schwartz se încruntă și lăsă ochii în jos. Un tînăr de vîrsta lui, foarte acceptabil îmbrăcat și a cărui eleganță sui-generis arăta a fi comis-voiajor, se îndrepta spre el, cu surîsul pe buze și mîna întinsă.

— Ce faci, coane ? îl întrebă cu franchețe acesta. Iată-ne așadar, în patria vacilor grase, ai ?

După ce îi strînse mîna lui Schwartz, care rămase inertă, adăugă :

— Cum de ne întîlnim totuși ?

— Întîmplarea, domnule Lecoq, răspunse tînărul alsacian, ridicîndu-și ceremonios pălăria, întîmplarea...

Domnul Lecoq îl luă de braț, și lui Schwartz i se păru că încearcă o ușoară neliniște. Trebuie spus că nimic din înfățișarea noului-venit nu justifica o asemenea senzație. Era un băiat foarte frumos, cu tenul proaspăt, cu înfățișarea mîndră, cu privirea deschisă și îndrăzneață. Manierele lui puteau fi lipsite de distincție, așa cum costumul pe care îl purta abuza de culori vii, dar aceste amănunte îl interesau prea puțin pe alsacianul nostru. La Guebwiller oamenii sînt prudenți. Neîncrederea lui J.-B. Schwartz trebuie să ne facă să avem, pînă la un anumit punct, o rezervă, în ce-l privește pe strălucitorul domn Lecoq.

— Ați luat masa ? întrebă acesta după cîțiva pași.

Schwartz se înroși, iar ochii lui iuți îi jucară în cap.

— Da, da, domnule Lecoq, răspunse.

Comis-voiajorul se opri, îl privi în față și se porni să rîdă puțin forțat.

— Ta ! ta ! tomnule Legog !. repetă el, exagerînd accentul tovarășului său. Destul ! Gata ! Mințim ca o haimana, Baptiste ! Cei care ți-au spus că am fost concediat de la frații Monnier au mințit cu nerușinare, prietene ! Nu-l dai afară pe Lecoq, fiu adoptiv al unui colonel, auzi ? Lecoq este cel care reacționează atunci cînd patronii nu-i sînt pe plac ! Monnier este un om de nimic. Aveam la el patru mii ! „Berthier și Compania“ mi-au oferit cinci mii, plus comisioanele ; mi-am făcut imediat bagajele !

— Cinci mii, plus comisioanele ! repetă alsacianul, umezindu-și buzele.

— Formidabil, băiatule, nu-i așa ? Și n-am să mă opresc aici... Dar dumneata de ce nu mai ești la Monnier ?

— Au redus numărul salariaților.
— Îți spun eu : nerușinați... Cît aveai ?
— Trei sute și prînzul...
— Cu pîine și apă... O baracă... Jean-Baptiste, dacă aș îndrăzni să mă exprim sincer, ți-aș spune că ești un nătărău, un fraier.
Schwartz încercă să zîmbească și răspunse :
— Eu nu am noroc ca dumneata, domnule Lecoq.
Părăsiseră malul apei și urcau strada Saint-Jean. Comis-voiajorul ridică din umeri și luă un ton doctoral :
— În comerț, Jean-Baptiste, zise el sentențios, nu există nici noroc, nici nenoroc. Depinde numai cum știi să ții cărțile, asta e, înțelegi ? Și felul cum știi să riști totul... Eu, ăsta care îți vorbesc, dacă voi avea vreo nemulțumire la „Berthier și Compania", imediat îmi iau zborul spre alte meleaguri, cu opt mii fix, sau mai mult...
— Trebuie că faceți economii severe, domnule Lecoq ! îl întrerupse Schwartz cu o admirație naivă.
Domnul Lecoq îi lăsă brațul ca să-i dea un pumn zdravăn în spate.
— Jocul, vinul, frumoasele ! zise el. Eu sînt un tînăr băiat de familie, și, să știi de la mine, curcile plouate nu fac niciodată avere, băiete !
Și întorcîndu-l în loc pe Schwartz, îl împinse prin poarta unei vechi clădiri care avea ca firmă acel ilustru tablou reprezentînd o pasăre domestică pe picioare înalte care se ținea de coama unui leu : „La Cocoșul îndrăzneț".
J.-B. Schwartz nu se împotrivi, fiindcă un miros plăcut de bucătărie îl amețise.
— Hei, chelnerițo ! strigă domnul Lecoq cu acel ton impunător care dă greutate comis-voiajorilor prin hoteluri. Mama Brulé ! Moș Brulé ! Moș Brulé ! E cineva, ce dracu !
Mama Brulé își arătă din pragul bucătăriei o venerabilă față de vrăjitoare. Domnul Lecoq îi trimise din vîrful degetelor o sărutare și-i zise :
— Pentru că mi-am regăsit un vechi prieten, și cum meniul fix s-a terminat de-o jumătate de oră, servește-ne în camera mea două ospățuri de cîte patru franci... Hai, să văd de ce sînteți în stare, iubiților !
Fu răsplătit de surîsul știrb al hangiței.
— Aici respir eu cînd vin la Caen, continuă Lecoq urcînd treptele curbate ale scării. Mi-ar da pe credit și ardezia de pe acoperiș. Dar n-am ce face cu ea, înțelegi, băiete ? ! Poftește și intră.

J.-B. Schwartz intră de data aceasta fără rezerve. Mirosul din bucătărie acționase asupra psihicului lui. Un ecou vag al ultimelor cuvinte ale lui Lecoq îi mai răsuna încă în urechi : „Jocul, vinul, frumoasele !" Jocul — zădărnicie ; cu vinul, însă, nu i se urîse și, în ciuda virtuților circumspecte ale mizeriei, gîndul că ar putea iubi îl făcea să-l treacă sudorile.

Oamenii din Alsacia sînt greoi din fire, dar cum vine luna august, le și ies coșuri pe obraji.

Era o cameră de han urîtă și murdară. Abia intrat, domnul Lecoq se repezi iar spre scară și strigă cu o voce răsunătoare :

— Hei ! Fată ! Moș Brulé ! Mama Brulé !

Iar cînd i se răspunse :

— Trăsura mea pentru ora opt ! Ca la armată ! Trebuie să fiu mîine dimineață la Alençon ! Revenind spre invitatul lui, adăugă cu nepăsare :

— Casa „Berthier" îmi plătește o gabrioletă și un cal, ce zici ?! Și în anotimpul ăsta, mă deplasez numai noaptea, ca să nu-mi stric tenul.

— Dacă aș îndrăzni... începu J.-B. Schwartz cu un ton insinuant.

— Să-mi ceri un loc în șareta mea ? îl întrerupse Lecoq.

— Da...

— Ta... Ei bine ! nu îndrăzni, Jean-Baptiste, auzi ?... O să vorbim numaidecît, băiete : pentru moment, am alte proiecte pentru dumneata.

O expresie de neîncredere cuprinse din nou trăsăturile lui Schwartz al nostru, care murmură :

— Știți, domnule Lecoq, eu nu sînt decît un biet tînăr...

— Bine, bine ! O să stăm de vorbă ; o să-ți spun. Mă angajez formal să nu-ți cer să inventezi praful de pușcă.

Vorbind, își făcea toaleta, își schimba hainele de oraș cu un costum de călătorie. Cînd servitoarea veni cu mîncarea, își deschise geamantanul cu zgomot mare.

— Pentru că o pornesc spre Siria, strigă el, vreau să-mi plătesc nota. Să-mi facă socoteala exactă, tinerețe, auzi ? fără să uite că mă bucur de remiza de comerț... Și ovăz pentru bidiviul meu!

J.-B. Schwartz nu era regele perspicacilor ; totuși, își dădea seama destul de limpede că Lecoq își anunța plecarea ca la teatru. Deveni atent ; și presupunînd că domnul Lecoq voia să joace o comedie față de el, auditoriul era prevenit din plin.

Dar acest fapt nu îl stingherea deloc pe domnul Lecoq, care era după cum o să ne dăm seama prea bine, un tactician foarte original și de primă mînă.

— Ai văzut firma? îl întrebă el dintr-odată, luînd loc la masă. „La Cocoșul îndrăzneț". Este ceea ce a determinat alegerea mea, Jean-Baptiste! Eu sînt Lecoq [Cocoșul] și sînt îndrăzneț. Să spunem totul pe față: poate am nevoie de dumneata, băiatule. Plătesc peșin. Sînt în fonduri. Aici vînzarea a mers bine: i-am livrat alaltăieri domnului Bancelle, cel mai mare bancher din Caen, o casă de bani cu cifru secret și cu măsuri de siguranță de care e înnebunit. În oraș nu se vorbește decît despre asta. Toți bancherii din Normandia cer case asemănătoare, așa că mi-am asigurat un comision la firma „Berthier"! În sănătatea mea!

Bău un pahar de vin înainte de supă, apoi continuă:

— Pentru ce? Pentru că sînt cocoșul îndrăzneț, pentru că intru oriunde cu ținută frumoasă, vorbire elegantă, ușurință de exprimare și așa mai departe... Tu, băiatule, ești găina, auzi? — redingotă uzată, pungă subțiată, timiditate prăpăd!... Există deci doi Schwartzi la Caen: eu pun de la început degetul pe rană, știi bine... Schwartzii sînt ca evreii, se împing unii pe alții în lume, dar cu încetișorul, da! După crap, alsacianul este cel mai moale și cel mai rece dintre animale... Nu e loc la cofetar, nu e loc la comisar... Atunci, iată-l pe sărmanul tînăr că vrea să plece la Alençon să caute alți Schwartzi: e o prostie, auzi?!

Era trist să asculți asemenea vorbe; dar foamea biruise și tînărul nostru prieten mînca destul de bine ascultîndu-le. Dacă mănînci, trebuie să și bei; acel generos Lecoq îi turna vin curat. Este adevărat că vinul hanurilor din Normandia este vestit în cele cinci părți ale lumii, că în nici o altă parte nu se poate degusta altul atît de ințepător, atît de greu, atît de categoric dezgustător, încît nici un chimist pînă atunci nu reușise să găsească substanțele vătămătoare care intrau în componența acelei crîncene băuturi; dar, pe de o parte, cei care vin din Guebwiller nu sînt mofturoși, iar pe de alta, exemplara cumpătare a bietului nostru prieten îl făcea să arate mai nepregătit decît o fetiță. Pe măsură ce festinul de patru franci se desfășura din belșug, adăugind la vițel carnea de vacă la modă, iar la carnea de vacă, omleta, J.-B. Schwartz simțea cum îl învăluia o căldură neobișnuită; devenea bărbat, zău! și se surprindea pizmuind îndrăzneala lui Lecoq.

În acea mică lume a funcționarilor parizieni în care J.-B. Schwartz trăise cîteva luni, Lecoq nu se bucura de cea mai bună reputație; nu i se cunoșteau prea bine nici antecedentele, nici relațiile; circulau chiar zvonuri neplăcute și destul de grave despre el, dar nimic nu fusese dovedit, iar invidia se agață totdeauna de

învingător. Lecoq era un învingător: cinci mii de franci leafă, comisioanele şi trăsura! Nu existau, în 1825, mulţi comis-voiajori care să ajungă la acele culmi ale prosperităţii. J.-B. Schwartz se uita la el umil, de jos, respectuos; fiecare pahar de vin normand adăuga ceva la noianul admiraţiilor sale. Cînd ajunseră la desert, dacă s-ar fi pus de o parte toate bucuriile acestui Lecoq, şi de cealaltă toate virtuţile Alsaciei, nu ştiu dacă conştiinţa lui J.-B. Schwartz s-ar fi înclinat spre dreapta sau spre stînga.

El era cinstit, fără nici un fel de îndoială, în acest sens n-ar fi înşelat pe nimeni cu o centimă la o factură; totul e să ştii cum se întocmeşte o factură.

Brînza era pe masă, ca şi cele patru coate ale celor doi prieteni ai noştri, şi ei vorbeau.

— Este o femeie măritată, spunea acel donjuan Lecoq. Tu înţelegi, Jean-Baptiste, la vîrsta noastră, nu sîntem de lemn...

J.-B. Schwartz făcu un semn de învoire, laşul!

— Cu femeile măritate, reluă Lecoq, nu poate fi vorba de glumă; există *Codul*.

— Atunci, nu vă duceţi! exclamă Schwartz, asupra căruia acest cuvînt producea un efect nemaipomenit: o nouă dovadă a cinstei lui alsaciene.

Dar Lecoq îşi puse mîna pe inimă şi spuse cu un accent dramatic:

— Ţin să mă duc, băiatule, auzi?! Mai curînd să mor decît să renunţ la fericire! De altfel, continuă el cu mai puţină emfază, avem firul, Jean-Baptiste. Toate precauţiunile sînt luate şi am o scrisoare, semnată de mine, care călătoreşte în momentul acesta cu diligenţa. Va fi pusă mîine dimineaţă în cutia de la Alençon, pe adresa lui moş Brulé, prin care scrisoare îi cer bastonul cu mîner de argint, care îl vezi acolo în colţ şi pe care am să-l uit la plecare.

— Ah! făcu Schwartz. Toate astea pentru o dragoste trecătoare!

Domnul Lecoq umplu paharele. Îl duse pe al său la gură şi, profitînd de această ocazie, îşi examină pe furiş musafirul.

Terminaseră cea de-a treia sticlă şi Schwartz prînzise copios.

— Asta seamănă, murmură el, cu poveştile care apar prin ziare. Cum spun ei isprăvii ăsteia la Curtea cu juri? A aranja un alibi, cred.

Domnul Lecoq izbucni în rîs.

— Bravo, tinere! exclamă el. O să facem ceva din tine! ai găsit cuvîntul din prima clipă, Jean-Baptiste, e-he! Un alibi! Asta e precis! Aranjez un alibi pentru cazul în care bărbatul ar

vrea să-mi cauzeze neajunsuri. Nu e totul roz în meseria de seducător, nu! sînt și loviturile de sabie, și, unde mai pui, acest bărbat este un vechi militar!... Hei, fată! cafeaua și licheururile! Caldă!

Totul fusese spus cu volubilitate, pentru că în privirea îngreunată a comeseanului său domnul Lecoq vedea licărind o bănuială.

— Eu n-am să mă bag niciodată într-o încurcătură ca asta! gîndi cu voce tare Schwartz, plin de acea dulce mîndrie pe care o dă cumințenia.

— Jean-Baptiste, continuă domnul Lecoq, turnîndu-i un pahar mare de rachiu, îți va veni și ție rîndul! vei cunoaște arșița de nestăpînit a pasiunilor... Dar n-am spus încă tot, e-he! Bărbatul este prietenul intim al comisarului de poliție.

J.-B. Schwartz se trase cu scaunul înapoi.

— Domnule Lecoq, declară el cu hotărîre, afacerile dumneavoastră nu mă privesc.

— E lucru făcut, tinere, e lucru făcut, răspunse comis-voiajorul. Vei avea un beneficiu...

— Nu vreau... începu alsacianul.

— Regele spune: noi vrem, puișorule! Îți plătesc o sută de franci, peșin, fără scont, pentru un cuvînt pe care îl vei spune diseară la urechea comisarului de poliție, încetișor și fără malițiozitate... Așa, ca să rîdem, ce! și ca să mă obligi! Asta e!

II

DOMNUL LECOQ

O sută de franci! Se știe oare ce poate face un adevărat Schwartz cu o sută de franci? Am văzut mulți oameni cinstiți cum se înduioșează pînă la lacrimi ascultînd acea bucolică ideală a finanței: povestea domnului Jacques Laffitte, care adună de pe jos un ac cu gămălie și în vîrful acelei gămălii își construiește biserica aurită. Mărturisesc, inima mea rămîne nepăsătoare în fața acestor teribile pasiuni ale economiei, dar înțeleg toate religiile.

Cîte ace într-o sută de franci! fiecare grăunte de grîu, știm bine, închide în umilul lui înveliș miracolul înmulțirii pîinilor; centimele germinează și ele, cînd le semeni, cînd le îngrijești, cînd le plivești, și recolta pe care o dau cu timpul și cu îngrijiri se numește milion.

J.-B. Schwartz nu avusese niciodată o sută de franci. Dacă ar fi avut o sută de franci, J.-B. Schwartz ar fi întemeiat o bancă în podul casei sale. Te naşti poet ; J.-B. Schwartz avea din naştere simţul subtil al borderoului, geniul contului de venituri.

Simţi o ameţeală, căci rachiul prost de la han îi dospea în cap ambiţia, iar cele trei sticle de vin acriu aţiţau în el focul sacru ; i se năluciră ca într-o poveste birouri mari, cu covoare pe jos şi funcţionari în spatele grilajelor, registre verzi, cu titluri roşii, lungi, groase şi late, pline cu scriitură englezească şi cifrele aliniate miraculos, o casă de bani metalică, încrustată, impozantă, ca o corabie, casieri care încasau, în livrea cenuşie, şi chiar o doamnă J.-B. Schwartz, într-o trăsură cu patru cai, împodobită mai ceva decît cele pentru înmormîntări de clasa întîi.

O sută de franci ! o sută de franci le cuprinde pe toate acestea, ba chiar mai mult decît toate acestea. Stejarul falnic dăinuie în mica ghindă, şi doar un fir de nisip grăbeşte spre prăpastie imensitatea avalanşei.

— Nu vreau ! repetă totuşi virtutea lui în agonie. Şi făcîndu-se că se ridică, adăugă : Nici pentru aur, nici pentru argint, domnule Lecoq, nu voi face vreodată ceva care să mă pună în pericol.

— Jean-Baptiste, răspunse comis-voiajorul cu superioritate, am onoarea să te cunosc ca pe propriul meu buzunar. Ascultă, mainte de a refuza, băiatule. E simplu ca bună ziua, şi, în afară de suta de franci, se poate să-ţi obţinem o oarecare poziţie la „Berthier şi Compania".

— Nu se oferă o sută de franci numai pentru o întîlnire ! se apără alsacianul. Trebuie să fie altceva.

— Dar dacă doamna este cea care face cheltuiala ?... insinuă domnul Lecoq, trecîndu-şi mîna prin părul bogat şi foarte frumos.

J.-B. Schwartz era în stare să înţeleagă chiar şi dragostea, dar acest argument îl ofensă. Domnul Lecoq, bătînd fierul cît era cald, exclamă :

— Nu încerca să judeci lucruri pe care nu le cunoşti, tinere ! Uite în două cuvinte despre ce e vorba : tu te îneci, eu te salvez, băiete !... Acum, ordinea şi desfăşurarea : Domnul Schwartz cofetarul închide la ora nouă ; cum se va face nouă şi jumătate, n-ai altceva de ales decît să-i ceri domnului Schwartz comisarul de poliţie să dormi la el în pod.

— Dar m-a dat afară ! îl întrerupse alsacianul nostru.

— Zău ! Să-ţi intre bine în cap ! Oricît de mare ar fi pămîntul, pe lumea asta nu sînt decît eu care mă interesez de persoana ta !

— E adevărat ! bîlbîi J.-B. Schwartz, care avea beție plîngăreață. Sînt singur pe lume...

— Trist exilat, pe pămînt străin. S-ar putea cita o mulțime de texte puse pe muzică de către primii compozitori. Nu e mai puțin adevărat că la ora zece și zece minute, comisarul de poliție se va întoarce acasă după ce se va fi dus la circul fraților Franconi, ridicat din pînză de cort în piața Prefecturii. Are să fie grăbit și prost dispus pentru că de data asta, datorită funcției lui va fi văzut pentru a paisprezecea oară pe domnul Franconi-tatăl îmbrăcat în haine de general și pe domnișoara Lodoïse în costum de Cymodocée. Va urca strada Prefecturii, apoi strada Ecuyère, unde s-a născut Malherbe... În sfîrșit, Malherbe veni, și primul în Franța... Dar poezia nu te interesează acum, Jean-Baptiste... Deci ai să-i urmărești în piața Fontette, apoi în strada Guillaume-le-Conquérant, pînă în piața Acacias, numită așa poate pentru că e plantată cu tei... Acolo locuiește el cu doamna Schwartz a lui, o femeie îmbătrînită, neplăcută, dar care rîde cînd e gîdilată. Ai să te apropii de demnitar, adică de soțul ei. Apariția ta o să-l surprindă neplăcut : o să strige : „Iar dumneata ?" Poate chiar o să adauge la această exclamație cîteva cuvinte mînioase, cum ar fi *trîntor, șterge-o, desculțule*, sau altele. Treaba lui : în fiecare săptămînă primește trei sau patru vizite de-ale Schwartzilor. Mă asculți, Jean-Baptiste ?

Jean-Baptiste asculta, cu toate că pleoapele lui îngreunate dădeau semne de capitulare. Domnul Lecoq continuă :

— Atenție, tinere ! aici devine important. Îi vei spune : „Domnule și respectabile compatriot, ghinionul pare să mă urmărească în această capitală a Normandiei de jos. Mă aflu lipsit de ajutor din cauza unei grozave întîmplări. Contam pe protecția unuia dintre vechii mei superiori în ierarhia comerțului parizian, pe nume Lecoq, înalt funcționar al casei «Berthier și Compania», care a furnizat casa de bani cu cifru secret onorabilului domn Bancelle..." Pricepi, băiete ? Nu sînt vorbe în vînt : sînt vorbe pentru o sută de franci, le spui sau nu le spui... „Dar — vei continua tu — acel tînăr reprezentant a părăsit chiar în seara asta locuința lui de la hotelul «Cocoșul îndrăzneț» și a pornit-o la Alençon cu trăsura..." Toate celelalte vorbe sînt numai pentru ca să ajungi să pronunți ultimele cuvinte ; ia repetă !

J.-B. Schwartz repetă, apoi întrebă :

— Unde am să mă culc ?

— Unde te-ai fi culcat dacă nu m-ai fi întîlnit pe mine, Jean-Baptiste ? Să nu ne pierdem în amănunte. Cînd onorabilul

dumitale o să te roage să-ți vezi de drum, totul s-a terminat! Ți-ai cîștigat banii și dreptul la recunoștința mea veșnică.

Tînărul alsacian se gîndea; cu judecata lui puțin confuză nu vedea absolut nimic compromițător în intervenția neînsemnată care i se cerea. Ceea ce îl îngrijora era teribila răsplată, făgăduită pentru o treabă atît de minoră.

Domnul Lecoq se sculă și își aruncă geanta. Bătea ora 8.

— Gata! Acuma, dragostea mă cheamă, spuse pe un ton declamator.

— Dacă aș ști, murmură J.-B. Schwartz, că dedesubt nu se ascunde nimic altceva decît dragostea!

— Presupun, tinere, spuse comis-voiajorul cu severitate, că nu îmi suspectezi nici onoarea, nici opiniile mele politice.

J.-B. Schwartz nu se gîndise la opiniile politice ale domnului Lecoq. Noaptea este un bun sfătuitor, mai ales cînd o petreci sub cerul liber. Ar fi dat mult să aibă o noapte întreagă în față.

Dar domnul Lecoq, după ce plăti nota, își închise valiza. Totul era gata, nimic nu zăcea în dezordine, în afară de acel baston de lemn, cu mîner de argint, uitat cu intenție într-un colț.

Domnul Lecoq coborî fluierînd o melodie; Jean-Baptiste Schwartz îl urmă. Echipajul comis-voiajorului de la casa „Berthier și Compania", brevetată pentru casele de bani cu dispozitiv de apărare și cifru secret, era o simplă brișcă pe două roți, dar micul ei cal breton părea viguros și plin de foc.

— Dați arvună? zise timid tînărul alsacian în momentul în care tovarășul lui punea piciorul pe scara așezată ca armele pe carele antice.

— Nici un sfanț, Jean-Baptiste, auzi?! îi răspunse domnul Lecoq. Nu-ți ascund că ezitările dumitale mă pun pe gînduri. Spune da sau nu, băiete...

— Dacă aș face treaba, întrebă J.-B. Schwartz, unde vă pot găsi?

— Spui da?

— Nu...

— Atunci, să te ia dracul, normand din Alsacia! Fă ce vrei!

— Dar nu spun *nu*.

Domnul Lecoq luă hățurile în mînă. Schwartz inspira milă. Pentru același preț și-ar fi vîndut partea brațului drept, dinții pe care îi avea în gură, lungi și buni, pădurea lui de păr și poate chiar izbăvirea sufletului. Dar îi era frică să se expună să facă ceva rău în înțelesul exact pe care legea îl atribuie acestui cuvînt.

— Păzea! strigă domnul Lecoq, care pocni din bici.

— Spun da... bîlbîi J.-B. Schwartz, descurajat.

Lecoq se aplecă spre el și îi mîngîie obrazul cu dosul mîinii.

— Prostuțule! spuse el, luînd pentru prima oară accentul curat de pe Canebière[1]. Iată-ne la treabă, Jean-Baptiste, da? Noaptea ta nu are să fie lungă. La două, spre ziuă, ai să ieși din Caen pe la podul Vancelles; faci doar o leghe în regiune, plimbîndu-te pe drumul spre Alençon. La ora trei fix, înainte de satul Allemagne, mă găsești în pădurea din dreapta drumului... Pe curînd, tinere, și spune-ți lecția, atît, nici mai mult, nici mai puțin, lecția... Dii, Coquet!

Coquet scăpără din picioare și porni ca o săgeată, în timp ce servitoarea de la han, băieții, mama Brulé, moș Brulé și micii Brulé urau drum bun în gura mare.

Serile de iunie sînt lungi. Era încă ziuă cînd domnul Lecoq și zglobiul lui căluț breton părăsiră curtea hanului, lăsîndu-l pe bietul J.-B. Schwartz copleșit de gînduri.

Cu scobitoarea între dinți, domnul Lecoq pocnea din bici ca un învingător, coborînd străduțele care duc la rîu. Oh! veselul chefliu! ce bine își purta pe o ureche cascheta de voiaj, și cît de grațios îi fîlfîiau în vînt colțurile luciosului fular care îi servea drept cravată. Surîdea fetelor, trimitea bezele negustoreselor aflate în pragul magazinelor, îi provoca pe băieți și striga: „Păzea, moșule!" oamenilor care se dădeau la o parte ca să-l lase să treacă.

Și închipuiți-vă că era bine cunoscut. Casa de bani vîndută de el domnului Bancelle, bogatul bancher, devenise celebră în orașul Caen: o casă de fier fermecată, care sfida hoții și prindea ca un jandarm mîna ticălosului! Parisul ăsta nu mai știe ce să inventeze! Casa de bani costa scump; tratativele duraseră un timp. Alți bogătași se și gîndeau să achiziționeze o mobilă atît de utilă. La Caen era necunoscut numele de „Berthier și Compania"; se spunea pur și simplu, casa „Lecoq". Domnul Lecoq, deci, era un tînăr vestit.

Nu trebuie să ne închipuim că afișînd ostentativ carourile remarcabile ale pantalonilor, curcubeul jiletcii și splendorile siderale ale cravatei, comis-voiajorul dădea dovadă de prost-gust. Nu, dimpotrivă, îi făceau un serviciu. Erau o reclamă la fel ca oricare alta. Acele violente distonanțe între culori atrag privirile și forțează gloria. Uitați-vă ce minciuni mai trag unii în piața publică atunci cînd poartă pe cap o cască sau un chipiu de general.

În urma briștii se auzea: „E domnul Lecoq, care se duce să vîndă alte case de bani. Ăsta nu se încurcă. Nu are de-a face decît cu oameni cu situație! Ce să-și apere sărăcimea împotriva hoților, banii de la ciorap?"

---

[1] Canebière, arteră principală la Marsilia.

Cînd, pe înserat, domnul Lecoq ieşi din oraş pe la podul Vancelles, existau sute de martori gata să jure că l-au văzut plecînd.

Aceasta înseamnă puţin, pentru că, în definitiv, te poţi întoarce. Dar amănuntele neînsemnate sînt ca micile pîraie care formează marile rîuri.

Cît timp ţinu înserarea, domnul Lecoq îşi mînă căluţul în trap, vorbi cu toţi căruţaşii pe care îi întîlni. La căderea nopţii, la trei sferturi de leghe de periferia oraşului, opri în poarta unui han pentru a-şi aprinde în mod făţiş felinarele.

— Frumoasă iapă, spuse hangiul, bătînd crupa lui Coquet.

— O să galopeze în acelaşi pas pînă la Alençon, îi răspunse domnul Lecoq. Dii, Coquet!...

La vreo jumătate de kilometru de han drumul avea o cotitură, iar pe dreapta se întindea un desiş de castani. Imediat ce dăduse colţul, domnul Lecoq îşi opri brusc calul. Se uită înainte, ascultă înapoi. Drumul rămînea pustiu.

Domnul Lecoq sări din brişcă; îl luă pe Coquet de căpăstru şi îl conduse aşa în plin desiş, pe o cărare mică prin care abia se putură strecura. Cărarea însăşi fu părăsită la primul luminiş care apăru. Tras cu putere, Coquet pătrunse în desiş, iar brişca fu scoasă astfel din drum.

În plină zi, ar fi fost uşor văzută, abia ascunsă cum era; dar noaptea pierde în întunericul pădurii tot ce e pe urmele drumului.

Domnul Lecoq deshămă calul, îl trase după el vreo trei sute de paşi şi îl priponi în hăţiş. Apoi se întoarse la brişcă. Într-o clipită, renumitul său pantalon în carouri fu înlocuit cu unul de stambă albastră, ros pe la genunchi ca la muncitori; în locul elegantei jachete de voiaj, îşi îmbrăcă degrabă o bluză de pînză, iar pe cap îşi aşeză o tichie mare de lînă roşcată, trăgînd-o mai pe ochi.

Neobişnuită îmbrăcăminte pentru o întîlnire de dragoste!

Domnul Lecoq îşi scoase cizmele, ultima rămăşiţă a strălucitei lui toalete, îşi puse în picioare nişte pîslari şi pe deasupra se încălţă cu nişte pantofi solizi cu ţinte.

Nu încape îndoială că însăşi iubita lui ar fi putut să treacă pe lîngă el fără să îl recunoască. O porni. Arăta întocmai ca un om din Calvados, greoi, necioplit, jumătate ţăran, jumătate orăşean, aidoma celor care merg spre oraş cu sutele, părăsind munca de pe ogoare ca să se facă muncitori.

Domnul Lecoq scrută întunericul şi se îndreptă cu pas hotărît spre Caen. Era ora 9 şi jumătate.

La ora 10 fără cîteva minute, un om ieși deodată din dugheana unui negustor de curiozități, aflată în acea piață Acacias, în cartierul Saint-Martin, pe unde locuia și comisarul de poliție Schwartz. Omul acesta purta o bluză țărănească și o tichie de lînă roșcată. Pașii nu i se auzeau, căci în picioare avea încălțări de pîslă.

El traversă repede piața și scoase de sub o bancă o pereche de pantofi mari cu ținte.

Cum ceasul din piață bătea ora 10, omul nostru, încălțat greoi și făcînd de astă dată să-i răsune pașii pe caldarîm, ajunse în piața Prefecturii, unde muzica fraților Franconi își urla ultimele note. Reprezentația se termină. Omul care purta un pantalon de stambă albastră, ros în genunchi, o bluză cenușie și o bonetă de lînă se așeză pe piatra de margine de la colțul bisericii. Comisarul de poliție Schwartz ieși printre primii de la circ și se îndreptă degrabă spre cartierul Saint-Martin. Omul greoi îl urmă de la distanță.

La jumătate de drum de casa lui, în strada Guillaume-le-Conquérant, comisarul de poliție fu acostat cu timiditate de un biet băiat, care păru că îl roagă stăruitor. Țărănoiul grăbi pasul. Comisarul de poliție îi zise bietului băiat cu un ton de nerăbdare și asprime :

— Nu se vine într-un oraș așa, fără să știi ! Nu pot nimic pentru dumneata.

Numaidecît, J.-B. Schwartz, cu mai multă îndrăzneală decît s-ar fi putut aștepta față de dezorientarea de la început, își plasă lecția învățată. Vorbi despre domnul Lecoq, protectorul lui, despre casa de bani a lui Bancelle și despre nenorocita întîmplare care făcea ca tocmai în seara aceea domnul Lecoq să plece la Alençon.

Comisarul de poliție, enervat, îi răspunse :

— Eu nu-l cunosc pe domnul Lecoq al dumitale și asta nu mă privește ; lasă-mă în pace !

Ceea ce și făcu J.-B. Schwartz, care își cîștigase astfel suta de franci.

Țărănoiul, oprit în umbra unui pridvor, ascultase foarte atent această conversație. Cînd comisarul de poliție și J.-B. Schwartz al nostru se despărțiră, el nu se luă nici după unul, nici după celălalt, ci pătrunse în rețeaua străduințelor întortocheate care se desfășoară în dreapta pieței Fontette. Acum mergea repede și părea foarte preocupat. O tavernă mai era încă deschisă în fundătura Saint-Claude. Se uită prin ochiurile de geam afumate pe care le protejau perdelele din pînză de saltea. Intră. Maghernița era goală, doar un om moțăia în spatele tejghelei.

— Sîntem gata, moș Lambert ? întrebă domnul Lecoq, pe care fiecare dintre noi l-am recunoscut chiar așa deghizat cum era.

În loc să-i răspundă, circiumarul intrebă :

— Ai povestea aia, toulonezule ?

Domnul Lecoq lovi un obiect care îi umfla bluza la piept. Obiectul scoase un sunet metalic. Circiumarul stinse lampa și amindoi ieșiră.

III

CINCIZECI DE DONJUANI

Trebuie să ne întoarcem cu citeva ore pentru a vorbi despre un lucru și mai interesant decit casa de bani cu cifru și sistem de apărare a domnului Bancelle. În vremea aceea, Caen era un oraș cam zgomotos ; studenții și militarii se agitau foarte mult în jurul femeilor frumoase.

Cea mai drăguță și mai plăcută persoană din Caen era Julie Maynotte, soția gravorului în oțel. De cind André Maynotte deschisese în colțul promenadei un modest magazin de armurerie și de curiozități, tinerii burghezi din Caen nu-și mai făceau obișnuita lor plimbare pe bulevard sau prin fața prefecturii, ci se încrucișau pe sub depărtații copaci ai pieței Acacias.

Ofițerii din toate armele — căci divizia militară nu fusese încă transferată la Rouen — studenții din diferitele facultăți, precum și puternicii comerțului se erijau în mari cunoscători și, de dimineață pînă seara, veneau să admire obiectele moderne și antice expuse cu un gust cu totul aparte în mica vitrină a gravorului. Romantismul nu inoculase încă entuziaștilor modei acea înfrigurare a Evului Mediu care a produs efecte atît de stranii cîțiva ani mai tîrziu, dar se dădea o muncă surdă de pregătire ; își și făcuseră apariția citeva pendule ale căror subiecte nu erau nici Fingal [1], nici Eucharis [2], nici Alonzo, nici Galatea [3] ; citeva bronzuri îndrăznețe își oglindeau reflexele verzui prin galbena dezordine a poleirilor cu aur, cu care Restaurația copleșise Universul ; se citau chiar croitori care nu mai ondulau gulerele redingotelor ; minecile bufante tindeau către excese revoluționare, și, cu toate că nu se arătase încă nimeni cu barbă ca a lui François I, lumea vedea cu uimire îndrăzneți inovatori apărînd în public fără ochelari.

---

[1] Fingal — eroul unui poem de Macpherson, 1761.
[2] Eucharis — taină religioasă.
[3] Galatea — statuia însuflețită de sculptorul Pygmalion.

Fără ochelari! Poliția imprudentă lăsa să circule pe străzi asemenea nudități!

O catastrofă plutea în aer. Victor Hugo dădea tîrcoale catedralei Notre-Dame de Paris și își lăsa plete; Alexandre Dumas termina primele capitole din *Henri III*, și domnul Gaillardet, așezat la picioarele statuii, pe Pont-Neuf, vedea țîșnind din întuneric, în nopțile fără lună, profilul crenelat al acelui Tour de Nesle unde Margueritte de Bourgogne [1], după părerea lui, se eschivase în mod atît de tragic convenienţelor.

Comerțul pe care îl practica André Maynotte, străin de orașul Caen și chiar bănuit a fi de origine italiană, putea să fie o inovație, dar nu un anacronism. În prăvălia lui se vindeau pistoale, florete, mănuși îmblănite, dar găseai și lame fine de spade milaneze sau spaniole, sipete, pietre gravate, porțelanuri și obiecte emailate. Nu ne îndoim totuși că frumusețea fermecătoarei sale soții contribuise într-o oarecare măsură la succesul zgomotos al acestui negoț. Julie Maynotte, delicată ca o madonă de Rafael, însemna pentru magazin o teribilă firmă luminoasă. Doamnele din oraș se plimbă de obicei și ele pe unde se plimbă bărbații; frumoasa Julie recondiționa cu o îndeminare de zînă dantelele de preț și dantelele autentice, cu ochiuri largi; readucea mătăsurile la culorile lor originale; țesăturilor de India le reda strălucirea inițială a broderiilor. Opiniile doamnelor din oraș erau împărțite în două: cele care erau nostime spuneau: „N-are nimic deosebit"; cele frumoase, împreună cu cele urîte, unite din sentimente diametral opuse, o declarau fermecătoare. Dar toate se interesau de ea. Sînt necesare astfel de neînțelegeri pentru a se realiza un adevărat succes.

Magazinul prospera. Într-adevăr, André Maynotte, băiat falnic și îndrăzneț, tot atît de tînăr ca și soția lui, inteligent, robust, plin de rîvnă, foarte îndrăgostit, dar care nu ar fi admis ca moda să depășească limitele bunului simț, nu avea de ce să se plîngă. Mai întîi, slavă Domnului, Julie nu îi crea nici un fel de probleme: iubitoare și cuminte, îl făcea cel mai fericit om din lume. Cînd se gîndea la fruntașii comerțului, la studenți și ofițeri, spre cinstea lui, cu atît mai mult nu avea de ce să-și facă griji. Ei admirau de la distanță. Aceste trei categorii de zgomotoși trec la acțiune mai puțin decît s-ar crede. Un donjuan burghez este un personaj jalnic de exagerat; fiți siguri că întotdeauna va tremura în fața unei femei cinstite. Dacă nu a murit înfometat de dragoste, să nu fie cu supă-

[1] Marguerite de Bourgogne, soția regelui Franței Louis X le Hutin, care a dispus uciderea ei în Turnul Nesle în anul 1315.

rare, de vină este sexul slab, căruia îi datorăm impunătorul poem al domnului Legouvé-tatăl [1].

Trebuie să adăugăm că domnul Schwartz comisarul de poliție, locuia la primul etaj al aceleiași case în care familia Maynotte ocupa o parte din parter. Această vecinătate apără și virtutea.

Din cele spuse pînă acum, cititorul și-a putut da seama că la Caen, ceva mai grozav decît casa de bani a domnului Bancelle, era încîntătoarea frumusețe a doamnei Julie Maynotte. Dacă nu a înțeles încă, îl iertăm bucuros, cu condiția să fie și el îngăduitor; îi atragem atenția că un scriitor grijuliu nu confundă lucrurile, dar, ca să poată face concurență faimoasei case de bani a bancherului, a fost nevoie de ceva: atunci am vorbit despre soții Maynotte, tocmai ca să ajungem la acel obiect strălucitor din vitrina magazinului lor.

Obiectul era o brasardă de la Milano, sau, altfel spus, o mănușă masivă de oțel, compusă din mănușa propriu-zisă, garnitura încheieturii, articulația și teaca de oțel, în așa fel încît să cuprindă antebrațul pînă mai sus de cot. Întreaga piesă, incrustată în aur și argint, bătută în rubine la articulații și cizelată în maniera viguroasă a armurilor din secolul al XIV-lea, era o operă remarcabilă și tot atît de valoroasă, lucrată parcă anume să atragă atît privirile profanilor, cît și atenția cunoscătorilor.

Întregul Caen cunoștea această mănușă, pe care André Maynotte o descoperise într-o grămadă de fiare vechi și care, restaurată de mîinile lui meștere, stătea expusă de opt zile în vitrină. Toată lumea era de părere că în oraș nu se putea găsi un amator atît de bogat care să plătească prețul unei asemenea rarități, atît din cauza lucrăturii, cît și pentru valoarea în sine a metalelor și pietrelor prețioase cu care meșteri pricepuți o ornamentaseră. Odată pornită, trăncăneala provincială poate să ajungă nu se știe pînă unde. Se presupuneau sume astronomice, iar cei mai avizați susțineau că André Maynotte va trebui să facă drumul pînă la Paris ca să vîndă această mănușă regelui, directorul onorific al muzeului Luvru.

Era în jurul orei cînd J.-B. Schwartz al nostru îl întîlnea pe cheiul rîului Orne pe acel prosper domn Lecoq. De sub cincizeci de perechi de ochelari, ochii negustorilor și ai ofițerimii își aținteau privirile spre vitrina lui André Maynotte, unde, în decorul dantelelor lui Julie, lîngă o secure de luptă și o măciucă, își etala strălucirea faimoasa mănușă de oțel. Cele cincizeci de perechi de ochelari se plimbau pe sub teii pieței Acacias, toate iscodind însă dincolo de fierul vechi și dantela cu ochiuri mari o fermecătoare siluetă pe care o zăreau destul de rar, căci Julie Maynotte fugea de aceste mon-

[1] Ernest Legouvé (1807—1903), scriitor, membru al Academiei Franceze, autor de piese de teatru, printre care *Adrianne Lecouvreur*.

denități stînjenitoare și stătea retrasă cu băiețelul ei în odăița de lîngă prăvălie. După tejghea, André lucra cîntînd; curăța o pereche de pistoale de tir, răspunzînd din cînd în cînd la salutul clienților săi, dînd din cap politicos.

Majoritatea acelor perechi de ochi căutau salutul lui André; asta salva aparențele. Nouă din zece dintre acești tineri donjuani s-ar fi lăsat supuși osîndei veșnice numai să se vorbească despre ei. Erau printre ei oameni drăguți, cu toate că ochelarii le dădeau un aer stupid; vedeai obrajii îmbujorați, talii zvelte, mlădioase; ca și în alte părți, nici la Caen tinerii frumoși nu lipsesc, și toți acești băiețandri oricînd și-ar fi golit bucuroși punga în mîna unui om de încredere care să-i acuze că a tulburat invulnerabilul menaj al lui André Maynotte. Adevărată glorie!

La etajul de deasupra, comisarul de poliție și soția acestuia se răcoreau în balcon. Doamna făcea parte din categoria ostilă și pretențioasă a „celor nostime". Julie o scotea din sărite. Comisarul, om prudent, limitat, dar cinstit, își privea vecinii ca pe niște intriganți. Succesul lor ascundea iz de răzmeriță, căci odată cînd spusese că Julie Maynotte ar avea ochi mari, își creasе neplăceri în casă.

Doamna comisar vorbea de schimbarea locuinței din cauza lui Julie, dar altfel regreta amarnic priveliștea copacilor. Perechile de ochelari nu se îndreptau prea des spre balconul ei, și tocmai de aceea spunea: „Este insuportabil să fii privită astfel!"

Comisarul însă nu era bine dispus.

Cînd, pe la ora 6 și jumătate, un servitor bătrîn, purtînd un costum care încerca într-un fel să semene a livrea, intră în magazinul lui Maynotte, toată lumea își spuse: „Ia te uită! Domnul Bancelle are nevoie de André!"

Bătrînul era în serviciul domnului Bancelle.

Cîteva clipe mai tîrziu, André, cu capul gol și în cămașă, ieși, împreună cu acesta.

— Pariez că a venit pentru casa de bani! exclamă doamna Schwartz. Domnul Bancelle înnebunește!

— Da, nebun de legat! fu de acord comisarul.

Iar în piață, cele cincizeci de perechi de ochelari:

— Domnul Bancelle nu mai știe cum să mînuiască broasca de siguranță!

— I-o fi teamă să nu îl ia mașinăria drept hoț!

— Poate chiar i s-o fi prins mîna în capcană!

Și multe altele, care mai de care mai spirituale.

În acest timp, Julie rămăsese singură. La un moment dat, printre seducători se produse rumoare; comisarul și soția lui erau la fe-

reastră. Tinerii se perindau din nou prin fața vitrinei ; piepturile se umflau, picioarele se încordau, spinările se arcuiau. Închipuiți-vă că fiecare din cei cincizeci, militari sau civili, nutrea o speranță ascunsă care s-ar putea formula astfel : „La mine se uită..."

Nu poate fi ceva mai caraghios decît un donjuan în haină militară.

Deodată, doamna comisar, care căsca, se întrerupse și întrebă :

— La ce s-or fi uitînd ?

Într-adevăr, cei cincizeci, îngrămădindu-se în fața ușii, priveau cu nesaț.

— Gură-cască ! exclamă disprețuitor comisarul.

Soția lui la capătul răbdării, se îndepărtă de la fereastră.

Iată la ce se uitau cei cincizeci :

O rază de soare, pătrunzînd în camera din fundul prăvăliei printr-o fereastră din spate, căreia frumoasa Julie tocmai îi deschisese obloanele, lumina surprinzător de bine modestul interior al soților Maynotte ; era ca o ridicare de cortină : tot ce exista în mica odaie ieșea cu intensitate din umbră. Mobilele erau foarte simple, dar ceea ce atrăgea cu deosebire atenția era patul tinerilor soți, care domina leagănul copilului, așa cum o navă solidă trage și protejează cu pînzele ei o șalupă fragilă. În partea opusă patului fumega o mașină de gătit ; în mijlocul camerei, pe o masă de lemn alb, trona lucrul lui Julie : un maldăr de dantele cu ochiuri largi.

Julie trăsese obloanele ca să poată vedea mai bine cînd își pieptăna îngerașul blond, căruia soarele îi aurea jucăuș părul bogat. Este știut că lucrurile obișnuite, privite dintr-o anumită lumină, se transformă în tablouri uluitoare. Julie nu se gîndise cîtuși de puțin că putea fi văzută, obișnuită cum era în umbra cămăruței din fundul magazinului ; de aceea se dăruia fericirii mîngîierilor materne. Raza de soare o învăluia cu dragoste, detașînd liniile delicate ale profilului, trecînd prin părul bogat, împodobindu-i cu lumină surîsul privirilor și dînd grației delicate a degetelor ei roz o transparență desăvîrșită. Copilul, cînd o îmbrățișa, cînd se zbătea în proteste drăgălașe. Fereastra din fund se încadra cu crengile de iasomie, iar aici atîrna o colivie în care se zbăteau păsările neastîmpărate. De pe mașina de gătit aburi albăstrui se răsuceau în lumină.

Cei cincizeci priveau tabloul : un grup de Corregio[1] într-un interior de Greuze[2].

Dar, la un moment dat, Julie văzu că era ca pe scenă și se roși. Spectatorilor li se făcu rușine și se împrăștiară.

[1] Corregio, pictor italian (1489— 1534).
[2] Greuze, pictor francez (1725—1805).

Julie închise pe jumătate uşa odăiţei şi termină pieptănatul băieţelului.

Venise ora cînd elegantele oraşului Caen începeau să-şi facă plimbarea. Fiecare din cei cincizeci de donjuani ai noştri aveau bineînţeles mai multe combinaţii ; nu puţini plăteau chiria vreunei femei modeste, seducînd însă în visele lor pe Julie Maynotte ; vă închipuiţi ce trebuie să fi gîndit studenţii, care erau şi mai neruşinaţi şi ofiţerii, despre care un poet a putut să cînte :

Ce frumoasă ipocrită
sau cu aerul cochet
va scăpa nesubjugată
de un mîndru epolet ?

Subjugată este cuvîntul potrivit. Cum am spus, piaţa Acacias era la modă. Îşi făcură apariţia doamne din nobilime şi doamne suspuse, soţii ale ofiţerilor, fie că ţineau de Ministerul de Interne, fie de Ministerul Justiţiei. Caen este o capitală. Doamnelor ai căror bărbaţi erau în serviciul statului, şi care îşi mutau gospodăriile de colo-colo, după nevoile patriei, le plăcea la Caen, unde anturajul este simpatic, aerul curat şi viaţa ieftină. Cutare soţie de preşedinte de Cameră care a slăbit la Rennes şi la Angers îşi regăseşte aici vechea greutate ; soţiile prefecţilor se simt la largul lor, iar generălesele fac economii.

Poate nu credeţi, dar frumoasa Maynotte, această madonă a şcolii italiene, se simţi uşor tulburată de promenada acestor doamne ; termină brusc toaleta scumpului ei îngeraş şi doar în treacăt, cu o privire distrată, se uită spre sobă, unde se încălzea mîncarea. Îl iubea mult pe André al ei, soţul cel mai îndrăgostit pe care şi l-ar fi dorit orice femeie. Era o căsătorie din dragoste cum n-a mai fost alta în lume, dar frumoasa Maynotte, aşa cum stătea ascunsă în dosul uşii, începu să privească rochiile de mătase cu pliuri bogate, mătasea de China cu broderii grele, eşarfele uşoare, pălăriile de pai din Italia, şi cîte şi mai cîte ! Cei cincizeci puteau să fie şi cinci sute, tot nu s-ar fi uitat la ei ; frumoasa Julie suspina privind penele şi mătăsurile.

Caldarîmul răsună sub paşi de copite. Frumoasei Maynotte îi fugi sîngele din obraji.

Văzu o caleaşcă descoperită — coş legănat, plin cu un buchet de marchize normande, nostime ca nişte pariziene.

Julie închise ochii şi se aşeză oftînd.

Copilul vru să i se urce pe genunchi ; ea îl dădu la o parte. Doar pentru o clipă, căci această înstrăinare aduse băieţe-

lului mîngîieri sporite. Totuşi îl respinsese. Julie rămînea visătoare.

Scoase din sertarul mesei de lemn alb nişte cărţi de joc. Această minunată creatură venea din Midi ; ea nu împlinise încă 20 de ani.

Îşi întinse cărţile ; nu trebuie să te dai înapoi în faţa cuvintelor tehnice. Copilul stătea cuminte şi se distra privnid-o. Pe măsură ce îşi ghicea, faţa calmă şi inteligentă a tinerei femei se însufleţea ; acum, sub frumuseţea ei apăru nerăbdarea ; urmărea cu priviri strălucitoare şi însetată evoluţia acestui joc şi, fără voie, din cînd în cînd, tălmăcea cu glas tare :

— Vei fi bogat, îi spuse ea copilului cu un gest violent care îl făcu să tresară.

Apoi lăsă să-i cadă capul între mîini şi, după puţin timp, strînse cărţile, punîndu-le înapoi în ascunzătoarea lor, murmurînd :

— Cărţile nu spun însă cînd !...

André se întoarse pe înserate. Plimbăreţii se răriseră... Comisarul de poliţie plecase chiar atunci la circ, lăsîndu-şi soţia cu Eliacin Schwartz. Eliacin era alsacianul care i-o luase înainte lui J.-B. Schwartz al nostru. Fără Eliacin, J.-B. Schwartz ar fi fost acceptat în birourile comisarului de poliţie. De aceea, mai tîrziu, J.-B. Schwartz, devenit milionar — căci a ajuns milionar, sau poate de zece ori pe atît — îi făcu o situaţie acestui Eliacin, autorul indirect al averii lui. Deseori, ai cea mai mare şansă pierzînd micile partide.

Eliacin avea părul, genele şi sprîncenele de un blond-şters, pielea roz, dinţii sănătoşi, ochii bulbucaţi, umerii largi ; într-un cuvînt, era un alsacian robust. Se achita bine de muncă la birou şi îi spunea soţiei comisarului că Julie nu avea decît frumuseţea Diavolului. Erau destul de mulţumiţi de el.

Jos, în odaia din fundul magazinului, avu loc o cină de îndrăgostiţi. André rămăsese totuşi un copil, cu toată expresia bărbătească a obrazului lui. Era fericit pînă la demenţă uneori, iar cînd o privea pe Julie, comoara lui adorată, i se părea că visează.

Ştia tot ce făcea soţia sa, dar simula că nu cunoştea ascunzătoarea cărţilor de joc. Şi cînd, pe sub copacii de pe bulevard se perindau frumoasele rochii vaporoase, mătăsurile de China, pălăriile de pai din India, André simţea în propriul său piept bătînd inimioara fiicei Evei. Oh ! iubea cu adevărat, iar inima lui era a unui bărbat ! Julie însă nu se mai gîndea la toate acestea. Cînd ochii lui André se oglindeau în ochii ei, nu mai ştia decît să fie fericită, să sfideze chiar fericirea reginelor. Repet, erau doi îndrăgostiţi. Copilul, răsfăţat de sărutările lor, fiinţă veselă şi drăgălaşă, sta între ei ca însuşi surîsul fericirii.

Vorbeau despre orice, numai despre dragoste nu, căci bucuriile căsniciei nu se amestecă unele cu altele; dragostea lor umplea casa.

Tînăra femeie întrebă:

— De ce ai stat atît de mult la domnul Bancelle?

— Casa lui de fier! răspunse André. Mereu casa lui de fier! Are să-și piardă mințile!

— Dar ce vrea sa-i facă?

— Să-i modeleze țintele, să-i șlefuiască minerele, să-i bronzeze laturile, să schimbe mobila asta într-un giuvaer. E nebun!

— Și mobila asta ar putea într-adevăr să prindă un hoț? mai întrebă Julie.

— Cred și eu! este o capcană de lupi! Domnul Bancelle mi-a arătat mecanismul cu amănunțime. Cînd sistemul este în alarmă, la prima răsucire de cheie apare o gheară mecanică deasupra încuietorii, în așa fel încît apucă brațul hoțului. Arcurile sînt foarte puternice, iar mașinăria funcționează de minune. Atît de bine, încît dacă într-o zi domnul Bancelle va fi grăbit și va uita să dezarmeze încuietoarea...

— Și sînt mulți bani în casa de fier? îl întrerupse tînăra femeie, plină de curiozitate.

— Toate scadențele din '21 și prețul castelului său de pe coastă: mai mult de patru sute de mii de franci.

Printre buzele frumoase ale lui Julie se auzi un suspin.

André continuă:

— Domnul Bancelle povestește la toată lumea. S-ar putea spune că dorește să ispitească un hoț, ca să facă astfel proba casei lui de bani. Eram trei azi la el; ne-a arătat banii și ne-a spus: „Asta se păzește singură; paznicul meu m-a părăsit și nici nu mă gîndesc să iau altul. Aici în cameră nu doarme nimeni, nimeni..." Și a repetat de două ori cuvîntul.

— Mai mult de patru sute de mii de franci, șopti frumoasa Maynotte. Uite niște copii care vor fi bogați!

André își încruntă ușor sprincenele.

— Ei drăcie! izbucni el ridicîndu-se brusc; e cineva în magazin!

O vibrație metalică, repede înăbușită, răsunase în liniștea care se așternuse după ultimele cuvinte ale lui Julie.

André se repezi în magazin, urmat de soția lui, care ținea în mînă un sfeșnic. Magazinul era gol și nimic nu părea deranjat.

— Vreun fir vechi care s-o fi desprins... începu Julie. Sau pisica ! Ia uite pisoiul comisarului !

Un motan trecu în fugă printre picioarele lui André care începînd să ridă, îl fugări pînă în piață.

În piață nu mai era lume. Nu zări decît un singur trecător, care încet, se pierdea pe sub copaci. Era un țărănoi cu pantaloni de stambă albastră, o bluză cenușie și pe cap cu o bonetă de lînă.

— Culcă copilul, spuse el întorcîndu-se. Trebuie să stăm de vorbă.

Julie se grăbi, curioasă. După ce lăsă copilul în leagăn, reveni. André îi puse un șal pe umeri și îi spuse :

— Pe căldura asta e mai bine afară.

În aceste cuvinte tînăra femeie deslușí o oarecare gravitate, care o intrigă.

În momentul în care André întorcea cheia, și înainte de a se depărta de ușă comisarul de poliție, care se întorcea de la circul Franconi, ajungea acasă. Întîlnirea cu J.-B. Schwartz îl adusese într-o dispoziție foarte proastă. După ce urcă îi spuse soției sale, care se dezbrăca pentru culcare :

— Tinerii ăștia de jos au niște obiceiuri foarte ciudate. I-am întîlnit adineauri tocmai cînd porneau să umble creanga...

La care doamna comisar răspunse foarte firesc :

— Asta e viață de bufoni ! În locul tău i-aș supraveghea...

André și Julie, înlănțuiți, fericiți că sînt singuri, se plimbau fără teamă, încrezători ; mergeau încet, schimbînd cuvinte înduioșătoare, vorbeau despre viitorul pe care omul și-l propune fără încredere, dar de care Dumnezeu dispune întotdeauna.

IV

OALA CU LAPTE

Curioasă, Julie rupse tăcerea. În general, femeilor nu le trebuie prea mult ca să-și facă fel de fel de gînduri ; doar cît își potrivesc pe umeri un șal sau cît își pun pe cap un batic, și gîndurile au și pornit-o pe tărîmul viselor, gata să clădească ultimul etaj al unui castel în Spania.

— Ce voiai să-mi spui, André ? întrebă ea.

— Nu cine știe ce, draga mea, răspunse tînărul șlefuitor, am o stare de spirit neobișnuită. Și asta durează chiar de mai multe zile. Cînd lucrez, mă gîndesc. Noaptea nu pot să dorm.

— Ca și mine, șopti Julie.

— Da, ca și tine... poate chiar tu ești cea care ai început.

Julie tăcu.

— Inimile noastre sînt atît de aproape una de alta, continuă André, încît ne transmitem tot ce gîndim. Nu cred că poți să-ți dorești ceva fără ca eu să nu simt nevoia să-ți satisfac dorința...

— Înseamnă că e destul de grav, spuse Julie, încercînd să rîdă. Am greșit cu ceva ? Hai, ceartă-mă repede !

Ajunseră la capătul pieței Acacias. Aici era o bancă de lemn, iar în spatele ei, între arbori, atîrna un felinar. André se opri și se așeză, făcîndu-și brațul rezemătoare în jurul taliei lui Julie.

— Nu te cert, zise el mai afectuos. Ești tu soția pe care s-o cert ? Se poate ca gîndurile noastre să se nască împreună. Ceea ce e sigur e că amîndoi sîntem agitați și că în aer plutește ceva, de parcă însăși viața noastră ar urma să se schimbe...

— Să dea Domnul ! exclamă prostește tînăra femeie.

Urmă o clipă de tăcere, timp în care Julie, căindu-se, adăugă :

— André, André al meu, tu știi cît sînt de fericită cu tine !

— Știu, iubito, cel puțin așa cred... căci dacă n-aș crede, ce mi-ar mai rămîne ? Prin vinele tale curge alt sînge, dar asta nu mă împiedică să te iubesc și mai mult... Toaletele pe care le privești ți-ar veni atît de bine ! Parcă ar fi chiar ale tale și cele care le poartă ți le-ar fi furat...

Julie îi spuse că toate astea sînt deșertăciuni dar îi dădu fruntea să i-o sărute.

Felinarul suspendat pe care briza nocturnă îl legăna îi lumina din spate părul bogat și îi contura vag profilul. André Maynotte era într-o stare de extaz, iar Julie radiind de o strălucire stranie simțea că însăși frumusețea înfrumusețează.

André îi privea ochii plini de mister ; i se părea că de pe buzele ei s-ar putea bea licori parfumate ; suflul călduț al nopții de vară îi dădea înfiorări adînci, iar neliniștea inexplicabilă se îmbina cu voluptăți necunoscute încă.

Julie, alintîndu-și vocea sonoră și plăcută, întrebă pentru a doua oară :

— André, ce voiai să-mi spui ?

— Tu ești fericită, zise André, mă iubești, știu, dar nu trăiești în mediul în care ai trăit. Cînd mă gîndesc la tine, te văd ca pe o exilată. Femeile de la noi din Corsica își consultă deseori destinul...

Julie se trase în umbră, să-și ascundă roșeața.

— Copilă scumpă, urmă André, dacă prezentul ți-ar fi pe plac, ai mai cerceta oare viitorul necunoscut ?

— Nu se poate vedea altceva decît soarta ? întrebă încet tînăra femeie.

— Atunci ce ?

— Cînd înainte te vedeam trecînd în tovărășia lui Sartène, smulgeam petalele margaretelor, una cîte una, și spuneam : „Mă iubește ? puțin ? mult ?..."

André îi închise gura cu o sărutare.

— Cu pasiune, termină el cu un accent aproape disperat. Dumneata nu ai nevoie de cărți, Julie, și nici de flori, ca să fii sigură de asta !

— E adevărat ! izbucni ea, aruncîndu-și brațele în jurul gîtului lui. Am încercat să mint. Mi-ai spus *dumneata*, și mă socotesc pedepsită. Nu, nu mi-am dat în cărți ca să aflu cît mă iubești. Sînt zile cînd mi-e frică. Sîntem oare destul de departe de cei care ne urăsc ? Apoi, scuturîndu-și capul încîntător și cu acel accent hotărît care spune adevărul, continuă : Ba nu, nu era pentru asta, André... sau, cel puțin, era pentru încă altceva : vroiam să știu dacă te vei ridica într-o zi la locul care ți se cuvine. Nu ești tu prea jos față de meseria ta ?

— Și ce-ți răspund cărțile ?

Julie ezită, apoi, deodată, îi spuse cu un ton de sinceră veselie :

— În seara asta au ieșit patru ași !

— Și ce înseamnă ?

— Înseamnă că vom fi bogați ! Că vom avea trăsură luxoasă !

— Iar tu vei fi nespus de frumoasă în ea, draga mea ! trase concluzia André cu un entuziasm copilăresc. Ascultă, continuă el, de fapt, cine nu riscă nimic, nu are nimic. Eu sînt de zece ori mai ambițios decît tine, pentru tine. E timpul să începem bătălia. Dacă vrei, plecăm la Paris.

Julie scoase un strigăt de bucurie și aplaudă cu mîinile ei mici și frumoase.

Apoi, ca un ecou, repetă :

— La Paris !

Orașul acela, pentru o imaginație înflăcărată ca a lui Julie, însemna tot atîtea amenințări cîte făgăduieli.

— E nevoie de mulți bani ca să reușești la Paris, adăugă ea.

— Să facem o socoteală! spuse André strîngînd-o la piept. Dezmierdările din vocea lui erau un semn bun și păreau să spună: „Vei vedea că avem o comoară!"

Julie, slavă Domnului, era numai urechi.

— Noi am început aici, reluă André Maynotte, cu cele trei mii de franci pe care îi aveam în pungă cînd am sosit din Corsica. Este adevărat că sîntem la Caen și că începuturile noastre au fost mai mult decît modeste; dar dacă aici nu e nevoie de fonduri considerabile cînd pornești o treabă, debușeurile sînt și ele mici și rare; eu privesc bietul nostru succes ca pe un miracol. La Paris, și într-o țară ca a noastră, se poate ajunge la bogăție.

Julie aprobă dînd din cap.

— Armurierul Gossin, urmă André, mi-a oferit ieri douăsprezece mii de franci pentru toată marfa și vadul meu.

Julie făcu o mișcare de plăcută surprindere.

— O să dea el și cincisprezece, continuă André Maynotte, dar asta nu e totul. Domnul Bancelle, bancherul, vrea să-mi cumpere mănușa.

— El, care e atît de zgîrcit?

— Este un ricoșeu al maniei lui. În seara asta, după ce timp de două ore n-a vorbit decît despre casa lui de bani, și cum eu voiam să mă retrag, mi-a spus: „Dumneata ții atît de mult să vinzi brasarde de-alea?" Eu nu înțelegeam unde bătea întrebarea; dar m-a lămurit adăugind: „Asta e un instrument bun pentru hoți, domnule Maynotte! Dumneata înțelegi că într-un oraș nu poți să fii în siguranță dacă există un om care vinde brasarde." Și cum eu tot nu înțelegeam: „Zău, a continuat el, cu mănușile astea ale dumitale, nu există un sistem care să reziste, oricît ar fi el de ingenios! Ce poate mașinăria mea? Să strîngă brațul unui hoț. Ei bine, dacă hoțul va avea o mănușă de-asta, își va retrage mîna ușurel și o va șterge cu banii mei, lăsîndu-și ticăloasa-i teacă în ghearele sistemului meu de siguranță..."

Julie izbucni într-un rîs zgomotos, și veselia ei, cum se întîmplă adesea în momentele de surescitare, ținu mai mult decît se cădea.

— E adevărat totuși, spuse ea, că brasarda noastră face cît o cheie pentru deschis casa de bani a domnului Bancelle?

— I-am făgăduit pe cuvînt să nu vînd astfel de apărători, continuă André, în schimb, însă, el o va cumpăra pe a noastră la prețul de trei mii de franci. Am să i-o duc chiar mîine dimineață, căci e teribil de grăbit să se joace de-a hoțul cu mecanismul lui.

— Asta înseamnă că o să avem în total optsprezece mii de franci, calculă Julie.

André scoase din buzunar un portofel pe care îl deschise și care conținea paisprezece hîrtii de cinci sute de franci.

Tocmai cînd Julie se apleca să le privească, se făcu deodată întuneric, și un rîs grosolan izbucni în spatele lor. Era moș Bertrand, stingătorul de felinare, cel care le juca farsa aceasta. Văzînd de departe doi îndrăgostiți pe o bancă, la acea oră nepotrivită, moșul se apropiase tiptil: un om de viață, căruia îi plăcea să glumească.

— Pe din trei, zise el, dacă spargeți pușculița domnului Bancelle!

Cum să te superi? Și de ce? Pînă la urmă, moș Bertrand bău un pahar de cidru, acasă la Maynotte, turnat chiar de mîna albă a lui Julie, și toată lumea se duse să se culce.

Douăzeci și cinci de mii de franci! Paris! Trăsura făgăduită de cei patru ași! Julie a noastră visă frumos.

La ora 2 noaptea ea dormea; și întregul Caen făcea la fel, chiar și cei cincizeci de donjuani. Doar André stătea treaz: somnul chemat nu voia să se apropie.

Fără îndoială, în aer plutea ceva: ori îl amenința o catastrofă, ori o neașteptată fericire bătea la ușa casei sale.

Se sucea și se răsucea în așternutul fierbinte. Era neliniștit. Suferea.

Avea un caracter bun, simplu și duios, dar era de o inteligență deosebită. Pînă atunci nu dusese lipsă de aventuri, căci venea de departe și trăise un întunecat și misterios roman pînă cînd brațele lui de muncitor reușiseră să cucerească pe fata dezmoștenită a unei familii de nobili; dar romanul acesta se țesuse cumva la voia întîmplării; André și Julie trecuseră prin multe greutăți, dar, slavă Domnului! nu și prin lupte. André își putea încă dovedi puterea.

În unele momente era conștient de energia neîmblînzită care zăcea în el și pe care nu i-o stîrnise încă nici o primejdie iminentă.

Torturat, crezînd că visează, se ridica și simțea cum îi crește acea putere necunoscută; sfida viitorul, chema lupta, căci orice victorie își are cununile ei de glorie, iar el ar fi dorit mii de cununi pentru fruntea adorată a iubitei lui Julie.

Se zbătea. Visa viitoare conflicte și se minuna de misterioasa nevoie pe care o încerca de a sări în arenă.

Cînd ceasurile băteau ora 2, un om traversă podul Vaucelles și se opri la mijloc; se uită grăbit înainte și înapoi: împrejurimile erau pustii. Omul își dezbrăcă iute bluza cenușie pe care o purta, înfășură în ea boneta de lînă roșcată și aruncă pachetul în rîu, după ce îi atîrnase și un pietroi.

Apoi, îmbrăcat cum era, în pantalonii de stambă albastră, cu capul gol și în cămașă, o luă de-a curmezișul cîmpului din

dreapta drumului spre Alençon. Ducea ceva înfășurat într-un fular : nu era nici greu și nu îl împiedica să sară taluzurile. Mergea foarte repede cînd găsea un loc împădurit ; în cîmp deschis, își ținea mîinile în buzunare, adus de spate, cu picioarele tremurînde ; putea fi un țăran beat care a rătăcit drumul spre casă. Se întîlnesc destui dintr-aceștia și în Normandia ca oriunde în alte părți.

Omul făcea lungi ocoluri pentru a evita fermele răzlețe de pe cîmp. Un cîine care urla în depărtare îl făcea să se oprească speriat. Ochii lui pătrunzători și neliniștiți scrutau în noapte. L-am mai văzut pe domnul Lecoq în situații stranii și dificile : conversația lui cu J.-B. Schwartz, minciuna referitoare la întîlnirea lui de dragoste, călătoria întreruptă, grija pe care o avusese de a-și ascunde brișca și calul, deghizarea, reîntoarcerea în oraș, pînda sub poarta mare pentru a spiona trecerea comisarului de poliție și pentru a supraveghea felul în care același J.-B. Schwartz își va îndeplini misiunea, în aparență atît de inutilă ; în sfîrșit, vizita lui la moș Lambert, circiumarul din fundătura Saint-Claude, ne-au determinat mai mult decît era necesar să ghicim că domnul Lecoq practica o altă meserie decît cea de comis-voiajor de case de bani. În diferitele ipostaze care denunțau o viitoare luptă, înfățișarea domnului Lecoq nu s-a dezmințit : am văzut un om energic, îndrăzneț, decis, cu sînge rece și stîrnind, pentru a-și duce la îndeplinire un plan periculos, o veselie de prost-gust.

Acesta era într-adevăr omul, dar există și slăbiciunea care urmează oricărei bătălii cîștigate. Priviți în jurul dumneavoastră și veți putea vedea diferența considerabilă dintre războinicul lăudăros, pe de o parte, care se aruncă nebunește în luptă, neavînd nimic în spate, dar sperînd totul, fără nici un fel de teamă, iar pe de altă parte, învingătorul, care de aici înainte are ceva de pierdut.

Acel fular, înnodat în patru colțuri, pus într-o balanță, nu ar fi ridicat o greutate de un kilogram. Totuși, îl strivea într-atît pe domnul Lecoq, încît cu greu l-am fi putut recunoaște.

Pe cheflíul acela insolent de adineauri îl regăsim îngrijorat, fricos, bolnav aproape. Pe frunte avea sudoare rece. De departe, chiar și stejarii de pe cîmp îi lua drept jandarmi.

Din cînd în cînd vorbea singur ; vorbea despre J.-B. Schwartz, despre moș Lambert, circiumarul din fundătura Saint-Claude, și încă despre un personaj, pe care îl numea foarte ciudat : Haina-Neagră. Și izbucnea : „Altă dată nu mai împart cu nimeni !..."

Zgomotul unei crengi mișcate de vînt îi dădea fiori, și mersul furiș al vreunui iepure, cu pași mărunți, ascunzîndu-se după un mărăciniș, îi oprea răsuflarea în piept.

Noaptea e plină de acele chemări care sperie. Sînt mai ales unele crengi de stejari care își păstrează pînă tîrziu în vară, frunzele din anul trecut. Cînd le atinge o adiere, răsună sec, de parcă mîna unui om le-ar da la o parte dintr-odată.

Putem să vă asigurăm că domnul Lecoq nu era la prima îndeletnicire de acest fel ; avea însă numai 20 de ani.

Ajunse în desiș, fără să fi întîlnit nici țipenie de om. Calul păștea, brișca rămăsese la locul ei. Domnul Lecoq scoase un oftat de ușurare cînd își luă în stăpînire pantalonii cu carouri, jiletca și jacheta sa de voiaj. Evident, greul fusese făcut ; își recăpăta sîngele rece. Cu un aer trufaș, își trase pe ureche cascheta de călătorie.

Cîteva minute după aceea, Coquet, la fel de vioi ca mai înainte, galopa pe șosea. La o jumătate de leghe de acolo, domnul Lecoq coborî. Noaptea era încă întunecoasă, cu toate că răsăritul își anunța acea nuanță cenușie a zorilor. La stînga drumului, o fermă unde totul dormea. Domnul Lecoq împături pantalonul de stambă albastră și legă de el o piatră ; sări zidul curții și îl aruncă în fîntînă.

După ce își făcu și această ultimă datorie, iar Coquet își reluase galopul, domnul Lecoq, pe cuvînt, fluieră o melodie de vodevil în timp ce deznoda celebrul fular.

J.-B. Schwartz urma și el același drum, pe jos însă, făcîndu-și tot felul de socoteli. Se gîndea la cei o sută de franci și-i venea în minte fabula oalei cu lapte a Perettei. Cînd și cînd, se poticnea de vreun gînd trist ; poate că Lecoq, acest glumeț de prost-gust, își bătuse joc de el. Voiajorii comerciali practică astfel de farse cu pasiune, pentru ca apoi să aibă ce povesti pe unde se opresc. O sută de franci doar ca să previi urmările unei întîlniri galante ! Nici oamenii bogați nu-și permit astfel de extravaganțe !

Dar oala cu lapte a Perettei, odată spartă, adio vis ! J.-B. Schwartz degeaba și-o tot spărgea pe a lui, visul revenea mereu. O sută de franci ! Ce mai negustorie are să înjghebeze ! O sută de franci peșin ! Simțea cum i se urcă la cap îngîmfarea capitaliștilor.

După ce-l repezise comisarul de poliție, J.-B. Schwartz hoinărise puțin de-a lungul străzilor pustii. Privise chiar rîul Orne cum se ducea la vale pe sub pod, urmîndu-și drumul către mare. Poate tot așa se întîmplă și cu banii rătăciți prin pungile săracilor ; se duc toți, dar absolut toți, pe o pantă naturală și fatală, spre acele case de bani îmbelșugate, rîuri vaste care adună firișoarele de aur răzlețite.

Cînd era vorba de bani, J.-B. Schwartz se dovedea mare gînditor și filozof; ghicise legea misterioasă de gravitație care împingea moneda măruntă spre ludovici.

Ieși din Caen către miezul nopții. Trei ore de dat piept cu întunericul e un drum mai lung decît s-ar putea crede. J.-B. Schwartz se așeză de cîteva ori pe marginea șanțului, frămîntind acea supremă întrebare: „Voi avea sau nu acei o sută de franci?"

În ciuda tărăgănelii calculate, ajunse la locul de întîlnire cu mult înaintea momentului fixat. Așteptă. Pe măsură ce aștepta, speranțele i se împuținau, căci Schwartzii veritabili sînt, înainte de toate, oameni de bun-simț, și purtarea domnului Lecoq ofensa orice raționament logic. O sută de franci! De ce o sută de franci? În schimbul unei jumătăți de ludovic, domnul Lecoq ar fi cumpărat tot atît de bine serviciile lui J.-B. Schwartz, presupunînd totuși că era vorba de o treabă cinstită; să notăm bine aceasta; pentru a obține de la J.-B. Schwartz un lucru necinstit, în sensul legal al cuvîntului, nici cu o sută de mii de franci nu s-ar fi putut. Această sumă, însă, de o sută de franci, îi rîdea în nas prudentului și înțeleptului alsacian; nu se putea să fie o glumă idioată.

Dacă ați ști cîte îndurase de cînd plecase din Guebwiller, fără să poată vreodată să pună de o parte cele douăzeci de monede mari, albe, care alcătuiesc suma de o sută de franci!

Dar dacă acest Lecoq era nebun? Împrejurul Halelor, la Paris, sînt o mulțime de cămătari în aer liber, binefăcători ai precupeților. Camăta, după mințile cele mai luminate, nu e decît un cuvînt, iar timiditățile legii în privința ei sînt simptomele cucerniciei moderne. Se mai revoltă ici-colo specialiștii noștri în filozofie aritmetică împotriva legii și a puținelor ei severități. Să stingherești însă bunul-plac al aurului, indiferent în ce fel, înseamnă să hulești un zeu, ultimul zeu, singurul zeu care reprezintă de aici înainte un viitor! Odată ce omul acceptă camăta, pentru ce să fie proscrisă? Binele, înălțat la rangul de tradiție, nu valorează mai mult, se pare. J.-B. Schwartz se văzu o clipă filantrop cu camătă mare pe timp scurt, intensificînd tranzacțiile tîrgului Innocents. Grație dobînzii modeste a acelor mișcări de fonduri populare, în douăsprezece luni, o sută de franci devine ușor o mie de écus[1]; în alte douăsprezece luni, o mie de écus bine folosiți, pot da vreo cincizeci de mii de franci, cu pierderi cu tot. Atunci se părăsește piața, pentru că aici speculația nu poate trece de anumite limite; în locul

[1] Écu — Veche monedă de argint, valorînd în mod obișnuit 3 livre. Livra, la rîndul ei, era o monedă a cărei valoare a variat în funcție de timp și loc și care a fost înlocuită cu francul.

micului comerţ se abordează scontul: vast cîmp de acţiune, unde fiecare centimă tăiată în patru dă florile şi roadele ei.

Să admitem zece ani de scont în comerţul de mărunţişuri. Milionul e legat, s-a mărit, s-a copt: îl culegi. Şi e o treabă serioasă să intri în lumea milioanelor proaspăt, tînăr, avînd încă tuleie.

Oare cum vom manevra milionul nostru în înaltele sfere ale industriei la modă? Sîntem departe de stîlpii pieţei Innocents; dugheana ne inspiră un legitim dispreţ. Să fondăm o companie de asigurări? Să activăm în bitum? Să parcelăm vechile conace? Să prelucrăm o sută de leghe de şine de cale ferată, sau să acaparăm fără scrupule saci de făină? Ideile cele mai năstruşnice sînt deseori cele mai bune. S-ar putea să facem doar vin din coji de mere...

Dar acest Lecoq nu putea fi nebun! Pentru a avea milionul, trebuiau cele cincizeci de mii de franci, pentru cele cincizeci de mii de franci — cei o mie de écus, pentru mia de écus cele douăzeci de piese de cinci franci ale domnului Lecoq!

Dar, vai! Vai! oala cu lapte îşi împrăştia iar cioburile, ca de obicei.

Şi J.-B. Schwartz se trezea la realitate cu inima strînsă, spunîndu-şi: „Uite, se face ziuă! Trebuie să fi bătut ora trei. Domnul Lecoq a rîs de mine!"

Un uruit de roţi şi galopul unui cal! J.-B. Schwartz se sculă, fremătînd de speranţe. Zgomotele se aud foarte de departe la aceste ore pustii, în care cîmpia doarme. Între primele sunete şi momentul în care se contură în întuneric silueta unei trăsuri, speranţa lui J.-B. Schwartz avu timp să se clatine nu o dată; dar, iată o brişcă se opri deodată lîngă el. Gonea nebuneşte.

— Urcă, Jean-Baptiste! se auzi o voce cunoscută.

O mînă viguroasă îl apucă în acelaşi timp de braţ. Micul cal breton abia dacă răsuflase. J.-B. Schwartz, luat pe sus, se pomeni aruncat ca un pachet în fundul briştii, în timp ce biciul pocnea vesel, iar Coquet, cu forţe nebănuite, alerga stîrnind vîrtejuri de praf.

V

SCRUPULELE LUI J.-B. SCHWARTZ

Brişca trecu în goana mare prin satul Allemagne, unde totul dormea, apoi domnul Lecoq o luă la stînga, pe o scurtătură. Merseră astfel în linişte cam trei-patru minute.

— Jocul, vinul, frumoasele, Jean-Baptiste, e-he! rupse tăcerea domnul Lecoq. Mi-a povestit mie degetul mic. Ţi-ai făcut bine treaba, băiete! L-ai uluit pe comisar!

Dădu bice zdravene lui Coquet, care ţîşni ca un diavol.

— Dă-i înainte, giuvaerule! se adresă el calului. Pînă diseară ai să înghiţi treizeci şi cinci de leghe de drum!

— Unde mergem noi, domnule Lecoq? întrebă Schwartz.

— Tu? Tu nu mergi departe, Jean-Baptiste. În acest moment, eu sînt la Alençon, în pat, pentru că am guturai, iar mîine de dimineaţa mă voi scula bine dispus, e-he!...

— Deci tot vă este frică de soţ, domnule Lecoq?

— Care soţ, Jean-Baptiste? De unde ţi-a venit ideea cu soţul? Eu mă voi scula bine dispus ca să-mi fac cursele, să-mi plasez casele de bani şi să vorbesc de guturaiul meu... E bine să ai peste tot prieteni, băiete, nu? Prietenul la care am să dorm este acelaşi care va pune în zori la poştă scrisoarea prin care îmi cer bastonul... Ai auzit vorbindu-se despre francmasoni, bătrîne?

— Tata era francmason, răspunse J.-B. Schwartz.

— Şi tata, zise rîzînd domnul Lecoq. Asta poate să folosească. Ştii cum e cînd eşti militar? te duci la luptă, te trezeşti în faţa unui tun, faci semn, tunarul inamic îţi sfîrtecă vecinul în două, ca să-ţi facă pe plac. Asta o ştiai?

— O povestea tata, domnule Lecoq.

— Şi tata. E o poveste frumoasă. Ei, Jean-Baptiste, noi sîntem o sută de colegi de şcoală, poate două sute, prieteni din colegiu, ce mai? — cum s-ar spune, bătrîni sau vechi elevi ai institutului Balanciel. Unii sînt aici, ceilalţi acolo, şi ne facem reciproc mici servicii, pentru a întreţine prietenia care ne leagă... Ţi-am vorbit de vreun soţ, băiatule, he?

— Mi-aţi spus...

— Jocul, vinul, frumoasele! Eu, unul, vreau să existe un soţ, Jean-Baptiste, dacă asta te face pe tine fericit. Pe care o preferi? Bruna? Blonda? În ce mă priveşte, slaba mea inimă şovăie între cele două. Tu crezi în Dumnezeu? Da? N-aş putea să te condamn; credinţa o găseşti la toate popoarele Universului. Nici Voltaire nu se opune: a fost un om mare! Numai că, de, trebuie să te păzeşti de fanatismul care nu şovăie în faţa exceselor nopţii Sfîntului Bartolomeu. Ce om de nimic şi Carol al IX-lea[1], măi băiatule! Rîzi? Şi eu! Uite care e povestea: nu era vorba de nici un bărbat...

---

[1] Carol al IX-lea, rege al Franţei (1561—1674), care, împins de mama sa, Caterina de Medicis, a dat semnalul masacrului protestanţilor în noaptea Sfîntului Bartolomeu (24 august 1572).

Totul fusese spus cu un ton grav, zeflemitor. Dar chiar aşa fiind, tînărul nostru alsacian avea concepţii serioase, luînd cuvintele drept ceea ce semnificau, căci încă nu se obişnuise cu argoul bizar, vorbit în atelierele modeste, în teatrele de mîna a doua, în comerţul mărunt, acel argou care părea totuşi categoric menit să înlocuiască limba lui Bossuet. De aceea, el asculta cu gura căscată toate incoerenţele domnului Lecoq. Nici o clipă însă nu-i trecu prin minte că acesta şi-ar fi pierdut cumpătul. În naivitatea lui, avea o judecată foarte clară. Se temu că acest drum pustiu să nu fi fost numai bun pentru ascuns o crimă.

Începu într-adevăr să-i fie frică. Ultimele cuvinte ale domnului Lecoq mai cu seamă îl făcură să se înfioare.

Vag, avea senzaţia că a intrat prea adînc într-o taină periculoasă.

Era un drum desfundat, pe unde zorile îşi strecurau cu greu cîteva raze palide pe deasupra gardurilor înalte de mărăcini. J.-B. Schwartz se uita cu coada ochiului la tovarăşul lui. În caz de luptă, nu s-ar fi pariat pe J.-B. Schwartz, al cărui trup subţire făcea să lasă mai mult în evidenţă ampla lăţime a spatelui vecinului său; dar, uitîndu-se cu atenţie la faţa ascuţită, privirea aceea îngrijorată şi pătrunzătoare, nici alsacianul nostru nu era dintre cei care se lasă sugrumaţi ca puii de găină. Or fi mulţi curajoşi pe lume, dar am cunoscut şi fricoşi care muşcau puternic.

Ei sînt preveniţi, şi tocmai în asta stă forţa lor. Frica pune stăpînire pe ei mult timp înainte; şi astfel îşi consumă teama, iar instinctul de conservare le slujeşte drept îndrăzneală. La Guebwiller nu sîntem toţi eroi, dar încercaţi să suciţi gîtul unui Schwartz şi veţi vedea că este o treabă foarte grea...

Domnul Lecoq se întoarse brusc spre omul nostru şi îl privi de sus în jos. Era bine dispus; mutra tînărului alsacian îl făcu să pufnească în rîs.

— Ei, Jean-Baptiste, izbucni el, ai aerul unui om care îşi spune: „Aş fi foarte mulţumit dacă cineva mi-ar zbura creierii“! Există destule întîmplări de astea nefaste prin ziare, nu-i aşa? Ia ascultă, tinere, se întrerupse el, privindu-l cu mai multă atenţie, tu ai cam fi în stare să te aperi, nu? Unde rămăsesem? La soţ? Nu, la Dumnezeu. Asta este, va să zică, esenţialul problemei! Dumnezeu rămîne cu alte cuvinte, directorul marii loterii. Ţi-ar surîde să ai o combinaţie de cinci numere, Jean-Baptiste?

Privirea lui J.-B. Schwartz devenise sigură pe sine. Nemişcat şi liniştit îi răspunse cu sînge rece:

— Depinde, domnule Lecoq.

— Ia te uită! făcu iar acesta. Oare meriţi osteneala să ţi se vorbească răspicat, Jean-Baptiste?

— Nu, răspunse Schwartz cu hotărîre. Dacă dumneata ai dat o lovitură condamnabilă, nu vreau să ştiu.

— Superb! mormăi comis-voiajorul. Toţi sînt la fel. Ei bine, tinere, exista un soţ, hai! Eşti mulţumit?

— Da, răspunse Schwartz. Mi-aţi promis o sută de franci ca să vă fac un serviciu pentru cazul în care soţul v-ar da bătaie de cap.

— Exact. Şi eu îţi dau o mie, Jean-Baptiste.

Ţinea un bilet de bancă de o mie între arătător şi degetul mare.

Pleoapele lui J.-B. Schwartz se zbătură. Simţi că-i fuge sîngele din obraji. Abia putu să întrebe:

— Pentru ce sa-mi daţi o mie de franci?

Domnul Lecoq, vesel, trase cîteva bice micului cal breton şi răspunse:

— Eşti curios, tinere, he! Vrei să te cerţi cu mine?

— Vreau să ştiu! spuse răspicat J.-B. Schwartz.

Domnul Lecoq îl examină cu atenţie crescîndă.

„Ciudată specie de om mai e şi ăsta!..." gîndi el.

— Minţi, Jean-Baptiste, zise el tare. Tu n-ai decît o dorinţă, să nu ştii.

— Ce aţi făcut în noaptea asta, domnule Lecoq? bolborosi tînărul nostru alsacian, a cărei frunte se brobonise de sudoare.

— Vinul, jocul, frumoasele... începu Lecoq, ridicînd din umeri. Dar brusc se întrerupse, pentru ca să spună cu un ton tăios şi hotărît: Coboară, tinere! Am vorbit destul! N-avem acelaşi drum.

Şi pe neaşteptate opri brişca, iar J.-B. Schwartz se dădu jos cu o grabă vădită.

— Jean-Baptiste, adăugă domnul Lecoq cu o uşoară curtoazie în glas. Sînt mulţumit de dumneata. Poate că ne vom mai întîlni. După felul dumitale de a fi, nu mă îndoiesc, eşti un om energic. Mi-ai făcut un serviciu de o mie de franci, nu sînt în situaţia de a-ţi datora ceva: iată cei o mie de franci, sîntem chit!

Cum tînărul Schwartz nu întindea mîna, rămînînd lîngă brişcă nemişcat, domnul Lecoq dădu drumul bancnotei, care, după ce pluti o clipă în aer, căzu în ţărînă.

— Bine, bine, zise domnul Lecoq, regăsindu-şi tonul ironic, o vom lua de pe jos după ce domnul Lecoq va fi plecat. Sîntem într-o situaţie delicată... cinstit, fără nici o îndoială. Dar l-am minţit pe domnul comisar de poliţie... şi, dacă lucrurile ar lua o întorsătură proastă, am primi o invitaţie adusă de jandarmi...

În ochii lui Schwartz se aprinse mînia; domnul Lecoq continuă rîzînd:

— Nu, nu sînt răutăcios: există un soț, Jean-Baptiste. Uite ce trebuie să faci, băiatule: să-ți vezi de drumul tău, să mergi drept înainte, fără să te întorci, este singurul mijloc de a nu vedea ce se întîmplă în urma ta. Știi proverbul, he? Nu există om mai surd decît acela care nu vrea să audă. Astupă-ți urechile ca să ai mintea liniștită. Dacă vei fi înțelept, îți vei spune: „Am avut un vis plăcut" și îți vei specula bănuțul ca un înger. Dacă nu vei fi înțelept, vei avea de-o parte Parchetul, iar de cealaltă, pe mine și pe colegii mei, care au studiat împreună cu mine, ține minte, la un colegiu mai neobișnuit. Ai două ștreanguri de gît, Jean-Baptiste, fii atent!

Își îndemnă calul, care zvîcni vioi din picioare, dar, schimbîndu-și parcă gîndul, îl mai ținu în frîu, ca să adauge:

— Tinere, n-ar fi sănătos pentru tine să schimbi biletul de bancă în regiunea asta. Uite mărunțiș, ca să ai de drum. Vezi cum mă gîndesc eu la toate? Noroc! Dii, Coquet!

Micul cal breton săltă brișca și se făcură nevăzuți în mai puțin de un minut sub bolta de frunziș.

Ca o completare la ultimele sale cuvinte, domnul Lecoq aruncase două monede de aur și cîteva de argint la picioarele lui J.-B. Schwartz. În dimineața aceea formidabilul comis-voiajor nu precupețea nimic. Dăruia fără să numere și cu adevărat arunca binefacerile în drumul lui.

J.-B. Schwartz nu semăna nici pe departe cu vreo statuie antică; dar, așa cum stătea nemișcat și fără grai, părea cel puțin una din acele efigii ale zeului Terme, cărora astăzi le spunem mai simplu borne sau pietre de hotar. Aurul, argintul și bancnota de o mie stăteau acolo în colbul drumului, în fața lui; și el nu se apleca să-i strîngă. Împietrise.

Mult timp după ce uruitul roților și galopul lui Coquet încetaseră să se mai audă, el se afla încă în același loc, în picioare, nemișcat.

Privirea lui, ațintită cu îndărătnicie în pămînt, vădea fie o meditare care îl obosea, fie o totală uimire. Veniseră zorile, apoi se luminase de-a binelea; soarele, răsărind, se juca parcă prin golurile mărăcinișului, și J.-B. Schwartz tot încremenit rămînea.

Cînd, în sfîrșit, se mișcă, se prăbuși pe marginea șanțului. Picioarele nu-l mai ținuseră. Fruntea îi lucea de sudoare și ochii îi jurau în lacrimi.

El era cinstit, o mai spunem o dată, scrupulos de cinstit în anumite privințe și după un oarecare înțeles. Educația oamenilor

se face; prin limba pe care o vorbim reușim să exprimăm nuanțele cele mai subtile. Probitatea codului de comerț nu însemnează cavalerism, după cum cuvîntul bună-credință, în limbaj judiciar, nu redă întru totul ideea superioară și precisă de lealitate. J.-B. Schwartz era cinstit, avea o conștiință; pretindea că merge drept.

Banii aceia împrăștiați în drum aproape că îl dezgustau.

Nu-și mai punea întrebări. Ceva în el striga: „Aici este o crimă!"

De mai multe ori o amețeală ușoară îl făcu să vadă pete roșii pe acea bancnotă, iar petele erau de sînge.

Figura lui Lecoq îi apărea atunci mărită la o dimensiune diabolică.

Zgomotul unei căruțe grele se auzi dintr-o parte a drumului desfundat. J.-B. Schwartz întinse repede piciorul și îngrămădi mărunțișul lîngă bancnotă, le acoperi cu aceeași iuțeală cu țărînă, se urcă apoi pe muchea taluzului, pătrunse prin mărăciniș ca un animal sălbatic, zgîriindu-și pielea și agățîndu-și hainele, și se trînti pe burtă în cîmpul alăturat drumului.

Așezat pe o hulubă, trecu un țăran care își îndemna caii fredonînd un cîntec popular și bătînd parcă măsura cu capul lui mare acoperit cu o bonetă de bumbac.

J.-B. Schwartz se gîndi: „Aș putea să mă fac căruțaș..."

După ce trecu omul cu căruța, J.-B. Schwartz se ridică și se îndreptă instinctiv spre comoara lui. Dar veți vedea că era într-adevăr cinstit. Îl apucă deodată o revoltă împotriva lui însuși și se întoarse. O luă la fugă peste cîmp. Alergă, alergă, aproape să-și piardă răsuflarea, călcînd pe pămînt arat, sărind peste gropi, trecînd prin mărăciniș.

Într-un cuvînt, balanța brutarului din poveste era cinstită. Numai că în ea se pun greutăți falsificate.

Oh, J.-B. Schwartz alerga fără ezitare și fuga lui era cu atît mai meritorie cu cît în sufletul lui îi părea rău după banii părăsiți. Auziți, o mie de franci! Înzecitul visului lui, fără să mai socotească și banii de buzunar! Mergea... Soarele ajunsese sus. Se opri istovit, în marginea unui lan de grîu, lîngă un gard viu de mărăciniș care îi ținea umbră. I se făcuse foame și sete și somn. Cînd dormi, se spune, se potolesc toate suferințele. Și J.-B. Schwartz adormi...

Visă că cei o mie de franci erau parcă o ghindă. Din ghinda pusă în pămînt ieșise un arbore imens. Dar în frunzișul marelui arbore stăteau păsări care ciripeau batjocoritoare jigniri cu vocea aidoma celei a domnului Lecoq.

Se trezi, privi în jurul lui. Nu prea știa care era adevărul : amintirile lui sau visul. Văzu în mărăcinișul abundent o gaură mare, prin care parcă un animal hăituit ar fi fost silit să pătrundă. Cu ochii înroșiți, J.-B. Schwartz trecu prin acea gaură ; cunoștea drumul ; se lăsa să alunece pe taluz și căzu lingă grămăjoara de praf care îi acoperea comoara. El se știa cinstit, dar nu era oare un destin în toată povestea asta ?

Își spuse : „Cel puțin, să punem totul în siguranță".

Și cu vîrful cuțitului săpă o gaură în taluz, o gaură rotundă, curată, bine făcută, în care se gîndea să adăpostească bancnota între două pietre plate.

Dar, în definitiv, pentru ce acest Lecoq să nu fi avut intrigi galante ? Era tînăr, elegant, băiat frumos, îndrăzneț, vesel, vorbăreț. Se uita la cele două monede de aur, la argintul alb și la bancnotă. Oh ! bancnota ! Un bilet plăcut ! Astea, da, bilete de dragoste ! Un bilet de toată splendoarea ; nu e el prea curat, dar n-are rupturi și nici nu e lipit cu fișii de hîrtie pe la margini. Sînt destul de frumoase taliile și coapsele astea desenate ! Asta artă cuminte, așezată ; Rafael n-ar fi murit atît de tînăr dacă ar fi compus vignete așa desăvîrșite. Și grija cu care e repetat articolul Codului penal, negru pe alb, alb pe negru ! Atei ! Uitați-vă cu atenție la un bilet al Băncii Franței, și ochii nu vă vor mai fi legați !

Sigur, sigur acest Lecoq, cu o jiletcă și cu niște pantaloni în carouri ca ale lui, trebuia să tulbure liniștea familiilor ! Bancnota avea găuri mici de ace care îi veneau de minune. Înțepăturile acestea de ac sînt surîsul, sînt gropițele de dragoste ale biletelor. Lecoq era fără îndoială un bărbat norocos în dragoste ; pleda în favoarea lui fizicul, îmbrăcămintea, totul. Aceste bilete de bancă au uneori alunițe, ca și doamnele, au semne particulare... Într-un colț, iată, bancnota de o mie de franci poartă semnătura lui Bonnivet-tînărul, cu o parafă.

Hai să ne gîndim : ce să facă ? Să se ducă la comisarul de poliție ? Să depună în mîinile lui bancnota, monedele de aur și argintul alb ? Lui J.-B. Schwartz îi trecu prin gînd chiar această idee, într-atît era de cinstit ; dar, în conștiința lui avea oare dreptul să se comporte astfel ? Nu era pur și simplu o trădare ? Și dacă într-o bună zi soțul gelos l-ar străpunge cu sabia pe Lecoq ?...

Ce urmărește totuși Bonnivet-tînărul punîndu-și semnătura și parafa în colțul biletelor de bancă ? Este un mijloc de publicitate. J.-B. Schwartz terminase de scobit gaura. Căută două pietre netede. Gîndul de a se duce la comisarul de poliție nu ținea. Magistratul se purtase urît cu el ; această toană a lui putea să-l coste

scump ; Schwartz al nostru înșelase justiția ; iată deci unde îl putea duce o primă imprudență, la Curtea cu juri.

Căci trebuie să privim lucrurile din rău în mai rău. Să presupunem o crimă : J.-B. Schwartz, nevinovăția însăși, era totuși complice.

Ba, mai mult, acest Lecoq trebuia să aibă mîna cam lungă cu colegii lui care studiaseră într-un colegiu neobișnuit.

Schwartz al nostru găsi două pietre netede.

El nu era obligat să facă poliție la Caen. Optsprezece secole și jumătate se ridica împotriva lui Pilat din Pont pentru că și-a spălat mîinile ; este care drept ? J.-B. Schwartz nu era judecător ca Pilat din Pont.

Așeză biletul de bancă între cele două pietre, și pietrele pe fundul acelei găuri. Pe biata sa figură ascuțită se citeau duioșii paterne. Mi s-a întîmplat să văd o tînără mamă la mormîntul copilului iubit ; un astfel de tablou este sfîșietor. J.-B. Schwartz v-ar fi stors lacrimi.

Ce știm noi despre cinste ? Este nevoie de un adevărat eroism pentru ca cineva să-și îngroape astfel, plin de viață, iubit la nesfîrșit, mult adorat, primul bilet de bancă. Deși originar din Guebwiller, J.-B. Schwartz se purta aici ca și cum ar fi fost de la Roma. El depuse cele două monede de aur lîngă bancnotă, argintul alb lîngă cele două monede de aur, și aruncă deasupra primul pumn de țărînă.

E un zgomot lugubru, care îngheață sîngele în vine. Schwartz al nostru închise ochii, ca să nu mai vadă un colț al parafei lui Bonnivet-tînărul, care ieșea dintre cele două pietre netede. De sub pleoapele închise îi alunecă o lacrimă. Suflet milostiv ! Nervos, aruncă pămîntul cu mîinile pline ; gaura fu astupată.

Curtius, cînd s-a sacrificat zeilor demonici, avea iubirea de patrie care îmbată ; Decius Mus, după el fiul și nepotul lui erau înfierbîntați de febra bătăliilor. Mulțimea îi înconjura, îi aclama, îi îmbăta.

J.-B. Schwartz era cu totul singur, pe un drum desfundat.

Se așeză lîngă acel abis în care își îngropase mai mult decît viața lui. Îi era foame și sete, dar ce se întîmpla oare cu el ? Nu putea să plece. Un cui nevăzut îl țintuia de acest pămînt unde i se odihnea sufletul.

Dumneavoastră știți bine ; vi s-a mai spus. Acolo nu era o hîrtie de o mie de franci ; era o sămînță de milion.

Acea sămînță, spre deosebire de celelalte, nu trebuia pusă în pămînt.

J.-B. Schwartz își trecu vremea aranjînd o movilită de iarbă deasupra scumpului mormînt. Apoi, lucru foarte natural, care a

fost practicat de atîţia îndrăgostiţi celebri, întîi îi veni ideea să violeze mormîntul, pentru a da un ultim sărut inimii lui.

Pe urmă, cine ştie, poate că obţinuse de la cumplitele stricteţi ale conştiinţei îngăduinţa de a lua puţin argint alb pentru cină şi pentru un pat în noaptea asta...

Zgirie pămîntul. Un ciocan îi lovea tîmplele înfierbîntate şi cineva îi striga înăuntrul frunţii: „Acest Lecoq este un bărbat cu succes în dragoste".

Alte voci insinuante îi spuneau: „Nu lăsa să doarmă un capital. Asta e adevărată crimă!"

Şi alte voci: „Vei scăpa doar cu restituirea dacă se va descoperi într-o zi..."

De ce nu se poate oare să săruţi o voce? Poate şi mama noastră Eva a auzit-o la piciorul copacului în care atîrna mărul...

O ameţeală îi întunecă mintea cînd J.-B. Schwartz revăzu parafa lui Bonnivet-tînărul.

„Să înapoiez!... Într-o zi!" Şi J.-B. Schwartz căzu într-o senină meditare.

Şarpele, să nu uităm, întotdeauna ne va vorbi puţin despre Dumnezeu. J.-B. Schwartz bănui că Dumnezeu era cel care îl luase de mînă şi-l adusese înapoi în acel loc.

Ce mai donjuan şi acest Lecoq!

J.-B. Schwartz şi-l imagina pe acel soţ. Doamna era blondă sau brună. Pfui! Neruşinata!

Unde dracu îi zburase mintea lui J.-B. Schwartz adineauri: „Ne creem monştri.

Luă cinci franci pentru cină şi dormit, apoi unul din ludovici, apoi pe celălalt, apoi biletul de dragoste care se şi umezise, biata dragoste. Puse totul în buzunar şi o porni drept spre drumul de la Lisieux, să aştepte diligenţa de Paris.

VI

TRĂGÎND CU URECHEA

La ora cînd pe drumul desfundat de ţară J.-B. Schwartz se despărţea de domnul Lecoq, oraşul Caen începea să se trezească; în luna iunie se luminează devreme. Împrejurimile se însufleţeau: turmele greoaie, somnoroase încă, soseau în minunatele şi îmbelşugatele pajişti pe unde afluentul Odon îşi duce neobosit firişorul de apă spre Orne; cîrciumile, ca de obicei grăbite, îşi deschid-u

larg uşile în străzile oraşului de jos, iar cohortele de ţărani invadau tîrgul.

Ţărani şi orăşeni, luntraşi, muncitori, fermieri, cei care cumpărau, ca şi cei care vindeau păreau perfect liniştiţi. Nici o întîmplare deosebită nu agita hala, acea bursă de pînzeturi populare unde orice curios poate consulta atît de uşor pulsul unui oraş. Caen dormise liniştit, şi nimic nu părea să fi tulburat monotona tihnă a nopţii.

De obicei vitrina lui André Maynotte se deschidea mult înainte de a-şi ridica obloanele comisarul de poliţie. Poate că André nu fusese înzestrat de natură cu acea aprigă putere de muncă a negustorului prin vocaţie, care forţează norocul şi transformă în bani toate clipele; un alt sentiment însă, mai puternic, îl făcea să sară în fiecare dimineaţă din pat. Era copleşit de dragoste. Îşi propusese să o ridice pe Julie deasupra modestului nivel pe care i-l oferise. Viaţa ei trebuia să strălucească, şi în sinea lui făgăduise raze astrului său; de aceea muncea el fără odihnă, căci era puternic şi răbdător. Oamenii ca el izbutesc întotdeauna; era înzestrat cu o voinţă de fier, talentat şi, orice s-ar spune, cinstea unui om este una dintre cele mai de preţ calităţi. Ca să poată fi stăvilit în avîntul lui, trebuia să vină doar trăznetul care loveşte ici-colo în grămada de oameni, nimerind la întîmplare unul dintr-o sută de mii! Dar cine se gîndeşte la capriciile trăznetului?

În dimineaţa aceasta, totuşi, obloanele comisarului de poliţie se deschiseseră înaintea vitrinei lui André Maynotte. La etaj se petrecea ceva anormal. Doamna Schwartz, într-un capot indian, umbla de colo pînă colo prin casă, ascultînd la uşa soţului ei, pradă unei adevărate crize de isterie. Eliacin intrase în birou şi nu mai ieşea. Trebuia să fie ceva grav.

André nu închisese ochii toată noaptea. Se mira şi el de tulburarea care îl cuprinsese exact de cînd luase hotărîrea să înceapă o nouă viaţă. Era un om dîrz; îşi cîntărise cu chibzuială sorţii de izbîndă; atunci de ce atîta agitaţie şi nelinişte?

Julie dormea lîngă el şi părea că surîde unui vis.

De cîteva ori, după ce primele licăriri ale zilei se strecuraseră în cameră, André, ridicat într-un cot, îşi plimbase privirile de la frumuseţea senină a tinerei lui soţii la îngereasca drăgălăşenie a copilului, ascuns pe jumătate după perdelele leagănului!

Se simţea cu adevărat fericit, prea fericit, s-ar putea spune, şi asta îl înfricoşa. Pînă la urmă, tot gîndindu-se la ceva care să semene a suferinţă, îl răpuse somnul. Nu-şi dădea seama dacă doarme cu adevărat. O vedea pe Julie după bătălia cîştigată, Julie mereu mai frumoasă, prinsă în hora bogăţiei. Cît de bine îi şedea! Cum se simţea ca la ea acasă în acest orbitor mediu! Cum înfru-

museța ea gătelile, bijuteriile, podoabele, și cum însuflețea ea florile! Fusese vreodată altfel? Se putea să fi trăit ea oare măcar o zi în afara nobilimii îmbelșugate, acel mediu al ei?

Brusc, fu trezit de un geamăt. Julie se văita, sufocată de un coșmar. O trezi cu sărutări. Ea zîmbi și murmură:

— Oh, voiau să ne despartă..., și ochii ei frumoși se închiseră din nou.

Suna ora 5 dimineața. Un zgomot de ciocan se auzea la etajul superior.

Primul lui impuls fu să se scoale, dar simțea o oboseală de plumb și o slăbiciune cum nu-și amintea să mai fi încercat vreodată. Peste toate, o tristețe neexplicată îi curma firul gîndurilor.

— Voiau să ne despartă! repetă el cu glas tare, fără să-și dea seama că vorbea.

În continuarea camerei aveau o mică încăpere care servea drept magazie pentru unelte și pentru obiectele încă nerestaurate. Magazia dădea spre curte. Amețit cum era de somnolență și oboseală, André auzi parcă voci dinspre magazioară. Sări din pat, ca să vadă ce putea fi; parcă în spatele ușii vorbeau mai multe persoane.

Și zgomotul acela de ciocan continua.

Deschise ușa, dar acolo nu era nimeni.

Vocile veneau acuma dinspre curte, și numele lui pronunțat de mai multe ori, îl făcu să tresară.

Fereastra lor era larg deschisă, din cauza căldurii; se apropie, mergînd desculț. Curtea era goală, ca și magazia. Dar vocile se auzeau și mai clar. Păreau atît de aproape, încît André își scoase capul pe fereastră, să vadă dacă nu cumva cei care vorbeau stăteau lipiți de zid; își auzi pentru a nu știu cita oară numele, ar fi putut să jure. Ridică ochii spre etaj.

Exact deasupra capului, un lucrător tocmai bătuse ultimul cui la o streașină, făcută să protejeze fereastra de la etajul superior care nu avea obloane. Fereastra, așezată spre sud, lumina biroul comisarului de poliție; vara se anunța fierbinte, și comisarul, prevăzător își lua măsuri împotriva soarelui.

I se mai întîmplase nu o dată să prindă cîteva cuvinte de la acea fereastră, mai ales cînd doamna Schwartz ridica vocea în certurile ei conjugale. Dar asta nu îl privea pe el, și nici curiozitatea provincială nu era meteahna lui; nu dădea nici o atenție comediei matrimoniale care la vecinii lui atingea un număr serios de reprezentații, aceasta îl determina doar să vorbească încet în cămăruța lui.

Dar streașina pe care o așezaseră și care pentru moment forma un unghi de 45 de grade pe planul ferestrei de la primul

etaj, amplificînd condițiile în care se găsea mica încăpere de la parter, trimitea sunetul cu o asemenea claritate, încît nici un aparat acustic nu ar fi făcut-o mai bine.

Își dădu seama că nu lucrătorul vorbise. Vocile veneau dinăuntru. Păreau emoționate și înăbușite. Cei care stăteau de vorbă acolo sus parcă își dădeau seama că fereastra deschisă putea să aibă urechi.

Surprins, André Maynotte rămase nemișcat. De ce surprins? Nu reușea să-și explice, căci datorită firii lui nešovăitoare nu-i interesau cituși de puțin bîrfelile vecinilor.

„In definitiv, în afara bîrfelilor amestecate cu puțină invidie, lumea n-are nimic cu mine", încerca el să se liniștească.

Atunci, de ce să fi surprins el, care era tînăr, el, care disprețuia poate prea mult oamenii mărunți și lucrurile fără importanță, el, care era străin de orașul Caen și care tocmai se pregătea să-l părăsească pentru totdeauna?

Asculta; faptul că își auzea numele îi dădea dreptul să fie atent; asculta, pîndind revenirea numelui său în discuția lor.

Lucrătorul intrase înăuntru după ce-și terminase treaba. Acum la etaj era tăcere. Cînd însă începură din nou, subiectul se schimbase fără îndoială, căci cuvintele nu se mai refereau la el. Afară era răcoare; fantezia aceasta de a asculta nu îl mai atrăgea deloc; se pregătea să se suie iarăși în pat, cînd de la etaj se auzi:

— Vă spun că este ruinat! dar ruinat la pămînt! Zice că o să-și zboare creierii!

André își încordă atenția. Nu era vocea comisarului, nici a lui Eliacin, blondul alsacian. Ezitarea lui André avea să dureze doar atît cît să reflecteze că nu se cădea să asculte și să surprindă anumite secrete. Nu avu timp însă pentru aceasta. Comsiarul interveni cu iritare în glas:

— Dumneata răspîndești zvonuri deplasate. Totul se întoarce împotriva noastră. Un om ca el nu are niciodată în casă decît banii scadențelor.

Vocea necunoscută se auzi clar:

— Avea în casă mai mult de patru sute de mii de franci în bilete de bancă.

André tresări. Însăși această cifră îi dezlega misterul. Domnul Bancelle îi spusese tocmai în ajun că avea în casa lui de bani mai mult de patru sute de mii de franci.

Se înfioră. Oare din compătimire pentru nenorocirea unui om? André Maynotte era un om de treabă; avea o inimă generoasă, și ceea ce simțea nu era compătimire. Nici el nu putea să-și explice această stare; dar, categoric, îl stăpînea frica. De ce?

Încă o dată, pentru ce acestui tînăr, cinstea personificată, să-i fie frică, presupunînd că fusese forțată și golită casa de bani a bogatului bancher Bancelle?

Nu rareori oamenii au presentimente. Nu trebuie să le cercetăm cauzele fiziologice sau morale. Fenomenul este de netăgăduit: fiecare dintre noi l-a putut constata. Marile șocuri din viață sînt adesea prevestite misterios, tot așa cum marile boli sînt anunțate de simptomele specifice.

André Maynotte simțea o mare greutate pe inimă.

În camera la ei i se păru că aude iar gemetele care cu puțin înainte îl treziseră. Se întoarse cu greutate, simțind că e pe cale să leșine. Se uită din ușă; copilul dormea liniștit; tînăra mamă, cu brațul gol peste buclele despletite ale minunatului ei păr, dormea și ea liniștită, frumoasă ca o sfîntă.

Își întinse mîinile spre ființele atît de dragi. Era palid și tremura.

O anumită literatură, în care găsești și lucruri rele și lucruri bune, a făcut încă de pe atunci concurență emoționantelor procese criminale. În 1825, dramele de la Curtea cu juri nu aveau rivali decît în teatru, iar romanul foileton — această armă pe care moraliștii neîndemînatici simulează că o depreciază în loc să facă uz de ea — avea încă să se mai scrie.

Întîmplările din tribunale își făceau drum în memoria oamenilor mult mai intens decît astăzi, și, iată, am spus aproape totul. Aceste întîmplări rămîneau în paza amintirii publice, întocmai ca legendele misterioase, repetate din generație în generație.

Vorbeam de presentimente. Ceea ce va urma nu este o explicație, ci o informare.

Orașul Caen, care trebuia să aibă cîțiva ani mai tîrziu acea tragedie ciudată și îngrozitoare — asasinarea ceasornicarului Peschard — își trăia viața, în 1825, din amintirile recentelor dezbateri ale afacerii Orange.

Dar și ea a fost uitată: cui pe cui se scoate, și perioada care urmă Revoluției din Iulie se dovedise, din nenorocire, atît de bogată în evenimente și întîmplări ajunse la Curtea cu juri, încît celebritatea soților Orange pălea în acea avalanșă de crime.

Soții Orange, fermieri în ținutul Argence, fuseseră condamnați în 1825 de către Curtea regală din Caen la pedeapsa cu moartea, ca vinovați de complicitate la crimă cu premeditare asupra persoanei lui Denis Orange, unchiul lor din partea tatălui soțului. Un proces sinistru, în care lăcomia țărănească joacă rolul principal. În fiecare an, avariția țăranilor scoate cîte o nouă ediție a acestei hidoase bucolice: un țăran bătrîn are imprudența să-și cedeze bunurile nepoților lui, cu condiția să fie hrănit, adăpostit, îngrijit

pînă la moarte. Este un fel de contract, se subînțelege că unchiului nu-i va trebui prea mult timp ca să moară. Dacă însă abuzează și întîrzie pe pămînt, îi vor tăia gîtul cu un cosor, dacă nu-l vor arunca în vreun puț părăsit. Fiecare știa acest lucru pe la sate; și totuși mai există unchi bătrîni care să accepte astfel de ospitalitate periculoasă din partea moștenitorilor.

Fuseseră aduse în instanță amănunte destul de respingătoare pentru a se ajunge la un strălucit cîștig de cauză. Publicul mai avea unele îndoieli asupra vinovăției soților Orange, oameni foarte tineri, Pierre, un bărbat viguros, care și-ar fi putut cîștiga existența într-alt fel; Madeleine, o femeie frumoasă și naivă, care nu știa decît să plîngă ori de cîte ori i se puneau întrebări despre unchiul ei.

Pedeapsa capitală fusese comutată; dar de la povestea aceea se auzise că în Argence ar exista un argat care bea de patru ori mai mult decît cîștiga și care ar fi fost în stare să fi comis crima.

În Franța magistratura este respectată și respectabilă și nu ne putem plînge de eforturile salutare cu care se înconjoară justiția noastră. Dar tocmai în asta constă acea spaimă care ia proporții pînă la nebunie. Legea noastră nu poate merge în pas cu moravurile: bătrînețea și prudența nu se grăbesc niciodată; în tainele anchetelor din procesele criminale rămîn niște așa-zise vicii de formă, care, devenind publice prin cine știe ce împrejurări la anume vreme, înspăimîntă conștiința tuturor. Te întrebi cu neliniște ce ai face și cum te-ai simți tu însuți sub presiunea acelor torturi morale, pe care le-ar dezvălui dezbaterile publice?

Acesta a fost totdeauna punctul de glorie al justiției engleze. Instrucția unui proces se face în mod public. Magistratul, departe de a înlocui tortura printr-o excesivă severitate de formă, este obligat chiar prin lege să-l prevină ca un protector pe acuzat. Înainte de a începe turnirul de cuvinte de unde trebuie să țîșnească adevărul, judecătorul nu se adresează cu acel strigăt de război pe care îl scot pieile-roșii ca să-și zăpăcească dușmanul; acuzatul, pentru el, poate să nu fie dușman.

În orice țară, se pleacă de la acest principiu, este adevărat, dar ca să te bizui pe un principiu, ar fi ridicol. Anglia procedează mai bine: ea rămîne în principiu.

André Maynotte era un om de curaj, un om de onoare și inteligent, dar nu se instruise prin școli. El asistase la dezbaterile procesului soților Orange. Rămăsese adînc impresionat, cu atît mai mult cu cît el îi socotea nevinovați.

Dar de aici și pînă la spaima simțită pentru sine, era o distanță mare. În fond, cine îl acuza? Și sub ce motiv să îl acuze?

Să ne întoarcem la starea lui bizară. Era acel presentiment care nu poate da răspunsuri întrebărilor ce și le punea.

Palid, André tremura. Sus, la comisarul de poliție, numele lui se auzi din nou în discuție.

Totuși, rațiunea se revolta și un surîs îi apăru pe buze, în timp ce se gîndea : „Asta e ceva nemaipomenit !"

Într-adevăr, era o nebunie, căci trebuia, în orice caz, să existe un pretext.

— Am spus eu totdeauna, izbucni impetuoasă o altă voce în camera de sus, trebuia să nu avem încredere în oamenii ăștia !

Era doamna Schwartz, care tocmai se năpustise în birou. De data aceasta, nu se pronunța nici un nume, dar André Maynotte era sigur, absolut sigur, că despre el era vorba.

„Oamenii ăștia !" El și soția lui.

În camera de sus încercau să o determine pe doamna Schwartz să iasă, dar ea o ținea întruna că avea dreptul să rămînă ; chestiunea o privea și pe ea, fiindcă de acum înainte cu asemenea vecini nu se va mai putea dormi fără griji...

Temerile lui André deveniră certitudine.

Comisarul trebui probabil să cedeze insistențelor soției sale, căci discuția lor încetă. Vocea necunoscută continuă :

— Cînd nevasta și copiii au venit la el, domnul Bancelle a strigat : „Omului ăluia i-am spus tot ! El știa că aveam în casa de bani prețul pămîntului, plus valoarea scadențelor. A văzut secretul, iar mănușa este a lui."

André nu înțelese această ultimă frază, al cărei sens precis ar fi trebuit să fie o lovitură de măciucă. El nu avea nevoie de asta. Își simțea tot sîngele urcîndu-i-se la cap și sudoarea îi curgea în picături mari de pe frunte.

— Erau doi ? întrebă comisarul.

— Da, i se răspunse. A fost nevoie de patru mîini dintr-odată ca să forțeze.

— Patru mîini de oameni voinici ?

— Nu... jumătate din treabă putea să fie făcută și de un copil.

— Sau de o femeie... zise încet comisarul.

— Nu mi-ai spus tu, sări doamna Schwartz, că i-ai întîlnit pe amîndoi ieri seară ieșind la ora unsprezece ?!

André își apăsă pieptul : gîfîia.

Dar gîndul nevinovăției lui țîșni din această disperare și dintr-o dată se ridică în picioare. Voia să se urce la etaj și să reducă la tăcere acea acuzație absurdă. Făcu un pas, dezbrăcat cum era, ca să pornească. Mișcarea aceasta îl duse la ușa camerei și privirea o

cuprinse pentru a doua oară pe frumoasa Julie, care dormea, surizind liniștită; se opri. O nouă neliniște îl țintui locului: și ea era acuzată!

Ea era inima lui. Nu simțise niciodată ca în clipa aceasta cît de mult o adora. Spaimele îi reveniră și ameți. O clipă de întunecare și i se năzări închisoarea, audierea și toate celelalte. Văzu parcă aievea mulțimea în jurul băncii acuzaților; auzi acea voce aspră, orgolioasă, neînduplecată... Ascultați! Dar se înșela. Nu astfel sună la noi vocea justiției, și avocații societății noastre, cărora li se spune „misterul public", nu fac altceva decît să caute dreptatea. Se înșela, fără îndoială. Judecătorii noștri, cărora nimeni nu le suspectează înalta lor echitate, au în același timp bunăvoință și prudență: Parchetul nostru, fără voie sever, nu depășește niciodată anumite limite, stabilite de comun acord de către civilizație și religie. În acele sfere atît de elevate, vîntul pasiunilor omenești nu bate. El se înșela, dar tremura, el, care era, vom vedea foarte bine, hotărît și puternic.

— E ca nebun bietul Bancelle, continuă tocmai atunci vocea aceea străină. Își ține capul în mîini și merge repetînd întruna: „Eu sînt, eu sînt, eu sînt cel care i-am dat ideea cu mănușa!"

— Ar trebui să-l arestați imediat, spuse doamna Schwartz.

— Casa e încercuită, îi răspunse comisarul.

André abia dacă dădu atenție ultimelor două replici, atît de amenințătoare și care exprimau totuși atît de violent situația periculoasă în care se găsea. Nu mai auzise decît atît: „Domnul Bancelle mergea repetînd: «eu sînt cel care i-am dat ideea cu mănușa!»"

Adică lui, lui André. Știm că în ajun, fusese vorba de mănușă, între bancher și tînărul gravor.

Dar ce căuta la bancher mănușa? Era a doua oară că se vorbea despre mănușă acolo sus, la comisarul de poliție.

Ce mănușă? La etajul de deasupra era liniște.

Febra îi măcina creierul. Ce mănușă? Hoții se ajutaseră deci de o mănușă?

A lui era acolo, în magazin, în vitrină, ca de obicei. Se îndreptă automat, spre vitrină. Trecînd pe lîngă patul soției lui, își împreună mîinile și rugăciunea i se îndreptă spre Dumnezeu, ca un copil care nu știe să-și deslușească spaimele. Intră în magazin și aici rămase încremenit; în clipa următoare își reveni și se întoarse în casă, rezemîndu-se șovăitor de mobile și de perete. Obrajii nu mai aveau culoare, ochii i se împăienjeneau; ușoare convulsii îi contractau buzele.

— L-au jefuit! murmură el, ca și cum ar fi încredințat acest secret fatal vreunei ființe nevăzute. Iar mie mi-au furat mănușa!

Tocmai atunci comisarul spunea :

— E Bertrand, lampagiul...

— A văzut el ceva ? îl întrebă doamna Schwartz cu violenţă.

— I-a văzut, răspunse comisarul, din a cărui voce se vădea o oarecare emoţie, i-a văzut la miezul nopţii, pe banca de acolo, de la capătul celălalt al pieţei. Vorbeau despre casa de bani a domnului Bancelle, în care spuneau ei că ar fi mai mult de patru sute de mii de franci, şi numărau bilete de bancă.

André căzu în genunchi, scoţînd un horcăit surd ; zgomotul făcut o trezi însă pe Julie, care, zîmbind şi cu ochii pe jumătate închişi, îşi aruncă braţele în jurul gîtului lui.

VII

CASA ÎNCERCUITĂ

Casa locuită de familia Maynotte şi de domnul Schwartz, comisarul de poliţie, nu avea decît două etaje. În fundul curţii, o clădire destul de mare, cu grajduri şi remize, era exploatată de un om care ocupa etajul al doilea, împreună cu familia lui. În faţă, la parter, toată latura din dreapta porţii mari aparţinea lui André, iar în stînga, în mai puţin de jumătate, îşi avea instalate birourile cel care închiria atelaje şi cai.

La Caen există şi întreprinderi industriale, dar el este mai mult un oraş de comerţ agricol. Extrema bogăţie a solului normand îi atrage pe speculanţi, şi Parisul cunoaşte bine acest lucru, din moment ce în fiecare an împrumută de aici, din paradisul Calvadosului, cîte un zeu din speţa bovină pentru procesiunea ultimelor trei zile din carnaval. Tranzacţiile cu ţăranii sînt foarte frecvente acolo ; orăşenii se duc la tîrg, şi tîrgul nu e foarte aproape. Pentru treaba asta oamenii au nevoie de trăsură şi cal, mai cu seamă în 1825, cînd mijloacele de transport erau în stadiu de început. Or, nu toţi negustorii au atelaje proprii. Afacerile celor care închiriază mergeau din ce în ce mai bine, dar dintre toţi, domnul Granger era renumit pentru faima cailor lui. Mă rog, avea în grajdul lui cai normanzi de cîte o mie cinci sute de franci, iar pentru cei care voiau, într-adevăr, să fugă mîncînd pămîntul, avea un cal englez de o sută cincizeci de ludovici, care mergea la trap ca un cerb în galop.

Cînd e vorba de tîrg, o oră cîştigată poate valora uneori două mîini pline de pistoli[1].

Julie nu ştia de ce stă soţul ei în genunchi lîngă pat şi, nebănuind ce îl frămînta, nici nu-i trecea prin minte să-l întrebe.

— Am visat toată noaptea Parisul... spuse ea.

Şi cuvîntul Paris căpăta în gura ei o neexplicată savoare. André nu putu să-i răspundă. Rămase tăcut, simţindu-se zdrobit. În momentul în care spaima apăru pe faţa încîntătoare a lui Julie, care în cele din urmă îşi dădu seama de disperarea lui, André îşi ridică încet capul şi-i şopti :

— Scoală-te.

Nu se poate afirma că îşi concepuse chiar atunci un plan în întregime, căci gîndurile abia începeau să i se clarifice ; ceea ce simţea, însă, era nevoia imperioasă de a rămîne numai el singur în faţa primejdiei. În acel moment de luciditate se şi vedea pierdut, fără posibilitate de scăpare ; mintea lui clară, precisă şi foarte ageră încheiase în cîteva secunde toată dezbaterea anchetei, pentru care judecătorului de instrucţie i-ar fi trebuit săptămîni întregi ca s-o pună la punct. Vedea aparenţele şi probele ; le compara, le cîntărea, le coordona, aşa cum cel condamnat de Consiliul de război şi-i imaginează în ultimul său moment pe toţi cei doisprezece soldaţi care vor trebui să-l ochească drept în inimă. Cu puţin înainte de a se fi vorbit acolo sus de mănuşă şi de lampagiu, tulburarea neînţeleasă, presentimentele lui, dacă putem spune astfel, încercau să găsească motive care să-l facă să tremure în faţa unei sentinţe ; tulburarea şi presentimentele implicau o dezaprobare : acum, însă, impresiilor confuze le luau locul severitatea fulgerătoare a unui raţionament neaşteptat. Mărturia în justiţie nu poate ajunge niciodată să aibă o semnificaţie elocventă, cu toate că, în Anglia, martorul este unica dovadă. Evidenţa nu poate fi produsă prin mărturia impresiilor cuiva ; ea există numai dacă membrii juriului ar putea să audă cu urechile lor şi ar putea să vadă cu proprii lor ochi. În justiţie nu există decît un anumit ansamblu de probabilităţi, un oarecare grad de verosimilitate, şi toate la un loc întrunesc certitudinea prin aproximaţie. André Maynotte nu formula în minte aceste nuanţe, dar le simţea ; instinctul lui intuia subtilităţi spre care nu-şi îndreptase niciodată gîndul. Îşi spunea : „Dacă eu aş fi judecător, aş condamna".

Înmănuncherea circumstanţelor care păreau să-l acuze era din acel moment ceva de neînlăturat ; fiecare dintre ele şi toate la

[1] Pistol, veche monedă de aur.

un loc îi chinuiau cu o violență neașteptată. Nu mai era în situația să se apere ; în mintea lui sentința se și pronunțase.

Cum Julie îl privea uimită, el adăugă cu același glas scăzut și impersonal :

— Îmbracă-te.

Și în același timp trase cu urechea. Un uruit de roți se auzea prin fereastra dinspre curte.

— Cabrioleta, strigă cineva dinspre birourile celui care închiria, și calul englezesc pentru domnul Hamon, că se duce la bîlciul de la Sept-Vents, dincolo de Caumont !

— Am înțeles ! se răspunse din curte, unde saboții unui rîndaș răsunau pe pavaj. Calului tocmai i-am dat ovăz.

André tresărise la primul cuvînt ; acum se gîndea.

Julie, care nu-l văzuse niciodată astfel, își îmbrăca rochia lăsată de cu seară la picioarele patului.

— Nu aia ! porunci André cu un ton brusc.

În general, orice lucru fără importanță fusese un motiv de conversație plăcută ca între doi îndrăgostiți, și ei erau într-adevăr îndrăgostiți. Între ei, cele mai neînsemnate ca și cele mai importante hotărîri se luau în comun, după ample deliberări, ceea ce este una din marile bucurii ale unei căsnicii. De obicei, André nu discuta decît pentru a cunoaște mai temeinic dorințele lui Julie și pentru a-i face ei plăcere.

Ce se întîmpla, așadar, astăzi ? Julie renunță la rochița de indian ca să-l întrebe uimită, dar și iritată :

— Atunci care ?

— Rochia de duminică, răspunse André.

În același timp el își îmbrăca grăbit pantalonii și redingota.

— Parcă ai fi bolnav, murmură tînăra femeie, căreia îi dădură lacrimile.

André nu răspunse. Încercă să surîdă în timp ce-și punea haina, dar astfel se accentuă și mai mult paloarea de speriat a feței ; vru chiar să fredoneze ceva, dar vocea i se strangulă, răgușită.

— Ai de gînd să mă dai afară, André ? îngăimă Julie, care se aștepta la orice din partea acelui nebun palid, ai cărui ochi jucau neastîmpărați în cap.

— Nu, răspunse André, care ridică din umeri.

Departe de a o liniști, acel răspuns înghețat o sperie și mai mult. Nu mai spuse nimic și-și luă rochia de duminică.

Nu rareori nenorocirile vin din senin. Oamenii își pierd deodată mințile și cine știe din ce îi apucă gelozia ?

André se duse la fereastră și aruncă o privire furișă în curte, unde rîndașul arunca gălеți cu apă în roțile cabrioletei. Nu se mai

auzea vorbă la etajul de deasupra, fără îndoială din cauza prezenței rîndașului.

Se întoarse și îi spuse soției lui, care își pieptăna părul minunat :

— Grăbește-te, n-avem timp.

— Vrei să-mi faci o surpriză ? întrebă Julie, străduindu-se să zîmbească.

Glasul ei plăcut cunoștea atît de bine drumul spre inima lui André ! El se înroși puțin și-i răspunse :

— Poate.

— O plimbare ! exclamă numaidecît tînăra femeie, agățîndu-se de această nădejde. Trebuie să îmbrac și copilul ?

Copilul dormea profund. Se și grăbi să întindă miinile spre leagăn.

— Nu ! Îți interzic !

Aceste cuvinte aspre o paralizară. Își luă capul în miini și un hohot de plîns îi zbuciumă pieptul. André se întoarse cu spatele ca să-și ascundă lacrimile care îi curgeau pe obraji. Se duse în prăvălie și, apăsîndu-și pieptul ca să-și stăpînească bătăile inimii, se gîndi : „Nu vor putea face nimic cît timp nu deschid vitrina".

Oare într-adevăr casa era încercuită ? Cei care stăteau la pîndă puteau să aștepte.

Magazinul lui avea trei uși : cea a camerei din fund, a dormitorului propriu-zis, intrarea principală care dădea în piața Acacias și o mică intrare laterală sub bolta porții mari. André vru să vadă cum era încercuită casa. Scoase fără zgomot unul din știfturile de fier ale vitrinei și puse ochiul la gaură. În fața lui, cinci persoane în haine civile tocmai se așezau pe o bancă ; doi jandarmi stăteau în picioare pe sub arbori și patru polițiști se plimbau de-a lungul trotuarului.

Puse la loc știftul și scoase cheia din broasca ușii laterale. Prin gaura cheii nu putu însă să vadă nimic, în afară de un spate lat, dar în schimb auzi.

Sub boltă erau cel puțin patru guarzi la pîndă.

Totuși, nimic nu transpirase încă în oraș, căci plimbarea era liniștită și prezența forței armate în jurul locuinței comisarului nu era un lucru atît de rar încît să atragă atenția.

André alese două pistoale din vitrină și le încărcă.

De cînd stătea singur în prăvălie, expresia lui își recăpătase calmul și fermitatea sumbră.

Se întoarse la Julie, care tocmai își încheia rochia. Se apropie de ea și o sărută pe frunte.

— Nu ești supărat pe mine! exclamă ea, strîngîndu-se la pieptul lui.

— Trebuie să faci valiza, spuse el.

Femeii îi căzură brațele și îl privi uluită.

— Valiza! repetă ea. Ce, chiar plecăm?

Își aminti vag că André voia să facă o călătorie la Paris, pentru a-și asigura acolo o locuință înainte de a părăsi pentru totdeauna orașul Caen.

Dar André răspunse scurt, pe un ton rece, pe care ea nu i-l cunoștea:

— Eu nu plec.

În același timp apucă valiza și o deschise.

— Pentru numele lui Dumnezeu, îi imploră Julie, explică-te, André, bunul meu soț!

— Am să te conduc, îi răspunse el. Nu te speria; pe drum am să-ți spun tot.

Julie se așeză pe scaun; simțea că o lasă inima.

— Grăbește-te! spuse André, reluîndu-și tonul de comandă.

Deschise larg sertarele scrinului.

Julie întrebă plîngînd:

— Ce să pun în valiză?

— Tot ce vei putea, răspunse André.

— Trebuie să stau mult timp departe de tine?

— Numai Dumnezeu știe!

Glasul lui André tremură pronunțînd aceste ultime cuvinte.

Julie se repezi și se agăță de gîtul lui.

— Și copilul? Copilul? strigă ea îngrijorată.

André nu se mai gîndise la copil; rămase o clipă nehotărît. Cum Julie se îndrepta spre leagăn, el o opri pentru a doua oară.

— Copilul nu are de ce se teme, murmură el.

— Dar noi avem ceva de care să ne temem? se miră ea din nou.

Tînărul bărbat ezită, apoi răspunse încet:

— Da, ceva îngrozitor. Julie, dacă mă iubești, grăbește-te!

Ea își înăbuși plînsul și îngrămădi în valiză lucruri care îi trebuiau, înnebunită de spaimă.

André o lăsă iarăși singură și se îndreptă spre magazioara de scule. Rîndașul îl înhăma pe Black la cabrioletă.

— Salut, domnule Maynotte, zise el, văzîndu-l la fereastră. Știți? Avem noutăți în oraș! E plin de spioni în jurul casei, dar nu vor să spună despre ce e vorba. Sînteți palid în dimineața asta, știți?

— Frumos animal, făcu André, examinîndu-l pe Black.

— Cit despre frumusețe, își dădu cu părerea rindașul, mie îmi plac mai mult normanzii noștri, zău, fără laudă! Sint mai zdraveni, și crupa lor e ca un colac de ham; dar pentru fond și viteză, de!... Ia uitați-vă, încă doi polițai care se urcă la comisar! Sint noutăți în oraș, sigur!

André aruncă o privire în camera de dormit. Julie sta în genunchi lingă leagănul copilului.

— O să-mi spuneți, continuă guraliv rindașul, că asta nu ne privește pe noi. Dar v-ar plăcea să știți, nu-i așa?

— Ești gata? o întrebă încet André.

În loc de răspuns, Julie calmă și palidă ca și André, întrebă:

— Spune-mi, din cauza mea sau dintr-a ta trebuie să plecăm?

— Din cauza mea, răspunse André.

Tinăra femeie se ridică în picioare și spuse cu hotărîre:

— Sint gata. Apoi adăugă, ca și cum ar fi avut ceva pe conștiință: Mă pedepsește Dumnezeu pentru că am dorit atita Parisul!

André închise valiza, apoi o împinse pe Julie spre magazioară pînă la fereastră. Își puse pistoalele, portofelul și o bonetă de drum în buzunarele redingotei. Apoi, arătîndu-se din nou la fereastră, tot cu capul gol, îi strigă rindașului, care punea zăbala în gura calului:

— Hei, prietene!

— Ce e, domnule André?

— Înscrie-mă la birou pentru cabrioletă la ora unsprezece, o jumătate de zi. Vrem să mergem cu ăla mic s-o vedem pe doică.

Primul impuls al băiatului fu să asculte, dar se răzgîndi și zise:

— Nu că v-aș refuza, domnule André, dar nu aș garanta de Black, care are pe dracul în el.

— Dă-mi mie să-l țin de căpăstru, hai! Nu-mi place să văd specimenele alea care stau pe sub boltă.

Rindașul începu să ridă.

— Fapt e, mormăi el, că e un vinat care nu face doi bani!

Și spunînd acestea, îl mînă pe Black pînă la fereastră și îi dădu lui André hățurile.

— Doar un minut, spuse argatul, dispărînd sub boltă.

În clipa cînd nu-l mai văzu, André aruncă valiza în cabrioletă. Julie îi spusese: „Sint gata". Era lingă el. O ajută să treacă peste pervazul ferestrei, o urcă în cabrioletă și se așeză și el lingă ea.

Tocmai atunci doamna Schwartz se uita din întîmplare pe fereastră. Începu să strige:

— Ajutor ! Uite hoții care evadează !

Julie se clătina pe bancheta îngustă. André o prinse de talie ca să o susțină și apucă zdravăn hățurile cu mîna dreaptă. Black tropăi și, ascultînd îndemnul celui care îl mîna, făcu înconjurul curții ca să-și ia vînt și o porni.

Doamna Schwartz se și afla la fereastra de la stradă, scoțînd țipete ascuțite :

— Hoțul ! Asasinul ! Foc !

Black, lansat de la început în goana mare, trecu bolta dintr-un salt. Oamenii poliției, care stăteau postați acolo, se dădură în lături, lipindu-se de zid. Cei din piața Acacias, precum și sergenții și jandarmii preveniți de strigătele doamnei Schwartz și chiar de comisarul care venise la fereastră lîngă ea, să o liniștească, încercară să își facă datoria. Dar Black era un diavol. Trecu pe lîngă ei ca un vîrtej și dădu colțul pieței în timp ce un concert de glasuri striga cît îi ținea gura :

— Opriți ! Opriți !

Ca să-l poată opri, însă, ar fi trebuit un grup mare de oameni care să bareze complet strada, sau vreun îndrăzneț care să se arunce orbește în fața pericolului ; spun orbește, pentru că orice ochi deschis ar fi văzut în mîna dreaptă a lui André, care acum ținea hățurile cu mîna stîngă, un pistol ridicat și probabil încărcat și însăși fața lui lividă care amenința mai înspăimîntător decît arma însăși.

André se ținea drept și sigur pe capră. Lîngă umăr se rezema capul soției lui, leșinată.

Era încă devreme și puțini trecători se vedeau pe stradă. Nu se găsi nici un erou disponibil pentru a bara drumul cabrioletei. În acest timp, doamna Schwartz, enervată peste măsură că scăpase această rară ocazie de a răzbuna dintr-o singură lovitură toate nedreptele judecăți în urma cărora Paris din Caen nu îi dăduse ei mărul [1], se zbătea, strigînd furioasă :

— Bărbații sînt niște lași !

Pe cînd domnul Schwartz, mai rațional, făcea rechiziția cailor din curtea vecinului său, dînd ordine agenților, să încalece înainte de a trimite dispoziții și la jandarmerie, André dăduse colțul pieței Acacias și trecea în galop întins pe strada Guillaume-le-Conquérant. Huiduielile îl urmăreau, dar acum mai puțin distincte. Trecătorii,

---

[1] Paris, al doilea fiu al lui Priam, rege al Troiei, și al Hecubei, soț al Enonei și răpitor al Elenei, nevasta lui Menelas, este cel care a fost somat să dea un măr ca premiu celei mai frumoase zeițe dintre Hera, Athena și Afrodita. Dăruind mărul celei din urmă, alegerea a suscitat ura Herei și a Athenei împotriva Troiei.

mirați, dar pașnici, se limitau să privească această viitoare care zbura parcă. Black se supunea total, iar roțile cabrioletei săltau pe caldarim.

Cînd ușorul atelaj intră în piața Fontenelle, acolo unde se ținea tîrgul, departe, în urma lui, se auzea vag o rumoare. André încetini pasul calului, căci trebuia să-i menajeze forțele. Cei care îl intîlneau aici în piață se mirau văzînd acel cap palid de femeie rezemat pe umărul lui; dar în Basse-Normandie, fiecare își duce căsnicia așa cum înțelege el, și poate că perversitatea celor cincizeci de seducători, civili și militari, în cele din urmă îl supărase pe domnul Maynotte

— Bună ziua, domnule Maynotte.

Mai mult de douăzeci îl salutară astfel politicos, fără să îi intereseze prezența tinerei femei.

Și unul din cei cincizeci de donjuani, mai matinal decît alții, își scoase pălăria, gîndindu-se și inventînd pe loc cum va duce el discuția pentru a i se spune de către unul mai prost decît el: „Tu, individ dubios, tu ești cauza celor întîmplate !..."

După cinci minute trecură agenții călare, apoi jandarmii. „Ah ! dacă am fi știut ! se căinau toți acei normanzi viteji. Ah ! ticălosul, a scăpat ușor !"...

Dar cum să bănuiești ? Nimeni nu știa că fusese prădată casa de bani a bancherului Bancelle. Cînd toată lumea știu, se adună o gloată impozantă, dar nu pentru a se arunca în calea hoțului, ci pentru a asalta locuința păgubașului.

Casa Bancelle făcea afaceri cu întregul comerț sătesc. Șeful ei, pe bună dreptate, își pierduse capul : era zi de plăți ; mulțimea creditorilor lui se și sfătuia să-l vîndă la greutate. Noi nu glumim în Basse-Normandie ! Cînd fulgerul arde pe unul din debitorii noștri, l.. dracu ! spălăm cenușa, ca să mai găsim în ea un rest din banii păgubiți !

Acel domn Bancelle fusese atît de bogat ! Cît îl mai pizmuiseră ! N-avea el trăsură proprie ? Și casa aceea de bani, venită de la Paris ! Ce se poate aduce de la Paris dacă nu capcane ? Este vinovat : nu trebuia să ne lăsăm furați !

Dar, din fericire, povestea noastră zboară ca vîntul și nu avem timp nici să descriem scenele nerușinate ale furiei dezlănțuite de creditorii din Basse-Normandie. Vom arăta doar că mila publică aplică, chiar în aceeași zi, mai multe sute de polițe protestate pe rănile acelui biet cadavru comercial, care zăcea năucit de acea lovitură de măciucă.

André Maynotte străbătuse tot orașul și trecuse peste Orne pe podul Vaucelles. Black galopa pe șoseaua spre Vire. Era vreme frumoasă : excelentul animal aspira răcoarea dimineții și gonea

voiea. La ieșirea din Caen, drumul presărat cu nisip roșu se desfășoară în linie curbă spre vest, de-a curmezișul unor grădini, și urca panta ușoară a unui clin de deal. André, care o încălzea la piept pe Julie, se lăsa pradă unei exaltări de bună dispoziție, simțindu-se inatacabil. Dar, ajuns sus, în coama dealului, întoarse capul și, în depărtare, într-un nor de praf, desluși un grup de călăreți care goneau îndîrjiți pe urmele lui. Zîmbi sfidător : din spate se apropia pericolul ; în față însă avea imensitatea și i se părea că de acum înainte îi vor crește aripi.

VIII

FUGA

Pe coama dealului următor André Maynotte se uită iarăși înapoi ; de-a lungul șoselei dăinuia numai praful ridicat de propria lui goană. Cît de departe putea să vadă, nu se arăta nimic. Copoii lansați în urmărirea lui rămăseseră mult în urmă.

— Haide, Black ! Hai căluțule !

Cînd era slobod prin curte, Black venea uneori pînă la ferestruica magaziei, și Julie, frumoasa făptură, îi dădea zahăr și pîine. Ba, mai mult, Julie îl mîngîia, și el necheza. Black era al cincizeci și unulea dintre curtezanii lui Julie, dar singurul căruia îi dădea atenție.

— Haide, Black ! amintește-ți acest lucru !

S-ar fi putut spune că nobilul animal își amintea într-adevăr. Cursa lui era acum plăcută și iute ca un zbor.

Julie se trezise în sărutările lui André, palidă și albă ca un crin, dar atît de frumoasă, încît inima soțului ei tresărea de bucurie și de suferință. Toată grija drumului rămase în seama calului : André nu o mai vedea decît pe Julie.

Julie deschise ochii și-și ridică fruntea speriată. Nu-și mai amintea nimic. Apoi deodată suspină.

— Sîntem salvați ! o mîngîie André, care îi zîmbea liniștit.

— Ce ai făcut ?... Ce ai făcut oare ? întrebă Julie.

Neapărat trebuia să existe un motiv, altfel, de ce această fugă stranie ?

— Sîntem salvați ! repetă André. Sînt fericit și te iubesc.

Buzele lui îi atinseră ușor fruntea ; ea se înfioră și întrebă :

— Unde mă duci ?

André îi zîmbea mereu.

Tot mergînd pe şoseaua pustie, la un moment dat trase de hăţuri şi Black o coti pe o scurtătură, spre stînga.

După vreo mie de paşi, îl cîrmi iar, tot spre stînga ; şi timp de o jumătate de oră o ţinu astfel, din potecă în potecă, luînd-o de fiecare dată pe acolo pe unde uşoara cabrioletă se putea strecura. Black se bucura acum şi mergea în voie.

— Ce nădăjduieşti ? întrebă totuşi Julie. Şi crezînd că era vorba să-i deruteze pe cei care îi urmăreau, adăugă : E o copilărie ! te ascunzi o zi, două, trei...

— Nu vreau să mă ascund mai mult de o zi, răspunse André.

Drumul în zigzag se terminase. Începu să se îndrepte după soare, spre răsărit. Cam la două ore de la plecarea din Caen, ajunseră din nou la rîul Orne, pe care îl traversară cu bacul de la Feugerolles, trecură şoseaua spre Alençon, apoi şoseaua spre Falaise, în apropiere de Roquencourt.

Tot la ora aceea şi nu departe de acolo ar fi putut să se întîlnească cu un alt personaj de-al nostru, cu J.-B. Schwartz, care rătăcea din potecă în potecă, făcîndu-şi procese de conştiinţă.

Între Bourguebus şi şoseaua spre Paris sînt păduri întinse. André lăsă frîu calului să meargă la pas cît ţinu umbra ; apoi spuse :

— Vom reveni aici.

Privirea lui Julie se furişă spre el îngrijorată. Chiar calmul lui o speria. Îşi pierduse oare minţile ?

André se opri la o sută de paşi de şoseaua spre Paris, aproape de vatra micului sat Vimont, la o jumătate de leghe de Moult-Argence. O ajută să coboare, luă valiza şi trecură de partea cealaltă a şanţului şoselei.

— Mă duc să caut ceva de mîncare, spuse el, aşteaptă-mă.

Julie se aşeză pe iarbă. Era pentru ea un fel de vis obsesitor. Nu ştia nimic ; nu bănuia nimic. De dimineaţă, cînd fusese vorba să plece şi-l întrebase : „Avem ceva de care să ne temem ?", André îi răspunsese : „Da, ceva îngrozitor". Şi-şi amintea că expresia feţei lui era şi mai înfricoşătoare decît cuvintele.

E adevărat, acum zîmbea şi susţinea că nu era nimic de care să se teamă. Dar unde e adevărul ? André mai spusese : „Nu vreau să mă ascund mai mult de o zi". Ce pericol putea fi acela care vine şi dispare în aceeaşi zi ?

Totul părea straniu, greu de crezut şi tot atît de greu de explicat. În spatele acestor aparenţe existau, fără discuţie, ameninţări. Un singur cuvînt îi întărise spaima. Ea îl întrebase : „Ce ai făcut ?" Pentru că în mintea ei nu putea concepe că André ar fi

putut comite ceva reprobabil. Imaginaţia însă i-o lua înainte. Ce făcuse oare ca să fugă în felul acesta ?

Cînd îşi dădu seama că a rămas singură, o spaimă nedefinită îi strînse inima. Îşi spuse : „Dacă André nu s-ar mai întoarce, ce m-aş face ?"

André se întoarse. Venea cîntînd şi ţinea în mînă un coş. Julie o porni degrabă în calea lui şi-i strigă de departe :

— Cine o fi avut oare grijă de copil azi-dimineaţă ?

— Ah, ah ! copilul ! făcu André. Chiar la el mă gîndeam. O să vorbim numaidecît.

Tot ce se întîmpla avea o nuanţă ciudată, extravagantă chiar. André îşi iubea copilul ca un nebun.

Gardul de mărăciniş mărginea un cîmp de grîu copt. Luă valiza şi se pierdu în lan. Julie nu-l mai văzu. Reapăru după puţin timp fără valiză.

— Ne-ar fi încurcat, spuse el. O să facem o petrecere la iarbă verde.

O petrecere la iarbă verde ! Julie simţi un fior rece în ciuda soarelui arzător de iunie care îngălbenea spicele ; suna ameninţător, ca hohotul de rîs al disperaţilor.

André îşi trecu un braţ pe sub toarta coşului şi, oferindu-i celălalt braţ, îi spuse :

— E prea frumos cerul ca Dumnezeu să nu fie acolo.

Julie îi mulţumi cu o privire galeşă, umezită de lacrimi. De noaptea trecută nu mai auzise o vorbă afectuoasă.

Merseră amîndoi de-a lungul lanului de grîu ; Julie îşi plimba privirea abătută peste mărăcinişul înflorit. Nu mai îndrăznea să pună întrebări. André începu iar să fredoneze unul din acele cîntece domoale pe care le cîntă fetele oacheşe din Sartène [1], cu melodie dulce şi vorbe mîngîietoare, cu toată asprimea dialectului corsican.

Acolo, pe potecile şerpuitoare care urcă spre Cugna, se aud astfel de cîntece. Regiunea aceasta, a neînduplecatelor minii, este plină de dragoste. Oricine a auzit minunatele cîntece ale pădurii de mirt şi-o imaginează îndată pe fetiţa îndrăzneaţă care, ducîndu-şi ulciorul pe umăr, cîntă, urmată de turma arsă de soare a copiilor desculţi.

Lacrimile tremurau sub pleoapele lui Julie ; cîntecul îi amintea de trecut.

Desişul pădurii se apropia. O luară pe o potecă umbroasă care mergea drept pe sub brazii înalţi cu umbra vineţie.

---

[1] Sartène, oraş în Corsica.

— Cîntă și tu, o invită André.

Julie își desfăcu brațul dintr-al lui și, împreunîndu-și miinile, il imploră :

— Te rog, vorbește odată, sufăr !

Intrară pe o cărare șerpuită care se adîncea pînă departe, sub bolta pădurii. André merse înainte. După cîțiva pași, se opri lingă un luminiș plin de zambile în floare. Soarele, cernut prin coroanele bogate, se juca în frunzișul de azur. Un fir nevăzut de apă susura undeva în apropiere, răspunzînd parcă unui tumult profund, ca al tălăzuirilor depărtate ale mării, adunat din înaltul coroanelor.

— Stai jos, îi spuse André.

Și el se așeză în genunchi, lîngă ea.

Era palid, dar ochii îi străluceau. Julie își auzea bătăile inimii.

— Îți aduci aminte, începu el să-i vorbească încet, contemplînd-o, a doua zi după ce tu, o fată bogată și de familie, ai consimțit să mă urmezi pe mine, un meseriaș? Era o zi la fel ca cea de azi.

— Îmi aduc aminte, răspunse Julie. Te iubeam...

— Mă iubeai, e adevărat, nu cît te iubeam eu, fiecare dă cît poate ; tu ai avut însă încredere în mine și te-ai lăsat dusă în această mare dragoste care te amețea. Eu ți-am făgăduit că te voi face fericită.

— Te iubeam, repetă Julie, și te iubesc !...

André îi luă miinile și și le lipi de buze.

— Ne-am dus tot în pădure, și parcă văd și acum raza aceea de soare pe care frunzișul transparent o lăsa parcă să lunece pe fruntea ta. Cei porniți pe urmele noastre erau neînduplecați, iar noi nu aveam decît nădejdea în Dumnezeu. A fost de-ajuns, întotdeauna e de-ajuns. Ți-aduci aminte ? auzeam pe drum galopul cailor lor, și la un moment dat colbul drumului răscolit de caii lor ne învăluise ca într-un nor.

— Îmi aduc aminte, zise încet tînăra femeie. Dar atunci știam numele dușmanilor noștri.

— Îți spuneam atunci, în timp ce-ți ștergeam fruntea de sudoare și praf : „Dacă nu avem decît o zi, ziua aceea să fie frumoasă, să fie veselă, să valoreze cît întreaga viață". Cei care erau pe urmele noastre se strigau și își răspundeau de prin desișuri. Noi rămîneam calmi ; tu zîmbeai și spuneai cuvinte de neuitat : „Aici și acum ne logodim..." Și rînd pe rînd buzele noastre își împărțeau lacome răcoarea aceleiași băuturi.

— Sînt liniștită, surîd, șopti Julie. Trecutul mă interesează mai puțin ; vorbește-mi de prezent.

— Trecutul are importanță, răspunse tînărul ei soț, el este al meu. Prezentul nu-mi mai aparține, iar viitorul nu-l cunosc.

Julie îi întinse fruntea; apoi, trăgîndu-l lîngă ea, îl strînse în brațe și-l șopti:

— Cred că am ghicit, dar vreau să știu din gura ta.

André tăcu.

— ...Cei de acolo ne-au dat de urmă și vin după noi? întrebă ea, simțind că-i fuge tot sîngele din obraji.

— Nu, nu e vorba de asta.

— Atunci ce este?

Se așeză, își trecu liniștit brațul în jurul taliei mlădioase și fremătînde a tinerei femei și începu astfel:

— În noaptea asta s-au furat patru sute de mii de franci din casa de bani a domnului Bancelle, iar noi sîntem acuzați de această crimă.

— Noi? se miră Julie, a cărei privire se lumină. Apoi, împreunîndu-și mîinile, spuse ușurată: Oh, și mie căreia îmi era frică!...

— Ascultă, draga mea, Parisul este singurul loc din lume unde nădăjduiesc să te ascund. Hotărîrea mea este luată; am convingerea că sîntem dinainte condamnați, și eu nu vreau ca tu să fii dusă la închisoare.

— Eu, la închisoare?! repetă Julie tremurînd.

Cuprins de nerăbdare, André se gîndi că nu fusese înțeles din două-trei vorbe.

— Minutele mele sînt numărate, se gîndi el cu voce tare.

— Dar eu cred în nevinovăția ta, așa cum sînt sigură de a mea, spuse Julie. Ce-mi vorbești de închisoare?

Din clipa în care André se resemnase la explicația pe care intenționase să o evite, fusese atît de clar și de concis, încît Julie, uluită, avu aceeași convingere ca el. E drept, totul nu se întemeia decît pe subtile presupuneri; dar ele se coordonau și se sprijineau unele pe altele, astfel că deveneau certitudini. Aceste gînduri care se conturează tinzînd să fabuleze întîmplări fantastice, povești ca-n romane, ne sînt specifice; la fiecare proces mai deosebit există destui judecători de instrucție care reiau în cabinetul lor de la tribunal sau în biroul de acasă partida jucată în sala de dezbateri. Se poate spune fără exagerare că ideea erorilor judiciare posibile a intrat prea adesea în preocupările noastre.

Julie Maynotte se simți deodată stăpînă pe ea și mai liniștită poate decît André. Cînd soțul ei își termină profeticul rezumat al rechizitoriului care s-ar fi pronunțat împotriva lui, Julie rămase stupefiată.

— Ieri seară, spuse ea, cînd am auzit zgomotul acela în magazin, se fura brasarda. Sînt sigură de asta! După un moment de tăcere, adăugă: Comisarul de poliție se întorcea acasă tocmai cînd noi plecam; nu era o oră potrivită pentru plimbare. Domnul Bancelle s-a lăudat față de tine că are patru sute de mii de franci în casa lui de fier. Moș Bertrand, lampagiul, te-a văzut numărînd banii, iar eu l-am mai și cinstit... Își prinse capul în mîini, descurajată. Apoi, deodată, izbucni revoltată: Dar ce importanță au toate astea, din moment ce tu ești nevinovat? Apoi continuă: Tot ce vei face tu voi face și eu; unde vei merge tu, voi merge și eu; soarta ta va fi și a mea: sînt soția ta.

— Tu ești și mamă, spuse André încet, cu adorație.

— De ce n-ai luat și copilul? întrebă ea speriată.

— Ai spus-o chiar tu, o mîngîie André: te ascunzi o zi, două zile...

Ea îl întrerupse, izbucnind în lacrimi:

— Dacă mă vei despărți de tine, voi muri, André!

— Vei trăi pentru soțul tău și pentru fiul tău.

— Atunci, izbucni ea, smulgîndu-se din brațele lui, asta este! Am bănuit intenția ta! Vrei să rămîi singur în fața acestei nenorociri!

Cu o voce hotărîtă și puțin severă tînărul gravor spuse:

— Da, vreau să rămîn singur. Și spun vreau pentru prima oară de cînd sîntem căsătoriți, Julie. Chiar dacă ideea de a fugi în trei nu ar fi absurdă, eu tot nu m-aș hotărî să fug. Tatăl meu a fost un om sărac, dar mi-a lăsat un nume fără pată, și fără pată trebuie să-l las moștenire și eu fiului meu.

— Deci, tu speri? întrebă Julie, fixîndu-l cu ochii ei mari, plini de spaimă.

Cum el rămînea tăcut, adăugă într-un adevărat elan de pasiune:

— Dacă speri, de ce să mă alungi? Ba nu, m-am înșelat. Fuga ta de azi-dimineață este dovada. Fuga asta va fi pusă în sarcina ta. Dacă voiai să te aperi, nu trebuia să fugi.

— Julie, eu nu sînt un savant, spuse el, încălzindu-i mîinile cu sărutări, dar noi am citit împreună istoria veche despre războaiele popoarelor libere. Cînd era vorba de viață sau de moarte pentru acele națiuni eroice, cînd un oraș amenințat de un asediu voia să dea bătălia decisivă, îți amintești? se evacuau copiii și femeile...

— Guri nefolositoare, zise cu amărăciune Julie.

— Nu pot să mă supăr pe tine, spuse el, sărutînd în neștire delicatele degete albe care tremurau la atingerea buzelor lui; ești nedreaptă, ești crudă, dar mă iubești și sînt fericit... Cei despre care

iti vorbesc își trimiteau copiii și soțiile pentru că nu voiau să capituleze. Cînd cei pe care îi iubești sînt la adăpost, ești puternic. Eu te iubesc numai pe tine și te ascund ca să te regăsesc după trecerea primejdiei. De la prima amenințare, am înțeles gravitatea luptei ce se va da și am vrut să știu cît de puternic voi fi în această luptă. Te-am văzut lîngă mine, pe tine, comoara mea scumpă, visul meu realizat, fericirea mea atît de completă și atît de curată, încît pentru mine nimic nu mai există, nici chiar bucuriile cerului ; te-am văzut stînd pe banca acuzaților ; ceva dezonorant și de neîndurat ; jandarmi în jurul tău și priviri care murdăresc, privirile mulțimii fixate brutal asupra ta ; am văzut asta, tu erai albă la față, slabă, îmbătrînită, cu toate că nu se adăugaseră decît patru săptămîni la vîrsta ta ; capul tău se pleca, ochii tăi înroșiți păreau arși de lacrimi ; am văzut toate astea cu ochii minții și am simțit că mi se mistuia curajul. Înțelegi, m-am cutremurat, am plîns, am țipat la judecătorii mei închipuiți : „Cruțați-o pe Julie a mea și vă voi face mărturisirea crimei pe care nu am comis-o ! Îndepărtați de lîngă ea gardienii, interziceți mulțimii nerușinate să o mai murdărească cu privirile lor. Să nu le mai fie îngăduit acestor bărbați să tîrască numele ei binecuvîntat în discuțiile ce le poartă cu femeile lor pentru a le satisface gelozia feroce, și veți ști tot : am ieșit noaptea cu mănușa mea de fier, fabricată anume pentru a forța casa de fier cu cifru secret, am intrat în casa Bancelle ; cum ? Ce vă interesează ? Mănușa mea nu deschide închizătorile, dar, fără îndoială, aveam chei false. Am ghicit combinațiile cifrului, să zicem că am făcut să sară din ivăr limba broaștei cu un levier ; noi, hoții, ne cunoaștem meseria, așa cum voi sînteți tari pe meseria voastră ; manivela s-a mișcat cînd s-a deschis casa : iată punctul curios, nu-i așa ? Brațul meu a fost prins în ghearele de oțel ; dar brațul meu era în mănușă ! Mi-am retras încet de tot mîna ; mănușa a rămas, și eu am luat cele patru sute de bilete de bancă pe care Bertrand, lampagiul, m-a văzut numărîndu-le pe banca din piața Acacias."

André își șterse cu dosul mîinii sudoarea care îi curgea șiroaie de pe frunte.

Lucru ciudat : Julie nu răspunse nimic. Era gînditoare ; aș spune chiar neatentă, dacă acest cuvînt nu ar fi prea crud.

Antrenat în dorința vie de a convinge, André nu observă nimic. Își continuă cu înflăcărare pledoaria :

— Săracii nu au cîtuși de puțin meritul de a fi curajoși. Ce au de pierdut ? Eu sînt însă prea bogat, am prea mult de pierdut și de aceea sînt laș. Prin fugă am cîștigat răgaz să-mi ascund cel puțin comoara. Cînd comoara mea va fi pusă la adăpost, spuse el rîzînd și parcă rugător, cînd bunul meu cel mai de preț va fi pus la

adăpost, voi fi din nou cum am fost, știu, sînt sigur de asta. Mă voi apăra; voi lupta; trebuie neapărat să existe vreo portiță, ceva care să lămurească acest mister; o voi descoperi. Să nu ai teamă, absența ta nu mă va pierde: mă voi duce de-a dreptul, le voi vorbi deschis, le voi spune: „Mi-am regăsit îndrăzneala; pentru soția mea m-am temut, căci o iubesc așa cum nimeni n-a iubit vreodată, am scos din joc această miză prea copleșitoare și, iată-mă, am venit. Aș fi putut să fug împreună cu ea. Vă desfid să o găsiți, răspund eu pentru amîndoi, iată-mă, iată-mă! Atîta timp cît e vorba numai despre mine, am curaj; ba, mai mult, am încredere. Valoarea garanției face mai mult. Oricine ar putea da în pază o sută de ludovici de aur, dar nu s-ar încrede decît el însuși pentru a păzi un diamant de trei sute de mii de franci! Toți banii din lume, toți ludovicii de aur și toate diamantele pămîntului nu valorează nimic pe lîngă Julie a mea. O, judecători, viața și onoarea mea sînt în mîinile voastre, dar dragostea mea e binecuvîntată de Dumnezeu, și lui Dumnezeu i-am încredințat-o pe Julie."

Ținea capul sus și ochii îi scînteiau. Julie, dimpotrivă, își apleca fruntea. Privea în pămînt. La ce se gîndea ea oare? André fusese elocvent, dar nu întrezărise cîștigul cauzei. Îi trebuiau noi argumente. Julie întrebă suspinînd:

— Cum să mă duc la Paris și cum să mă ascund acolo? Apoi, ca și cum s-ar fi rușinat de cele spuse, adăugă imediat: De altfel, nu vreau! Aș muri de supărare! Nu-mi voi părăsi niciodată bărbatul!

IX

O ORĂ DE DRAGOSTE

Există uneori victorii prea desăvîrșite care dor. Nu toate surprizele sînt plăcute. Mi s-a povestit odată o întîmplare foarte stranie. Dawsy, faimosul îmblînzitor de șerpi, se lăuda că pune mîna imediat și fără pregătire pe orice fel de reptilă. Un american glumeț căci Franța nu are monopolul „farselor bune" — a așezat într-o dimineață, în străduța lui Dawsy, prietenul său, un șarpe mic, negru, foarte pătat cu galben, și fumîndu-și trabucul, s-a postat la pîndă, ca să vadă cum va reacționa îmblînzitorul cînd se va scula din somn. Cînd se trezi, acesta văzu șarpele și zîmbi. Era într-adevăr un om neînfricat, căci nu manifestă altă grijă decît teama de a nu speria reptila. Întinse mîna cu multă precauție și apucă lighioana de gît. Dar abia o atinse, că și căzu jos fără cunoștință.

Micul şarpe era de carton.

În clipa cînd a atins materia inertă, surprinderea încercată l-a fulgerat pe acest om care tocmai zîmbise cu sînge rece la gîndul unei lupte primejdioase.

Într-o ordine de idei mai puţin excentrică, consultaţi-vă medicul şi să vă spună el ce s-ar întîmpla dacă, în prada unei bănuieli de gelozie, cuprins de-o furie brutală, aţi da muşchilor piciorului dumneavoastră elanul necesar pentru a sparge o uşă şi, presupunînd că ar fi întuneric, uşa ar fi larg deschisă.

Proverbul care îi ia în zeflemea pe spărgătorii de uşi deschise este puţin cam viclean.

Doctorul dumneavoastră vă va răspunde că de nouă ori din zece în jocul acesta v-aţi rupe piciorul.

Trebuie să mărturisim că, nu fără amărăciune, ne-au venit în minte aceste parabole neplăcute în legătură cu Julie Maynotte ; dar adevărul e că tînărul şlefuitor era în situaţia americanului Dawsy şi-a omului care ar trage în gol o puternică lovitură de picior.

Julie, în loc să se apere, spusese : „Cum să mă duc la Paris ? Şi cum să mă ascund acolo ?" Iar vorbăriei naive a lui André nu-i mai acorda decît o atenţie distrată.

Totuşi, André al nostru nu leşină, cum leşinase îmblînzitorul de la circ, ci rămase perfect lucid. O iubea cinstit, pasionat, cu sfinţenie, fără afectări banale. Avea în el şi ceva de gigant, dar şi de copil. Nu se gîndea la altceva decît la salvarea idolului său, şi asta îl făcea fericit.

— Nu te gîndi să dai înapoi ! exclamă el cînd Julie încerca să dea alt sens vorbelor ei. Ar fi nedemn de tine !

Palidă, Julie nu ridica totuşi ochii din pămînt.

André continuă :

— Te vei duce la Paris cu diligenţa, încrede-te în mine. Vei trăi acolo cum vei dori ; banii noştri vor fi în mîinile tale.

— Îmi vei trimite copilul ? îl întrerupse Julie.

— Nu, răspunse André, asta nu se poate. Ţi-ar da de urmă. Trebuie să chibzuiesc bine în ceea ce te priveşte. La Paris vei fi o tînără fată. Ei vor urmări o femeie, o mamă. Numai aşa poţi fi la adăpost.

— Dar copilul nostru ?...

— Trebuie să ai încredere în Madeleine, care l-a alăptat.

Julie îşi ridică în sfîrşit ochii. Erau plini de lacrimi.

— Am fost prea fericită !... şopti ea.

— Ah, ştiu, înţeleg ! strigă neliniştit tînărul André. Orice aş face, tot tu vei fi cea care va suferi cel mai mult.

Julie izbucni în plîns ; şi într-un elan pe care nu-l avusese pînă acum, îl imploră :

— Te rog, te rog, nu mă trimite la Paris !

André scoase din buzunar portofelul în care erau cele 14 bancnote de 500 de franci.

— Hîrtiile tale sînt aici, spuse el, numai ele te pot ajuta pînă cînd Dumnezeu ne va uni din nou. La Paris vei redeveni domnişoara Giovanna Maria Reni, descendenta conţilor Bozzo. Nu ai fost niciodată căsătorită cu un bărbat de condiţie inferioară. Vor fi socotiţi impostori nebuni cei care vor îndrăzni să stabilească ceva comun între tine şi sărmana nevastă a lui André Maynotte, al cărui tată n-ar fi fost admis nici printre valeţii tatălui tău. Tu nu eşti bogată, nu vei ascunde acest lucru, deoarece nenorocirile familiei tale sînt cunoscute, dar nu eşti nici săracă ; pentru a face faţă zilelor mai grele, ai întreaga noastră mică avere. La Paris ai prieteni, rude, colonelul, între alţii, şi cum tu nu vei apela la punga lor, îţi vor fi de ajutor. Să nu trimiţi scrisori, te-ai expune inutil, şi, în fond, ce mi-ai putea povesti în afară de nobila bunătate a sufletului tău ? Eu te cunosc, ştiu că îmi eşti devotată, şi atît îmi ajunge. Îţi voi scrie eu pe numele tău de Giovanna Maria Reni, la post-restant, pentru ca să ai veşti despre copilul nostru. Şi acum, după ce am fixat şi hotărît totul, aştept să-mi spui, ca o soţie înţelegătoare cum eşti : „Dragul meu, sînt gata".

— Dragul meu, sînt gata, şopti ea printre lacrimi. Apoi, îmbrăţişîndu-l, adăugă, plină de elan : — Oh ! Eşti mare ! Eşti bun ! Te iubesc !

O clipă rămaseră îmbrăţişaţi.

— Mi-e o foame cruntă, spuse vesel André.

Julie nu se putea mişca, tristeţea o paraliza.

Dar André, luînd-o de umeri, îi spuse, privind-o în ochi :

— Să ne întoarcem la începutul discuţiei noastre, buna mea soţie, să ne amintim de ziua aceea de sărbătoare, petrecută în mijlocul pădurii, care a însemnat logodna noastră. Tot ca atunci sîntem pîndiţi de primejdie şi sîntem iarăşi singuri, noi, şi Providenţa. Acum, ca şi atunci, bietul nostru viitor este acoperit de un nor pe care numai Dumnezeu îl poate risipi. Ce ţi-am spus acolo, în pădurile noastre de mirt, am să-ţi repet acum. Priveşte, zise el, aşezîndu-se în genunchi. Acum, ca şi atunci, sînt la picioarele tale, Julie, nădejdea mea, fericirea mea nesperată. Împlinindu-mi rugăciunea, tu mi-ai dăruit într-o zi — oh ! zi frumoasă, senină, îndrăgită de noi — cît nu poate cuprinde o întreagă viaţă. Timpul nu ne grăbeşte, dar, iată, soarele ne atrage atenţia. Nu îţi cer o zi întreagă, îţi cer o oră de bucurie şi de dragoste...

Julie se ridică ; el îi sărută ochii umezi şi continuă :

— Nu mai vreau să plîngem.

— Astăzi, ca şi atunci, sînt a ta, dragul meu André, şi dorinţa ta va fi şi a mea, îi spuse încet Julie.

Apoi luă coşul şi îl deschise. Pîinea, vinul, fructele şi cîteva feluri simple de mîncare fură întinse pe iarbă. Înduioşat, André îi urmărea mişcările graţioase. Era sigur că citeşte în sufletul ei ca într-o carte şi îi era recunoscător pentru surîsul preţios cu care îşi ascundea lacrimile.

S-ar putea oare spune că lacrimile ei nu erau sincere ? Cu neputinţă să ne îndoim ! André era bărbatul ales de ea, prima şi unica ei dragoste. Cîndva, cu entuziasm şi fără rezerve, pe el îl lăsase s-o îmbrăţişeze.

Dar cu o clipă înainte fusese distrată. Sînt nişte îngîmfaţi sau orbi aceia care scriu studii intitulate „Femeia". Oricît de fin le-ar fi spiritul de observaţie, în faţa acelor mistere şi capricii, a acelor transformări şi năluci, rămîn totuşi nişte orbi ; oricît de aproape s-ar crede de adevăr, rămîn totuşi nişte naivi. În timp ce André îi vorbea, Julie fusese absentă ; cînd se simţea mai tulburată, o fulgerase un gînd care nu avea legătură nici cu soţul ei, nici cu copilul. Gînd vinovat ? Nu, fără îndoială. Gînd egoist, poate. Rămîn cute adînci, rămîn unghere întunecate în acele suflete care sînt într-o continuă frămîntare şi care se schimbă fără încetare faţă de ele însele : bogăţie uimitoare a operei creatorului ! Dacă s-ar putea analiza într-un laborator nouă sute nouăzeci şi nouă din acele suflete pline de inteligenţă şi ştiinţă, nu veţi fi ajuns la nici un rezultat, pentru că următorul la numărătoare va lua în rîs analiza, arătînd în mijlocul viciului comori de virtute, sau în virtute vreo cangrenă ascunsă, misterioasă muşcătură a viciului. În nici unul dintre celelalte suflete nu l-aţi găsi pe acesta. Munciţi deci, pierdeţi o zi cu această muncă grea şi întoarceţi-vă spre comoara de cunoştinţe căpătate, pentru a le adăuga acea nouă cucerire şi a o cataloga în colecţia dumneavoastră, sau cel puţin pentru a o compara — bucurie de preţ a tuturor colecţionarilor.

Bărbatul din *O mie şi una de nopţi* a găsit frunze uscate în locul ţechinilor de aur. Vîntul a intrat în muzeul dumneavoastră şi a răvăşit etichetele. Cum de s-a putut ? Şi iată-vă ca găina care a clocit ouă de raţă. Nu a fost nevoie decît de o zi pentru ca vîntul să ducă pe aripile lui într-un vîrtej nebun toate clasificările dumneavoastră. Priviţi-vă fiolele atît de bine astupate : dopurile au sărit, lăsînd vidul în locul preţioasei licori ; anume sortimente de struguri necopţi au devenit vin de soi ; anume băutură nobilă s-a transformat în oţet.

În ciuda exagerărilor studioșilor, femeia nu există : nu există decît femei.

Miraculoase daruri ale cerului, flori care conțin — ca și ierburile de leac întrebuințate în medicină — cînd viața, cînd moartea !

Și, în adevăr, să cunoști cîte unele din aceste ierburi de leac, e ceva ! Cei care ajung la acest punct se străduiesc, depun eforturi, dar nu au certitudini. Singuri novicii, bătrîni sau tineri, au acea candoare de a scoate strigătul de triumf și de a gîndi în orgoliul lor, demn de milă, că posedă flora completă a redutabilelor straturi de temut.

Julie aranjase tacîmurile pe o mică ridicătură de pămînt, acoperită cu mușchi și în jurul căreia iarba de pădure, înaltă, subțire și verde chiar cînd e uscată de căldură, pare un covor moale. Arșița zilei trecuse : umbra stejarilor se lungea, în timp ce soarele cobora încet pe albastrul cerului fără nori. Adierea călduță mișca frunzele. Totul îmbia la dragoste.

Cu puțin înainte, Julie fusese absentă, o repetăm a doua oară, și nu fără amărăciune. Acum nu se mai cunoștea nimic pe fața ei. Se întoarse spre André, îl luă de mînă și îl conduse acolo unde așezase masa. Lipiți unul de altul, începură să mănînce. André vru să închine, și primul strop din acest vin de țară le umezi ușor buzele într-un sărut. La început părea o sărbătoare stoică, o sfidare aruncată de tînărul nostru erou cumplitelor spaime ale despărțirii. Dar curînd, pe măsură ce continuau această agapă îi cuprinse o veselie gravă și calmă. Agapă este chiar cuvîntul potrivit : stăteau la banchetul martiriului.

Mîncau și beau ; totul era sub vraja mîngîierilor. Oh, se iubeau ; nu e vorba numai de André ce conta acel gînd nedeslușit care tulburase nu demult mintea îndurerată a lui Julie ? Ochii lor, care totdeauna se căutau, vorbeau acum aceeași limbă. Se iubeau, inimile lor se contopeau și nu mai aveau nevoie de cuvinte. Erau tineri, prea tineri, și fierbințeala le cuprinse tîmplele. Dorința lui André o înflăcără pe Julie și primul ei elan îl ameți și se pierdu într-un fel de beție religioasă.

Există în istoria Franței o pagină care pare smulsă din tablele muzei antice Clio [1], o pagină gravată de adevărata daltă a lui Phidias [2] pe un bloc imaculat, din cea mai transparentă marmoră de Paros. Nu, nu vreau să-i ascult pe cei care neagă, căci fiecare fruct

---

[1] Clio, muza poeziei epice și a istoriei, reprezentată în statui, stînd jos sau în picioare, cu un sul de hîrtie sau un teanc de cărți.

[2] Phidias, cel mai mare sculptor al Greciei antice, născut la Atena în anul 431 î.e.n. I se atribuie statuile Zeus Olimpianul, marea Athena în bronz și Athena cryselephantină din Partenon.

îşi are viermele lui şi fiecare punct luminos întunericul lui ; eu vreau să cred, şi iată, pe fondul sîngerînd al Teroarei[1], văd cîteva figuri senine, bine detaşate. Toţi sînt tineri, ei se numesc Brissot, Vergniaud, Gensonné, şi nu li se mai ştie decît un singur nume : Girondini. Cînd au trebuit să moară, se spune, aceşti îndrăgostiţi de libertate s-au adunat, au rupt pîinea, au împărţit vinul, oficiind cu un entuziasm ponderat, în ajunul viitoarelor lor funeralii, în timp ce, în plină orgie, se urla, cerîndu-li-se capul.

Aceasta este legenda zilelor teribile, iar elocvenţa melancolică a ultimului lor surîs a rămas în istorie.

Nenorocirea exaltă, pericolul iminent degajă o nostalgie nesperată. Julie şi André stăteau acolo, pe iarbă, la ultimul lor banchet, cu singurătatea drept oaspete. Visul îi îmbăta ; pădurea complice le împărţea cu dărnicie armoniile şi miresmele ei ; Julie era atît de frumoasă, încît în beţia dragostei lui, André o vedea într-o aureolă, ca pe o sfîntă. Amîndoi străluceau de dragoste ; inimile lor lacome se grăbeau să consume, ca într-un desfrîu eroic, tot focul sacru al unei întregi vieţi de afecţiune şi dezmierdări. Sufletele lor se mistuiau într-o deplină înţelegere ; şi uitînd de sine, jertfind întregul univers lui André, Julie se gîndi că ar putea muri astfel.

Timpul trecea totuşi. Palidă, mistuită de puteri, Julie îngenunche în iarbă şi, surîzînd, îşi aşeză capul pe genunchii lui André. Părul desfăcut rostogolea în valuri bogăţia buclelor ; pieptul i se zbătea şi o oboseală dulce o cuprindea şi îi domolea pătimaşele porniri.

Cum buzele lui André le căutau pe ale ei, Julie, îi spuse :

— Pentru mine numai tu exişti pe lume ; însăşi atotputernicia lui Dumnezeu nu ar putea să-mi dea alt bun mai de preţ.

Vîntul adia leneş în părul lor, vîntul care asculta, luînd şi ducînd cu el mîngîierile ; frunzişul legănat le întorcea înmiite şoaptele, în care concertul jucăuş al păsărelelor broda nenumărate fantezii ; pîrîul îşi dădea nota lui monotonă, iar soarele pieziş străpungea în depărtare cu lungi suliţe de aur pădurea bătrînă şi întunecată.

Dar toate visările au un sfîrşit.

La căderea înserării diligenţa de Caen pentru Paris schimba caii la hanul de la Moult-Argences. O tînără ţărancă se prezentă şi ocupă un loc în compartimentul din spate, în timp ce un bărbat tînăr, care în loc de bagaj avea un mic pachet, se aşeza stîngaci pe banchetă.

---

[1] Teroarea, perioadă revoluţionară care a apăsat asupra Franţei de la căderea Girondinilor (31 mai 1873) pînă la căderea Robespierre (9 Termidor — 27 iulie 1794). Marea Teroare (iunie—iulie 1794) a trimis la eşafod aproape 1400 de condamnaţi.

Tînăra avea o valiză. Șeful diligenței, om de lume ca toți semenii lui, o privi îndrăzneț și spuse cu o admirație echivocă :

— O mîndrețe ! are să facă bani mulți la Paris !

Frumoasa țărăncuța dădu pentru formalități un nume obișnuit la țară : Pélagie sau Goton. Tînărul călător de pe imperială, interpelat la rîndul lui, declară că se numește J.-B. Schwartz, ceea ce îl făcu să tresară pe tînărul zdravăn, în cămașă, care adusese pe umăr valiza tinerei țărănci.

Diligența o porni. J.-B. Schwartz își trase pe urechi o bonetă nouă de bumbac pe care o avea pe cap. Un sărut trimis din vîrful degetelor trecu prin portiera diligenței în care frumoasa țărancă plîngea ; pe drum, brațele ridicate în sus ale bărbatului în cămașă se agitau în semn de rămas bun.

Cînd uruitul roților se pierdu în depărtare într-un nor de praf, el se urcă într-o cabrioletă care îl aștepta la celălalt capăt al satului.

— Dii, Black ! spuse el cu o voce hotărîtă și tristă. Ne întoarcem la grajd !

X

ANDRÉ CĂTRE JULIE

2 iulie 1825

Ți-am făgăduit să-ți scriu des. Au trecut cincisprezece zile pînă cînd am reușit să fac rost de cele trebuincioase pentru scris. Sînt la carceră, în închisoarea din Caen. Cînd mă agăț cu mîinile de pervazul ferestrei, pot să văd vîrful copacilor de pe Grand Cours și plopii care mărginesc în depărtare pășunile de la Louvigny. Ție îți plăceau plopii aceia ; ei îmi vorbesc de tine.

Lasă, nu sînt atît de nefericit pe cît o cred ei. Totul îmi vorbește despre tine. Trăiesc cu tine ; gîndul tău nu mă părăsește nici o singură clipă. Știu că te păstrezi pentru mine, și am încredere în bunătatea lui Dumnezeu.

Ceea ce mă face să sufăr este că nu cunosc Parisul. Nu văd nimic din ce te înconjoară. Nu pot să-mi închipui ce faci, unde te duci, strada spre care dă fereastra ta, biserica în care te rogi pentru iubitul tău copil. Sînt nevoit deci să mă întorc în trecut ; te caut unde te aveam, în casa noastră din piața Acacias. Cum te iubeam, Julie ! Și parcă nu e nimic față de cît te iubesc acum ! Nu, este cel mai mare miracol, unicul miracol iubirea asta a mea, care crește

nebănuit de mult și-mi umple inima ! Și inima parcă se mărește, ca să poată cuprinde. Sînt sigur că în fiecare zi te iubesc mai mult. Simt cum ia proporții acest rău divin, care este însăși viața mea. Te iubesc cum nu s-a iubit vreodată, și simt că te voi iubi și mai mult mîine. Nu sînt atît de nefericit cît își închipuie temnicerii mei. Ei nu mă pot învinge.

Omul care este însărcinat să păzească mi-a dat o pană, cerneală și hîrtie, pe bani. Nu e bogat ; are doi copii ; își iubește soția. În timpul gerului, tu ai trimis niște cămășuțe de lînă copiilor. El și-a amintit și nu mi-a luat decît doi ludovici ca să-mi procure un teanc de hîrtie, o sticlă de cerneală și pană.

Biata mea Julie, cînd le-am văzut, am plîns ca un nebun. Mi s-a părut că erai acolo și că aveam să-ți vorbesc. Închipuiește-ți : suferința nu mă face să plîng, dar, la cea mai mică bucurie, îmi dau lacrimile.

Și nu știam de unde să încep, nici cum să-ți spun un lucru cumplit : tu nu vei citi această scrisoare, Julie, sau, în orice caz se va scurge mult timp pînă cînd o vei citi. De cînd am cu ce scrie, mă tot gîndesc : dacă e cumva vreo capcană ? Ar fi ceva îngrozitor ! Cred totuși că Louis, gardianul meu, este un om cumsecade, dar, ca și ceilalți, și el mă crede vinovat. Trebuie să fie o capcană. Dacă ți-aș trimite acum o scrisoare, ar însemna să demasc adresa ta, complicea mea adorată. Ar veni direct la tine, te-ar prinde, te-ar băga la închisoare.

Tu, în închisoare ! tu, Julie a mea, tu, cinstea, demnitatea, puritatea ! Eu pot să îndur totul ; ceea ce îndur este departe de puterile mele, și încerc o mare și nespusă bucurie gîndindu-mă că partea ta de povară apasă asupra mea. Dacă însă te-aș ști în suferință, adio curaj ! Nu aș mai recunoaște Providența, dacă Providența te-ar lovi. Aș blestema.

Este o capcană, înțelegi, mi-o spune ceva : nu mă voi lăsa prins în ea. Știu unde să ascund această scrisoare care se va lungi fără încetare și în care vei găsi într-o zi toată inima mea. Cum ei se vor întreba totuși ce fac cu hîrtia, voi scrie alte scrisori pe care ți le voi trimite la Londra, unde te cred ei. Am să-ți explic despre ce e vorba : acele scrisori pot să le citească, dacă vor să-ți dea de urmă. Secretul rămîne în inima mea.

Ei îmi sînt dușmani, dar, lucru ciudat, nu sînt răuvoitori față de mine. Eu nu am studiat mult ; mi-ar fi cu neputință să explic anumite gînduri, cu toate acestea, ele sînt clare în mintea mea. Le inspir un fel de prietenie, însă urăsc crima pe care am făcut-o. Se poate oare separa omul de faptele lui ? Și dacă am comis crima de care sînt învinuit, nu sînt eu demn de ură sub toate aspectele ?

Știu că e foarte greu să spui ce ai face tu însuți în locul altuia într-o atare situație. Din două puncte diferite de vedere, același obiect poate să se schimbe în așa fel încît să nu-l mai recunoști. Îți amintești de frasinul acela mare de la Chiave, de dincolo de Sartène ? Îl mutilase trăznetul ; cînd îl priveai, venind dinspre Chiave, era o ruină, o rămășiță delemnuscat ; dar cînd veneai dinspre Sartène, crengile verzi și pline de viață îl împodobeau într-o mantie largă de frunziș. Totul este cam așa : fața nu seamănă cu profilul, iar vecina noastră, doamna Schwartz, nu ar trece drept sașie dacă ar vrea să nu-și arate dintr-odată amîndoi ochii. Vezi, glumesc. Asta pentru că am vrut să-ți spun că judecătorul de instrucție este blînd și binevoitor față de mine. Vei fi încîntată să-i afli numele, căci la Palatul de Justiție nu există consilier mai integru și mai demn ; eu sînt în mîinile domnului Roland, fratele președintelui, un om pios și blînd, pe care săracii îl cunosc.

Iată însă nenorocirea mea, și cu toată ignoranța, cred că aici e hiba chiar a legii noastre franceze. O crimă comisă presupune negreșit un vinovat. Fiecare își face o cinste din îndeplinirea misiunii care i-a fost încredințată. Copiii care se jucau în piață, în fața magazinului nostru, aveau o vorbă care de-abia acum mă face să reflectez asupra ei. Spuneau despre cel care nu băga nici o bilă în gropiță că dădea chix. Și ce risete !

Omul este un copil la orice vîrstă. Nimeni nu vrea să dea chix. Domnul Roland ar da chix dacă eu n-aș fi vinovat.

Trebuie un vinovat, acesta este punctul de plecare. Este adevărul însuși, dar este și fatalitatea.

Într-atît este nevoie de un vinovat, încît le ajunge unul. Legea nu prevede neapărat ca pentru aceeași faptă să implice două sau mai multe condamnări, și logica asta riguroasă pînă la naivitate, lasă pe adevăratul criminal în voia lui, dacă vreun țap ispășitor a și plătit datoria fictivă pe care orice crimă o implică.

Nu am numai hîrtie, pană și cerneală, am chiar și o carte pe care mi-a vîndut-o Louis : cele cinci *Coduri*. Preotul nostru spunea că nu e bine ca toți să citească *Biblia* — cuvîntul lui Dumnezeu, lipsit de explicații, devine o băutură prea tare pentru anumite minți. Aș înclina să cred că așa este și *Codul* — comparația este modestă, dar fără îndoială mult superioară pentru simplitatea mea, de vreme ce deseori mă uimește și nu rareori mă înspăimîntă. Nu vorbesc de tot *Codul* ; ceea ce căutam în el era persoana și culpa mea ; nu am studiat deci decît partea penală și ancheta criminală. Cei care le-au stabilit au fost cei mai pregătiți dintre oameni ; ei au trecut în lege tot geniul lor și experiența a șaizeci de secole ; opera lor îmi inspiră respect, dar cît de mult îi mulțumesc lui

Dumnezeu că te ţine departe de aici! Artileria legii, care pînă ieri te proteja, astăzi e îndreptată împotriva ta. Este nevoie de un vinovat, şi noi sîntem vinovaţii de care au ei nevoie, nu pentru că legea răuvoitoare şi nedreaptă ne alege, ci pentru că un număr serios de prezumţii ne denunţă în faţa legii. Din tabăra ocrotiţilor trecem în tabăra inculpaţilor.

Şi tu ai fi tot ca mine, singură, fără putinţa de a lua legătură nici măcar cu mine. Asta este legea. În această luptă a adevărului împotriva aparenţelor, tu te-ai prezentat fără arme, slăbită de tortura morală. Nici un zvon dinafară nu ar pătrunde în mormîntul în care ai muri cu viaţă; mă înşel: ar veni un ecou sinistru, nu ştiu de unde, nici pe unde, şi acest glas jalnic ar spune somnului şi veghei tale: „Vei fi condamnată!" Nici apărător, nici sfătuitor, blocadă a minţii, foamete aplicată sufletului.

Iubita mea dragoste, absenţa ta este consolarea şi puterea mea. Tu eşti liberă, vei rămîne liberă: cîtă vreme nu mă au decît pe mine, au cea mai puţin preţioasă jumătate a fiinţei mele, pentru că eu sînt un deţinut al cărui suflet privilegiat are harul de a se avînta afară, în petreceri şi libertate.

Trebuie un vinovat, înţelegi? Şi atunci, ce să pretinzi legii? Crima inveterată ar ridiculiza îndurarea. Ce lege ar mai fi aceea dacă, însărcinată fiind să pună botniţă animalelor sălbatice, ar lăsa să-i scape un tigru, de teamă să nu-l strîngă prea tare? Nu ar deveni legea însăşi complicea tîrgului şi a orgiilor carnajului pe care l-ar dezlănţui fuga lui?

Eu nu sînt revoltat împotriva legii, nu; raţiunea ei mă tulbură: a fost făcută împotriva tigrilor. Armele ei se potrivesc întocmai acestei vînători teribile. Or, în pădure, cînd ziua este posomorîtă şi stufărişul des, nu se întîmplă ca un glonte rătăcit să doboare un trecător în locul mistreţului care îşi continuă liniştit drumul?

Vînătorii se aflau în pădure pentru mistreţ. Tot ce mişca pe sub arboret trebuia să fie mistreţ. Trebuia un mistreţ. Trebuie un vinovat.

Ce căuta bietul trecător în pădurea aceea? Am cunoscut vînători care aădeau vina pe trecător şi-l mai mustrau în timp ce îl petreceau la cimitir. Nu ştiu cum am intrat noi în pădure. Îţi aduci aminte de cei doi ţărani din Argence, bărbatul şi nevasta lui? Pe vremea aceea îmi spuneam: aşa ceva poate da peste oricine. Este ca trăznetul. Şi de atunci, în gîndul meu, te apăram împotriva trăznetului.

Raţiunea îmi striga: eşti nebun! Poate eram nebun, căci ceea ce ni s-a întîmplat nouă acum ţine de absurd. Dar, încă o

dată, slavă Domnului că am fost pregătit; am prevăzut imposibilul, și tu ești salvată!

Ce frumoasă era biata țăranca aceea! Cînd te-am văzut deghizată în țărancă, în seara plecării tale, mi s-a părut că îi semănai. Țăranul acela care a fost condamnat avea o înfățișare blîndă și tristă. Totul pleda împotriva lor, doar inima mea îmi striga: ei nu sînt vinovați.

Bărbatul este acum la ocnă, femeia lui la închisoare: amîndoi despărțiți unul de altul pentru totdeauna!

Julie, eu nu voi ajunge la ocnă. Există momente în care mă simt în stare să trîntesc zece oameni. O fi încordarea? Nu cred...

...Judecătorul meu a venit cu grefierul. Este a șasea oară. Mă feresc de Louis, dar cînd domnul Roland a văzut cerneală pe degetul meu, el a surîs.

Domnul Roland este încă tînăr. Studiul i-a obosit ochii și i-a palidat obrajii. E căsătorit de cinci ani și e tată de patru. O dată, pe cînd intra la mine, gardianul l-a întrebat ceva despre soția lui și, după felul cum i-a răspuns, am văzut că o iubește.

El este cel care a vorbit în numele ministerului în procesul soților Orange. Nu era pe atunci decît al treilea procuror general. Se spune că va ajunge departe, că acel proces i-a făcut faimă. Totuși, în regiunea Argence există o bestie feroce care se laudă că l-ar fi ucis pe bătrîn.

Domnul Roland e blînd și îl cred bun. Își dă toată osteneala să știe, să afle că eu sînt vinovat. Convingerea lui este făcută; caută doar să și-o susțină cu un surplus de probe.

Misiunea sa e lege, și aș jura că în conștiința lui nu există nimic altceva decît un devotament sincer față de datorie. Trebuie un vinovat, și m-au găsit pe mine; în interogatoriile mele nu ieșim din asta.

Tăgăduielile mele nu sînt decît o formă. Le acceptă ca pe un rol pe care eu trebuie cu orice preț să-l joc, așa cum el îl joacă neapărat pe al lui.

Pot să-ți spun acest lucru, Julie, din moment ce peste mult timp vei citi scrisoarea mea. Cînd o vei citi, totul se va termina. Să știi că absența ta aici cade în culpa mea. De la primul interogatoriu am declarat că tu aranjaseși o traversare la bordul unei nave-cabotier din micul port Langrune și că te afli în drum spre Jersey. În mintea lor tu duci cu tine cei patru sute de mii de franci. Și cum ar putea să gîndească astfel? Sînt, pentru ei, vinovat.

Totuși, domnul Roland are o soție pe care o iubește. El este un om de onoare, dar pentru a-și da seama dacă un om este criminal trebuie oare să mediteze asupra propriei sale conștiințe? Evident că nu. Eu sînt vinovat, întreaga mea purtare este a unui

vinovat. Odată stabilit acest fapt, lucrurile își schimbă numele. Femela unui cal este o iapă. Soția unui nenorocit, așa ca mine, este o complice.

Între judecător și mine treburile nu au mers din prima zi. Răspunsurile mele nu l-au ajutat cu nimic. Eram vinovat, sînt vinovat. Singurul mijloc de a-mi îmbunătăți situația, spune el, este o mărturisire sinceră., În el nu există dubiu. Munca lui este de a reda în mod clar pentru alții ceea ce pentru el însuși este evident.

Cînd ne despărțim, pot să afirm din tot sufletul, nu-i port nici pică, nici dușmănie. Acest om, mai inteligent decît mine, tot atît de învățat pe cît sînt eu incult, integru pînă la austeritate, neavînd altă pasiune decît o ambiție legitimă, nu dorește să-mi facă rău. Ideea unei nedreptăți pe care mi-ar putea-o pricinui în afara îndeplinirii datoriei sale l-ar dezgusta, sînt sigur. El este o rotiță și se învîrtește în sensul normal al mișcării ei. La ora 1 va veni avocatul meu; și el rotiță, dar care se va învîrti în sens contrar.

Domnul Roland m-a întrebat astăzi dacă am a mă plînge de Louis, de hrană... Vrea să mă simt bine.

Mă simt bine, fiindcă nici una din celulele închisorii nu este pentru tine, Julie a mea; mă simt bine, pentru că tu mi-ai dat această dovadă de afecțiune păstrîndu-ți scumpa libertate; mă simt bine; nu mă plîng; și cine știe dacă, în acea sală a Palatului de Justiție, nu se va face lumină?...

Am luat masa de seară, mi s-a adus vin. Ultima oară cînd am băut vin eram doi pentru același pahar. Îți vei aminti multă vreme de ora aceea, soția mea dragă; eu nu voi uita niciodată. Plîngi? Mi-e teamă de lacrimile tale. Aș vrea atît de mult să-ți dau cel puțin mîngîierea de a mă citi! Astă-seară sînt foarte mulțumit, pentru că am găsit un mijloc de a face să-ți ajungă vești despre copil. Am să dorm mai liniștit.

Dar, înainte să adorm, vreau cel puțin să încep povestirea mea. Zilele sînt lungi, și mai este încă soare acolo, pe vîrful plopilor. Pînă acum am vorbit de lucruri care sînt peste puterea mea de înțelegere. Pentru o tristă excepție, pe care legea nu o discută, ea ocrotește întreaga societate. În fapta mea există egoism.

Povestesc. Despărțindu-mă de tine, nu aș ști să-ți spun tot ce simțea biata mea inimă. Încercam și bucurie, și îngrijorare. Dar mai întîi, călătorul de pe imperială, care poartă același nume ca al comisarului nostru de poliție! O clipă am fost înspăimîntat. Apoi mi-am amintit de el, un tînăr palid și slab, care venise în ajun în magazinul nostru să întrebe de domnul Schwartz. Din timp în timp se întîmplă asta în Alsacia: cîteodată rămîn, iar dacă nu, se duc

să-şi caute în altă parte norocul. Acela de pe imperială pleca şi el, ca şi ceilalţi.

Ce cal bun Black! Într-o jumătate de oră m-am dus pînă acasă la Madeleine, doica noastră. I-am spus fără înconjur că din cauza aerului prost de la Caen copilul era bolnav şi că trebuia să vină să-l ia. S-a suit în cabrioletă fără să ceară altă explicaţie. Cu ea nu ai a te teme de nimic; este mama băiatului nostru aproape tot atît cît tine.

Black a pornit din nou în galop şi cumătra a început să trăncănească. Nu-mi venea să-i dau explicaţiile pe care le voia. I-am spus doar că s-ar putea să stea copilul mai mult timp la ea. „Definitiv, dacă vrea el", a fost răspunsul ei.

Am ajuns la Caen după căderea nopţii. Pe străzile mărginaşe nimeni nu lua în seamă cabrioleta, dar către prefectură a fost recunoscută şi oamenii au început să se ţină după noi. Eu goneam, mulţimea la fel; cînd am intrat în piaţa Acacias, gloata striga în urma mea.

— Ce vor puturoşii ăştia? m-a întrebat Madeleine. Ce, e carnaval astăzi?

— Soţia mea este în Anglia, i-am răspuns; eu am să fiu arestat; copilul nu te mai are decît pe dumneata.

Ea a rămas cu gura căscată şi m-a apucat de braţ, apoi a spus:

— Aţi făcut ceva rău, domnule?

— Noi sîntem nevinovaţi, buna mea Madeleine, i-am răspuns eu.

Black se apropia de poarta principală, care era închisă. Eu îi vorbisem Madeleinei ca un automat, preocupat cum eram, că acuzaţia va deveni publică. Madeleine este din Normandia; a strigat:

— Ah, nenorociţilor, toţi spuneţi la fel!

Chiar Madeleine, buna noastră Madeleine! Braţele mi-au căzut. Madeleine nu ştia nimic din seria aceea de întîmplări care ne transformase pe noi în vinovaţi şi ea era gata să admită vinovăţia noastră, indiferent care.

Este adevărat că a adăugat:

— Băieţelul nu este răspunzător.

Mulţimea sosea. Pe cînd coboram, cel care închiria şi rîndaşul s-au repezit spre mine. Domnul Granger a strigat:

— Ah, ticălosule! ai vrut să ne păgubeşti de cal şi de trăsură!

Dacă vrei să furi un cal şi o trăsură, nu le aduci înapoi la poarta stăpînului lor. Madeleine simţi acest lucru şi îl luă de guler

pe Granger, spunindu-i *imbecil* și *nevinovat de minte;* cum rindașul trecu de partea stăpinului său, ea scoase din fundul plăminilor marele strigăt al încăierărilor normande:

— Forța! Forța!

Și pe lingă aceasta, căci pe măsură ce vorbea îi venea vocația și acționa, ea îi amenința pe vecinii noștri cu o plingere pentru insulte, acte de violență, persecuții: a fixat suma cerută drept despăgubiri și a aruncat, întocmai ca strigătul de luptă „Montjoie-Saint-Denis"[1], numele avocatului ei, al celui însărcinat cu procedura și al portărelului.

Forța chemată se afla acolo; nu trebuia să alerge mult. Era întîi de toate gloata care de la prefectură se ținuse după noi; apoi oamenii care locuiau în clădirea noastră și vecinii care se repezeau în dezordine de prin casele lor; era, în sfirșit, jandarmeria, dublată de poliție, care soseau de pe promenadă, căci de dimineață locuința noastră nu încetase o clipă să fie înconjurată.

Eu nu-mi cunosc puterea fizică. Ții minte serata aceea cînd oamenii contelui Bozzo-Corona, vărul tău din Bastia au vrut să mă arunce în marginea șoselei pe unde trecea el cu trăsura? Rezultatul: trei valeți trintiți în praf și trăsura răsturnată la marginea taluzului. N-aș fi putut nici eu să spun atunci cum a fost cu putință așa ceva. N-aveam încă 18 ani. Insulta îmi urcase sîngele în cap și lovisem fără să vreau, așa cum mergi, așa cum respiri. Aici a fost ceva asemănător; numai că, de la 18 ani, am mai prins ceva puteri. Mulțimea, vecinii, jandarmii s-au năpustit toți odată asupra mea. Eu eram acolo ca să mă predau și nu bănuisem un asemenea atac; acesta m-a surprins și l-am respins fără voia mea. Au fost și răniți; am lovit, și în jurul cabrioletei se făcuse un cerc larg.

Madeleine îmi striga:

— Nu în jandarmi! Nu vă atingeți de jandarmi, domnule Maynotte: ăștia sînt afurisiți! Apoi, mîndră și fericită a adăugat: Ah, ăsta da, bărbat! fir-ar să fie!

Eu m-am repezit în gangul pe care tocmai îl deschiseseră și dintr-o răsuflare am urcat scara comisarului. Am împins ușa. Comisarul nu era, dar Eliacin, a cărui îmbrăcăminte mi se păru puțin în dezordine, ținea în mînă o floretă cu vîrf turtit; servitoarea flutura o frigare, iar doamna Schwartz o pereche de pistoale enorme.

— Am venit să vorbesc cu domnul comisar de poliție, am spus eu.

[1] „Montjoie-Saint-Denis", strigăt de luptă la război al regilor Franței, reprezentanții oficiali ai mănăstirii din Saint-Denis.

— Foc! a strigat doamna Schwartz, înnebunită de groază. Are să mă omoare. Vă ordon, foc!

Din fericire, însă, batalionul ei nu avea decît arme albe, iar eu nici nu se gîndea să descarce cele două pistoale; altfel, mi-ar fi sunat ceasul. Mi-am încrucișat brațele pe piept, după ce am îndepărtat frigarea cu care servitoarea m-a lovit îndrăzneață drept peste obraz. Tocmai voiam să le spun că nu opun nici un fel de rezistență cînd amicul nostru rîndașul, luîndu-mă prin surprindere, mi-a imobilizat mîinile pe la spate. Zece inși s-au aruncat de îndată asupra mea și am fost doborît la pămînt, aproape sufocat.

Auzeam spunîndu-se:

— Ah! ticălosul!

— Ah! turbatul!

— Putea să omoare pe careva!

— Două pistoale îi umflă buzunarele!

— Și bani nu!

— Unde sînt cei patru sute de mii de franci?

— Pungașul ălălalt de Bancelle are să profite de ocazie ca să dea faliment!

— Și tot comerțul din Caen e ruinat dintr-o lovitură!

— Ah! Turbatul! ah! ticălosul! ah! banditul! Legați, legați strîns, legați în lanțuri! Trebuie să-l ținem în viață, ca să-l vedem la ghilotină!

Vocea ascuțită a doamnei Schwartz străbătea ca un sfredel în vacarmul confuz. Ea era cea care striga: „Legați, legați strîns, legați în lanțuri!“ Nu aș putea să-ți spun cu cîte frînghii m-au legat. Cînd totul a fost gata, ea a sosit cu lanțul de la fîntînă și m-a legat strîns în jurul picioarelor, bombănind:

— ...Arunca priviri furișe în toate părțile; umbla cu capul gol; atrăgea toți gură-cască din oraș!

Tu erai, sărmana mea soție, aceea pe care ea o lega strîns și pe care o ofensa așa. Tu erai, prea frumoasa mea. Mă pedepsea pe mine pentru frumusețea ta.

N-am scos o vorbă. M-au aruncat ca pe un pachet în biroul lui Eliacin, unde m-au lăsat trîntit pe podea. Vacarmul întrecuse măsura: fiecare se lăuda zgomotos de partea pe care o avusese în victorie, și servitoarea repeta triumfătoare:

— Încă puțin, și-l puneam la frigare ca pe o pulpă de vițel!

Sosirea domnului comisar a pus capăt nebuniei. Se întorcea de la circul Franconi, la ora lui obișnuită. Imnul învingătorilor îl speriase tot atît cît l-ar fi speriat o răscoală. A împrăștiat mulțimea și a certat-o pe nevastă-sa; a pus să mi se desfacă pe trei sferturi din legături.

I-a dat dispoziţie lui Eliacin să întocmească un raport din care să reiasă că fusesem arestat înarmat pînă în dinţi. Casa era în fierbere. Domnul Schwartz m-a interogat şi mi-am dat bine seama că se străduia să nu se considere erou. Înştiinţarea pe care a trimis-o parchetului avea afectarea unui buletin pe timp de război. *Veni, vidi, vici*, scria Cezar, primul inventator al buletinelor; scrisoarea oficială a domnului Schwartz tălmăcea abil aceste trei preterite[1], din care întrevedea o legitimă speranţă de avansare. De acum înainte se socotea creditorul societăţii.

De altfel, nu m-a făcut să îndur tratament rău, şi de mai multe ori i-a impus tăcere soţiei lui, care nu se putea linişti de fuga ticăloasei. Ticăloasa erai tu.

Madeleine îşi pierduse mîndria. Odată trecută prima pornire de mînie, se rezemase într-un colţ. Nouă ţărănci din zece, în locul ei, ar fi luat-o la sănătoasa, dar ea este o femeie nemaipomenită. Trecînd peste spaima şi frîntura de gînd pe care o acorda cu siguranţă nevinovăţiei noastre, ea a rămas credincioasă misiunii încredinţate.

— Domnule comisar, a spus ea cu o fermitate respectuoasă, copilul nu este răspunzător. Am să-l iau la mine acasă.

A avut loc o mică consfătuire. Doamna Schwartz era de părere să se publice în ziare, pentru ca astfel să se dezvăluie refugiul ticăloasei; dar domnul Schwartz a fost de părere că mama va încerca într-o zi să se apropie de copilul ei, şi că atunci...

Adu-ţi aminte de ceea ce mi-ai făgăduit, Julie a mea. Te-am încredinţat ţie însăţi şi nu te am decît pe tine. Copilul e în siguranţă, răspund de el. Nu încerca!

Nu sînt totuşi suflete rele. Ghici unde îşi petrecuse ziua copilul nostru? La comisar acasă, cu doamna Schwartz, care îl copleşise cu dulciuri şi cu mîngîieri. L-am văzut pe genunchii ei. Cînd Madeleine a plecat, doamna Schwartz l-a sărutat pe scumpul nostru copil şi ochii ei mi se păreau mai puţin saşii, pentru că străluceau de lacrimi.

„Ah! dacă ar fi al nostru!" spunea ea. Ei au totuşi un fiu. Cred însă că nu spunea asta roşcatului aceluia de Eliacin.

Madeleine şi-a luat rămas bun cam aşa:

— Chiar dacă aţi fi vinovaţi de una sau de alta, copilul nu e răspunzător!

În noaptea aceea m-am culcat în biroul poliţiei, păzit de trei jandarmi. Tu călătoreai spre Paris. De fiecare dată cînd suna orolo-

[1] Preterit, timp trecut. Autorul se referă în text la celebrele cuvinte ale lui Cezar: „*Veni, vidi, vici*" — „Am venit, am văzut, am învins", acţiuni redate la timpul trecut.

giul, căci am auzit toate orele, mă gîndeam : „A făcut două leghe". Diligența aceea, însă, înseamnă Caen... Așteptam clipa cînd să-mi pot spune : „Nu mai e în diligență, e absorbită de forfota Parisului care e întins cît lumea". Cît ar fi el de întins, de cum voi fi liber, oh ! voi ști bine să te găsesc acolo ! Am convingerea că voi merge direct la tine în aceeași noapte, așa cum magii se duceau la Bethleem. Dragostea noastră e călăuzită de steaua ei.

Chiar a doua zi dimineață am fost condus sub escortă la Palatul de Justiție. Orașul era încă pustiu : nu au fost decît rari trecători care să mă insulte. Știi tu la ce mă gîndeam ? La acei Bancelle, care fuseseră atît de fericiți. În toate invectivele care mi se aruncau se amestecau injurii împotriva domnului Bancelle.

— El e ruinat, se spunea, și ruina lui se răsfrînge peste viața a o sută de familii !

Era un om de treabă ; soția lui avea orgoliul rangului ei, dar se arăta caritabilă ; și îți aduci aminte ce copii frumoși au ?

La Palatul de Justiție am îndurat primul interogatoriu legal. Consilierul instructor, domnul Roland, m-a întrebat cum mi-am petrecut timpul în noaptea din ajun. Am răspuns că dormisem în patul meu. Grefierul dădea din cap și surîdea cu înțeles.

Dar am omis începutul : mi-am dat adevăratul nume de André Maynotte, vîrsta și locul nașterii. În ce te privește, am ascuns complet adevărul, pentru că numele corsican pe care îl porți la Paris te-ar demasca. Le-am declarat : „Soția mea se numește Julie Thièbe, din insulele portului Hyère", dîndu-ți numele bietei fete care a murit în serviciul nostru în Provence.

Iată interogatoriul :

— Unde v-ați căsătorit ?

— La Sassari, în Sardinia.

— Puteți să aduceți actul dumneavoastră de căsătorie ?

— Soția mea are toate hîrtiile noastre la ea.

— Unde e soția dumneavoastră ?

— În drum spre Londra.

— De ce a fugit ?

— Pentru că eu am vrut.

— De ce ați vrut ?

— Pentru că am văzut la Curtea cu juri odată pe femeia Orange stînd lîngă soțul ei.

Domnul Roland, auzind acest răspuns, s-a încruntat. Grefierul scria. Interogatoriul a continuat.

— Aproape de miezul nopții erați pe o bancă din piața Acacias, cu soția dumneavoastră ?

— Așa este.

— Numărați bani și vorbeați despre casa de bani a domnului Bancelle ?

— Număram bilete de bancă și repetam o conversație care avusese loc între mine și domnul Bancelle.

— Dumneavoastră aveți un fel clar de a vă exprima, ați primit o educație ?

— Am dorit întotdeauna să mă instruiesc.

— Unde sînt banii pe care îi numărați ?

— I-am încredințat soției mele.

— Pentru ce numărați bani la acea oră și în acel loc ?

— Pentru că o anunțam pe soția mea că eram în stare să plecăm din Caen și să ne aranjăm o casă la Paris.

— De unde proveneau acești bani ?

— Din comerțul meu.

— Era o sumă însemnată ?

— Erau patrusprezece hîrtii de cîte cinci sute de franci.

Aici s-a făcut o pauză destul de lungă, în timpul căreia domnul Roland a făcut lectura redactării grefierului.

— Erați posesorul, urmă el, al unei mănuși de oțel, cu incrustații ?

Mănușa era pe masa grefierului, cu mai multe chei și mecanismul casei de bani Bancelle.

— Iat-o, am spus eu arătînd-o, o recunosc.

— Mănușa aceasta a servit la săvîrșirea unei crime.

— Am aflat și eu.

— Cum ați aflat ?

— Stăteam din întîmplare la o distanță cît să aud o conversație care se ducea la vecinul meu, comisarul de poliție.

— Din întîmplare ? repetă domnul Roland.

Am repetat și eu :

— Din întîmplare.

Mi-a făcut semn că pot să vorbesc, dacă aș avea vreo lămurire de dat. I-am explicat cum e casa noastră și condițiile acustice. Apoi am adăugat :

— În urma celor auzite, mi-a venit ideea să-mi pun soția la adăpost.

— Conștiința dumneavoastră vă cerea să luați aceste măsuri ?

— Conștiința mea era liniștită, dar vedeam apărînd circumstanțe în stare să deruteze justiția.

— Știați că veți fi arestat ?

— Comisarul o spusese cu propriile sale cuvinte.

Domnul Roland a reflectat şi apoi a murmurat, ca şi cum nu ar fi vorbit numai pentru sine :

— Acest sistem de apărare nu va reuşi, cu toate că nu este lipsit de sens şi nici de îndeminare. Apoi, către mine : André Maynotte, păreţi foarte hotărît să nu faceţi nici o mărturisire.

— Sînt hotărît să spun întregul adevăr.

— V-a cumpărat cineva mănuşa aceea ?

— Nu. Cînd m-am trezit ieri, eram convins că se află în vitrină.

— Veţi spune deci că v-a fost furată ?...

— O spun, într-adevăr, şi o afirm sub jurămînt.

— Asta e foarte firesc, deşi ar fi fost mai bine să nu juraţi strîmb... Domnul Bancelle nu vă făcuse socoteala valorilor pe care le conţinea casa lui de bani ?

— Am mai răspuns *da*.

— Nu se temea de mănuşă ?

— Ba da.

— Nu era el pe punctul de a cumpăra această mănuşă ?

— Trebuia să i-o duc a doua zi.

— Era deci oportun să operaţi chiar în noaptea aceea... Ce mijloace aţi folosit pentru a forţa casa de bani ?

Era prima întrebare care atrăgea după sine în mod brutal vinovăţia mea. Domnul Roland văzu roşeaţa pe care mi-o aducea în obraji indignarea ; şi ochiul său ager exprima un fel de uimire. De aceea a adăugat :

— Aveţi dreptul să nu răspundeţi.

— Voi răspunde ! am izbucnit. Eu nu am deschis casa de bani a domnului Bancelle ! Eu sînt un om cinstit, soţ al unei femei cinstite ! Şi dacă asta este destul pentru mine, nu este destul pentru ea. Soţia mea...

— Se afirmă că are gusturi pentru lux care depăşesc posibilităţile ei, m-a întrerupt el. Apoi, după ce şi-a consultat ceasul, m-a întrebat : André Maynotte, refuzaţi să recunoaşteţi aceste chei false ?

Eu am refuzat. La un semn, grefierul a citit cu glas tare interogatoriul pe care l-am semnat. Domnul Roland s-a retras. Grefierul mi s-a adresat :

— Va avea din ce să-şi cumpere zorzoane şi perle acolo !

De la Palatul de Justiţie pînă la închisoare nu e decît un pas. Am fost întemniţat la carceră.

Cînd m-am pomenit singur în celulă, m-a apucat un fel de buimăceală. Întîmplările acestor patruzeci şi opt de ore mi s-au perindat prin faţa ochilor ca un vis fantastic şi de neînchipuit. Făceam efort să mă trezesc. În fiecare clipă mi se părea că am să

aud vocea ta blîndă care să îndepărteze coșmarul, ca atunci cînd am avut temperatură mare. Așteptam strigătul tău speriat:

„André! André al meu! Sînt aici!"

Erai acolo, la noi acasă. Cea dintîi privire îmi cădea pe perdeluțele albe care protejau leagănul. Eu ieșeam din nu știu ce primejdii îngrozitoare, năluciri ale febrei mele, ca să mă întorc cu desfătare în realitatea care era fericirea mea.

Astăzi însă în zadar chem trezirea, nu vine, îți doresc vocea, ea nu se face auzită. Nu e nici vis, nici nălucire. Mă aflu aici, în realitatea deznădejdii mele.

Totuși, erai aici, tot aici, înger care veghezi asupra durerilor, ca și asupra bucuriilor mele. În întunericul deznădejdii mele, prima rază de lumină ai fost tu. Mi-am spus:

„La ora asta e la Paris! E salvată!"

Și n-am apucat să-mi clădesc un castel pentru viitor...

Ți-am relatat primul meu interogatoriu, așa cum a fost și tot atît de complet cît mi-l amintesc; nu vreau să mă repet. Toate celelalte au fost aproape în afara amănuntelor pe care le voi însemna. Ceea ce mi-a rămas din acest interogatoriu a fost sentimentul, impresia, dacă aș îndrăzni să gîndesc astfel, pieirii mele. Cazul meu se punea sub o anume lumină care deplasa în mod atît de inevitabil evidența, încît eforturile mele s-au dovedit zadarnice. Eram conștient de aceasta; fusesem, de altfel, din primul moment, înaintea fugii. Neclintita neîncredere a instructorului meu îmi sărea în ochi cu o sfîșietoare tărie. Ceea ce răspundeam nici nu exista pentru el. Pretinsele mele neadevăruri nu îi stîrneau mînia; eram în rolul meu, și tot ce spuneam trecea pe lîngă urechile lui ca un sunet în van.

Mă așteptasem la mai puțină blîndețe; îi mulțumeam în sinea mea pentru calmul pe care îl avea în fața unei crime evidente, pentru că din nenorocire simțeam pînă la spaimă tăria indiciilor adunate împotriva mea. El venea cu știința lui în drept, cu experiența de magistrat, cu certitudinea metodei lui, toate acestea adăugîndu-se unei foarte însemnate capacități de pătrundere. Era sigur de el. Nu avea oscilările șovăielnicilor. Intra cu pas sigur și fără să bîjbîie într-o rînduială de fapte care înlătura pînă și dubiul.

Datoria lui era clară: eu mințeam, el trebuia să mă încurce.

Și sarcina aceasta devenea atît de ușoară, încît nu îi stimula deloc verva; urma fără pasiune drumul bătătorit, în afara căruia doar un miracol l-ar fi putut abate.

Prima seară a fost cruntă, fără sfîrșit. Tu ai dormit?

Către ora 3 după miezul nopții, cîteva clipe după trecerea ultimului rond, un zgomot surd a început să se facă auzit undeva în jurul meu: n-aș fi putut spune dacă venea din dreapta, din

stinga sau de dedesubt. Era cred strădania vreunui deţinut ca să desţelenească o piatră din zidul celulei lui, treabă înceată şi perseverentă. La intervale, se oprea un timp, apoi pornea din nou la treabă şi iarăşi făcea pauză.

Ascultam; acest zgomot mă liniştea. Am adormit aşa ca altădată: am adunat din amintiri vocea ta care mă chema; surisul tău s-a desprins din umbră şi tot şirul bietelor mele bucurii, ca nişte circumstanţe atenuante, plutea în jurul meu.

Louis mi-a adus supa: un băiat bine dispus, care ştie toate cîntecele de pahar şi pe care le cîntă pe melodii de psalmi. Îi este interzis să-mi vorbească; dar el mi-a istorisit vreo şase întîmplări care au avut drept scenă chiar celula în care sînt eu. Această celulă, după cum spune el, a găzduit multe victime nevinovate: condamnaţi la ghilotină, la ocnă, în fine, sărmani Bibis, cum le spune el. Şi mie tot Bibi îmi spune şi cîntă: „Umple-ţi paharul gol" pe melodia *Magnificat*.

Celula a mai găzduit un personaj legendar, despre care Louis nu vrea să povestească. I se spunea Haină-Neagră şi cheltuia, spune Louis, o grămadă de bani în închisoare; a fost achitat din lipsă de probe. Îţi aduci aminte, la noi li se spuneau *Veste-Nere* — Haine Negre — falşilor călugări din mănăstirea Ordinului Îndurării[1].

Supa era bună.

— Pofta de mîncare nu ţi-a pierit, Bibi? m-a întrebat Louis, ca să intre în vorbă. Asta înseamnă că eşti împăcat cu mica ta conştiinţă, nu-i aşa? Pun rămăşag pe o băncuţă că sîntem nevinovat ca pruncul sfînt!

Nu era nici un fel de răutate în această glumă şi nu m-am supărat deloc pentru asta.

— Toţi nevinovaţi! a reluat el. Ah, ah! lumea asta e pe dos, precis! Eu n-am păzit niciodată decît sfinţi... Ia zi! a fost frumos az-noapte: nevestica trebuie să fie la Jersey acuma!... Bine, bine, cine îţi cere să-i spui secretele? Dar pentru povestea asta, din moment ce o luaseşi la sănătoasa, nu era cazul să te mai întorci, ca să-ţi iei umbrela sau batista de buzunar... Cu toate că aici, în închisoare, e foarte bine, nu e aglomeraţie, mai ales cînd ai salvat ceva bănuţi ca să-ţi plăteşti plăcerile vieţii — cafea, lichioruri, tutun şi altele. Dar meseria mea nu e să trăncănesc, nu-i aşa? La revedere, Bibi... Pe aici lucrul nu lipseşte... Haină-Neagră fuma ţigări de cinci franci şi bea şampanie!

---

[1] *Ordre de la Merci* (Indurare) sau *de la Rédemption* (Mîntuire), ordin religios fondat în 1218 de sfinţii Pierre Nolasque şi Raymond de la Penafort, ordin care se consacra răscumpărării prizonierilor făcuţi de către necredincioşi.

S-a depărtat nu fără să-mi fi adresat un salut binevoitor şi l-am auzit mergînd pe coridor psalmodiind pe melodiile liturgice gregoriene de vecernie: „Dacă voi muri, să mă îngroape în pivniţa în care e vinul cel mai bun..."

Cafeaua, lichiorurile şi tutunul îmi erau absolut indiferente. Încă nu încercasem să-i cer ce-mi trebuia pentru scris, şi aceasta era totuşi singura *plăcere* care ar fi putut să mă ispitească.

Către ora 1 după amiază, am fost convocat la grefă, unde mă aştepta domnul Roland. Cînd m-am întors, am auzit timp de cîteva clipe acel zgomot misterios despre care am vorbit. Lipindu-mi urechea pe pardoseală, apoi pe perete, mi s-a părut că treaba se făcea în dreapta patului meu şi la acelaşi etaj unde mă aflam.

La amiază luasem a doua masă, la ora 7 seara o luam pe cea de-a treia. Mă gîndeam că au să mă ducă să-mi fac plimbarea pe vreuna din terase. Nu s-a întîmplat nimic.

A doua zi a fost la fel, şi tot aşa ziua următoare.

În afară de vizitele cîntinde ale lui Louis şi interogatoriile care mi se iau, sînt tot timpul cu tine. Există, totuşi, un alt lucru care mă preocupă: acel zgomot de lucru subteran. Îl aud de mai multe ori pe zi şi noaptea, mereu la aceeaşi oră, după trecerea celui de al treilea rond.

3 iulie. Am avut un somn greu şi plin de vise. Tu suferi mai mult, Julie? Mie mi se pare că eram mai tare în primele zile. Sînt momente în care mersul acestei instrucţii mă aduce în stare de furie, o furie vecină cu nebunia. Apoi mă dezumflu din nou. Nu mai am nici vigoare, nici idei. În alte momente, aştept cu o nerăbdare de copil ora la care trebuie să fiu convocat la grefă; doresc prezenţa domnului Roland; simt nevoia să aud vocea unui om.

Vizitele lui Louis sînt partidele mele de distracţie.

Am cerut cîteva minute de plimbare în curtea interioară a închisorii, şi domnul Roland nu a avut nimic împotriva dorinţei mele. Numai că toată lumea e evacuată cînd cobor eu, şi curtea interioară e mai tristă decît carcera mea.

Louis a lăsat să-i scape azi-dimineaţă cîteva cuvinte din care am tras concluzia că, pentru bani, ar duce bucuros o scrisoare. Eu nu am putut să ascund decît vreo douăzeci de napoleoni. Cum i i-aş da bucuros pe toţi, şi chiar şi sîngele meu, numai să pot comunica într-un fel cu tine, Julie! M-am făcut că nu aud. Voi suporta pînă la capăt chinurile lui Tantal. O imprudenţă l-ar putea pune pe urmele tale. Haină-Neagră întreţinea o corespondenţă susţinută cu persoane sus-puse.

Interogatoriile mele se învîrtesc într-un cerc; domnul Roland nu iese din ficţiunea pe care a adoptat-o. Eu nu spun că el a plăsmuit-o, notează asta, căci stima mea pentru caracterul lui

cește și este neîndoios că el se supune inevitabilei presiuni a aparențelor; le grupează, le consolidează, le susține, și cînd ele prezintă vreo lacună, se străduiește să facă o cîrpeală acestei țesături găurite. Sînt ore în care văd toate astea fără patimă. Fiecare artă își are atracția ei, și ceea ce face el e o artă.

Mai am și momente în care sînt apucat de un dispreț chinuitor pentru firea noastră nenorocită. Ce este oare mai important pe lumea asta decît însăși societatea și oamenii care o păzesc? Pe cine să respecți aici pe pămînt dacă descoperi deodată slăbiciuni chiar în legi? Rămîne Dumnezeu, e adevărat! Dumnezeu! Veșnica făgăduială față de care oamenii și lucrurile nu sînt decît pulbere...

Dar eu sînt trist, și rugăciunile mele sînt triste; aveam nevoie de tine ca să mă rog cum trebuie.

Poate nu este decît pentru moment, și mîine îmi voi recăpăta curajul.

5 iulie. N-am scris nimic ieri. Ți-am spus tot. Nou nu este decît febra mea. Mi s-a trimis un medic. Acesta a ordonat să mi se dea vin de Bordeaux și friptură. Louis mă invidiază. Nu mi-e nici sete, nici foame.

A plouat azi-dimineață și am simțit mirosul îndepărtat al copacilor uzi, căci aerul e liber să intre prin fereastra zăbrelită. Doamne-Dumnezeule! Julie, ție-ți plăcea mirosul acesta și ieșeai din casă să vezi strălucind picăturile rămase în frunzișul teilor. Plouă pe acolo pe unde ești? Și asta te face să te gîndești la mine? Sufăr.

14 iulie. Nu cred să fi fost în pericol de moarte, dar boala m-a țintuit în pat. Medicul închisorii a venit să mă vadă de trei ori pe zi. Domnul Roland mi-a arătat interes. Însă el mă crede vinovat. Asta e convingerea lui, așa cum pentru creștin este legea divină. Îndoiala i-ar părea monstruoasă; îi e teamă să aibă îndoieli.

Astăzi, pentru prima oară, m-am dat jos din pat. În timpul febrei auzeam mai bine zgomotul acela surd care vine din celula vecină.

Nu e greu să-l faci să vorbească pe bunul Louis. Oaspetele celulei vecine este numitul Lambert, cîrciumar din fundătura Saint-Claude, care este acuzat de asasinat și care trebuie să fie judecat săptămîna viitoare, ca și mine.

Cred că există unele momente de febră cînd mintea mea este lucidă. Asta este, sînt sigur, ceea ce uneori spectatorii lucizi numesc delir. Totuși, nu temperatura este cea care îmi dă gîndurile astea, ea însă le pune la cale și le desfășoară.

În urma unuia din ultimele interogatorii am avut o vagă percepere a faptului că un om îndrăzneţ putea să tragă foloase dintr-o astfel de fatalitate judiciară: *trebuie un vinovat*, fatalitate rezumată şi completată de axioma: *nu trebuie decît un vinovat*. Nu aş putea să-mi aduc aminte, nici să spun care anume cuvînt al domnului Roland făcuse să-mi încolţească în minte această idee. Ba da, totuşi! Domnul Roland pronunţase cuvintele acestea sau ceva asemănător cu o milă dispreţuitoare:

— Pentru a admite modul dumneavoastră de apărare, ar trebui să presupunem că un om, sau mai curînd un diavol, împingînd ticăloşia pînă la geniu, s-a preocupat, în chiar momentul cînd a comis crima, de mijloacele de a deruta justiţia.

— Ar fi cu neputinţă? am întrebat eu, surprins pe loc de această idee.

— Nu, mi-a răspuns. Germenul acestei preocupări există la oricare răufăcător. Oricine are de gînd să fugă simte, ca şi vînatul, nevoia imperioasă de a-şi acoperi urma...

Şi, curios, în acest moment chiar cuvintele magistratului îmi vin în minte cu precizie şi claritate. El a adăugat:

— Dar acestea sînt pure speculaţii, şi în speţă ai fi obligat să faci mari concesii absurdului. Astfel, vinovatul presupus ar fi trebuit nu numai să combine acel plan de jefuire, ingenios pînă la a părea de domeniul fanteziei, dar şi să-şi aleagă procedeele, în aşa fel încît unealta folosită să te acuze în mod precis tocmai pe dumneata, nevinovat, şi, odată adusă acuzaţia, un complex de aparenţe zdrobitoare... Aici s-a oprit şi a ridicat din umeri. Şi, totuşi, a continuat el, preîntîmpinînd replica mea, noi nu ne recunoaştem niciodată dreptul de a pune raţiunea noastră în locul anchetei. Investigaţiile noastre au depăşit demult bănuielile dumneavoastră. Au fost doi oameni... nu în situaţia în care sînteţi dumneavoastră, prinşi în flagrant delict moral, dacă se poate spune astfel, într-atît evidenţa vă cuprinde şi vă doboară... dar, în sfîrşit, doi oameni care ar fi putut să ne pară suspecţi. Nu există nimic împotriva lor decît simple coincidenţe. Trecînd peste faptul pe care însăşi vinovăţia dumneavoastră îl scuză, noi am întors înspre ei ochiul justiţiei. Unul dintre ei, cel mai important, voiajor comercial, care a vîndut domnului Bancelle casa de bani, era absent din Caen la ora crimei; domnul comisar de poliţie personal are cunoştinţă de alibiul lui. Celălalt, un tînăr sărac, în căutarea unei slujbe, ceruse adăpost pentru o noapte tot comisarului de poliţie, ceea ce înlătură orice noţiune de expediţie nocturnă... Iată, Andrea Maynotti, diferenţa: în timp ce soţia dumneavoastră se ascunde ca şi cum ar fi înghiţit-o pămîntul, celălalt a luat sub adevăratul lui nume drumul Parisului, unde trăieşte, sub numele lui adevărat, în condiţii modeste şi foarte apro-

piate strîmtorii. Acela, pot să vă afirm, nu a putut lua cu sine de la noi cei patru sute de mii de franci... De altfel, să înțelegeți bine : noi nu sîntem nici curtea, nici juriul, sîntem instrucția : dumneavoastră veți avea judecătorii...

Asta a fost tot. Și de acolo s-a născut ideea, apoi a crescut, apoi a devenit obsesia febrei mele.

Febra a dat conținut ideii : ea a văzut un om, omul alibiului, sau pe celălalt, căutătorul de slujbă care e acum la Paris, pătrunzînd în seara crimei, cu premeditare, în magazinul meu și furînd mănușa, în special nu numai ca instrument potrivit comiterii furtului, dar mai ales ca armă de apărare împotriva pedepsei.

Omul acela se furișa în urma bietei noastre case. El surîdea ; era sigur de fapta lui ; lua cu el din casa noastră mult, mai mult decît rodul crimei, el lua cu el impunitatea.

Nu trebuie decît un vinovat. Acest om mă lega strîns în nelegiuirea lui, așa cum ai lega un nenorocit surprins în timpul somnului.

16 iulie. Febra mă apucă acum din două în două zile. Simt apropiindu-se vindecarea. Sînt foarte liniștit. Înțeleg că este greu să admiți această înlănțuire de raționamente, clădită pe o ipoteză. Sînt încă cu gîndul la ideea mea, Julie, sărmana mea soție. Ieri era febra ; ideea era atît de clară în ochii mei, încît nu mai concepeam posibilitatea îndoielii.

Dar ia gîndește-te : ei au vinovatul în mînă, împodobit cu dovezile care îl condamnă. Prin ce absurditate, abandonîndu-și prada pentru o năducă, justiția ar porni-o în urmărirea unui foc zglobiu, unui demon, cum spune domnul Roland, unei ființe neverosimile și fantastice ?

Și, totuși în acest proces totul este straniu. Faptul trebuia să pună în gardă toate mințile pline de experiență și clarviziune. Din moment ce planul însuși al crimei este ingenios pînă la fantezie, după propriile expresii ale instructorului, pentru ce să se oprească atunci chiar în mijlocul cercetărilor ? Cel care a avut intenția să lase mănușa mea în ghearele mecanismului a putut, a trebuit să aibă și intenția să mă lase pe mine însumi în ghearele justiției.

Judecata mea este încă neclară. Ideea aceasta devine fixă și mă va înnebuni.

I-am vorbit despre mănușă lui Louis, care mi-a răspuns : „Am auzit vorbindu-se de trucul ăsta. Se spunea că Haină-Neagră mînca cu ea pe mînă."

Deci, nu am inventat-o eu ! Este un „truc", cum se spune la ocnă și la teatru, o formulă mecanică, un procedeu cunoscut, uzitat.

Oh ! Cît de singur sînt, Doamne ! Cît de dureros îmi lipsești, Julie ! Parcă m-aș afla în fundul acelei prăpăstii din fața torentului

care mă despărțea de orașul Sault. Această idee, care este adevărul, această revelație mai curind, căci ea are autoritatea a ceea ce vine de sus, această idee, zic, este scîndura cu ajutorul căreia aș putea să traversez prăpastia. Amindoi am putea s-o ridicăm.

Rațiunea mă inspăimintă, este studiul aplicat la rău, perfecționarea științifică a perversității, filozofia crimei. Și ce vrei mai simplu? Este perfect ca toate marile invenții. Două lovituri în loc de una, asta e tot, și garanția impotriva justiției este asigurată. Un pas inainte pentru profit, un pas înapoi pentru garanție. Contabilitatea criminală are astfel partida ei dublă, victima intr-o parte, vinovatul în cealaltă, activul și pasivul, creditul și debitul. Cealaltă metodă era inceputul artei.

Am conștiința că raționez cu singe rece, dar toți alienații mintali sint în aceeași situație : iată ingrijorarea mea.

19 iulie. Domnul Roland mă privește ca pe un scelerat foarte abil. Am vorbit, am greșit. El imi aplică mie insumi tot ceea ce spuneam nu demult despre răufăcătorii filozofi.

În judecător există ceva de actor. Cei care sint cunoscători nu pot cădea in greșeala de a fi amatori. Domnul Roland a zimbit spunindu-mi : este o metodă de apărare foarte originală.

Mă studiază cu o oarecare plăcere.

Instrucția nu putea fi prea lungă față de elementele de care dispun. Mănușa singură poate fi considerată drept o evidență, și eu am motive să cred că există impotriva mea mărturii zdrobitoare. Astăzi domnul Roland mi-a spus că voi fi judecat in sesiunea care va avea loc in citeva zile.

Miine sau poimiine voi cunoaște actul de acuzare și imi vor prezenta apărătorul, numit din oficiu, care trebuie să mă asiste în fața curții.

Îi știu numele, este domnul Cotentin de la Lourdeville ; e un om aproape matur, destul de bogat, înrudit cu persoane sus-puse și care vrea să se ridice.

Nu are reputația să fie elocvent ca Mirabeau [1]. Prietenul meu Louis rinjește despre el și ii spune „*Ça-et-Ça*". Este, după cit se pare, porecla lui de la tribunal. Alegerea apărătorului meu mă interesează prea puțin. Eu singur mi-aș putea pleda cauza dacă uzanța mi-ar îngădui și dacă aș avea darul vorbirii.

Omul care sparge mereu zidul lucrează lingă mine. Nu știe că are un confident.

20 iulie. Vecinul meu a făcut progrese de cind sint eu aici. Se aude mult mai distinct zgomotul metalului care zgirie piatra. Nu

---

[1] Honoré-Gabriel Mirabeau (1749—1791), cel mai remarcabil orator al Revoluției Franceze.

știu de ce mă interesez cu atita ardoare de munca lui. Este un asasin ordinar ; a ucis cu singe rece, pentru citeva sute de franci, pe surugiul căruței de poștă din Fécamp ; surugiul ducea banii intr-o geantă, dar dacă Louis e destul de informat, iată un lucru surprinzător : acest nenorocit, a cărui tavernă nu era deschisă decit pentru escroci și cerșetori, avea in posesia lui o sumă considerabilă, în aur și bilete de bancă.

Eu văd in toate numai afacerea Bancelle. Aurul și biletele de bancă din casa de bani Bancelle trebuie să fi fost ascunse undeva. Aș vrea să-l văd pe acest om.

21 iulie. De la treizeci de pași in afara ușii mele inchise l-am recunoscut pe domnul Cotentin de la Lourdeville, pe care nu l-am văzut in viața mea. De obicei, disting pasul lui Louis de la o distanță mult mai mare ; mersul lui Louis este al omului simplu ; pasul de azi era al unui mers pedant, solemn, legănat, pretențios. Pantofii aveau acel scirțiit al rățuștelor de lemn care se dau copiilor mici și care se fixează pe un muștiuc de trompetă.

În timp ce cheia lui Louis se invirtea în broască, am auzit o voce peltică, declamind cu acel accent întretăiat, infumurat și plin de sonorități legănate care ți-l iei cind ești conștient de starea ta socială ca să inchini pentru Lafayette la banchetele politice[1].

— Sint — se auzea vocea apropiindu-se de celula mea — urme odioase ale barbariei feudale. Eu am problema în virful unghiilor. Zidurile sint prea groase, ferestrele prea inguste, coridoarele prea intunecate, cheile prea mari, broaștele prea masive. Noi aparținem unui secol care va vedea lucruri mari... și, apoi, asta și aia *(ça et ça)*: aerul nesănătos, prejudecățile Evului Mediu... Pe de altă parte, dacă ar fi să dărimi toate închisorile din Franța dintr-o sensibilitate afectată... Și la urma urmei, la ce servesc toate acele declamații ?... Liberalii se află în condiții favorabile ca să deruteze opinia... Niciodată deținuții nu au trăit în condiții atit de favorabile... Și apoi asta și aia ! Într-un cuvint, există două teze foarte bine distincte...

Ușa s-a deschis. A intrat un bărbat mic, aproape chel, bine încălțat, bine îmbrăcat, curat, trandafiriu, grăsuliu, cu un nas care te frapa, ochi neinchipuit de vii, dar care nu spuneau nimic, o gură enormă, desenată ca o rană, și urechi mari și netede, cu marginile neindoite. Zgomotul de rățușcă pe care il făceau pantofii lui cind mergea părea un măcăit natural.

— Maestrul Cotentin, consilierul dumneavoastră, anunță prietenul Louis.

---

[1] Marie-Joseph LaFayette, general și om politic francez, care a luat parte activă la războiul de Independență în America, și în Franța la Revoluția din 1789 și din 1830.

— Cotentin de la Lourdeville, rectifică importantul meu apărător. O afacere ciudată, după cît se pare! Să intrăm în subiect şi fără introducere dacă doriţi. Ziua nu are decît douăzeci şi patru de ore. Vă scutesc de grija de a-mi spune că sînteţi nevinovat... şi tot ce îndrugă toţi, şi apoi asta şi aia... Avem alibi?

Am deschis gura să răspund, dar el mi-a închis-o cu un gest binevoitor:

— Alibi este un cuvînt latin care înseamnă *altul aici*, sau în altă parte, dacă preferaţi. Toţi aveţi alibiuri; să-l auzim pe al dumneavoastră, sau pe ale dumneavoastră.

— Am petrecut noaptea la mine acasă, am strecurat eu răspunsul în timp ce el îşi recăpăta suflul.

El mi-a examinat pătura, a scuturat-o de praf cu trei-patru lovituri de nuia şi s-a aşezat la picioarele patului.

— Neserios! Glumeţ! a spus el încet. Ca un tinerel foarte cuminte!... Şi cine va dovedi că v-aţi petrecut noaptea acasă?

— Acuzarea trebuie să dovedească contrariul, mi se pare!

Şi-a umflat obrajii şi şi-a potrivit ochelarii cu o împingere graţioasă de deget. La început nu-i remarcasem ochelarii, într-atît făceau parte din el.

— Neserios, glumeţ! a repetat el. Toţi, la fel! Îşi petrec noaptea cu *Codul* lor!... În ce priveşte acuzarea, este edificată, ştiţi? Dacă aş face parte din juriu, eu v-aş condamna cu ochii legaţi.

— Dacă aceasta este părerea dumneavoastră... am început eu.

— Băiatule, m-a întrerupt el, avocatul exercită funcţia de preot. Văduva şi orfanul, ştiţi? Asta şi aia... Să vorbim cu judecată. La vîrsta dumneavoastră nu cunoaşteţi, în tot oraşul Caen, vreo cuconiţă care ar fi fost sau care ar fi putut să fie prietena dumneavoastră şi la care aţi fi putut să vă petreceţi noaptea în cauză?

— Nu! am răspuns eu. Doar...

Mi s-ar fi părut nepotrivit să-i spun acestui om mic întreaga dragoste pe care o am pentru tine.

— Uite obiceiuri! mormăi el ridicînd ochii spre tavan. La vîrsta dumneavoastră! Apoi, luînd un aer de demnitate care îl prindea de minune: Oh, vai! acea frumoasă mică doamna Maynotte avea marea dorinţă să devină aristocrată?

— Domnule Cotentin de la Lourdeville, i-am spus foarte tăios, aici nu e vorba decît de mine. Eu sînt nevinovat, înţelegeţi bine acest lucru, şi, în plus, om cinstit. Nu vreau să fiu apărat cu ajutorul unor alibiuri şchioape sau al altor jumătăţi de dovezi. Îmi trebuie ca sprijin adevărul, nu îmi trebuie decît adevărul!

Mi-a făcut un semn protector cu capul şi a răspuns:

— Ei bine, tinere, să ne spunem tot. Nu m-aş supăra să ştiu şi eu puţin cum înţelegeţi să fiţi apărat, după părerea dumneavoastră.

Raționez și înțeleg acum lucruri pe care altădată nici nu le-aș fi gîndit. Captivitatea se pare că a dat mulți filozofi. Pînă mai ieri, în ciuda educației mele creștine, nu puteam deosebi Providența de fatalitate. Astăzi fatalitatea mă sperie și întind mîinile împreunate către Providență; căci, despărțiți cum sîntem noi, Julie, de spațiu și de greșeală, Providența este cea care ne adună la un loc pe amîndoi, sub privirea ei veșnică.

Și, totuși, cred din ce în ce mai mult în această fatalitate care mă înspăimîntă. Amenințarea acestei îngrozitoare nenorociri a planat totdeauna deasupra mea. De mic copil mă înfioram cînd vedeam vreo închisoare; din tot ce mi-a povestit tatăl meu, cel mai mult m-a impresionat ceea ce i s-a întîmplat lui Martin Petri, fratele bunicului mamei care a murit la Bastilia, pe eșafod, luîndu-l pe Dumnezeu drept martor al nevinovăției lui. După moartea lui, s-a găsit la un preot bătrîn, atins de demență, vasele sacre de care fusese acuzat că le-ar fi furat din biserica de la Sartène.

Legenda Coțofanei Hoațe are mii de variante și nu știu pentru ce căutam să aflu tot ce s-a scris și spus de la începuturile lumii despre erorile judiciare.

Tu erai foarte tînără, totuși poate îți aduci aminte de frumosul cap al bătrînului Jean-Marie Maddalène, avocatul săracilor. Misiunea unui avocat subînțelege o îndeletnicire serioasă și nobilă. Apărătorul meu, domnul Cotentin, nu prea seamănă cu Jean-Marie Maddalène, dar nu e nici lipsit de inteligență: este un om oarecare.

Puteam oare să nu-i spun ideea mea? Am spus-o doar și zidurilor închisorii. El m-a ascultat fără prea multă nerăbdare, fredonînd din cînd în cînd și curățindu-și unghiile cu cărți de vizită ale căror colțuri probabil la așa ceva servesc.

— O lovitură de ciocan! mi-a spus el liniștit. O mică lovitură de ceva asemănător! Se va putea pleda nebunia.

— Dar eu nu sînt nebun! am izbucnit.

— Zău? Povestea cu mănușa o dovedește din plin, băiatule. Dar presupusa fantomă care lucrează în locul dumitale, lăsînd să cadă totul în spinarea dumitale, este bună de notat. În fond, nu sîntem prea ghinioniști; avem de scos efecte în afacerea asta. Este grozav de original! Vom spune asta și aia, și apoi asta...

A sărit în picioare, frecîndu-și mîinile, și cred că încă și le mai freacă.

21 iulie. *Ça-et-Ça* tocmai a venit din nou. Sesiunea începe miercuri. El pretinde că s-ar putea scrie un roman cu ideea mea.

— Dar, a adăugat el, ideea dumitale nu poate fi pledoarie în apărare. Pentru o apărare trebuie lucruri palpabile, fapte: asta și aia!

Este invidios pe procuratură şi se vede pe sine în situaţia de a da rechizitorii.

Totul însă se aranjează numai cu protecţie. Domnul Roland, judecătorul, este nepotul unei doamne care a fost în pension cu verişoara profesorului de pian al unei nepoate a prietenului intim al domnului Martignac. Asta şi aia! Încearcă de te luptă dacă poţi împotriva ăsteia şi ăleia!

Nu ştiu pentru ce apropierea sesiunii îmi dă o încredere extraordinară. În fiecare seară adorm gîndindu-mă la juriu. Juraţii sînt aleşi dintre oamenii cei mai buni din oraş. Ce instituţie admirabilă! Te voi revedea, Julie.

25 iulie. Domnul Cotentin de la Lourdeville încearcă de zece ani să intre în magistratură. Mi-a destăinuit că nedreptatea autorităţii avea să-l arunce în opoziţie. O compătimeşte. Oarba autoritate! Şi apoi asta şi aia! Mi-a comunicat chiar acum lista juriului pentru recuzările noastre. Am un juriu foarte bun: toţi, oameni cinstiţi, cea mai mare parte negustori. Nu văd nici o recuzare de făcut.

S-ar spune că munca de mînă a vecinului meu asasinul este îndreptată înspre celula mea. Zidul trebuie să fie extrem de subţiat între el şi mine, căci acum îl aud cîntînd. Avocatul lui este domnul Cotentin de la Lourdeville. Are un alibi.

28 iulie, miercuri. Sesiunea este deschisă. Domnul Cotentin nu a venit; pledează; vecinul meu nici n-a lucrat, nici n-a cîntat; este la Palatul de Justiţie; procesul lui deschide sesiunea. Am febră. Urmez al şaptelea. Asta înseamnează 8 sau 9 august.

Ora 6 seara. Vecinul se întoarce. Cîntă.

29 iulie, seara. Vecinul este condamnat la moarte.

1 august. A lucrat mai mult noaptea asta, şi mai intens decît de obicei. Ce nădăjduieşte? Închisoarea are o celulă specială pentru condamnaţii la moarte.

Domnul Cotentin a venit să-mi spună că a produs mult efect în acest proces al circiumarului Lambert. Introduce apel în casare. Eu sînt mai abătut, şi cînd te văd, Julie, în mintea mea, nu mai ai surisul ştiut. Mă rog cu ardoare la Dumnezeu; mi se pare că ghicesc orele în care te rogi şi tu, căci simt atunci o căldură care îmi inundă inima.

I-am dat lui Louis scrisori pentru tine. Ţi le-am adresat la Londra şi nu îţi vor ajunge niciodată, dar trebuia să derutăm bănuielile. De mai multe ori chiar m-a întrebat ce făceam cu hîrtia. Adevărata scrisoare asta este, soţia mea iubită; cînd oare o vei uda cu lacrimile tale?

Îmi dau toată silinţa să nu fii prea tristă. Ah! dacă ar vrea să mă achite, cîtă bucurie!

4 august. Sînt singur! Sînt singur! Louis are concediu: îmi era apropiat ca un prieten. Domnul Roland nu mai are treabă cu mine. Cine poate să explice acest lucru? — Începuse să-mi placă. În sfîrșit, domnul Cotentin nu a venit de trei zile. Sînt singur. Îl ascult pe condamnatul care lucrează și cîntă. Am momente cînd cred — într-atît e de înăbușită munca lui — că tocește piatra cu unghiile. Ar fi de datoria mea să-l denunț? Aș avea oare dreptul? Nu știu.

Te-am văzut noaptea asta, în raza soarelui care trecea printre crengi, acolo, în codrul pădurii de la Bourguebus. Biată ultimă masă! Ce-a fost oare cel mai frumos: surîsul sau lacrimile tale?

Sînt mereu cu ține; dar pana îmi cade din mînă. Sînt prea trist.

5 august. — Curaj! mi-a spus domnul Cotentin; am cu efectele mele! asta și aia! Dumnealor nu se așteaptă la modalitatea pe care o voi ataca. Îndepărtează magistratura de oamenii cu adevărat capabili! Vor vedea cu cine au de-a face.

Am vrut să cunosc acel faimos procedeu pe care l-a găsit. Imposibil!

M-am informat și pentru vecinul meu. Îl vor lăsa în actuala lui celulă pînă ce se va hotărî asupra recursului în casare.

Mîine mă judecă. Curaj, în adevăr curaj!

7 august, seara. Ies de la audiere. Nu sînt bolnav. Totul s-a petrecut așa cum prevăzusem, întocmai și cu rigurozitate. Actul de acuzare este înspăimîntător prin însăși cumpărarea lui. În acest act se vede bine omul, acel necunoscut, demonul care m-a ales ca țap ispășitor pentru ca să înșele justiția. Oh! acela nu poate fi la prima lui tentativă! A devenit foarte priceput! Eu spun că se vede. Eu, cel puțin, îl văd, îl urmăresc, îl ating. Fiecare din șireticurile lui îmi este clar. Mi se pare cu neputință ca această țesătură de minciuni să nu poată fi dată în vileag.

Dar se întîmplă contrariul. Nu se mai crede în Diavol. Eu sînt aici, pentru ce să mai caute mai departe? El, Diavolul, a intrat în pielea mea — nu pot să mă exprim altfel — și m-a încarnat în crima lui. El este departe, eu sînt aici. Toți nu mă văd decît pe mine.

Eu sînt fiul acestui pămînt întunecat, unde răzbunarea este o religie. Lucru neobișnuit, niciodată nu a pătruns în mine un gînd de răzbunare. Acolo, în Corsica, purtam o armă; o purtam ca să te apăr pe tine. Ca să te apăr, aș fi ucis, sigur, pentru că tu erai a mea de drept; dar, odată trecut pericolul ura mea se stinsese.

Într-o seară, acum două săptămîni, mi-am simțit inima bătînd. Cum să-ți spun? emoția care mă copleșește deodată, sfîșietoare și arzătoare, mi-a amintit primele emoții ale dragostei mele. Aici, ca și atunci, simțeam spaimă și voluptate. Ideea mea se năștea, ideea fixă

care mi-l arată pe dușmanul nostru pregătindu-ne ruina. Am șovăit înainte de a confrunta ura cu dragostea mea, însă dragostea mea este în ură. Acest om m-a despărțit de tine.

Ceea ce numesc eu ideea mea, Julie, este răzbunarea din ținutul nostru corsican: Ea mă ține; nu a crescut din primul moment, căci de atunci pînă acum mi-ar fi umplut toată inima. Și inima mea ar fi prea neîncăpătoare pentru două dragoste; acolo nu e loc decît pentru tine singură. Ura a intrat în porii dragostei mele, ca două licori amestecate în același vas. Pentru tine justiția mea l-a judecat pe acest om și l-a condamnat.

Că va fi mîine, sau peste douăzeci de ani, sentința tot va fi executată.

Îl voi căuta, îl voi găsi, îl voi strivi.

8 august. Au depus mărturie împotriva mea. Nici unul din ei n-a mințit. Domnul Schwartz, comisarul de poliție, a spus că ne-a întîlnit la ora 11 seara; moș Bertrand, lampagiul, a povestit întîmplarea cu banca pe care stăteam în noaptea aceea; domnul Bancelle, el însuși, și dacă ai ști cîți ani poate îngrămădi o nenorocire pe capul unui om în cîteva zile! Domnul Bancelle, pe care cu greu l-am recunoscut, a repetat conversația noastră despre mănușă. Mănușa este acolo, închipuie-ți, și fiecare se uită la ea; este acolo, printre probele de vinovăție. Oamenii și-o arată cu degetul și șușotesc. Este partea misterioasă și curioasă a afacerii. Se auzea din sală.

— Ce invenție! De mult timp Curtea cu juri nu ne-a distrat atît!

Mă uit și eu la mănușă. Ea era cea care ar fi completat mica noastră bogăție; ea era cea care avea să-ți împlinească dorințele și să-ți dea Parisul...

Se bat oamenii la ușă ca să pătrundă în sală. Azi-dimineață, întregul auditoriu a fremătat și aproape a aplaudat cînd domnul Bancelle a îngăimat cu biata lui voce atît de schimbată:

— Poate eu sînt cel care i-am dat ideea mănușii; i-am propus pe ea trei mii de franci parcă aveam o presimțire. Și tot eu sînt cel care i-am arătat cele patru sute de mii de franci care erau în casa de bani!

Domnul Bancelle era mîndru odinioară; oamenii din Caen au fost aspri cu el după ce a fost ruinat, iar Curtea cu juri este spectacolul. Crocodilii plîng acolo. Președintele a fost obligat să oprească blestemele care cădeau din toate părțile asupra mea.

Doamna Bancelle și-a urmat soțul. Este însărcinată. Pe vremuri a fost bună față de tine; a amintit acest lucru. Tu ai fost blestemată.

Tu, Julie ! Îţi spun că acest om a meritat ruina.

Au venit 52 de martori. Fiecare din ei avea ceva adevărat de spus, şi tot ce au spus a fost împotriva mea. Citez un exemplu : negustorul de măruntişuri care locuieşte în faţa casei domnului Bancelle a declarat că m-a văzut în ajunul crimei privind atent la fereastra pe unde s-ar fi introdus hoţul. Fereastra aceea este a dormitorului doamnei, şi domnul Bancelle tocmai mă tocmise chiar în ziua aceea să-i găsesc vitralii cu care s-o împodobesc.

Am afirmat că m-am uitat spre acea fereastră. Lumea din sală a surîs cu admiraţie. Trec drept un nelegiuit foarte îndemnatic.

9 august. Astăzi am suferit martiriul. Am ascultat rechizitoriul şi pledoaria avocatului meu. Rechizitoriul a impresionat puternic juriul, a cărui convingere mi se pare făcută. Elocvenţa procurorului general a grupat probabilităţile în aşa fel, încît izbucneşte o certitudine : sînt pierdut, o ştiu ; speranţa mea este de aici înainte în altă parte.

Domnul Cotentin a făcut impresie.

Dumnezeu este zgîrcit cu minunile, şi doar o minune ar trebui ca să fiu salvat.

10 august, seara. Azi-dimineaţă Louis m-a anunţat că recursul vecinului meu a fost respins.

La ora 4 am fost condamnat.

Sînt ca şi cum aş visa. Am fost condamnat la 20 de ani de muncă forţată.

Este ora 7 seara. Iată, sînt două ore de cînd m-am întors şi încerc să scriu un rînd.

Ceea ce mă împiedică să scriu nu este suferinţa. Nu sufăr azi mai mult decît ieri. Dar am un fel de coşmar. Văd pe cineva între tine şi mine. Dacă aş înnebuni, nebunia mea ar fi aceea că tocmai duşmanul nostru te iubeşte.

Cum s-ar explica totul, atunci !...

A fost ultimul cuvînt. Pana a rămas deasupra hîrtiei, nemişcată. Cerneala a avut timp să se usuce.

André Maynotte, palid, slăbit, tras la faţă, stă cu capul în piept. Ochii lui înflăcăraţi priveau în gol. Raza de lumină a asfinţitului care pătrundea prin lucarnă îi cădea pe cap, luminînd prin grămada de păr negru ca smoala cîteva fire rebele, crispate, care păreau de cristal.

Zgomotele oraşului veneau cu vuietul vîntului care se juca în plopii din cîmpie. Nu se auzea altceva. Din cînd în cînd răzbea totuşi un murmur surd, un cîntec monoton şi răguşit în ritmul unui hîrşîit regulat.

Hîrşîitul era atît de aproape, încît privirea unui străin s-ar fi îndreptat fără voie spre partea zidului din faţa ferestrei ; atît de

apreape, incit după ce ar fi cercetat locul ar fi fost surprins să vadă intacte pietrele mari, cioplite, ale celulei.

Așa se întîmplă deseori în vechile case de la țară, cînd se aude munca nevăzută a unui șoarece, ascuns în spatele vreunei fîșii de tapet.

Dar aici, nici un tapet. Piatra cenușie era goală.

André Maynotte nu asculta nici freamătul vîntului, nici zgomotele mai apropiate care păreau să iasă din piatră. Îl absorbeau gîndurile lui. De două ori își muiase pana și de două ori se uscase cerneala.

Orologiul Palatului de Justiție sună ora 8.

André Maynotte oftă îndelung și lăsă să-i cadă pana.

„Am scris tot!" zise el încet, fără să-și dea seama că vorbea.

Se ridică și se îndreptă spre sărăcăciosul lui pat, frînt de oboseală. Ultimele zile îl îmbătrîniseră cu zece ani.

După ce se lungi îmbrăcat, ochii îi rămaseră pironiți în gol.

Bătu ora 9 seara ; noaptea era întunecoasă ; apoi ora 10. André Maynotte dormea în poziția în care se așezase. Fără respirația liniștită care îi mișca ușor pieptul, părea mort.

La ora 11, gardianul deschise ușa și vizită celula. André Maynotte nu se trezi.

Gardianul surise și zise :

— Acum nu mai contează, cuconița are un venit de douăzeci de mii de livre !

Zgomotul care ieșea din piatră încetase cîteva minute înainte de venirea gardianului ; la puțin timp după plecarea lui o porni din nou.

Dar cîntecul nu se mai auzea.

Și lucrătorul părea să se însuflețească.

O rază de lună trecu prin lucarnă, mai întîi piezișă și subțire ca o lamă ; apoi se roti, desenînd clar umbra gratiilor pe zid.

În lucarnă erau fixate cinci gratii, două în lățime, trei în înălțime : niște gratii groase și vechi, cu urme de pilitură în muchii, pentru a sfîșia mîinile celui care ar fi vrut să le zgîlțîie.

Raza cobora în același timp în care se rotea, căci luna plină urca pe cer. Pentru o clipă raza alunecă pe fruntea palidă a lui André Maynotte.

Era un tînăr frumos, și Julie l-ar fi iubit mai mult în martiriul lui. Toată noblețea și bunătatea sufletului i se vedeau pe față.

Nu, nu spusese tot ; iată care fusese grozavul procedeu al avocatului său. După ce pledase, susținînd tot felul de lucruri, și apoi asta și aia, domnul Cotentin atacase dintr-odată acel capitol care

arde, cum se spune în Normandia și în alte părți : vicleniile bancherilor faliți. Avea acolo un cîmp vast. Se pot semăna toate fanteziile, ca și în celălalt teren împrejmuit pe care se cultivă înșelătoriile furtului distins. Jurnalele judiciare stropesc fără încetare acele mlaștini fertile, expoziție permanentă a celor mai grozave fructe și a celor mai frumoase flori ale răului. Grozavul procedeu al lui Cotentin consistă în a-l arăta pe domnul Bancelle situat între un termen de plată zdrobitor și o casă de bani goală. În trecut, domnul Bancelle îi refuzase cu sînge rece o cerere de credit care l-ar fi pus pe Cotentin în situația de a încheia o importantă căsătorie. Cotentin îi purta pică. Există asigurați care își dau foc casei pentru a încasa prima : domnul Bancelle își prădase singur propria lui casă de bani !

Asta și aia ! Înțelegeți bine ! O asemenea mașinație nu e chiar de necrezut. Cotentin avea de salvat un om, la urma urmelor...

André Maynotte se ridicase și susținuse că cei patru sute de mii de franci se aflau în casa de bani a bancherului. Îi văzuse cu ochii lui.

Cotentin mizase pe asta. Efectul său era gata pregătit, dar nu știu cine pronunță cuvîntul : comedie.

Or, dacă acea marfă scumpă, căreia i se spune neîncredere, ar lipsi vreodată din piață, indiferent unde vă veți afla, faceți o plimbare prin Normandia. Efectul dădu greș, după propria expresie a maestrului Cotentin de la Lourdeville.

Rămase de necontestat că cei doi îndrăzneți — avocatul și acuzatul — se înțeleseseră între ei. Din punct de vedere al măiestriei, instanța le-a fost recunoscătoare. Dar la sfîrșitul pledoariei cînd avocatul din Basse-Normandie, căutînd să emoționeze sala, își prezentă clientul ca pe un biet om, blînd, dominat, subjugat, condus de o soție ambițioasă și vicleană, André Maynotte îi impuse tăcere cu atîta energie, încît un fior străbătu sala pînă la banca juraților. Alt efect ratat. Acuzatul nu era copil, să se lase condus.

Domnul Cotentin fusese auzit pe culoare strigînd : „L-aș fi salvat dacă ar fi vrut ! Și chiar fără alibi ! Numai cu asta și aia !"

André Maynotte își răzbunase soția insultată

Raza lunii care acum aluneca pe obrazul lui și trimitea lumina pe zid, chiar în locul de unde se auzea misterioasa muncă. Razele acelea nocturne sînt nemișcate în realitate, dar uneori, dacă le privești atent, par a se clătina. Tot astfel, s-ar fi putut spune și despre piatra cioplită, mare și pătrată, pe care cădea raza, că se mișca ; ba, mai mult, ca o fisură cu patru unghiuri se săpa mai adînc în fiecare clipă în jurul ei. Aceasta era impresia.

Şi sunetul produs de munca nevăzută contribuia la iluzia optică. Lucrătorul nu mai zgiria, ci lovea. Fiecare lovitură dădea o mişcare pietrei.

Este doar o iluzie ? Pe podea cădeau acum pietricele şi bucăţi de ciment. Piatra se clătina. Podeaua se albea.

Piatra bascula ; nu mai era o iluzie ; piatra se răsturnă înăuntru, deschizînd o gaură mare, neagră.

Şi numaidecît o voce veselă se auzi strigînd :

— Salut, lună ! Am calculat bine : iată-ne afară !

XI

O VIZITA

În golul luminat din plin de razele lunii apăru un cap. O faţă mare, viu colorată, cu trăsături foarte accentuate. Exprima o mulţumire triumfătoare, amestecată cu o lacomă curiozitate. Aceasta în prima clipă, căci imediat după aceea reflectă îngrijorare şi bănuială.

Aceşti sălbatici ai civilizaţiei noastre sînt prudenţi chiar cînd dau dovadă de multă îndrăzneală. Strigătul de bucurie care saluta luna, adică exteriorul, spaţiul, libertatea, izbucnise singur, dintr-un impuls al momentului. Omul nostru nu era la capătul suferinţei lui, ştia acest lucru, cu toate că nu-şi dăduse seama de la început de zădărnicia speranţelor lui.

Capul înaintă cu precauţiune în afara găurii şi se aplecă aşa cum se face pentru a sonda golul ce se cască în afară. Privirea lui voia, fără îndoială, să măsoare o mare adîncime ; ea se izbi însă de lespedea podelelor şi omul păli.

Ridică ochii : abia atunci văzu că între el şi luna care îl orbise era o fereastră închisă cu gratii de fier.

Scăpă o înjurătură. Sîngele îi năvăli în obraji.

— Soartă cîinoasă ! mormăi el. N-am făcut decît să schimb colivia !

Apucat de o furie nebună, vinele frunţii i se răsuciră. Apoi îi deveni mai pămîntie paloarea obrajilor chinuită de deznădejde.

— Of, of, of, s-a sfîrşit ! mai spuse el. În două ore nu mai am timp să găuresc celălalt zid !

Făcu o mişcare, vrînd să dea înapoi. Fața lui arăta spaima animalului sălbatic încolțit. Cînd vru să dispară în întunericul găurii, omul păru că se răzgîndeşte ; un efort brusc îi aduse din nou capul în marginea deschizăturii, în plină lumină, şi ochii lui larg deschişi se fixară cu insistență chiar pe gratiile ferestrei. Speranța îi renăştea, o mare şi neaşteptată speranță ; gura lui cărnoasă avu un fel de surîs şi pe tîmple îi luciră broboane de sudoare.

— Dacă tocmai asta o fi celula Hainei-Negre ? zise el încet, cu voce tremurată. Ar fi un adevărat noroc !

Capul îi ieşi afară din spărtură, apoi umerii, cu efort, căci omul era prea spătos. De îndată ce mîinile îi ajunseră la pardoseală, se şi pomeni în picioare. L-am recunoscut imediat, în ciuda capului ras şi a bărbiei stufoase, care îi ajungea pînă sub ochi, pe Etienne Lambert, cîrciumarul cu camere mobilate din fundătura Saint-Claude. Purta cu el scurta îmblănită, jileteca roşie şi pantalonii de pînză cu care l-am văzut în seara de 14 iunie, cînd domnul Lecoq venise să-l caute în maghernița lui.

Se uită de jur împrejur prin celulă. Patul mizerabil în care dormea André era în colț. Raza de lună care trecea pe deasupra îl lăsa în întuneric.

— Nimeni ! spuse Lambert.

Se îndreptă către fereastră, al cărei gol se deschidea sus, la opt picioare de pardoseală. Se gîndi :

„Haină-Neagră făcuse zece tăieturi de pilă : aici sînt trei gratii pe înălțime două pe lățime. Asta e socoteala !"

Era întocmai socoteala : de două ori cinci, zece tăieturi de pilă. Speranța o ia razna înainte sau înapoi. Într-o secundă, nenorocitul care se îneacă poate să spere sau să cadă în deznădejde de o sută de ori.

Etienne Lambert se îneca. Seara, în ajun, primise notificarea de respingere a recursului, iar regele nu vrusese să-l grațieze. Ştia bine uzanțele. Se ghilotinează în zorii zilei ; în luna august se luminează încă devreme, şi mai e nevoie şi de pregătiri. Preotul închisorii îi şi făcuse o vizită.

Cunoştea obiceiurile. Către ora 2 cel mai tîrziu 3, după miezul nopții, respectabilul preot avea să revină ; nemaipomenită jertfire de sine, care propovăduieşte iertarea divină celui care aşteaptă cuțitul neîndurător ! miraculoasă elocință care înăbuşă blestemele osînditului, ba, mai mult, care uneori aduce un cîntec de speranță în sufletul chinuit, lovind cu crucifixul tocmai acel suflet mai tare decît stînca de unde a țîşnit izvorul sub toiagul lui Moise !

După preot, toaleta, apoi neînsemnata mîngîiere care dăruie agoniei celui sănătos un piept de pui fript, un pahar de vin bun şi

chiar o ţigară de Havana. Nu cunosc hidoşenie mai cruntă decît aceste mici generozităţi.

Etienne Lambert se îneca. Era un ticălos grosolan. Mila nu îl înduioşase încă ; ar fi sugrumat douăzeci de salvatori numai să ajungă la mal.

Cînd fu sub fereastră, îşi îndoi picioarele musculoase şi făcu un salt de tigru ca să se agaţe de pervaz şi să vadă.

Dar atîrna greu. În închisoare genunchii îşi pierd elasticitatea. Mîna lui crispată zgîrie piatra alunecoasă şi recăzu ca un bolovan, fără să fi prins măcar pervazul.

André dormea foarte adînc, căci nu se trezi.

Lambert înjură şi se lovi cu palma peste şold. Căută pe pipăite ; ochii i se obişnuiseră şi acum vedea mai bine cu spatele spre lumină. Găsi scăunelul de care se servi ca de o treaptă. Scăunelul nu era destul de înalt. Vru să mai sară, scăunelul se rupse, făcu zgomot ; André, trezit brusc, sări în picioare, spunînd :

— Cine e acolo ?

Lambert se ridică dintr-un salt şi, zăpăcit cum era din căzătură, se năpusti spre pat furios, mai curînd din instinct decît gîndit, şi strigă :

— Ah ! aici erai ? Făceai pe mortul !

Mîinile lui, obişnuite cu aşa ceva, căutară direct grumazul.

Ar fi fost în stare să sugrume gîtul unui bou şi, în acel moment, în care însăşi viaţa lui era în joc, viaţa unui om nu mai valora nici cît a unei muşte. Se dădu o luptă fulgerător de iute ; se rostogoliră pe jos, apoi doar André se ridică. Cu piciorul strivea gîtul lui Lambert.

Acesta nu încercă decît o mişcare ca să scape.

— Scos din luptă ! mormăi el cu o resemnare tot atît de neaşteptată pe cît îi fusese de mare furia. La urma urmei, poate nu e celula Hainei-Negre !

— Cine eşti şi ce ţi-am făcut ? întrebă tînărul gravor.

— Sînt ăla care o s-o încaseze în zorii zilei, răspunse circiumarul aproape voios. Micule, ai o forţă grozavă ! Am fost puţin cam iute, că n-aveam timp de pierdut cu politeţea. Eşti mai tare decît mine ; e-n regulă ; dacă ţi-e totuna să-mi dai drumul, o să fiu cuminte.

André îşi luă piciorul şi spuse cu sînge rece :

— Asta e : să fii cuminte.

De cum se văzu în picioare, Lambert se pipăi şi arătă cu degetul spărtura larg căscată pe care razele lunii o mai luminau încă.

— Cotoiule, începu el nu fără o stranie bună dispoziție, am zgîriat destul la ușa ta înainte să intru.

— Adevărat, e aproape o lună de cînd te tot aud, zise André.

— Și nu m-ai denunțat, ca să ai tutun și cîte-un păhărel ? E frumos din partea ta. Ai trecut inspecția ?

— Ce înțelegi prin inspecție ?

— Bun ! Atunci înseamnă că nu-ți cunoști limba, puișorule ?

— Cred, răspunse André zîmbind, că nu o cunosc pe a dumitale.

— Cu atît mai rău pentru tine... Va să zică, nu știi ce e aia. *Se va lumina de ziuă mîine ?*

André ezită, ca și cum vorbele acestea, evident cabalistice, trezeau în el o amintire ; dar, după ce se gîndi, răspunse :

— Nu.

— Mă mir, zise condamnatul bănuitor. M-ai răsucit totuși ușurel ca un tînăr care a făcut studii serioase... Dacă ești un simplu domn, nu ți-ar surîde s-o iei la sănătoasa, cetățene ?

— Am de gînd să evadez, zise André fără ezitare.

— Ah ! Ah !... Și ce posibilități ai ?

— Nu m-am gîndit încă la posibilități.

Orologiul Palatului de Justiție bătu o lovitură.

— Douăsprezece și jumătate, mormăi circiumarul. Poarta e deschisă sau nu e ; avem timp să trăncănim zece minute. Nu mă aveau decît pe mine liber, cum spun ei, ca să facă jocul în sesiunea prezentă. Aveam eu socotelile mele cu vizitiul de la căruța poștei din Fécamp ; dar el a murit ca să-mi facă mie în ciudă ; asta e adevărul. Dumneata ești aici pentru furt ?

André afirmă dînd din cap.

— Și nevinovat tot ca mine, nu-i așa ?

— Nu ca dumneata, zise André calm.

— Oh, oh ! mormăi Lambert. Hotărît deci, nu ești coleg ?

Se întrerupse, surprins de o idee neașteptată, și bătu din mîinile groase, spunînd încet :

— Pe un franc că ești mielușel cumsecade care a plătit pentru Haină-Neagră în povestea casei de bani !

— Haină-Neagră !... repetă André încremenit.

Se temu că nu e perfect treaz. Încă nu înțelegea, și totuși judecata lui era ca orbită de o lumină prea bruscă și prea puternică.

Nebunia lui avea oare temei ? Visul lui era o realitate ? Strania poreclă Haină-Neagră îl desena într-adevăr pe demonul care înfășurase în doliu bucuriile tinereții lui ?

— Da, da, Haină-Neagră, continuă Lambert vorbind parcă pentru sine. Dacă aș fi luat mai demult lecții de la el, nu aș fi aici,

Mimi. Ăla își bate joc de judecători... Ăla sau ăia, căci Toulonnais-l'Amitié încă nu e decît un școlar, profesorii sînt la Paris.

André își duse mîinile la ochi, ca și cum l-ar fi apucat o amețeală.

— Toulonnais-l'Amitié se numește ? bîlbîi el, făcînd un efort violent să-și păstreze calmul.

Cîrciumarul începu să rîdă :

— Se numește ! se numește ! pronunță el de două ori. Caută-mă într-altă parte, Bibi !... Ce ! întotdeauna patru sau cinci iepuri dintr-un foc ? Am rîs cu poftă de ideea cu mănușa. Mai întîi, cu instrumentul ăla a făcut rost de bilete de bancă ; al doilea ți-a pus afacerea în circă ; și la urmă spusese așa : „Mica negustoreasă de fier vechi e amuzantă..."

André abia se stăpînea. Mica negustoreasă de fier vechi era Julie.

— Nu contează că în ultima vreme nu se mai vorbea de vizitiul din Fécamp, continuă Lambert posomorît. Am fost denunțat, sînt sigur de asta. Le cunosc eu destul de bine șiretlicurile ca să-mi dau seama că ei curăță drumul în urma lor... Mi-au trimis un pașaport, e adevărat, doctorul mi l-a adus în buzunar fără să știe... Ah ! de iscusiți, sînt iscusiți !... Și fiindcă veni vorba, tinere, dumneata știi să citești !... Ia vezi — dar fără să te gîndești că-ți dau ordin — ce înfățișare am și cum mă cheamă în pașaport ?

Își desfăcu la piept cămașa și puse în mîna lui André un pașaport.

André începu să citească :

„Poliția generală. Pașaport de străinătate valabil pentru un an... În numele regelui, noi, prefect al poliției etc., etc... Antoine (Jean), negustor ambulant de haine, născut la Paris, la 14 ianuarie 1801..."

— Drace ! făcu Lambert. N-am decît douăzeci și patru de ani acolo : e absurd !

— „Talie : un metru și optzeci de centimetri", continuă André.

— Înalt de cinci picioare și cinci degete ! spuse Lambert. Sînt nebuni !

Cu trei degete bune avea mai puțin decît scria.

André își continuă lectura :

— „Păr castaniu ; frunte înaltă ; sprîncene castanii."

— Vai ! Trăznete din Brest ! izbucni cîrciumarul. Ei știu bine că eu bat înspre roșcat !

— „Nasul mare."

— Lat mai curind !

— „Gura potrivită ; bărbia rotundă ; fața ovală, tenul deschis..."

— Și semne particulare ?...

— „Fără".

Mîna robustă a cîrciumarului mîngîie o cicatrice mare, foarte vizibilă, de pe obraz.

André se gîndea :

„În cel mai rău caz, pașaportul mi s-ar potrivi mie".

Lambert luă morocănos pașaportul și-l puse din nou în sîn. Era foarte gînditor.

— Foarte îndatorat ! spuse el deodată. Ticăloșii și-au bătut joc de mine. Se bizuie pe călău ca să mă împiedice să mă duc vreodată să le spun mulțumesc. Stai așa ! Încă nu s-a terminat totul... Domnule André Maynotte, se întrerupse el schimbînd tonul cu totul, dumneavoastră sînteți un om cinstit și eu sînt un ticălos ; nu vă propun o întovărășire, dar eu știu tot ce aveți dumneavoastră nevoie să știți, și dacă vom fi odată liberi, voi putea să vă procur arme împotriva celor care v-au băgat în bucluc.

Era cam multă vreme de cînd André nu mai auzise pe cineva spunîndu-i că e om cinstit. De oricît de jos ar fi pornit, vocea aceea care îi face dreptate îl impresionă pînă la lacrimi. Mîna lui făcu singură o mișcare pentru a o găsi pe cea a cîrciumarului, dar ceva îl împiedică și repetă :

— Dacă vom fi odată liberi...

— Aici e-aici, nu-i așa, Mimi ? repetă Lambert cu o veselie neașteptată, forțată. Am amînat eu cît am putut, dar pînă la urmă trebuie să știm. Răspundeți-mi ca și cum ar fi vorba de salvarea dumneavoastră. Ați ciocănit vreodată gratiile coliviei dumneavoastră ?

— Niciodată răspunse André. Abia de ieri doresc să fug.

— Dar Louis a ciocănit oare gratiile de cînd sînteți dumneavoastră aici ?

În limbajul de la închisoare, *a ciocăni* înseamnă să încerci gratiile unei celule cu ajutorul unei ușoare lovituri de ciocan. Fierul intact scoate o vibrație plină ; dar dacă o urmă nevăzută de pilă a atacat metalul, sunetul e dogit și gardianul este avertizat.

După regulament, gratiile unei ferestre de închisoare trebuie controlate dimineața și seara ; dar, slavă Domnului, degeaba vorbește regulamentul. Louis nu făcea acest lucru niciodată.

Din exterior, fereastra era la 15—16 metri de la pămînt.

— Ar trebui să te ridici, spuse cîrciumarul.

Dintr-un salt și fără efort, mîna lui André apucă pervazul lucarnei.

— Zău !

Şi adăugă, cînd André căzu lingă el, treaba fiind sfîrşită :

— Trebuiau doi ca să forţeze casa de bani... o broască dată dracului ! Am muncit tot atît cît şi el...

— Dumneata ?! exclamă André, care se trase înapoi.

O clipă rămaseră faţă în faţă.

— Hai să tragem tare ! spuse în sfîrşit Lambert. O să ne explicăm după aia...

Cearceaful strîns înfăşurat ca un cablu era trecut prin partea de sus a gratiilor. Circiumarul apucă cele două capete care atîrnau, cu un tremur de speranţă ; le răsuci ca să le dea mai multă tărie şi, încrezător în forţa lui, trase o dată de unul singur. Tînărul gravor stătea ca vrăjit.

— Ah ! murmură el fără să-şi dea seama că vorbea. Dumneata erai acolo !

Gratiile cedară simţitor sub tracţiunea făcută de Lambert, dar întregul grilaj, după ce se curbă, se întoarse de unde plecase.

— E cel puţin una de care Haină-Neagră nu s-a atins, mormăi Lambert. Hai, Bibi, amîndoi !

— Vreau să ştiu numele complicelui dumitale ! declară André.

— Regele spune : noi vrem ! O să fie mai bine să vorbim de partea cealaltă a zidului. Dumneavoastră numiţi asta un complice, domnule Maynotte, un om care face o afacere de patru sute de mii de franci şi care îi aruncă ajutorului său un os de trei mii de franci ?... Aş putea să vă amăgesc spunîndu-vă un nume la întîmplare, şi încă fără să vă mint, pentru că în materie de nume, ai de ales ; dar ce am să povestesc durează mult. Numele unui ţipar parcă serveşte la ceva ? Trebuie să ştii să-l prinzi... Împreună, Bibi ! Hai să tragem ca pentru pîine !

André apucă la rîndul lui cearceaful cu amîndouă mîinile : avea încredere. De altfel, nădejdea viitoarei libertăţi îi acaparase întreaga judecată cu violenţă.

— Ţineţi bine ! porunci circiumarul. Nu aţi virat niciodată la cabestan, domnule Maynotte ? În ritm, fără comandă... Gata ?... Hei-rup !... Hei-rup !... Hei-rup !...

— Ah, tinerețea! suspină Lambert. Apoi îi întinse lui André o bucată mică de fier ascuțit, adăugind : Asta m-a ajutat să tai piatra cioplită. Loviți gratia foarte ușor.

Pe timple îi străluceau picături de sudoare cît bobul de mazăre.

André dădu primei gratii transversale o scurtă lovitură. Circiumarul se clătină pe picioare.

André lovi altă gratie, fixată vertical în zid. Circiumarul își împreună miinile care îi tremurau.

— Tăiate amindouă! zise el încet. E celula Hainei-Negre!

André se lăsă să cadă la piciorul patului; nu auzise decît ultimul cuvînt.

— Haină-Neagră a ocupat într-adevăr această celulă, spuse el. Spune-mi, el e omul care l-a jefuit pe domnul Bancelle?

— Nu. El e Tatăl tuturor... Cel care a ucis-o pe doamna englezoaică, aici, la Caen, răspunse Lambert. Sînt mai mulți; sînt mulți. Veți afla toate astea... și încă altele...

André își amintea de acel asasinat despre care se mai vorbea la sosirea lui în Caen și care îl frapase mai cu seamă din cauza faptului că asasinul era din Corsica.

Existau destule mistere de pe vremea copilăriei lui Julie și a tinereții lui André.

Julie ar fi înțeles imediat emoția lui André, pricinuită de acea combinație magică de cuvinte: *Se va lumina de ziuă miine!*

— Hei, Bibi! sări circiumarul ca un copil, căci era nebun de bucurie, am deci noroc o dată în viață! Smulge toată povestea aia! Gratiile nu se țin, și eu am o frînghie în jurul șalelor, pe sub cămașă!

Cu eforturi puternice, André scutură una din gratii, o clinti simțitor, dar nu cedă.

— Nu am putere, spuse el, sînt prea înghesuit.

Lambert sfîșia în grabă mare unul din cearceafurile de pe pat și îl răsucea ca pe o funie.

— Leagă asta de gratii, comandă el, și apoi dă-te jos... Pe cuvînt de om, am să te iau cu mine în Anglia și vei afla unde să-i găsești pe Toulonnais-l'Amitié, infernalul ticălos!... He, Bibi? Îți face bine ideea răzbunării!

— Ești sigur că el este cel care s-a servit de mănușă? întrebă André în timp ce trecea cearceaful printre gratii.

— Zău! răspunse circiumarul.

— Vei putea să dovedești?

XII

SE VA LUMINA DE ZIUĂ MÎINE ?

În trei rînduri, efortul lor comun, urmînd cadența muncilor la galere, forță grilajul, care se dislocă destul de mult față de zid, ca o ușă rotită din balamale ; cum se opreau însă din tras, puternica elasticitate a fierului aducea din nou gratiile în poziția lor de la început.

— Stai, zise Lambert, aruncînd cearceaful.

Își șterse fruntea cu dosul palmei și o scutură de sudoare.

— Am pornit-o greșit, domnule Maynotte. Cînd ești în problemă, cunoști o mulțime de amănunte. Haină-Neagră, adevăratul, stăpînul tuturor, a fost deținut deci aici. El a tăiat gratiile pentru cazul cînd l-ar fi condamnat, înțelegeți ? Dar el nu poate fi niciodată condamnat : toată combinația este aranjată pe-ndelete. Și, vedeți, eu i-am făcut de petrecanie vizitiului din Fécamp înainte să fi fost de-ai lor ; fără asta, aș fi acum curat ca zăpada... El a tăiat, va să zică, toate gratiile, afară de cele două din stînga... și, cum el a fost achitat, a lăsat treaba făcută pe trei sferturi. Ia mai urcați-vă — tot fără să vă dau ordin... — și uitați-vă dacă trage oblic. Legați cearceaful de gratii în dreapta, și după aia gratiile or să se deschidă ca o tabacheră !

Ca și prima oară, André sări și se apucă de pervazul ferestrei.

Circiumarul continua :

— Eu trebuia să țin calul pregătit, gata pentru evadare, în dreapta, cum ieși pe drumul spre Pont-l'Évêque. Omul trebuia să-mi zică așa :„Se va lumina de ziuă mîine" ?... Era parola ca să-l recunosc. Dar asta n-a mai folosit, căci n-a mai fost nevoie din moment ce el, ca de obicei, a ieșit basma curată... Numai că așa l-am cunoscut eu pe Haină-Neagră numărul 2... al dumneavoastră, domnule Maynotte... m-ați urmărit ?

André își dădu drumul de sus de pe pervaz.

— Și astăzi pe dumneata te așteaptă cineva pe drumul spre Pont-l'Évêque ?

— Zău ! făcu circiumarul. Astăzi ori niciodată ! Apoi, cu un rîs jovial, oarecum forțat, adăugă : Ia ascultă, mîndrule, mîine o să fie cam tîrziu... Hai amîndoi !

Pe cînd André apuca cearceaful, bătea ora 1 după miezul nopții.

— Trăsnete din Brest ! bombăni Lambert cu voce schimbată. Ce se mai grăbesc orologiile astea !... Ține bine !

Dar în loc să dea el însuși ascultare comenzii, se opri și începu să asculte cu capul aplecat și urechea ciulită.
De afară venea un zgomot ritmat foarte clar. Se auzeau bătăi de ciocane în lemn.
— Ce e asta ? întrebă André. De cînd sînt în închisoare, n-am auzit așa ceva.
— Nu se ghilotinează în toate zilele ! răspunse Lambert, încercînd să facă haz. Apoi, stăpînindu-se, zise hotărît și cu un aer fanfaron : Este eșafodul pe care ăștia îl ridică de florile mărului...
André se înfioră.
— Prietene, izbucni Lambert deodată, la treabă !
Cearceaful apucat strîns de patru mîini zdravene se întinse coardă și Lambert, dirijînd mișcarea, cîntă :
— Trage, matelot !... Hei-rup !... Hei-rup !... Hei-rup !...
La al treilea efort, una din gratiile rămase intacte se rupse la nivelul pietrei, iar cealaltă cedă imediat. După expresia circiumarului, gratiile se deschiseră ca o tabacheră.
Luna, care se rotea, prindea acum fereastra dintr-o parte, luminînd locul de trecere care de aici înainte era liber. Lambert sări în sus de bucurie.
— Da, da, izbucni el în exaltarea triumfului, mîine se va lumina de ziuă sau mă ia dracul ! Calul pe drumul spre Pont-l'Évêque, vasul cu trei catarge la gura fluviului Dives ! Dați-i drumu, mieilor ! Direcția spre Jersey, și vîsliți pe toată întinderea !
André își împinsese patul sub fereastră. Intenția lui de a evada rămăsese neclintită, dar instinctiv se gîndi mai întîi la omul care era amenințat cu moartea. Îl ajută deci pe Lambert să se ridice sus, pe pervazul ferestrei.
Lambert scoase de sub cămașă frînghia de mătase cu care se înfășurase pe piele, în jurul șalelor.
— E cam subțire, spuse cu îndoială tînărul gravor.
— Asta duce trei oameni, răspunse circiumarul. Am putea coborî și împreună, dacă am vrea, pisicuțo, dar mămica nu face mai mult ; trebuie prudență. Fii atent, ia uită-te cum se strînge un nod marinăresc !
La capătul frînghiei făcu acel laț înnodat de două ori pe care pescarii de somon îl înfășoară de trei ori în jurul cîrligului de undiță fără cap și apoi îl fixă de crîmpeiul gratiei rupte. Acest punct de sprijin, ca un cap foarte scurt de pîrghie, era rezistent ca însăși piatra.
— Uite, spuse el, e gata ! Vîntul bate în sus, avem briză bună. Mîine noapte o să dormim la englezi... Ia spuneți, domnule Maynotte, soția dumneavoastră nu e tot pe undeva pe-acolo, prin Anglia ?

André nu răspunse. Își făcea pregătirile de plecare. Lambert, așezat comod pe pervaz, cu picioarele atîrnînd în afară, întoarse capul și spuse :

— O să mă distrez grozav, domnule Maynotte, să vă pun pe urmele lui Toulonnais-l'Amitié !

André se bizuia pe această ură ascunsă a lui Lambert și de aceea nu se mai grăbea să-l descoase. Va afla el tot, la timpul potrivit. Circiumarul aruncase între timp frînghia în jos, ca să sondeze distanța pînă la pămînt, căci un profil al zidului care ieșea în afară cam la șase picioare sub fereastra lor îl împiedica să vadă mai departe, iar luna oprită cum era de diferitele construcții și de coroanele copacilor din curtea interioară, nu-și putea trimite lumina pînă jos, la pămînt. Frînghia atinse pămîntul ; circiumarul mai avea în mînă cîțiva metri. Era bine. Cercetă încă o dată nodul, și apoi, prudent, se avîntă în gol.

André nici nu-și dăduse încă seama de plecarea lui, că îl văzu stînd în picioare pe profilul de dedesubt.

— Pe curind, domnule Maynotte ! rosti el cu băgare de seamă. Dar, crezînd că nu fusese auzit, îl fluieră ușor și adăugă : Hei, Bibi, fii atent la ciotul de gratie, să nu alunece frînghia !

André sări numaidecît pe pervazul ferestrei. Își pregătise totul pentru plecare ; averea lui, precum și lunga scrisoare adresată lui Julie îi încăpeau în buzunarele hainei.

Circiumarul era încă pe profilul de dedesubt.

— Ai, făcu el vesel, ce se mai obosesc acolo jos cu ciocanele și cu penele lor de lemn ! Oamenii din Caen or să se deranjeze pentru nimic... Dă-i drumul, Fifi, ai să vezi domnule Maynotte, cum trebuie să faci ca să zbori, cînd auzi cum se bat cuiele chiar în scîndurile eșafodului tău !

Amîndouă odată, picioarele părăsiră profilul ; începu să coboare cu îndemînare și hotărîse, dar foarte încet, pentru că cea mai mică grabă ar fi făcut să-i alunece mîinile pe frînghia de mătase. André supraveghea ciotul de gratie. La un moment dat el atinse frînghia, care, întinsă puternic pe deasupra profilului ca pe deasupra unui căluș, scoase un sunet de lăută. Secundele i se păreau atît de îngrozitor de lungi, încît, nemaiputîndu-se stăpîni, se ținu cu o mînă de zid și, aplecîndu-se pe deasupra ieșindului, privi în jos. Nu văzu nimic altceva decît sfoara aceea subțire, un fir de păr, într-adevăr, care se pierdea în întunericul fără fund.

Lambert nu mai vorbea. Frînghia stătea nemișcată, căci orice mișcare se oprea la profil. André auzi un zgomot scurt la ciotul de gratie, un zgomot aproape imperceptibil, asemănător pîlpîitului unei luminări cu feștila udă. Se ridică și se uită. Gratia nu se

mișca, dar muchea de sus tăia unul cîte unul, încet și pe-ndelete, firele frînghiei, care săreau și făceau acel ușor zgomot.

André simți în păr o sudoare rece. Luna lumina puternic gratia, a cărei fisură strălucea de parcă ar fi fost făcută din mici diamante. Își frecă ochii și privi mai de aproape. Muchea de sus a ciotului era ascuțită și netedă ; tăia.

— Mai repede ! strigă el cu vocea sugrumată. Coborîți mai repede, pentru numele lui Dumnezeu !

Din întuneric, de jos, se auzi vocea lui Lambert :

— Ești grăbit, Bibi ? N-ai totuși nimic cu eșafodul ăsta !

André strigă iar, repetînd același avertisment. Vocea îi răspunse :

— Nu mai am decît două etaje. Ai răbdare.

Cei doi ciucuri din fire de mătase se îngroșau, zbirliți și încleștați. Cuvintele i se opriră în gît. Privea muchea pe care luna așeza un reflex lung, alb ca lama unui cuțit. Era fascinat. Pentru el franjurile acelea aruncau ace electrice care îi înțepau ochii încremeniți. Frînghia, îngrozitor de subțiată, se întindea și se lungea ca un fir de păr care se va rupe...

Omul care atîrna acolo, la capătul ei, era un asasin ticălos, dar era un om ; între el și André exista un fel de identitate. Cu o clipă înainte, André conta să se servească de el ca de un instrument, dar acum nu se mai gîndea la asta. Nu mai simțea nimic, decît o nevoie imperioasă de a salva această făptură tîrîtă spre moarte ; o dorință arzătoare, ca și cum ar fi fost vorba de un sfînt sau de o persoană iubită.

Toate acestea se petrecură fulgerător. Dacă André ar fi avut timp să dea ascultare imboldului care îi împingea mîinile să apuce frînghia ceva mai jos de ciot, ar fi fost tras în față, cu capul înainte.

Se auzi o pocnitură seacă, aproape nimic ; frînghia dispăru cu o repeziciune uluitoare, iar pe gratie nu rămase decît un smoc de mătase răvășită.

Jos, pămîntul răsună înfundat. Un țipăt scurt urcă, parcă tăiat în două.

André se retrase repede înapoi. Ascultă. Vîntul fîșîia prin copacii din curte. Strigă. I se răspunsese ? André nu-și dădu seama. Dacă ar fi putut să facă să tacă cele două ciocane care loveau lemnul eșafodului...

Se aplecă mai în față. Se auzeau cîntece. Dulgherii cîntau.

— Lambert ! strigă André. Lambert !

Cîinele care păzea curtea inferioară urlă.

Era o rugăciune pentru vii și pentru morți. André uitase că și el era deținut și condamnat. Deodată își aminti de el și de Julie.

jumătatea propriei lui inimi. Nici o extravaganţă de limbaj nu ar putea exprima cît durează un minut în acele clipe de deznădejde.

Într-un minut descurajarea lui André se schimbă în febră, şi creierul său trecu toate etapele care despart nimicnicia de exaltare.

Îl chema libertatea. Cu ajutorul cearceafului care îndoise gratiile se lăsă să alunece pînă la profil. Cîştigase şase picioare. Tot cu ajutorul cearceafului putu să se aplece şi să rămînă atîrnat în gol.

Se gîndea. Din două una : sau Lambert trădase, fugind singur la ora aceasta şi acum era departe, sau zăcea acolo jos, zdrobit în cădere şi poate mort.

Nu putea să vadă. Nu se distingea nimic, în afara coroanelor ofilite ale pomilor din curtea interioară al căror frunziş părea în noapte o mişcare nedefinită de valuri. Acestea puteau cel puţin să-i servească la măsurarea distanţei de la locul unde se afla pînă la pămînt, erau mai mult de douăzeci de picioare de aici, de la profil, pînă la vîrful pomilor.

I se urcă sîngele în obraji şi tîmplele începură să-i zvîcnească. Nu s-ar putea spune că ideea de a încerca acel salt extravagant îi încolţise în clipa în care părăsise fereastra. El voia mai întîi să vadă, şi hăul întunecat putea să-l oprească. Dar ameţeala se instalase în jurul lui, în faţa lui mai ales, acea ameţeală care-l atrage pe om cum atrage magnetul fierul. Prin faţa ochilor i se năzăreau flăcări, urechile îi vîjîiau, o forţă irezistibilă îl împingea.

Nu mai era libertatea, nu mai era chiar Julie, era ameţeala. Trebuia să se scufunde în acel gol tot aşa cum piatra desprinsă trebuie să cadă în fundul prăpastiei. Nimic nu îl mai oprea, în afară de nedesluşitul şi neputinciosul efort al conştiinţei lui muribunde. Avea chiar senzaţia că este aruncat ; mîinile lui, în zadar crispate, vor da drumul cearceafului.

Era înzestrat cu o voinţă neclintită, plin de îndrăzneală ; era bărbat în toată accepţiunea cuvîntului. Ceea ce se poate cere efectiv unui bărbat, tot ceea ce i se poate cere este de a rămîne bărbat şi de a-şi privi destinul în faţă, aşa cum creştinul altădată stătea drept şi blînd, cu ochii mari deschişi, în mijlocul fiarelor asmuţite împotriva lui. Uneori soarta este un leu care îşi recunoaşte stăpînul şi respectă eroismul celui puternic.

André dădu drumul cearceafului, singurul care îl mai apăra împotriva atracţiei pămîntului, dar el făcu aceasta pentru a se ridica, nu pentru a cădea. O clipă se ţinu în echilibru, pregătindu-şi inima împotriva slăbiciunii, mlădiindu-şi muşchii împotriva violenţei şocului. Avu timp să-şi facă semnul crucii.

Nu era o sinucidere. Fără să se descurajeze, sări hotărît, conștient, cu membrele libere, cu sufletul plin de speranță.

Se spune că cei care sînt astfel aruncați de sus mor înainte de a fi atins pămîntul. Cînd un disperat încalecă, de exemplu, peste balustrada de la Notre-Dame, el nu mai e decît un cadavru care spintecă aerul și vine să se zdrobească pe caldarîm.

Se spune asta. Se spun multe, iar științei îi place să facă speculații subtile, așezată pe acel fotoliu cu patru picioare de argilă care se numește ipoteză.

Am cunoscut, cînd eram copil, un bătrîn și frumos nobil, camarad al lui Rochejaquelien ; înțeleg Rochejaquelien de altă dată, care spunea : „Dacă voi da îndărăt, să mă omorîți !" Pe acesta îl chema conte du Plessis de Grénédan. În tinerețea lui se pomenise la un moment dat luat prizonier al republicii, împreună cu alți doi, și dus în castelul Saumur, un donjon falnic, ale cărui creneluri se înalță la 80 de picioare de la pămînt.

Într-o noapte, cei trei prizonieri traseră la sorți care să sară primul. Contele de Plessis de Grénédan avea numărul doi. Primul sări și muri pe loc ; contele du Plessis sări al doilea ; cel de al treilea nu sări și fu executat a doua zi dimineață.

După patruzeci de ani, contele du Plessis de Grénédan ne povestea cu plăcere, la desert, această aventură, ceea ce dovedește cel puțin că el nu murise între cer și pămînt.

André, lansat ca o bombă, de la o depărtare destul de mare de zid, trecu printr-un tei, în crengile căruia rămaseră fîșii din îmbrăcăminte și din piele ; apoi lovitura unei cumplite măciuci îl lăsă ca fulgerat : era sărutul pămîntului. Leșinul lui se pare că dură puțin, era încă noapte cînd fu trezit de lătrăturile furioase ale unui cîine care se auzeau de cealaltă parte a zidului. Își dădu seama că se afla pe jumătate înfundat într-un maldăr de ierburi și de frunze uscate, îngrămădite sub tei, și care așteptau tomberonul. Își recăpătă memoria pe dată. Julie îi veni imediat în gînd, și gîndul i se înălță la Dumnezeu ; mulți oameni necăjiți își iau libertatea să spună : „Mulțumescu-ți ție, Doamne", trecînd, în adîncul sufletului lor, peste jignitorul abuz al melodramei.

Fără prea multă greutate, André se ridică în picioare ; nu avea nici un os rupt. Lătrăturile cîinelui începuseră să provoace o oarecare larmă, care nu prevestea nimic plăcut în curtea alăturată ; dar o liniște totală domnea în cealaltă parte a clădirii în care se afla fosta lui celulă. Prima grijă fu să fugă ; făcu un pas spre zidul împrejmuitor ; gîndul la circiumar îl aduse înapoi.

Nu căută mult ; la cîțiva metri de locul unde căzuse, o masă întunecată păta pavajul cenușiu care mărginea curtea. André nu avu nici o îndoială : trebuia să fie nefericitul Lambert.

Lambert era acolo, în adevăr, prezentînd vag atitudinea unui om chircit; capul îi atîrna înainte și atît de jos, încît ceafa devenise partea cea mai de sus a corpului. Amîndouă mîinile crispate țineau frînghia. Unul din picioare se afunda în pămînt, celălalt, întîlnind marginea pavajului, era complet zdrobit.

Fără îndoială, căzînd, Lambert nu se mai mișcase. Moartea trebuie să fi fost fulgerătoare.

André îi pipăi încheieturile mîinilor ca să-i caute pulsul; mîinile deveniseră rigide; îi pipăi inima; nu mai bătea.

Mîna lui însă dădu peste o hîrtie — pașaportul. Îl luă.

Văzu un copac ale cărui crengi atingeau zidul. André nu își cunoștea nici suplețea, nici forța. Cîteva minute după aceea, el mergea pe stradă cu pas liniștit, ca un om fără griji. Trecuse peste două obstacole.

În acest timp, închisoarea se umplea de zarvă. Ora 2 bătuse demult, și actorii dramei funebre își făcuseră intrarea în celula condamnatului la moarte. Astfel fusese descoperită evadarea.

În ciuda orei matinale, străzile erau pline de oameni, cea mai mare parte venind de la țară. Ei nici nu se culcaseră în noaptea aceea, pentru ca să aibă locuri bune în jurul ghilotinei. Cei care avuseseră norocul să mai vadă o ghilotină o descriau celor mai tineri. Se vedeau șarete venind de foarte departe, căluți șchiopătînd de oboseală, pietoni de-a dreptul sleiți de puteri. Speranța ghilotinei susținea toate oboselile. Adevărații musulmani nu simt oboseala atîta vreme cît durează pelerinajul la Mecca.

De-a lungul drumului său, André nu auzea decît: ghilotină, ghilotină, ghilotină. În Normandia noi avem un fel sentimental de a pronunța acest cuvînt: ghilotină, sună vesel și alintător.

Te poți gîndi oare fără amărăciune la dezamăgirea care-i aștepta pe atîția săteni cinstiți? Cutare tată își aduce tînăra familie cale de șase leghe pe un drum nenorocit; cutare tînăr fermier, prea îndrăgostit, își aduce cu căruța fermiera lui iubită, ca să-și țină făgăduiala făcută în ziua nunții.

Și darul de nuntă avea să lipsească! Și acele suflete de copii aveau să verse lacrimi în fața nemeritatei decepții. Atîta drum irosit; și cînd oare, de aici încolo, vor mai putea vedea o ghilotină împodobită?

Pe măsură ce se depărta de cartierul închisorii, André grăbea pasul. O mare neliniște îl frămînta. El nu-și pregătise această aventură; îi lipsea un plan; încerca să pună ordine în idei și nu putea.

Fără să-și dea seama, se îndreptase mai întîi spre cartierele mărginașe, spre podul Vancelles; pe acolo ieșea el de obicei din

oraş ca să se plimbe cu Julie de cealaltă parte a rîului Orne, pe pajiştile de la Louvigny; îşi aminti vag itinerariul circiumarului: drumul spre Pont-l'Évêque.

Se întoarse, avînd grijă să facă un lung ocol în jurul Palatului de Justiţie, şi ajunse în împrejurimile bisericii Saint-Pierre. De fapt, el era acum Lambert, simţea aceasta confuz, dar stăruitor. Protecţia ocultă care îl înconjura pe asasin, afiliat la misterioase confrerii, îi aparţinea cel puţin pentru o noapte.

Se spune că anumite lucruri atrag atenţia fără să vrei; şi, sînt amintiri care stăruie în memorie. La cotitura străzii Froide, memoria lui André îi strigă deodată aceste cuvinte banale, care aveau rezonanţa unei formule cabalistice:

„Se va lumina de ziuă mîine?"

Lambert îi făgăduise povestea lui *Se va lumina de ziuă mîine*, poveste pe care André ar fi putut să o lege cu cea mai importantă întîmplare din tinereţea lui, care îi lăsase o puternică amintire. Dar Lambert nu mai avusese timp.

Lambert îi făgăduise multe alte lucruri.

Nu se poate spune cît îl regreta André pe Lambert. Căci ideea lui fixă revenise cu violenţă din chiar primul sfert de oră de libertate; îşi dădea seama că va deveni preocuparea întregii lui vieţi, alături de singurul sentiment care îi stăpînea inima: dragostea lui pentru Julie.

Lambert îşi asumase singur sarcina de a face lumină pe acest drum, la capătul căruia se găsea Diavolul lui, omul care mătura totul în urmă, omul care trecea mereu nepedepsit, aruncînd o pradă nevinovată justiţiei, inventatorul machiavelic al unei asigurări împotriva pericolului furtului şi al crimei, sălbaticul abil care-şi ascundea urma ca un Huron[1] al pădurilor virgine în chiar mijlocul civilizaţiei noastre — Haină-Neagră, Toulonnais-l'Amitié...

O poreclă aparţinînd mai multora, un nume fals aparţinînd unuia care avea zeci de nume!

Nimic, într-un cuvînt, sau aproape nimic! Iar circiumarul Lambert murise, luînd cu el întregul secret!

André se opri în faţa bisericii Saint-Pierre. De aici, o stradă ducea spre şoseaua de Paris, cealaltă spre Pont-l'Évêque. Se putea merge spre dreapta sau spre stînga.

Spre dreapta era Julie şi un pericol aproape de neînlăturat.

---

[1] Huroni, indieni din America de Nord.

Spre stinga era exilul, necunoscutul și așteptarea unui prilej favorabil de a se răzbuna.

André o luă spre stinga și începu să alerge.

Cînd trecu de ultimele case din Caen, zorile albeau o fîșie îngustă a orizontului.

Sub primul copac de pe șosea stătea un om cu un cal. Omul îl văzu venind și nu se mișcă.

— Hei, băiatule, strigă hotărît tînărul gravor, nu știi, *se va lumina de ziuă mîine ?*

— Dii, Bijou ! făcu țărănoiul, dezlegîndu-și calul. Apoi răspunse : Mîine, desigur, stăpîne, și azi la fel... Dumneavoastră sînteți domnul Antoine ?

— Păi cum ! răspunse André.

Țăranul avea o bonetă albă de bumbac trasă pe ochi.

— Trebuie musai să știu, zise el liniștit. Dacă vă întreb, nu e cu supărare.

Își scoase boneta, dar nu rămase cu capul gol, căci avea două, puse una peste alta ; își scoase haina, dar nu i se văzu cămașa, haina era dublă, ca și boneta. I le întinse pe amîndouă lui André, împreună cu un pantalon cafeniu de cînepă, pe care îl ținea înfășurat sub braț.

Într-o clipă André își lepădă hainele de deținut și își făcu toaleta.

Țăranul se uita la el și căsca.

— Bijou trebuie înapoiat la Dives, la Guillaume Menu, spuse el, întinzîndu-i căpăstrul lui André, care sări imediat în șa. Mareea e la ora nouă ; barca va fi acolo, la marginea apei. Bem și noi ceva ?

André îi aruncă o piesă de argint, și țăranul își ridică a doua bonetă spunînd :

— Drum bun, stăpîne !

În dimineața aceea, jandarmii călare galopau pe toate drumurile din împrejurimile Caenului. Nu găsiră nimic altceva decît populația întristată care se întorcea fără să fi văzut ghilotina.

Bijou se dovedise un căluț zdravăn. La ora 9 își mînca liniștit porția de fîn la ieslea lui Guillaume Menu de la Dives. Vîntul din amont sufla mereu. O barcă de pescari se și îndrepta cu pînzele în vînt, dincolo de nisipuri, și cîrmea pe lîngă stîncile Calvadosului. André se așezase în spate ; era la el acasă, pentru că îl întrebase pe stăpînul bărcii : *se va lumina de ziuă mîine?*

XIII

ANDRÉ CĂTRE JULIE

Jersey, Saint-Hélier, 25 decembrie 1825

La mulţi ani, Julie, iată Crăciunul. Copilul şi-a pus ieri seară pantofii în gura sobei ? Ce jucării i-a adus Isus ?

Şi eu am cadourile mele, Julie ; Crăciunul mi-a dat ceea ce căutam de atîta timp, un om de încredere, care îţi va înmîna pachetul cu scrisorile mele. Cînd am plecat din Franţa în august trecut, abia m-am putut stăpîni să nu-i încredinţez jurnalul meu de deţinut acelui ţăran de treabă care mi-a adus calul. Dar a fost bine că am rezistat tentaţiei. Oricum m-aş gîndi, ţăranul acela făcea parte dintr-o confrerie de care pomenesc ades în scrisorile mele. El era acolo din ordinul omului care a însemnat pentru noi pieirea, dar care, fără să ştie, m-a şi salvat.

De o săptămînă, cu şi mai multă ardoare decît pînă acum, am căutat un om de legătură, să-ţi pot alina tristeţea bietei tale inimi. Duminica trecută mi-a căzut în mînă un ziar franţuzesc din luna septembrie. Citesc însetat tot ce vine din Franţa ; tot ce vine din Franţa îmi vorbeşte de tine.

Poţi să-ţi închipui ce am simţit citind numele meu, numele nostru de fapt, imprimate în această foaie care se publică la Paris. Am simţit un fel de ameţeală. Nemernicii, sînt nebuni ; speră fără încetare ; am crezut într-un miracol, într-o demascare, într-o reabilitare. Din moment ce vorbeau despre noi, voiau să spună fără îndoială că pînza de pe ochii judecătorilor noştri căzuse.

Franţa, Europa, lumea întreagă n-ar fi oare interesată să audă acel strigăt care ar proclama nevinovăţia unui condamnat ? O asemenea întîmplare, cunoscută şi publicată pe larg, nu ar trebui să mişte întreaga omenire ?

Un suflet readus din adîncul infernului nu ar însemna o mare sărbătoare ? Numai că, biata mea soţie scumpă, în ziarul acela nu se vorbea despre reabilitarea noastră ; spun *noastră*, că tu ai fost acuzată ca şi mine, şi tot ca şi mine ai fost condamnată. Acolo era pur şi simplu anunţarea morţii mele.

Un *fapt divers*, cum i se spune.

Şi numaidecît m-am gîndit că tu ai fi putut să citeşti acest fapt divers, că de fapt ai fi putut să-l citeşti chiar în ziua apariţiei ga-

zetei, adică în luna septembrie, şi, deci, de mai bine de trei luni, tu mă crezi poate mort.

Dacă aş fi ştiut... Poate celelalte gazete nu vor fi publicat această ştire fără importanţă. Poate bunătatea lui Dumnezeu ţi-a păzit biata ta linişte.

Poate. Între timp eu suferearn martiriul, şi dacă n-aş fi găsit omul care îmi trebuia, cred că aş fi venit la Paris, cu orice risc.

Căci am temeri pe care nu ţi le-am spus decît pe jumătate. Lambert, acel nenorocit care a fost pentru puţin timp tovarăşul meu, îmi spusese ceva, dar nu tot. Călăul nostru te cunoştea ; te văzuse şi te-a lăudat, a spus că eşti frumoasă...

Dar vreau să-ţi spun, pentru că altfel simt că înnebunesc ; vreau să-ţi spun ce scria ziarul acela franţuzesc, din luna septembrie.

Julie, pe acel demon eu îl cunosc. Este cel care... Dar oare l-ai recunoaşte tu pe acel fluture de noapte ?... La Paris el ar putea să se apropie de tine fără să-ţi inspire neincredere. Nenorocirea pluteşte deasupra noastră. Am avut un vis îngrozitor.

Ah ! mi-am dat eu bine seama, distanţa este prea mare de la Caen la Shartenes, dar nenorocirea are aripi !...

Şi iată-mă vorbind iarăşi despre ceea ce aş vrea să trec sub tăcere ! Despre ziar. Este descrisă dubla tentativă de evadare, a cărei adevărată relatare o vei găsi însă în scrisorile mele. Ei povestesc faptele în felul lor, după cum li se vor fi prezentat lucrurile, iar după ce au aflat că Lambert circiumarul urma să fie executat a doua zi, au adăugat :

„Conform aparenţelor, cei doi condamnaţi avuseseră posibilitatea să se înţeleagă prin zidul dintre celulele lor. Fiecare şi-a avut rolul lui. Asasinul Lambert se angajase să spargă zidul de piatră şi să procure frînghia ; hoţul Maynotte să taie gratiile de la fereastra celulei lui, care dădea în curtea numărul 2.

● *E de mirare că astfel de operaţiuni s-au putut întîmpla sub nasul gardienilor. S-a deschis o anchetă administrativă şi se vor aplica pedepse cu toată severitatea. Numitul Louis, angajat al închisorii şi paznic al lui Maynotte, a fost încarcerat chiar a doua zi după evadare.*

● *După toate aparenţele, André Maynotte, mai tînăr şi mai sprinten, a coborît primul. A ajuns fără piedici pînă la nivelul curţii şi a putut sări cele două obstacole ; Lambert, mult mai greoi, s-a agăţat apoi de frînghia gata roasă ; greutatea corpului lui a retezat-o la nivelul ferestrei, şi nenorocitul s-a prăvălit de la o înălţime fără îndoială foarte mare, căci a doua zi i s-a găsit corpul complet zdrobit.*

● *În ce îl privește pe Maynotte, toate cercetările poliției au fost zadarnice timp de mai multe zile; succesul evadării lui părea să fie deplin, cînd o scrisoare oficială a primarului din Dives, sosită sîmbătă seara la Caen, a venit să confirme o dată mai mult acțiunea directă a Providenței.*

● *Există motive să se creadă că Maynotte luase drumul mării pentru a încerca să treacă în Anglia. Detașamentele de jandarmi fuseseră îndreptate fără rezultat la gurile rîurilor Orne și Dives și, în fiecare zi, împrejurimile coastei au fost scotocite minuțios. S-a aflat astfel că un om călare a fost văzut plecînd din Caen în dimineața evadării, iar calul fusese adăpostit la Guillaume Menu, fermier din Dives.*

● *Omul acela aveaun pantalon de cînepă cafeniu, o haină cenușie și o bonetă albă de bumbac. Or, pe plaja de la Divette a fost găsit sîmbătă dimineața un cadavru cu figura mîncată, e adevărat, corpul oribil mutilat (anul acesta marsuinii se găsesc în cîrduri pe toată coasta, și îmbrăcămintea sfîșiată; se vedea însă că fuseseră un pantalon cafeniu, o haină cenușie, și o bonetă albă de bumbac.*

● *Totul ne face să credem că Maynotte (André), îndrăznețul răufăcător, a dezlegat vreo barcă din împrejurimi, dar că și-a găsit moartea încercînd să treacă în Anglia."*

Julie, ar putea să-mi prindă bine, căci morții nu mai sînt urmăriți.

Dar ce vei fi gîndit tu, soția mea scumpă ? Oh, dar dacă vei fi citit ziarul, cîte lacrimi ! căci mă iubești, sînt sigur ; această certitudine este singura mea avere. Îmi aduc aminte ce mi-ai spus la despărțire.

De duminică, parcă nu mai am răbdare. Trebuie să-ți vorbesc, trebuie să mă înțelegi. Binecuvîntat să fie Domnul că mi-a trimis în sfîrșit un om în care pot avea încredere !

Îl cheamă Schwartz, și numele acesta mai întîi m-a speriat, dar mi-a făcut și plăcere, căci îmi amintea de scumpa noastră casă din piața Acacias. Cînd a intrat prima oară la patronul meu (sînt lucrător la un armurier), voia să-și cumpere o pereche de pistoale. Era în urmărirea unui datornic și se simțea amenințat. Acest lucru nu mi-a plăcut — atîta osteneală și timp pierdut pentru niște bani, totdeauna m-a uimit.

Îți aduci aminte ? Și pe imperiala diligenței era un Schwartz în seara plecării tale. Un biet călător, cu un pachet sub braț ? Dar sînt atîția Schwartzi din aceștia ! Și nu poate fi același, pentru că afirmă că n-a fost niciodată la Caen și este bogat.

Nu știu de ce mereu mă gîndesc la călătorul cu pachetul mic sub braț. Venise în ajun la vecinul nostru, la comisarul de poliție. Oricît de neînsemnate, toate întîmplările din ziua aceea mi se par nemaipomenite. Le-am așezat în amintirea mea; le păstrez grămadă, dar le voi pune în ordine într-o zi; va veni timpul cînd voi fi pe o pistă de unde să urmăresc totul cu înflăcărare, pînă la capăt; simt asta, în vinele mele curge sînge corsican.

Și știi care e culmea? Îmi încolțise ideea că acel călător de pe imperială, acel Schwartz, putea să fie Haină-Neagră.

Toate ideile din lume mi-au venit rînd pe rînd. Caut.

Iată însă o ocazie care m-a împăcat cu acest cumsecade domn Schwartz; dacă vrea banii de la acel datornic, este pentru a se căsători cu o femeie pe care o iubește.

A făcut cunoștință cu patronul și îi aud vorbind. Iubește, vrea tot aurul din lume pentru regina inimii lui!

Nu i-am cerut încă nimic; dar contez pe el, îi voi vorbi în numele iubirii lui. Pleacă mîine dimineață, voi sta de vorbă cu el astă-seară.

Aș prefera să-ți trimit toată inima mea fără ca mesagerul să-ți afle numele. În orice caz nu va ști ce legătură e între noi, și mai am timp pînă diseară să mă gîndesc. Tu, Julie, ai rezolva totul jucîndu-te.

Pînă atunci, pe curînd. Adaug mai jos adresa mea. Te sărut de o mie de ori. Vino, dacă vrei, cu copilul: pot să muncesc și nu v-ar lipsi nimic.

Și mai ales răspunde-mi, răspunde-mi foarte repede. Am să număr orele. Încă o mie de sărutări. Te iubesc mai mult ca altădată. La mulți ani!

*

Saint-Helier, Jersey,
30 ianuarie 1826

Iubita mea soție, am numărat zilele, treizeci și patru de zile lungi. De două ori, de trei ori timpul să primești scrisoarea mea și să răspunzi! Ți-am trimis tot ce îți scrisesem de șase luni încoace; tot ce am gîndit, tot ce am suferit. Nu ai primit pachetul? Acel domn Schwartz îmi făgăduise, totuși!

Este poate greșeala mea. Am șovăit jumătate de an pînă să-ți adresez un rînd, și nu am mai fost în stare să țin piept nerăbdării de a-ți vorbi în sfîrșit, după o tăcere atît de lungă; am tremurat de spaimă. Tu ești condamnată; cea mai mică imprudență te-ar putea costa libertatea. Și, Doamne! pentru a-ți proteja libertatea, am suferit atît! De aceea nu am îndrăznit să acționez de-a drep-

tul. Nu mai eram neîncrezător față de acel domn Schwartz, care părea un tînăr cumsecade ; dar cînd e vorba de tine, nu m-aș încrede nici în propriul meu frate !

Am luat-o pe ocolite. Nu cred că sînt tare abil. Mă sperii degeaba. Domnul Schwartz nu știa cui duce scrisorile. Am inventat o combinație misterioasă, prea lungă ca să ți-o mai explic, și pe care acum o găsesc absurdă, din zi în zi mai absurdă, pe măsură ce timpul se scurge și nu primesc nimic de la tine.

Trebuia tocmai acum să te expun ? Nu știu dacă aș fi fost tot atît de nenorocit în celula mea din închisoarea din Caen !

Ar fi trebuit să plec numaidecît la Paris. Parisul e mare ; te ascunzi mai bine decît în oricare altă parte. Te-aș fi regăsit, acum am fi fost din nou împreună.

Ce s-a întîmplat cu scrisoarea mea ? Acel Schwartz este oare un om civilizat ? Sau nu te-a găsit ? Căci, niciodată, oh, niciodată, chiar în momentele mele de disperare și nebunie, nu merg pînă la a te bănui, soția mea !

Am încredere în tine, e ultimul meu refugiu. Nici nu-mi trece prin minte că ai primit scrisorile mele și că ai fi neglijat să-mi răspunzi. Gîndul acesta m-ar ucide.

De două zile stau în casă. Nu am o boală anume, dar sînt foarte bolnav. Mă apucă spaima că aș putea să mor fără să te văd.

Patronul meu are multe amabilități față de mine. Dacă aș vrea, mi-ar împrumuta bucuros banii necesari ca să vin în Franța.

14 iunie 1826. Nimic de la tine, Julie. Am fost foarte bolnav, aproape de moarte. M-am trezit după un somn care a durat luni de zile. De ce nu am murit în această febră în care uitam de toate ! Ah ! Te-am revăzut și te-am avut iarăși în brațe.

Nimic din Franța ! Nimic ! Sînt atît de slăbit, încît nu pot nici să mă gîndesc măcar că aș putea porni într-o călătorie.

Nu-mi vine să cred : sîntem deci la aniversarea nenorocirii noastre. Un an ! Tu ce faci ? Ce s-a întîmplat cu tine ?

Uneori te văd moartă. Să-mi dea Dumnezeu puterea să plec !

3 iulie. Julie, m-am îmbolnăvit din nou. Cele cîteva cuvinte pe care le-am scris m-au istovit de puteri. Vino, ah, vino ! Te iubesc.

8 septembrie. Nimic de la tine ! Sînt pe picioare. Am putut să merg pînă la malul fluviului. Privirea mea căuta țărmul Franței. Am aici, la piept, toate scrisorile. Le scriu ca să ți le trimit, dar ar însemna să te pierd. Scrisorile nu valorează nimic ; ele, cel mult, îmi amăgesc gîndurile. Voi veni eu.

12 septembrie. Dumnezeu să mă ocrotească, Julie, plec. În cîteva zile vei fi în brațele mele !

Oh, cît de veselă şi frumoasă e marea ! Plec, nădăjduiesc, te iubesc ! În sfîrşit prima oră pe care o trăiesc cu adevărat de douăsprezece luni încoace !

XVI

ÎN FRANŢA

Era în a doua jumătate a lunii septembrie. Se arătau zorile în piaţa Acacias, ai cărei tei îngălbeniţi îşi şi îmbrăcaseră mantia de toamnă. O piclă uşoară se ridica de la pămînt ca un abur ; dar cerul irizat de nori sidefii, anunţa o zi frumoasă.

Toate casele de la intrarea pieţei dormeau liniştite. Prin lumina difuză a dimineţii trecea moş Bertrand, stingînd felinarele.

Pe o bancă din piaţă, la cîţiva paşi de ultimul felinar aprins încă, stătea un om. Capul nu i se vedea de sub pălăria mare de pai, iar lîngă el se odihnea un balot mare, de vînzător ambulant.

— Ei, prietene, zise moş Bertrand, e mai ieftin aici decît la han ?

Omul nu-i răspunse.

— Cînd aţi sosit, continuă Bertrand, vorbăreţ ca toţi singuraticii, poate erau închise hanurile ? Ei, dar nu te necăji, prietene. Într-o oră o să se deschidă circiumile.

Şi spunînd acestea, potrivi stingătorul pe feştila felinarului. Piaţa rămase într-o lumină cenuşie şi uniformă. Aburul de ceaţă plutea compact, ridicîndu-se spre coroana pomilor.

Bertrand se sprijini de prăjina cu care stingea felinarele.

— De fiecare dată cînd aprind sau sting aici, intră el în vorbă, îmi vine nu ştiu cum. Sînt sigur că şi peste o sută de ani dacă aş mai trăi, mi-aş aduce aminte de tot ce am văzut pe banca asta.

Foarte ades moş Bertrand îşi formulase astfel introducerea care aducea după sine întrebarea obligatorie : „Ce-ai văzut pe banca asta, moş Bertrand ?"

Dar negustorul ambulant nu părea curios căci nu puse nici o întrebare.

De aceea moş Bertrand se văzu obligat să exclame :

— Ah, ah ! sînteţi curios să ştiţi ce am văzut, nu-i aşa ? Nu e nici un secret. O să vă spun cu toate că nu vă cunosc absolut deloc. Cite, asasinul Maynotte şi femeia lui pe locul ăsta stăteau în noaptea aia : chiar pe locul unde staţi dumneavoastră. Două mîn-

dreţe de oameni. cam aşa : bărbatul, în jur de douăzeci şi cinci, femeia, foarte tînără şi care scosese din minţi pe toţi zăpăciţii din oraş. Atunci, în noaptea aia, la început am crezut că era vreo combinaţie amoroasă şi dacă aşa stăteau lucrurile, bărbatul o să dea bănuţul ca să tac din gură... Cînd colo... era vorba de bani, şi nicidecum de dragoste !... Număra dumnealui bilete de bancă, atîtea cîte foi ţi-ar trebui să faci o carte, iar neruşinata nu s-a sfiit să spuie : sînt ale patru sute de mii de franci din casa de bani Bancelle...

Moş Bertrand tăcu, vrînd să cîntărească efectul celor spuse. Negustorul ambulant rămînea însă nemişcat ca o piatră...

— Se vede treaba continuă moş Bertrand, cu oarecare ciudă, dumneavoastră nu sînteţi de prin regiune din moment ce nu vă miraţi. Casa aia de fier costa scump ; fusese adusă de la Paris. Un fel de capcană de prins hoţi ; şi în capcana asta s-a găsit prinsă mânuşa de fier de la soţii Maynotte de-acasă... Auziţi, în noaptea aia mi-au oferit o jumătate de vin, dar asta nu m-a oprit să vorbesc... Şi numai datorită mie justiţia a putut să răzbune societatea ! Aici moş Bertrand, rezemat tot în prăjina lui, îşi îndreptă spinarea cu legitimă mîndrie : Nu eşti de prin regiune, omule, continuă el, se vede. Mi-ai fi strigat numaidecît : Dumneata eşti, care va să zică, moş Bertrand, dumneata — că doar sînt cunoscut ca un cal breaz după ce am jucat rolul important în afarecea aia. Douăzeci de ani de muncă silnică, auzi dumneata, numai atît : vreau să spun pentru cei doi Maynotte, că cucoana era... cum să-ţi spun, dar asta vrea să zică, înţelegi, că şi-a luat zborul... cu bani cu tot. Într-un cuvînt, familia Bancelle, curăţată ! Ah, pe vremea aia ţineau casă mare la oraş, castel la ţară şi trăsura luxoasă, mă rog. Bine le-au făcut... Şi se vorbeşte că acuma caută de lucru... Ce ai dumneata în pachet, prietene, hai ?

Cînd moş Bertrand pronunţase cuvîntul Bancelle, capul vînzătorului ambulant se lăsase în piept, şi aşa, cu capul în jos, îi răspunse la întrebare :

— *I don't speak French, sir.* (Nu vorbesc franceza, domnule.)

Moşneagul strînse pumnii şi îşi umflă obrajii.

— Angliş ! exclamă el. Savoiard d'Angliş ! m-a lăsat pînă la capăt şi am vorbit de pomană !

Şi se depărtă furios.

Străinul rămase singur pe bancă, tot nemişcat şi cu bărbia în piept.

Ziua care se arăta încet-încet trecu pe sub borurile largi ale pălăriei lui, luminînd o faţă palidă, obosită şi tristă. Mulţi oameni din prietenosul oraş Caen s-ar fi întrebat văzînd acest obraz : „Unde oare l-am mai văzut noi pe omul acesta ?" Dar prea puţini ar fi fost aceia care să poată răspunde la întrebare : ar fi trebuit să facă efort

să-şi cerceteze amintirile de demult şi nu le-ar fi trecut prin minte întîmplările petrecute de curînd în care ar fi găsit tocmai cheia enigmei.

Omul se obişnuise să măsoare timpul prin transformările realizate ; ele sînt un instrument de precizie, care rareori dă greş. Cînd transformarea se realizează prea repede, oamenii se miră şi nu înţeleg.

De altfel, André Maynotte murise înecat ; i se găsise corpul pe plaja de la Divette.

Străinul îşi ţinea genunchii cu mîinile împreunate. Privea drept înaintea lui. Ultimii tei din piaţă se pierdeau în picla deasă care cuprinsese şi casele. Totuşi privirea străinului spre aceste case se aţintea, cu deosebire spre una din ele ; s-ar fi spus că o vede într-adevăr. Era foarte atent şi din cînd în cînd buzele lui palide se mişcau încet, rotunjind cuvinte care nu semănau limbii engleze. „Acolo era ! Doamne ! Doamne !" se auzea spunînd.

Către ora 6, rarii trecători începură să circule prin piaţă ; o rază de soare străpunse ceaţa şi contură modesta faţadă a casei spre care se uita călătorul. Pe buzele lui apăru un surîs trist.

Primul care îşi deschise obloanele fu Granger, omul care închiria cai ; apoi obloanele de la primul etaj izbiră zidul cu zgomot, şi doamna Schwartz, pe cap cu o bonetă de noapte, apăru în balcon, alături de Eliacin.

Străinul aşteptă pînă la ora 7 dar cealaltă prăvălie pe firma căreia se putea încă citi numele lui Maynotte, nu se deschise.

La ora 7 şi jumătate îşi puse din nou balotul în spinare şi o porni spre periferia oraşului. În drum, străinul nu încercă să-şi vîndă marfa de parcă ar fi venit în Caen numai să se aşeze pe banca din piaţa Acacias şi să privească îndelung de la distanţă prăvălioara cu obloanele trase.

Totuşi la un moment dat se opri între cartierul Saint-Martin şi podul Vaucelles, pe lîngă prefectură, în faţa casei izolate care are în apropiere o grădină. Doi copii strigau şi se jucau prin iarbă, în dosul unor tufe de liliac. Străinul se apropie de gardul modest şi privi. În timp ce copiii se jucau, tatăl lor, aşezat pe un scaun ţărănesc, răsfoia nişte dosare, iar tînăra soţie broda, supraveghindu-şi copiii. Familia judecătorului Roland era matinală.

Pe faţa palidă a străinului se văzu un surîs binevoitor. Fără voie mîna lui schiţă un gest care semăna a binecuvîntare. Apoi îşi văzu de drum.

Dincolo de podul Vaucelles privirea lui visătoare cuprinse drumul spre Vire, care urca şerpuitor o pantă uşoară ce domina păşunile bogate ale departamentului Orne. Se pomeni vorbind singur : „Pe acolo a fost..."

O cabrioletă trecu podul; calul negru înhămat la ea galopa ca un vîrtej. În leagănul cabrioletei stătea o tînără pereche; bărbatul trase hățurile brusc și de îndată se pierdură într-un nor de praf pe drumul spre Vire.

Străinul se așeză și-și sprijini capul în mîini. „Black !" murmură el.

La o leghe și jumătate de Caen, pe drumul spre Alençon, în cîmp se vedea o căsuță înconjurată de ferme mari. Casa modestă, dar curățică avea ușa larg deschisă spre drumul vicinal, de care o despărțea doar un gard de măceș din loc în loc rărit. În dreapta și în stînga grădinii se vedeau răzoare de legume cultivate cu grijă, mascate de o perdea strălucitoare de nalbe roșii în plină floare. În livada din spatele casei se vedeau merii nu prea înalți care își îndoiau crengile sub bogata povară a fructelor.

Două coarde de viță și un trandafir roșu cățărător, apărate cu grijă de un grilaj de șipci împodobeau fațada casei pînă la acoperiș. Trandafirul părea un buchet mare între cele două ferestre și fiecare dintre coardele de viță sprijinea o adevărată ghirlandă de agurídă cu ciorchini imenși.

Era locuința doicii Madeleine. În Normandia țăranul care are o casă, oricît de modestă ar fi, se consideră bogat dacă soarta i-a hărăzit o gospodină bună; și Madeleine era într-adevăr o gospodină model. Omul care are o astfel de nevastă poate să mai adoarmă din cînd în cînd încălzit de băutură, fără ca averea lui să se clatine. Tot ce cîștigă pe zile-muncă merge la casa de economii; se trăiește, aproape din ce scot pe bucățica de pămînt cultivată de soție, și se trăiește destul de bine.

Madeleine era la cîmp, în spatele livezii, săpa cartofii; bărbatul muncea poate la vreun arendaș vecin; bătrîna mamă trăgea la vîrtelniță, supraveghind cratițele, iar copilul se juca în praf lîngă pietrele de la prag. De o parte și de alta a gardului de măceș, doi cai voinici de jandarmerie pășteau grav iarba proaspătă.

Orice cal care are cinstea să aparțină jandarmeriei capătă numaidecît o înfățișare liniștită și mîndră, care îl deosebește de confrații lui. Am văzut cai bătrîni de jandarmerie puși la plug; trăgeau mai drept decît alții; cum nu mai trăgeau drept, își săltau capul și privirea lor semeață părea să spună țăranului ale cărui ordine le îndeplineau cu o politețe demnă: „Brigadier, aveți dreptate".

Brigadierul și jandarmul său, așezați la masă, beau cu voluptate conținutul unui castron de cidru. Jandarmul asculta; brigadierul povestea întîmplări nemaipomenite.

— Vinovatul, spunea el nu fără eleganță, se ascunde pentru moment sub diverse deghizări nevinovate, de negustor ambulant sau de burghez călătorind pentru plăcerea lui sau pentru afaceri,

pe care le efectuează în interesul familiei lui. Mi s-a întîmplat, la începutul carierei mele, cînd nu eram gradat ca acuma, să mă întîlnesc nas în nas cu un răufăcător fără să-mi trezească nici cea mai mică bănuială. Dar încetul cu încetul am dobîndit experiență, încît ar fi greu, cu toate șireteniile născocite de ei, să mă facă să cred că norii sînt din piele de vițel. Profesiunea asta cere să fii mereu atent și cu ochiul ațintit asupra celor mai neînsemnate lucruri. Omul cinstit nu te înfruntă niciodată cînd îi ceri politicos actele, doar dacă s-ar găsi în neînțelegeri cu familia sau în situații care nu sînt conforme cu legea, al cărui caz deosebit...

— Domnule brigadier, îl întrerupse jandarmul, uite un caz deosebit care merge peste cîmp, acolo, sub deghizarea negustorului ambulant.

Omul nostru din piața Acacias venea într-adevăr pe scurtătură. Apoi se oprise de cealaltă parte a drumului, pe taluzul unui lan de grîu, și se uita la copil.

— Pentru că ești nou aici la noi, îi răspunse brigadierul jandarmului, nu m-ar supăra deloc dacă mi-ai aduce imediat o dovadă a capacității dumitale, Mangiot. Executarea !

Cînd străinul îl văzu pe Mangiot apărînd în pragul ușii, coborî panta taluzului și se îndreptă spre el.

— Nu locuiește aici Madeleine Brebant ?

Întrebînd, el continua să se uite la copil. Auzindu-l, copilul își săltă capul blond, îndreptînd spre el doi ochi mari, albaștri, care surîdeau ; îl examină din cap pînă-n picioare și deodată nu-l mai interesă și își continuă joaca prin praf.

Jandarmul Mangiot înaintă cîțiva pași și, cu un ton plin de amabilitate, îi spuse :

— Este căutat aici în canton un oarecare vagabond care a comis delictul de incendiere, dînd foc dinadins și cu rea-voință clăilor de fîn ale lui Jean Poisson, comuna Coville din apropiere. Faceți-mi serviciul de a-mi arăta actele dumneavoastră, în interesul dumneavoastră și al siguranței publice.

Străinul își scoase numaidecît portofelul și puse în mîna jandarmului un pașaport pe numele de Antoine Jean, negustor ambulant, vizat recent la primăria din Cherbourg.

— Liber ! comandă de departe brigadierul, care ascultase semnalmentele silabisite cu voce tare. Corespunde !

Străinul era foarte aproape de copil ; acesta, după ce îl privi iar, spuse :

— Asta calcă pe pietrele mele.

Fruntea străinului se roși și paloarea feței se accentuă și mai mult. Trecu pragul și întrebă tare unde ar putea s-o găsească pe Madeleine. Bătrîna îi arătă spre locul împrejmuit.

Madeleine muncea în plin soare, cu capul înfășurat într-o basma; avea o sănătate perfectă, o inimă zdravănă, cînta în gura mare refrenul unui cîntec de prin părțile locului. Cînd îl văzu pe vînzătorul ambulant ieșind din livadă și îndreptîndu-se spre cîmpul de cartofi, îi strigă:

— Te-ai ostenit degeaba, prietene, am ace, am ață și am și pînză.

Străinul însă înainta fără să-i răspundă. Tot privindu-l, Madeleine păli.

— Omule nefericit, dumneata ești? bîlbîi ea, căzîndu-i sapa din mînă. Apoi, dîndu-se cîțiva pași înapoi, își făcu semnul crucii: Domnul Maynotte a murit totuși de-a binelea! își zise ea cu o spaimă superstițioasă. Toată lumea știe asta, iar cei care știu să și citească i-au văzut numele tipărit în ziare!

Vînzătorul ambulant înainta mereu. Madeleine își acoperi ochii cu mîinile.

— Dacă o să trebuiască o liturghie... mai zise ea cu vocea tremurîndă.

De felul ei, era o femeie curajoasă, dar curajul se manifesta față de oamenii vii.

— Madeleine, îi spuse André, care nu se opri decît aproape de ea, nu am murit. Poți să mă atingi dacă vrei...

— Eu să vă ating? izbucni femeia cu un fel de spaimă.

— Madeleine, continuă André cu un ton blînd și resemnat, nu merit tocmai eu să produc groaza oamenilor cinstiți. Pe patimile lui Cristos, îți jur, sînt nevinovat!

— Și ea susține asta, gîndi cu voce tare Madeleine, privindu-l printre degetele cu care continua să-și acopere ochii.

Și, la urma urmelor, era lumină și soarele strălucea pe cer. Stafiile nu apar în plină zi. Madeleine murmură:

— Eu nu sînt judecător, domnule Maynotte. Domnul să aibă milă de dumneavoastră! Apoi, cuprinsă de o altă spaimă, împotriva căreia soarele nu avea nici o putere, izbucni: Dar, om nenorocit! Este căutat cel care a dat foc clăilor de fîn de la Poisson. Toată regiunea e împînzită de jandarmi! Dacă v-ar întîlni...

— Jandarmii sînt la dumneata acasă, Madeleine. Chiar acum am vorbit cu ei.

— Ah... făcu doica, rămînînd cu gura căscată. La noi! jandarmii! Și le-ați vorbit!... Luați-o pe acolo, domnule Maynotte, cînd vă întoarceți, și-i arătă spre fundul terenului împrejmuit. Fiindcă cer actele la toată lumea.

— Mi-au cerut și mie actele, Madeleine.

— Ah, vai de mine! dacă v-ar fi arestat în casa mea...

— Trebuie să știi, Madeleine, că nu mă mai cheamă Maynotte. Am luat alt nume...

— Ah ! făcu doica pentru a treia oară. Și ea la fel ! Apoi adresîndu-i-se din nou : sînteți schimbat...

— Da, zise încet André, foarte schimbat. Chiar copilul meu nu m-a recunoscut.

Ochii i se umeziră. Buna inimă a Madeleinei tresări.

— Ea a venit pe aici ? întrebă André după o clipă de tăcere.

— Da, răspunse Madeleine, a venit de trei ori.

— Numai de trei ori ! murmură André.

— Parisul e departe și prin regiune afacerea nu a fost uitată.

— Nu și-a arătat niciodată dorința de a lua cu ea copilul ?

— Niciodată. Ea știe că îi e bine la noi.

— Bună Madeleine, Dumnezeu să te răsplătească !

André păru că ezită, apoi cu vocea complet schimbată, o întrebă :

— De mine ți-a vorbit ?

— Niciodată, răspunse doica.

André se clătină și fu obligat să se așeze. Doicii i se făcu milă de el și adăugă :

— Să știți, că veșmintele vorbesc în locul ei. E în mare doliu.

— Mulțumesc, îngînă André. Sînt foarte ostenit, cu toate astea trebuie să pornesc din nou la drum. Vreau s-o găsesc pe Julie. Am făcut destule leghe pentru asta.

Așa cum am spus, lui Madeleine i se făcuse milă Dar ea era din Normandia.

— Banii sînt cu ea la Paris ? îl întrebă.

O adevărată disperare se arătă în ochii lui André Maynette care îi răspunse cu un geamăt :

— Și, totuși, dumneata ne cunoșteai bine, Madeleine !

— Cum îi spuneau mașinăriei ăleia de fier ? mormăi Madeleine. Mănușa de oțel ? De s-ar fi găsit o sută de martori care să spună : „Domnul Maynotte a dat lovitura asta", eu la toți le-aș fi răspuns : Cunoaștem ! Cunoaștem !... Dar mănușa ?... De fapt, povestea asta nu mă privește pe mine, căci copilul nu e răspunzător, scumpul nevinovat !

XV

LA PARIS

André se ridică.

— Am venit să aflu de la dumneata unde aş putea s-o găsesc pe soţia mea, spuse el hotărît. Nu sînt supărat pe dumneata, Madeleine, aparenţele au fost împotriva mea.

— Adresa e în casă, în cartea mea de rugăciuni, răspunse femeia; numele străzii pe prima pagină, numărul pe ultima... Cartea e sub fereastră. Drum bun, domnule Maynotte... şi dacă o să aveţi bani mai mulţi... se spune că văduva şi copiii domnului Bancelle au ajuns cerşetori pe la Paris.

André se depărtă încet şi femeia se apucă din nou să-şi sape cartofii. Lucrînd, se gîndea:

„Nu, nu, nu l-aş fi crezut în stare de aşa ceva atunci... şi, totuşi, uite cum a ajuns! şi atît de palid!... Ca şi ea!... Bunul dobîndit în mod necinstit nu foloseşte, asta e sigur... Ar fi mai bine să nu mai vină pe aici... şi nici ea... cu toate că băieţelul nu e răspunzător..."

Brigadierul şi jandarmul plecaseră în căutarea incendiatorului de şure de paie din Poisson. André găsi cartea de rugăciuni. O luă pe motiv că vrea să-i arate copilului icoana de la început. Pe prima pagină văzu scris strada Sourdière, iar pe ultima se putea citi numărul 21.

André îşi ascunse lacrimile în timp ce sărută copilul şi plecă, luîndu-şi legătura în spinare.

După două zile, către ora 10 dimineaţa, mai palid şi umblînd parcă mai greoi, André ieşise din curtea poştei de la Paris şi întreba pe comisionarul din colţ dacă ştie unde e strada Sourdière.

Era o zi frumoasă, de sfîrşit de vară. Parisul îşi vedea de treburile lui matinale şi părea un stup în plină activitate. Zăpăcit de această forfotă cu care nu era deprins, mergea de-a lungul străzii Saint-Honoré după indicaţiile comisionarului; trecu de biserica Saint-Roch, al cărei orologiu albastru arăta ora 10 şi jumătate; la colţul unei străzi înguste, singuratice şi triste, citi pe o tăbliţă indicatoare: *Rue de la Sourdière.*

Se opri. Îşi simţea inima strînsă ca într-o gheară.

De ce oare să-l cuprindă atîta nelinişte tocmai în momentul cînd trebuia s-o găsească pe Julie?

Existau pe vremea aceea la Paris, şi chiar foarte aproape de locul unde se oprise, cartiere mizerabile, cartiere murdare; mai există la Paris şi zone lugubre, în care mizeria ascunde crima.

Şi, fără discuţie, această stradă Sourdière, pe unde nu am putut niciodată să trec fără să mă înfior, nu este nici murdară, nici viciată, nici sordidă. Este fără îndoială deosebită, îngrozitor de rece, de părăsită, de tăcută. Este ca o oază a morţii plasată în mijlocul exuberantei forţe de viaţă. Sînt acolo hoteluri foarte frumoase, dar paralizate, grădini care mucegăiesc; soarele trece pe deasupra, fără să pătrundă, şi de fiecare dată cînd vreo trăsură rătăcită se încumetă şi hurducă pe caldarimul vechi de o sută de ani, dar care e în perfectă stare, făpturi stranii se apleacă peste balcoane triste, privind cu uimire acel ceva care se mişcă şi face zgomot. De îndată ce trece trăsura, ferestrele se închid la loc; se închid pentru multă vreme; păianjenii ştiu asta şi îşi cîrpesc, plini de încredere, pînzele care poate nu vor mai fi deranjate înainte de şase luni. Numele i se potriveşte de minune; strada aceasta este mută şi surdă. Nu vine de nicăieri, nu duce nicăieri. Între cele două rînduri de case sumbre, însuşi cerul este parcă în doliu şi se plictiseşte.

André nu era din Paris. Această uluitoare şi profundă tristeţe este înţeleasă numai de parizieni. Deci nu aspectul deprimant al străzii îl făcu să dea înapoi. I-ar fi trebuit puţină stăpînire de sine şi calmul omului optimist care să-i dea imbold.

Se retrase şi se pierdu din nou, înfricoşat, în zarva străzii Saint-Honoré.

Nu mai avea curaj. Toată această tulburare se transformă într-un presentiment. Îl împresura o spaimă vecină cu nebunia şi simţea crescînd în jurul lui ameninţarea unei cumplite nenorociri.

Ce nenorocire? Nu fusese de ajuns rănit de loviturile soartei? De ce se mai putea el teme şi ce nouă suferinţă se mai putea adăuga martiriului lui?

Orologiul de la Saint-Roch bătu ora 11; le numără maşinal de pe treptele altarului fecioarei unde îngenunchease. Intrase fără să-şi dea seama de ce; şi tot fără să-şi dea seama parcursese tot naosul, de la uşa mare pînă la absidă, căzuse în genunchi şi începuse să se roage, şi poate nici nu-şi dădea seama că într-adevăr se ruga.

La un moment dat parcă se trezi; îşi împreună mîinile şi gîndurile i se înălţară înflăcărate către Dumnezeu. Rugăciunea naivă, mai veche decît omul, rugăciunea ale cărei cuvinte „Iartă-ne nouă greşelile noastre precum şi noi iertăm greşiţilor noştri“ îi veni pe buze.

Dar cînd ajunse la aceste cuvinte, încetă să se mai roage; se gîndi.

Exista un om pe care nu îl putea ierta.

Un necunoscut, este adevărat; dar jurase în sinea lui să-şi irosească toată viaţa, dacă va fi nevoie, ca să-l găsească.

Pentru ce ? Ca să se răzbune ?

Această rugăciune sfîntă nu îngăduie răzbunarea. Ea se întoarce împotriva celor care vor să se răzbune. Iar cei care vor să se răzbune, spunînd această rugăciune își cer propria lor condamnare.

Îngenuncheat, cu capul între mîini, André se gîndea la toate acestea.

Ființa lui era stăpînită de un sentiment mai puternic chiar decît răzbunarea : acest sentiment era dragostea. Avea o teamă — poate superstițioasă — de această condamnare, pronunțată chiar de el, împotriva celor care urăsc. Ura lui era dreaptă, răzbunarea legitimă ; dar în fața lui Dumnezeu, căruia îi înalți rugăciunea, nu există ură dreaptă, nici răzbunare legitimă. După legea lui Dumnezeu, iertarea este o strictă datorie.

André se frămînta. El ceruse cerului după legea talionului : „Ai aceeași milă ca și mine". Dar ce fel de milă dacă, din întîmplare, ieșind din biserică, ar fi dat peste omul care îi răpise toată fericirea ? Dacă Haină-Neagră, dacă Toulonnais-l'Amitié — căci el nu avea decît nume din acestea bizare pentru a-l numi pe cel care era obiectul urii lui — i-ar fi apărut deodată în cale și o voce revelatoare i-ar fi strigat în ureche : „Uite-l !" ?

Nu există printre toți creștinii credincioși — și André moștenise din Corsica un fond de credință neclintit — nu există nici unul care să nu fi dus tratative măcar o dată în viață cu Providența, care să nu fi discutat, să nu se fi tocmit cu ea și să nu-i fi pus condiții. În Bretagne naivii pelerini îi spun bunei sfinte Anne d'Auray : „Dacă tu vei face asta, eu voi face aia". Este un tîrg. De ce nu ? Dumnezeu, mai îngăduitor decît înțelepciunea, nu va socoti drept impietăți toate aceste simplisme ale inimii.

André Maynotte, absorbit total de meditarea lui, aplecat spre sfaturile rugăciunii, pledînd însă pentru dreptul lui uman, nu se socotea a fi necredincios. El asculta de cele sfinte cu candoarea forței, iar pasiunea lui susținea cu tărie această dezbatere. Și Iacob luptase împotriva Domnului.

Fruntea îi era scăldată de sudoare, obrazul palid ; nu vedea nimic din ceea ce se petrecea în jur. Rămăsese cufundat în gîndurile lui, iar problema mistică îi frămînta conștiința cu o claritate extraordinară. De o parte ura, de cealaltă dragostea. Din punct de vedere uman, cele două sentimente trebuiau să se contopească, căci numai din dragoste pentru soția lui îl ura pe tenebrosul factor al ruinei lui : acel om era asasinul tuturor minunatelor bucurii ale dragostei lui ; acel om storsese primele lacrimi din ochii soției lui ; pentru cei doi îndrăgostiți acel om purta numele de despărțire și exil. Din punct de vedere religios, însă, acea conto-

pire subtilă nu mai există; există răul și există binele, fără trăsătură de unire între ele. Trebuie ales.

Și André se străduia să aleagă.

Speranța că se va răzbuna prinsese în el rădăcini adînci; făcea parte din propria-i viață; să ierte, i se păru mai întîi ceva cu neputință și lipsit de credință.

Dar rugăciunea protesta ca un stăpîn: „Calcă în picioare ura ta. Dumnezeu îți va înapoia iubirea!"

Biserica, pustie la început, se umplea de lume din ce în ce. O mișcare continuă înspre sacristie și luminări multe ardeau în altar.

André nu vedea nimic.

Oboseala atitor zile îl doborise. Credea că încă mai meditează; o toropeală plăcută îl învăluia ca într-o ceață. Încetul cu încetul gîndurile alunecară în visare.

Vedea chipul fermecător al lui Julie, ai cărei ochi surizători îl chemau. Era dragostea lui. Între ea și el, se căsca o prăpastie — era ura lui.

Astfel se simboliza legea rugăciunii. El implora milă; rugăciunea rămînea neînduplecată: „Îți voi ierta greșelile așa cum tu vei ierta celor care ți-au greșit!"

Din naos, unde se înghesuia mulțimea curioasă, străbăteau zgomote. Orga făcu să răsune un acord prelung. Toate acestea — și gălăgia mulțimii, și sunetele orgii — se amestecau în visul lui André și dădeau sentința rugăciunii.

Totuși, nu era duminică și nici altă sărbătoare. De ce atîtea luminări la amiază? Și muzica aceea? Și mulțimea? André nu știa și nici nu îl interesa. Visînd sau gîndind, el se lupta cu pasiunea lui și totodată împotriva lui Dumnezeu.

Nu departe de el, între sacristie și pictura Calvarului, într-unul din colțurile laterale ale capelei Fecioarei, stătea în picioare un bărbat care privea intrigat spre naos. De mult nu l-am mai întîlnit pe domnul Lecoq, comis-voiajorul de case de bani care îi făcuse un dar atît de generos lui J-B. Schwartz al nostru: l-am fi recunoscut imediat după figura lui deschisă și mîndria insolentă. Costumul lui de călătorie fusese înlocuit cu o toaletă elegantă de oraș, în culori îndrăznețe. Se afla acolo printre curioși, bineînțeles, și părea să pîndească sosirea cuiva.

Din locul unde stătea putea să vadă mijlocul naosului și jur împrejurul sacristiei, unde asistența începea să facă un rînd dublu în fața ușii.

Ușa sacristiei își deschise amîndouă canaturile; trecu un fel de procesiune, apoi mulțimea se agită deodată fără măsură; o pereche îi urma pe preoți: mireasa în rochie albă, cu o coroniță

de flori de portocal pe cap, mirele în haină neagră. În ciuda prezenței impunătoare a paznicului bisericii, lumea se cocoță pe scaune. Domnul Lecoq de-abia zărea prin mulțime. Dar de-ajuns ca ochii lui să capete o strălucire și buzele să schițeze un surîs bizar.

Orga cîntă din nou. Era o cununie : o cununie bogată.

Parisul, bătrînul copil, degeaba e capitala unei lumi inteligente, el tot își păstrează curiozitatea provincială.

Parisul vrea să vadă mireasa ; Parisul, despre care se spune că e atît de împovărat de treburi ; el încetează să se mai ocupe de destinele Universului de îndată ce trece pe stradă cu cîine îmbrăcat, și, oricît de atrăgător ar fi spectacolul, el își va întoarce privirile chiar de la ghilotina revoluționară dacă vede trecînd o căruță cu maimuțe.

Ca să poată vedea o ducesă sau pe soția unui bancher intrînd la bal, Parisul va înfrunta curajos congestia pulmonară ; ca să contemple mireasa, se va cățăra pe scaunele bisericii. În fond, de ce nu ? El nu îi vrea răul lui Dumnezeu.

După ce mirii își luară locurile, cele două rînduri se retraseră de-a lungul părților laterale, ca să poată privi mai bine. Domnul Lecoq, pe care nu ne este îngăduit să-l confundăm cu simplii gură-cască, nu-și schimbă locul și își păstră acel surîs bizar. O clipă rămase nemișcat, cu mîinile la spate, și gura lui mare schiță un căscat ; dar exact atunci, aruncîndu-și ochii din întîmplare spre capela Fecioarei, îl văzu pe André îngenuncheat în fața altarului. Tresări ; obrajii i se roșiră și, cu o mișcare instinctivă, înaintă doi pași, ca să se ascundă după o coloană. De acolo își strecură spre André o nouă privire rapidă și bănuitoare. Obrazul lui își schimbă din nou culoarea.

„Pe toți dracii ! murmură el cu o profundă uimire. El este ! Chiar el ! Ce mai aventură !"

Precauțiunile pe care le lua erau absolut de prisos, căci André nu-și dădea cituși de puțin seama de ceea ce se petrecea în biserică. Lupta din inima lui nu putea fi ceva confuz ; ura îi era puternică și stăruitoare, călăuzită de o voință neînduplecată de pedepsire ; dar dragostea era însăși ființa lui : dragostea pentru Julie trebuia să învingă.

Absorbit cum era de acea stare de beatitudine din care rațiunea părea eliminată, gîndurile i se întorseseră deodată la prezența sa în Paris, fără ca freamătul din jur să fi contribuit la această trezire. Țelul călătoriei, Julie, îl chemă parcă și izgoni ultimele incertitudini. Își împreună mîinile și spuse :

„Îl voi uita pe cel care mi-a făcut atîta rău. Nu voi căuta nici să-i aflu numele, nici să-i văd fața. Nu mă voi răzbuna. Făgăduiesc

şi jur, numai să o găsesc pe Julie a mea, să mă iubească mereu şi să fim fericiţi !"

Cu inima grea de nelinişte, se ridică în picioare. Chiar dacă pare sau nu copilăresc, pactul fusese încheiat. Toate grijile, şi nesiguranţa care îl frămîntaseră în timpul călătoriei şi de la sosirea lui la Paris se risipeau. Îşi cumpărase, desigur, fericirea. Dar, avînd în vedere caracterul său, o plătise cu un preţ foarte mare.

După ce se închină, se întoarse ; printre coloanele altarului principal văzu ora de pe orologiul de la uşa mare. Arăta 12 şi jumătate. Se miră cît de mult timp trecuse şi nu mai simţi altă dorinţă decît să iasă din biserică şi să se ducă în sfîrşit la locuinţa lui Julie.

Pentru cel care nu cunoştea biserica Saint-Roch erau marcate locurile de trecere. Uşa laterală, aşezată lîngă sacristie, nu părea să comunice cu exteriorul. De aceea, André se îndreptă spre uşa mare, care dădea în strada Saint-Honoré.

După ce făcu primii paşi, se opri mirat ; el intrase într-o biserică aproape goală, iar acum o mulţime de oameni se înghesuiau pe ambele părţi laterale.

Domnul Lecoq făcu înconjurul coloanei, ca să nu fie cumva văzut, şi acum îl privea pe André din spate, cu o lacomă curiozitate. Pe buze îi flutura acelaşi zîmbet batjocoritor, care părea să spună : „Ce-o să ne mai distrăm !"

Lui André nu-i trecea prin minte că cineva stătea şi îl observa de aproape şi cu atît mai puţin că aici, de-a lungul culoarelor aglomerate, îl aştepta o lovitură care va stîrni curiozitatea semenilor lui.

Oamenii din jur nu se rugau ; vorbeau, şi André trecu printre primele rînduri fără să acorde nici cea mai mică atenţie vorbelor schimbate pe care le auzea. Primele cuvinte fură :

— Nici un ban, domnule Jonas, nici o centimă !

Totul fusese spus pe un ton categoric de către o femeie grasă, sangvină, căutînd să-l convingă pe un bărbat blînd şi palid. Apoi femeia grasă adăugă, în timp ce André încerca să o ocolească :

— Şi venită aici cu nimica toată pe ea, crede-mă ! Nici părinţi, nici familie ! Lecţii de ghitară cu ora, ce ! asta spune tot !

Domnul Jonas, bărbatul slab, care ţinea una din acele dughene cu mărfuri de toaletă care sînt înţesate în cartierul Saint-Roch, îi răspunse :

— Şi cuminte ca o icoană, trebuie s-o recunoaştem. Au venit destui pe la noi să ne întrebe ba una, ba alta pe socoteala ei. Ar fi cîştigat tot ce-ar fi vrut, că plăcea bărbaţilor, dar a fost de neconvins !

Doamna Coutant, femeia grasă și roșie în obraji, ridică din umeri.

— Povești, ca să-și ascundă jocul! mormăi ea. De frumoasă, e frumoasă. Dar virtutea! o femeie în *a* și în *i*, care nu e nici proprietăreasă, nici rentieră, nici negustoreasă! Du-te, dom'le și te plimbă!

André reuși să treacă de doamna Coutant, care îl apostrofă acră:

— Nu se împinge în biserici! Și-așa sînt destui care vin aici numai ca să se frece de femei!

— Sau să intre cu mîna prin buzunare, apăsă domnul Jonas.

— E splendidă! se auzi spunînd un tînăr ridicat în vîrfurile picioarelor vrînd să zărească mireasa.

Un bărbat serios și bine îmbrăcat decretă în numele moralei practice:

— În afaceri, e o treabă serioasă să te căsătorești cu o femeie frumoasă!

— Glumețule! îi răspunse un obraznic.

André nu își întoarse capul în direcția naosului. Sensul acestor trăncăneli depășea preocupările lui. Cu greu, reușise să se strecoare printre oameni un metru sau doi, cam pînă în dreptul altarului principal.

Două replici se încrucișară de la dreapta spre stînga, o cifră și un nume. Simți că i se face rău. În dreapta lui auzi:

— E om de patru sute de mii de franci!

În stînga:

— Nu-l cunoașteți pe domnul Schwartz?

Sensul lugubru al proverbului te oprește să vorbești de funie în casa spînzuratului. Cînd dintele nenorocirii a mușcat adînc un om, există o mulțime de cuvinte, de împerecheri de cuvinte, de nume, de date, de cifre, care devin pentru el ceea ce este funia pentru spînzuratul din proverb.

Schwartzii mișună, și de douăzeci de ori pe oră cifra patru sute de mii de franci poate reveni în discuțiile oamenilor de afaceri. Cu toate acestea, André se opri locului, să-l privească pe vecinul din dreapta și pe vecinul din stînga lui. Numele îl frapase îndeajuns, dar cifra reînviase în el acea oră de groază; numele și cifra, adunate la un loc, suprimară locul unde se afla și zilele scurse și, readucîndu-l la Caen, începu din nou martiriul lui.

Vecinul din dreapta îi era necunoscut, ca și vecinul din stînga. Rămase locului, tulburat. Un al treilea spuse în spatele lui:

— Alsacianul ținea la căsătorie! Dacă frumoasa Giovanna l-ar fi refuzat, și-ar fi zburat creierii!

Cu mult înainte ca paracliserul să fi ajuns în mijlocul mulțimii, André se și afla la grilaj. Miinile lui crispate strîngeau barele și, plin de spaimă și de speranță, privea înnebunit spre balustrada în fața căreia stăteau în genunchi noii căsătoriți.

Nu-l vedea bine decît pe bărbat; nu era altul decît J.-B. Schwartz. Simți că se sufocă, de-abia putînd să mai respire. Din cauza preotului, nu putea să vadă mireasa. Continua să spună:

— Nu, nu este ea!

Dar a fost o chestiune de secunde. Schimbîndu-și poziția, preotul nu mai stătea în dreptul miresei; obrazul ei trist, dar nemaipomenit de frumos, apăru de sub coronița de flori de portocal, și mintea lui André se întunecă. Miinile crispate se desprinseră de pe grilaj. Scoțînd un strigăt sfîșietor, se prăvăli ca fulgerat.

XVI

DOMNIȘOARA FANCHETTE

La acel strigăt, Julie Maynotte Giovanna-Maria Reni, sau doamna Schwartz, căci de acum înainte acest ultim nume îi aparținea, ridică ușor capul și privi spre locul de unde se auzise.

În minunata melancolie a ochilor ei se vedea o profundă și resemnată tristețe. Era frumoasă ca altădată. Poate chiar mai frumoasă.

J.-B. Schwartz, ginerele, căci el era, alsacianul sărac din primele noastre pagini, care avea acum un capital de patru sute de mii de franci și care o lua de soție pe această minunată făptură, aruncă întîi o privire fugară și geloasă către soția sa; apoi, îngrijorat, se uită discret spre grilaj.

Alsacianul nostru se schimbase. Figura lui mai păstra trăsăturile ascuțite, de om slab. Dar prinsese puțină culoare și se mai împlinise.

Atît soția lui, cît și el nu văzură altceva decît un torent de capete care se agitau. André, într-adevăr, zăcea fără cunoștință pe lespezile bisericii.

Mireasa își aplecă din nou capul spre cartea de rugăciuni, iar J.-B. Schwartz, crezînd că fusese un incident banal, își reluă ținuta demnă, impusă de această împrejurare.

Era o nuntă bogată. Nimic din ceea ce putea da strălucire acestei ceremonii nu lipsea. Toate candelabrele aprinse, clerul gătit

Şi Julie purta numele Giovanna. Cineva spusese mai adineauri : „O persoană în *a* şi în *i*"... Adevăratul nume al lui Julie, al soţiei lui, nume pe care fusese nevoită să-l poarte din nou chiar din propria lui iniţiativă, era Giovanna-Maria Reni.

Poate e numai spaima lui ? Sau vreo asemănare de nume ? André rîse ca un copil care aude o poveste absurdă.

Şi totuşi îşi întoarse privirile spre naos, stăpînit de astă dată de dorinţa de a vedea. Între el şi altar, unde mirii stăteau în genunchi, se interpunea o coloană groasă.

Schwartz ! patru sute de mii de franci ! Cifra exactă a sumei de bani închise în casa de fier a domnului Bancelle !

— Ascultaţi ! se auzi din mulţime. Ascultaţi !...

Se făcu într-adevăr linişte, pentru că paracliserul îşi făcu apariţia în uşa sacristiei şi apoi lovi în pardoseală cu băţul halebardei pacifice. Preotul îşi începu slujba.

Schwartz ! Auzise bine : Schwartz ! Omul căruia la Jersey îi încredinţase pachetul cu scrisori se numea tot Schwartz.

— Purtau corespondenţă cînd el a fost plecat la Jersey, îl auzi André pe ultimul interlocutor.

Năuc, André se uită la cel care vorbise.

— Ascultaţi ! fiţi atenţi ! se auzi iar din mulţimea care umplea biserica. Mirele a spus *da* !

André nu auzi acel *da* al mirelui ; în schimb, o altă voce, atît de şoptită, încît de-abia se auzise, îi lovi puternic sufletul. Capul îi căzu în piept, ca şi cum o greutate cumplită l-ar fi zdrobit dintr-o lovitură. Apoi, se uită înnebunit în jurul său şi, furios, se năpusti în mulţime, ca să ajungă degrabă la grilaj, între cele două coloane.

De acolo putea să vadă.

Împingînd înapoi, în dreapta şi în stînga, cu o brutalitate neaşteptată, pe bărbaţii şi femeile care îi stăteau în cale, cu ochii congestionaţi şi buzele fără culoare, spunea gîtuit de emoţie :

— Nu e ea ! minţiţi ! minţiţi !

Parisul se teme de atacurile de epilepsie ; cu toate acestea, se îngrămădeşte bucuros să le privească. Este şi în asta puţină distracţie, oferită gratis în afara sărbătorilor naţionale. În jurul lui André se făcu la un moment dat un cerc dintr-un singur rînd de trupuri omeneşti, deasupra cărora atîrna o imensă coroană de capete.

Lumea îl văzu că avea spume la gură. Paracliserul o porni în pas de procesiune, pentru a restabili ordinea. Doamna Coutant fu auzită spunîndu-i domnului Jonas :

— Anul trecut, la balul de la Tivoli, un englez, aşa ca ăsta a muşcat trei femei : două modiste şi-o slăbănoagă...

în cele mai fastuoase odăjdii şi orga care intona cele mai zgomotoase acorduri. Naosul de-abia cuprindea o asistenţă atît de numeroasă ; mulţimea se înghesuia mai ales pe culoarele laterale, acel refugiu al curioşilor. Dar oamenii care umpleau naosul nu păreau a fi din familie. Se pot vedea destule nunţi mai puţin fastuoase, dar mai bine anturate.

Un Schwartz, devenit om de patru sute de mii de franci, nu duce lipsă de rude, bineînţeles, şi nici de prieteni ; dar aceste rude şi aceşti prieteni fac parte dintr-o anume treaptă socială.

Cît despre frumoasa mireasă, nici din partea ei nu se vedea nimeni. Numele de Giovanna Reni arăta originea străină. În fond, pentru un Schwartz, această căsătorie era o alianţă lamentabil de romantică. S-ar fi putut însura cu o fată dintr-o familie de negustori, cu o jumătate de milion pe puţin... Aşa se vorbea.

Ceremonia continua nestingherită, în timp ce paracliserul, ajutat de cîteva persoane binevoitoare, îl ridicau pe André ca să-l ducă în sacristie. Domnul Lecoq urmărea de la distanţă de cinci-şase paşi şi părea foarte gînditor.

Avusese comedia sperată, violentă de la prima scenă. Ce mai voia, şi ce gînduri frămîntau creierul lui insolent ?

Majoritatea curioşilor se opriră la uşa sacristiei. Domnul Lecoq trecu pragul. În toată biserica unde totuşi se aflau, dat fiind această ocazie, numeroşi negustori cu vază şi persoane bine situate — nu aţi fi găsit un om care să inspire mai multă încredere decît el. Domnul Lecoq, cu figura lui deschisă şi liniştită, îmbrăcat cu o eleganţă sigură şi dînd la o parte cu blîndeţe pe toţi care îi împiedicau trecerea, era astăzi unul dintre acei oameni cumsecade care fascinează cîinii în lanţ şi risipeşte ipohondria dăunătoare a portăreselor.

El intră, mergînd direct spre cei care îl înconjurau pe bolnav. Grupul, compus din cei mai modeşti slujbaşi ai bisericii, emitea păreri :

— E din băutură...

— Criză de epilepsie !

— Cîteodată necazurile... începu un binevoitor.

Dar paracliserul, sentimental şi milos ca toţi oamenii înalţi, zise :

— Să nu uităm că se văd deseori dintr-ăştia care mor de inimă în zilele de cununie !

Domnul Lecoq îi atinse braţul :

— Permiteţi ?

Se dădură la o parte, căci suna ca un ordin. Domnul Lecoq luă mîna lui André şi-i pipăi pulsul.

— E medic ! se auzi şoptindu-se.

— Nu, prieteni, zise domnul Lecoq cu un surîs binevoitor, nu sînt medic. Şi scoţîndu-şi punga, puse o piesă de argint în mînă paracliserului: Tînărul acesta nenorocit este o rudă de-a mea, adăugă el. O boală îngrozitoare! Vă rog, o trăsură, dar numaidecît!

Unul din ajutoarele de la sacristie se apropie să asculte. Domnul Lecoq adăugă:

— Locuiesc foarte aproape, strada Gaillon. Luaţi una din trăsurile de la nuntă; va fi înapoi înainte de terminarea slujbei.

Şi în timp ce băiatul pleca, domnul Lecoq dădu cîteva informaţii bine primite despre „îngrozitoarea boală". Îşi făcu astfel o oarecare popularitate. Ca din întîmplare, lăsă să-i scape numele lui şi calitatea de asociat al casei „Berthier şi Compania", celebră pentru fabricarea de case de bani.

După cîteva minute André se afla culcat, îmbrăcat cum era, chiar în patul domnului Lecoq, într-o cameră destul de mare, mobilată cu un oarecare gust, dar în foarte mare dezordine.

Acest domn Lecoq avea preocupări artistice; puteau fi văzute la el o mare varietate de pipe, dar şi mult praf. Dacă avea medicamentul special pentru sincopele pretinsului său văr, este esenţial să spunem că nu se grăbea să i-l administreze.

O grijă mai serioasă îl preocupa: aceea de a face inventarul buzunarelor lui André; sărac inventar! André nu avea decît paşaportul pe numele Antoine şi o pungă veche cu trei monede de aur în ea.

Domnul Lecoq poate nici nu căuta altceva. Văzînd paşaportul, surîse surprins şi căzu pe gînduri. După zece minute, domnul Lecoq îşi luă iarăşi pălăria şi ieşi. „Trebuie să-l consult pe Tatăl-tuturor", se gîndi el cu voce tare.

Cum stătea aşa întins în pat André părea mort. Tatăl-tuturor era oare medic?

Cu atît mai bine dacă era medic, căci sincopa lui André dura de mai bine de o jumătate de oră.

Mergînd în pas susţinut, ca un om hotărît, sănătos, cum de fapt şi era, fără să alerge, domnul Lecoq ajunse la o locuinţă foarte frumoasă din strada Thérèse, cu înfăţişarea unui hotel. Strada Thérèse se întinde pe o mică porţiune din foburgul Saint-Germain, îmbucată în acest cartier hibrid, atît de bogat şi atît de sărac, numit Buttedes-Moulins. Domnul Lecoq intră în această casă nemaipomenit de curată şi bine întreţinută; nu luă în seamă anunţul care avertiza: „Vorbiţi cu portarul". Lăsă în dreapta un peron întunecat, ducînd la o uşă închisă, şi intră printr-un fel de uşiţă secretă burgheză, ajungînd la scara de serviciu.

Un valet, cu o înfățișare venerabilă, aproape monacală, îl întîmpină grav, spunîndu-i :

— Domnul colonel prînzește, domnule Toulonnais.

Tatăl-tuturor era un colonel.

Domnul Lecoq urcă.

În casă nu se auzea nici un zgomot. Mirosea puternic a aer închis. Pe palierul primului etaj se deschidea un coridor care ducea la scara principală, largă, cu o balustradă somptuoasă de fier. Domnul Lecoq o apucă pe coridorul mic. Valetul, care semăna cu un călugăr, nu îl însoțise. În vasta și frumoasa cajă a scării mari, pustie de sus pînă jos, impresia de singurătate devenea atît de certă, încît s-ar fi spus că locuința e părăsită cel puțin de o sută de ani.

După ce traversă palierul, pardosit în romburi albe și negre domnul Lecoq puse mîna pe clanța singurei uși protejate de o împletitură de fier, dar un obiect de formă bizară, pornind de la etajul superior, descrise o curbă savantă și, lovindu-i pălăria, i-o zbură la vreo patru pași. Tot atunci, un hohot de rîs ascuțit, scurt, străbătu tăcerea.

— Fanchette ! Drăcușor turbat ! bombăni furios domnul Lecoq. Ai să mi-o plătești !

Un nou hohot de rîs făcu explozie. Un cap de fetiță, palid și izbitor de inteligent, apăru printre ecusoanele de fier forjat ale balustradei, într-un imens cadru de păr negru.

— Puțin îmi pasă de tine, l'Amitié ! se auzi o voce limpede, înțepătoare ca vîrful unui briceag. Bunicul are să te dea afară dacă mă plictisești !

Proiectilul era un buchet mare și murdar de flori veștede îmbibate cu apă. Domnul Lecoq se temea de fetiță, căci îi trimise o bezea.

Copila putea să aibă 10—12 ani ; era o domnișoară mică, dar formată, și bluza ei de pînză cenușie, împodobită cu găitane roșii, contura o frumoasă talie de femeie în miniatură. Trăsăturile feței păreau ale unei fete de 16 ani, pe puțin. Erau delicate, grațioase, dar îndrăznețe.

Ceea ce frapa însă era insolența din privirile ochilor neobișnuit de mari și strălucitori care înseninau paloarea mată a obrazului straniu.

Sărutării trimise de domnul Lecoq, Fanchette îi răspunse cu unul din acele gesturi provocatoare de care abuzează ștrengarii Parisului.

— Mai avem o surpriză, spuse domnul Lecoq. V-ați terminat

Și dispăru. Domnul Lecoq împinse ușa. Un bătrîn uscățiv, slab și al cărui obraz de ceară ar fi desfătat privirea unui amator de fil-

deșuri antice era singur într-o imensă sufragerie. El muia cu plăcere bucățele de pîine neagră într-un ou fiert. Numai atît se vedea pe masa acoperită cu pînză cerată.

— Bună ziua, domnule colonel, spuse domnul Lecoq intrînd.

— Ei, frumoasa mea nepoată s-a măritat ? întrebă bătrînul în loc de răspuns la salut.

— Căsătoria s-a perfectat, zise domnul Lecoq.

Colonelul dădu din cap mulțumit.

— Frumosule tînăr ! murmură el. Și zici că-l avem la mînă, l'Amitié ?!

— Mai avem o surpriză, spuse domnul Lecoq. V-ați terminat prînzul ?

Bătrînul împinse ouarul.

— Mi-am dat demisia, zise el cu un aer bănuitor. Dacă e pentru afaceri, adresează-te biroului.

Domnul Lecoq puse pe masă, în fața bătrînului, pașaportul pe numele Antoine (Jean).

— Ei ! exclamă colonelul foarte mirat. Apoi, după o clipă de tăcere : Oare prostănacul acela de Lambert a înviat ?

— Nu el, patroane, ci André Maynotte, armurierul din Sartène, omul cu mănușa, bărbatul dintîi al frumoasei dumneavoastră nepoate care tocmai s-a căsătorit acum cu J.-B. Schwartz !

Bătrînul sări în picioare foarte speriat. Era înalt și trupul lui descărnat juca în costumul negru, larg.

— Cel care a fost la închisoarea din Caen, urmă liniștit domnul Lecoq, și a stat în celula căreia i-ați tăiat pe vremuri gratiile, cel care trebuie să fi ascultat ultimele secrete ale lui Lambert, într-un cuvînt, cel care știe tot.

— Tot ? repetă colonelul, a cărui siluetă se gîrbovi din nou. Surîdea.

Avea nasul coroiat pînă aproape de gură, fruntea îngustă de la o tîmplă la alta, dar înaltă, dreaptă, craniul foarte alungit spre spate. Gura lui, deformată din cauza lipsei dinților, dădea acea linie bătrînicioasă asemenea unei cicatrice. Pleoapele, lungi, aproape îi acopereau ochii, care străluceau de o vie inteligență. Vechii militari sînt ușor de recunoscut ; la el însă nu găseai nimic care să justifice acest titlu de colonel.

— Am făcut timp de cincizeci și doi de ani afaceri, declară el cu demnitate, fără să socotesc întîmplările din Italia, din vremurile bune. Justiția nu mi-a căutat gîlceavă decît o singură dată, dar și atunci a cedat. Gratiile puteau să fie tăiate de unul sau de altul : copilării !

— Lambert cunoștea toată combinația, zise încet domnul Lecoq.

Pleoapele lungi ale bătrînului căzură peste ochi.

— Au mai fost denunțate judecătorilor nu o dată. Ei nu vor să creadă. *Codul* e o unealtă despre care ei gîndesc că e un apanaj numai al lor. Şi, la urma urmei, dacă băiatul ăsta ne stinghereşte, a mai murit o dată !

Totul fusese spus pe un ton de glumă.

— Am înțeles bine ? întrebă domnul Lecoq după o clipă de tăcere. Ați spus : „Băiatul ăsta a mai murit o dată" ?

— Cui i-ar mai păsa de dispariția lui ? murmură colonelul. Decesul lui André Maynotte a avut loc la Dives ; toate ziarele au scris atunci !

— Şi este o mare diferență, nu-i aşa, patroane, între a comite o crimă şi între a lăsa natura să acționeze. Dacă nimeni nu se interesează de treburile lui, acest Maynotte doarme ca să nu se mai trezească niciodată : răspund eu de asta.

Colonelul începu să se plimbe prin cameră cu paşi hotărîți.

— Schwartz ăsta are o stofă de mare financiar, se gîndi el cu glas tare. Acum e rudă cu mine. Nu trebuie să-l jeneze nimeni. Apoi, oprindu-se brusc în fața domnului Lecoq, zise : Unde e acest Maynotte ?

— La mine acasă.

— Adormit ?... aşa mi-ai spus, mi se pare ?

— Nu. Leşinat.

— Prin ce întîmplare ?

În cîteva cuvinte domnul Lecoq îi povesti scena de la Saint-Roch.

Colonelul luă de pe mobilă o haină largă de mătase pe care i-o întinse domnului Lecoq. Acesta îl ajută să o îmbrace pe mîneci.

— Nu trebuie să-l jeneze nimic pe Schwartz, repetă încă o dată bătrînul. Eu mă bizui mai mult pe cei pe care îi susțin fără ca ei să ştie, decît pe cei care sînt în apropierea mea. Noi îl ținem pe Schwartz ; va fi un mare financiar. Îl păstrez pentru ultima mea afacere.

Domnul Lecoq, care era în spatele lui, făcînd oficiul de valet, surîse tăcut.

— Atunci... veți face încă o afacere, patroane ? întrebă el.

— Am spus eu asta ? mormăi colonelul în glumă. Hai să-ți văd mortul.

Îndreptîndu-se spre uşă, dinspre palier auziră un uşor zgomot. Domnul Lecoq deschise uşa ; pe scară nu se vedea nimeni. În vestibul valetul cu înfățişarea monacală veni să-i ofere stăpînului său o pălărie cu boruri largi şi să-l încalțe cu ghetrele.

În curte, un om arunca găleți cu apă în roțile unei trăsuri elegante. Din grajd se auzeau caii dînd din picioare, neliniștiți.

Colonelul și domnul Lecoq plecară pe jos. În afara ghetrelor, colonelul avea și o umbrelă. Un minut după ce trecuseră de poarta mare, un vîrtej traversă curtea și se repezi afară.

— Fanchette ! Domnișoara Fanchette ! strigă portarul.

I se răspunse :

— Îi duc bunicului viziera.

În adevăr, vîrtejul numai rîs și gălăgie alerga în urma colonelului, agitînd în mînă o vizieră mare din mătase verde.

Dar la cotitura străzii Thérèse, vîrtejul se opri.

E neîndoios că o vizieră, o umbrelă precum și ghetrele de piele măresc considerația datorată bătrîneții. Colonelul era cunoscut în cartier. Negustorii îl salutau cînd îl vedeau trecînd.

Domnișoara Fanchette își luase un aer grav și îi urma de la distanță, cu ochii plecați. Privirilor mirate ale negustorilor ea le răspundea cuminte :

— Duc viziera bunicului...

Camera domnului Lecoq era la fel cum o lăsase ; luase cheia cu el. Trecuse o jumătate de oră. André Maynotte era tot nemișcat. Colonelul îi pipăi pulsul.

— Frumos mascul ! murmură el. În ziua cînd i-am vîndut mănușa într-un lot de fiare vechi, mi-a spus : „Cu două săptămîni de lucru o să scot pe ea trei mii de franci..." Nenorocitul !

Îi lăsă brațul și acesta căzu ca un obiect neînsuflețit.

— A fost elegantă afacerea asta a mănușii de oțel... Ticluită din vreme... și bine închegată, ei, l'Amitié ? spuse bătrînul cu un surîs superior.

— Nu mai face nimeni ca dumneavoastră, patroane, răspunse Lecoq cu convingere. Apoi, apucînd la rîndul său brațul lui André : Credeți că-și revine ?

— Nu singur, reflectă colonelul cu sînge rece.

Se lăsă o tăcere apăsătoare.

— Cît timp îi dați ? întrebă apoi Lecoq.

Bătrînul își consultă ceasul gros de pe vremea lui Ludovic al XVI-lea.

— Doctorul a fost azi-dimineață să mă vadă, spuse el calm ; amînă să-mi vindece astmul, dragul de el ! Ieșind de la mine, a luat diligența spre Fontainebleau, unde domnul de Villèle l-a chemat pentru tusea lui convulsivă... Te vei duce acolo, l'Amitié ; vei întreba de el, vei face gălăgie, vei face chiar scandal. Îl vei aștepta pînă se va întoarce ; atunci îl vei aduce aici în goana mare.

— Și va fi prea tîrziu ? murmură Lecoq pălind.

— Vai, da ! spuse liniștit colonelul. Hai să plecăm.

— Dar, zise domnul Lecoq, va trebui constatat decesul.
— Din moment ce vei veni cu doctorul...
— Dar starea civilă ?
Colonelul rise mulţumit.
— Cînd nu voi mai fi printre voi, bieţii mei copii, cum vă veţi descurca ? spuse el. Vă veţi petrece viaţa înecîndu-vă în sculpat. Iată-te încurcat bine, ei l'Amitié ? Consolează-te ; iau şi de astă dată totul asupra mea : va fi ultima afacere.
Astfel fu hotărîtă soarta lui André Maynotte.
Se depărtară de pat, colonelul sprijinit de braţul lui Lecoq, dar acesta se opri speriat, şi spuse :
— Ascultaţi !
Un scaun căzuse cu zgomot pe palierul anticamerei.
Pleoapele lăsate ale colonelului se precipitară ; privirea lui, pînă atunci indiferentă, avu o scînteiere şi deodată spuse foarte tare, cu un accent de emoţie caritabilă :
— La doctor, băiatule, cît mai degrabă ! Să dea Domnul să fie încă timp !
Asta era pentru ascultători ; domnul Lecoq întrebă neliniştit :
— Cine e acolo ?
Răspunsul fu un hohot de rîs, acelaşi hohot ascuţit şi strident pe care l-am mai auzit o dată pe scara casei din strada Thérèse. Domnul Lecoq se încruntă ; colonelul se dădu un pas înapoi şi rămase cu gura căscată.
Acelaşi nume le veni amîndurora pe buze :
— Fanchette !
Uşa anticamerei se deschise brusc. Fetiţa apăru în prag, privind îndrăzneaţă şi curioasă, cu capul sus şi plină de vioiciune. Se uită prin toată încăperea :
— Bunicuţule, spuse ea cu un ton neobişnuit, de blîndeţe ironică şi totodată de răsfăţată obraznică, uite, ţi-am adus viziera verde. Apoi, trecînd pragul dintr-un salt, adăugă cu îndrăzneală : Eu... n-am văzut niciodată un mort... Spune ! Vrei să-mi arăţi mortul, bunicule ?

XVII

ULTIMA AFACERE A COLONELULUI

Colonelul făcea parte dintre acei oameni care nu se miră de nimic. În viaţa lui înfruntase cu sînge rece toate primejdiile, în afară poate de acelea care se întîlnesc în drumul spre glorie. Într-o con-

frerie de oameni absolut hotărîți și fără scrupule, el trecea pe bună dreptate ca cel mai dîrz dintre toți. Datorită acestei calități, ajunsese șeful unui clan misterios, care trăia din lupte, și trăia bine.

Dar nimeni nu e perfect, spune un proverb. Acest cuceritor, a cărui putere tenebroasă ținea în șah poliția Restaurației [1], acest legitim succesor al regelui din Thunes, al arhiducelui argoului și al tuturor faraonilor care de la Clopin Trouillefou au guvernat fantasticul regat al Boemiei [2], căci chiar dacă aparențele și numele sînt schimbate, să credeți, fondul rămîne același ; curtea Miracolelor este ca templul din Ierusalim, a cărui distrugere a dat evreilor Universul ; cît va fi lumea lume, imensa întreprindere a jafului va exista și va înflori ; acest suveran, să spunem, acest papă al religiei temnițelor, acest semizeu puternic prin el însuși și prin uriașa asociație care își menținea forța tot prin el, devenea, dintr-o dată slab ca un copil în fața domnișoarei Fanchette, această fetiță de zece ani, al cărei bunic era.

Colonelul se întoarse spre domnul Lecoq și, văzîndu-l palid, spumegînd de furie, îi surise triumfător :

— Ei, l'Amitié... Ce zici ce diavol ! Pe unde a trecut ? Mai există oare încă una la fel ca ea în Paris ?

Domnul Lecoq ridică din umeri.

Fanchette se uită la amîndoi pe rînd. Ochii ei mari străluceau parcă mai tare.

— Dă-te la o parte, îi spuse lui Lecoq. Vreau să văd mortul !

— Nu se poate... începu comis-voiajorul nostru.

— Vreau ! strigă fetița.

Și, încordîndu-se, își sumeți într-atît mica ei talie, încît bunicul zîmbi plin de mîndrie.

— Ce diavol ! repetă el.

— Dă-te la o parte ! porunci pentru a doua oară Fanchette.

Cum Lecoq nu se executa, ochii copilei sclipiră și vocea începu să-i tremure :

— Bunicul e stăpînul, tu nu ești decît un slugoi, l'Amitié ! Dă-te la o parte !

Și dîndu-l la o parte cu un gest de regină, trecu.

Lecoq schiță o mișcare, vrînd să o rețină, dar colonelul își împreună mîinile, spunînd cu admirația naivă a bunicilor :

— Unde are să ne ducă ? Ah, ce diavol ! ce diavol !

Fetița se și afla în fața patului, contemplînd mortul.

---

[1] Restaurație, perioadă de la restabilirea pe tron a familiei Bourbon, în 1814, pînă la căderea lor, în 1830 (Carol al X-lea).

[2] Autorul se referă la lumea celor care duc o viață boemă.

La prima vedere s-ar fi putut crede că mortul trezise în ea o amintire. Continuă să-l privească în tăcere, fără emoție, ci doar surprinsă.

— Ce ciudat! spuse ea în sfîrşit. Apoi, explicîndu-şi gîndul: Seamănă cu cei care dorm.

— Ai terminat, Fanchette? o întrebă colonelul.

— Nu, n-am terminat. Explică-mi: nu cumva doarme?

— Ba da, scumpo, răspunse prompt bătrînul, a cărui voce deveni gravă, fără voia lui; numai că nu se va mai deştepta niciodată.

— Ah, făcu ea. Niciodată!

Îşi lăsă capul în piept. Mintea ei era frămîntată de gînduri peste vîrsta ei, dar conversaţia rămînea aceea a unui copil.

Fără voie, cei doi spectatori urmăreau pe faţa ei evoluţia impresiilor.

— Ce tînăr e! Cred că a fost foarte frumos.

Nu vădea nici un semn de sensibilitate. Îşi exprima pur şi simplu nişte păreri.

La un moment dat, însă, chipul i se schimbă. Privirea, mai puţin vioaie, trăda nişte amintiri nedeslușite.

— Da, da, răspunse colonelul; nenorocitul era un băiat destul de frumos.

Fanchette se întoarse spre bătrîn, apoi imediat continuă să privească şi să cerceteze mortul.

— Să mergem, sugeră domnul Lecoq.

— Nu încă! zise fata. Nu mi-am închipuit că moartea e aşa.

— Ce raţionament la vîrsta ei! exclamă admirativ bunicul.

— Are fire albe prin părul negru, continuă să se mire fetiţa. Oare tinerii au uneori păr alb?

— Dacă au avut supărări... zise colonelul.

— Ah, izbucni ea, ridicînd capul cu o furie neaşteptată, i s-au cauzat deci multe supărări?!

— Să mergem, comoara mea, să mergem! porunci bătrînul. Te-ai uitat destul la el.

— Nu, răspunse hotărîtă Fanchette. Am auzit că se şi moare din supărare.

— Ce te interesează pe tine? încercă să obiecteze domnul Lecoq, a cărui proastă dispoziţie creştea.

Ochii mari ai copilei se aţintiră asupra lui.

— Tu eşti cel care l-ai făcut supărări! spuse ea printre dinţi, cu un straniu accent de ameninţare.

Colonelul se simţi stînjenit. Fanchette privi din nou mortul şi şopti cu voce tremurîndă:

— Îmi pare rău că am venit. În viaţa mea n-am fost atît de tristă.

— Pentru asta trebuie să mergi acum cu noi, spuseră amindoi deodată.

— Nu... nu pot să plec... mă reţine ceva. Bunicule, eşti sigur că nu ar putea fi trezit ?

— Ce idee ! izbucni Lecoq.

Iar bătrînul, foarte calm :

— Sînt sigur, fetiţa bunicului.

Fanchette suspină.

— Dar dacă aş încerca... se gîndi ea cu glas tare. Să fac să-l doară... să-l doară tare.

— Nu poţi să provoci durere unei pietre, spuse domnul Lecoq.

Fetiţa îi aruncă o privire de ură şi-l întrebă pe bunicul ei :

— E adevărat că morţii sînt ca de piatră ?

— Întocmai, răspunse bătrînul.

Fanchette apucă braţul lui André. Contactul acesta o înfioră. Totuşi, murmură :

— Nu, nu e la fel ! Pietrele sînt reci şi tari.

Tenul lui André se colorase uşor. Ea îi ridică iarăşi braţul de două-trei ori ; a treia oară braţul îi scăpă din mînă şi căzu pe pat inert. Fata se dădu înapoi cu cîţiva paşi. Lecoq tocmai îi spusese colonelului foarte încet :

— Dacă s-ar trezi...

Contrar aparenţelor, în viaţa lui colonelul mişcase munţii. În întunecatul tărîm peste care domnea, nu se cunoştea mila, nici favoritismul. Fiecare ticălos este preţuit la valoarea lui, şi într-o bună zi vom afla şi valoarea exactă a Hainei-Negre, acel bandit deghizat în burghez cumsecade.

Dar oricine ar fi fost şi oricît de multe putea face, colonelul nu era totuşi în stare să o ia de acolo pe mica Fanchette, dacă ea nu voia.

Aşa se întîmplă în lumea asta : lucrurile mici joacă uneori un rol covîrşitor. Un minuscul defect de topire sparge în bucăţi greaua nicovală, şi o scoică de nimica toată, o moluscă din abisurile apelor, macină placa protectoare a navei de război pe care un tun ghintuit nu o poate străpunge.

În ordinea morală, cine ar putea să nege acest fapt ? Dramele cele mai puternice sînt un ansamblu de întîmplări mărunte, şi tragediile regilor s-au declanşat din cine ştie ce lucru fără importanţă.

Cum o văzură pe Fanchette că se depărtează de pat, domnul Lecoq şi colonelul puseră mîna pe ea spunînd :

— Uite ce înseamnă să atingi morţii !

O duseră spre uşă. Fanchette se lăsa fără să protesteze. Genele lungi îi ascundeau privirea nesigură. Nimeni nu ar fi putut să ghicească ce gînduri treceau prin căpşorul ei, care pînă atunci nu frămîntase decît pozne şi capricii copilăreşti.

La doi paşi de prag se opri şi înlătură brusc mîna lui Lecoq.

— Pe tine, izbucni ea, nu pot să te sufăr ! Şi sărind de gîtul colonelului : Bunicule, bunicule, sînt sigură că dacă ai să-l baţi, are să se trezească !

— Năzdrăvană scumpă ! îngăimă bătrînul, topit de această efuziune.

Nu deseori se manifesta astfel, şi pentru o sărutare de-a ei, colonelul ar fi fost în stare de orice.

Fanchette se îndreptă, se înălţă pe vîrfuri şi, cambrîndu-şi îndrăzneaţă graţioasa talie, spuse :

— Vreau să încerc !

Lecoq şi colonelul făcură aceeaşi mişcare să o reţină, dar fata le alunecă din mîini ca un ţipar. Cînd ajunseră lîngă pat, fantezia ei şi acţionase. Cu o violenţă de necrezut, mica ei mînă lovise de două ori mortul peste obraz.

Colonelul ajunse chiar la timp ca să o prindă în braţe, pe jumătate leşinată.

Pe obrazul livid al lui André apărură urme albăstrui, conturînd de două ori cele cinci degete mici ale fetiţei.

Fanchette privi cu ochii larg deschişi acele urme. Deodată sîngele îi năvăli în obraji, pentru ca după o clipă să devină neaşteptat de palidă.

— L-am rănit ! Vezi bine ! strigă ea cu vocea întretăiată de hohote de plîns. Vezi bine că l-am rănit !

Cei doi bărbaţi erau consternaţi. Domnul Lecoq îi strînse braţul colonelului. O uşoară contracţie îi crispase buzele lui André Maynotte.

Deznodămîntul trebuia bruscat. Domnul Lecoq o ridică pe Fanchette în braţe şi se repezi cu ea spre uşă. Fanchette s-ar fi opus, dar emoţia o doborîse. Domnul Lecoq spunea :

— Degeaba nu poţi tu să mă suferi, fetiţo ! eu nu vreau să te îmbolnăveşti !

Colonelul aproba, clătinîndu-şi venerabilul cap alb. Nimic din această violenţă paternă la care era supusă Fanchette nu-i putea trezi vreo bănuială. Domnul Lecoq tocmai ajunsese în prag, cînd o simţi tresărind. Vru să o scoată afară, dar mîinile copilei recăpătîndu-şi deodată energia lor precoce, se agăţară de tocul uşii.

— Se mişcă ! strigă ea nebună de bucurie. Se mişcă ! nu mai e mort ! ştiam eu că am să-l trezesc !

Lecoq se întoarse. O depuse pe Fanchette destul de brutal pe palier și își încrucișă brațele pe piept, privindu-l pe colonel.

— Frumoasă treabă ! spuse el.

André dădea semne de viață. Cele două urme lăsate de degetele fetei contrastau cu paloarea obrazului care începea ușor să se coloreze. Colonelul îl fulgeră pe Lecoq cu o privire care făcea cît un discurs ; apoi mutra lui docilă își luă un aer de profundă mulțumire și exclamă :

— Un medic ! L'Amitié, repede ! Ia-ți picioarele la spinare ! Te rog ! Copiii au idei ! Mica noastră Fanchette a făcut un miracol !

Fanchette rîdea și plîngea.

— Are să vorbească ? întrebă ea. Apoi, în triumful ei delirant, repeta : Știam eu bine ! Știam eu bine !...

Și deodată se făcu nevăzută ca o săgeată.

— Urmărește-o ! porunci colonelul.

— Ducă-se dracului ! bombăni domnul Lecoq. Unde o să ne mai ducă povestea asta ?

Ochii lui André Maynotte încercau să se deschidă. Colonelul puse un deget pe gură și se apropie de pat.

Dacă pleoapele lui André s-ar fi deschis în acel moment, ar fi putut să vadă la căpătîiul lui un apostol. Dar comedia era prematură. Lui André îi trebuia mult mai mult timp ca să se trezească.

— L'Amitié, spuse colonelul cu un ton poruncitor după ce constatase starea bolnavului, aici nu mai e nimic de competența dumitale. Situația se complică și, în consecință, mă privește doar pe mine. Va fi ultima mea afacere. Fii atent, o aud pe micuța Fanchette. Ce comoară ! Dacă mă gîndesc mai bine, l'Amitié, băiatul ăsta ar putea să fie de folos cîndva. Dacă domnul Schwartz ar cîștiga prea multe milioane și ar deveni prea puternic...

— A vorbit ? strigă Fanchette, care sări în mijlocul camerei, îmbujorată toată.

Stînd lîngă pat, colonelul avea aerul unui om preocupat să dea îngrijiri. Fanchette îi sări de gît.

— Am trimis să anunțe un medic, spuse ea, oricare ar fi, și am adus o trăsură.

— Ce copil ! cîntă bunicul.

— Și de ce o trăsură ? întrebă acru domnul Lecoq.

— Pentru că este al meu, răspunse Fanchette cu un ton care nu admitea replică, pentru că fără mine ar fi încă mort, pentru că îmi place tare mult... tot atît cît nu te pot suferi pe tine, mă auzi, l'Amitié ?... pentru că va veni la noi, nu-i așa, bunicule ? și eu îi voi da tot ce am ca să-l distrez !

— Totul merge cum nu se poate mai bine, spuse rînjind domnul Lecoq.

Iar colonelul, cu admirație :

— Nu există doi copii la fel în întregul Univers !

André Maynotte fu transportat în casa din strada Thérèse și supravegheat de celebrul doctor care îl îngrijea pe domnul de Villèle. Fanchette veghe la căpătîiul lui, ca un om mare, trei zile. În tot acest timp nici nu se jucă și nici pe l'Amitié nu-l mai înfruntă.

Doar în seara celei de-a treia zile André Maynotte putu să vorbească. Fusese în mare pericol de moarte. La căpătîiul lui stătea un bătrîn cu înfățișare austeră și patriarhală. Pe genunchii lui se odihnea un cap palid de fetiță, ciudat de frumoasă, cu pădurea ei de păr negru și cu ochii aceia nefiresc de mari. Vru să deschidă gura, copila i-o închise cu mîna ei delicată și îi spuse :

— Nu încă...

Veni doctorul. De aici pleca mai departe la Tuileries, să-și facă meseria. André crezu întîi că visează.

Și visa într-adevăr, căci conștiința nefericirii lui nu îl tulbura încă. Amintirile pluteau într-un văl de ceață.

A doua zi dimineață André începu să plîngă. Fură obligați s-o ia de lîngă patul lui pe Fanchette, care plîngea mai tare ca el. Bătrînul cu înfățișarea de patriarh spuse cu o mare candoare :

— Fiul meu, ești aici la oameni cumsecade. Acum trei zile ai fost ridicat în stare de leșin din biserica Saint-Roch. Am făcut tot ce am putut...

De-abia după două săptămîni se ridică din pat. Gazda lui îi insufla o recunoștință dublată de venerație, iar voioșia fetiței îi aducea uneori surîsul pe buze. Amîndoi stăteau mult de vorbă ; parcă i-ar fi legat amintiri vechi, dar Fanchette, în ciuda vîrstei ei, știa să păstreze un secret.

Tot timpul cît stătu în casa din strada Thérèse, André nu îl văzu niciodată pe domnul Lecoq. Cu toate acestea, el venea în fiecare dimineață și în fiecare seară, dar se oprea în biroul colonelului.

Deseori gîndurile lui André erau tulburate de ceva nedeslușit, de parcă inima și capul i-ar fi fost lovite de o măciucă. În momentele acelea, dorința de a pedepsi îi antrena imaginația prin meandre foarte stranii. Dincolo de calmul care se degaja de pe venerabila figură a generoasei sale gazde, el căuta parcă o taină.

După o lună André vorbi despre plecarea sa.

— Vă mulțumesc, îi spuse el bătrînului, pentru nobila dumneavoastră ospitalitate. Nici nu m-ați întrebat cine sînt.

— Pentru că știam, îl întrerupse colonelul cu surîsul lui binevoitor.

André lăsă ochii în jos.

Colonelul continuă cu blîndețe :

— Soția dumitale nu are nici o vină ; a fost indusă în eroare.

— Cine v-a spus ?

— Știu de la ea. Eu sînt prietenul și chiar ruda ei. Am sprijinit această căsătorie... toți vă credeau mort... și poate ar fi fost mai bine pentru ea...

— Este adevărat, îl întrerupse André. Ar fi fost mai bine.

Colonelul îi întinse mîna.

— Ascultă-mă, domnule Maynotte, zise el, sînt destul de bătrîn. Fatalitatea te-a lovit ; aparțineți amîndoi legii, dar viața și onoarea doamnei Schwartz sînt în miinile dumitale.

— Doamna Schwartz ! repetă André într-un geamăt.

— Acesta este numele ei de acum înainte. Și e singurul nume care o apără împotriva legii care vă acuză pe amîndoi.

— Acel om... acel domn Schwartz știe ? întrebă cu greu și foarte încet André.

— Nu, răspunse bătrînul. Nu trebuie să afle niciodată.

— În ce mă privește, ea știe ceva ?...

Colonelul îi răspunse cu un accent care vădea dureroasa lui simpatie :

— Nu. Apoi adăugă : În fond, la ce bun ? Ce s-a făcut e bun făcut !

— E fericită ?... îngăimă André cu vocea înecată în lacrimi.

— Da, îi răspunse calm colonelul.

Se lăsa noaptea cînd André se pregătea de plecare. Fanchette se aruncă de gîtul lui și îi spuse :

— Prietene bun, vrei să merg cu tine ?

Cum André o împingea ușor, surîzînd, ea adăugă :

— Voi fi bogată, foarte bogată, și la fel de frumoasă, cînd voi fi mare ! Nu te căsători, pot fi eu soția ta, și ne vom răzbuna pe toți dușmanii tăi !

Ochii mari ai fetei străluceau, înecați în lacrimi.

La ora 9, fără să știe Fanchette, André ieși din casă. Acceptase, sub formă de împrumut de la gazda lui, o mică sumă de bani.

Colonelul, împreună cu Lecoq, de după draperiile din cabinetul de lucru, îl priviră cum traversa curtea.

— Nu puteam s-o contrazic pe copilă, spuse colonelul, dar n-ai nici o grijă, mă ocup eu de tot ; va fi ultima mea afacere.

André cumpără un cuțit-pumnal și se duse în piața Louvois, unde noii căsătoriți își aveau locuința. Informațiile și le luase din timp. Toată piața era plină de materiale destinate monumentului

ducelui de Berry. La un moment dat, André simți o slăbiciune și se așeză pe o piatră tocmai în fața locuinței lui J.-B. Schwartz.

Aștepta. Ideea de a ucide nu-i încolțise în minte; totuși, cumpărase cuțitul cu gîndul la răzbunare.

Părăsise casa din strada Thérèse pentru a lua diligența de Caen, cursa de seară, dar nici nu se mai gîndea la asta.

Aștepta. O durere surdă, continuă, îi amorțea inima.

Știa la ce etaj locuia familia Schwartz. Ochii lui rămîneau pironiți pe ferestrele de la etajul doi, unde nu se vedea nici o lumină.

Familia Schwartz! Asta însemna un tot: bărbatul și soția. Altădată se spunea: familia Maynotte...

Într-adevăr, ideea de a ucide nu e nevoie să se contureze cu claritate. Această febră ascunsă nu e premeditată, ea lovește, fie că actul în sine se numește crimă sau sinucidere.

Afară era frumos. Către miezul nopții, un bărbat și o femeie dădură colțul străzii Richelieu. Erau tineri amîndoi și aveau acea eleganță care de obicei nu o întîlnești pe jos noaptea prin Paris.

André simți un junghi în inimă. Strînse mînerul pumnalului.

Tînăra femeie vorbea. André scăpă pumnalul și-și împreună mîinile tremurînde.

Vru să se ridice, dar era ca de piatră.

Perechea trecu pe lîngă el fără să-l vadă. Julie vorbea ca altădată, cînd și ei doi traversau seara piața Acacias. Avea aceeași voce muzicală și blîndă; poate spunea aceleași cuvinte.

Ușa de la intrare se deschise, apoi se închise la loc. André rămase singur.

Căzu în genunchi, răcnind de neputință și durere: „Julie! Julie!"

Ca și cum ar fi răspuns acestui strigăt chinuit de spaimă, ferestrele de la al doilea etaj se luminară. O umbră grațioasă se desena prin perdele; pălăria, aruncată departe, lăsă liber părul buclat în dezordine.

Curînd apăru o altă umbră, și prin muselina indiscretă André văzu cele două siluete îmbrățișîndu-se într-un sărut.

Cînd se stinse lumina la etaj, André gemu disperat și numele lui Julie îi rămase pe buze.

O clipă nădăjdui să moară. Căzu de pe piatră și rămase așa, cu fața la pămînt.

Dimineața, un trecător cumsecade îl atinse ușor cu piciorul, vrînd să-l trezească, apoi se îndepărtă bombănind:

— Băutura! Uite în ce hal l-a adus!

André părăsi piața Louvois fără să se mai uite spre casa blestemată.

Pașii lui, la început șovăitori, își reveniră curînd, și nimeni nu l-ar fi putut lua drept un om beat. Se îndreptă spre strada Saint-Honoré ; ușile bisericii Saint-Roch tocmai se deschideau ; el fu primul care îi trecu pragul.

O apucă pe același culoar lateral pe unde, cu o lună înainte, ajunsese la icoana Fecioarei. Trecînd prin fața altarului principal, tresări, reamintindu-și că aici îi văzuse atunci pe miri, dar nu se opri.

Nu se opri decît acolo unde îi mai vorbise lui Dumnezeu.

Privi drept crucifixul și spuse în sinea lui :

„Oamenii m-au lovit fără să fiu vinovat ; Dumnezeu m-a zdrobit în momentul cînd îi promiteam că voi fi iertător. Ceea ce mai rămîne în inima mea nu este rezervat decît fiului meu orfan, dar forța trupului meu aparține numai răzbunării. Nu mai sper, nu mai cred. Copilul va fi bogat prin mine ; prin mine, asasinul fericirii mele va fi pedepsit : jur !"

În aceeași zi André plecă din Paris.

Peste două zile, pe înserat, un om pătrunse în locuința doicii Madeleine și răpi copilul lui Julie Maynotte.

La sfîrșitul aceleiași săptămîni, André trecu canalul și ajunse la Londra, oraș liber prin excelență. Era convins că acolo nu va fi hărțuit cîtuși de puțin.

André mai credea că la Londra un lucrător priceput poate să facă avere. Pentru a aduce la îndeplinire proiectul care de aici înainte era însuși scopul vieții lui, îi trebuiau bani. André se puse cu ardoare pe muncă.

După o lună, reuși să-și găsească un loc foarte bun la cel mai mare atelier de pe Strand. Totul mergea bine. Într-o zi, pe cînd traversa o stradă, i se păru că recunoaște îndărătul portierelor închise ale unei trăsuri de lux părul alb al venerabilului colonel și ochii mari ai domnișoarei Fanchette.

În ziua următoare, întorcîndu-se acasă, un agent al poliției îl arestă în pragul ușii, în numele regelui.

Cu o noapte înainte fusese comis un furt la armurierul de pe Strand.

Cum André dădea asigurări de nevinovăția lui, polițistul îi spuse rînjind :

— Aş da o guinee să vă cunosc şiretlicurile voastre, Haină-Neagră... şi mai ales povestea de-acolo, de la Caen... Ne-ai fost recomandat călduros de un bogat gentleman din Franţa, care are Ministerul de Externe în buzunar, şi ştim că eşti foarte talentat !

Făcîndu-se percheziţie în modesta locuinţă a lui André, fură găsite patru perechi de pistoale de preţ, ascunse între saltea şi mindirul de pe pat.

Colonelul făcuse ultima lui afacere.

— Drac de tînăr ! se miră poliţistul. Pînă cînd te vor spînzura, ai să-ai destul timp să ne povesteşti istoria mănuşii de oţel !

PARTEA A DOUA

TREI-LABE

I

„VULTURUL DIN MEAUX NR. 2"

Dincolo de bazilica Saint-Denis, norii tumultuoşi, ca o nesfîrşită cîmpie, se învolburau să pregătească patul de aur, de purpură şi de smaragd în care să se culce soarele nostru de vară. Tot acest brocart imens dădea în partea de sud-vest a cerului tonuri stranii, ale căror frumuseţi îndrăzneţe încadrau profilurile colinei Montmartre. În depărtare, Parisul se şi învăluia într-un abur lăptos, deasupra căruia apărea încă domul Pantheonului, ce părea suspendat în acea strălucire argintată.

Spre nord, cîmpia netedă şi urîtă, îşi întindea în depărtare mlaştinile, tăiate de lungi şiruri de ulmi, cu frunzişul trist şi colbăit. Din loc în loc, din vegetaţia decolorată, vreun sat îşi arăta clopotniţa; ici şi colo, o uzină îşi desfăşura în vînt coada neagră a coşului. Cam aşa se prezenta decorul: în dreapta, tristeţea mohorîtă a colinelor calcaroase de la Noisy; în stînga, bulevardul Auber-Villiers, comuna Le Bourget, rătăcită în cîmpul ei de legume, şi între ele, cît cuprindeai cu ochii, linia întunecată a pădurii Bondy, care închidea orizontul.

Era ultima duminică a lunii septembrie a anului 1842. Era cald, dar cele două maluri rîpoase ale canalului Ourcq, udate de ultima ploaie torenţială, străluceau în razele piezişe ale soarelui, de parcă ar fi fost stropite cu paiete. Vîntul dinspre nord-vest lua cu el spre înălţimile comunei Romainville toate mirosurile perfide de la Pantin, iar în staţia Bondy, cu care ne învecinăm fără să ne bucurăm însă pe de-a-ntregul de aerul proaspăt al adevăratei cîmpii, nu se mai simţea atît de mult influenţa vătămătoare a Parisului.

Am spus staţia Bondy nu pentru că ar exista pe aceste meleaguri vreo staţie de cale ferată, ci pentru că, de la docul la Villette pînă la Méaux se organizase nu demult serviciul de vase-

poștă, stîrnind astfel o bucurie nebună și speranțe deșarte pe cele două maluri ale rîului Ourcq, care aspira astfel cu argumente să devină fluviu. Dintre toate ideile de industrializare pe care le-am văzut înflorind și veștejindu-se de aproape douăzeci de ani încoace, aceasta a fost una dintre cele mai favorabile; numai că ea a venit puțin cam tîrziu; iar teribila concurență a aburului a sugrumat-o din fașă; de aceea rîul Ourcq a rămas un curs de apă mult mai puțin important decît Dunărea.

Bătea ora 6 seara dinspre greoaia clopotniță de la Bondy; „Vulturul din Meaux nr. 2" plutea pe apă între cele două maluri, la cincizeci de pași de impunătorul său atelaj. Pe maluri, cîțiva curioși îl priveau cum lunecă, dar, din păcate, puntea era aproape pustie. Căpitanul, îmbrăcat într-o uniformă elegantă, înzorzonată și agresivă, își numărase cu amărăciune de trei ori personalul plătitor. Visele lui nu păreau prea roze, și nu trebuie să ne mirăm cîtuși de puțin de lipsa de atenție care îl împiedicase să răspundă unuia dintre călători cînd fusese întrebat la ce distanță se aflau încă de castelul Boisrenaud.

Acel călător nu era, trebuie s-o spunem, unul dintre oamenii al căror costum și înfățișare să impună. Ar fi putut cel mult să atragă atenția unui ochi mai atent, dar spiritul de observație nu este punctul tare al căpitanilor de vas care străbat în sus și în jos un canal. Călătorul era un bărbat de vreo 30 de ani, de statură mijlocie, subțire în partea superioară a corpului, avînd însă picioarele foarte conturate și căutînd să le scoată în evidență cu o mîndrie copilărească. Trăsăturile, puțin accentuate și foarte blînde, exprimau oricum mulțumirea de sine. În ciuda căldurii, purta un palton de pluș creț, de o nuanță delicată, uzat pe la coate și prea strîmt, o cravată neagră, înfășurată peste un guler cu balene, atît de înalt și țeapăn, încît obrajii lui, puțin căzuți, se revărsau din această cauză de fiecare parte ca niște rufe ude; cămașă nu se prea vedea, un pantalon negru strîmt și pantofi de pînză îi completau toaleta. Pe capul acoperit cu păr blonziu stătea cocoțată o pălărie veche cenușie, umbrindu-i trăsăturile lunguiețe și netede. Se ținea drept, își cambra genunchii și zîmbea discret femeilor.

Erau și femei, între altele o tînără foarte frumoasă, cu un aer suferind, timidă și mîndră, care își lăsase peste ochi voalul de tul negru, ca să nu fie obligată să răspundă amabilităților nepotrivite ale unor obraznici din burghezia avută din Pantin. Tînăra citea sau mai degrabă se gîndea, făcîndu-se că citește; îmbrăcămintea ei, de o extremă simplitate, nu era departe de a trăda sărăcia, și, totuși, întreaga ei înfățișare, de la picioarele frumoase, încălțate cu pantofi cu tălpi prea grele, pînă la mîinile delicate, jalnic înmănușate, ascundea — în ciuda veșmintelor — o asemenea distincție, încît un

parizian îndrăzneț s-ar fi uitat de două ori înainte de a-i da asaltul ; numai vreun donjuan de țară, călit cu afronturile, îndrăznește așa, la voia întîmplării.

Ochii mari, de un albastru-întunecat, împodobiți cu gene negre lungi, foarte întoarse și contrastînd cu bogatele nuanțe ale părului blond, se ridicaseră pe jumătate cînd călătorul nostru cu pălăria veche pronunțase numele castelului Boisrenaud și în ochi îi lucise ceva care semăna a lacrimi.

— Domnule conductor, repetă pălăria cenușie, adresîndu-se din nou temerarului navigator de care depindeau destinele „Vulturului din Meaux nr. 2" am onoarea să vă întreb din nou, sîntem încă foarte departe de castelul domnului Schwartz ?

Cred că Bossuet[1], „Vulturul din Meaux nr. 1", este cel dintîi care a tălmăcit în limba franceză mirarea poetului latin admirînd triplul metal cu care era învelit sufletul inventatorului navigației.

Domnul Pattu, căpitanul, obișnuit să privească la rece furtunile de pe canalul Ourcq, se simți foarte ofensat cînd auzi că i se spune *conductor*.

— Cu cine crezi că vorbești, omule ? întrebă el mîndru.

Pălăria cenușie răspunse prompt, cu demnitatea politicoasă a unui rafinat subtil care începe o ceartă :

— Eu nu disprețuiesc pe nimeni, dar vreau să mi se spună „domnule" înaintea numelui meu, Similor, atunci cînd mi-am plătit locul integral și peșin la birou !

Căpitanul ridică din umeri, întoarse spatele și, aprinzîndu-și o țigară de foi, începu să măsoare puntea cu pași mari. Domnul Similor se ținu după el ; își ridică pălăria lui veche, cenușie, înainte de a-l acosta, și astfel lăsă să se vadă una din acele frunți palide, cu părul lipit pe ea de greutatea batistei, care, părăsind buzunarul găurit sau plin, își caută loc sub pălăria nemișcată : obicei de om sălbatic sau de-al soldaților, pentru că sălbaticul nu salută pe nimeni, iar soldatul salută fără să se descopere.

— Domnule conductor, spuse din nou domnul Similor, de data aceasta cu o politețe mult prea exagerată, domnule conductor, cu toate că sînt experimentat mai mult în dansul saloanelor, în privința cărora posed toate brevetele, am cultivat și contrapunctul și îndemînarea franceză în momentele mele de răgaz. Vi se oferă în mod consecvent o chelfăneală, drept care sînt nemulțumit de purtarea dumneavoastră față de un artist cum sînt eu !

---

[1] Jacques-Bénigne Bossuet, prelat, scriitor și orator francez, autor al unor cunoscute predici și cuvîntări funebre, numit în 1681 episcop la Meaux, de unde a căpătat porecla „Vulturul din Meaux".

Prima mișcare a comandantului fu un gest iute, care dovedea energie. Omul era viguros și bine făcut. Dar conștiința înaltei poziții pe care o ocupa la bordul „Vulturului din Meaux nr. 2" îl opri.

— Omule, răspunse el coborînd vocea, pasagerii se uită la noi; nu vreau scandal! Ai depreciat un ofițer făcîndu-l conductor; asta cere explicații într-un loc convenabil. Mă vei găsi fie la Meaux, fie la Paris, o dată la două zile, la sediul administrației, de la ora douăsprezece la două; seara, la hotel „Cygne de la Croix", la Meaux, și la Paris, la cafeneaua „l'Épi-Scié", în spatele localului „Galiotte" din bulevardul Temple.

— Bine, conductor, s-a prins! spuse cu gravitate Similor, care își puse la loc pălăria pe cap. Vei avea socoteala făcută în regulă, cu cei patru la sută!

— *Se va lumina de ziuă mîine!* mormăi căpitanul ca răspuns acestei ultime amenințări.

Aceste cuvinte simple produseră asupra domnului Similor un efect vecin cu miracolul. Se îngălbeni, apoi sîngele i se urcă în obraji; o uimire plină de spaimă luă locul expresiei provocatoare de pe chipul lui; ochii, tiviți cu gene incolore, începură să se zbată ca loviți de lumina soarelui. Vru să spună ceva, dar nu putu; încercă să meargă, să-l ajungă din urmă pe comandant, dar pantofii lui de pislă se țintuiseră parcă pe punte. Rămase ca lovit de trăznet.

Toată lumea a citit, fără îndoială, povești fantastice, presărate cu astfel de cuvinte talismane. Mari lovituri au fost puse la cale cu ajutorul anumitor cuvinte cabalistice, care au servit de parolă oamenilor care nu se cunoșteau între ei. Sînt metode foarte vechi, și conspiratorii erei noastre nu și-au pus deloc mințile la contribuție să inventeze noi combinații. Chiar în secolul telegrafului, dacă e vorba de un mare secret, se reia imediat anticul procedeu al misterelor zeiței Isis, care, nețintnd seama de progresul gîndirii umane, a rămas cea mai bună linie de acțiune a confreriilor nocturne.

Era un cuvînt sau mai bine spus erau 6 cuvinte care îl făcuseră pe domnul Similor să treacă prin toate stările: *Se va lumina de ziuă mîine*. La noi, în orice vreme se conspiră mai mult sau mai puțin; în 1842 se conspira serios și în ultima lună se văzuseră baricadele. Aceste 6 cuvinte, trebuie să mărturisim, aveau rezonanța voită a unor vorbe în aparență fără însemnătate, dar în fond teribil de violente, și răsună mai tare chiar decît dangătele funeste ale unui clopot.

Domnul Similor, sub zdrențele lui, și căpitanul Pattu, sub livreaua lui, nu aveau aerul unor oameni politici; dar în aceste

probleme te poţi oare încrede în aparenţe? Chiar manierele lor nu spuneau nimic.

„E în combinaţie! fu primul gînd al pălăriei cenuşii. Şi adăugă cu înfiorare: Cînd te gîndeşti că nu poţi face un pas prin Paris fără să dai peste cineva care e în combinaţie!"

Domnul Similor, aşa cum îl vedeţi, era un fost maestru de dans de pe la bariera Italie. Niciodată nu-şi alesese elevii printre prinţi, nici printre bancheri: clientela şi-o găsea pe la regiment sau pe la ateliere; nu făcuse avere. Dotat cu un suflet ambiţios, Similor îşi lăsase arta deoparte pentru a se angaja în afaceri. Pînă acum fusese cu neputinţă să se afle exact ce înţelegea Similor prin „afaceri"; dar este sigur că avea vederi largi şi ţintea după un credit nelimitat la restaurantul „Grand Vainqueur", cu trei sute de franci chirie pe undeva şi bani de buzunar, pentru a-şi da aere din balconul teatrului „Montparnasse". Aspiraţii atît de extravagante pot duce departe, şi noi nu mai răspundem de Similor.

Descindea poate dintr-o familie istorică dinspre partea femeilor; misterul cel mai absolut învăluia obîrşia lui. Numele îi semăna mai curînd a poreclă; nutrea în taină să ajungă celebru. Cum? Memoriile vremii nu ne spun nimic în această privinţă. Se poate afirma doar că aparţinea, prin talentele lui, acelei şcoli realiste, atît de sus plasată în artă, dar care, pe lîngă artă, vinde în mod cinstit bilete de teatru şi coboară politicos treptele la trăsuri, pentru un cîştig nesigur şi modest. Nu era leneş, ci putea fi văzut ori distribuind prospecte de restaurant pe la colţurile străzilor, ori dezlipind în toiul nopţii afişele şi reclamele de pe ziduri. Fusese văzut uneori reţinînd locuri pe la cozile teatrelor, sau aşteptînd englezi prin curtea diligenţelor ca să-i îndrumeze spre locuri îndoielnice. Încetul cu încetul, totuşi, se retrăsese şi din această viaţă. Ceea ce făcea acum rămînea secret. Lucra, dar la ce anume? Încă o taină.

Taină de nepătruns, chiar Échalot!

Acesta era numele prietenului credincios şi devotat care îl găzduia în prezent, căci Similor îşi vînduse patul ca să poată străluci. Obiceiurile lui erau nevinovate; îşi cheltuia fără măsură resursele.

Échalot, Pylade al său[1], caracter mai de nădejde, avea cel puţin o poziţie socială: ţinea o agentură generală la etajul al şaselea din piaţa Saint-Martin şi făcea, fără rezultat, toate eforturile ca să rămînă cinstit.

De cîteva zile Échalot avea bănuieli în ce îl privea pe Similor.

---

[1] Prietenia dintre Pylade şi Oreste, regele Argosului şi Lacedemoniei, era proverbială la grecii antici.

Acesta avea absențe îndelungate și îl lăsa pe Saladin în paza prietenului său. Mai tîrziu vom afla cine e și Saladin. Cînd Similor era întrebat, răspunsurile lui evazive lăsau să se înțeleagă că de discreția lui depindeau importante interese :

— Sînt în combinație ! spunea el cu o afectare care dubla încordarea plină de curiozitate a lui Échalot.

Și după ce îl sicîia cu întrebările, adăuga misterios :

— Am jurat că-mi tai limba !

În mijlocul unui grup de pasageri — mici negustori din Meaux și țărani din satele presărate de-a lungul șoselei — un personaj foarte bine îmbrăcat anima o discuție, al cărei subiect era tocmai castelul Boisrenaud. Acest personaj, mic de statură, dar cu o ținută majestuoasă, înfrumusețată și de o pereche de ochelari cu ramă de aur, vorbea cu ușurința care se capătă la Palatul de Justiție ; purta niște pantofi țipători, care scîrțîiau la fiecare pas ca iepurii nemîncați.

— Tocmai mă duc să iau cina la castel, spunea el. Eu și cu baronul sîntem vechi camarazi și i-am consacrat seara mea de duminică. Băiatul acesta n-a fost întotdeauna atît de bogat.

— Se vorbește că a pus mîna pe prima sută de mii de franci făcînd o afacere cam încurcată ! îl întrerupse un băștinaș din Vaujours, invidios pe milioanele baronului, cît și pe limbuția pasagerului bine îmbrăcat.

— Se spune asta și aia, răspunse acesta.

— Asta ce și aia ce ? întrebă acru naivul.

— Asta și aia, domnule, eu spun bine. Există un fapt curios care uimește vulgul. Eu am avut onoarea de a face parte din niște adunări care deliberau. Cu o mie de franci, mă auziți, cu o mie de monede de un franc, domnul Schwartz a cîștigat, la Paris, în cincisprezece luni patru sute de mii de franci.

— Imposibil ! protestă băștinașul cu sinceritate.

— Permiteți !... dacă ați cunoaște arta de a grupa cifrele...

— Eu cunosc comerțul cinstit !

— Permiteți !... vorbiți unui fost deputat... Domnul Cotentin de la Lourdeville... și vorbiți despre un capitalist care dispune acum de douăzeci de milioane bani lichizi...

— Și solizi ? întrebă insolent băștinașul.

— Solizi ca tunurile de la Notre-Dame. Vreți să vă explic ?

— Să cîștigi de patru sute de ori capitalul de o mie în cincisprezece luni ? Sigur că vreau.

— E simplu ca bună ziua. Dați-vă doar osteneala să ascultați.

Domnul Cotentin de la Lourdeville făcu un pas, și pantofii lui suspinară. Galeria atentă îl înconjură.

— Pentru a face avere la Paris, începu el, trebuie asta şi aia... şi apoi asta. În 1825, îmi amintesc această dată pentru că pledam afacerea Maynotte la epoca aceea — şi aş fi ciştigat-o fără osteneală dacă acuzatul n-ar fi fost un neghiob de mîna întîi — în 1825, cum spuneam, domnul Schwartz a ajuns la Paris cu o mie de franci. Cunoaşteţi Halele ? Presupun că da : asta este o formă pur oratorică. Domnul Schwartz îşi avea părerile lui. În strada Ferronnerie şi-a închiriat o cameră la preţul de optzeci de franci pe an, ascultaţi cu atenţie. În Hale era un bătrîn Schwartz care dădea lecţii de camătă pe termen scurt. Schwartz al nostru a luat lecţii pentru cinci franci. Ce speculaţie, domnilor dacă aţi cunoaşte-o, dacă aţi cunoaşte-o bine... Dar trebuie să te ţii tare şi să te pui în gardă ! Cinci franci împrumutaţi luni, şase franci înapoiaţi duminică. Iată principiul de bază. Este important. Domnul Schwartz, ieşind din mîinile bătrînului Schwartz, şi-a deschis un birou în mansarda lui. Aici, să facem apel la calcul, ca să ne ajutăm. Cei o mie de franci ai lui, împrumutaţi pînă la ultima centimă au produs, cu dobînda legală a împrumutatului pe termen scurt, în prima luminică, o mie două sute de franci ; a doua duminică, cei o mie două sute de franci îi aduseră o mie patru sute de franci ; a treia o mie şapte sute douăzeci şi opt de franci ; a patra, două mii şaptezeci şi trei de franci şi cincizeci de centime... Admiteţi asta ? Da. Nu se merge împotriva cifrelor. Să neglijăm, dacă vreţi, cei şaptezeci şi trei de franci şi cincizeci de centime pentru cheltuieli, creanţe fără valoare etcetera. Principiul rămîne acesta : capitalul dublat în douăzeci şi opt de zile. Ei bine, să acordăm luna întreagă, ca să dezarmăm orice obiecţie... îmi place mai mult să admit asta şi aia decît să fiu acuzat de exagerare. Mă urmăriţi ? Patru mii de franci în luna a doua, nu-i aşa ? Opt mii în a treia, şaisprezece mii în a patra, treizeci şi două de mii în a cincea, şaizeci şi patru de mii în a şasea, o sută douăzeci şi opt de mii în a şaptea, două sute cincizeci şi şase de mii în a opta, cinci sute douăsprezece mii de franci în a noua... Vă atrag atenţia că am şi depăşit obiectivul.

Băştinaşul vru să protesteze.

— Permiteţi ! izbucni Cotentin de la Lourdeville. În luna a cincisprezecea urmînd această progresie geometrică, obţinem treizeci şi două de milioane şapte sute şaizeci şi opt de mii de franci, ceea ce este un rezultat plăcut. Vă prevăd obiecţiile ; fac mai mult, le şi aprob. Există greşeli de calcul... Asta şi aia... Mai mult, ajuns la o oarecare cifră, se găsesc cu greu în Hale două sau trei milioane de precupeţe ca să ia cu împrumut de la dumneavoastră cinci franci pe săptămînă. Asta este greutatea. De aceea, după cincisprezece luni, domnul Schwartz, cînd s-a însurat, nu avea decît patru sute de mii de franci, adică a optzeci şi doua parte din ceea ce ar fi trebuit să

aibă urmînd riguros principiul. Şi totuşi, mulţi oameni l-au acuzat că a găsit, ca să-şi întregească suma, vreun obiect care nu era chiar pierdut...

În timp ce galeria rîdea sau se minuna, Similor urmărise cu aviditate calculele acestuia, pe cît de exacte, pe atît de avantajoase. De foarte mult timp căuta el un mijloc de a se scălda în aur. Se pregătea tocmai să intre politicos în vorbă cu domnul Cotentin de la Lourdeville, ca să-l întrebe unde se procurau primele mii de franci, cînd un atelaj ieşit din comun care mergea în trap de-a lungul, unuia din malurile canalului, atrase deodată atenţia pasagerilor.

Era un fel de coş, pus pe două roţi de roabă şi tras de un cîine dog.

Vizitiul acestei trăsurici era un om cu barbă roşcată, al cărui costum semăna cu cel al comisionarilor.

Într-o clipă, toţi pasagerii se repeziră la balustradă să privească şi să strige :

— Trei-Labe ! Uite-l pe Trei-Labe, cu rădvanul lui !

— Trei-Labe, estropiatul de la curtea lui Plat-d'Etain !

— E duminică : se duce să supeze la frumoasa lui.

— Baronul Schwartz...

— Contesa Corona...

— Bună ziua, Trei-Labe !

— Huo ! Cerşetorule !

Astfel se exprimau precupeţele din Severin şi tinerii de bani gata de la Vert-Galant. Numai Similor, trebuie s-o spunem, spre lauda lui, şi-a ridicat vechea pălărie cenuşie şi a spus curtenitor :

— Vă salut, domnule Mathieu !

Domnul Mathieu sau Trei-Labe, cum veţi vrea să-l numiţi, nici măcar nu întoarse capul.

Numai după ce vasul îl depăşi, privirea lui batjocoritoare cuprinse întreaga punte. Văzînd-o pe fata frumoasă care visa plină de tristeţe, trăsăturile obrazului lui se îmblînziră şi zîmbi.

II

O ŞTIUCĂ DE PAISPREZECE LIVRE [1]

Nu avem pretenţia să afirmăm că „Vulturul din Meaux nr. 2" ar fi fost, în seara aceea, teatrul unor întîmplări prea dramatice ; noi relatăm, doar, pe rînd şi aşa cum au avut loc unele mici incidente

---

[1] Livră, măsură de greutate în Franţa = 489,50 gr. ; în Anglia — 453 gr.

care au fost de-ajuns să stîrnească interes. Este, în orice caz, un început. Dar aici, pe aproape, în pădurea Bondy, întîmplarea nu a semănat decît o ghindă, puțin mai mică decît un miez de nucă, și în acel loc se ridică azi un stejar falnic.

La o distanță de o leghe de echipajul lui Trei-Labe, cerșetorul căruia glumele de pe malul rîului îi puneau în circă un baron drept bancher și o contesă drept favorită, doi bărbați pescuiau, nu departe de faimosul castel Boisrenaud, care își avea debarcaderul lui propriu. Domnului Schwartz, stăpînul castelului Boisrenaud și unul dintre principalii acționari ai vasului-poștă, i se cuvenea pe deplin acest privilegiu.

Cei doi bărbați stătea foarte aproape unul de altul. Un pictor ar fi putut intitula subiectul : Bogatul și Săracul. Săracul, mai prost îmbrăcat chiar decît ambițiosul nostru Similor, avea înfățișarea unui infirmier fără slujbă, purtînd o uniformă foarte uzată de băiat de farmacie ; șorțul de pînză cenușie, cu buzunar în față, nu mai arăta decît ca o zdreanță. Era un bărbat brunet, cu părul negru zburlit care ieșea de sub o pălărie de pai soioasă, cu borurile rupte în două-trei locuri ; fișiile părții de sus a șorțului acopereau într-un fel un piept dezvoltat, iar umerii lați întindeau energic postavul uzat al hainei. În pantalonul soios și învechit, în locul pulpelor falnice ale lui Similor, se bălăbăneau două catalige ciolănoase și crăcănate, parcă prea subțiri ca să suporte acel tors atletic și acel cap mare, de negru degenerat. Între el și Similor, trecînd peste doza de urîțenie aproape egală, exista deci o totală lipsă de asemănare ; totuși, nu se știe cărui fapt, cînd vedeai pe unul din ei, te gîndeai la celălalt. Există legături tainice care asociază ideile ; cîteodată te gîndești la acel „aer de familie" ; și, într-adevăr, cei doi aparțineau întru totul marii familii a sărmanilor amăriți parizieni.

Se poate oare numi pescar un om care lasă să spînzure în apă o sfoară legată de un băț și prevăzută cu un ac strîmb ? Da, dacă prinde pește. Ei bine, amărîtul acesta prindea crăpcean după crăpcean ; în ciuda instrumentului său rudimentar și a cîrpei legate în patru colțuri care îi servea drept geantă, el avea de pe acum o cantitate serioasă, pe cînd vecinul său, cel de-al doilea pescar, nu ademenise nici măcar o albișoară.

Acesta din urmă era totuși un adevărat pescar, un pescar clasic ; purta cu el un întreg arsenal de distrugere : încălțăminte impermeabilă, acoperită cu ghetre lungi de mușama, fabricate la New York, special pentru pescuitul balenei în mările polare ; ghetrele erau agățate de niște pantaloni scurți din piele de căprioară, de care se prindea în nasturi o cazacă marinărească, model englezesc, stofă canadiană. Casca, în formă de felie de pepene, venea direct din New Orleans... Două curele, puțin mai înguste decît centironul cu

diagonală al jandarmilor, susţineau într-o parte trusa de pescuit, în cealaltă, caseta cu alimente ; o cutie suplimentară, conţinînd — cu tot respectul datorat cititorului — un sortiment rafinat de muşte indigene şi exotice, atîrna la cingătoarea de piele lăcuită. Lîngă el stăteau aliniate undiţe minunat înzestrate, unele simple, altele cu mulinetă, un vas de argint plin cu sînge de vită şi mai multe piase de mînă pentru a uşura eventual tolba încărcată cu peşte prea mare.

Însă pescarul era, dacă se poate spune aşa ceva, şi mai frumos decît echipamentul lui. Un smoc de păr ieşea de sub cascheta felie de pepene, un smoc blond, ondulat, ca la copii ; obrajii plini, rotofei, îmbietori, păstrau acea prospeţime lucioasă, uşor pătată, a omului de 50 de ani conservat cu grijă ; membrele lui erau subţiri, dar pîntecele sănătos, bombat, rotunjea foarte elegant cazaca. Ţinea grav trestia şi executa cu precizie toate prescripţiile din *Manualul de pescuit fluvial*, legat în piele roşie şi cu dungi aurii, de care nu se despărţea niciodată.

Trebuie să trecem peste dispreţul profund şi reciproc pe care şi-l arătau cei doi pescari. Cel cu sfoara, care prindea crăpcean după crăpcean, părăsea din cînd în cînd locul şi, traversînd drumul de remorcare, se ducea în lanul de lucernă vecin pentru a controla un obiect aşezat acolo ; de fiecare dată cînd îndeplinea acest ritual, chipul lui bizar căpăta o expresie de înduioşare ; la întoarcere, nu uita să-şi privească vecinul cu un aer provocator şi răutăcios ; pescarul, stăpînul acelor instrumente perfecţionate care valorau cît toţi crăpcenii din canal, îi răspundea atunci rivalului său cu ocheade piezişe, în care invidia rivaliza cu dispreţul. Încă nu îşi vorbiseră.

— Burghezule, spuse deodată sărmanul amărît, scoţînd din apă o albişoară neastîmpărată doar la cîteva degete de mulineta fastuoasă, dar nemişcată, a amatorului, vă distrează să pescuiţi aşa, duminica ?

— Omule, răspunse celălalt de la înălţimea grandorii lui, eu nu bag în seamă moluştele acelea de care dumneata pari foarte mulţumit.

— Dar ce bagi dumneata în seamă, burghezule ?

— I-am făgăduit doamnei Champion o ştiucă de patrusprezece livre... Tăceţi din gură, vă rog, căci sunetul glasului omenesc îndepărtează peştele.

— Şi dumneata burghezule, în loc de o ştiucă, o să-i duci un chix ?

Domnul Champion se sumeţi, vrînd să taie scurt o discuţie compromiţătoare, dar nu fu nevoie. Amărîtul îşi schimbase dintr-o dată atitudinea şi ciulise atent urechile.

Oriunde este apă, zgomotele se aud de la mare depărtare. Un sunet nedesluşit şi înfundat, binecunoscut locuitorilor de pe malurile

canalului, venea din direcția Parisului. Omul cu sfoara nu ascultă decît o clipă și fața lui slabă deveni solemnă.

— Vasul-poștă ! zise el. S-a terminat cu risul. Acuma o să știm !

Și în aceeași clipă, își înfășură la iuțeală undița improvizată și o puse în buzunar.

Domnul Champion tuși, se roși și spuse :

— Cît vrei pe moluștele dumitale, omule ?

Omul cu sfoara aștepta fără îndoială această propunere, căci surizînd îi răspunse :

— Or să-i facă, în orice caz, plăcere doamnei, în locul știucii de paisprezece livre !

— Nu zău ! izbucni domnul Champion indignat. Am eu aerul unui om care aduce de prăjit acasă ?

— Oh, nu, răspunse degrabă omul cu sfoara, în nici un caz !

— Îți cumpăr vietățile acela microscopice ca să le folosesc drept momeală la undițe.

Cîrpa fu deznodată și crăpcenii argintii luciră pe iarbă în ultimele raze ale soarelui.

Fără voia lui, domnul Champion le învăluia într-o privire senzuală. Dar galopul atelajului se făcea auzit în mod distinct.

— Cinci centime bucata, spuse amăritul ; asta din cauza doamnei.

— Un franc totul, oferi domnul Champion.

Omul cu sfoara se pregătea să înceapă tocmeala, cînd capetele cailor apărură la taluzul podului. Atunci întinse repede mîna și mai curînd smulse decît luă moneda de un franc dintre degetul mare și arătătorul domnului Champion. Fără să adauge un cuvînt, își luă cîrpa de pe jos, lăsînd crăpcenii împrăștiați prin iarbă, și se repezi spre cîmpul de lucernă care se întindea între drumul de remorcare și pădure. Era și timpul, dacă, așa cum ne-am dat seama, omul cu șorțul de farmacist avea interes să evite întîlnirea cu vasul. Caii, lansați în plină cursă, veneau peste pescarul de știuci, ocupat acum să-și strîngă crăpcenii, cîțiva dintre ei rămînînd risipiți prin iarbă în momentul în care tocmai se apleca să lase să treacă frînghia care lega atelajul de vas.

— Oh-he, domnule Champion ! strigă căpitanul. Mereu de nădejde la post ? Am avut noroc la pescuit ?

— Destul, destul, domnule Pattu, în ciuda spaimei pe care acest nou mod de navigație o răspîndește printre locuitorii undelor.

Spunînd acestea, orgoliosul arăta cu o modestie triumfătoare crăpcenii pescuiți de amăritul lui vecin.

„Vulturul din Meaux nr. 2" îi lunecă prin față ca o nălucă.

În tot acest timp amăritul sărman se strecurase pe după șirul de mărăcini care despărțea cîmpul de lucernă de drumul de remorcare. Cînd văzu că trece vasul, își strecură capul creț printr-un luminiș al mărăcinișului și privi cu atenția încordată. O frămîntare nervoasă îi agită imediat tot corpul, fața lui pînă atunci roșie deveni palidă și o lacrimă îi străluci sub pleoape.

— Ah, Similor, Similor ! murmură el cu voce plîngăreață. Deci e adevărat că înșeli prietenia !

Marile emoții sînt scurte. De altfel Similor exercita asupra lui Échalot o atracție irezistibilă. Cu dosul mîinii tremurînde, acesta din urmă își șterse ochii și se repezi. Dar nu făcu decît un pas.

— Saladin ! zise deodată surprins. Era să-l uit pe Saladin !

Se întoarse și luă din lucernă un obiect de formă lunguiață, greu de ghicit ce reprezenta, dar care semăna cu acele manechine care se văd pe la teatre, în prologul melodramei, care mai tîrziu trebuie să devină, după sexul lor, junele prim sau eroina piesei. Manechinul acesta avea o curea ; Échalot își trecu pe după gît cureaua și, aruncînd obiectul la spinare, spuse :

— Fii liniștit, Saladin !

Apoi o luă la fugă de-a lungul mărăcinișului, cu o iuțeală neașteptată față de aspectul lui greoi. Intenționa, fără îndoială, să se ia la întrecere cu galopul cailor. Curînd, fața lui se congestionă, puternic și sudoarea îi scălda tîmplele, dar alerga întruna, pîndind de pe deasupra mărăcinișului nava plutitoare și spunînd întruna numele lui Similor.

După vreo patru-cinci sute de pași, obiectul zdruncinat peste măsură, se trezi și începu să țipe ca un pui de vultur. Că era din carton sau nu, avea o voce nemaipomenită. Échalot începu să-l dojenească cu blîndețe, fără să încetinească pasul :

— Taci, cioculețul lui Bibi ; am să ți-l astup, Saladin, dacă mai continui ! Mergem la tăticu, vezi bine, mierlă jerpelită !

Saladin țipa mai tare.

Se moare din cursele acestea disperate ? Martor poate fi soldatul lui Leonidas, care a adus spartanilor prima veste a luptei de la Termopile. Din fericire pentru acest eroic și sensibil Échalot, goana cailor încetini dintr-odată, cînd să dea colțul după un codru de stejari, de unde începe cîmpul deschis care formează o rariște între Sevran și drumul Allemagne. În mijlocul unui peisaj minunat, apăru castelul Boisrenaud ; curînd se ajungea la debarcaderul baronului Schwartz.

Échalot își trase spre piept pachetul ținut pînă atunci în spinare și puse mîna direct pe ciocul lui Saladin.

De pe vas coborîră trei persoane ; mai intii, domnul Cotentin, cu pantofii lui cu scîrţ, o porni pe aleea presărată cu nisip care ducea la castel ; apoi, tînăra fată cu voal negru urmă agale aceeaşi direcţie ; în sfîrşit, Similor, uşor ca un fulg, după ce adresă un salut curtenitor adversarului său, se îndreptă în vîrful picioarelor înapoi pe drumul de remorcare. Échalot, ascuns după un tufiş, îl privea plin de admiraţie, răsuflînd ca o focă ; cu o mînă îl sufoca pe Saladin, iar cu cealaltă îşi ştergea sudoarea de pe frunte.

„Nu pentru fete tinere bate el drumurile, murmură Échalot. Aleargă pentru o grămadă de sforării care o să-i aducă pieirea !... Dar, stai aşa ! noi sîntem aici, nu-i aşa, micuţule ? O să aflăm, în sfîrşit, despre ce e vorba !"

Pe drumul de remorcare, pe care Similor ţopăia în pantofii lui de pîslă, ocolind cu o sprinteneală graţioasă cele mai mici urme lăsate de recenta ploaie, un om grav venea cu paşi măsuraţi, privind liniştit curgerea apei şi învîrtind între degete, ca un marchiz de la Comedia Franceză, o tabacheră de argint, încrustată cu email negru. Acest gen era de o perfecţiune atît de aleasă, încît chiar te-ai fi aşteptat să vezi tradiţionala dantelă de Malines la jabou şi jobenul la subţioară. Dar nu era un marchiz, dacă nu cumva urgia vremurilor îl va fi decăzut prea mult. În loc de frac de mătase, purta numai o haină de culoare închisă, tăiată simplu şi împodobită cu nasturi albi ; domnul Schwartz, puternicul financiar care domnea în această parte de ţară, alesese pentru valeţii lui această livrea trainică amintind uniformele băieţilor de la Banca Franţei.

Nu era deci decît un valet, cu toate că avea obiceiul să stea cu pălăria pe cap cînd vorbea reprezentanţilor vreunor autorităţi din Sevran, din Livry şi din Vaujours, care, la rîndul lor, ţineau pălăria în mînă.

Similor se duse drept spre el şi, scoţîndu-şi pălăria, intră în vorbă pe un ton timid şi blînd, întrebîndu-l :

— Am privilegiul să adresez cuvîntul chiar domnului Domergue ?

Domnul Domergue nu răspunse mai mult decît imoralul Pattu, căpitanul „Vulturului din Meaux nr. 2" ; dar dacă exista o demnitate respectată de Similor şi de semenii lui, este aceea a valeţilor de casă mare. În ţinuta omului cu livrea există ceva care ameţeşte şi fascinează. Similor, bănuitorul Similor, nu se supără cîtuşi de puţin şi aşteptă.

Influentul Domergue era distrat : privea pe drumul de remorcare la acel bizar vehicul despre care am vorbit, acel coş al lui Trei-Labe, tras de un cîine dog. El surîdea cu o cumsecădenie arogantă şi se şi dădu la o parte înspre tufele de mărăciniş, ca să facă loc echipajului estropiatului.

Trei-Labe își îndemna dogul și sosea în goană.

Trecînd prin fața domnului Domergue, acesta schiță un semn familiar din cap.

— Bună ziua domnule Mathieu, îi spuse politicos servitorul. Merg afacerile, după cît se pare!

Fața pămîntie și bărboasă a lui Trei-Labe schiță un surîs de gheață ca al măștilor. Îi răspunse:

— Banul se cîștigă greu; vin să vorbesc despre banii mei. Domnul baron este acasă?

— Pentru dumneavoastră întotdeauna, domnule Mathieu.

Echipajul lui Trei-Labe o și pornise pe aleea castelului. Domnul Domergue adăugă ca pentru sine:

— Ciudat capriciu are și domnul baron ca să vorbească cu individul acesta!...

— În privința asta, spuse Similor, prinzînd din zbor ocazia să înceapă discuția, eu nu-mi revin din uimire.

Domnul Domergue coborî spre el o privire distinsă și îl măsură de sus pînă jos. Similor făcu cu ochiul și continuă:

— Drept care misterele abundă din toate părțile în jurul nostru...

— Ce vrei, prietene? îl întrerupse domnul Domergue.

Similor, coborînd vocea și punînd mîna în colțul gurii ca să nu piardă nimic din răspunsul lui, îi răspunse:

— Nu vă fie teamă; mă bucur de totala încredere a tînărului.

— Care tînăr?

— Domnul Michel, zău!

Obrazul servitorului se destinse auzind acest nume.

Échalot, tot la pîndă, cu gura căscată și gîtul întins, făcea eforturi nemaipomenite să audă. Similor continuă, luînd o poză teatrală:

— În consecință, sînt însărcinat să vă întreb pur și simplu *dacă mîine se va lumina de ziuă*. Asta e!

III

CASTELUL

Castelul Boisrenaud, unde pe vremuri își alesese reședința abatele de Gondi și pe care ducesa pe Phalaris și-l alesese ca refugiu din cauza învecinării lui cu Raincy, mai număra încă printre foștii lui oaspeți celebri pe dansatorul Trénitz, care a avut cinstea

de a le primi aici în 1798 pe doamnele Tallien și Récamier. La epoca în care se reia povestea noastră, castelul și minunatele lui atenanse erau de cîțiva ani proprietatea domnului baron Schwartz, care își propusese să-i aducă numeroase înfrumusețări. A înfrumuseța este un cuvînt viclean, vecin cu acel *mai bine* care este vechiul dușman al *binelui* după cum spune proverbul. Lucrurilor, ca și oamenilor, ar trebui să le lași hainele lor, și istoria artei citează monumente înfrumusețate cu cheltuieli mari, care, din capodopere necomplete cum fuseseră, au devenit totale platitudini.

Trebuie însă să spunem că vechiul castel Boisrenaud nu a avut de înfruntat o soartă atît de nemiloasă ; a fost pur și simplu dărîmat, pentru a se construi în locul lui o casă modernă, foarte frumoasă. Baronul Schwartz era un spirit clar și hotărît, care nu făcea lucrurile pe jumătate.

În vremea de demult cînd veneai de-a lungul malului, după ce lăsai în urmă ultimul luminiș al pădurii bătrîne și în fața ochilor se desfășura cîmpul cultivat, primul lucru care te izbea, singurul de fapt, era acel castel mic, cu profile îndărătnice și semețe, cu cele șase turnuri acoperite la întîmplare și cele trei corpuri principale fără legătură între ele, unul sugerînd Evul Mediu, iar celelalte două părînd să amintească vreo anecdotă bătăioasă și galantă a Frondei. Parcul se întindea ca un evantai în spatele castelului feudal și se învecina în toate direcțiile cu pădurea, de care nu îl despărțea decît un șanț adînc de ocrotire. Aleea care ducea de la castel la Vaujours era o perdea de plopi, de două sau de trei ori seculari, ale căror crengi făceau fiecare cît un copac de 50 de ani ; în regiune încă își mai aduceau aminte de acel gigantic perete de verdeață și de stejari enormi care umbreau aleea cotită ce ducea la Montfermeil prin înălțimile de la Clichy-en-l'Aunois.

Baronul Schwartz, într-o zi de scădere a acțiunilor în bursă, cumpărase totul foarte ieftin, fără să-i fi vizitat, ci într-un scop de pură speculație. Cînd a venit să hotărască asupra beneficiilor ce le-ar putea avea, peisajul l-a cucerit din prima clipă. Nu era un om lipsit de gust și, în felul lui, avea în concepție grandoarea. Numai castelul îi displăcuse, pentru că baronul Schwartz era fiu al prezentului, care urăște trecutul. În loc să împartă acest paradis și să-l vîndă cu șaptezeci și cinci de centime metrul, transformîndu-l într-unul din acele locuri plăcute, unde oamenii din Paris vin să-și construiască căsuțe fermecătoare, cum sînt cele din vecinătatea mormintelor de la Père-Lachaise, avu fantezia să cheltuiască vreo două milioane sau mai mult, după proporțiile care le-ar căpăta capriciul lui.

Asta nu însemna nimic ; banca lui era rîul din poveste în care apa curgea mereu ; cu toate că rangul lui financiar nu urca în timp

chiar pînă la Cruciade, avea o avere foarte serioasă, autentică și bazată confortabil pe un credit european ; se spunea despre el că împrumuta bani pe termen scurt și regilor.

Un palat nou, iată ceea ce place ! Puțin stilul de bursă : asta dă idei emoționante. Lucrurile gotice, de altfel, par să ignoreze banii, cu toate că banii fac uneori pasiune pentru ogivă, pentru creneluri și chiar pentru blazon... În jurul acestui palat alb ca marmora, minunățiile unui parc desenat în manieră englezească, catifeaua verde a ierbii, greblată dimineața și seara, apă strălucitoare într-un lac mare, curat ca o salatieră și a cărui naiadă să locuiască într-o țeavă de fontă, păsări lăcuite, pești pictați, vînat dresat, în sfîrșit, natura curățată de murdărie și demnă de noi : iată ceea ce încîntă !

Deci, la două sute de pași de vechiul castel, într-un amplasament ideal, zidarii erau ocupați cu construcția palatului ; în parc se trasau șerpuiturile noilor alei, se astupa șanțul de ocrotire ca să-l mute mai departe, el urmînd să împrejmuiască o sută de hectare de pădure bătrînă, achiziționată de curînd ; se bătea argila pe fundul lacului gata săpat ; chiar pămîntul începea să prindă formă (e nevoie și de accidente de teren) și locul care trebuia înălțat primea roabele de pămînt din locurile care trebuiau să fie mai adîncite. Sînt treburi fastuoase, auziți, și treburi de milioane ; nu este vorba să se ridice Mont-Blanc, nici să se sape cheile din Dauphiné ; muntele nu va avea decît douăzeci de metri deasupra văii : credeați oare că ne trebuiau zăpezi veșnice ? Cedrul din Liban va fi desigur adus acolo, și aceasta e de-ajuns pentru a așeza stîncile care vor veni de la Fontainebleau ; stînci grozave, legate între ele cu ciment roman ! Dacă vreți să rîdeți, rîdeți de agentul nostru de schimb care nu are decît șaizeci de pogoane la Verrières, cu cîteva tone de apă din Bièvre, ceea ce pentru el înseamnă un rîu ; agentul nostru de schimb rîde la rîndul lui de notar, care se mulțumește cu cinci hectare la Colombes și care omoară un cal bătrîn ca să-i urce apa din bazin !

Fiecare face ce poate : toate deșertăciunile sînt demne de respect.

Soarele dădea să apună în spatele copacilor care ascund în depărtare clopotnița din Aulnay-le-Bondy, cînd tînăra noastră cu voal negru de pe vasul-poștă se îndrepta spre grilajul aurit al castelului domnului baron Schwartz. Ea urma aleea cu un pas destul de grăbit, dar nesigur, aproape anevoios ; văzînd-o din spate, părea o convalescentă de-abia ieșită din casă. De altfel, totul confirma această părere ; oboseala îi apăsa silueta grațioasă, dar prea plăpîndă, care părea stingheră în rochia pe care o purta. De două sau

de trei ori, de-a lungul aleii, fu obligată să se oprească, să-şi linişteaseă respiraţia.

Echipajul lui Trei-Labe o ajunse din urmă cind ea nu era decit la jumătatea aleii, iar domnul Cotentin de la Lourdeville intrase deja în casă. Estropiatul o cunoştea, fără îndoială, căci obrazul lui încremenit schiţă un surîs, dar nu îi vorbi şi trecu înainte.

Tînăra îl urmări cu o privire distrată şi posomorită.

Cînd ajunse în faţa grilajului, Trei-Labe şi echipajul lui apucaseră să intre. Ea se odihni puţin şi mîna ezită înainte de a o apăsa pe clanţă.

— Cit de slăbită sinteţi, domnişoară Edmeé! se auzi în spatele ei. Pe cuvînt de onoare, nu vă recunoşteam.

Fata se întoarse repede, ca şi cum ar fi fost prinsă în delict, şi obrazul ei se împurpură uşor.

— Bună ziua, Domergue, răspunse ea. Am fost puţin bolnavă. Cum se mai simt la castel ?

Zîmbea, dar avea nu ştiu ce care întrista fermecătoarea blîndeţe a surîsului ei.

Pe Domergue, importantul valet care semăna a casier al Băncii Franţei, îl cunoaştem. Întrevederea lui cu prietenul nostru Similor nu fusese, se pare, de lungă durată, căci, un pas de plimbare şi fără să se grăbească, o ajunsese pe frumoasa călătoare. Dar, în afaceri, nu trebuie să judeci gravitatea unei întrevederi după durata ei.

De data aceasta Domergue îşi scoase cascheta şi faţa lui austeră se îmblînzi mult. Privit de aproape, avea aerul celui mai cumsecade om din lume. Numai că ştia să-şi păstreze rangul. Aici avea în faţă o femeie, şi toată lumea ştie că galanteria nu a adus nicicînd prejudicii rangului unui personaj sus-pus.

— Puţin bolnavă! repetă el. La noi toată lumea este destul de bine, mulţumesc, în ciuda dărîmărilor şi a cutremurului... Sînteţi extrem de palidă, pe cuvîntul meu... Puţin bolnavă!... Aici sînt noutăţi, ştiţi ?

— Nu, Domergue, nu ştiu nimic.

— Se vorbeşte de o căsătorie.

— Cu domnul Maurice ? îl întrerupse Edmée aproape veselă.

Domergue ridică din umeri.

— Asta nu ar fi o căsătorie! zise el. Vărul Maurice este în dizgraţie, ca şi domnul Michel. Am fost convins că domnul Michel va deveni ginerele nostru. Domnul baron nu s-ar fi opus, cu toată diferenţa de avere. Dar există piedici... Aţi sunat, domnişoară Edmée ?

Auzind ultimele cuvinte ale valetului, tînăra fată își schimbase culoarea de mai multe ori.

— Nu încă, răspunse ea cu vocea tremurîndă. Apoi adăugă : Blanche ! a și ajuns la căsătorie !

— Șaisprezece ani, zise Domergue, apăsînd butonul de aramă care puse în mișcare un clopot cu sunetul plin și sonor. Frumoasă ca un înger ! Ascultați : dotele de două milioane peșin nu au obiceiul să mucegăiască în depozit. Domnul Lecoq e cam la patruzeci de ani, dar cavaler frumos...

Tînăra fată repetă cu stupefacție :

— Domnul Lecoq !

— Da, da... așa se vorbește... și că are mîna lungă. Cu toate că eram convins că ar putea lua un bancher... Știți, s-a vorbit și de un duce ?

— Nu știu nimic, zise fata

— E drept. I se cădea domnului Lecoq. Iată unul care muncește din greu. De altfel, cîtă vreme nu s-a trecut pe la primărie... nu-i așa ?... Dar, intrați, domnișoară Edmée : știți că sîntem oameni de treabă și nu cu nasul pe sus. Are să-i facă plăcere domnișoarei să vă revadă, sînt sigur... Doamnă Sicard !

Doamna Sicard era o jupîneasă cu un aer serios, între două vîrste, dichisită, care se ținea tot atît de mîndră ca domnul Domergue, dar care nu surîdea. Vocea colegului ei o opri tocmai cînd urca peronul.

— Ia te uită ! spuse ea. Domnișoara Leber ! Apoi, nu fără o oarecare bunăvoință, care la ea valora foarte mult, spuse : Tocmai astăzi ți s-a pregătit camera.

— Am venit numai să salut doamnele, spuse fata cu o sfială nepotrivită față de primirea care i se făcea. Dacă vreți să o anunțați pe domnișoara...

— Pînă atunci, poftește în salon. Am să spun să-ți pună tacîmul. Dar îmi amintesc că... se întrerupse doamna Sicard, doamna baroană mi-a spus... da, exact... că dacă ai să vii, pe dînsa trebuie să o înștiințăm... De altfel, așa și trebuie.

Traversaseră vestibulul. Doamna Sicard urcă scara, în timp ce Domergue o introducea pe Edmée în salon. Paloarea fetei se accentuase dintr-o dată în așa măsură, încît părea gata să i se facă rău. Se așeză degrabă într-un jilț și își duse batista la buze.

— Niciodată să nu vă lase să plecați la ore din astea și în asemenea stare ! spuse politicosul valet, care îi luă mîinile reci și i le încălzi într-ale lui. Sînteți, cum s-ar spune, de-ai casei, copila mea, și nu o dată am auzit-o pe doamna baroană spunînd că o profesoară de pian ca dumnevoastră este o prietenă.

— Un pahar cu apă, te rog, îngăimă Edmée. Şi vrînd parcă să se scuze, adăugă : Am fost puţin bolnavă.

Domergue ieşi în fugă. Nu era unul dintre cei care luaseră parte la masacrele din septembrie, şi poate nu-i trecuse niciodată prin minte un gînd atît de îndrăzneţ :

„Puţin bolnavă ! Pe cuvîntul meu, e prea mult pentru unii, şi nu destul pentru alţii ! În povestea acestei copile e vorba de sărăcie !"

Boala grozavă care nu se poate ascunde ! Există nu ştiu ce simptome misterioase care te trădează, oh, sărăcie ! cu atît mai repede şi mai sigur cu cît victima ta pare mai potrivită ca să rămînă în afara neajunsurilor tale.

Această fiinţă delicată şi încîntătoare, Edmée Leber, era săracă ; îmbrăcămintea ei curată, dar atît de modestă, nu ar fi trădat-o tot atît cît timiditatea ei. Servitorii înţelegeau aceasta mai bine decît stăpînii ; servitorii au o subtilitate diabolică şi un simţ cu totul special cu care intuiesc sărăcia. În ochii lor sărăcia e prima şi cea mai adîncă dintre toate durerile ; poate au dreptate, căci din acest rău vin alte rele ! Domergue se gîndi că lui Edmée îi era foame.

Se înşela însă. Pîinea nu lipsea din casa mamei lui Edmée, cu toate că celelalte lipseau. Dacă Edmée nu ar fi avut pîine, s-ar fi hrănit cu febra ei.

Cum rămase singură, pe obraji i se prelinseră lacrimi mari pe care numai mîndria i le reţinuse. Ridicîndu-şi voalul, în lumină apăru chipul unei fete de 18 ani, cu trăsături minunate, dar pe care suferinţa îşi lăsase amprenta. Era şi drăgălaşă, şi frumoasă. Ar fi greu de spus de ce puritatea absolută a liniilor feţei şi fineţea detaliilor ei nu l-ar fi putut ajuta pe un pictor să redea asemănarea fidelă cu modelul. Nu se putea să nu fii tulburat privindu-i ochii umezi de sub fruntea încununată de un minunat păr blond ; nasul cu linii precise şi fine ; gura, din păcate, atît de serioasă, dar în care se ghiceau comori de surîsuri ! Şi totuşi nu aceasta era Edmée. Ceea ce frapa şi ceea ce fermeca plutea în jurul ei ca o suflare, o rază, armonie şi parfum, o emanaţie aproape nefirească, într-un cuvînt, o fiinţă plină de blîndeţe şi de cinste.

Salonul era somptuos, mobilat în genul roman, după o modă care revenea cu greu la acea vreme, fiind încă înfrîntă de fantezia creatoare a Renaşterii şi a Evului Mediu. Privirea înlăcrimată a lui Edmée înconjură camera şi se opri o clipă asupra pianului.

Pianul parcă îi vorbi, căci se pomeni zîmbind şi murmurînd cu amărăciune :

„Blanche se căsătorește cu domnul Lecoq !"

Deasupra pianului era un portret al unei fetițe : o brunetă veselă care rîdea.

„S-ar putea să fie așa ! adăugă Edmée. Blanche, inimioară scumpă !"

De o parte și de alta a șemineului etrusc din marmoră violet, împodobit cu mozaicuri și încărcat cu fel de fel de curiozități pompeiene, atîrnau două alte portrete, ale căror rame, de o extremă bogăție, striveau parcă pictura, cu toate că purtau semnături de prestigiu ai maeștrilor Restaurației. Unul reprezenta un bărbat în jur de 25 de ani, cu umeri înguști, slab, cu trăsături inteligente și voluntare ; celălalt, o femeie foarte tînără, aproape tot atît de frumoasă ca Edmée, și care, ca și ea, avea același farmec mai mult în expresie decît în trăsăturile perfecte ale obrazului.

Cînd privirea lui Edmée căzu pe această ultimă pînză, ochii ei avură o tresărire și sîngele i se urcă în obraji. Se ridică, în ciuda oboselii mari care, cu o clipă înainte, o prăbușise în acel jilț ; traversă tot salonul cu mersul anevoios și se opri în fața căminului. Portretul părea să exercite asupra ei un fel de fascinație. Oare întregul portret ? Nu, o parte din el mai curînd ; căci privirea i se concentră într-un singur punct, lîngă obraz. Doamna baroană Schwartz pozase de trei sferturi ; purta o rochie de ceremonie. Un turban așezat pe o parte acoperea una din urechi, iar cealaltă, albă, delicată și împodobită cu un simplu diamant, ieșea din bogatul ei păr negru. Urechea îi atrăgea privirea lui Edmée, și poate nu chiar urechea, căci aceasta se vedea foarte bine ; dovadă că tînăra fată — cu toate că era suferindă și obosită — se urcă pe un scaun să poată vedea mai de aproape.

Timp de cîteva minute examină atentă. Se concentra cu întreaga ei ființă. Tremura și obrazul își schimba mereu culoarea.

Se auzi un zgomot de pași ; coborî degrabă și fără voie spuse :

— Era chiar ea !

Domergue intră aducînd o tavă.

— V-am făcut să așteptați, scumpă domnișoară, începu el.

— Puțină apă ! îl întrerupse Edmée cu vocea pierită și fără vibrație.

— Cum vă simțiți ? întrebă valetul în timp ce ea bea cu înghițituri mari.

— Mai bine, vă mulțumesc.

— Sînteți atît de schimbată ! Și cum vă tremură mîna...

— Mult mai bine ! repetă Edmée cu nerăbdare. Apoi adăugă cu mai multă răceală : Aș vrea să o văd pe doamna baroană numaidecît. Și, te rog, spune să nu mi se pregătească odaia și să nu mi se pună tacîm la masă.

Domergue o privi mirat. În ochii lui era și tristețe, și milă. Ieși.

Edmée rămase din nou singură în salon. Se așeză lingă fereastră, ca să aștepte.

Ferestrele dădeau spre grădină și jaluzelele erau lăsate în jos. Distrată, Edmée se uită printre zăbrele și văzu pe magnifica peluză de unde soarele tocmai plecase o mulțime de oaspeți răzlețiți în mici grupuri. Nici Blanche, nici mama ei, baroana, nu erau acolo. Două doamne, de o oarecare virstă, jucau badminton[1], cu o veselie destul de prefăcută ; cițiva domni se adunaseră în jurul domnului Cotentin, care ținea în mină ziarul de seară.

Cițiva se plimbau pe aleile de sub ferestrele castelului și vorbeau.

— Nu văd în povestea asta, se auzi unul dintre ei, decit ceva perfect onorabil. Domnul baron își amintește că la începutul carierei lui a fost bancherul săracilor.

— Meserie bună ! răspunse interlocutorul acestuia.

— Deseori se cîștigă serios cu săracii !

— Poți fi în același timp abil și filantrop, spuse Cotentin. Asta și aia !

— Circulă prin lume povești nemaipomenite ! Am auzit, de pildă, că un sărac își cumpăra în fiecare an de o mie sau de o mie două sute de franci rente de stat.

— Un cerșetor din Lyon, doamnă, și-a înzestrat recent fata așa cum nu sintem noi în stare.

— Dar povestea orbului care avea o sută cincizeci de mii de franci în salteaua de paie ?

— Acest Trei-Labe este o făptură foarte ciudată !

— Unde s-o fi ascunzînd domnul baron ? se auzi întrebindu-se din fundul grădinii.

O fereastră de la primul etaj se deschise, și domnul baron răspunse :

— Sînt al dumneavoastră ; termin îndată o afacere.

— Cu Trei-Labe ! încheie careva fraza cu voce scăzută.

Edmée Leber nici nu mai asculta ; începuse să viseze. Ochii, pe jumătate închiși, își coborau privirea spre covor, fără să-l vadă, și capul ei frumos și-l sprijinise în mînă.

— Haideți puțin să vizităm grajdurile acestui capitalist de tip nou, se mai auzi pe sub ferestre.

Răspunsul și glumele care urmară se pierdură în depărtare.

Sosirea unui nou client făcuse senzație printre musafirii castelului Boisrenaud. Banii nu au miros ; acest însemnat adevăr,

---

[1] Badminton, un fel de tenis, jucat cu mingi de plută, cu pene.

chiar dacă ar fi uitat de restul lumii, ar trebui găsit din nou și inscris pe ușa oricărei bănci; dacă Trei-Labe era un om al banului, i se cuvenea de la sine o bună primire; nu există nici o îndoială în această privință. Dar banii se primesc de obicei de la casierie; pentru această operațiune nu e nevoie decît de un funcționar; de ce atunci Trei-Labe și echipajul lui grotesc treceau pragul somptuosului castel tocmai în această zi de sărbătoare, cînd milionarul nu-și primea decît prietenii?

Era un motiv de bîrfă. Regulamentul la castelul Boisrenaud interzicea să se vorbească despre afaceri. Domnul baron Schwartz își lăsa invitații pentru a-l primi pe Trei-Labe în biroul său. Discutau oare despre politică?

Toată lumea cunoștea povestea lui Trei-Labe, căruia servitorii domnului baron primiseră ordin să-i spună domnul Mathieu. Personaj de mult timp celebru în cartierul porții Saint-Martin, Trei-Labe își lărgise sfera de influență pînă la Madeleine datorită relațiilor sale cu domnul Schwartz.

Venise într-o zi, nimeni nu știa de unde, în curte la Plat-d'Étain, sediul unei întreprinderi de mesagerii, care, înaintea stabilirii căilor ferate, deservea întreaga periferie de est a Parisului. Coborîse din coșul lui, tras de un cîine, și se dusese pe jos, adică se tîrîse pe mîini și pe burtă, pînă la birou. Acolo făcuse cele de cuviință pentru a căpăta dreptul de a se instala în curte, în calitate de factor poștal. Numaidecît după aceea, punîndu-și în mișcare mîinile, înarmate cu palete, și restul corpului, adăpostit într-un fel de coș pe roate, se așezase exact în locul unde se opreau trăsurile la sosire.

La început îi fusese greu. El nu avea, trebuie să o recunoaștem, nici una din calitățile fizice ale factorului poștal, dar calitățile morale le înlocuiau cu prisosință. La Paris, de altfel, tot ce e bizar e mai interesant, și dacă un ciung de ambele brațe va picta cu piciorul tablouri istorice, el va obține la noi un frumos succes de prestigiu.

Trei-Labe, mergînd cu picioarele în buzunare — cum spuneau glumeții în cartier — stîrnea acea senzație care precede și pregătește gloria. Își instalase pe spate patru cîrlige care îi serveau în loc de mîini și de care el fixa cu foarte multă abilitate coletele. La îndemînă atîrna un fluier pe care vizitiii stației începură foarte curînd să-l cunoască: un fluierat chema un cupeu; două — o birjă; trei — o cabrioletă; după opt zile, toate acestea deveniră o regulă, ca și cum Trei-Labe ar fi fost salariat al guvernului. Pentru paza lucrurilor, nu mai era altul ca el; cît despre discuțiile referitoare la beneficii, care trebuiau să fie duse cu func-

ționarul de la încasări, el îți aranja treburile într-o clipă. Ați auzit de puterea ce o exercită asupra tribunalului anumiți avocați? Trei-Labe cîștiga toate cauzele pe lîngă doamna Tourteau — după Dumnezeu singura stăpînă a cabanei unde se înscriau călătorii și bagajele.

Și să nu credeți că i-a trebuit mult timp să măsoare în lung și în lat curtea de la Plat-d'Étain. Mîinile îi erau agile și avea un fel extraordinar de a mișca învelitoarea care îi cuprindea picioarele. Mersul lui semăna cu cel al unei șopîrle, și orice s-ar spune despre lenea ei, șopîrla merge foarte repede.

Un anonim de geniu i-a găsit o poreclă: Trei-Labe. Aceasta simboliza aidoma infirmitatea lui vrednică de milă. Toată lumea cunoaște elanul prodigios pe care îl poate da o poreclă unei celebrități populare. Mathieu, estropiatul, ar fi făcut poate avere; Trei-Labe însă făcu de-a dreptul furori, iar colegii lui, înfrînți, părăsiră lupta.

Imediat în urma gloriei, vin două divinități: una se cațără, urcînd din adîncul infernului, iar cealaltă zboară în picaj, coborînd din cer. Ele se numesc Invidia și Poezia.

Invidia a împrăștiat pe socoteala lui Trei-Labe acele o mie de zvonuri care sînt în stare să distrugă o reputație șubredă, dar care pot mări faima cuiva; ea îl acuza pe Trei-Labe că e de-al poliției sau că face parte dintr-o asociație de răufăcători: două afirmații cu care Parisul este într-atît de generos, încît pînă la urmă le atribuie chiar pe amîndouă aceleiași persoane, în ciuda aparentei lor incompatibilități.

Poezia, fiica zeilor, scuturînd asupra favoritului minunatele flori din grădina ei, l-a înconjurat pe Trei-Labe cu o aureolă strălucitoare; ea îi atribui bogăția, acel farmec irezistibil; ea lăsă să se înțeleagă că strîngea undeva o comoară fantastică. Demult nu se mai credea în vrăjitori, dar supranaturalul tot mai dăinuie; Poezia a făcut din Trei-Labe un fel de stirpitură care își schimba pielea la anume ore și, părăsindu-și înfățișarea nenorocită, s-ar avînta spre sferele aurite ale eleganței aristocratice.

Poezia i-a mai atribuit și iubiri misterioase acestei reptile omenești. Ceva ca din poveștile lui Perrault, care împerechea monștrii cu prințesele. Se vorbea de o femeie tînără și frumoasă; pînă aici nimic imposibil. Dar femeia era și nobilă, și bogată.

Se credea în aceste povești absurde? Nu știu. Parisul este prea înclinat să nu creadă nimic pentru ca, la urma urmei, să le creadă pe toate.

Deci Poezia și Invidia au pus mînă de la mînă pentru a întregi gloria lui Trei-Labe. El nu părea să și-o ia în cap din cauza

aceasta. Serios și modest, continua să-și vadă de treabă, cu o grijă exemplară, și s-ar fi zis că nici nu bănuia existența fanfarelor care îi trîmbițau atîta faimă. El nu era cerșetor, dar primea din orice mînă și mulțumea grav celor care, văzîndu-i infirmitatea, își deschideau cu generozitate punga; primea milosteniile la fel cum își primea și salariul. Deprinderile lui erau nealterate, în ciuda zvonurilor care circulau; trăia singur și cu sobrietate.

Totuși, cronica nu mințea chiar pe de-a-ntregul. Era destul adevăr sub canavaua legendară a vieții lui Trei-Labe, pentru a justifica toate uimirile.

Trei-Labe era primit la domnul baron Schwartz; pe scara modestă care urca spre locuința lui neîngrijită, fusese întîlnită și fusese recunoscută o stea a cerului parizian, frumoasa contesă Corona. Astfel suna șarada, aruncată curioșilor de șopîrla de la Plat-d'Étain.

Astăzi baronul Schwartz se afla în cabinetul său, cînd un servitor veni să-l anunțe că domnul Mathieu așteaptă.

— Poftiți-l pe domnul Mathieu să urce! spuse de îndată baronul.

Domnul Mathieu coborî din echipajul lui fără prea mare greutate și ajunse la peron cu o agilitate originală: mîinile, agățate de trepte, îi împingeau torsul și adaosul care îi cuprindea picioarele. Executa totul destul de sprinten, spre marea uimire a celor care îi urmăreau toate mișcările. La capătul scării, un servitor îndatoritor vru să-i ridice partea paralizată a corpului, dar domnul Mathieu îi mulțumi spunîndu-i:

— Nu te obosi.

Cu toate acestea, după ce intră în cabinetul bogatului bancher și după ce se tîrî pînă la trei pași de birou, domnul Mathieu, suspinînd ușurat, scoase din buzunar o batistă foarte curată și își șterse pe îndelete fruntea.

— Tare grăbit, deci, domnule Mathieu? întrebă baronul Schwartz zîmbind.

Cînd voia, avea un stil al lui acest baron Schwartz. Oamenii ajunși sînt excentrici fără să depună efort.

Datorită conciziei frazei sale, domnul baron își făcuse o faimă printre cei care aveau nevoie de el. Conform gramaticii, cuvîntul principal, cuvîntul prin excelență, este verbul; remarcați totuși că înlăturarea verbului nu face totuși fraza de neînțeles.

— Timp, bani! spunea deseori domnul Schwartz, traducînd în felul lui faimoasa axiomă a mult iubitei noastre Anglii.

în virtutea căreia el cîștiga pe an salariile a trei sau patru prefecți doar subînțelegînd verbele. Cu toate acestea, cei care îl cunoșteau mai bine știau că cea mai mică emoție îl determina să vorbească la fel ca toată lumea.

Trei-Labe răspunse înclinînd capul cu o respectuoasă politețe :

— Doream să văd puțin proprietatea domnului baron ; dar nu mi-aș fi permis să vin aici numai pentru plăcerea mea.

IV

TREI-LABE

Presupunînd că domnul Mathieu, poreclit Trei-Labe, ar fi fost unul din acei săraci care au 150 000 de franci ascunși în salteaua lor de paie, în cazul acesta, el nu mergea cu economia pînă la capăt. Vestonul de catifea cu nasturi de metal era aproape nou, și de sub el se vedea o rufărie bună, destul de curată. În schimb, coama arămie, stufoasă și nepieptănată, și barba zburlită ca un tufiș de mărăcini ar fi fost o fală pentru un pictor mediocru. În toată această dezordine, figura lui, de o gravitate stranie, atrăgea atenția.

Dacă s-ar fi făcut abstracție de infirmitatea vrednică de milă care îl tăia în două și îi îngrădea viața în partea de sus a trupului, Trei-Labe nu inspira, la urma urmelor, nici dezgust, nici milă. Un frizer ar fi făcut din el, doar tăindu-i părul și barba, o bună jumătate de burghez decent, liniștit și bine hrănit. Era un monstru, e drept, dar un monstru temperat, așa cum se cuvine să fie toți monștrii pădurii celei mai civilizate din Univers. Trebuie să mărturisim că mai toți copiii din cartier îl iubeau, pentru că uneori zîmbea și pentru că, în melancolia zîmbetului lui, era o nu știu ce bunătate atrăgătoare.

Ca înfățișare, domnul baron Schwartz era un fost uscățiv, care luase proporții. Pe aceștia îi recunoști de la o poștă ; prosperitatea îi umflă fără să șteargă cu totul linia colțuroasă a structurii lor inițiale. Au pîntecele țuguiat. Cînd grăsimea, simbolul răzbunător al victoriei, le copleșește cu totul autenticitatea scheletului, fericirea îi sufocă și trebuie doborîți, cum se doboară boii carnavalului.

Ei simt acest lucru ; se împotrivesc din răsputeri îngrășării devastatoare. Sînt convins că s-ar așeza cu plăcere pe foc, doar

să se topească. Iată un mare secret pe care am să vi-l divulg : nu există soldați obezi.

Exercițiul este pîinea soldatului ; aici e salvarea.

Baronul Schwartz era un om mic, gras, dar încă ager sub anumite aspecte. Adevărații Schwartz din Guebwiller rezistă mai bine decît ceilalți învingători. Către 30 de ani, cînd sînt ponderați, își păstrează o înfățișare înșelătoare timp de 15—20 de ani. Baronul Schwartz era un om fără vîrstă.

Secolul nostru vorbește cam ușuratic despre toate acestea și de aceea bietul romancier trebuie să îndulcească fără încetare realitatea *Castigat ridendo*[1] se spune despre marele Molière. Or, să pedepsești rîzînd, înseamnează să măgulești.

Dacă mi-ar asculta atent instinctele de venerație, aș descrie în genunchi portretul unui om ca baronul Schwartz.

Dincolo de accentul său alsacian, pe care gasconii înșiși căutau să-l imite, J.-B. Schwartz era un om deștept ; cu toate că nu frecventase școlile înalte, el își însușise vaste cunoștințe din *Dicționarul conversației* ; îi plăceau artele și ici-colo le ștergea de praf ; proteja literatura în persoana lui Sensitive, poetul, și a vodevilistului Savinien Larcin, funcționar la Père-Lachaise ; împrumuta bani regilor, fără dobîndă, cu condiția să i se înapoieze de două ori suma respectivă, și se ocupa, în schimbul unui procent de sută la sută, chiar de locuințele populației !

Astfel înflorește și fructifică J.-B. Schwartz cînd poate să apuce în trecere măcar un fir de păr al ocaziei pleșuve. În afară de explicația aritmetică dată de domnul Cotentin de la Lourdeville, poate mai există și ceva foarte neînsemnat, dar tot atît de sigur, că milioanele de care dispunea acum bogatul baron își trăgeau rădăcinile chiar din biletul de o mie de franci, dat lui de către domnul Lecoq într-o noapte agitată, pe o cărare pustie, în apropiere de Caen. Minunea din Cana Galileii înmulțise pîinile ; este începutul minunilor ; noi lăsăm această preocupare minoră în grija brutarilor și, manevrînd pe îndelete surîzătoarea alchimie a cifrelor, vom concentra, în loc să multiplicăm ; astfel, prin grija noastră, bănuții de aramă, risipiți pe fundul a o mie de pungi purtate la brîu, însumează doar o pîine, dar aceea este întîmplător de aur.

Unele împerecheri de cuvinte capătă o armonie generoasă, care nu exclude întotdeauna ideea de cîștig. Medicul și avocatul săracilor sînt indivizi care pot fi examinați din diferite puncte de vedere, lumea este plină de sceptici care cîntăresc beneficiile filantropiei. Domnul baron Schwartz avea bunul-gust să nu își renege începuturile ; chiar se mîndrea că a fost bancherul săracilor.

---

[1] *Castigat ridendo mores*, locuțiune latină ; îndreaptă moravurile rîzînd.

De multă vreme, totuși, nu mai era în situația de a atrage spre el micile economii ale oamenilor modești. Deci, trebuia să existe un motiv cu totul din afara preocupărilor financiare în raporturile sale cu domnul Mathieu, poreclit Trei-Labe.

— Ceva nou ? întrebă el simulînd indiferența.

Trei-Labe îl fixă cu ochii mari, nemișcați, umbriți de claia părului său încîlcit.

— Colonelul e pe moarte, răspunse el.

— Tare bătrîn ! mormăi domnul Schwartz.

— M-am gîndit că domnul baron...

— În regulă ! îl întrerupse cu indiferență bancherul. Problemă încheiată. Apoi adăugă imediat : Ocupat. Dă-i drumul !

— Se presupune că domnul colonel nu va trece noaptea asta, zise Trei-Labe.

— Contesa la Paris ? întrebă Schwartz.

Estropiatul dădu din cap în semn afirmativ.

— Și domnul Lecoq ?

— Și.

— În regulă ! zise iar domnul Schwartz. Nimic altceva ?

Sub răceala acestui stil se ascundea totuși o preocupare apăsătoare.

— Din moment ce domnul baron zice că e în regulă, înseamnă că-l interesează prea puțin ce se vorbește. Clădirea aceea era cam ciudată.

— Cancanuri ! făcu domnul Schwartz.

— Domnul baron mă însărcinase să mă uit atent la ferestrele de la etajul patru, din curtea de la Plat-d'Étain...

— Ah ! ah ! făcu bancherul, mult mai interesat decît voia să pară.

— Și să supraveghez și interiorul casei, care are intrarea prin strada Notre-Dame de Nazareth, continuă Trei-Labe, în legătură cu cei trei tineri, domnul Maurice, domnul Étienne și domnul Michel.

— Foarte bine ! spuse baronul, care căscă în dosul miinii strînse.

Căscatul, mascat pe jumătate din politețe, are o valoare diplomatică.

— Lung ! făcu el în chip de explicație.

— La vîrsta asta, continuă liniștit domnul Mathieu, nu mai are secrete.

— Femei ? întrebă domnul Schwartz.

— Nu prea multe... dar domnul Michel...

Baronul deveni atent în mod vizibil.

— Dar pe domnul baron nu-l interesează domnul Michel. Domnul Maurice este nepotul său.

Baronul își apăsă arătătorul pe vîrful nasului, ceea ce la el era un semn de mare nerăbdare.

— N-am să vă mai spun nimic de domnul Michel, făgădui Trei-Labe. Se întîmplă deci că domnul Maurice și prietenul său domnul Étienne să aibă vocație pentru literatură. Lucrează, lucrează ca niște ocnași, ca să scrie drame ; știu acest lucru de la vecinii lor, care îi aud declamînd și certîndu-se, de s-ar crede că vor să dea foc casei.

— Curios ! îl întrerupse bancherul.

— Adică nu mă credeți ? făcu domnul Mathieu puțin ofensat.

— Foarte curios ! repetă baronul. Dă-i drumul.

— Au vîndut tot. Nu se cîștigă bine din scrisul dramelor, care le sînt refuzate de către teatre. La început și domnul Michel lucra cu ei, dar acuma...

Trei-Labe tăcu brusc, rușinat că intrase fără voia lui pe calea digresiunilor.

— Caraghios ! zise baronul, al cărui gest păru să-l încurajeze să continue.

— Scuzați-mă, continuă Trei-Labe. Știu bine că domnul Michel nu vă interesează. Noi, ăștia din Normandia, sîntem cam limbuți...

Bancherul făcu un gest echivoc, în timp ce Trei-Labe continuă :

— Domnul Maurice este îndrăgostit, din rațiuni avantajoase, și dacă domnul baron ar vrea să-l căsătorească...

— O iubește pe fata mea, zise indiferent bancherul. Imbecil !

— Aș ! Domnișoara Schwartz este destul de bogată pentru doi !

Ultimele cuvinte le spuse pe un ton mieros. Baronul zise :

— Căsătoria, treabă făcută... aproape... Apoi își așeză picior peste picior și, cu un aer de totală indiferență, murmură un singur nume, urmat de un semn de întrebare : Michel ?

— Poate vreți să spuneți Maurice ? rectifică Trei-Labe.

— Michel ! repetă bancherul.

Un surîs înflori sub mustața zbîrlită a estropiatului. Cum șovăia totuși să răspundă, lăsînd să se creadă că nu a auzit bine, domnul Schwartz bătu din picior și strigă, de data asta în limba tuturor :

— Ce dracu ! nu mă lăsa să mă consum, domnule Mathieu ! Știi ceva despre individul ăsta dubios ? Hai !

Domnul Mathieu luă un aer uimit, sub care se ghicea o urmă de ironie.

— Dumneavoastră mi-aţi interzis, începu el, dar eu sînt cu totul la ordinele domnului baron. În definitiv, mai bine să te ocupi de nerozi dintr-ăştia ca Maurice şi Étienne. Domnul Michel o duce prost, scuzaţi cuvîntul. Trăieşte, Dumnezeu ştie pe unde, frecventează tripourile şi joacă pe miză mare...

— Pe miză mare ! Michel !

— Şi pierde de la două sute la trei sute de ludovici pe seară, mă rog, se duce la teatre, supează, face datorii absurde, dar le plăteşte !

— Le plăteşte ? repetă domnul baron. Comic !

Sări în picioare şi începu să se plimbe prin cameră.

Imediat ce-i întoarse spatele, expresia domnului Mathieu se schimbă atît de repede, încît părea transfigurat. Masca lui căpătă viaţă, şi ochii, deodată însufleţiţi, îşi îndreptară privirile agere spre fereastra larg deschisă. Oaspeţii veniţi la castel se vedeau împrăştiaţi în grupuri pe alei. Domnul Mathieu îi cuprinse pe toţi şi pe fiecare în parte. Privirea lui însă căuta pe cineva anume.

Cînd domnul baron, plimbîndu-se prin cameră, se întoarse iar cu faţa la el, Trei-Labe se uita în grădină cu o admiraţie resemnată.

— Iată un paradis ! suspină el. Scuzaţi !

— De unde ia el atîţia bani ? întrebă domnul Schwartz.

— Tînărul domn Michel ? Nu ştiu de unde. Dacă domnul baron va dori, mă voi informa.

— E mîna lui Lecoq în combinaţie ! gîndi cu voce tare bancherul.

Trei-Labe lăsă privirile în jos şi nu răspunse. Domnul Schwartz se încruntă.

După o clipă de tăcere, estropiatul reluă cu un fel de aversiune :

— Există o doamnă... care trebuie să fie foarte bogată.

Plimbarea domnului Schwartz se întrerupse o clipă.

— Tînărul ? întrebă el.

— Foarte frumoasă, răspunse Trei-Labe.

Ochii bancherului, fixaţi asupra lui cu insistenţă, cereau un răspuns mai clar.

— Nu e contesa ?

— Nu, răspunse prompt Trei-Labe.

Bancherul făcu un ultim înconjur al camerei, în prada unei agitaţii, apoi brusc se opri din nou.

— Domnule Mathieu, nu am nici un interes în povestea asta, zise el ; nu vreau decît să fiu de folos. Tînărul acela, domnul Michel a fost angajatul meu şi chiar ceva mai mult. Inima mea bună mi-a pricinuit destule bucluсuri ; dar sînt răsplătit de stima publică...

Dumneata știi o mulțime de lucruri despre această contesă Corona, nu-i așa ?

— Destul de multe, răspunse Trei-Labe. Colonelul îi va lăsa tot.

— Nu vorbesc despre asta ! i-o reteză scurt domnul Schwartz.

— E drept. Domnule baron, este în regulă.

Acum rolurile se inversau. Laconismul îl părăsise pe bancher. El întrebă : :

— Slavă domnului, nici pentru mine și nici pentru cei care îmi sînt apropiați nu am motive de îngrijorare și nici de ce să iau informații. Domnule Mathieu, poate ai motivele dumitale să fii discret ?

— Da, domnule baron, spuse Trei-Labe, am motivele mele.

Bancherul se învîrti pe loc.

— Timp, bani, mormăi el așezîndu-se iarăși la biroul lui. Treabă terminată. Bună seara.

Concediat astfel, Trei-Labe se tîrî numaidecît spre ușă. În prag se opri și spuse cu modestie :

— Mă bizuisem pe amabilitatea domnului baron...

Domnul Schwartz, care își și răsfoia hîrtiile cu o oarecare afectare, îl întrerupse :

— Dă-i drumul !

— Aș vrea numai să știu, zise pe același ton Trei-Labe, dacă domnul baron ar putea să mă recomande domnului Schwartz, tatăl domnului Maurice, pe care domnul baron l-a cunoscut la Caen, pe timpul Restaurației.

Obrajii bancherului păliră. Îi răspunse totuși, apăsînd pe ultimul cuvînt :

— Cunoscut tatăl lui Maurice la Paris !

— Nu vă supărați, reluă Trei-Labe, mă rog, la Caen sau la Paris. Am pe cineva care caută persoane din Caen : soția și fiica unui bancher. A fost bogat pe vremuri ; a ajuns sărac ca Iov, o poveste foarte curioasă, ce mai ! Vai ! Îl plictisesc pe domnul baron. Văd bine de altfel că nu e mulțumit de mine. Dar încep să îmbătrînesc și să capăt înțelepciune. Nu-mi place să privesc prea de aproape anumiți oameni și nici numite afaceri. Îi voi vorbi domnului baron altă dată despre acest domn Schwartz și despre această familie de bancher. Eu sînt sluga domnului baron...

Lăsă să se închidă ușa și dispăru.

Văzîndu-l plecat, domnul Schwartz făcu o mișcare, vrînd parcă să se repeadă după el.

„În povestea asta e mîna lui Lecoq, spuse el pentru a doua oară, așezîndu-se la loc. Îl simt tot timpul în jurul meu și uneori mi-e frică !"

Își lăsă capul în miini. Era foarte preocupat. După cîteva secunde, gîndurile i se schimbară.

„Soția mea !... șopti el în timp ce cute adînci îi brăzdau fruntea. Michel !..."

În secret, trebuie să notăm aici un amănunt. După ce a reflectat și poate a luptat cu el însuși, domnul baron a scos din buzunarul jiletcii o cheiță de oțel cizelat, o cheiță foarte frumoasă, ca cele care închid trusele de voiajale doamnelor. S-a uitat la ea și a șovăit.

Pe fața lui apăruse un surîs chinuit.

Ceea ce îl frămînta nu era o problemă de bani ; pentru problemele de bani domnul Schwartz nu șovăia niciodată.

După puțină ezitare, domnul baron deschise un sertar al secreterului în care găsi un buton de ceară de modelat.

Pentru ce îl avea ? Poate aveți și dumneavoastră ; poate și eu ; totuși, nici dumneavoastră, nici eu nu fabricăm chei false.

Într-o mînă ținea cheia delicată pe care o mîngîia cu o privire vicleană, iar cu cealaltă frămînta ceara care se încălzea și se muia între degetele lui.

Pe cînd Trei-Labe cobora scara în felul lui, un pas de femeie se auzi pe daleie coridorului de la primul etaj. Trei-Labe se opri, emoționat, gata să leșine.

Era doamna Schwartz, care, anunțată de Domergue, se îndrepta către salon, unde o aștepta tînăra noastră de pe vasul-poștă, domnișoara Edmée Leber. Trei-Labe o auzi spunînd :

„Nu e nevoie s-o deranjați pe fiica mea."

Vocea aceasta sonoră și plăcută, dar în același timp hotărîtă, produse asupra domnului Mathieu o impresie extraordinară. S-ar fi putut crede că în clipa aceea el, făptura de plîns, reptila omenească, lipită de pămînt, avea să se ridice deodată ca un om normal.

Trei-Labe aruncă o privire înapoi ; ochii întunecați scăpărau fulgere.

Dar dacă era stăpînit de dorință, în aceeași măsură îi fu și teamă, căci imediat trecu de ultimele trepte cu o iuțeală uluitoare. Cînd doamna Schwartz coborî la rîndul ei, urmată de Domergue, pe scară nu se mai văzu nimeni.

În salon Edmée era tot singură. Pe fața ei încîntătoare se reflecta rînd pe rînd expresia hotărîtă a îndrăznelii, o adîncă descurajare.

Suferea. Febra nu o lăsa să stea locului. Se lupta cu o toropeală vecină cu leşinul şi cu o spaimă maladivă care îi dădea impuls să se mişte, şi atunci obrajii ei palizi se colorau.

Un nume îi venea mereu pe buze, un nume pe care l-am mai auzit şi care nu demult reuşise să tulbure destul de puternic grava indiferenţă a domnului Schwartz : Michel...

La un moment dat se revărsă de la etajul superior o gamă strălucită, urcînd şi coborînd toate octavele claviaturii unui pian, cu o minune de prestidigitaţie.

Edmée surîse printre lacrimi.

Plecă de la fereastră, pentru a se reîntoarce în dreptul portretului. Capriciosul pian tăcuse. Prin ultima fereastră a salonului, în lumina crepusculului care se lăsa, trecu o rază de soare care scăldă portretul baroanei Schwartz. Edmée Leber, fascinată, rămase în contemplare.

Dar, lucru straniu, diamantul care strălucea de sub ondulaţiile generoase ale părului ei negru îi atrase atenţia cu o putere de nebiruit. Nemişcată, privirea ei fixa numai acea scînteie.

Un pas de femeie se auzea înfundat pe covorul scării principale.

Domergue spuse de cealaltă parte a uşii :

— Nu aş fi deranjat-o pe doamna baroană, dar domnişoara Leber este încă foarte bolnavă.

Edmée făcu un efort violent să-şi recapete calmul.

Afară nu mai vorbea nimeni, iar pasul greoi al lui Domergue se depărta.

Fără îndoială baroana Schwartz era acolo, lîngă uşă. Totuşi, nu intra. Edmée rămase o clipă în picioare, cu ochii pe cele două canaturi ale uşii închise. Apoi, copleşită de oboseală sau de emoţie murmură fără voia ei :

„Tremură ea oare tot atît cît tremur eu ?"

Din buzunar scoase o pungă în care nu sunau bani ; din pungă luă o hîrtie şi desfăşură un obiect mic cît un bob de porumb.

„Totuşi ! gîndi ea. Poate nu are nimic de ascuns şi nu va tăgădui. Sînt ani de cînd o respect şi o iubesc !"

Cu un gest maşinal, cînd uşa se deschise în sfîrşit, Edmée puse hîrtia în pungă şi punga în buzunar. Baroana Schwartz stătea în prag ; privirea ei nu scăpase mişcarea fetei, şi sprîncenele avură o uşoară tresărire.

Totul se petrecuse foarte repede. Baroana Schwartz trecu în sfîrşit pragul, surizătoare şi calmă, ca o mare doamnă cu inimă şi voinţă de a veni în ajutor oricărei nenorociri care trezeşte compasiunea. Acesta este unul din marile privilegii ale bogăţiei : să nu refuzi niciodată, să preîntîmpini chiar rugămintea timidă, să faci mai mult încă : să cauţi, să găseşti cu pasiune prilejul de a dărui, aşa cum alţii caută prilejul de a lua. Orice s-ar spune, Dumnezeu îi iubeşte pe bogaţi.

Baroana Schwartz era soţia mult iubită a unui om extrem de bogat. Ea îşi juca perfect rolul de Providenţă şi multe binecuvîntări îi înconjurau mîna totdeauna deschisă.

Rămînînd deci perfect ea însăşi şi fără să depăşească limita amabilităţii obişnuite, apucă mîinile lui Edmée ca să o sărute pe frunte şi să spună :

— Cum de ne-ai lăsat fără să ştim că ai fost bolnavă, dragă copilă ? Ştiai că eram la Aix en Savoie. Blanche nu ţi-a scris ?

— Ba da, doamnă, răspunse Edmée, ai cărei ochi priveau în jos ; domnişoara Blanche a binevoit să-mi dea veşti despre dumneavoastră.

— Şi de ce nu ai răspuns ? Ai fost suferindă într-atît încît să-ţi pierzi şi lecţiile ?

— Am stat în pat trei luni, doamnă.

Baroana se aşeză, dar glasul ei se auzi ceva mai degajat cînd reluă :

— Trei luni ! Tot timpul cît am stat noi la Aix. Şi drăguţa dumitale mamă ?

— Mama s-a îmbolnăvit îngrijindu-mă, doamnă ; eu m-am vindecat ; mi-e teamă pentru mama mea.

— Şi ai aşteptat atît de mult, exclamă baroana cu tonul cel mai afectuos, înainte de a recurge la prietenia noastră !

Edmée ridică spre baroană ochii ei mari albaştri, trişti şi aproape severi.

— Doamnă, răspunse ea, noi nu avem nevoie de nimic.

Baroana păli. Încercă totuşi să surîdă şi spuse :

— Dacă asta se numeşte mîndrie, scumpă copilă, te rog să nu fii ofensată. Va fi în schimbul lecţiilor pe care le vei da iarna aceasta fiicei mele.

Pleoapele fetei clipiră des şi trăsăturile ei încîntătoare se contractară ; cu toate acestea ea răspunse cu o voce limpede :

— Eu nu voi mai da lecţii domnişoarei Schwartz, doamnă !

V

CERCELUL

Doamna baroană Schwartz era încă foarte frumoasă. Se împlineau mai mult de doisprezece ani de cînd se uscase uleiul pe pînza portretului din salon, atîrnat împreună cu cel al baronului Schwartz de o parte și de alta a șemineului. Timpul părea să nu fi avut influență asupra acestei fericite și senine făpturi, era aidoma celei din portret :ochii aveau aceeași strălucire inteligentă și blîndă ; nici un rid nu-i brăzdase fruntea înaltă, obrajii păstrau fermitatea ovalului lor, lucru rar, și, lucru și mai rar, liniile gîtului își păstrau aceeași puritate.

În toată accepțiunea cuvîntului, doamna baroană Schwartz era foatre frumoasă, fără să se adauge acel corectiv de nesuportat „pentru vîrsta ei".

Trecuseră pe puțin șaisprezece ani de cînd Julie Maynotte își schimbase numele.

Se scurseseră șaptesprezece ani de la acea oră de doliu și de dragoste, cînd surisul ei stoic și ascultător luminase tristețea despărțirii, în liniștea și singurătatea pădurii.

Șaptesprezece ani ! Trandafirul este în floare o dimineață, femeia o primăvară.

Și totuși, doamna Schwartz semăna întocmai cu Julie Maynotte.

Apele cerului pot aluneca timp de secole peste frumusețea pură a marmorei antice. Există femei care sînt sculptate în marmoră.

Julie era frumoasă ; baronul Schwartz o iubea cu patimă, înflăcărat ca un tînăr, gelos ca un bătrîn.

El, baronul Schwartz, îmblînzitorul de milioane !

Ea era tînără cu adevărat, fără să aibă nevoie de ajutorul acelei arte căreia atîtea femei îi cer în zadar înșelătoarea tinerețe.

Era atît de tînără, încît părea tînără și alături de Edmée Leber, acea floare proaspătă care de-abia își deschisese corola în soarele mîngîietor, al celor 18 ani ai ei. Ați fi spus, văzîndu-le, că sînt două prietene, două rivale poate ; căci între ele, în acel moment, se simțea un tainic suflu de iritare.

Cuvîntul „rivale" nu a căzut la întîmplare din pana noastră. Am vrut să lămurim mai repede secretul acestei întrevederi ciudate.

Edmée iubea : îi era teamă.

De o parte și de alta se păstra tăcere. Fața baroanei exprima tristețea, uimirea și poate o ușoară tulburare. Tînăra rămînea rece, ca de piatră.

Un amănunt peste care nu se poate trece cu vederea, în ciuda aparenței lui neînsemnate, este că, de la începutul întrevederii lor, privirea fetei se îndreptase de mai multe ori spre minunatul păr al baroanei, ale cărui bucle răsfrînte după moda epocii cădea în două toarte simetrice mult pe dedesubtul urechilor. Parcă ar fi vrut să înlăture acele ascunzișuri care acopereau o mărturie. Baroana o surprinsese. Ea fu prima care rupse tăcerea :

— Poate fiica mea nu a ținut seama de considerația ce ți se datorează ?

— Nu, doamnă, răspunse Edmée, ar fi cu neputință, căci domnișoara, fiica dumneavoastră, este foarte delicată, și foarte bine crescută.

— Scumpa mea copilă, spuse baroana cu un accent matern, luîndu-i din nou mîna, mărturisesc că nu te înțeleg. Dumneata ne-ai arătat pînă acum mult devotament și prietenie. Fiica mea este la vîrsta zăpăcelilor ; ar fi trebuit să-i scuzi vreo lipsă de tact sau un cuvînt imprudent ; dacă însă eu sînt aceea care am greșit, nu mi-aș putea-o ierta ușor. Hai, fii sinceră : ai ceva pe suflet ?

— Absolut nimic, doamnă, spuse Edmée, făcînd un real efort.

— Atunci, de ce să ne părăsești ? De ce să refuzi oferte de serviciu atît de normale ? Eu știu că ai cunoscut vremuri mai fericite și că o mîndrie ușor de înțeles...

— Vă înșelați, doamnă. Am avut un frate și o soră care într-adevăr au văzut casa noastră fericită. Au murit însă amîndoi. Eu m-am născut după nenorocirea noastră și nu am cunoscut niciodată decît sărăcia.

— În toate acestea este un mister, scumpa mea copilă, reluă doamna Schwartz, fără să-și piardă nici răbdarea, nici blîndețea. Depinde de dumneata ca să-i aflu dezlegarea. Acum ești emoționată și nu te înțeleg, sau cel puțin te sfătuiesc să mai reflectezi. Mama dumitale nu te are decît pe dumneata, gîndește-te la acest lucru...

— Doamnă, o întrerupse pentru a doua oară Edmée, al cărei ton deveni hotărît și aproape dur, nu am fost niciodată mai stăpînă pe mine ca acum și vă vorbesc în numele mamei mele.

Baroana se ridică brusc și gestul ei păru să însemne că prin minte îi încolțise ideea că avea de-a face cu o nebună.

Atunci Edmée răspunse limpede :

— Doamnă, iar vă înșelați : am mintea întreagă.

— În acest caz, dragă domnișoară, zise baroana de la înălțimea rangului ei, pe un ton de demnitate severă, permite-mi să îți spun că întrevederea noastră a durat destul. Presupunînd că ar fi nevoie, ceea ce nu cred, să ne faci cunoscută hotărîrea luată, aceasta se face prin scrisoare și în două-trei cuvinte. Am crezut adineauri că doreai totuși o explicație, și eu am acceptat fantezia dumitale,

pentru mai multe motive, pe care aş fi fericită să ţi le arăt în mod amănunţit. Dar nu asta era după cît se pare, dorinţa dumitale. Am avut impresia, apoi, că în cuvintele dumitale era un fel de provocare, o ameninţare chiar, atît de departe de bunul-simţ şi de caracterul dumitale, încît am dorit să ştiu. Curiozitatea mea nu merge pînă acolo încît să-ţi pun întrebări. Eu nu te alung, domnişoară Leber, dar dacă dumneata doreşti să ne părăseşti eşti liberă. Cu excepţia discuţiei de faţă, în care nu te-am recunoscut, nu voi păstra despre dumneata decît o minunată amintire, şi voi fi oricînd gata să atestez...

— Doamnă, nu voi cere niciodată certificate de la dumneavoastră.

Baroana făcu un gest de indignare şi, îndreptîndu-se spre uşă, spuse :

— Sînteţi deci liberă, domnişoară.

În momentul în care baroana îi întorcea spatele, privirea iscoditoare a fetei încercă iarăşi să vadă ceva sub acele ondulaţii ale părului ei, dar coafura, care se numea, cred „à la Berthe", ţinea urechile perfect ascunse. De aceea, Edmée nu văzu nimic din ceea ce voia să vadă.

— Doamnă, zise ea foarte încet cînd baroana ajunsese aproape de uşă, dacă aş fi vrut doar să-mi iau rămas bun, v-aş fi scris. Aveţi perfectă dreptate : totul se poate spune în două-trei cuvinte. Binevoiţi însă să rămîneţi, nu am terminat.

Baroana continua să meargă şi mîna ei atinse clanţa. Tînăra fată repetă cu vocea şi mai înceată, dar plină de stridenţă :

— Binevoiţi să rămîneţi, doamnă !

Şi cum baroana nu se oprea, Edmée continuă :

— Noi am schimbat locuinţa. De trei luni şi jumătate locuim în strada Notre-Dame de Nazareth, a doua uşă pe stînga cum intri prin strada Saint-Martin.

Clanţa, care se şi rotise, se întoarse îndărăt şi uşa rămase închisă. Edmée continuă :

— În fundul curţii : în casa care dă prin spate spre mesageriile Plat-d'Étain.

Edmée răsuflă adînc, ca după un puternic efort. Baroana rămăsese nemişcată lîngă uşă ; obrazul nu i se vedea, dar toată ţinuta ei trăda o tulburare subită.

Poate că Edmée suferise cumplit, căci albastrul întunecat al ochilor ei avu o strălucire de plăcere răutăcioasă. Ea încheie :

— La etajul patru. Ferestrele cu perdele albastre... Ştiţi ?

Doamna Schwartz se întoarse în sfîrşit, arătînd un chip atît de frumos şi atît de calm, încît pe fruntea lui Edmée trecu o umbră

de minie, dar şi de speranţă. „Oh, de m-aş înşela, părea să gîndească. Ce mult aş vrea să mă fi înşelat."

— Ştiţi ?... murmură doamna Schwartz, repetînd ultimul cuvînt al fetei. Cum să ştiu ?... Apoi, cu nerăbdare şi ca şi cum i-ar fi părut rău de această întrebare, spuse : Dar ce mă interesează pe mine toată povestea asta ?

Era însă prea tîrziu. Întrebările repetate trădau liniştea aşternută pe obrazul ei. Lovitura nimerise în plin.

— Cum şi pentru ce ?

Doamna Schwartz, fără să mai aştepte răspunsul, spuse cu o voce înceată, plină de blîndeţe :

— Biată copilă ! Uitasem...

Ceea ce voia să însemne :

„Divaghează ! să fim înţelegători."

Privirile înflăcărate ale lui Edmée păreau că citesc în ochii baroanei ca într-o carte deschisă.

— Doamnă, continuă ea încet şi nespus de tristă, cînd am intrat prima oară în casa dumneavoastră, eram aproape un copil şi am fost atrasă de obiectele dumneavoastră de toaletă. Nu văzusem niciodată o femeie atît de frumoasă, atît de elegantă, atît de bogată şi nici atît de naturală ca dumneavoastră. De aceea, am început să cunosc foarte repede fiecare piesă din podoabele dumneavoastră şi mă obişnuisem atît de bine cu ele, încît aveam impresia că sînt ale mele. Aşa sînt fetele tinere, fetele sărace mai ales. Între o mie de cercei cu diamante, aş fi deosebit superbele briliante care niciodată n-au părăsit urechile dumneavoastră.

Spunînd acestea, Edmée aruncă o privire piezişă spre portret. Doamna Schwartz îi urmări gestul şi îi tălmăci cu fidelitate gîndul :

— De la naşterea lui Blanche, cînd soţul meu mi-a făcut acest dar, nu am purtat niciodată altceva, nici chiar la baluri.

— Ştiam acest lucru, doamnă, răspunse fata, şi m-am gîndit că aţi fi cu atît mai necăjită dacă aţi fi lipsită de el.

Doamna Schwartz deschise ochii mari.

Apoi îşi duse brusc mîna la ureche.

Edmée îşi luase punga şi din hîrtie scotea acel obiect de mărimea bobului de porumb.

— M-ai speriat ! şopti doamna Schwartz, care încerca să surîdă.

— Dar v-aţi liniştit, fără îndoială, nu ? spuse tînăra fată cu un sarcasm atît de amar, încît un roşu-violent înlocui paloarea baroanei.

Cu un gest scurt, involuntar, baroana ridică unul dintre bandouri, arătînd astfel cercelul care îi strălucea în ureche.

— Şi celălalt ? întrebă rece Edmée.

Baroana şovăi şi mînia făcu să-i tremure buzele care i se albiseră. Dar, în loc să-şi cheme valeţii şi să pedepsească după puterea ei această extravagantă insolenţă, ea îşi păstră zîmbetul şi ridică al doilea bandou spunînd :

— Nu sînt supărată pe dumneata, domnişoară.

— Doamnă, răspunse Edmée cu un ton liniştit, clar, ascuţit ca vîrful unui pumnal, acest al doilea cercel v-a costat şase mii de franci, şi de acum înainte veţi avea trei cercei.

Spunînd acestea, Edmée desfăcu hîrtia şi în palmă rămase un cercel absolut la fel cu cei ai baroanei.

— Iată motivul adevărat al vizitei mele, doamnă. Săracii nu se gîndesc imediat la posibilităţile oamenilor bogaţi ; de trei luni, eu vă credeam în mare încurcătură, şi acum e prima oară că ies din casă.

Baroana rămăsese nemişcată ca o statuie.

Edmée depuse cercelul pe o consolă, salută şi se îndreptă cu pas hotărît spre uşă.

În curtea castelului clopotul anunţa cina cu dangăt puternic, iar orologiul bătea ora 7 şi jumătate.

Baroana făcu un pas, vrînd parcă să se repeadă după Edmée. Se opri şi se clătină. Pe scară, vocea baronului Schwartz se auzi cu un simpatic accent alsacian :

— La masă ! ora militară ! Anunţaţi doamnele !

Baroana îşi duse mîinile la ochi, cuprinsă de ameţeală. La etajul de deasupra, pianul lui Blanche trimitea cascade de note. Afară, grila de la intrare se deschise, apoi se închise din nou cu zgomot.

Era aproape noapte, dar briliantul strălucea pe consolă, adunînd razele împrăştiate ale asfinţitului.

„A plecat ! gîndi cu voce tare baroana. Ce i-am făcut ?"

Cu o mînă nervoasă, apucă briliantul, de parcă sclipirile lui ar fi rănit-o. Privirea îi era fixă şi fără expresie. Nu se mişca, cu toate că vocea soţului ei o făcea totdeauna să tresară.

Pianul lui Blanche tăcu. Un pas uşor se auzi pe scară, şi Blanche, ca un trandafir viu, năvăli în salon.

— Mamă ! strigă ea. Aici erai ?... fără lumină ? Ce am auzit ? A venit Edmée ? Cinează cu noi ? Unde s-a dus ?

Douăzeci de întrebări fac mai mult decît una pentru persoanele tulburate.

— Să nu-l lăsăm pe tatăl tău să aştepte, fu singurul răspuns al doamnei Schwartz.

Cînd luminile sufrageriei îi luminară fața, ați fi putut admira cu cîtă stăpînire de sine — cum spun englezii — își recăpătase doamna Schwartz aparența calmului celui mai desăvîrșit. În interiorul patriarhal și în fața tuturor, își oferi fruntea bărbatului ei, care bombănea bănuitor, tiranic, dar sclav, și răspunzînd dintr-un singur foc tuturor întrebărilor lui Blanche, spuse :

— Mititica aceea, Edmée... domnișoara Leber. Nu a vrut să rămînă să-și ia rămas bun.

— Rămas bun ! se miră baronul.

Și Blanche, tristă dintr-odată :

— Ne părăsește ?

Doamna Schwartz se așeză la locul ei, în capul mesei, și continuă cu nepăsare :

— Pleacă în America.

— Nepăsare de artist ! spuse domnul Schwartz. Drăguță mititică, foarte drăguță. Ciocîrlii prăjite gata, acolo, așa cred ele... Bun, supa... Se va întoarce bătrînă și fără un ban. Comic !

Accentul german al acestui abil financiar dădea felului său eliptic de a vorbi și la care nu renunța deloc o savoare foarte plăcută.

Blanche ar fi vrut să întrebe ceva ; dar în jurul acestei mese nu mai era altcineva care să se intereseze de Edmée Leber.

Casei baronului nu-i lipsea nimic. În fiecare zi, după ce se servea supa, Savinien Larcin, vodevilistul de la Père-Lachaise, avea datoria să facă un raport verbal asupra celor mai bune glume din *Charivari*, din *Corsaire* sau din celelalte jurnale de spirit. Se cunoaște cîtă strălucire au aruncat, sub Louis-Philippe, aceste ingenioase publicații cu care se delecta burghezia. Milioanele protejează guvernul, dar ele au o slăbiciune pentru opoziție. Ce zburdalnici încîntători !

Savinien Larcin, un mic om de litere, nesuferit ca o cîrtiță își căuta și el rostul pe unde se nimerea. Era mai vesel decît un fluieraș desfundat de trestie. În loc să creeze, el refăcea *Coțofana hoață* pentru teatrul „Comte" oricît de bine ar fi fost interpretată. Ca să compileze ceva fără importanță, începea să răvășească douăzeci de volume. Simpatică natură, spunea baronul Schwartz. Și original !

Alavoy îl definea astfel : „Un Scribe[1] nedelicat" ; iar domnul Cotentin de la Lourdeville spunea despre el :

---

[1] Autorul se referă la dramaturgul francez Eugène Scribe (1791—1861).

— Asta și aia : cîte puțin din țipar, pisică, maimuță și dihor. Însă geniul lui Molière !

Vom vorbi numaidecît și despre Alavoy și despre vechiul nostru prieten Cotentin. Trebuie să terminăm crochiul salonului Schwartz.

— *Chaviari*, zise Savinien Larcin, a publicat portretul domnului Romieu în chip de cărăbuș.

Se rise. Erau vremuri fericite.

— *Corsaire*, continuă Larcin, a găsit un nou nume pentru domnul de Montalivet. Celelalte, adăugă el rizînd, se învechiseră că *Journal des Dégats*...

— Extraordinar ! exclamă domnul Schwartz. Și comic !

— *La Mode* îl numește pe domnul Thiers un prichindel... și *La Caricature* abordează în vîrful bastonului de mareșal al lui Lobau [1] casca gărzii republicane cu meșă a ziarului *Constitutionnel*.

A fost deci în Franța o epocă plină de subtilitate, strălucitoare de spirit.

Chiar și Blanche începu să rîdă, arătîndu-și două rînduri de perle. E atît de bine să rîzi ! Și cum să rezîști la atîtea vorbe de duh ? Se vorbi despre Poulet, care nu era altul decît domnul duce d'Orléans, de nasul domnului d'Argout, de îndrăzneala domnului de Salvandy. Larcin le știa pe toate și-și cîștiga cu vervă existența.

Dar pentru ce frumoasa doamnă Schwartz spusese cu privire la Edmée Leber :

„Pleacă în America !" ?

VI

SALONUL SCHWARTZ

Există un milion de oameni care frecventează lumea foarte bună ; aceștia sînt totuși niște excepții. Pentru că, în general, lumea foarte bună este ca o cetate înconjurată de ziduri. Înlăuntrul acestor ziduri se nasc ei.

---

[1] Georges Mouton, conte de Lobau (1770—1838), care s-a remarcat la Austerlitz, Iena, în Spania și mai cu seamă la Essling, lingă Viena, drept care Louis-Philippe l-a conferit bastonul de Mareșal al Franței.

Milionul acesta de oameni, pentru anumite rațiuni, poate să găsească deschise ușile caselor aparținînd lumii foarte bune; se întîmplă în mod frecvent. Invers, însă, mult mai rar. Oricare ar fi motivul, cu greu acel milion de oameni i-ar atrage pe cei din lumea foarte bună, chiar dacă aceștia ar avea motive deosebite ca să le fie pe plac.

Toate sînt niște simple axiome care se enunță fără să se poată demonstra.

Este inutil a aduce argumente împotriva acestor axiome: excepția confirmă regula. Bineînțeles, ați putut întîlni în casa unuia din acel milion pe cutare sau pe cutare, cel mai feroce dintre ducii Academiei, sau cel mai înfumurat dintre cavalerii Sfîntului Spirit. Se poate. În intimitate nu-i veți întîlni niciodată.

Lăsăm însă de o parte acele ocazii solemne, cînd lumea foarte bună, cuprinsă de curiozități copilărești, vrea să vadă și să știe cu orice preț.

Să vorbim de zilele obișnuite, cînd salonul Schwartz este el însuși.

Este o lume aparte; poate nu este nici chiar o lume, căci elementul feminin este cel care o reprezintă, iar la J.-B. Schwartz, fie că e sau nu baron, femeile cam lipsesc.

Alavoy este burlac; Savinien Larcin se căsătorise cu o bătrînă actriță pe care nu-i convenea s-o prezinte. Cabiron este văduv; Cotentin de la Lourdeville își are familia în Normandia; vicontele de Glayeulx este despărțit; numai Touban vine cu doamna Touban: o persoană de familie bună, invidioasă, dulceagă și rea. Nu se întîlnește prea des un marsiliez obez care să cîntărească 115 kilograme înainte de cină; îl vom prezenta deci cu mîndrie doamnelor. Era nobil și sincer. Transpira mereu. Vindea idei industriale și se pricepea la terenuri.

Cabiron lansa afaceri prin publicitate bine făcută.

— Publicitatea, domnii mei, această pîrghie modernă care pune în mișcare civilizația noastră!...

Fraze ca acestea formula Cabiron cînd vorbea cu oamenii dispuși să-și facă reclamă.

El era și redactor de articole serioase, dar și de articole insidioase.

Vicontele Honoré-Giscard de Glayeulx descindea dintr-o familie bună; trăia de pe urma acestui titlu. Frecventa 14 case, care tindeau să urce, deci avea șapte prînzuri și șapte mese de seară asigurate pe săptămînă.

Touban era industriaș chimist. Cerceta cîmpul științei, ca să găsească simplificarea proceselor de producție. Doamna Touban avea unele contingențe cu literatura.

Cotentin de la Lourdeville făcuse asta şi aia de cînd lumea: rînd pe rînd deputat, gazetar, gerant de întreprinderi şi în prezent avocat de afaceri.

La domnul Schwartz acasă totul se reducea la afaceri, de la vodevil, în persoana ascuţitului domn Savinien Larcin, de la arta sacră, pînă la sfînta poezie, proliferată de insipida specie a lui Sensitive, romantic gen Pompadour, care peticea în stil mare şi-şi comercializa viaţa boemă declamînd elegii şterse.

Numai Savinien era tînăr. Cotentin, decanul, avea acum părul alb. Ceilalţi, în jur de 40 de ani, ca şi domnul Schwartz. Doamna Touban nu avusese niciodată vîrstă.

Rămînea, în sfîrşit, un cuplu palid, trist, modest şi decent, domnul şi doamna Eliacin Schwartz. L-am cunoscut pe Eliacin la Caen, factotum al unei alte familii Schwartz, căci întîmplarea face ca în această carte să mergem pe urmele Schwartzilor pînă peste poate. Eliacin, căsătorit acum, nu mai fusese pe placul soţiei comisarului de poliţie, devenit azi şef de departament la prefectură.

Domnul şi doamna Eliacin, personaje modeste, bieţi prinţi de sînge ai dinastiei Schwartz, aveau misiunea de a ajuta la onorurile castelului Boisrenaud.

Cam asta ar fi tot. Despre fiecare din cei care se aflau acolo nu am mai găsit de adăugat nici un cuvînt. Şi constatăm, cu tristeţe, că nimic, dar absolut nimic din ceea ce putem numi „dramă" nu se simţea în această casă îmbelşugată, liniştită şi plină de o bună dispoziţie burgheză, de acea veselie puţin obositoare care îi urmăreşte pe oamenii prea fericiţi.

Baroana avea un trecut romantic, e adevărat, dar trecutul ei, prescris de timp, părea înecat într-o adîncă uitare.

Ce ar mai fi putut să se schimbe? să urce? iar să urce? Poate profilul financiar al acestui iscusit domn Schwartz nu l-a interesat pe cititorul nostru pînă-ntr-atît încît victoriile lui ulterioare să poată servi drept bază unei acţiuni dramatice.

În afara acestei probleme, linişte plată.

Acea frumoasă fată, Edmée Leber, pleca în America! Am văzut-o pe Edmée strecurîndu-se în tihna obişnuită a casei ca o ameninţare trecătoare şi neputincioasă, încercînd să dezlege un mister...

În afara acestui incident fără importanţă, totul era neted ca oglinda. Domnul Schwartz, doamna Schwartz, frumoasa Blanche şi musafirii lor alcătuiau una din acele reuniuni cum se văd în fiecare zi oriunde; o reuniune care, păstrîndu-şi totuşi doza voită de excentricitate, semăna în linii mari cu toate celelalte, în care se trăieşte pur şi simplu în prezent, fără grijile din ajun sau ale zilei de mîine, exceptînd, bineînţeles, *afacerile*, sînge din vinele acestei lumi şi respiraţia sufletului lor.

Chiar căsătoria fiicei acestei case cu faimosul domn Lecoq era o *afacere* întrucîtva avantajoasă ; ea prezenta profituri şi pierderi mai mult sau mai puţin discutabile ; dar era, sau cel puţin părea să fie, o afacere convenită, dinainte hotărîtă, care nu mai dădea nici un fel de emoţii.

Şi, totuşi, exista o prejudecată instigată de poeţi, o prejudecată care nici nu ar avea nevoie de poeţi pentru a se bucura de credit în rîndul mulţimii sărace, unde circulă ca o consolare egoistă : „Banul nu aduce fericirea".

Fiecare spune asta. Fiecare crede asta.

Este un adevăr ? O fatalitate ?

Poate, mai curînd, o consolare naivă a mizeriei ?

Întrebaţi-i pe servitori, nu acesta sau celălalt, mai bine informat decît alţii, pe oricare, la întîmplare, întrebaţi despre viaţa cutărei case, plină de strălucire ; nu aceasta sau cealaltă, ci tot la întîmplare ; fac prinsoare cu dumneavoastră că vă vor fi povestit lucruri confuze, este adevărat, dar teribile, uneori sfîşietoare, semănînd a tragedie.

Nici aurul nici grandoarea nu ne fac fericiţi.

La Fontaine nu făcea deseori versuri mediocre ; acest vers, cît e el de execrabil, plat, lipsit de vigoare, prozaic, este totuşi ilustru ca cea mai aleasă rimă a lui Corneille. După credinţa comună, este departe ideea că aurul şi măreţia ne fac în mod sigur nefericiţi.

Luaţi-l pe primul-venit dintre cei mai convinşi adepţi ai acestei dogme şi oferiţi-i grandoarea sau aurul ; vă veţi convinge dacă are să fugă mîncînd pămîntul !

Nu are nici o importanţă, poate ignoranţa, poate invidia vor să ghicească neliniştea în spatele acestei măreţii, şi poate că îndrăzneţul romancier, numit *toată lumea*, care nu merge pe ocolite, ne va tălmăci acea nelinişte prin cuvinte mai cuprinzătoare, mai pe înţeles, iar vălul ridicat de mînia lui ne va dezvălui sînge şi lacrimi.

Fără îndoială, orice măreţie deranjează, acesta este secretul. De acord. Dar, în afara lui, nu există oare şi altceva ?

Există întotdeauna. În casa domnului baron Schwartz, de exemplu, observatorul cel mai subtil, oricîtă bunăvoinţă ar avea, nu va descoperi nici cel mai mic simptom sîngeros, nici cel mai uşor motiv de lacrimi. Şi totuşi, există ceva. Ce anume ? Nişte lucruri mărunte, cîteva secrete pe care vrem să i le dezvăluim cititorului, ca să încheiem una din acele socoteli care fac prietenii buni.

Să nu vă aşteptaţi însă la ceva prea serios !

În primul rînd, după supă, doamna Sicard, camerista dichisită, îi şopti ceva micuţei noastre Blanche, care se roşi şi surîse.

În al doilea rînd, puţin mai tîrziu, Domergue se apropie de doamna baroană şi îi raportă cu voce tare executarea unei dispoziţii. Baroana încuviinţă: „Bine, Domergue", iar Domergue, pe cînd se retrăgea, îi spuse ca din întîmplare: „Mîine se va lumina de ziuă".

Şi acest teribil cuvînt de ordine nu schimbă cu nimic seninătatea încîntătoarei femei.

În al treilea rînd, aproape în aceeaşi clipă, domnul Schwartz, care o învăluia pe baroană cu o privire de soţ plin de admiraţie, dar puţin îngrijorat, făcu semn masivului Alavoy, care mînca tacticos, expunîndu-şi fericita rotunjime a unui pîntece de financiar într-o jiletcă excentrică de catifea, brodată cu fir de aur. Acest Alavoy era cel mai elegant dintre plasatorii de idei.

Semnul domnului Schwartz era fără îndoială dinainte stabilit, căci Alavoy lăsă imediat furculiţa şi, ca un om care deodată îşi aduce aminte de ceva, spuse:

— E formidabil, da, extraordinar, era să uit să vă amintesc în seara aceasta despre afacerea Danduran.

Acest marsiliez moderat, glas de flaut spart.

— Bine, bine, făcu simplu renumitul bancher.

— Dacă aţi duce lipsă... insistă Alavoy.

— Notat în carnet! întrerupse domnul Schwartz. Timp pentru tot!

Savinien Larcin povestea cea mai spirituală întîmplare din lume, despre cuiele din pantofii domnului Dupin cel vîrstnic.

Balzac, marele nostru maestru, a făcut proverbială „afacerea Chaumontel". S-ar putea ca afacerea Danduran să fie supapa de siguranţă a familiei Schwartz.

Domnul baron, de altfel, continuă să mănînce nestingherit. Înainte de desert, luă din nou cuvîntul, adresîndu-se soţiei sale:

— Să profităm de afacerea Danduran? O plimbare la Operă? Nu? Obosită? Bine. Libertate.

Cu toată această perfectă şi scurtă formulare, domnul baron găsea modalitatea de a întreba şi de a răspunde.

El îl chemă pe Domergue.

— Cupeul! Întoarcerea devreme.

Baroana schimbă o privire cu gravul valet.

În sfîrşit, al patrulea şi ultimul amănunt; pe cînd se servea cafeaua, domnul baron spuse deodată, privindu-şi soţia cu insistenţă:

— Să nu uit, Giovanna, asta trebuie să fie a dumitale.

Între arătător şi degetul mare ţinea o cheiţă frumoasă, pe care i-o arăta soţiei sale.

Doamna Schwartz privi, surise și-i răspunse :
— Chiar o căutam. Este cheia sertarului meu din mijloc.
— Comic ! spuse baronul.
Îi dădu cheia doamnei Touban, care o trecu perechii Glayeulx și doamna Schwartz o primi din miinile filfizonului Alavoy. Ea o puse pe masă, fără tulburare aparentă.
În jurul mesei, conversația se ducea de la un capăt la altul. Un întreg jurnal de spirit, cu poante nemaipomenite, pe care Sovinien Larcin le recita pe dinafară. Acei veseli vodeviliști sint foarte utili la țară.
După citeva clipe, cheia părea uitată. Nimeni, bineînțeles, nu observă acele citeva picături de sudoare apărute la rădăcina frumosului păr al doamnei baroane. Era cald : motiv pentru care unele fețe deveneau palide.
Doamna baroană era foarte palidă față de orbitoarea fascinație a surisului ei.
Cînd cheia a fost pusă pe masă, ceva foarte mic se lipise de fața de masă, lăsînd pe albul ei o urmă imperceptibilă ; o nimica toată, închipuiți-vă un fir de praf, un atom.
Doamna baroană, care nici măcar nu acordase vreo privire cheii, observase oare că acel atom era ceară ?
Știa măcar că amprenta unei chei se poate lua cu ceară ?
Unii filozofi pretind că doamnele nu au nevoie să se uite ca să vadă și că, fără să fi învățat nimic, ele știu de toate.
Pe cînd se ridicau de la masă, doamna baroană, găsi mijlocul potrivit de a ajunge lingă Domergue și a-i spune : :
— Trebuie să merg la Paris astă-seară.
În afara acestor taine neconsistente, de mică importanță, absolut nimic : casa Schwartz era oaza unei liniști depline.

Edmée Leber, ieșind din castelul Boisrenaud, ca să poată urca spre Montfermeil, o luase pe drumul care traversează cîmpia și dă în pădure. Acest drum mergea vreo sută de pași de-a lungul șanțului de ocrotire, din cauza unui cot al delimitării parcului. În ultimele licăriri ale amurgului, i se păru că distinge de cealaltă parte a drumului o formă stranie, care se strecura printre tufișuri ; nu am spus o formă omenească. Era ca o reptilă, cu cap de om, și tînăra fată se uită și mai atentă, cu atit mai mult cu cit astăzi mai văzuse o dată, în coșul ei tras de un ciine dog, această făptură nenorocită, jumătate cerșetor, jumătate comisionar, pe care hidoasa infirmitate o făcea celebră în întreg cartierul Saint-Martin.

Casa din strada Notre-Dame de Nazareth, în care locuia Edmée dădea și în curtea clădirii Plat-d'Etain. Deseori putuse să-l vadă pe Trei-Labe în exercițiul sărmanei lui meserii. În timp ce fu-

sese bolnavă și copleșită de febră, înfățișarea lui Trei-Labe îi inspira milă, amestecată cu spaimă. Nu o dată, și fără voia ei, Edmée petrecuse ore întregi privindu-l cum își punea în mișcare partea paralizată a corpului său și executînd cu torsul și cu brațele acte de adevărată putere fizică.

Pentru Edmée această reptilă cu cap de om, mai curînd bănuită decît zărită în umbra drumului, nu era altul decît estropiatul de la Plat-d'Etain.

Ideea aceasta nu avea temei ; cum să presupui că Trei-Labe ar putea să stea la pîndă în aceste locuri pustii, fără atelajul lui ? Și de la ce oră aceasta, la care el se află totdeauna la postul său din curtea mesageriilor ?

Desigur, la vremea asta cîinele dog aleargă întins spre Paris.

Ultimele raze ale amurgului fac jocuri cu umbrele care pot înșela vederea oricui.

Edmée era tulburată și-și simțea inima grea după ce ieșise din acea casă unde tocmai căutase o dovadă hotărîtoare pentru ea. Totuși nu era decît o fată tînără și întunericul aduce odată cu el spaimele. Cînd trecu prin fața tufișurilor unde dispăruse vedenia, privirea ei îngrijorată cercetă în jur.

Nu văzu nimic.

Își continuă drumul, fără să se mai gîndească la acest incident. Avea mult de mers și trebuia să treacă peste un cîmp gol : lung pentru a ajunge pînă la Livry prin pădure, dar mult mai lung, din păcate, pentru a ajunge la Paris. Or, de cînd diamantul nu mai era în punga ei, punga rămăsese goală. Ultimul ban de argint îl dăduse controlorului de pe vasul-poștă. Edmée, care tocmai refuzase cu atîta mîndrie ajutorul doamnei Schwartz, Edmée, care depusese pe consola din salonul baroanei și fără voia acesteia o bijuterie pierdută pe care nu numai că nu o reclama, dar chiar susținea că nu îi aparținea, Edmée nu avea cu ce să plătească trăsura de la Livry la Paris.

Dar ce importanță avea acest lucru ? Se simțea tare. Febra o exalta ca o beție. I se părea foarte simplu să meargă pe jos cinci leghe ; dacă distanța ar fi fost dublă, tot nu o mai interesa. Inima îi bătea, capul îi vîjîia, înaintea ochilor îi treceau năluci, dar ea se simțea tare.

„Știu tot ce voiam să știu, gîndea ea. Iată-mă vindecată, vindecată de-a binelea ! Nu mai iubesc ; cine ar putea crede că e atît de ușor să nu mai iubești ?"

La fel gîndea și despre drum. Sfida dragostea tot așa cum sfida și oboseala.

Dar, fără voia ei, suspina și mersul i se împleticea.

Ajunse cu greu la liziera pădurii, unde drumul intra brusc sub o boltă deasă de frunziş. După cîţiva paşi, întunericul deveni atît de dens, încît cu greu se putea distinge ceva. Edmée nu mai înainta aproape deloc, cu toate că îşi spunea mereu : „Eu merg, eu merg !" În mintea ei era tot atîta întuneric ca şi afară ; nu îşi dădea seama de slăbiciunea care îi împiedica mişcările. Se opri lîngă tulpina unui copac şi îşi rezemă fruntea de scoarţa lui murmurînd :

„Trebuie să merg... Merg !..."

Din desiş se auzea ceva, dar putea ea oare să mai ia seama ? Urechile îi vîjîiau şi abia mai respira.

Încet, picioarele nu o mai ţinură. Se lăsă în jos, să se aşeze la rădăcina copacului, gîndind încă :

„Eu merg ! eu merg !"

În această stare, vecină cu agonia, poţi avea vise stranii. Halucinaţia revenea. În loc să atingă pămîntul, Edmée dădu peste două braţe care o susţinură cu blîndeţe. Ochii ei, înainte de a i se închide, văzură confuz în întuneric acea siluetă hidoasă : omul-reptilă, Trei-Labe, cerşetorul din curtea de la Plat-d'Étain.

VII

PACTUL

Trăsura poştei cu imperială de la Vaujours spre Paris (Pantin, Bondy, Livry, Clichy, le Vert-Galant, Montfermeil, Coubron şi altele) trecea de obicei prin Livry la ora 8 şi jumătate, dacă nu cumva sosea mai înainte sau dacă nu cumva întîrzia ; ceea ce se întîmpla de obicei de şapte ori pe săptămînă. Cam pe la ora 8 şi douăzeci de minute, în sala de aşteptare îşi făcu apariţia un alai straniu — doi bărbaţi, unul din ei ţinînd în spate un fel de pachet lunguieţ, duceau pe o brancardă din crengi o femeie bolnavă. Un personaj robust, cu trăsături regulate, inteligente şi bărbăteşti, care părea să facă parte din clasa oamenilor avuţi, îi însoţea.

Numai acesta din urmă, căruia i se spunea domnul Bruneau şi pe care cei doi însoţitori îl tratau cu un respect plin de teamă, este pentru noi o figură nouă. În cei doi care duceau targa i-am recunoscut imediat pe Simllor, fostul profesor de dans, cu pălăria lui cenuşie şi jiletca de pluş, şi pe Échalot, pescarul cu înfăţişarea modestă şi fizionomia mai atrăgătoare, căruia îmbrăcămintea de băiat

de farmacie îi dădea un aer melancolic. Unul era tatăl nelegitim, celălalt mama-doică a tînărului Saladin.

În ce privește persoana bolnavă, de îndată ce brancarda trecu pragul sălii de așteptare și lampa cu ulei din spatele ghișeului o lumină, apăru fața încîntătoare a lui Edmée Leber.

Tocmai își revenea și lumina o făcu să deschidă ochii. Mirată, privirea fetei făcu înconjurul camerei, temîndu-se parcă să nu întîlnească ceva înspăimîntător, fără îndoială o amintire confuză a halucinațiilor ei. Cînd, în sfîrșit, văzu figura mare și blîndă a domnului Bruneau, Edmée tresări, apoi îi zîmbi.

— Am visat... șopti ea. Închizînd din nou ochii, pentru că lumina lămpii o obosea, adăugă : Cum se face că sînteți lîngă mine ?

— O să vorbim, scumpă domnișoară, răspunse domnul Bruneau. Stați liniștită.

Apoi luă mîinile fetei într-ale sale și i le strînse părintește.

Similor și Échalot, tăcuți, cu pălăria în mînă, stăteau într-un colț al sălii de așteptare. Échalot își așezase sub braț ciudatul pachet, pe care de obicei îl ținea în cele mai incomode poziții. Domnul Bruneau se apropie de ghișeu și spuse :

— Rețin întregul cupeu, doamnă Lafort, dacă este liber, îmi trebuie imediat o trăsură.

Funcționara de la ghișeu consultă registrul și, aruncînd spre Edmée o privire semnificativă, îi răspunse amabilă :

— V-ar deranja dacă are să mai fie cineva cu dumneavoastră, domnule Bruneau ? Pe locurile care sînt la mine, nu am pe nimeni înscris, dar cei din Vaujours vin întotdeauna în cupeu.

Similor îi făcu semn cu cotul lui Échalot. Domnul Bruneau se îndreptă spre ei și le spuse :

— Nu am nevoie de voi.

Aceștia ieșiră numaidecît. Similor îl luă de braț pe Échalot și spuse :

— Leșinata asta ar fi putut să ne dea un bacșiș. Ah, lasă, Bibi, noi amîndoi o să mai stăm mult timp bosumflați ?

— Depinde de sinceritatea ta, Amédée, răspunse Échalot. Eu îmi pusesem toată nădejdea în prietenia ta ; dacă trebuie să ne despărțim unul de altul, mai bine să ne batem de pe-acum ; asta e părerea mea.

— Prostii, Bibi !

— Se poate ! Dar eu prefer mai curînd să te văd mort decît necăjit !

Similor strîmbă din nas.

— Bibi, reluă el cu un ton ușuratic, ca să facem ceva, ce-ai zice să luăm o gustare ?

— Nu mi-e foame.

— Stropită cu un litru de acrişor, bineînţeles ?

— Nu mi-e sete. Spunînd acestea, Échalot îşi luă un aer sever şi adăugă : Nici măcar o mîngîiere părintească nu i-ai dat fapturii !

— Nu alintările şi maimuţărelile au să-i deschidă orizontul viitorului ! răspunse sentenţios Similor.

Échalot îşi scoase pachetul de sub braţ şi apropie faţa strîmbată şi jigărită a copilului de buzele prietenului său, care îl sărută distrat spunînd :

— E cam delicat, totuşi !

— Şi în ce meserie cîştigi cu ce să-i oferi orizontul viitorului, Amédée ? întrebă Échalot suspinînd.

Amédée îşi retrase braţul şi luă o poză emfatică :

— Bătrîne, declamă el, puţin mi-ar păsa să rivalizez cu tine la orice armă sau într-un joc de îndemînare. Am şi avut probleme astăzi cu un ofiţer de marină, drept care ne vom întîlni mai tîrziu pe cîmpul de onoare, dar eu nu vreau să mă acuzi de pierde-vară şi de individ dubios. Cartierul e plin de taine ; într-o situaţie nesigură ca a mea, cu un copil, fără nici un căpătîi, şi neştiinţa în care sînt în ce priveşte familia mea, nu e o crimă să te strecori. Am reflectat şi atunci m-am gîndit după cum urmează : mi-am spus : Amédée, tu nu poţi să trăieşti mereu din prietenie pe spinarea celui care te adăposteşte sub acoperămîntul lui modest. Trebuie să străbaţi ; ai vîrsta potrivită. În cazul acesta, puteam eu să înjghebez o mică afacere ca a ta, nu-i aşa, la concurenţă ? Mai curînd să mor decît să-i fac rău unui prieten ! Aveam deci de ales între domnul Bruneau la poarta mare de alături, domnul Lecoq la primul etaj, şi tinerii de la etajul patru, pe care îi auzi prin perete cum vorbesc despre crime. Toţi, mistere ! Domnul Bruneau mi-a spus să mai trec. Domnul Lecoq mi-a notat numele în deocheatul ăla de registru, în care sîntem trecuţi tu şi cu mine, fii atent ! Ce face el, omul ăla ? Du-te acolo şi vezi ! Pariez pe o halbă că totul are să se termine prost. Rămîne tinereţea de la al patrulea. Am pătruns într-o dimineaţă acolo şi-i auzeam că voiau să ucidă femeia...

— Ce femeie ? întrebă Échalot, fremătînd de curiozitate.

Trebuie, de altfel, să renunţ la descrierea atenţiei încordate cu care acesta asculta mărturisirea prietenului său. Saladin îl cam sîcîia ; încercă să-l pună în traistă, dar nu reuşi.

— Da, care femeie ? repetă Similor, ridicînd din umeri ca un ghicitor de şarade care renunţă să mai ghicească. Spune-mi tu dacă ştii. Totul — mister ! Pe scurt, nu e mult mai frumos la ei decît la

ține! Cu toate că fumează țigări de cinci și poartă rufărie fină. Sînt trei Băieți de familie și fără bani, dar care sînt puși pe chefuit și altele. Și este unul, domnul Michel, care începe să trăiască separat, o fi descoperit vreo afacere sau vreo comoară, că domnul Maurice și domnul Étienne au rămas nedumeriți. Atunci, nu am îndrăznit să vorbesc numaidecît despre femeie. Am spus doar : eu pot să vă fac servicii pe ascuns, fără prejudecată ; asta i-a făcut din capul locului să ridă și le-am mai spus că am profesat arta dansului în saloane. Ei rîd de toate cele. Cu toate astea, am fost acceptat. Mă vor plăti la prima afacere.

— Ce afacere? întrebă iarăși Échalot, care, la capătul răbdării, îl puse din nou pe Saladin sub braț.

— Ghicește, Bibi.

— Și tu ce ai să faci la ei?

— În general, de toate.

— Ai leafă?

— Ia termină! Ce, semăn cu a servitor? O să primesc o sută de franci, asta e!

— Ce afacere?

— Scormonește! Din moment ce ți se spune că sînt secrete!

Échalot își scoase pălăria veche de paie ca să-și șteargă sudoarea de pe frunte cu dosul mîinii.

— Asta explică cel puțin pentru moment, gîndi el cu voce tare, părăsirea copilului în leagăn, și a prietenului tău. Și e foarte adevărat că, în cartier, misterele forfotesc... Dar ți-au scăpat vreo aluzie la povestea cu omorîrea femeii?

— Nici urmă!

— Nici n-ai zărit-o la ei?

— Jur că nu era acolo!

— Atunci unde e?

— Asta e... mister.

— Și ce-ai făcut în casă pînă acum?

— Timp de trei zile, răspunse Similor cu un fel de sfială, am făcut, cum s-ar spune, menajul : ghetele și o grămadă de comisioane. Trebuie să debutezi, nu-i așa?

— Ce comisioane?

— Croitori, fructari, restaurant... de-aia nu m-ai mai văzut... Dar alaltăieri povestea a început...

Aici Saladin mormăi ; nu era la largul lui. Échalot îi recomandă să fie cuminte și, apropiindu-se de Similor, îi șuieră în ureche :

— Ia să vedem dacă îți descarci sufletul cu sinceritate!

— Alaltăieri, continuă Similor, cel mai tînăr — domnul Maurice, o inimă bună, da! — mi-a dat o scrisoare cu doi franci și

cincizeci pentru drum. Scrisoarea nu avea adresă. Era vorba să o duc, aici, aproape...

— La castel ? întrerupse Échalot, băgînd *ciocul* lui Saladin în subțioară, ca să-l împiedice astfel să țipe.

— Apropiindu-mă... Ah, va să zică, m-ai urmărit ?

— Pînă la vasul-poștă numai... Pentru cine era scrisoarea ?

— Mister !

— Cui i-ai dat-o ?

— Nimănui.

— Cum ?... Te ascunzi de mine ?

— Cuvînt sfînt ! Am lăsat-o sub o piatră mare care e în plin cîmp, la vreo sută de pași în fața pădurii.

Capul lui Échalot căzu în piept. O dramă a teatrului „Ambigue-Comique" nu i-ar fi provocat emoții mai tari.

— Și apoi ? făcu el, în timp ce Saladin horcăia încet.

— Nimic ieri, răspunse Similor ; azi-dimineață, al doilea mesaj.

— Încă o scrisoare ?

— Nu, un cuvînt... un cuvînt de la cel mai mare, domnul Michel, ăla care chefuiește... Ah, ah ! face el pe grozavul, dar tot e îndrăgostit !

— Ce cuvînt ?

— Bibi, spuse solemn Similor, fii blestemat pentru vecie dacă trădezi încrederea ce o am în tine. Pălăvrăgesc ca un papagal african, pentru că mă enervează să fiu mereu suspectat de tine. Dar îmi risc existența și cea a copilului meu.

— Ce cuvînt ? repetă întrebarea Échalot.

— Uite povestea. Domnul Michel mi-a spus : „Ai să te oprești la debarcaderul domnului Schwartz, ai să te plimbi liniștit cu mîinile în buzunare, pînă cînd ai să întîlnești un servitor în livrea cu nasturi de argint care privește apa curgînd".

— L-am văzut ! strigă nerăbdător Échalot. Nasturii, livreaua ! Și privea apa curgînd ! Cuvîntul, bătrîne, spune-mi cuvîntul. Saladin, taci din gură !

— *Se va lumina de ziuă mîine ?* spuse Similor în urechea prietenului său.

— Ce ? făcu acesta, care crezu că nu a auzit bine. *Se va lumina de ziuă mîine ?*

— Nimic mai mult !

— Și răspunsul importantului servitor ?

— *Poate... depinde.*

— Ei aş ! Importantul servitor nu ştia el că are să se lumineze a doua zi ?

— Trebuia să se informeze mai înainte.

— Pe lingă cine ?

— Nu cunosc. Mi-a spus : „Tinere, hoinăreşte şi admiră peisajul în asfinţitul soarelui şi nu-ţi pierde răbdarea dacă voi întîrzia să-ţi aduc răspunsul". Am hoinărit deci prin împrejurimi, unde e foarte plăcut. După căderea nopţii, livreaua cenuşie s-a întors şi mi-a spus, luînd o priză de tabac fără să-mi ofere şi mie : „Tinere, se va lumina de ziuă, la locul obişnuit, astă-seară, la ora zece".

— Ziuă ! la ora zece seara ! exclamă Échalot.

— Mistere ! răspunse imediat Similor.

În felul lui, Saladin striga sufocat : „Să vină garda !" dar nu i se da nici o atenţie, într-atît erau prinşi în focul discuţiei.

Échalot încercă în zadar să lupte împotriva emoţiei. Îşi frecă ochii, supunîndu-se unui irezistibil elan, îl aruncă pe Saladin în bandulieră şi-l strînse pe Similor la piept, inundînd cu lacrimi calde paltonul de catifea reiată.

— O, Amédée, exclamă el într-o adevărată efuziune de înduioşare, te-am suspectat, e adevărat ; iartă-mă... Cînd te întorceai acasă, miroseai a cafea, deşi erai tată de copil, şi îmi spuneam : îşi are secretele lui în afara asociaţiei. Am vrut să te încerc ; ai ieşit victorios.

— Hai, hai, bătrîne, spuse el, nu te prosti. Asta o să-ţi servească drept lecţie ca să nu te mai laşi pradă salturilor închipuirilor oarbe ale geloziei tale...

Era în joc măreţia sufletească a lui Similor : el nu abuza de triumful său.

— Primeşte-mi jurămîntul ! întrerupse Échalot. Am suferit prea mult ! Eram acolo pe malul canalului şi te pîndeam, cu toate că nu are loc spionarea în caracterul meu generos. Te-am văzut venind, m-am apropiat prin spatele mărăcinişului... dacă mă înşelai, vezi tu, se întîmpla o nenorocire ! Dar tu nu m-ai înşelat. Am auzit chiar şi cuvintele servitorului, care are aerul unui funcţionar de bancă : „*Poate... depinde*", ţi-a spus el. Am văzut cum el a plecat şi tu ai rămas să aştepţi ; m-am dus încolo şi-ncoace prin dosul mărăcinişului şi cu greu l-am împiedicat pe ţîncul ăsta să nu mai ţipe... Şi cînd masivul servitor, îmbrăcat în cenuşiu, s-a întors, chiar aşa a spus : „Astă-seară, la ora zece". Şi ce-ar putea să însemne asta, Amédée, ce-ar putea să însemne ziua care se îmbină cu noaptea în misterele lor ?

Similor surîse ca un om care vede mai departe decît vîrful nasului.

— Bibi, răspunse el, e o treabă încurcată, că nici dracul nu mai înțelege nimic... Știi că l-ai pus pe Saladin cu capul în jos ?...

— La vîrsta asta nimic nu-l tulbură, răspunse Échalot.

Similor întoarse copilul, care se zbătea convulsiv, și recunoscu justețea observației. Apoi reluă :

— Al treilea dedesubt, stai să vezi, cu șiretlicuri și mașinații ale șmecherilor din înalta societate, care manevrează tertipuri pline de subtilități, parole de trecere și secrete de francmasoni, nu-i așa ? cine nu riscă nimic, nu are nimic... Eu votez ca să ne vîrîm capul în povestea asta, între ramificațiile peste care am dat chiar pe vasul-poștă. Jumătate din Paris e în combinație. Binevoiește să intri alături de mine.

— S-a făcut ! răspunse imediat Échalot. Dacă o faci tu, o fac și eu ! Bate palma !

— Bate palma ! Jurăm credință...

— Pînă la moarte, Amédée... Dar de ce ?

— Ca să ne retragem cu îndemînare din afacere noi și ca să-l împingem pe copil spre cariera lui !

La lumina difuză a stelelor își întinseră mîinile, fără să se gîndească să imite gestul celor trei frați Horați[1]. Drumul era pustiu. Alături de Saladin, doar cerul le fusese martor. Sînt în viață clipe solemne. Nu se încheie un astfel de pact fără să fii profund impresionat.

Există în Paris cartiere a căror educație cade în sarcina dramaturgilor care scriu piese pentru teatrele de mîna a doua. Pe o rază de un sfert de leghe în jurul bulevardului Le Crime, veți recunoaște cu surprindere stilul redutabil al domnilor cutare sau cutare : totul este o copie, de la afectarea puțin burlescă a limbajului serios, pînă la eleganța dubioasă a glumelor.

Échalot și Similor glumeau rareori ; ei tocmai puseseră bazele unei asociații în scopul destul de nedeslușit de a pescui în ape tulburi, într-un ocean ale cărui bogății și primejdii fără îndoială le exagerau. Erau doi poeți cu inimă bună și imaginație naivă, doi fii ai nepieritoarei păduri de carton presat care făceau umbră melodramei, doi sălbatici ai Parisului. Teatrul le dăduse lecții de sentimente delicate, și acea deosebită gramatică de care făceau uz, disprețuia limba aspră și plăcută a poporului, care dispărea, din păcate, pierzîndu-se cu fiecare zi ce trecea în nu se știe care patos stupid. Noi nu acuzăm teatrul că le-ar fi inoculat păcatul lenii ;

---

[1] Este vorba de jurămîntul depus de acești frați pentru a lupta împotriva celor trei frați Curiați, întru apărarea Romei, sub domnia lui Tullus Hostilius (670—640 î.e.n.).

totuşi, ei nu se mai împacă deloc cu munca şi, ascultaţi-mă, cînd întîlneşti prin Paris suflete din acestea sensibile, care nu vor să muncească, fiţi atenţi la mîinile lor şi păziţi-vă buzunarele.

O linişte solemnă urmă pactului încheiat.

Apoi, tot vorbind, cei doi prieteni se distanţară de biroul de poştă. Un zgomot surd se auzi din depărtare.

— Trăsura ! spuse Similor. Mi-aş ceda bucuros un loc pe imperială, ca să nu-mi tocesc pîslarii.

— Lui Saladin îi place mult să călătorească, răspunse Échalot.

— Cît ai în traistă ?

— Crăpceni de un franc.

— Eu, şaptezeci şi cinci de centime. Prea puţin.

În spatele lor se deschise uşa unei case şi auziră strigînd :

— Hai, hai, doamnă Champion ! puţină vivacitate ! Aţi luat peştele ? Félicité, lanterna ! N-o să am loc, să vedeţi !

Cadrul uşii se lumină de razele unei imense lanterne cu toartă pe care o balansa o servitoare prost dispusă.

După ea ieşi o doamnă foarte grasă, încărcată de pachete, gîfîind greoaie, grăbindu-se şi împiedicîndu-se în propriile-i fuste.

— Întotdeauna faci la fel, Adolphe ! se plînse ea. Aştepţi pînă în ultimul moment, cînd e atît de simplu să intri în birou cu două minute mai devreme ! Am batista, Félicité ? Închide bine dulăpiorul de alimente, să nu intre insectele. Ai grijă să-ţi dea o pisică. Dacă e haimana, nu o vreau...

— Mai repede ! Mai repede ! zise Adolphe care o luase înainte. Ai peştele, doamnă Champion ?

— Am peştele, Félicité ?

Adolphe se întoarse. Lumina lanternei îl prinse ca un nimb, din cap pînă în picioare, pe falnicul pescar de pe malul canalului, cel care *încerca* o ştiucă de 14 livre.

Mergea degajat şi fără nici un pachet, echipat doar cu o undiţă cu mîner de baga, ultimul model, în timp ce vrednica de plîns doamnă Champion se cocoşa sub greutatea pachetelor.

Notaţi că parizienii condamnă cu indignare obiceiurile ţărilor barbare în care femeile lucrează pămîntul.

Numele mic al doamnei Champion era Céleste. La ultima sărbătoare de la Saint-Cloud cîntărise 99 de kilograme.

Văzîndu-l pe domnul Champion, Échalot scoase un strigăt de fericire :

— E vecinul, spuse el, săltîndu-l pe Saladin pînă lîngă ceafă. O să călătorim cu trăsura !

Şi cum Similor nu înţelegea, îi lăsă braţul şi-i mai spuse :

— Nu te împotrivi, Amédée. Trebuie să ne învăţăm cu trucurile în noua noastră afacere. Mă duc să aranjez legătura şi o să

avem două locuri ale noastre, și ieftin! Ține-l pe Saladin.

Eliberindu-se de povara lui, cu pălăria în mînă îl acostă pe frumosul pescar:

— Bună seara, burghezule. Deci, soția dumitale este cea care duce prăjeala mea?

Domnul Champion făcu un salt în lături, ca și cum o roată i-ar fi strivit piciorul. Cunosc destui pescari care ar fi în stare de crimă ca să tăinuiască cumpărarea a o sută de crăpceni.

— Ce faci dumneata aici? mormăi el grăbind pasul spre biroul de poștă.

— Fac ce faci și dumneata, burghezule, mă întorc la treburile mele... meritam totuși o centimă bucata, ce zici, pentru un amator...

— Am hotărît odată prețul! obiectă domnul Champion. Ți-am plătit, bună seara!

— Nu contează, insistă Échalot, care se ținea de el ca umbra, doamnele cunosc mai bine prețul lucrurilor... Și dacă soția dumitale ar ști...

— Adolphe, strigă doamna Champion istovită, așteaptă-mă!

Adolphe se opri brusc. Era roșu de furie. Scoase trei piese de un franc din portmoneu și i le dădu spunînd:

— Prietene, profiți de situația mea delicată. Ești un om necinstit.

Și-i întoarse spatele. Échalot rămase zăpăcit și sîngele i se urcă în obraji. Dar Rubiconul trecut de el și Similor nu e prea lot. Povestea aceasta îl făcu pe Similor să rîdă; o glorie periculoasă. Dîndu-i înapoi copilul, Similor îi spuse:

— Bătrîne, uite că te instruiești!

Fără remușcări, toți trei se suiră pe imperială.

Aici fură incomodați de o roabă de răchită care nu fusese pusă sub prelată. Înainte de a se urca în coșul care se legăna deasupra arcurilor, recunoscură cîinele dog al domnului Mathieu.

— Uite încă ceva hazliu, spuse Similor. Atelajul lui Trei-Labe! Înseamnă că Trei-Labe a dormit la castel!

— Mister!

Cupeul era gol, întocmai cum spusese funcționara. Domnul Bruneau luă loc lîngă Edmée Leber, care, puțin ajutată, putu să urce treapta trăsurii.

Nu același lucru fu și cu doamna Champion și pachetele ei; ea avu nevoie de mult ajutor. Céleste se mai îngrășase de la ultima sărbătoare de la Saint-Cloud. În cupeu erau oameni din Vaujours care căutau să-și păzească lucrurile împotriva invadării celor din Livry. Toată lumea ducea pachete, în afară de Adolphe. Lupta fu

dîrză, dar hotărîtoare: oameni și pachete se instalară după cîteva cuvinte neplăcute schimbate cu generozitate, și portiera lăsă interiorul îndesat ca țeava unui tun. Sus, pe imperială, Échalot și Similor se întindeau în voie. Échalot cumpărase două țigări, și tutunul regiei sfîrșise prin a le amorți conștiința; fumau în sănătatea lui Adolphe, prima victimă a asociației lor corupte.

— Trebuie să ne obișnuim cu șmecheriile! conchidea Échalot.

— Trebuie făcut totul, accentuă Similor. O să ne îngrășăm și noi, ca toți ceilalți, dacă n-o să mîncăm decît pîine uscată.

— Și mereu totul pentru sentimentul prieteniei părintești!

Ultimele cuvinte se refereau la Saladin, nădejdea acestui straniu menaj. Împotriva tuturor legilor naturii, Échalot avea comportarea unei mame. Saladin, vlăstar firav, semăna cu firele de iarbă care cresc prin crăpăturile pietrelor. Viața lui era aspră; clătinat și aruncat ca un colet, dormea foarte ades cu picioarele în sus. În locul lui Saladin, și un cățel ar fi murit, dar el nu se sinchisea.

Fumîndu-și țigara, Échalot îi vîrî în *cioc*, ca să-i folosim stilul, gîtul unei sticle mici cu aspect urît, și Saladin, consolat astfel, sorbi cu mare plăcere.

La etajul de dedesubt, în cupeu, domnul Bruneau se strîngea cum putea, pentru a-i lăsa cît mai mult loc tinerei fete pe care o însoțea, spunîndu-i pe un ton autoritar, care putea explica și vîrsta și serviciul pe care i-l făcuse:

— Scumpa mea copilă, fără ezitări. Trebuie să-mi spui neapărat toate amănuntele vizitei dumitale la doamna baroană Schwartz.

VIII

POVEȘTI CU HOȚI

În interiorul trăsurii discuțiile se încrucișau. Călătorii care veneau de la Vaujours își continuau ideea începută încă de pe cînd trecuseră prin pădurea Bondy. Erau trei: o doamnă, un domn foarte vorbăreț și altul taciturn.

— S-a terminat, spunea doamna, cu toate poveștile pădurii Bondy. Hoții sînt acum la orașe.

— Ah, ah, exclamă adjunctul din Livry, înghesuit între două maldăre de pachete, am ajuns la hoții de drumul mare ? !... Sluga dumneavoastră, doamnă Blot, cum vă merge ?

— Nu v-am recunoscut, domnule Tourangeau. Dar soția dumneavoastră ?

— Tot cu reumatismele ei... o cutie plină de dureri !

— Vaujours e mai sănătos decît Livry ! izbucni doamna Blot, profitînd de această confidență.

— Dați-mi voie, o întrerupse domnul Tourangeau imediat ; eu consider, dimpotrivă, că Livry...

— Ai peștii, Céleste ? întrebă Adolphe, a cărui frunte continua să fie încruntată.

El se gîndea fără îndoială : „Ticăloșii m-au costat destul de scump !"

— Doamne, da, am peștele, răspunse doamna Champion, chinuită de greutatea pachetului ; am tot. Nu găsiți că ne sufocăm aici ?

— Serile sînt răcoroase, ripostă doamna Blot de la Vaujours. Eu, una, nu disprețuiesc căldura.

Și adjunctul, continuîndu-și ideea :

— Pentru puritatea aerului, Livry e, slavă Domnului, bine cunoscut. Cei mai grozavi medici din Capitală recomandă bolnavilor de piept să stea acolo.

— Ei bine, pledă vorbărețul, tîlharii aveau șicul lor ! Făceau călătoriile mai palpitante. Numai ce se auzea un fluierat...

— Grozavă treabă, mulțumesc !

— Bărbații le consolau pe doamnele care leșinau și nu o dată adevărate romane de dragoste au început...

— Ah, domnule ! întrerupse doamna Blot, rentieră și văduvă a domnului Blot, portărel pe cînd trăia. Scutiți-ne de rest !

— Domnul nu este din regiunea asta ? întrebă insidios adjunctul. Nu cred să fi avut încă onoarea să călătoresc cu domnul ?

— Am venit în plimbare, să văd o proprietate de vînzare.

— Cea a generalului, probabil ? Uite un militar care avea un viitor strălucit în armată ! bărbat frumos, se ținea bine, avere...

— Și nici un moștenitor, spuse Adolphe ; de altfel, un pescar destul de remarcabil.

— Se va vinde ieftin averea lui... Verii din provincie sînt grăbiți să îmbucătățească succesiunea.

— Un cîrnățar din Caen, se spune.

— Și un crescător de vite din Bayaux. Generalul era normand.

— Ah ! Normanzii !...

— Nu spuneți nimic de rău, preveni Céleste, domnul Champion e de fel din Domfront.

— Cînd spun pescar destul de remarcabil, știu ce spun, continuă domnul Champion, mă pricep. Dar niciodată nu s-a remarcat cu vreo lovitură memorabilă...

— Vorbiți-mi de pescuitul în mare! exclamă adjunctul. Am o rudă la Dieppe care îmi trimite homari. Îi prinde foarte proaspeți, și asta mi se întîmplă...

— Răsfățat, sfîrși doamna Blot, care era cam pisăloagă.

— Adolphe, zise încet doamna Champion, vezi în buzunarul meu dacă **am cutia**.

Dar Adolphe răspundea :

— În fluviile noastre există produse într-un fel superioare chiar celor din ocean!

Vorbărețul :

— Căile ferate au omorît latura pitorească a călătoriilor ; e părerea tuturor cugetătorilor.

— Domnule, spuse adjunctul, fiindcă veni vorba de cale ferată, vom avea una în regiunea asta... și, oricît de puțin v-ați gîndit să cumpărați o proprietate, eu vă sfătuiesc să vă grăbiți, căci terenul urcă, urcă. Uitați-l pe baronul Schwartz, de pildă, despre care fără îndoială ați auzit vorbindu-se.

— Cred și eu!

— Nu prea e iubit în regiune, știți ?

— Domnule, îl întrerupse cu mîndrie Adolphe, în felul acesta au început, din imprudență, certuri funeste. Eu am cinstea să fiu subcasier principal al casei Schwartz.

— Se poate afirma că acel om nu a făcut impresie în regiune! ripostă cu acreală doamna Blot.

Dar adjunctul, împăciuitor :

— Domnul are dreptate să-și apere stăpînul. Departe de noi gîndul de a vorbi cu ușurință despre un proprietar de o asemenea importanță! Sînt invitat la seratele sale. Ceea ce aveam să adaug este spre lauda lui. Într-adevăr, grație căii ferate proiectate, de care nu e străin, i se oferă domnului baron Schwartz, acum, un milion patru sute cincizeci de mii de franci pe pămîntul său. Și iată, numai acum trei sau patru ani, l-a cumpărat cu șase sute de mii : o sută douăzeci la sută în patru ani, e considerabil!

— E frumos! Bietul meu Blot a dat destule asigurări pentru acest om!

— Eu găsesc că aburul este o invenție foarte bună, observă cu inocență Céleste.

Vorbărețul răspunse înclinîndu-se :

— Doamnă, trebuie să mărturisesc că aparține unui mare secol.

— Să apropiem distanțele, spuse numaidecît Adolphe, să economisim timpul, acesta este rezultatul unei idei pe cît de vaste, pe atît de ingenioase, care trebuie să aibă cele mai bune rezultate pentru comerț și pentru politică.

Fără să socotim, adăugă adjunctul, că furturile cu arma în mînă la drumul mare...

— Mă sufoc cu siguranță, gemu Céleste, întorcîndu-și privirea spre portiera închisă.

— Serile sînt răcoroase, constată doamna Blot. Prefer să-mi fie cald decît să capăt vreun guturai.

— Și cum spunea atît de bine doamna, adăugă vorbărețul, înclinîndu-se din nou spre rentieră, Parisul a devenit locul de întîlnire al tuturor răufăcătorilor expulzați de pe șesurile noastre. Parisul este o pădure...

— Pădurea neagră, în adevăr!

— Anul trecut, în trăsură acoperită, mi s-a furat o tabacheră de argint.

Spunînd acestea, doamna Blot își luă cutiuța și Céleste îi spuse:

— Vreți să-mi permiteți, doamnă? Sînt atît de încărcată de pachete, că nu o pot lua pe a mea. Și, știți, cînd ești învățat...

— Cum să nu, doamnă!

Toți cei care prizau tutun se îndestulară pe seama doamnei Blot, în afară de domnul taciturn, care, pe ascuns, trase o priză serioasă dintr-un cornet de hîrtie.

— Tabachera aceea era mai puțin frumoasă decît aceasta, zise doamna Blot, închizîndu-și la loc cutia, dar țineam la ea din cauza bietului meu Blot, care mi-o cumpărase, cu toate că nu aproba tutunul la cucoane.

— Cea a soției mele costă optzeci de franci, declară Adolphe, de la fabrică direct. Ai grijă de pește, doamnă Champion.

— Pădurea neagră, repetă vorbărețul, ăsta e cuvîntul! Și vedeți că există în orice lucru un fel de fatalitate. Parisul a început prin a fi o pădure...

— Nu se poate! protestă rentiera.

— Ba da, doamnă, afirmă adjunctul, pădurea Bondy sau mai curînd Livry, pe unde trecem acum.

— Domnule Tourangeau, dumneavoastră raportați totul la Livry!

— *Libriacum*, mai înainte mănăstirea Saint-Augustin... anterioară Capitalei, doamnă!

— Și Vaujours?

— Neant! Ați răsfoit comentariile lui Cezar?

— O pădure, continuă vorbărețul, nimic altceva decît o pădure. Se vîna cerbul și porcul mistreț pe strada Richelieu...

— De acum înainte, pescuitul este singurul posibil aici, de-a lungul fluviului, spuse Adolphe.

— Și în locul unde e acum Bursa, bande de tîlhari nerușinați...

Toată lumea izbucni în rîs. Oricare ar fi ele, glumele despre Bursă au întotdeauna un foarte mare succes.

— Ah, exclamă rentiera, bietul meu Blot știa povești din astea despre Bursă!

— Punga sau viața! riscă Adolphe, pe care nu-l lăsase memoria.

Céleste își eliberă una din mîini ca să-l ciupească de genunchi în semn de admirație.

— Fii atentă la pește! recomandă Adolphe.

— Asta, ca să vă confirm, continuă vorbărețul, că nimic nu se schimbă. Pădurea Parisului tot există, minus copacii. Există acolo cerbi în număr mare, dacă ne luăm după vodeviliști, porci mistreți din belșug, sălbatici sau domestici, șerpi, cine poate să tăgăduiască? și există și trandafiri ca să-i ascundă, păsărele minunate care cîntă la etajele tuturor caselor refrenele vesele ale tinereții. Sînt, desigur, cîteva mici diferențe; în păduri dragostea nu-și face de cap decît primăvara, pe cînd aici, șoaptele de dragoste se aud permanent în cele patru anotimpuri.

— Sînteți cam lejer la vorbă, domnule, în fața unor doamne!

Soțiile de portărei sînt uneori ușuratice în manifestări. Doamna Blot din Vaujours nu fu de acord cu majoritatea care protestase.

— Ba nu, ba nu! E foarte amuzantă combinația asta! Continuați!

— Și vedeți, în schimb, cîte asemănări! Lupii abundă...

— Toți lupii sînt refugiați la Paris!

— Ca să-și pună scufița-roșie la Clichy!

— Domnule, spuse Tourangeau, aș fi măgulit de cunoștința dumneavoastră dacă ați cumpăra ceva în această regiune.

— Într-o pădure trebuie paznici de vînătoare; noi avem sergenții de stradă...

— Și braconierii!

— Și strîngătorii de zdrențe, care adună lemne uscate!

— Și turiștii englezi, ca la Fontainebleau!

— Pădure! Pădure! Pădure!

— Avem bulevardele largi pentru trăsurile luxoase ale granguriior și potecile întunecoase, șerpuind lăturalnic prin desișuri, unde banditul își pîndește prada.

— Bulevardele și orașul!

— Pădure, pădure!

— Acest om se exprimă cu eleganță, îi spuse Céleste lui Adolphe. E un bărbat bine.

Adolphe răspunse:

— Prea guraliv. Ține bine peștele.

— Cît despre bandiți, reluă călătorul cu convingere, care pădure se poate mîndri cu o colecție asemănătoare celei a Parisului? Se vorbește despre Sénart și Villers-Cotterets. Vrednici de milă! Pădurea Parisului i-ar avea la degetul mic!

— Am păstrat abonamentul bietului meu Blot la *Gazette des Tribunaux*, suspină rentiera.

— Eu am la *Le Droit*, declară adjunctul, în trei cu preotul și cu căpitanul raportor; e un preot liberal; bravo lui!

— Căpitanul?

— Ei, nu, preotul. Ieri, în foileton, tocmai scria despre povestea băcanului din strada Saint-Jacques, ale cărui pivnițe serveau ca depozit bandei lui Poulain...

— Eu cunosc afacerea aceea, domnule Tourangeau! Bietul meu Blot era în *juriu*.

— Plăcută ambianță! aprecie vorbărețul în cunoscător. Eu sînt abonat la *Le Droit* și la *La Gazette*. Vă amintiți, doamnele mele, de banda Monrose?

— Ah, ticălosul! sări Céleste. Era pe la începutul căsătoriei mele. Adolphe pescuia mai rar.

— Peștele! spuse domnul Champion. Ai grijă!

— Și Nathan! urmă eruditul călător. Partea cucoanelor: Minette și Rosine! Avem un autor care scrie lucruri de-astea cu multă îndemînare: domnul Balzac; citiți *Vautrin*. Trebuie să aibă el vreo cunoștință bună în întunecatul păienjeniș... Tot despre partea doamnelor: Lina Mondor; uite o isteață! și Clara Wendel! s-au scris drame pe chestia asta; îi măgulește mult pe oamenii aceia cînd se recunosc pe scenă... Dar de la Louis-Philippe se populează pădurea. Vertubleu! în 1833, banda Garnier, șaptezeci și cinci dintr-o dată! Banda Châtelain: măciucile și pîslarii, ca să nu facă zgomot pe caldarimul străzilor!

— Sînt doi oameni cu pîslari sus! întrerupse doamna Champion.

— În fiecare clipă, spuse Adolphe, dumneaei dă dovadă de un adevărat spirit de observație. Nu da drumul la pește!

Adjunctul își scormonea memoria, invidios la culme pe călătorul care vorbea atît de curgător.

— A fost banda Hug! spuse el în sfîrșit.

— Cei cincizeci și cinci ! preciză doamna portărel. Banda Ghivat, banda Jamet, banda Dagory.

Bărbatul tăcut strănută. Era primul semn de viață pe care îl dădea. Își duse mîna la buzunar să-și ia batista, dar rămase jenat : batista lipsea.

— Poate că ați pierdut-o, domnule, i se adresă adjunctul, fiindcă în jurul dumneavoastră nu sînt hoți.

Scena respectivă fusese împinsă destul de departe pe potecile realismului ; dar noi nu vom insista într-atît încît să vă spunem cum se suflă nasul cînd nu ai batistă. Călătorul taciturn se văzu deci redus la această situație extremă. Cele două doamne își zîmbiră ; rentiera desfășură un fular nou-nouț, iar Céleste spuse :

— Adolphe, dă-mi-l pe al meu.

Ceea ce Adolphe făcu, cu condiția să aibă grijă de pește.

Speța umană este crudă. Toată lumea din trăsură își suflă nasul. Călătorul nostru taciturn nu păru deloc umilit. Necunoscutul bun de gură continuă :

— Hei, ce mai pădure ! Șaptezeci și trei de condamnări pentru banda Carpentier ! Și ca să vorbim numai de ieri, Courvoisier, Mignard, Gauthier, Souque, Chapon, care conducea în luptă mai mult de două sute de soldați, bandiții lui Poulmann, Vanternierii lui Marchetti... Și cei care n-au căzut încă în plasa justiției, cea mai grozavă bandă din toate : faimoasele Haine-Negre, care își au soldații în noroiul cartierelor mărginașe și generalii în cele mai înalte sfere sociale...

— Ziarele nu spun nimic despre ei ! îi tăie vorba rentiera.

— E interzis, de teamă să nu sperie comerțul. Adevărul e că ei lucrează în mare și că poliția e înnebunită !

— Se spune că sînt protejați de sus...

— Și că au mare trecere...

— Și că și justiția se teme de ei !

— Cum ? cum ? izbucni doamna Champion, care asculta cu gura căscată ; dar știți că asta te face să te cutremuri !

— Să mă plătească, și n-aș locui în Paris ! declară domnul Tourangeau.

Adolphe își îngădui să ridice cu ostentație din umeri.

— Eu sînt subcasier, spuse el cu acea importanță senină care îi plăcea atît de mult lui Céleste, subcasier principal, și cum casierul nostru șef este un gentilom comod, eu sînt acela care am toată răspunderea ! Eu singur, și e destul ! Atenție la pește ! Casa noastră, o știți, e una dintre cele mai importante din Capitală. Noi locuim într-un cartier pustiu și care trece a fi destul de periculos ; notați aceste diverse conjuncturi. Printre cauzele pe care le-ați enumerat, numele străzii d'Enghien a răsunat nu o dată în

incinta justiției criminale. Asta nu înseamnă nimic. Luați un om inteligent, instruit, prudent, îndeminatic și curajos, el va reuși în contabilitate ca și în arta pescuitului. Și trebuie să vă atrag atenția aici în puține cuvinte că pescuitul domolește în mod sensibil moravurile, așa cum filozofii Antichității atribuie aceasta muzicii, lucru pe care nu il neg, cu toate că nu l-am verificat personal. La Operă se zbiară, nu? mie nu-mi place decit amestecată cu un vodevil, ca să o mai înveselească cu arii cunoscute... Pardon! am cuvintul... Spuneam deci că puțin îmi pasă de bandele de tilhari. Nu există vietate mai subtilă decit peștele, care își datorează instinctele naturii. Cel care se îndeletnicește mai demult cu pescuitul are de învățat de la pește o mie de șiretenii inocente, pe care și le poate însuși în viața lui de zi cu zi. Eu i-aș sfida pe Mandrin, Cartouche sau chiar pe acele Haine-Negre, despre care vorbiți, că ar putea să-mi șterpelească măcar un teanc de bilete de o mie din mezaninul meu...

— Oh, oh! exclamă adjunctul din Livry. Noroc că ei nu sint pe-aici ca să vă răspundă!

— Față de ei, răspunse cu subtilitate Adolphe, nu aș dezvălui amănuntele pe care le-aș spune deschis între oameni cumsecade. Ține sus peștele, doamnă Champion... Dar iată-ne la Bondy!

Trăsura de poștă tocmai se oprise. Doi sau trei nenorociți apărură cu coșurile lor, dar teribilul cuvint: „Complet!“ căzu din cușca vizitiului, și chelnerița circiumii îi aduse acel pahar de rachiu pe care orice vizitiu priceput în meseria lui îl dă pe git pentru a le îngădui cailor să-și tragă răsuflarea.

Échalot și Similor cintau sus pe imperială; se conveni să se evite contactul cu ei la sosire, fiindcă purtau pistoale.

Poveștile cu hoți lasă întotdeauna urme chiar și în mintea celor mai curajoși. Céleste, care ținea peștele cu mina întinsă, pentru a-i păstra în felul acesta proaspeți, ceru voie să se întredeschidă puțin o portieră, dar doamna portărel își aminti de bietul ei Blot, care avusese oroare de curenți.

De altfel, aerul îmbîcsit nu displace cu totul indigenilor periferiei Parisului.

— Nu renunț la cuvint, reluă Adolphe de îndată ce trăsura o porni din nou. Ceea ce am de spus conține învățăminte folositoare, și constat în trecere că dacă de mai mulți ani muncesc ca să fondez societatea pescarilor cu undița din departamentul Senei, este că am nădejdea să introduc astfel în Capitală, în patria mea, un element nou de ordine și de civilizație. Eu sint ofițer al gărzii civile. Vorbiți de pădure: noi veghem. Treceți liniștiți... Pentru cei care nu am cinstea să-i cunosc, eu ocup mezaninul hotelului Schwartz, strada d'Enghien, 19, la Paris, foburgul Poissonnière,

împreună cu casierul titlurilor de rente; aceasta înseamnă două locuințe separate, deși păstrează între ele raporturi de politețe. Dar nu despre asta este vorba. Am spus că îi sfidez pe Mandrin și pe Cartouche. Îi adaug și pe Poulailler, Barrabas și Lacenaire. Așa sînt eu. Iată armele mele, nu fac din ele un secret: mai întîi, am o casă la țară, unde nu dorm niciodată; acolo e domiciliul undițelor mele; trei sferturi și jumătate din nenorociri se trag din slăbiciunea pe care o au burghezii parizieni de a dormi la țară. Noaptea e la fel peste tot; odată în patul meu, pot să visez că mă odihnesc în mijlocul celei mai verzi naturi. Ușa principală a hotelului Schwartz nu se poate deschide fără să nu sune un clopoțel în anticamera mea. E supărător, din cauza mișcării permanente din casă; dar asta înseamnă prima alarmă care previne orice fel de acțiune neașteptată. O a doua sonerie, în legătură cu ușa anticamerei mele, sună imediat ce aceasta se deschide; a doua alarmă deci; prima vrea să spună: „Atenție"!, cea de-a doua: „Luați armele!" Dar pînă aici nu e totul: o a treia sonerie zbîrnîie chiar lîngă urechea mea, în spațiul dintre perete și pat, care intră în funcție de îndată ce ușa salonului meu a fost atinsă. Domnilor, doamnelor, prima sonerie m-a ridicat în șezut, cea de-a doua, în picioare; a treia îmi strigă: „Champion, apără valorile încredințate vigilenței tale!"

— Foarte original, zise adjunctul din Livry.

— Foarte original! repetă vorbărețul, care schimba priviri cu doamna portărel.

Călătorul taciturn scoase grav din buzunar un creion și o hîrtie pe care scrise vreo duzină de cuvinte.

— E poet! șopti bărbatul vorbăreț cu un ton batjocoritor.

— Domnule, nu mă surprinde deloc, răspunse cu seriozitate adjunctul. Avem mulți poeți în regiunea asta.

IX

COCOTTE ȘI PIQUEPUCE

Nici o privire indiscretă nu încercă să descifreze versurile călătorului tăcut; de altfel, lumina lunii care trecea prin portieră de-abia îngăduia să i se poată urmări mișcările degetelor. Cert este că omul scria perfect pe dibuite, acesta fiind desigur numai talentul poeților.

— Și mai e ceva ! continuă Adolphe, care se însuflețea descriind măsurile lui de prevedere. Am considerat ușile deschise, dar stați o clipă ! Pentru a deschide pe cea de la stradă, este nevoie de portar, și ăsta e un fost jandarm, al cărui fiu e toboșar în compania mea. E solid ca fierul. Ușa anticamerei mele, pe palier, are trei broaște, dintre care două cu secret, plus două zăvoare de siguranță, totul furnizat de casa „Berthier". În anticamera mea este patul lui Médor. Nu l-am cunoscut pe Cerber [1], dar n-aș fi pariat pe el contra lui Médor. Îl auzi lătrînd de la casierie, ca și cum ar fi sub masă ; de ce ? pentru că există două ferestruici acustice, executate prin grija mea ! He-he ! neplăcut pentru Cartouche ! Ușa salonului se deschide cu clanța și nu e apărată decît de un zăvor cvadruplu, dar ușa casei de bani e cu închizătoare „Berthier", cu limbi încrucișate și cifru secret. În fața ușii există un grilaj care taie încăperea în două, și chiar casa de bani e un adevărat monument, cu grele măsuri de apărare și surprize, ca și vechiul ansamblu de clopote de la Pont Neuf. Cheia o port agățată la gît, zi și noapte, neîntrerupt. Ei drăcie ! sărmane Mandrin ! Eu dorm de-o parte a camerei, unde e casa de bani, camera doamnei este în cealaltă parte, și omul nostru, un zdrahon — că doar pentru asta l-am ales — doarme între camerele noastre. Doamna are pistoalele ei, eu pe-ale mele și zdrahonul două perechi. Ai ? Hainele-Negre ? Cît despre ferestre, închise ca vitrinele prăvăliilor, patru bare la fiecare ! Toate hornurile au gratii. Nu ne e teamă decît de bombe !

— Doamne-Dumnezeule, se miră doamna portărel, mai bine să trăiești la beduini !

— Ce infern ! Noi sîntem foarte fericiți în regiunea asta ! apăsă adjunctul.

— Domnul, interveni vorbărețul, și-a ridicat o cetate în mijlocul Pădurii-Întunecate.

Ideea fu aprobată în unanimitate. Céleste, ale cărei pleoape îngreunate i se închideau, primi al o sutelea avertisment cu privire la pește. Acel diavol taciturn continua să scrie pe dibuite.

— Ascultați ! Fiți atenți ! reluă Adolphe. Eu nu sînt asin, dar car în spinare conturi. Drace ! am lucruri depuse spre păstrare, valori mobiliare curente și bani numerar. Am avut la mine averea bătrînului colonel Bozzo, bunicul contesei Corona, nici nu vă doresc mai mult ! În cîteva zile o să am, odată cu sfîrșitul lunii, dota domnișoarei Blanche... E-he ! defunctul Lacenaire nu ar fi dat nici pentru două-trei milioane bani gheață afacerea care s-ar putea trata cu mine, la timpul potrivit...

[1] Cerber, cîine cu trei capete, paznic al Infernului (mitologia greacă).

Această aluzie la căsătoria unicei fiice a bogatului bancher schimbă subit cursul conversației. Fiecare începu să-și dea părerea. Baronul Schwartz nu era prea iubit în această regiune, după expresia favorită a adjunctului Tuorangeau, dar se interesau de cele mai neînsemnate acțiuni ale lui. Cu toate că frumoasa Blanche abia ieșise din copilărie, cele două milioane dotă își produseseră efectul : fetelor regelui Louis-Philippe nu li se dădea decît pe jumătate. Două milioane ! Fusese vorba de un duce. Ia te uită ! un duce pentru moștenitoarea alsacianului născut la țară, la Guebwiller ! Se vorbise de nepotul unui ministru și de un fin al cuiva de la Curte. Două milioane ! Primul aparat fotografic al lui Daguerre de-abia apăruse, firul electric era în fașă, nu se cunoșteau decît vreo 12 planete ; secolul era prunc, în ciuda celor 42 de ani ai lui. De atunci încoace, milionul a ajuns ca și cașmirul : se poartă ; există mulți fabricanți. Iată însă că și un duce avea nevoie !

Lăsați, sînt destui foarte strîmtorați ! Dar cine luase locul ducelui, al nepotului de ministru sau al finului de la Curte ? Domnul Champion, din ce în ce mai mulțumit de importanța lui, îl numi cu emfază pe domnul Lecoq.

Vă așteptați poate ca la auzul acestui nume ultraburghez să constatați o dezamăgire generală. Eroare. Urmă, dimpotrivă, una din acele tăceri care vădesc un mare efect. Nimeni nu întrebă cine era domnul Lecoq. Trebuie deci să credem că aici fiecare îl cunoștea cel puțin din auzite.

Adjunctul tuși, văduva portăreiului își desfășură splendidul fular, Céleste ținu mai strîns pachetul cu peștele. Taciturnul își puse hîrtia și creionul în buzunar. Numai vorbărețul spuse încet :

— Există animale curioase în pădurea Parisului !

Spunea adevărul ; pădure sau nu, Parisul găzduiește cele mai ciudate individualități care există pe lume. Fundul mării, dezvăluindu-și unul cîte unul misterele, aruncă din timp în timp pe prundiș vreun animal apocaliptic care dă academiilor subiect de discuție pentru cîteva luni. Parisul însă este mai adînc decît marea ; Parisul cuprinde ființe vii, botezate, și chiar alegători, pe drept cuvînt în stare să uimească șarpele marin care măsoară 67 de metri de la cap la coadă, sau marea sepie, monstru de gelatină care înoată cu tuburile ei de orgă. Aceste fenomene, negate de unii, răspîndite de alții, au reputații legendare, în funcție de loc sau de cartier. Numele lor în sine nu spune nimic ; de cele mai multe ori sînt total nevinovate : Martin, Guichard sau Lecoq. Dar gloria, dublată de mister, poate da celor mai banale silabe o sonoritate fulgerătoare. Numele domnului Lecoq era fără îndoială în această situație, căci el produse un ase-

menea efect, incit, ca lovită de o măciucă, conversația se stinse și nu mai continuă.

Sus, pe imperială, Échalot și Similor dialogau poemul sentimental al visurilor lor. Nu se știe prea bine ce taină îi unea pe acești oameni mărunți, ai marelui oraș, complet lipsiți de orice simț moral. Erau două firi blinde, plini de iluzii copilărești și uneori în stare să facă și bine. Nu cereau decit să muncească ; numai că ei înțelegeau să-și aleagă munca, atrași fiind de aceeași dorință comună, irezistibilă, acea himeră care innebunește tot Parisul și care se numește libertate. Libertatea, cum o înțeleg ei, constă în a nu suporta jugul unei meserii. Ei se considerau artiști. Artiști ai cărei arte ? Nu știau și nici nu voiau să știe. Artiștii de felul lor trăiesc și mor, comici și triști ai marii drame pariziene, biete suflete cumsecade, blestemate de suferința secolului nostru, care își răspîndește contagiunile în toate straturile sociale.

Échalot și Similor voiau să facă afaceri, voiau să parvină, și, oricit de modest sau grotesc ar fi fost țelul lor, nu erau înzestrați cu nimic din ceea ce le-ar fi trebuit pentru a-l atinge. Bastarzi ai feeriei teatrale care ucide bunul-simț și așterne un văl stupid peste ochii realității, ei se lăsau duși de val, urmărind nu se știe ce ideal, atit de extravagant, atit de inaccesibil, incit cititorul nici nu-l va putea bănui fără ajutorul nostru.

— Așa ceva se găsește, spunea Similor suspinind adinc, este norocul. Un burghez care ne-ar însărcina să omorim un copil mic, să zicem, pentru a împiedica dezonoarea familiei... cunoaștem noi... nobil, ce să mai vorbim ! Și atunci noi luăm copilul — că avem inimă bună — și-l creștem lingă Saladin.

— Micul nobil o să aibă fără discuție un semn pe rufărie, ceva, sugeră Échalot.

— Sau crucea purtată de maică-sa, atirnată la gitul lui... În sfirșit ceva...

— O medalie pusă pe lanț ! Nu, n-ar fi rău !

— Dac-o să fie așa, păstrăm obiectul cu grijă, ca să nu-l piardă copilul cind o să se joace cu cei de virsta lui sau într-altfel, și cind, mai tirziu, o descoperim pe mama disperată a copilului, are să fie o dovadă de pe urma căreia putem să avem și să cerem o răsplată serioasă.

Lui Échalot îi lăsa gura apă ; se uita cu multă tristețe la Saladin cum sugea din sticlă.

— Așa ceva s-a mai intîmplat ! zise el încet. Păcat că știm ce e cu copilul tău.

— Trebuia așteptat prea mult ! spuse Similor cu dispreț. Mucosul din prologul piesei este ofițer. Tatăl lui e mort. Același actor joacă amindouă rolurile. Aș prefera mai degrabă un secret pe care

să-l descopăr și pentru care o persoană bogată să mă atingă după poftă în fiecare zi.

— N-ar fi rău ! răspunse Échalot. Dacă mă refuzi, eu divulg...

— Și el se supune, de teamă, cu toate că scrișnește din dinți. Uite, asta urmăresc eu prin cartier.

— Pe din două ! l-am putea îngriji amîndoi.

— Și cu o leafă permanentă, cu viața bine rînduită, nici datorii, nici chiolhane, stimat de vecini, la casa ta, iar fata vreunuia dintre ei să te remarce în vederea căsătoriei...

Échalot, care îl asculta cu gura căscată, surîzînd, se întristă deodată.

— Fără inimă cel care se însoară ! spuse el. Asta ar păgubi drepturile prieteniei !

Similor nu acceptă discuția asupra acestui punct, totdeauna atît de arzător între Oreste și Pilade, și schiță un tablou vesel despre plăcerile pe care ți le-ai putea procura cu banii unui dentist, căruia, în liniștea cabinetului de consultații, i-ai surprinde obiceiul vinovat de a adormi pacientele cu cloroform.

Cerul își întindea bolta de azur pe deasupra capetelor lor. Dincolo de această măreață cupolă, ei îl ghiceau pe Dumnezeul oamenilor buni, al cărui Sinai este movila Montmartre și căruia îi plăceau mai mult șansonetele decît cîntecele religioase. Spre această protectoare a melodramei și a glumei își înălțau sufletele lor simple, pentru a-i cere copilul rezultat din crimă sau dentistul obsedat de obiceiuri perfide.

Se spune că în multe landuri ale săracei noastre Bretanii, pierdute pe coastele unde furia vîntului lasă pămîntul uscat și sterp, locuitorii acelor tîrgușoare sălbatice înalță rugăciuni timp de nouă zile în șir pentru a li se trimite furtuna care aduce după ea naufragii.

La etajul de dedesubt, în cupeu, domnul Bruneau, personajul robust, cu înfățișarea liniștită, asculta ultimele cuvinte ale povestirii lui Edmée Leber. Tînăra, pe jumătate lungită, se istovise vorbind. Felinarul trăsurii, strecurînd o rază oblică pe obrazul ei, îi lumina trăsăturile palide și obosite. În ochi însă nu i se vedeau lacrimi.

Domnul Bruneau rămînea indiferent, cu brațele încrucișate peste piept. Ochii lui priveau fix, în gol, cu o încremenire care le era specifică. Totul părea la el încremenit, chiar și gîndurile.

Edmée Leber, ascultînd docilă ordinele acestui om, spusese tot ce știa.

Domnul Bruneau nici nu o mîngîie, nici nu îi dădu sfaturi.

În acest timp trăsura trecuse bariera și hurduca pe caldarîmul foburgului. Cîteva minute după aceea, trecea bulevardul și ajungea în curte la Plat-d'Étain.

În interiorul trăsurii se produse pentru o clipă o dezordine supărătoare. Călători și pachete, puși pe neașteptate în mișcare, se ciocniră între ei fără voie. Pentru o clipă chiar Adolphe se văzu nevoit să aibă grijă de pește.

Apoi toată lumea odată începu să strige :

— Trei-Labe ! Unde e Trei-Labe ?!

De obicei estropiatul stătea în spatele trăsurii de poștă, cu capul chiar la înălțimea treptei și cu brațele lui puternice primea din zbor pachetele, fără greș. Dar astăzi Trei-Labe lipsea de la postul lui.

— Aici, burghezule, aici ! strigă Similor cu surîsul cel mai atrăgător.

Și Échalot, grăbit să facă treabă, cu Saladin la spinare, ca să aibă miinile libere, strigă :

— Burghezule ! aici, aici !

Călătorul taciturn care coborî primul îl împinse cu coatele. El nu avea bagaje.

— Ia te uită ! șopti Échalot. S-a ajuns și Piquepuce !

— Uite-l și pe domnul Cocotte, în fund, îi răspunse Similor. E îmbrăcat ca un rentier !

— Pișlarii ! strigă doamna Blot din Vaujours, nu fără oarecare spaimă în glas.

Arătîndu-l cu degetul pe dușmanul său, Adolphe spuse :

— Uite unul care are aerul unui răufăcător foarte periculos !

— Ștergeți-o, netrebnicilor ! ordonă adjunctul din Livry. În țara asta cerșitul e interzis !

Échalot și Similor poate nu erau chiar netrebnici și s-ar fi putut supăra ; totuși, ei se retraseră și adjunctul se crezu învingător. Dar el se înșela. Nu de comanda lui ascultaseră cei doi amici. Din cealaltă parte a trăsurii auziseră o chemare discretă. Domnul Bruneau, în picioare, lîngă portiera cupeului, le făcea semn cu mîna. Apoi le spuse :

— Însoțiți-o pe domnișoara Leber pînă la dumneaei acasă.

Și fără să aștepte răspunsul lor, se depărtă degrabă, ca omul care e sigur că i se dă ascultare.

Trăsura se golea. Céleste, încărcată pînă peste cap, coborî gîfîind ca o balenă. Doamna Blot, văduva bietului Blot, avu cruzimea

să îi spună în treacăt : „Vă urez o seară bună, doamnă. Serile sînt răcoroase."

Apoi îi oferi braţul lui Tourangeau, care i-l acceptă, în ciuda rivalităţii dintre urbele lor.

Adolphe coborî foarte degajat, mîndru de costumul lui, mîndru de formele lui, mîndru de el însuşi. Cînd obezitatea este oprită la limită, oricare îngîmfat parizian e cum nu se poate mai fericit. Lui Adolphe îi venea să acosteze trecătorii, să le arate ghetrele lui. Alese momentul potrivit ca să spună cu voce tare :

— Doamnă Champion, este prea greu pentru tine ; nu te obosi să duci peştele ! Apoi, dînd colţul bulevardului Saint-Denis : Se dă o luptă foarte interesantă între mine şi acea ştiucă. Dar pînă la urmă o s-o prind eu. Astăzi, pe malurile canalului, vecinii care pescuiau nu prindeau nimic, absolut nimic, şi invidiau îndemînarea mea. Nu am pescuit, dragă nevastă, decît crăpceni. Ai văzut ce publicitate am făcut în trăsură ? Trebuie să mergi în pas cu timpul ca să trăieşti. Poţi să fii sigură că cei doi necunoscuţi, vorbăreţul şi mutul acela, se vor duce şi vor spune peste tot : „Casa Schwartz are o bijuterie de casier". Asta e sămînţa unei măriri de salariu !

— Dar ce căldură, Adolphe ! suspină Céleste, doborîtă de povara pachetelor. Nu mai pot !

— E o temperatură bună pentru peşte, răspunse domnul Champion. Aş merge aşa pînă la Pontoise.

La cîţiva paşi de acolo avea loc o scenă reprobabilă. Călătorul taciturn, căruia Échalot îi dăduse ciudatul nume de Piquepuce, se oprise în faţa unui vînzător de lichioruri. Îşi regăsise fără îndoială batista ; în orice caz, aşa părea, pentru că fîlfîia cu o satisfacţie nespusă un splendid fular nou-nouţ. Vorbăreţul, cel căruia Simiior îi spusese domnul Cocotte, intră în vorbă cu Piquepuce.

Amîndoi erau îmbrăcaţi acceptabil ; toaleta lui Cocotte avea mai multă strălucire, cea a lui Piquepuce mai multă sobrietate. Cocotte putea fi luat drept unul din acei feciori de bani gata de pe bulevardul Crime ; Piquepuce semăna mai mult cu un ajutor de secretar de avocat. Cît despre fizionomie, ea se uniformizează din ce în ce în pădurea noastră pariziană, de cînd casele au luat locul mărăcinişului ; la fiecare pas întîlnim figuri care l-ar pune în încurcătură chiar pe Lavater[1]. Oricît aş căuta, nu voi mai vedea aureolă pe fruntea sfinţilor şi trebuie să mărturisesc că am întîlnit destui pungaşi care aveau aerul unor negustori de vază.

---

[1] Johann Caspar Lavater (1741—1801), filozof, poet şi teolog protestant elveţian, primul care a studiat pe baze ştiinţifice arta de a cunoaşte caracterul omului după trăsăturile feţei.

Cocotte era băiat frumos ; Piquepuce, mai puțin plăcut la vedere, avea totuși un aer distins.

— Cit dai pe ea ? întrebă Cocotte arătind tabachera doamnei Blot din Vaujours. Eu, unul, nu servesc.

Piquepuce își puse în buzunar fularul cel nou al aceleiași rentiere și răspunse :

— O am și eu pe-a mea.

Și oprindu-se în mijlocul trotuarului, își desfăcu grațios cornetul de hirtie pe care îl știm și-i deșertă conținutul într-o cutie superbă de argint, încrustat cu email negru.

Cocotte zimbi și spuse :

— Am umblat și eu prin buzunarul nevestei casierului, dar n-am găsit nimic. Ține peștele bine !...

Intrară la negustorul de lichioruri și comandară să li se servească absintul la tejghea.

— Cupeul baronului Schwartz ne-a depășit pe drum, începu Cocotte ; l-ai văzut ?

— Da, răspunse Piquepuce. Și caleașca baroanei.

Ea venea din urmă, de, bărbatul e șeful !

— Ce-or mai fi putind să urzească duminică seara la Paris ?

— Întreabă-l pe patron ! izbucni Cocotte rizind. Ăia nu pescuiesc fulare și tabachere !

Piquepuce luă un aer grav.

— Fiindcă veni vorba, tinere, spuse el, tu ești singurul pe lume care știi că eu continui să fac puțină contrabandă, servindu-mi patronul. E vorba de pedepse severe, săptămina trecută s-a dat consemnul să nu furăm nici cel mai mic lucru în afara loviturilor stabilite. Dacă ne află cei de la casă...

— Bătrine, atita-ți spun, îl întrerupse Cocotte ; eu numai de tine nu mă feresc. Dacă ai să vorbești... aia e !

— E totuși obligatoriu, zise Piquepuce. Sintem ca soldații mercenari : dreapta, stinga, front ! ochii la cincisprezece pași înaintea ta. Și dacă se prezintă o afacere bună, gata, nu e chip !

— Nu e chip ! în principiu, da, cum spunea fostul meu avocat Cotentin ; dar există asta și aia... Te despăgubești în secret... și trăiești, la adăpostul gărgărițelor, al mușuroiului și așa mai departe...

— Asta e adevărat, răspunse cu căldură Piquepuce. Casa trebuie să fie blat cu guvernul, pentru că numai așa se explică faptul că niciodată nu sint accidente. S-ar spune că nu mai există nici poliție, nici Parchet, nici nimic-nimic !

— Iată plăcerea care te face să treci peste umilința disciplinei ! decretă Cocotte.

Ciocniră și băură ca oamenii de lume... Ce mare diferență era între ei și Échalot și Similor! După ce puseră paharele goale pe tejghea, Cocotte, generos de felul lui, deschise portmoneul domnului Champion și plăti.

Ieșind, îl luă de braț pe Piquepuce și îi șopti:

— Tu ești mai vechi decît mine în combinație. După tine, cam cîți or fi la număr cu totul Hainele-Negre?

— Crezi că se știe? răspunse Piquepuce cu importanță. Apoi, plin de el și serios: O pornește de sus și coboară în zigzag pînă în cele mai profunde adîncimi ale mocirlei sociale!

Din zece hoți, nouă au stil. Lacenaire nu constituia o excepție. Piquepuce era un om citit; Cocotte, mai tînăr și mai îndrăzneț, îmbina verva franceză cu studiile serioase pe care le făcuse. Erau deci doi oameni plăcuți.

Cocotte continuă:

— Și tot după părerea ta, patronul este stăpînul stăpînilor?

— Haina-Neagră? se miră Piquepuce, dînd acestui nume o importanță de netălmăcit.

— Da, Haina-Neagră a Hainelor-Negre! insistă Cocotte. Mogolul.

Piquepuce tăcu o clipă, apoi mormăi cu părere de rău parcă:

— Eu unul, nu am ajuns niciodată decît pînă la patron. Dacă este ceva peste el, caută! Dar imediat după aceea adăugă: Micule, acolo e articulația. Dacă noi am ști povestea, am fi bogați. Sîntem instruiți, și sîntem destul de șmecheri, nu-i așa? Ei bine, te doare inima să rămîi tot printre subalterni!

— Cui i-o spui! exclamă Cocotte. Mie, care am compus cuplete care se cîntă la cele mai diverse petreceri!... Te ține strîns patronul, hai?

Piquepuce îi strînse brațul puternic și mîrîi:

— Ca tine, de gît!

Trecură pragul unui alt negustor de lichioruri. Aceste plimbări se fac degajat, așa cum pui un picior înaintea celuilalt. Din douăzeci în douăzeci de pași, în Parisul ospitalier, lichiorul, ruina verde, cum i se spune, poate puncta o conversație interesantă.

— De unde veneai? întrebă Cocotte cînd părăseau cea de-a doua tejghea.

— De la castel. Dar tu?

— De mai departe și de mai aproape. Aveam treabă la casier și la contesă.

— Ce treabă?

— Dar tu?

Nu departe de Conservatorul de arte şi meserii se opriră şi se priviră în ochi. Şocul privirilor fulgeră într-adevăr o scînteie de inteligenţă diabolică. Vă asigur că figuranţii melodramelor noastre pariziene ar avea roluri de mîna întîi în orăşelul Carpentras!

— Contesa Corona este în combinaţie? întrebă Piquepuce.

— Asta s-ar putea... Chiar şi bancherul?

— Nu... ştii bine că nu, din moment ce ai în buzunar amprenta cheii casei lui de bani.

Cocotte avu un surîs de îngîmfare. O luară spre stînga şi acum urcau spre poarta Saint-Martin.

— E adevărat că am sustras amprenta, spuse Cocotte, dar nu la castel. Bancherul ar fi om cumsecade: nu e rost însă să te apropii de el. Am făcut-o cînd imbecilul cu crăpcenii lui a spus că totdeauna poartă cheia la gît ca pe o medalie binecuvîntată; m-am jucat şi eu cu degetele... Vrei să-mi faci cinstea să-mi povesteşti ce-ai scris cînd eram în trăsură?

Treceau tocmai pe sub un felinar. Piquepuce îşi vîrî mîna adînc în buzunar şi scoase un carneţel pe care îl deschise. O pagină întreagă fusese scrisă.

Nu era poezie. Cocotte citi peste umărul lui.

— ...Uşă de intrare la stradă, sîrmă de fier de tăiat. Uşă mezanin pe palier, idem, plus două broaşte de siguranţă şi una obişnuită, două zăvoare. Méder în anticameră: se aude de la casierie prin două ferestruici deschise. Uşa salonului sîrmă de fier de tăiat, zăvor cvadruplu. Uşa casieriei, închizătoare „Berthier" cu limbi încrucişate, cifru secret, grilaj, casă de bani cu capcană. Trei persoane înarmate; o femeie grasă, o curcă plouată, şi un băiat solid; valori sfîrşit de lună, două sau trei milioane.

Aceste note fuseseră luate pe întuneric. Trecînd peste acest impediment şi în ciuda zdruncinăturilor trăsurii, scrisul era clar şi citeţ. Se ghicea în el o mînă de expert.

— Exact! spuse Cocotte. Cu amprenta şi cu nota pe care o vezi, se poate spune: Serviţi!... Dar cît vom avea noi din asta?

— O bucată de pîine! răspunse Piquepuce, care îşi puse la loc, în buzunar, carneţelul.

— Dar dacă am vinde pontul bancherului?

Piquepuce tresări şi aruncă în jur o privire de animal sălbatic. Un cuvînt îi veni pe buze, dar arătîndu-şi obrazul cu un gest semnificativ, spuse, forţîndu-se să surîdă:

— Nu ar fi delicat!

Dădu colţul străzii Notre-Dame de Nazareth. Trei trăsuri staţionau de-a lungul trotuarului, în faţa casei a doua, care este penultima după ordinea numerelor. La uşa acestei case fusese condusă

Edmée Leber de către cei doi prieteni ai noştri, Échalot şi Similor, din ordinul domnului Bruneau.

— E lume la patron! spuse Cocotte fără să se oprească din mers.

Primele două trăsuri erau goale. Prin portiera celei de-a treia, ochiul pătrunzător al lui Cocotte ghici mai curînd decît văzu o siluetă de femeie.

— Contesa! îi şopti prietenului lui. Uite una care munceşte din greu!

Piquepuce juca admirabil rolul omului care n-a văzut nimic. Intrară amîndoi, iar Cocotte îşi băgă capul pe ferestruica portarului şi strigă batjocoritor:

— Ohe, Rabot, bătrîne Rodrigue! S-a luminat de ziuă azi?

Portarul ridică enormul cozoroc verde care îi apăra ochii inflamaţi şi răspunse:

— Toată ziua.

— Merge bine, spuse Piquepuce din spatele lui Cocotte. Nimic nou?

— Nimic.

Piquepuce băgă la rîndul lui capul prin ferestruică.

— Domnul Bruneau tot mai este vecinul dumitale? întrebă el cu vocea scăzută.

— Casa de-alături, etajul patru, uşa din stînga.

— Şi Trei-Labe aici, etajul patru, uşa din dreapta?

— Întocmai! Altceva?

—E foarte bolnav Trei-Labe?

— De ce să fie?

— Asta-seară a lipsit la sosirea trăsurii.

Portarul îşi ridică dintr-odată cozorocul.

— Cu neputinţă! spuse el. Într-o duminică? Pe urmă, ştiţi, eu nu sînt aici spionul locatarilor .Domnul Lecoq spune că asta este casa lui Dumnezeu. Libertate, *Libertas*! Fiecare îşi duce viaţa cum înţelege!

Ochii lui roşii şi tulburaţi de strălucirea lămpii se adăpostiră din nou sub vastul cozoroc.

— Individul ăsta vine oare cîteodată să-l vadă pe patron? mai întrebă Piquepuce cu o oarecare ezitare în glas.

— Care? Trei-Labe?

— Nu, Bruneau.

Portarul ridică din umeri şi răspunse, apucîndu-se iar de lucru:

— El e cel care se ocupă de vînzările şi cumpărările domnului Michel şi ale copiilor. S e spune totuşi că e în combinaţie.

— Sună! ordonă Piquepuce.

Bătrînul Rabot apăsă pe un buton și o vibrație cristalină se făcu auzită la etajul superior.

Cei doi tovarăși urcară.

O umbră se profilă dincolo de grilajul ușii. Figura liniștită și rece a protectorului lui Edmée Leber se arătă pentru o clipă, apoi dispăru.

X

EROUL NOSTRU

Trebuie un erou. Era și timpul. Orice dramă, orice poveste, orice poem are nevoie de această ființă privilegiată, în jurul căreia acțiunea își angajează lupta. El trebuie să fie tînăr, frumos, misterios ; el devine ținta tuturor intrigilor și tuturor simpatiilor. Fără el, opera ar fi ca un trup fără suflet.

Deci era timpul, mai mult decît timpul. S-ar fi putut crede că noi nu avem un erou.

La etajul patru al acestei case, intrarea secundară dădea, printr-un coridor îngust, în curtea mesageriilor de la Palat d'Étain : casa era supravegheată de Trei-Labe pentru domnul baron Schwartz ; „casa bunului Dumnezeu", cum îi spunea portarul Rabot, avea cinstea de a număra printre locatarii supravegheați de el nu numai pe acel fenomen numit Trei-Labe, dar și pe acei tineri cărora domnul Bruneau le era lipitoare, pe renumitul domn Lecoq, patronul lui Cocotte și al lui Piquepuce, pe Edmée Leber și pe mama ei, pe Échalot și Similor.

Apartamentul în care locuia eroul nostru era compus din două camere. Prima, dînd pe palier, avea drept mobilier un cufăr mare, o canapea veche servind drept pat, două scaune și un gheridon. Unica fereastră se deschidea spre o mică terasă, îngustă și apărată de un panou în zăbrele pline de verdeață, panou rămas de la o tînără familie de lucrători pe care șomajul îi silise să se mute din acest modest paradis. Dedesubtul terasei se întindea curtea, veșnic umedă, avînd pe trei laturi și jumătate clădiri, și al cărei pavaj nu primea decît în zilele de solstițiu un scurt sărut al soarelui.

Jumătatea celei de-a patra laturi lăsa liberă vederea spre mesageriile Plat-d'Étain.

Deci aceasta era camera eroului nostru, dar înăuntru nu se afla nimeni. Ei erau trei prieteni, trei tineri cumsecade și de treabă, care trăiau Dumnezeu știe cum. Doi locuiau în cea de-a doua cameră, în care vom intra numaidecît ; Michel, eroul nostru, cel mai

important din cei trei, cu toate că alt nume decît Michel nu i se cunoștea — iar ceilalți doi făceau parte din familii de burghezi înstăriți — avea această cameră numai pentru el. Destăinuirile făcute de Similor lui Echalot despre locuința plină de mister a băieților, în care ei spuneau că vor să omoare o femeie, ne-au făcut să mai aflăm că lipsea confortul ; nimic în camera lui Michel nu trăda prezența sau măcar trecerea femeii pe care voiau să o ucidă.

Deocamdată acolo era întuneric.

O lumină oblică, pornind dintr-o fereastră de la etajul patru al laturii celeilalte a curții, străbătea prin fereastra deschisă și își arunca razele peste cîteva epure geometrice, prinse cu ace pe tapiseria decolorată și peste un teanc de hîrtii de studii, laviuri și desene răspîndite pe masa de lîngă pat. Fereastra din față era închisă, dar bietele ei perdele de percal, trase în lături, lăsau să se vadă unul din acele austere și mișcătoare tablouri pe care Diavolul șchiop, la pînda aventurilor, o surprinde deseori cînd ridică acoperișurile Parisului, acest oraș al tuturor plăcerilor ; o femeie slăbită și foarte palidă, căreia boala, mai mult decît vîrsta, îi dădea aspectul unei moarte, stătea lungită pe pat și lucra.

Lucra și se oprea, învinsă de o oboseală vizibilă ; ochii mirați i se închideau pe jumătate ; privind acest cumplit efort, oricine s-ar fi gîndit și ar fi sperat că și lampa se va stinge, cînd acul îi scăpă din mîinile tremurînde. Dar, nepăsătoare, lampa continua să ardă : mîinile palide și descărnate se crispau pe lucru, ochii se deschideau și acul coasea, coasea...

Lîngă bolnavă nu se vedea nimeni. Cînd pleoapele obosite își odihneau pentru o clipă neînduplecata oboseală a ochilor, ea își mișca ușor buzele livide, văitîndu-se sau poate spunînd vreo rugăciune.

Michel, eroul nostru, părea de vreo 20 de ani ; înalt și subțire, avea aerul unui adevărat gentilom. În definitiv, putea să fie chiar nobil : nu știa nici cine e tatăl său, nici cine e mama sa. Cele mai luminate minți — și Michel era înzestrat cu o minte ageră — au slăbiciunile lor, mai ales cînd necunoașterea obîrșiei îi plimbă, cum e și firesc, pe tărîmul visurilor. Seară de seară Michel relua romanul propriei sale vieți. În ciuda amintirilor confuze, care dezmințeau această feerie, nu adormea niciodată fără să se vadă copil, într-un pat cu perdele de dantele. Apoi îi apărea în minte un bărbat negru, înfășurat într-o pelerină, faimoasa pelerină care ascunde copiii răpiți. Michel simțea parcă și acum o senzație de sufocare pe care o avusese atunci, sub acea mantie. Cît o mai fi plîns biata lui mamă ! Și tatăl lui, domnul conte ! Poate de atunci îl tot caută...

Între ora 11 şi miezul nopţii, Michel era torturat de acele închipuiri naiv ingenioase, pe care poezia pur pariziană a lui Simţilor nu i le-ar fi tăgăduit. I se întîmplase chiar să se trezească brusc din somn în pragul *castelului strămoşilor lui*.

Atunci începea să rîdă, căci el trăia cu picioarele pe pămînt şi ştia să-şi ironizeze propriile gînduri ; totuşi, nu rîdea din toată inima. Zidurile triste ale cămăruţei lui, luminate de raza lunii sau de acea licărire aruncată de lampa vecinelor lui, îi săreau în ochi ca o condamnare.

Am spus lampa vecinelor ; deşi femeia bolnavă era singură în acel moment, vecinele erau totuşi două. Bolnava avea o fată şi de obicei nu mama era cea care stătea trează tîrziu în noapte.

Lampa contribuia mult la ambiţioasele visuri ale lui Michel. La 20 de ani nu dai strălucire numai pentru tine unui blazon închipuit.

Pe deasupra acelei curţi înguste şi umede, de la o fereastră la alta se schimbau surîsuri. Şi de nenumărate ori Michel uitase de trecerea timpului pîndind ore în şir munca anevoioasă a tinerei fete.

Dar acesta este un alt roman, vai ! un poem mai curînd, plin de mîngîieri şi gînduri nevinovate, cuminţi şi nepreţuite speranţe, temeri şi remuşcări.

Este oare cu putinţă să fie frămîntată de nelinişte această tînără pe a cărei frunte părul blond strălucea ca un nimb ? Regrete în acei ochi albaştri, a căror privire candidă şi profundă reflecta pe rînd bucuriile şi tristeţile îngerilor ? Nu, regretele erau ale lui Michel şi numai ale lui.

Mîndra şi blînda copilă cunoştea lacrimile, dar inima ei chema cu îndrăzneală ocrotirea lui Dumnezeu.

Ne aflăm în pădurea Parisului. Tînărul nostru de 20 de ani ştie tot, şi cine poate să fi învăţat totul fără să regrete ceva ? Michel, eroul nostru, nu era un înger, nici vorbă, şi nici visele lui nu se îndreptau doar către dragoste. El iubea cu pasiune, cu demnitate, pentru că era un bărbat plin de curaj, un leu al acelor tufişuri pariziene, în care mişuna atîta vînat mărunt ; mai avea însă şi alte pasiuni, alte nevoi, alt destin poate.

Douăzeci de ani, vîrsta la care mugurul adolescenţei înfloreşte pentru a se numi tinereţe, un profil grecesc, cu trăsături perfecte, paloarea precocilor, privirea luptătorilor care dispreţuiesc clipa, siguri cum sînt de viitorul victorios.

O talie zveltă, o ţinută nobilă şi nu ştiu ce supremă elocinţă ; farmec, un farmec distins, s-ar putea spune, ajungînd la gingăşii aproape feminine, dar pe neaşteptate lovindu-se de asprimi, ca şi cum ar fi sălăşluit două temperamente în acel înveliş tineresc : loialitatea, împreună cu o oarecare neîncredere diplomatică ; o căl-

dură nativă, o rezervă studiată; toate aceste nuanțe se întîlneau în Michel al nostru, dovadă caracteristică a celor două cauze, prima neputînd fi decît temperamentul lui, iar cea de-a doua, în funcție de unghiul din care îl priveai, se putea numi ori înfrîngere, ori izbîndă.

Tot răul spre bine, spune proverbul; să fie oare adevărat că se poate cîștiga ceva prin înfrîngere?

După o zicală veche, amazoanele puneau să li se taie sinul drept, tenorii din Italia își distrug notele grave; alergătorii de profesie își aruncă splina la cîini. De ce să păstreze toate acestea dacă îi incomodau? La Paris, în fiecare colț de stradă veți da peste chirurgi dispuși să amputeze sufletele. Ei operează în orașe și nici nici nu vă dați seama ce persoane energice devin cei supuși acestei operații atît de simple în aparență, amputarea sufletului.

Michel, eroul nostru, își păstrase puritatea; prietenii lui susțineau chiar că avea un suflet ales. Greutățile drumului îi răniseră sufletul și malaria Parisului făcea ce putea ca să alerteze carnea vie a acestor răni, dar... la urma urmelor, cel mai bun lucru ar fi să vă povestesc pe scurt viața lui, sau cel puțin ceea ce știa el despre povestea vieții lui.

Michel își amintea vag, dar cu intensitate, că a fost un copil fericit, îngrijit cu dragoste, răsfățat, undeva într-o casă liniștită, unde tatăl și mama sa, amîndoi foarte tineri și frumoși, se iubeau. Unde se afla casa aceea? Nu-și putea da seama; dacă i-ar fi arătat-o cineva, nu ar fi fost în stare să o recunoască, totul era confuz și îndepărtat. Tînărul bărbat și tînăra femeie nu aveau pentru el alt nume decît mama și tata. Îi vedea însă printr-un abur, ca în vis; mama brodind, tot timpul surîzătoare, tatăl ocupat cu o muncă manuală, pe care nu ar fi putut-o defini, dar care îi înnegrea degetele și-i asuda fruntea.

După aprecierea lui, putea să fi avut 3 ani cînd acea perioadă a existenței sale luase sfîrșit dintr-odată. Într-o zi a fost o mare agitație în casă, cu spaimă, zgomote și lacrimi. Totul se petrecea undeva, într-un oraș de provincie, căci își amintea perfect de un rîu îngust și de un pod vechi, șubrezit, care era mult mai mic decît cele văzute mai tîrziu la Paris. Nu ținea minte să fi avut el vreun necaz atunci; nici măcar nu plînsese, căci aspra și buna doică surîdea în apropierea patului lui. Pe ea ar fi recunoscut-o. Doica fusese aceea care îl mîngîiase și-i spusese mereu: „Or să se întoarcă".

Într-adevăr, a apărut o femeie în doliu; să fi fost oare mama lui?

Într-o noapte cineva l-a suit într-o brișcă, zdruncinîndu-l pe drumuri. De atunci nu a mai văzut-o nici pe doică.

Toate acestea dăinuiau confuz în mintea lui, ca o plăsmuire de vis. Amintirile cele mai clare i se conturau într-o cîmpie mare, normandă; recolte bogate de cereale, pășuni verzi cu iarbă înaltă și umedă, în care se lăfăiau vite leneșe; o fermă joasă, cu o curte în care pentru prima oară văzuse cum se bate griul; o adevărată sărbătoare. Ajungînd în acest punct, în minte îi stăruia ceva, mai greu de explicat. Avea senzația că la începutul șederii sale la această fermă, unde de fapt și crescuse, fusese tratat ca un membru al familiei; ba, mai mult decît atît, ca o persoană care aducea cumva un venit casei; apoi, încetul cu încetul, lucrurile s-au schimbat și în 8 ani își dăduse seama că era o mică slugă, care, fără nici o etichetă, trebuia să facă cele mai neplăcute treburi. Într-un cuvînt, moș Péchet și nevasta lui erau niște oameni cumsecade; seara, la gura sobei, moșneagul povestea ca un soldat bătrîn care trăncănește despre campaniile lui, iar bătrîna, după ce își bea jumătatea ei de cidru tare, putea să doarmă trei ore în șir, dar în același timp nu înceta nici o clipă să depene vîrtelnița și să-și toarcă fuiorul.

XI

PRIMA AVENTURĂ

Pe atunci Michel nu avea nici păreri de rău, nici dorințe; ceva mai tîrziu apărură amintirile din fragedă copilărie. Valea liniștită în care era situată ferma și colina încîntătoare, dominată de o biserică a cărei cupolă susținută de frunziș semăna cu obrazul mare al unui creștin posomorit, alcătuiau pentru el întregul Univers; învățase să împletească sfoară pentru bice și fîșii dințate din care se făceau apoi pălării de pai; primăvara descoperea fără greș cuiburile de privighetori de grădină, ca un cîine care adulmecă vînatul. Bătrînul și bătrînica Péchet nu îl istoveau cu muncile; deci pîinea cea de toate zilele și-o cîștiga fără trudă, iar cei din tîrg se purtau frumos cu el și îl considerau un băiețel drăguț.

Ferma aceasta făcea parte dintr-un domeniu foarte întins, pe care revoluția nu îl îmbucătățise, și aparținea unui gentilom în vîrstă care locuia la Paris. Într-una din zile bătrînul gentilom muri fără să aibă urmași direcți; astfel, vreo 50 de moștenitori normanzi se năpustiră de îndată asupra acestei averi și tribunalele hotărîră scoaterea domeniului în vînzare. Tocmai atunci își luă zborul acei corbi mîncători de castele, numiți Haine-Negre; la noi au existat întotdeauna sute de societăți imobiliare și se pare că toate erau gerate de oameni foarte cinstiți, dar în general acei negustori de domenii care taie moștenirile în mici parcele și vînd pietrele sculptate la cîntar nu sînt prea iubiți.

De la Paris sosiră unul după altul 15 sau 20 de iconoclaşti de acest fel, bine crescuţi, bine îmbrăcaţi, pentru a sonda vechiul domeniu şi pentru a găsi mijlocul cel mai convenabil de a-l parcela. În regiune existau puţine locuinţe acceptabile care să adăpostească nişte oameni atît de importanţi. Astfel, bătrînul Péchet se pomeni a fi gazda unui tînăr bancher de pe şoseaua d'Antin, domnul J.-B. Schwartz, a cărui iscusinţă, devenită proverbială, îi sporea vertiginos şi fără greş averea, şi aşa destul de considerabilă.

După obiceiul său, domnul Schwartz îşi dădu seama despre această afacere dintr-o privire; cînd era vorba de speculaţii, nu-l întrecea nimeni. După ce se lămuri, vru să se distreze, şi de aceea ceru un om care să-l poată însoţi la vînătoare de potîrnichi; moş Péchet i-l dădu pe Michel, iar Michel îl făcu să doboare vreo şase bucăţi.

Cum niciodată nu realizase un astfel de vînat, domnul Schwartz găsi că băiatul era nemaipomenit; în drum spre fermă, vorbi cu el, şi inteligenţa şi candoarea copilului îl cuceriră. Parizienii, chiar cînd poartă cele mai sobre[1] nume din Alsacia, pot fi şi ei impresionaţi cînd întîlnesc altceva decît nătărăi. În timp ce domnul Schwartz se ospăta din potîrnichile vînate de el, îi puse unele întrebări bătrînului Péchet; Michel, care pînă atunci nu-şi făcuse nici un fel de probleme în ceea ce-l privea, află cu această ocazie că e orfan, adus aici de prin alte locuri, şi că îl ţineau la fermă din milostenie. Chiar aşa spusese moş Péchet.

Auzind această poveste, Michel se gîndi şi avu o idee îndrăzneaţă.

— Luaţi-mă cu dumneavoastră, se rugă el de domnul Schwartz, am să vă ajut la Paris să prindeţi în fiecare zi potîrnichi.

Domnul Schwartz pufni în rîs; era foarte bine dispus şi îi spuse lui moş Péchet că are de gînd să-l ia cu el la Paris.

Mare uşurare! Cînd nu cunoaşte Normandia!... Moş Péchet ceru în schimbul băiatului 300 de franci. Puţin mai înainte spusese despre el: „O sarcină foarte grea pentru nişte oameni săraci de la ţară".

Dacă nu cunoaşteţi Normandia, această regiune încîntătoare, duceţi-vă în Bretania, în Flandra sau în Bourgogne: veţi vedea că Normandia este peste tot, în oricare sat, şi sîntem convinşi că nici nu ar exista Normandia fără un moş Péchet!

Ah, ce om de treabă! Domnul Schwartz numără cei 300 de franci, într-atît îi plăceau potîrnichile, iar moş Péchet începu o tînguire care ar fi stat cu cinste lîngă cele mai frumoase plînsete ale lui Ieremia: „Oh, la-la! Doamne-Dumnezeule! şi copilu era bucuria

[1] *Schwartz* = negru.

casei ! că-l iubeam, că-l mîngîiam, că o să ne vie greu să nu-l mai avem lîngă noi !"

Iar băbuța Péchet, ștergîndu-și lacrimile de crocodil cu o batistă enormă în carouri : „Eu îl iubeam mai mult decît dac-ar fi fost băiatu nostru ! Trebuie, vai, să ne despărțim de copil, Doamne-Doamne, blînde Isuse Cristoase !"

Bocetele acestea mai costară vreo 300 de franci, și domnul Schwartz se grăbi să plece, ca să-i mai rămînă în buzunar măcar bani de întoarcere.

Doamna Schwartz, o făptură încîntătoare, rămase uimită de rezultatul acestei călătorii. Ei aveau o fetiță frumoasă, în vîrstă de 6 ani, și, desigur, nu ca să aducă în familie un copil luase diligența de Normandia. Michel fu primit deci ca un viitor valet ; fu înscris la școală și trimis să locuiască la mansardă.

Fanteziile cîmpenești nu se practică la Paris, unde arta de a te apropia de stoluri de potîrnichi devine inutilă. După opt zile, aproape uitat de toți, Michel nu mai recunoscu decît un singur stăpîn și protector : puternicul Domergue, îmbrăcat în livreaua lui cenușie.

Domnul Schwartz locuia pe atunci într-un apartament foarte frumos din strada Provence. Casa lor mare, boierească, era de-abia în curs de construcție. Domergue îl instală deci pe Michel la mansardă. Acest Domergue era un băiat foarte serios. Timp de doi ani îl întrebase cel puțin o dată pe lună pe protejatul său : „Cînd ai să înveți să citești ?" Michel însă tînjea după moș Péchet. Dar i se ivi ocazia să aibă o preocupare tocmai cînd încolțise în capul lui de copil ideea de a fugi.

Într-o seară, din camera vecină se auziră sunete de pian. Michel avea 12 ani și seara aceasta avea să și-o amintească toată viața. Între el și acordurile pianului nu exista decît un perete de scînduri. Pentru cea mai mare parte dintre cititori intervenția acestui instrument ar fi însemnat poate un simplu fond muzical, dar Michel ascultă uimit, ca și cum notele i-ar fi vorbit. Un glas prietenesc se ridica în liniștea vieții lui singuratice. Și din clipa aceea îl atrase surîsul armonios care se strecura în trista lui locuință.

Noaptea dormi puțin. Se sculă devreme, avînd parcă o grijă, așteptînd parcă ceva. Odată cu arpegiile și cu gamele, se auzise și o limbuție de copil ; avea deci o mică vecină. O voce gravă pronunțase numele de Edmée. Ce lucru frumos un nume ! Ar fi dat orice să o poată vedea pe Edmée, el, care nu avea totuși nimic pe lume.

Dar Edmée nu ieșea niciodată sau poate ieșea la orele cînd el era la școală. Trecu o săptămînă întreagă fără să o zărească, nici pe Edmée, dar nici pe mama ei, căci era convins că cealaltă persoană era mama fetiței.

Nu îndrăzni să-l întrebe nimic pe portar, care îl îngheța cu aerul lui distant. În fiecare seară pianul cînta. Michel știa că erau sărace; de cealaltă parte a peretelui o auzise odată pe doamna în vîrstă spunînd: „Culcă-te, Edmée scumpă, să facem economie la luminare".

Fără îndoială, Michel nu știa că sărăcia este trădată mult mai crunt de cuvîntul economie.

Și apoi, sărăcia, ce mare supărare poate fi! Nici el nu era bogat. Totuși, parcă i se strînse inima.

Era iarnă. Gerul împodobise cu frunziș de cristal geamurile mansardei, dar el nu le luase în seamă.

La fermă, altădată, bătrîna Péchet se arăta neîndurătoare cînd era vorba să se risipească luminări.

Dar cum să facă să o vadă totuși pe Edmée? Trebuia să găsească o soluție. Prima lui poznă de școlar de aici își trase sursa. De cînd plecase din sat, încetase să mai fie copilul glumeț, puștiul îndrăzneț; Parisul îl copleșea și îl înfricoșa. Profesorul din clasa lui i se părea un fel de gigant; pe puternicul domn Domergue îl privea de jos și îl vedea la niște înălțimi amenințătoare; zburdălnicia murise în el odată cu veselia. Într-o zi cumpără un burghiu de 10 centime și, cu ajutorul lui, tremurînd de spaimă, dădu o gaură în peretele de scînduri.

După ce făcu această ispravă, atît de tare îi bătea inima, încît se așeză jos; nu îndrăznea încă să se uite, și cînd, în cele din urmă, își luă curaj, se simțea atît de vinovat, de parcă ar fi comis o crimă.

Paralizat de emoție, la început nu văzu nimic; apoi, o mișcare îl făcu să deschidă bine ochii și atunci zări o femeie în doliu, cu fața blîndă și tristă. Simți pentru acea femeie un respect religios. Femeia — probabil mama lui Edmée — ținea în mînă o scrisoare desfăcută. Ochii îi înotau în lacrimi. Michel simți că și lui i se umezesc genele.

Dar nu găurise peretele ca să o vadă pe mama lui Edmée. Unde putea fi copila? Mama plîngea; luase iarăși în mînă scrisoarea și o recitea. Michel începea să se simtă un mic savant: așa cum privea el hîrtia, putu să citească adresa; cu greutate silabisi: „Doamnei, doamnei Leber..."

Edmée Leber! Unde se ascunsese armonia unor acorduri? Poate găsiți foarte normală îmbinarea acestor patru silabe. Cînd însă încercă să le pronunțe, avu senzația unui sărut.

Se împlineau doi ani de cînd micul nostru țăran trăia singur aici în mansardă. Vă asigur că aerul liber care circulă prin podurile caselor dumneavoastră, o, generoși proprietari, întreține poezia! Am avut ocazia să văd adesecri acele capricii ale naturii, cum ar fi, de pildă, nemaipomenitele orhidee, care se avîntă din crăpă-

turile unei grinzi mincate de cari. Viaţa se împodobeşte cu contraste; poezia pare a fi cea mai frumoasă floare de prin podurile caselor.

Eroul nostru nu ştia cite picioare îi trebuie unui vers. Ce îi păsa poeziei de vers? Dar cele patru silabe din care noi nu înţelegem mare lucru ţişneau din inima lui ca un cîntec biruitor: Ed-mée Le-ber.

De cealaltă parte a peretelui de scînduri ceva ca o rază inundă deodată camera; totul parcă se lumină, chiar şi doliul doamnei în vîrstă. O copilă blondă, al cărei păr lăsat liber îi împodobea capul ca un nimb, se năpusti veselă în cameră, aruncîndu-se în braţele doamnei Leber. Michel o recunoscu: aşa şi-o închipuise; totuşi, parcă nu ar fi dorit să fie chiar atît de drăguţă. Doamna Leber ascunse degrabă scrisoarea care o făcuse să plîngă; luă în schimb ceva de cusut, iar fetiţa, care nu părea decît de vreo 10 ani, se aşeză în faţa pianului.

Michel uită să mai coboare în oficiu să-şi ia mîncarea; noaptea tîrziu se desprinse de la postul său.

Timpul nu ne îngăduie să povestim tot ce văzuse el în camera de alături cînd iscodise vinovat şi fermecător. Un singur lucru este important în povestirea noastră. Că afară era ger cumplit, şi în vatra doamnei Leber se vedeau numai doi tăciuni anemici, şi aceia abia pîlpîind; mama tremura, continuînd totuşi să coasă, iar degetele delicate ale lui Edmée păreau foarte roşii pe albul clapelor de fildeş. „Îi e frig", se gîndise Michel, cuprins de groază. El, care nu dăduse atenţie iernii şi rîsese de frig cum rîsese şi de lună.

Îi era frig! Edmée, scumpei copile, cu frunte de înger, împodobită cu acea aureolă de păr blond! Şi ei, şi doamnei Leber, la amîndouă le era frig! Se simţi rănit în adîncul sufletului şi se revoltă. În camerele familiei Schwartz se ardeau atîtea lemne fără să fie nevoie! În noaptea aceea nu închise ochii. Se răsuci pînă dimineaţă în aşternut. Fel de fel de gînduri îl asaltau. Cînd se dădu jos din pat, îşi făcuse un plan. În loc să meargă la şcoală, o porni drept înainte în Parisul necunoscut, gîndindu-se că pînă la urmă tot va găsi el o pădure. Bătrîna Péchet îl trimisese de atîtea ori la pădure; ştia deci cum să adune şi să facă o legătură zdravănă de vreascuri. Tot timpul îşi spunea: „Lui Edmée n-o să-i mai fie frig".

Dar poţi să umbli mult şi bine prin Paris, fără să găseşti pe gratis ceva cu care să te încălzeşti, să-ţi potoleşti setea sau să te hrăneşti; eroul nostru îşi dădu seama în cele din urmă de acest lucru. Merse vreo două ore, fără să ajungă la nici o pădure. Văzu în schimb o mulţime de lucruri noi, dar nici un vreasc, decît în

prăvăliile negustorilor. În cele din urmă, ajunse la barieră, și dincolo de barieră iarăși case, dar ceva mai urite și mai sărăcăcioase. Unde creștea oare iarba ? În sfirșit, în fața lui se întindea o cimpie mare, troienită de zăpadă ! Zăpada era o veche prietenă de-a lui. În Normandia îi plăcea zăpada. Dar unde o fi pădurea ? Departe, foarte departe, încrețeau orizontul niște pomi. Michel își înfășură mijlocul cu frînghia pe care o luase cu el ca să strîngă legătura de vreascuri și grăbi pasul.

Astfel curajosul omuleț ajunse la pădurea Montfermeil. Ce bucurie îl cuprinse cînd văzu, în sfirșit, stejarii ! Cînd palidul soare de iarnă cobori la orizont, Michel adunase o legătură de vreascuri, pe care și-o aruncă în spinare cîntînd. Din fericire pentru el, paznicul pădurii își încălzea picioarele în cabana lui.

Michel se întoarse pe același drum spre Paris. Era mort de foame, dar cu sufletul mulțumit. Pe melodia unui cîntec de Crăciun normand, care nu cunoscuse niciodată un ritm atît de vesel, psalmodie tot lungul drumului : „Lui Edmée n-o să-i mai fie frig ! Lui Edmée n-o să-i mai fie frig !" La barieră strigară după el că ducea în spinare vreascuri de 75 de centime. Oamenii aceia îmbrăcați în verde sînt totdeauna huliți ; lui Michel i se părură a fi chiar cumsecade. 75 de centime de lemn uscat ! La domnul Schwartz, Michel nu ducea lipsă de nimic ; dar nu văzuse în buzunarul lui mai mulți bani decît în Normandia. Camera de la mansardă era la sute de leghe depărtare de casa de bani.

Ajungînd în foburgul Saint-Martin, se așeză jos pe trotuar ; averea pe care o căra în spinare îl zdrobea ; 75 de centime de crengi uscate cîntăresc greu, puteți să credeți, cînd le aduci tocmai de la Montfermeil. Cu toate acestea, către ora 10 seara, Michel ajunse în strada Provence cîntînd.

Era multă vreme de cînd el nu mai prezenta nici un interes în casa bancherului ; dar absența lui stîrni îngrijorare. Domergue spusese : „Băiatul nu a venit să-și ia cina". Doamna Schwartz, aproape tot atît de bună pe cît de frumoasă, întrebase de cîteva ori dacă s-a întors, iar domnul Schwartz dăduse dispoziții să fie anunțată prefectura. Cînd Michel se întoarse cu crengile lui uscate de 75 de centime, portarul dădu de veste ; toți servitorii se adunară în curte și fu un adevărat eveniment. De unde furase el legătura aceea ? Povestea legăturii de lemne ajunse pînă în salon. Domnișoara Blanche, care avea 7 ani, vru și ea să vadă legătura de vreascuri. În salon avu mult succes. Michel crescuse ; domnul Schwartz de-abia îl recunoscu, iar doamna Schwartz găsi că e încîntător. Ideea de a se duce tocmai la Montfermeil să adune lemne păru cu totul originală.

— Băiatului îi este frig acolo sus, spuse doamna Schwartz, va trebui să instalăm o sobă în camera lui.

— Oh, oh! exclamă bancherul, pufnind în rîs. Cu alte cuvinte, nici nu avea sobă și voia să facă foc? Ridicol! Putea, nici mai mult, nici mai puțin, să dea foc casei. Comic!

Michel vru să vorbească, dar se stăpîni și astfel secretul rămase numai al lui.

Chiar a doua zi Domergue dădu dispoziție să se instaleze o mică sobă de fontă în mansarda lui Michel. În afara surcelelor adunate din pădure, i se aduse o provizie serioasă de lemne.

Dar prin îngusta gaură făcută de el în perete, eroul nostru nu putea să încălzească frumoasele mîini înroșite de frig ale lui Edmée. Veți vedea că se dovedește a fi un erou și că nu ne pierdem vremea cu oricine.

Michel observase că tînăra lui vecină lipsea zilnic de la ora 2 după amiază și că se întorcea pe la 4 cu o carte de muzică sub braț. Și ea mergea la școală; un profesor celebru îi dădea lecții gratuit. Michel nu se pricepea la muzică și se mulțumea să găsească încîntător tot ceea ce făcea Edmée, dar noi putem afirma că Edmée avea harul unei adevărate artiste.

Zilele de iarnă sînt scurte. Singură și istovită de munca neplăcută, doamna Leber avea obiceiul să ațipească pe înserat. Datorită acestui fapt, eroul nostru combină și puse în practică un plan care pînă la urmă îl făcu celebru în casa Schwartz.

XII

A DOUA AVENTURĂ

Primul pas era greu de făcut. Trebuia, deci, să intre pe furiș în casa lui Edmée și a mamei sale. Iar lui Michel îi era chiar frică de doamna Leber, atît de demnă și resemnată, impunînd respect în sărăcia ei. Strălucitoarea doamnă Schwartz i-ar fi inspirat mai puțină teamă, cu toată bogăția ei.

Oricine l-ar fi putut lua drept un răufăcător precoce, cînd, profitînd de somnul doamnei Leber, întorsese fără zgomot cheia în broască. Nu se știe ce anume imbold îl împinge pe om la aceste acte de curaj; cînd ușa se deschise, scîrțîind din balamale, Michel simți că leșină. Totuși, înaintă. În căminul rece ardeau mocnit, ca de obicei, doi tăciuni; Michel aruncă o mînă de vreascuri, iar pe deasupra

încă patru bucăți de lemne, mari și rotunde, destinate inițial sobei instalate în camera lui.

După aceea fugi ștrengărește. Prin gaura din perete văzu focul întîi fumegînd, apoi aprinzîndu-se. Doamna Leber nu se trezi de pîlpîiala jucăușă a vreascurilor ; era o vîlvătaie minunată, și lui Michel îi veni să chiuie de bucurie, într-atît se simțea de fericit. Cînd Edmée se întoarse, lemnele arseseră și căminul își recăpătase înfățișarea lui modestă ; o auzi spunînd :

— Ce bine e la noi, mamă...

Michel nu se mai bucură. Se așeză pe marginea patului, mirat că ochii i se umpluseră de lacrimi.

Și fără să înțeleagă de ce, se apucă să învețe chiar în momentul acela, cu mare furie. Se gîndea serios că trebuie să devină cineva.

Camera vecinelor sale era foarte mică și păstra căldura ca o cutie. În seara aceea, pe pianul înviorat, degetele frumoase ale fetei alergau sprintene și tot atît de albe ca însuși fildeșul.

Ce legătură putea fi între acele degete delicate și gîndul ambițios care încolțise vag în mintea lui Michel ?

Șiretlicurile față de vecinele sale crescură mereu, timp de două săptămîni : exact cînd gerul era mai puternic. Mama și fiica păreau oarecum mirate să găsească în fiecare seară o temperatură atenuată ; vatra plină de cenușă ar fi putut ușor să trădeze vinovata vizită a băiatului ; dar oamenii nu-și imaginează niciodată imposibilul. Cum să crezi, cum să bănuiești măcar adevărul ? Michel, a cărui sobă rămînea rece, prindea curaj și ajunsese să formuleze în sinea lui răspunsuri, pe cît de raționale, pe atît de demne, pentru eventualitatea în care buna doamnă, trezindu-se brusc, l-ar surprinde la ea în cameră. Dar niciodată socotelile de acasă nu se potrivesc cu cele din tîrg.

Într-o seară cînd stătea îngenuncheat în fața căminului și sufla cît putea în focul îndărătnic, un strigăt de spaimă îl făcu să se ridice în picioare speriat. Doamna Leber, mai uimită decît el, se și repezi în coridor, strigînd din toate puterile : „Hoțul ! Hoțul !" Agitație, vecini, harababură generală, scandal. Sosiră polițiști înarmați. Prins, Michel amuțise ; tocmai voiau să-l ducă la arest, cînd pe neașteptate apăru Edmée și, văzînd flăcările din cămin, ghici întreaga enigmă.

— Mamă, strigă ea, mamă, el este zîna !

Edmée își dădu seama imediat : căldura plăcută care dăinuia seară de seară la ele în mansardă, spiridușul binefăcător care nu lăsa delicatele-i degete să se roșească de frig în timp ce exersa, ei bine, aceste minuni Michel le făcea.

Dar poate chiar Edmée Leber era o zînă. Căci cele spuse de ea fură ca o ridicare magică de baghetă; vălul de pe ochii respectabilei doamne căzu. La urma urmei, ce văzuse ea cînd se trezise din somn? Un copil îngenuncheat lîngă vatra unde acum ardea focul. Se repezi, îl smulse din mîinile poliţiştilor, se scuză, explică. O poveste nemaipomenită, numai bună de inserat în ziarul de seară *La Patrie*. Vecinele, ca pulberea de tun: emoţia făcu explozie; armele se ascunseră ruşinate; gardienii, impresionaţi, sugerară premiul „Montyon" [1], idee fericită care previne mila publică, adevăratul pericol al entuziasmului; pînă şi portarul îşi spuse părerea:

— La urma urmei, mă şi miram: ce să fure de la nişte oameni ca ăştia?

În adunările locatarilor portarul este glasul raţiunii. El adăugă după un timp:

— Ce contează dacă puştiul face milostenie cu lemnele domnului baron!

Căci domnul Schwartz era baron, de o lună devenise baron.

Domergue, atras de zarvă, apăru; în faţa lui strălucirea portarului păli, tot aşa cum se sting stelele cînd astrul zilei ia în primire orizontul. Domnul Schwartz, devenind baron, în aceeaşi măsură crescuse şi importanţa lui Domergue.

Simplitatea şade bine celor mari; nu vom exprima recunoştinţa noastră faţă de Domergue pentru faptul că nu purta nici broderii, nici eşarfă, nici decoraţii, nici panaş arogant la caschetă. Sub austeritatea livrelei sale cenuşii, Domergue părea un semizeu.

Însoţindu-şi cuvintele cu un gest sobru şi elegant, el se exprimă astfel:

— Domnilor şi doamnelor, domnul baron şi doamna baroană nu doresc gălăgie într-o casă ca asta, atît de bine îngrijită, pînă cînd se vor muta în casa cea mare, aproape gata, dar căreia trebuie să i se lase să i se usuce tencuiala, asta fiind dăunătoare reumatismului sau răcelii, că e iarnă. Dumneavoastră aţi făcut-o în buna intenţie de a sosi cînd se strigă „hoţul". Cu toate acestea, eu răspund de copil pentru fapta lui generoasă, care nu a avut nevoie să-şi procure lemnele în dauna cinstei, căci el are lemnele de la noi, aşa cum are şi hrană din abundenţă. Acuma să ne întoarcem fiecare pe la casele noastre.

Printre gardienii publici era şi un latinist care îl compară pe domnul Domergue chiar cu Neptun, liniştind prin simpla prezenţă emoţia acelei nemuritoare canalii, care, după Virgiliu, trebuia să

[1] Jean-Baptiste-Antoine-Auguste, baron de Montyon, filantrop francez (1733—1820), fondator al mai multor premii de virtute şi de literatură, decernate în fiecare an de institutul care îi purta numele.

tulbure valurile mării ; dar neținînd seama de Neptun, majoritatea locatarilor ezită să treacă de partea lui Domergue. E frumos, ce e drept, să ai pe lîngă înalta influență și darul atît de rar al vorbirii... Femeile însă șoptiră între ele ceva măgulitor, și deodată bărbații dezarmară. Domnul Domergue îl luă de-o ureche pe Michel și astfel îl conduse la domnul Schwartz.

În casa Schwartz înflorea bogăția, încîntarea, adevărata lună de miere a celor care se unesc sub protecția zeiței Fortuna. Căci într-adevăr această zeiță trecuse fără rezerve de partea domnului Schwartz ; el nu se mai socotea demult un milionar oarecare, cu toate că milionarii se întîlneau în vremea aceea mai rar decît astăzi. Domnul Schwartz era milionar într-un fel strălucitor, european. El conta printre vîrfurile finanței ; se putea chiar fixa ziua în care avea să devină milionarul politic.

Se pare că Béranger[1] spusese : „Plăcerile fac sufletul mai bun, așa cum a spus de fapt multe alte cugetări fără să fie profunde, dar care plac nemaipomenit, mai cu seamă celor care cred în dumnezeul oamenilor cumsecade și al regaliștilor lui Yvetot[2]. La urma urmelor, Béranger este un mare poet, și domnul Domergue îi știa pe dinafară toate cîntecele. E drept, de la alți filozofi afli că sufletul se îmbunează și se fortifică în acel creuzet misterios și perfect care nu e altceva decît suferința ; dar, ce să mai lungim vorba ! să cercetăm direct almanahurile lui Béranger : plăcerile fac sufletul bun. Gavarni, mult mai spiritual decît Béranger, a tradus astfel aforismul lirei naționale : „Toți adevărații apostoli dansează can-can la balul mascat al Operei..."

Să ai milioane, este o plăcere, incontestabil ; să fii baron, poate fi socotită o voluptate foarte mare. Cum însă domnul baron nu avea deloc suflet rău, cum doamna baroană nu se manifesta decît binevoitor, la ei în casă era totdeauna o atmosferă de bunătate și sărbătoare. Li se părea că întregul Univers trebuia să se bucure pentru faima lor, iar batalionul de lingușitori, care nu lipsește niciodată de pe lîngă astfel de case, trăia și el pe picior mare.

Tot ceea ce-i putem reproșa lui Béranger — care nu privea lucrurile în profunzime — este faptul că s-a folosit de acest mare cuvînt *suflet* pentru a caracteriza buna dispoziție a stomacurilor care digeră bine sau a caselor de bani care își dau mîna între ele.

---

[1] Pierre-Jean de Béranger, autor francez de șansonete (1780—1857), mai întîi epicurean, apoi patriot și politician. Dintre șansonetele sale cele mai populare : *Le vieux sergent*, *Le Dieu de bonnes gens*, *La grand' Mère*.

[2] *Le roi d'Yvetot*, eroul unei șansonete a lui Béranger, care rămîne tipul regelui cumsecade.

Casa Schwartz era în fiecare zi la fel de bine dispusă. În povestea aceasta sufletul nu contribuia cu prea mult.

Michel ajunse în salon cu urechea în mîna domnului Domergue. Obținînd permisiunea să vorbească, Domergue puse în povestire toată elocința cu care fusese înzestrat de natură. Era, cu alte cuvinte, o continuare a poveștii cu legătura de vreascuri, care fusese atît de aplaudată cu cincisprezece zile în urmă. Se constată că mica sobă din fontă din camera lui nici nu fusese aprinsă. Michel îl înfruntă cu mult curaj; domnul baron își puse în cap să facă din el un om, adică un bancher, și o parte din bunăvoință i se răsfrînse pe dată asupra vecinelor lui de la mansardă.

La prima vedere, pare un lucru foarte simplu să faci bine unor oameni atît de modești. Totuși, nu era chiar atît de ușor; doamna Leber nu ar fi acceptat nimic de pomană, oricît de bine ar fi fost deghizată; dar mai era și Blanche. Și iată că Edmée, la vîrsta ei de 10 ani, începu să-i dea lecții de pian domnișoarei Schwartz.

Cît despre Michel, care nu suferea de mîndrie, fu îmbrăcat în hainele potrivite unui domn de statura lui și îl trimiseră la Școala de comerț.

Michel nu reușise încă să vorbească cu Edmée; dar doamna Leber, întîlnindu-l întîmplător pe scară, îl sărutase pe amîndoi obrajii, urîndu-i fericire.

La Schwartzi în casă Michel avea trei prieteni: Domergue, în primul rînd, apoi Blanche și după aceea baronul. Nimeni nu știe cît de capricioase sînt persoanele foarte bogate, mai ales persoanele foarte îmbogățite, cînd e vorba să ia o hotărîre. Sațietatea apare mult mai curînd decît s-ar crede, dar nu acea sațietate de a strînge bunuri, ci aceea de a se bucura din plin de ele. Domnul Schwartz simțea nevoia de distracții, și pentru el Michel însemna un fel de jucărie de o calitate nemaipomenită. La început se gîndi să realizeze o capodoperă, să creeze din el un adevărat Napoleon al finanțelor.

Domnul Schwartz se privea pe sine — și nu am putea spune că nu fără îndreptățire — aproape ca egal al Rotschilzilor; dar nu se mulțumea numai cu atît. Știut fiind că Rotschild este cea mai puternică artilerie a finanței, domnul Schwartz voia să perfecționeze această minunată mașinărie, să ghintuiască acest formidabil tun, în așa fel, încît să îi regleze bătaia de zece ori mai lungă. Orice idee își are formula ei precisă în mintea unui inventator: domnul Schwartz pretindea, superior lui Prometeu, să producă nu numai viața, ci să o mărească la proporții supraomenești; el visa un fel de bancher cu aburi.

La început, doamna Schwartz îi arătase băiatului o bunăvoință surizătoare și indiferentă. Desigur, nici nu se gîndea să se opună remarcabilelor proiecte ale soțului ei, însă nici nu îi dădea în vreun fel concursul : ea o avea pe Blanche.

Frumoasa doamnă Schwartz nu putea fi schițată dintr-o linie sau descrisă în două-trei cuvinte. Știm că era strălucitoare, iar sufletul îi egala frumusețea ; era generoasă, avea cum ar spune oamenii necăjiți, o inimă mare ; gusturile, instinctul și manierele ei erau mult superioare celor din cercul în care se învîrtea, cu toate că nivelul acestora creștea în aceeași măsură în care creștea importanța financiară a domnului Schwartz. Domnul Schwartz își admira și își iubea soția, cu toate că încerca din timp în timp, pentru onoarea și creditul său, cîte o aventură galantă în afara căminului conjugal. Această abatere conferă notorietate. E nevoie de un grăunte de viciu. În minunata noastră Franță, dacă se spune despre cineva că este un soț model sau un tată bun, aceste epitete sună ca un epitaf. Sîntem, ce e drept, cei mai fermecători oameni din lume.

Don Juan nu fusese alsacian ; nebuniile domnului Schwartz nu mergeau deci prea departe ; el deschidea din cînd în cînd un cont curent vreunei persoane în situația de a-l compromite cît trebuia, dar cu decență ; toată lumea cîștiga din aventura aceasta, mai cu seamă bijutierul. Cei care făceau parte din așa-zisul Tout-Paris — acea lume despre care se vorbește în articolele extrem de plăcute ale cronicilor mondene — evaluau cu candoare briliantele dăruite, pentru că Parisul nostru este ultima pădure din Europa în care mișună și maimuțoii. Este însăși viața și decorul peisajului. Domnul Schwartz, după ce își făcea astfel poznele, revenea cuminte la picioarele soției iubite.

Or, credeți-mă, noi mergem către un adevărat progres, și întregul Paris, cu cronicarii lui în frunte, are meritul de a fi moralizat în sfîrșit civilizațiile noastre ; să se stabilească o dată pentru totdeauna că dragostea conjugală este fructul oprit, și atunci vom avea numai căsătorii reușite.

Om inteligent și cu experiență, domnul Schwartz simțea din instinct superioritatea rasei soției sale ; iar dacă domnul Prudhomme[1] întrevedea la doamna Prudhomme trăsături aristocratice care scăpau neobservate de alții, în schimb domnul Schwartz nu se înșela cîtuși de puțin : soția lui era o aristocrată, independent de averea lor și chiar de titlul nou-nouț de baroană. Podoabele, caș-

[1] Josept Prudhomme, personaj creat de caricaturistul Henri Monnier în *Scènes populaires* (1830) și continuat în *Mémoires de Joseph Prudhomme* (1857), un mic-burghez mărginit, plin de el însuși.

nururile și echipajele nu aveau nici o influență. Pe jos, cu un șal de lînă pe umeri și o rochie de percal, doamna Schwartz tot aristocrată rămînea.

Domnul Schwartz își iubea soția și din orgoliu; era fericirea lui, dar și strălucirea casei. În orice dragoste, dacă cercetezi mai atent, descoperi multe și ciudate lucruri. Nu există două iubiri asemănătoare. În felul lui, domnul Schwartz o iubea cu pasiune și era gelos, cu toate că avea deplină încredere în ea.

Gelozia baronului pornea din faptul că soția lui avea ceva care lui îi scăpa. Nu încercăm să-l prezentăm pe domnul Schwartz ca pe o mare personalitate, dar avea și el defectele lui: era curios și indiscret, plăcîndu-i să răscolească peste tot și să afle cele mai mici secrete. Ca să își poată cunoaște mai bine soția, încercase să-i învețe pe dinafară apartamentul; treabă ușoară în aparență, dar aproape imposibilă în realitate. Pentru că în apartament era și un colțișor încuiat; dacă pentru baron exista o enigmă pe care dorea cu ardoare s-o dezlege, aceasta era un anume sertar a cărui broască insolentă avea o cheie de negăsit. Niciodată, de ani de zile. Și tocmai într-o cameră unde se puteau vedea tot felul de lucruri răspîndite peste tot.

Deci domnul Schwartz avea încredere, dar era și gelos.

Ce să fie oare în sertarul acela? și pentru ce rămînea doamna Schwartz pe gînduri? Cea mai mare parte a problemelor se pot rezolva cu un singur cuvînt: capriciu; dar tot atît de bine poate să nu rezolve nimic. Cuvîntul acesta este el însuși o încuietoare; trebuie deci o cheie.

În general dispoziția doamnei Schwartz era totdeauna plăcută, deosebit de egală. Totuși, după expresia doamnei Sicard, camerista ei, avea și momente cînd cădea în melancolie. Întotdeauna fusese așa; domnul Schwartz putea de altfel să-și amintească că starea aceasta de tristețe o cuprindea mai des și mult mai pregnant înainte de căsătoria lor.

După nașterea fetei, a fost o absolută bucurie; aparentă vindecare însă; tristețea revenise foarte curînd, urmărind-o pe fericita mamă chiar în preajma leagănului copilei.

Cînd Blanche începuse să vorbească, îi spunea adeseori domnului Schwartz: „Mama a plîns"...

Medicii sînt teribili cînd e vorba să explice bărbaților starea soțiilor lor; chiar numai pentru atîta și ar merita să-i proclamăm binefăcători ai omenirii. Domnul Schwartz avea mare slăbiciune pentru explicațiile lor, dar rămînea mai departe gelos.

Medicii îi spuneau: „Ficatul e de vină!" Ce criminal și ficatul ăsta! Și începeau să citeze cazuri, unele mai interesante decît altele. Toate poveștile lor seamănă cu *Coțofana hoață*; credeți că este

vorba de un amant; dovezi nenumărate, a fost găsită şi pălăria... Dar, nici vorbă de aşa ceva, e afecţiunea splinei!

Săptămîni întregi doamna baroană dorea cu ardoare să vadă lume: splina; alte săptămîni, lumea o îngrozea; ficatul.

Tot aşa şi pentru toaletele ei.

Se observase, rareori, e adevărat, o furie surdă împotriva fetei ei iubite. Medicul, un om încîntător, înşelat în dragoste: „Am cunoscut în 1829 o tînără doamnă de familie bună..." etc., etc. De astă dată de vină era stomacul.

Ne-am petrece bucuroşi zilele şi nopţile cu un doctor care să cînte pe melodia *Coţofenei hoaţe* farsele ficatului, stomacului şi ale splinei. Ei merg însă şi mai departe; un întreg sistem filozofic, în care viciul şi virtutea sînt înlocuite avantajos de splină, ficat şi stomac. Dar toţi nu ajung nici la degetul cel mic al doctorilor poeţi, care cultivă isteria. Există doamne respectabile, abonate la vizite de doi ludovici, ca să asculte legendele istoriei. Nu există pe lume nici o meserie proastă!

Domnul Schwartz îşi supraveghea soţia, sau, mai bine zis, ar fi dorit să o spioneze temeinic, minuţios şi după tipicul soţilor geloşi care au totuşi încredere în soţiile lor. Dar pentru aceasta îi trebuia timp, şi timpul însemna bani; bietul domn Schwartz proceda ca toţi bărbaţii: în loc să se distreze şi să se ocupe de soţia lui, el se simţea obligat să cîştige bani. Îşi păstra deci încrederea şi îndoielile, informîndu-se fără rost, pierzîndu-şi uneori demnitatea chestionînd pe doamna Sicard sau pe Domergue, care nu ştiau de fapt mai mult decît ştia el.

Pentru toţi cei care o cunoşteau, doamna Schwartz prezenta invariabil aceeaşi monotonie. Nu ieşea decît cu trăsura; nu vedea decît pe prietenii domnului Schwartz, şi purtarea ei, în înţelesul strict al cuvîntului, era cu mult deasupra oricăror bănuieli.

Cu toate acestea, pentru toată lumea, pentru servitori, ca şi pentru soţul ei, doamna Schwartz degaja o vagă şi stranie impresie, acel ceva greu de definit, o emanaţie subtilă, acel parfum al femeii care are un secret.

Domnul Schwartz, trebuie să recunoaştem, fu mulţumit de răceala ei faţă de actul de eroism al lui Michel. Îi plăcea să fie aplaudate numai fanteziile lui, dar indiferenţa i-o atribui şi acelor faimoase preocupări tăinuite poate sub cheie în „sertarul din mijloc". El comise multe mici ticăloşii în speranţa de a pune mîna pe acea cheie nevăzută, dar nu reuşi.

Deci, în casa Schwartz lucrurile se prezentau astfel: Michel frecventa Şcoala de comerţ, unde făcea progrese serioase. Edmée

îi dădea lecții de pian lui Blanche, care, la rîndul ei, o iubea ca pe o soră mai mare ; bunăstarea se cuibărise în casa Leber ; nimeni nu se apropia de doamna Schwartz fără să simtă binecuvîntările generozității ei. Edmée progresa ca artistă. Se făcuse o fată distinsă și încîntătoare, ai cărei ochi mari, de un albastru-întunecat, trădau de pe acum un suflet de femeie.

De la întîmplarea cu lemnele, Michel o întîlnise cu regularitate din două în două săptămîni. Niciodată însă nu rămăseseră singuri. Se pare că în inimile tinerilor încolțise dragostea, și înflorirea înceată a sentimentului care trebuia să le umple viața era ceva minunat. Aș vrea să redau într-un poem desfășurarea prețiosului germene ; dar prozaica noastră poveste nu ne dă răgaz să ne pierdem în amănunte.

De cîte ori îl vedea pe Michel, fata se roșea. Cînd trebuia să cînte și el era de față, tremoloul vocii căpăta alte accente. Michel învăța două săptămîni pentru o recreație de cîteva ore. Simțea că iubește ca un adevărat bărbat ; o știa. Edmée, încă nu.

Cînd Michel împlini 16 ani, domnul Schwartz îl examină atent și se simți cuprins de un orgoliu naiv ; îl socotea propria lui operă. Michel înaintase cu pași de uriaș ; de o inteligență robustă, vie, precisă, se jucase realmente cu greutățile studiului, și Școala de comerț nu mai avea ce să-l învețe.

— Demn să lucreze în birourile mele, îi spuse domnul Schwartz. Sigur !

Devenise într-adevăr un tînăr frumos, înalt, zvelt, cu talie grațioasă, arborînd pe obrazul imberb o bună dispoziție îndrăzneață și distinsă. În ziua în care părăsi uniforma albastră de elev, pentru eleganta haină a lumii noastre — tranziție dificilă de obicei — făcu o adevărată senzație în salonul doamnei baroane. Doamnele îl remarcară, visînd poate la desăvîrșirea unei educații, iar în ce-i privește pe bărbați, nici unul nu îndrăzni să-l ironizeze. Edmée se simți mîndră într-o mai îndreptățită măsură decît domnul Schwartz.

Cu toate acestea, domnul Schwartz se simțea foarte mulțumit. Avea entuziasmul capricios al celor ajunși. El se adresă doamnei Schwartz, arătîndu-i-l pe eroul nostru :

— Opera mea ; un soț pentru Blanche a noastră ! Idee !

Doamna Schwartz avu unul dintre cele mai fermecătoare surîsuri și poate pentru prima oară îl privi pe Michel cu atenție.

Edmée auzise ; auzea tot ce era în legătură cu Michel. Păli.

XIII

BAROANA SCHWARTZ

Pentru început, Michel avu o leafă de trei sute de franci pe lună și o cameră în locuința Schwartzilor. Acum familia se mutase într-o nouă casă, aproape ca un palat.

În general, domnul Schwartz era de părere că tinerii trebuie ținuți din scurt și lipsiți de bani, căci numai banii ar fi marele pericol al Parisului. Michel, însă, îl reprezenta pe domnul Schwartz, era prințul moștenitor al regalității sale industriale ; se oglindea în el ; i s-ar fi părut nepotrivit ca Michel să nu facă din cînd în cînd cîte-o mică nebunie.

Și într-adevăr, făcu nebunii ! Toată lumea îi dădu concursul. După două luni avea datorii. Avea 16 ani, vîrsta primăverii de altădată. Acum fumăm de la 10 ; la 16, Lovelace[1] cugetă dacă cel puțin să devină jocheu, ceea ce însemna o maturitate a inteligenței.

Eroul nostru se văzu pentru o clipă celebru în lumea despre care se vorbește ; avu aventuri amoroase notorii și chiar vreo două dueluri justificate. Dacă ar fi prins gust pentru dueluri, cronicarii „lumii bune" l-ar fi consacrat. Domnul Schwartz era foarte mulțumit de băiat. Gloria lui se răsfrîngea și asupra casei, fapt care îl determină să-i mărească salariul.

Restul îl făcu domnul Lecoq.

Noi îl cunoaștem bine pe domnul Lecoq și s-a observat, credem, că nu i-am pomenit niciodată numele fără să-l copleșim de tot respectul cuvenit. Nu întîlnești la tot pasul oameni ca domnul Lecoq. El se aseamănă cu limba latină, pe care nu reușim nici după opt ani de colegiu să o cunoaștem temeinic.

Multe funcții onorabile îndeplinise în viața lui domnul Lecoq. L-am întîlnit cîndva sub strălucita haină a comis-voiajorului. Era tînăr pe atunci. Uneori, călătorind în interese comerciale, îți faci într-un fel stagiul diplomatic, și nu oricine ar fi putut să plaseze cum plasase el faimoasele case de bani cu cifru secret și măsuri de apărare ale casei „Berthier și Compania".

Vîrsta lui matură, slavă Domnului ! acoperise toate făgăduielile începutului ; nu mai călătorea decît aici, în Paris, în centrul civilizațiilor ; își avea afacerile lui ; era un personaj cu mult mai important decît domnul Schwartz.

---

[1] Lovelace, personajul romanului din Richardson *Carisse Harlowe*, seducător cinic și fără scrupule.

Vinatul apare de peste tot; Parisul în sine, pădurea Parisului, adăposteşte un stoc de animale bune de vinat, de hăituit sau de prins în cursă. Domnul Lecoq avea monopolul vinatului în Paris, fără să fie nevoie să-şi dezlege punga.

El nu era cămătar; nu ţinea — să-mi fie iertat — o reprezentanţă de căsătorii, ca domnul Gluant, care, datorită relaţiilor în lumea bună, îşi îngăduia să ofere dote potrivite de la 150 de franci pînă la 9 milioane: discreţie, decenţă, iuţeală, nici oboseală, nici efort; cinci ani de garanţie, un sfert de secol de succes; plata după vindecare. Nu. El nu avea această industrie rău famată, care se numeşte birou de plasare; el nu făcea export; nu vindea tineri mercenari; nu favoriza emigraţia germană; nici nu se lăsa pe mîna linguşitorilor.

Nu. Cel puţin, nici una din aceste deosebite îndeletniciri nu era obiectul specific al profesiei lui.

Ce făcea atunci? Administra o agentură. Ce este o agentură? Presupun că există unele care se pot defini, dacă ai răbdare şi timp. Într-o astfel de întreprindere se fac de unele şi de altele. La a domnului Lecoq se făceau de toate. Oamenii bine informaţi pretindeau că acel *de toate* nu era decît un pretext pentru a acoperi ceva ieşit din comun care lua amploare sub domnia lui Louis-Philippe: aceasta era mica poliţie. Există atîţia curioşi! Mica poliţie, care a fost practicată la acea epocă; un ticălos renumit, convertit şi făcut ermit, însemna la prefectură cam ceea ce sînt tripourile clandestine faţă de casele autorizate de joc: ele atrăgeau în aceeaşi măsură şi pe timizi şi pe cei prea îndrăzneţi.

Oamenii bine informaţi mergeau însă mai departe cu presupunerile în ceea ce-l privea pe domnul Lecoq; ei spuneau că acel comerţ de mică poliţie era în sine un pretext pentru a ascunde... O, dar unde am ajunge din presupunere în presupunere? Cert este însă că domnul Lecoq avea relaţii remarcabile şi cîştiga bani cît voia. El dădea împrumuturi ca un gentleman, refuzînd chitanţe sau poliţe; Michel îi datorase cam 30 de mii de franci, pe care domnul Schwartz i-a plătit fără nici o ezitare. El închega ici şi colo cîte o căsătorie între persoane cumsecade; dezlega nodurile gordiene fără cuţit şi spadă; regăsea obiectele pierdute fără mult zgomot. Patru pagini de prospect nu ar ajunge pentru a-i enumera talentele.

Domnul Lecoq era absolut un vrăjitor. Baronul Schwartz încă nu-şi mărturisea că dorea să se folosească de vrăjitoriile lui pentru a pătrunde în tainele soţiei sale, dar există lucruri care se fac şi nu se mărturisesc.

În general, tocmai acele lucruri ies mai bine.

Domnul Lecoq îl frecventa pe domnul Schwartz, care, la rîndul lui, îl întîmpina îndatoritor; existau între ei niște mici secrete care nu uimeau pe nimeni, căci, în definitiv, oricare militant din lumea interlopă are nevoie de un Lecoq al lui.

Lucru ciudat însă este faptul că și doamna baroană părea să prindă gust pentru vrăjitorie.

Intr-o dimineață, domnul Schwartz se sculă prost dispus; nu se întîmpla prea des; avea o fire minunată și era un om fericit. Se împlinea aproape un an de cînd Michel ieșise din școală, și de atunci atinsese apogeul. Știa într-adevăr să îmbine distracțiile cu afacerile: era fără îndoială cel mai strălucit dintre acei tineri soldați ai finanței care purtau în servietă bastonul de mareșal. Prima persoană care îl vizită în dimineața aceea pe domnul Schwartz îi spuse rîzînd că domnișoara Mirabel se îndrăgostise ca o nebună de Michel, dar că el o tratează cu mare indiferență.

Baronul se întristă; nu pentru că ar fi iubit-o pe domnișoara Mirabèl; nu-și iubea decît soția. Dar trecuse de 40 de ani, și cînd ajungi la 40 de ani, nu mai poți rîde cînd auzi asemenea povești. Și apoi îi displăcea severitatea cu care Michel o trata pe domnișoara Mirabèl. Michel îi ceda locul lui? Dublă umilință.

La prînz baroana arăta atît de bine, încît avu o tresărire. În ziua aceea soția lui părea ca trezită după un somn lung, fără vise. Trecuseră ani mulți de cînd nu îi mai văzuse surîsul acesta senin și minunat. Dar i-l mai văzuse oare vreodată? Se gîndi și parcă nu-și amintea. Uneori transfigurările acestea se reflectă chiar pe figura celui care privește; deodată se vede pe sine însuși mai bine, sau poate într-altfel; în dimineața aceea, însă, baronul vedea în negru totul, în afară de soția lui; de unde veneau razele acelea care îi aureolau frumusețea?

Doamna baroană vorbea puțin. Edmée stătea la masă lîngă Blanche și flecăreala lor îi provoca surîsuri vagi și absente.

Nu își dădu seama de ce, dar domnul Schwartz dori din tot sufletul să o facă geloasă măcar într-o singură zi din viața lor. Și, printr-o stranie înlănțuire de idei, afrontul domnișoarei Mirabel îl lovi tocmai în această intenție, de a-și vedea soția geloasă.

Din întîmplare, cineva pronunță numele lui Michel; frumoșii ochi ai baroanei străluciră. Probabil tot din întîmplare, pentru că nu luase niciodată în serios marea șansă a eroului nostru.

Domnul Schwartz se retrase în cabinetul său, pretextînd că are de rezolvat niște calcule urgente. Continua să fie indispus, fără să-și poată explica de ce; simțea un total dezgust pentru viață, ca și cum numele lui ar fi fost Black și nu Schwartz.

Michel putea intra oricînd în biroul lui. Cînd îl văzu că apare, baronului îi veni deodată ideea să îl trimită într-o misiune

la New York. Poate acest gînd nu avea nici o legătură cu domnișoara Mirabèl. A doua zi însă se răzgîndi, avea nevoie de el la Paris.

Să nu ne grăbim totuși ; mai întîi veni seara, și nu putem pierde această ocazie de a arunca o privire frumoasei doamne Schwartz.

La prînz ochii ei străluciseră neobișnuit. După-amiază o însoțise pe Blanche prin parc și fusese de o bună dispoziție neașteptată. Își privea fata cu un fel de încîntare, iar Blanche, cu toate că se știa iubită, se mira de efuziunile și de privirile mamei sale. Vremea era posomorîtă dar obrazul doamnei Schwartz iradia ca soarele arzător.

La cină, doamna Schwartz redeveni visătoare ; înserarea o găsi tristă ; se retrase devreme în camera ei.

„Stomacul !" reflectă domnul Schwartz.

Vorbele banale își au farmecul și poezia lor. Și nu e oare normal ca, punînd pe seama stomacului acele stări de melancolie, pline de mister, să aibă dreptate să fie gelos ?

Retrăgîndu-se la ea, baroana își făcu numaidecît toaleta pentru noapte și îi dădu învoirea de ora 10 cameristei sale, care, punîndu-și pălăria mov de satin, rochia neagră și șalul strîmb, plecă să-i facă o vizită nașei sale. În mod obișnuit, „nașa" doamnei Sicard purta cu emfază uniforma militară, dar mai bine să nu intrăm în aceste detalii.

Rămasă singură în dormitorul ei, doamna Schwartz luă o carte și se așeză în fața căminului. Nu o deschise. Pentru a-și umple orele de singurătate, îi ajungeau propriile gînduri.

Fața unei femei este la rîndul ei ca o carte, o carte închisă atunci cînd bănuiește ochiul indiscret care vrea să-i citească în suflet, deschisă însă doar cînd nu e avertizată de vreo bănuială. Ne gîndim bineînțeles la persoanele care au ceva de ascuns ; și acestea sînt destul de multe, pentru că în lumea în care ne învîrtim atît lucrurile bune, cît și cele rele sînt tăinuite cu grijă.

Chipul doamnei Schwartz nu era ca o carte deschisă : nimeni nu putea să o spioneze aici, în camera ei ; era convinsă de acest lucru. Trei uși o despărțeau de coridor și perdele groase atîrnau în fața ferestrelor. Purtase pînă acum vreo mască ? Masca putea să îi cadă.

Nu avea însă nici o mască, privirea blîndă și distrată a ochilor ei mari nu se schimbase, era tot același cap de madonă, nespus de frumoasă și gînditoare.

Cine ar fi putut totuși să afirme că doamna Schwartz nu avea nimic de ascuns ?

Retragerea ei o pusese pe seama oboselii ; dar nici o urmă de oboseală nu se întrezărea prin superba paloare a obrajilor ei ; nu era bolnavă : nici o treabă, nici o grijă nu o făcuse să se retragă. „Stomacul !" spunea pozitivul domn Schwartz. Doamna Schwartz nici nu știa unde era stomacul. Exista însă un motiv mai plauzibil : capriciul ; dar doamna Schwartz, cum vom vedea era mai presus de astfel de mofturi.

Prea mult aur exista în casa domnului baron ; de pe vremea lui Midas, bogăția cădea în exces ; aurul insuflă pătimașilor respect, iar înfrigurarea speculanților vede galben, așa cum mînia vede roșu. La doamna Schwartz nimic nu trăda evlavie pentru aur ; la ea bogăția nu se afirmă brutal ; oferea doar privirilor, într-o măsură ponderată și sobră, lucruri de gust și de artă. Aurul, tot timpul stăpîn și fără încetare învins, nu are nici la tîrg prețul acelor minunate simplități. Apartamentul ei era mica fortificație a unei aristocrate.

Nu intenționăm să descriem cu lux de amănunte mobilierul acestui cuib somptuos în felul frumuseților discrete, unde generozitatea domnului baron cedase, cu protestele de rigoare, în fața unui spirit elevat ; nimic nu strălucea, nici o rază îndrăzneață nu tulbura armonia ansamblului : totul încînta.

Vom vorbi doar — așa cum este obligatoriu de relevat cîte un detaliu în teatru — despre o mică mobilă Boule, o adevărată bijuterie din abanos, sidef, onix, porfir și pietre prețioase.

Chiar doamna Schwartz cumpărase acest mic birou, căruia domnul Schwartz îi cunoștea toate sertarele și toate secretele ascunse cu dibăcie, în afară de unul singur.

Cum bănuia, frumoasa baroană avea ceva de ascuns, din moment ce soțul ei — răbdător, tenace, perseverent, exasperat de atîta căutare, dar știind să treacă peste orice limită a delicateții cînd era vorba să-și satisfacă o curiozitate — încerca fără succes, de ani de zile, să deschidă sertarul din mijloc, un sertar ca o casă de fier, înconjurat însă de pietre de malahit și de un minunat buchet de pansele făcute din 16 ametiste și tot atîtea topaze.

Tristul domn Schwartz nu reușise să găsească cheia acelui sertar.

Trecuse mai mult de o oră de cînd doamna Schwartz se retrăsese în apartamentul ei. Cartea rămînea neatinsă, ochii pe jumătate închiși urmăreau fără să vadă jocul flăcărilor din vatră. Obrazul ei, la drept vorbind, nu exprima nici îngrijorare, nici supărare ; părea din ce în ce mai mult absorbită de gînduri.

„Contesa Corona ! murmură la un moment dat. Nu știu dacă o urăsc sau o iubesc pe această femeie !"

Mașinal și destul de des, își ridica privirile spre pendulă, urmărind mișcarea limbilor. Aștepta ? Pe cine putea să aștepte aici ? Era frumoasă, mai frumoasă decît în celelalte zile, într-un fel parcă înfrumusețată de o emoție ascunsă.

Acel nume de femeie, numele contesei Corona, pronunțat de ea, trăda oare adevăratul motiv al acestei stări de visare ?

Tresări auzind pașii înăbușiți pe covorul din camera alăturată. Două bătăi discrete la ușă și, fără să-i mai aștepte răspunsul, intră Domergue. Rămase în picioare, la cîțiva pași de prag, într-o atitudine calmă și respectuoasă. Domnul Domergue putea să joace rolul romanțios de confident, cu toate că nu părea.

— Ai întîrziat, spuse doamna Schwartz.

— Doamna Sicard a stat patruzeci și cinci de minute să-și facă toaleta, răspunse Domergue.

Baroana încercă să zîmbească și întrebă :

— Unde este ?

— La Chaillot, răspunse Domergue.

Avea mai multe „nașe" doamna Sicard, dacă nu locuiau chiar în mai multe cartiere. Cînd se ducea să-și viziteze nașa de la Chaillot, învoirea de la ora 10 se prelungea pînă a doua zi dimineață.

Baroana îi făcu semn lui Domergue să se apropie.

— Vorbește-mi despre acel cerșetor, spuse ea. Povestea asta mă interesează ca un basm.

— Nu e cerșetor, răspunse Domergue, muncește ca să-și cîștige existența. Cînd i-am oferit milostenia doamnei, a refuzat. Este mîndru, nenorocitul de el ! A spus : comisionul mi-a fost plătit.

— Aș vrea să-l văd... spuse încet baroana.

— Dacă domnul va cumpăra castelul Boisrenaud, zise Domergue, doamna nu va lua deseori diligența de la Plat-d'Étain ; dar pentru o dată, treacă-meargă, și cînd o să vă duceți la Plat-d'Étain, îl veți vedea neapărat și pe Trei-Labe.

— Trei-Labe ! repetă baroana. Mă voi duce mîine să vizitez castelul Boisrenaud, adăugă ea apoi.

— Cît despre asta, reluă Domergue, tot grav ca și uniforma lui, din cele trei labe, numai două sînt adevărate. Cealaltă este o roabă, iar animalul, cum s-ar spune, completează atelajul : cal și trăsură.

— Dar cum a putut să vină pînă aici, infirm cum este ?

— Ah, ah ! are un echipaj, nu vă spun ? Un coș și un cîine. Oamenii ăștia sînt șmecheri ! numai că nu merge atît de repede cum ar merge cu drumul-de-fier !

Domergue nu rîse, dar obrazul lui exprima o vie satisfacție, fiind convins că spusese o vorbă de duh.

Doamna Schwartz rămăsese pe gînduri. După un timp îl întrebă :

— Dumneata nu ai putut afla nimic ?

— Nimic, răspunse Domergue. Mi-a spus doar că un călător i-a dat scrisoarea acolo, în curtea de la Plat-d'Étain. Asta e tot. Pe acel călător nu-l cunoaște.

După o scurtă pauză, doamna Schwartz zise :

— Bine. Fă ce ți-am spus.

Domergue se retrase de îndată.

Rămasă singură, doamna Schwartz scoase din sîn o scrisoare pe care o ținu între degete înainte de a o deschide. Era o hîrtie obișnuită, o hîrtie de om sărac, fără plic, purtînd sigiliu din ceară ordinară, aplicată cu o amprentă ștearsă, pe care se imprimase profilul bucălat al regelui Ludovic al XVIII-lea de pe monedele de 50 de centime.

Nu există om care să nu fi primit scrisori anonime închise astfel.

Doamna Schwartz se uită îndelung și cu atenție la scrisul de pe adresă, un scris cursiv, care nu părea cituși de puțin contrafăcut. În cele din urmă deplie hîrtia și o citi ca pe o scrisoare pe care o mai citise ; apoi o luă de la început de nenumărate ori. Părea că o întreagă lume reînvia din această foaie de hîrtie aproape albă, pe care se înghesuiau trei rînduri laconice, fără nici un fel de semnătură.

O întreagă lume ! O viață de mult trecută și atît de diferită de cea din prezent, încît părea imaginația unui poem.

Există oameni care trăiesc două existențe succesiv, una contrastînd atît de mult cu cealaltă, încît chiar ei nu se mai recunosc, și, asemenea discipolilor lui Pitagora, se întreabă nedumeriți, citind istoria veche : nu eram eu acesta sau acela ?

Doamna Schwartz împături scrisoarea și nu spuse nici un cuvînt.

Suspină dureros și se ridică. În această nouă atitudine privirea ei își întîlni propria imagine reflectată în oglinda venețiană care se încadra somptuos deasupra șemineului.

Surîse cu un fel de neîncredere.

„Da, sînt două vise !" murmură fără voie.

Dar trăsăturile feței atît de pure încît păreau tăiate în marmură, i se contractară brusc. Suferea. Oglinda venețiană i-o spuse. Își îndreptă spatele și nu se depărtă decît după ce trimise oglinzii un surîs care o făcea din nou frumoasă și calmă ca totdeauna.

Merse spre micul birou și îl deschise. În mîna ei era o cheie fin cizelată, aceeași cheie pe care am văzut-o în mîna baronului Schwartz și pe care rămăsese o vagă urmă de ceară. Doamna

Schwartz o introduse în încuietoarea sertarului central, chiar în mijlocul buchetului de pansele din ametiste şi topaze.

Totuşi, înainte de a-i deschide, doamna Schwartz şovăi şi privi în jur, cu acea grijă specifică oamenilor tulburaţi. Traversă camera cu pas liniştit şi puse zăvorul la uşa principală.

Apoi descuie sertarul. Doamna Schwartz puse aici scrisoarea anonimă. Mîna îi zăbovi, de parcă ar fi vrut să ia ceva în schimbul scrisorii.

Dar un uşor zgomot se auzi în camera alăturată. Doamna Schwartz fusese inspirată să tragă zăvorul. Butonul uşii se mişcă de cîteva ori.

— Mamă! se auzi vocea blîndă a lui Blanche.

XIV

VIZITA NOCTURNA

Doamna baroană nu răspunse. Rămase nemişcată.

Blanche aşteptă o clipă şi adăugă:

— Noapte bună, mamă.

Apoi, linişte.

În camera de alături aveau pe jos un covor foarte gros, iar mica Blanche era uşoară ca un fluturaş. Doamna baroană nici nu îndrăznea să se mişte, neştiind dacă fetiţa se retrăsese, cînd pasul apăsat al lui Domergue se făcu auzit. Ciocăni de două ori şi, ca de obicei, vru să întoarcă butonul.

— Mă iertaţi, se auzi el spunînd. Veneam doar să anunţ că s-a întors. Trebuie să o las pe doamna baroană să doarmă?

— Fă ce ţi-am spus! i se răspunse cu un ton limpede şi poruncitor.

Mîna albă a doamnei Schwartz scoase din fundul sertarului o casetă; din ea luă două mici acuarele încadrate cu catifea: două portrete care nu păreau să fie făcute de vreun pictor de seamă şi ale căror culori se estompaseră uşor.

Unul din aceste portrete îl reprezenta pe un bărbat tînăr, iar celălalt, pe o fată, de asemenea foarte tînără: aproape o copilă. La prima vedere, am fi putut spune că nu-i cunoaştem pe nici unul din ei.

Apoi am fi putut gîndi că neîndemînaticul pictor încercase să reproducă trăsăturile lui Michel, ale eroului nostru, şi pe cele

ale unei mici domnişoare, care semăna cu doamna Schwartz, poate o soră mai mică de-a ei.

Dar în cele din urmă, privind cu mai multă atenţie, ne-am fi dat seama că nu putea fi Michel, căci costumul era de pe vremea Restauraţiei. De altfel, cu cît examinai mai mult, cu atît asemănarea se pierdea. Dar, la urma urmelor, ce să caute portretul lui Michel în sertarul doamnei Schwartz ? Cît despre cealaltă acuarelă, efectul era exact contrar : de ce îl examinai mai cu atenţie, realizai şi mai mult asemănarea.

Marea majoritate a femeilor au o frumuseţe diabolică.

Ele pot deveni greoaie, vulgare sau hidoase. Femeile care uimesc la vremea totalei lor înfloriri nu au avut niciodată acest egn de frumuseţe. Există compensări tainice. Suprema frumuseţe este foarte ades rezultatul unei incubări lente şi obositoare, ca şi cum natura s-ar folosi de toţi anii adolescenţei ca să-şi desăvîrşească opera.

Astfel, minunatul fluture îşi ia zborul spre cele mai înalte culmi sub razele soarelui de august, după dubla lui metamorfoză. În faţa acelui biet portret de copil, cu culorile şterse, începeam să întrezărim dincolo de el, ca printr-o ceaţă, surîsul triumfător al femeii împlinite. Era Cenuşăreasa în fumul vetrei, înainte de a o vizita zîna.

Lampa lumina de departe, de pe marmura roşcată a căminului. Doamna Schwartz, aşa cum stătea cu spatele, avea obrazul pe jumătate ascuns în umbră. Lumina se juca în minunatul ei păr, căzînd din plin pe miniatura ale cărei culori păreau astfel şi mai şterse. Baroana privea cele două acuarele cu o emoţie crescîndă.

Nu spuse nici un cuvînt ; razele oblice ale lămpii surprinseră două scîntei în umbra care îi acoperea faţa : două lacrimi tremurară înainte de a se rostogoli încet pe obrajii palizi.

Pendula bătu ora 11. Locul se stingea încet. Zgomotele nopţii pariziene murmurau parcă atrase prin coşul căminului.

Contemplarea tăcută a doamnei Schwartz dură destulă vreme.

Un suspin înăbuşit suplini un întreg monolog. În miniatura aceea era chiar ea. Fluturele scînteietor îşi regreta poate modestul înveliş de crisalidă. Doamna Schwartz nu avea nici o soră.

Puse cele două portrete pe poliţioara biroului şi din casetă scoase o mulţime de hîrtii la a căror atingere mîna începu să-i tremure. Erau acte care prin excelenţă sintetizau întreaga scară a vieţii ; adevăratele acte, cu care istoricii autentici explică viaţa unei făpturi omeneşti, rezumată în trei etape principale : naşterea, căsătoria, moartea.

Într-adevăr, în mînă ţinea un act de naştere, un act de căsătorie şi un act de deces.

Doamna Schwartz căută iarăși în fundul sertarului și de această dată scoase un caiet voluminos, cu filele acoperite cu un scris mărunt și des.

Cerneala se decolorase pe filele obosite. Părea foarte vechi și citit de foarte multe ori.

Prima pagină, care păstra urme de lacrimi, începea astfel :

„*2 iulie 1825*

Ți-am făgăduit să-ți scriu. Au trecut însă cincisprezece zile pînă cînd am reușit să fac rost de cele trebuincioase pentru scris. Sînt la carceră, în închisoarea din Caen. Cînd mă agăț cu miinile de pervazul ferestrei, pot să văd vîrful copacilor de pe Grand Cours și plopii care mărginesc în depărtare pășunile de la Louvigny. Ție îți plăceau plopii aceia ; ei îmi vorbesc de tine..."

Și după cîteva rînduri aproape șterse, scrisul apărea din nou :

„Știu că te păstrezi pentru mine, și am încredere în bunătatea lui Dumnezeu..."

Doamna baroană Schwartz rămăsese cu ochii pe aceste rînduri. Nu mai plîngea : paloarea feței era ca a unei moarte. Părea că inima și-ar fi oprit bătăile și respirația îi murea pe buze.

Miezul nopții o găsi în același loc, în picioare, nemișcată, cu hîrtiile în mînă.

Zgomotul pendulei o făcu să tresară ușor. Puse în casetă hîrtiile și portretul tinerei. Cel al bărbatului îl reținu. Sertarul fu închis la loc, ca și biroul de scris, iar cheia cizelată dispăru.

Doamna Schwartz reveni să se așeze lîngă șemineul care acum nu mai ardea. Îi era frig și în inimă. Ținuta ei trăda o indispoziție surdă, și din cînd în cînd se înfiora.

„Îl voi vedea pe acel om, murmură ea. Cine poate să-mi interzică să port în suflet un doliu ? Și apoi Michel !... Voi ști. Oh, se întrerupse înfiorîndu-se. Mi-e frică să aflu !"

Zgomotele orașului se domoleau.

Către ora 1, pentru a treia oară se auziră bătăi în ușa ei. Doamna Schwartz tresări ușor ; dar se ridică și se duse la ușă dreaptă, cu pas hotărît.

— Doarme ? îl întrebă pe Domergue după ce trase zăvorul.

— Ca un înger, răspunse vrednicul valet.

Doamna Schwartz hotărî :

— Să mergem !

Domergue o porni înainte, cu un sfeșnic în mînă.

— Doamna îmi va ierta curiozitatea, reluă el după cițiva pași ; eu sînt cel care m-am ocupat la început de acest tînăr, și am inima simțitoare, cu toate că sînt în comerț de la vîrsta rațiunii. Mă atașez cu ușurință... După încercarea pe care doamna o va face, vom fi oare siguri de ceva ?

— Depinde, răspunse de îndată baroana, cu voce ușor schimbată.

— Doamna nu are de ce să se teamă, urmă Domergue, toată lumea s-a culcat, răspund de asta. Nu mai există picior de pisică treaz în toată casa, iar jupîneasa... nici n-a ajuns la cafea, acolo, cu nașa... Doamna știe bine că eu nu sînt vorbăreț, dar este atît de rar să vezi o persoană ca doamna ocupîndu-se de păcatele din tinerețe ale soțului ei !... Domnul baron este destul de bogat pentru a-și putea plăti ștrengăriile ; dar doamna !...

Ajunseră la scară. Apartamentul eroului nostru era la etajul de deasupra.

Doamna Schwartz mergea fără să spună nici un cuvînt ; nu încerca nici să impună tăcere valetului, care continua foarte încet :

— Cu asta nu i-ar pricinui mare neajuns domnișoarei Blanche. Este destul pentru doi... Dar cînd te gîndești, e un lucru foarte curios, nu ? asta te face să crezi în Dumnezeu, da ! ca domnul Schwartz să se fi dus tocmai la ferma unde să se nimerească să fie domnul Michel, pe care apoi să-l ia și să-l aducă !...

Tăcu, oprindu-se în fața camerei lui Michel.

Paloarea doamnei Schwartz se accentuase și, în timp ce mergea, tremura din tot corpul.

— Da, există o providență, murmură ea ; ai dreptate.

Domergue se gîndi :

„Degeaba nu e ea geloasă, tot trebuie să fie ceva !"

— Dar, adăugă el șoptit, ca un fel de scuză pentru baronul Schwartz, tînărul ăsta are optsprezece sau douăzeci de ani ; s-a întîmplat deci cu mult înaintea căsătoriei doamnei.

Observația, deși bine gîndită, nu păru să liniștească tulburarea baroanei. La un semn al ei, Domergue deschise ușa. Totul era frumos și plăcut în această casă nouă, mai proaspătă decît un trandafir. Fiul casei nu ar fi putut fi mai bine găzduit decît Michel. Ca să nu vă plictisiți cu o descriere inutilă, închipuiți-vă apartamentul unui tînăr bărbat, puțin în dezordine, dar cochet și plăcut. Domergue intră primul, cu precauție, în vîrful picioarelor, și se asigură că eroul nostru încă dormea. Doamna Schwartz aștepta afară. Bineînțeles, oricare ar fi fost motivul acestei vizite, intervenția în sine, atît de ciudată și deosebită față de preocupările unei doamne de rangul ei, era de-ajuns să justifice puternica emoție.

Să ne gîndim la presupunerea lui Domergue. Oare doamna Schwartz venea aici ca să lămurească trecutul soțului ei ? Aveau o căsătorie perfectă ; dar dura de foarte mulți ani, și efuziunile sentimentale nu păreau să abunde dinspre partea doamnei Schwartz.

Și dacă Domergue se înșela, cine îi sugerase oare această eroare ?

Domergue reveni lîngă doamna Schwartz și pronunță abia șoptit :

— Doarme dus.

Doamna Schwartz intră. Michel dormea întins pe pat ; buclele răvășite îi dădeau o frumusețe de femeie ; era un copil frumos ; viața de petreceri nebunești îi obosise figura, dar nu alterase expresia de candoare și vigoare specifice trăsăturilor lui.

Doamna Schwartz stătea în spatele lui Domergue, care ridica sfeșnicul în așa fel, încît lumina să cadă direct pe obrazul celui care dormea.

— După ce o să-l recunoașteți ? Scrisoarea vă spune că există vreun medalion, vreun semn, ceva ?

Cum doamna Schwartz nu răspundea, Domergue se întoarse și o văzu atît de schimbată, încît era să-i scape sfeșnicul din mînă.

— Doamna nu se simte bine... începu el.

Ea îl întrerupse cu un gest. Mîna arătă către sfeșnic, apoi spre ușă. Domergue îi dădu sfeșnicul și ieși.

Doamna Schwartz rămase singură cu Michel. Timp de cîteva clipe, nemișcată, privi cu înflăcărare acea frunte albă, înconjurată de părul răvășit. Deodată pleoapele i se lăsară în jos, ca și cum a celui care dormea. S-ar fi spus că venise acolo ca să stabilească

Michel se mișcă. Buzele lui întredeschise schițară un surîs vag. Baroana lăsă sfeșnicul jos, ca să-și domolească bătăile inimii. Apoi, de sub reverul rochiei luă acuarela decolorată cu portretul tînărului. Privi pe rînd cînd pictura îngălbenită, cînd fața palidă a celui care dormea. S-ar fi spus că venise acolo ca să stabilească o identitate prin comparație.

Cînd luă din nou sfeșnicul, un suspin prelung îi săltă pieptul și, ajungînd lîngă ușă, se întoarse să mai contemple o dată, printre lacrimi, surîsul tînărului care dormea.

Cînd reveni în apartamentul ei, se simțea zdrobită ; un gînd grav părea că o absoarbe cu totul. La început Domergue crezu că baroana e leșinată, dar cînd o văzu că se așează, își dădu seama că era distrusă. Se gîndea :

„De ce și-o fi făcînd atîta sînge rău pentru ceva care a fost înaintea căsătoriei ? Ce, domnul baron era domnișoară ?... Nici o piedică pentru aranjarea unui viitor. Doamna e bunătatea lumii.

O să-i rostuiască pe amindoi, şi pe el, şi pe domnişoara Edmée. Ce menaj mic şi drăguţ !"

Descoperise oare doamna Schwartz semnul sau medalionul preţios ? Domergue nu putu să afle niciodată.

Fu trimis pur şi simplu la culcare, ca şi cum nimic dramatic nu s-ar fi intimplat în noaptea aceea.

Doamna Schwartz rămase aşa pînă la ziuă. Uneori surîdea, şi frumoşii ei ochi se umezeau. De două sau de trei ori numele contesei Corona veni pe buzele ei, alături de numele lui Michel.

Bineînţeles, acest nume o înfricoşa.

În momentul în care punea la loc miniatura în sertarul biroului ei, murmură :

„Va iubi... Poate chiar iubeşte..."

Cum toate lucrurile trebuie să aibă un sfîrşit, chiar şi învoirile de la ora 10, doamna Sicard, camerista, se întoarse în zori, aducînd de la „naşa" ei un miros cinstit de ţigară de foi.

A doua zi baroana se duse să viziteze castelul Boisrenaud, pe care soţul ei voia să-l cumpere, şi ca o mic-burgheză, luă trăsura de poştă de la Plat-d'Étain.

Văzu cu această ocazie pe omul căruia i se spunea Trei-Labe şi i se păru că acea făptură necunoscută o învăluia cu o privire insistentă.

Baroana Schwartz nu avea încredere ; minunata frumuseţe a trăsăturilor îi trăda rareori gîndurile. Faţa ei rămînea ca de marmură.

Castelul Boisrenaud fu cumpărat.

Apoi, în casa Schwartz viaţa normală îşi reluă cursul obişnuit. Totul se petrecea ca şi mai înainte, atît în interior, cît şi în afară, încît domnul Domergue ajunse să se întrebe dacă visase evocarea semnului şi a medalionului. Povestea nu precizează nici măcar dacă fusese impusă demisia domnişoarei Mirabel.

În această casă exista totuşi un element nou : se născuse pasiunea, în consecinţă şi drama.

Primul rezultat al vizitei nocturne făcute de baroană micului protejat al soţului ei va părea straniu : primirea la o recepţie a unei tinere femei fermecător de frumoasă, dar care nu se bucura de simpatia baroanei, contesa Corona, compatrioata şi puţin ruda ei prin acel bătrîn venerabil, colonel Bozzo-Corona.

Contesa şi baroana se apropiară cu un fel de curioasă amabilitate diplomatică. Păreau două forţe care se supraveghează reciproc.

Contesa, mult mai tînără decît baroana, era de o frumuseţe îndrăzneaţă, ciudată şi pe care cunoscătorii o atribuiau tipului corsican Ochii ei cu priviri arzătoare şi profunde erau renumiţi. Unii

găseau că sînt prea mari pentru paloarea delicată a trăsăturilor, cert este că se vorbea despre ei.

Nu era o femeie în pas cu moda, pentru că nu se expunea, iar moda cere acest lucru fără încetare. Moda însă se preocupa de ea.

Se vorbea că este bogată. Numele ei era sonor. Trăia despărțită de soț, un om de viață și de aventuri despre care se spunea că decăzuse, fără însă ca cineva să poată preciza natura decăderii lui.

Contesa Corona nu ieșea în lume, iar colonelul Bozzo-Corona, filantrop distins — după cum opinau toate jurnalele și a cărui casă mare, boierească, situată în strada Thérèse, putea trece drept un arsenal de fapte bune — era bunicul ei.

Baronul Schwartz avea legături de afaceri cu colonelul, iar omul de încredere al acestuia era domnul Lecoq. Lucrurile, la Paris, iau uneori întorsături stranii. Se vorbea cu voce tare despre colonelul Bozzo-Corona : presa îi aducea zilnic elogii care semănau cu anunțurile plătite de unele firme de medicamente. Era bătrîn ca Matusalem și aceasta făcea să-i crească faima. Totuși, în jurul gloriei lui caritabile planau unele vagi îndoieli.

În Corsica poseda bunuri considerabile, situate în apropiere de Sartène, moștenite de la soția lui, moartă de mai bine de o jumătate de secol. Stima, într-un fel oficială, cu care Parisul îl înconjura pe acest nonagenar și îndoielile bizare, fără consistență sau temei, care îl atacau pe ocolite o atingeau și pe fermecătoarea contesă Corona. Ea făcea parte din acea categorie de femei cărora misterul le dă un farmec în plus. Nici un glas nu se ridicase vreodată să o acuze pe ea, dar se părea că se găseau destui entuziaști care ar fi dorit să o apere. Cînd se vorbea de ea, se evidenția cu un fel de afectare autenticitatea averii și poziția socială.

Atunci se părea că fiecare răspundea calomniilor picate ca din cer.

Domnul Lecoq avea față de contesa Corona acea familiaritate părintească specifică notarilor și consilierilor marilor case. Ea îl întîmpina cu o blîndețe rece, care masca destulă teamă și tot atîta ură.

O lună după vizita nocturnă pe care am povestit-o, casa Schwartz, în aparență liniștită, ar fi dezvăluit unui fin observator că între doamna Schwartz și frumosul nostru Michel era o prietenie platonică, așa cum existase odinioară între paj și castelană. Ceva mai puternic și poate mai puțin virtuos îl atrăgea pe eroul nostru către contesa Corona, care era într-o inspirație fermecătoare. Edmée Leber pierdea sîngele din obraji și se întrista. Romanul copilăresc de dragoste căruia i-am schițat naivul prolog, progresase pe îndelete. O singură ființă îl intimida pe Michel, și aceasta era Edmée. Dar el se putea înșela ; mai precoce însă, și mai puțin comunica-

tivă, Edmée își dădea seama perfect de ceea ce se petrecea în sufletul ei.

Domnul Schwartz își întindea sfera afacerilor și cîștiga o mulțime de bani. Schimbarea baroanei față de Michel nu îi scăpase neobservată. El căuta să descopere punctul slab pe unde să poată ținti o lovitură fără greș.

Îi trebui mult timp. Trecură cîteva luni. Blanche devenise o tînără domnișoară. Michel era liniștit, serios și ambițios, simptome alarmante pentru domnul Schwartz, pe care de o bucată de vreme totul îl alarma. Bietul om avea în jocul comercial un noroc nemaipomenit ; și acesta îl înspăimînta.

Ce se petrecea totuși ? De ani de zile îi imputa baroanei acea răceală față de Michel. Docilă, barona îl privea acum pe favoritul lui cu mai multă bunăvoință. Unde și în ce consta răul ?

Nu era de găsit nicăieri, dar incidentul Mirabel rămăsese ca un cui în mintea baronului ; i se năzări că doamna Schwartz se interpunea între capriciul năvalnic al lui Michel și frumoasa contesă Corona.

Într-o noapte, în timp ce baroana era la un bal, (încercăm o oarecare jenă să vă facem această mărturisire), domnul Schwartz introduse un străin în dormitorul ei. Domnul Lecoq avea multe talente, iar domnul Schwartz îi acorda această primejdioasă încredere pe care nu o acorzi unui om de lume. Vechiul voiajor al firmei „Berthier și Compania“ valora mai mult decît un lăcătuș.

Sertarul din mijloc, sertarul biroului de scris, cel a cărui închizătoare își ascundea mica adîncitură în mijlocul unui buchet de pansele lucrate din ametiste și topaze, fu studiat cu artă, pipăit, tras, încercat. Domnul Lecoq adusese toate instrumentele necesare. Sertarul însă rezistă vitejește. Domnul Lecoq declară că broasca avea un cifru secret.

Aceste tentative obligă, cu atît mai mult, cu cît merită toată dezaprobarea. Gelozia timizilor este mai grea decît o boală.

Și, totuși, domnul Schwartz mai avea încă încredere. Bănuiala nu-și făcea loc decît în orele de proastă dispoziție și atunci devenea foarte curios.

Ciudat este faptul că paralel cu aceste frămîntări creșteau favorurile lui față de Michel.

Domnul Schwartz era un om abil. El avu o idee eficace, care în curînd îi vindecă sufletul, inima și rațiunea. Această idee nu-i venise de curînd ; ea dăinuia de multă vreme, fără să și-o mărturisească. În clipa cînd i se clarifică în minte, făcu o seamă de extravaganțe, ca Arhimede cînd a ieșit din baie.

El intră pe neașteptate în camera soției sale și îi spuse :

— Căsătorim pe Blanche cu Michel. Afacere!

Era desigur o încercare, dar și un proiect serios în același timp.

Baroana, calmă și palidă ca întotdeauna, răspunse cu blîndețe:

— Cu neputință.

Domnul Schwartz întrebă pentru ce.

Frumoasa baroană'își deschisese oare casa contesei Corona tocmai pentru acest lucru?

Fapt este că răspunsul fu servit chiar de contesa Corona.

O altă persoană din casă suferea însă în tăcere mult mai mult chiar decît domnul baron. În virtutea nu se știe cărui pact nesemnat vreodată, dar care totuși exista, Edmée Leber îl privea pe Michel ca pe un bun al ei. Și iată că Michel, sub privirile ei mirate, era hărțuit de trei femei: baroana, contesa, Blanche. La Edmée nu se gîndise nimeni.

Rezultatul conflictului avu urmări violente. Michel exilat, trebui să părăsească casa Schwartz. Oamenii ca domnul baron nu sînt niște oameni răi; ei au chiar bunătatea lor relativă și rareori pot fi acuzați că fac rău din plăcere; dar, în ocaziile delicate, au abilități nefaste. Expulzarea lui Michel se produse cu abilitate, cu decență și cruzime. Lumea îl făcu vinovat și în unele momente fu chiar tentat să se acuze de nerecunoștință. Am întrebuințat cuvîntul expulzare ca să spunem dintr-o dată adevărul crud; dar conform aparențelor, Michel era cel care îl părăsise pe domnul Schwartz, și domnul Schwartz împinsese cavalerismul pînă la a nu-l acuza prea tare de ingratitudine.

Ba, mai mult: în diverse ocazii ,domnul Schwartz dădu mărturie în favoarea lui, în stilul acelor certificate în care stăpînii declară că nu au avut a se plînge de servitorii lor sub raportul onestității.

Cu astfel de certificate greu se mai găsește un loc. Pentru ființa militantă, căreia domnul Schwartz îi era cel mai frumos ornament, Michel putea fi socotit un tînăr pierdut.

O voce necunoscută, publicitate surdă, șoptise pe la urechile oamenilor de afaceri această misterioasă frază:

— Ceva a fost...

Cronica Bursei încercase un început de roman în care frumoasa doamnă Schwartz juca un rol îndatoritor; dar, fără să nege posibilitatea faptului, puternicii Bursei mențineau axioma: „Ceva a fost..."

Părerea domnului Lecoq fu că „Michel era ruinat". Și în Franța domnul Lecoq se pricepea în privința aceasta ca nimeni altul.

XV

CERCELUL CU DIAMANT

Acum toată lumea știe tot, chiar mult mai mult decît nefericiții care își tocesc pana. Frumoșii tineri care servesc doamnele prin magazinele de noutăți știu tot ce trebuie ca să își dea seama ce înseamnă lumea bună.

Balzac pierduse nădejdea să afle vreodată secretul acestei enigme, dar pe timpul lui Balzac se creau capodopere. Aceasta îndemna la modestie. Astăzi, oricine a învățat să silabisească poate să urmeze un curs de lume bună după acele tratate, ușoare, elegante, gingașe, delicate, curgătoare și foarte bine aduse din condei, scrise cu cele mai strălucitoare pene de papagal de către nobili seniori care au binevoit să fie oameni de litere, dar care, evident, aparțin lumii foarte bune.

Deci, lumea bună, fiind — slavă Domnului! — la îndemîna tuturor, ar fi de prisos, ca să nu spun că ar fi deplasat, să mai dăm noi alte definiții. De altfel, nu edităm o operă de analiză științifică; aici este vorba, nici mai mult, nici mai puțin, de o melodramă a bunei-credințe.

Lumea bună este deci ceea ce știți, așa cum au avut cronicarii amabilitatea să v-o zugrăvească. *Evanghelia* nu are nici ea o autenticitate mai gravă decît almanahurile acestor fericiți cronicari. Vă plac fotografiile? Eu, spre exemplu, am strîns toată lumea bună, cronicari și ducese, într-o casă de carton, pe care o populez cu sacrificii. Fiecare persoană din lumea bună mă costă 50 de centime; nu mi-e rușine să-mi cheltuiesc astfel economiile.

În fond, lumea bună nu are ce căuta în această poveste de tîlhari, istorisită cinstit, și pe îndelete, fără vreo predică nobilă și nici în argou. Pînă în prezent, nu există nici noroi, nici blazoane, cu toate că în adevărata filozofie a melodramei, unul este destinat să-l împroaște, pe celălalt. Mă tem să nu fi comis vreo platitudine neinsultînd, pe parcurs, nici o catedrală, nici un palat. Și nici n-am știut să plasez în timp pe acel judecător de instrucție, morocănos și gălbejit, care ascunde sub HAINA NEAGRĂ un întreg arsenal al pasiunilor vitriolice.

Fără să vreau, am scăpat acest cuvînt și îmi pare rău — Hainele-Negre! Ce titlu grozav! Amenințări! făgăduieli! tot veninul care îi îngălbenește pe cei mici, toată violența care îi îmbogățește pe cei mari! Eterna bătălie, războiul social, *Iliada* viciului îmbrăcat în

alb, îmbuibat, sătul, mulțumit, asaltat de o mie de virtuți sărmane, virtuți firave, înfometate, dușmănoase și tinzind, așa cum e și normal, să urce, să se îmbrace, să mănînce pentru a deveni, la rîndul lor, vicii, căci, în definitiv, toți oamenii sînt frați !

Hainele-Negre ! Monștrii ! Am cunoscut în 1848 pe unii dintre ei, care, de rușine și de teamă, au îmbrăcat veșminte obișnuite, într-atît îi îngrozea nelegiuirea acestui frac odios. Nu-l mai vedeai nici la viconți, nici la oameni de litere, nici la cei de bursă. Cizmarul meu a scăpat de frac dîndu-i-l unui marchiz nesolvabil.

Hainele-Negre ! gîndiți-vă cîți le poartă în acele caverne : la palat, la biserică, la tribunalul de comerț, la Consiliul de Stat ! Pentru criminalul onest, pe care imperfecțiunile societății noastre l-a făcut să fure sau să înjunghie, ele sînt livreaua ticăloșiei.

Preoți, magistrați, bancheri, avocați, curteni, călugărițe, portărei, academicieni, deputați, misiți clandestini, toți sînt îmbrăcați în negru. Chiar mareșalii Franței își părăsesc fireturile și broderiile pentru a se amesteca în viața obișnuită. Culoarea neagră, se poate spune că este, în secolul al XIX-lea, un înveliș care maschează toată puterea, toată nobilimea, toate ambițiile, toate cuceririle, toate succesele, toată gloria.

Așa încît, pentru a porni lupta, simplul militant își va pune de îndată această uniformă misterioasă, pe care și învinșii o îmbracă pentru a-și ascunde înfrîngerea.

Ce titlu ! gîndiți-vă doar și socotiți ! De o parte, toți fericiții, al căror regat ține de lumea aceasta, iar de cealaltă parte, toți nenorociții, care așteaptă, care invidiază, care speră. Nu există șovăială. Fericiții formează o infimă minoritate ; o librărie serioasă trebuie să ofere un subiect ales care să fie devorat de marea masă a cititorilor pe nerăsuflate. Astfel se obține un dublu avantaj : pe de o parte, scriitorul devine generos, pe de alta, grăbește vînzarea. Se știe bine ce pledoarii cavalerești și dezinteresate stîrnește acest cuvînt magic : *vînzarea !*

Dar dacă, din acest punct de vedere, subiectul pare prea vast, prea confuz, sau poate prea riscant, ce ați spune de o altă variantă : mizeria, ascunsă sub faldurile eleganței ? Haina-Neagră, deci, luată ca dominoul purtat la balurile mascate, sub care se deghizează uneori bătrînețea, sau gelozia, sau răzbunarea ?

Subiectul e banal, și vechi ca încetinita literatură de pe vremuri, îl întîlnești la tot pasul, însă romancierilor de duzină le plac asemenea naivități meschine. Dar, ce-are-a face ? o grămadă de bănuți de zece centime face cît o bucată de aur ! Existența se cîștigă

și în minele de cupru, iar împăratul Vespasian, a rezolvat cu un cuvînt sublim[1] toată filozofia rafinamentului monetar.

Ei bine, nimic din toate acestea! În locul tuturor acestor povești, noi nu avem în sac decît o biată biografie a unui hoț, care nu avea nici vreun plan de reorganizare socială, care nu era nici măcar predicator!

Fără să cădem în ridicol cu dizertații despre „lumea bună", putem foarte bine spune că la Paris lumea bună este o expresie total relativă. Fiecare își are lumea lui bună, și nimeni nu poate nega că în acest mic apartament al Senei, punct aproape neobservat pe hartă, există categorii fără număr de lume bună, care, puse una lîngă alta sau suprapuse, urmează cu fidelitate, de la prima pînă la ultima treaptă, ascensiunea însăși a scării sociale. Pentru publicul cinstit al teatrului „Gaité", ducii, primarii și fabricanții de vată sînt exact în aceeași categorie: au trăsură; publicul de la „Gymnase", însă, înaintînd prin eliminare, îl scot pe fabricant și pe primar și pun în loc pe bancherul milionar, cu agentul de schimb, amîndoi fiind, după părerea lui, niște aristocrați foarte plăcuți.

După cercetări temeinice, pot afirma că este cu neputință să se determine în Parisul burghez două categorii mai nimerit alese ca acestea: amatorii teatrului „Gaité", de o parte, și amatorii teatrului „Gymnase", de alta; sînt absolut două concepții. „Gaité" își întinde tentaculele pînă la Porte Saint-Martin, trecînd prin „Théâtre Lyrique"; „Gymnase" cuprinde „Opéra Comique" și „Théâtre Français", acea remarcabilă ruină care, din cînd în cînd, bîntuită de schimbătoare fantezii, încearcă să se evidențieze prin circiumile de mahala.

Dacă acceptăm aceste două trepte, cea de a treia, cea mai grozavă, va fi Opera. Clica bogată și mondenă aici începe. După ce răscolești puțin și dai la o parte vîrfurile, găsești devotații teatrului „Les Bouffes" Aceștia sînt burghezia nobilă, fie din naștere, fie prin avere, fie prin talent, fie prin vanitate; din aceste patru categorii, vanitatea nu e totuși cea mai puțin fecundă.

Nimeni nu se mai înșală în acest climat. Lumea bună este acolo foarte aproape: alături, deasupra, într-un cuvînt, o vezi; pătrunzi în ea trecînd doar piciorul pe deasupra nu știu cărei balustrade imaginare.

Privești cu ironie toate categorile lumii bune, care au rămas mai jos, și sînt cu miile.

---

[1] Împăratul roman Vespasian, care a domnit între anii 69—79, vorbind despre un impozit stabilit asupra latrinelor din Roma (vespasienele), a declarat: „Banii nu au miros".

Mai sus, trebuie să avem grijă de ameţeală, căci scara se îngustează şi noi ne şi aflăm atît de aproape de caldarim! Deasupra, adevărata lume bună se agită, rîde, priveşte cum se dansează, ascultă cum cîntă, face curte, conspiră, pune ceva la cale, dărîmă, joacă, veghează, discreditează, mîngîie şi muşcă, mereu cu privirile mai sus!

Spre ce se uită?

Spre lumea bună, pe cuvînt!

Ce! o altă lume bună?

Bineînţeles!

Şi mai sus?

Mereu mai sus.

Dar în această lume bună, de mai sus, ce se întîmplă?

Aceeaşi poveste.

Se priveşte în sus?

Din ce în ce mai sus.

Şi cei la care te uiţi?

Îşi sucesc gîtul.

Ca să facă ce?

Să privească în sus.

Şi sus ce văd?

Lumea bună.

Numai că totul are un sfîrşit. Există oameni care au ajuns la culmile Chimboraçao și Himalaya[2]. Capătul lumii bune are două vîrfuri. Unul duce spre palat, celălalt spre saloanele literare.

Dar noi nu avem ce face cu aceste culmi, Schwartzii au nivelul lor precis, la jumătate de drum de aceste piscuri orbitoare.

Doamna Schwartz era deasupra lumii ei bune. Avea perioade de ambiţii arzătoare, ca însăşi natura ei. O apuca deodată dorinţa entuziastă de strălucire, de zgomot, de bucurie. Pentru ca apoi să cadă într-o indiferenţă totală. În schimb, domnul Schwartz avea dorinţe mai puţin înfocate, dar aceleaşi tot timpul.

Ceea ce am încercat să relatăm a fost pentru a explica poziţia contesei Corona în casa Schwartz. Între ea şi baroană nu exista nici un fel simpatie aparentă; sentimentele uneia faţă de cealaltă păreau mai degrabă aversiune. Cu excepţia cîtorva case neidentificate în acea scară a lumii bune, o femeie nu pătrunde nicăieri decît prin femei; deci contesa era aici prin doamna Schwartz. Vîrsta lui Blanche şi completa abdicare a domnului baron în faţa soţiei sale cînd era vorba de mondenităţi nu puteau fi decît o dovadă în acest sens.

---

[1] Vulcan stins în Anzii din Ecuador, 6 272 m.
[2] Himalaya, între India şi Tibet, 8 882 m.

Un pretext, dacă nu un motiv, încolțea în mintea celor care aveau destul timp liber pentru a căuta o explicație în altă parte decît că ar fi din aceeași regiune a țării, sau că ar fi rude îndepărtate : contesa Corona, ca nivel social, era peste și totodată sub cel al Schwartzilor. Îi atîrna de picior acea ghiulea a misterului ; bineînțeles îi împiedica zborul, dar, în ciuda acestei greutăți, picioarele ei atingeau trepte pe care baroana nici nu le-ar fi ajuns, chiar dacă s-ar fi săltat pe vîrfuri sau ar fi întins brațele. Și aceasta, dincolo de vîrful unde scara se bifurcă — spre Curte și spre saloanele literare.

Contesa Corona era primită și chiar bine primită în numeroasa familie a mareșalului, ale cărui rubedenii erau de la Curte ; ea îi frecventa în același timp și pe cei din familia Savoie-Boisbriant, care țineau frîiele în foburgul Saint-Germain. Erau două chei puternice pentru a deschide ușile casei Schwartz.

Dar pentru ce îi trebuiau contesei aceste chei ? Care să fi fost motivul ? Ce o atrăgea spre această casă Schwartz, unde nu avea nimic de cîștigat ?

Copiii au uneori un fler deosebit. Blanche, cînd era mică, spunea că fermecătoarea contesă, care o copleșea cu mîngîieri și jucării, i se părea a fi o pisică pîndind un șoarece.

După plecarea lui Michel, casa Schwartz rămase o clipă dezorientată. Ceva lipsea, mai cu seamă baronului, care era un om cu tabieturi. Cu timpul, însă, totul intră în ritmul obișnuit, cel puțin în aparență, căci, în fond, liniștea interioară era lipsită de viață. Domnul Schwartz avea aceeași preocupare constantă : organiza intens spionajul în jurul soției sale, iar aceasta simțea că este supravegheată.

Pe vremea aceea domnul Lecoq intră mai mult în intimitatea casei. Numai că, abil și îndeminatic, atitudinea lui era la fel de binevoitoare atît față de domnul, cît și față de doamna Schwartz, așa încît nimeni nu ar fi putut spune pe care din doi îl servea mai bine. Contesa Corona nu servea nici pe unul, nici pe celălalt, și, totuși, și ea avea ochi de linx.

Michel se refugiase la etajul al patrulea din strada Notre-Dame de Nazareth. Se adunaseră trei prieteni într-o situație asemănătoare, așteptînd să le obosească soarta potrivnică și nesperînd decît puțină fericire pentru a-i ului pe contemporanii lor. Cei doi prieteni ai lui Michel erau poeți, și ei înlăturați din casa Schwartz, unde nu fusese admisă în materie de poezie decît minora producție a lui Savinien Larcin și industria lui Sensitive. Dar sub soarele artei este loc pentru toți ; plini de încredere, cei doi tineri dezertaseră din birourile Schwartz pentru a se îndrepta împreună spre nemurire. Nici Michel nu avea ambiții mai prejos decît prietenii lui. Își

împărțeau lumea între ei. Pînă atunci, nimic din ceea ce își deriseră nu le îmbogățea mansarda, însă aveau tinerețea și speranța care le menținea entuziasmul.

Într-o dimineață, Domergue, profitînd de absența doamnei Sicard, pătrunse în apartamentul baroanei și îi spuse :

— Persoana a pierdut ieri la ruletă trei mii de franci. Asta are să se sfîrșească rău. Îi datorează lui Dumnezeu și sfinților lui. Nu pe doamna o privește povestea asta, ci pe domnul ; dar doamna este atît de bună !...

Domergue continua să aibă slăbiciune pentru Michel. Se interesa de el din proprie inițiativă și nu se îndoia cîtuși de puțin de serviciul pe care i-l făcea astfel baroanei.

Doamna Schwartz, în toaletă de bal — căci nu-și alegea orele de libertate — urcă în seara aceea cele patru etaje ale locuinței lui Michel. Prezența ei nu stîrni deloc senzație în loja portarului Rabot, căci domnul Lecoq primea destule elegante și chiar fusese văzută o tînără doamnă din cea mai aleasă societate — după spusele bătrînei Rabot — urcînd pînă la locuința neîngrijită a lui Trei-Labe. În definitiv, prietenii noștri Échalot și Similor nu se înșelau : această casă a Domnului era plină de mistere ferite de ochii lumii.

Cu cîteva săptămîni înainte, doamna Leber și fiica ei Edmée, cărîndu-și umilul lor mobilier, se instalaseră într-un mic apartament de cealaltă parte a curții. Era un proiect costisitor, jinduit de multă vreme, căci de multă vreme și doamna Leber îl privea pe Michel ca logodnicul fiicei ei. Însă de atunci, de cînd se înfiripase mult îndrăgitul proiect și pînă în prezent, se petrecuseră o mulțime de lucruri, și în prima seară cînd Edmée se așezase la fereastră ca să pîndească locuința lui Michel, bieții ei ochi plînseseră. Michel nu se întorsese toată noaptea și Edmée nu-l văzuse toată săptămîna.

Ce făcea el departe de ea ? Romanul iubirii copilărești, căruia îi cunoaștem primul capitol, se reluase la vîrsta la care intervine rațiunea Edmée avea dreptate. Unde era rivala care îi fura inima și însăși viața ei ? Dacă s-ar întoarce, se gîndea ea, și dacă ar ști că sînt aici, atît de aproape, nu ar mai îndrăzni...

În seara despre care vorbim, Edmée, palidă și tristă stătea la postul ei, îndărătul perdelelor de percal. Deodată tresări de bucurie : camera lui Michel se luminase.

Fiul risipitor se întorsese.

Cei doi prieteni care locuiau alături de el lucrau. Mereu lucrau. Michel intră repede. Îi ăzu cum își luară numaidecît pălăriile și ieșiră.

Părea că Michel îi expediase.

Rămas singur, el închise fereastra fără să arunce măcar o privire către cea a lui Edmée. Trase apoi cu grijă perdelele.

Bucuria bietei fete fusese scurtă.

După cîteva minute, prin perdele văzu o umbră. Nu era umbra lui Michel. Edmée își duse mîinile la inimă și căzu pe un scaun.

În camera lui Michel era o femeie.

Edmée simți că leșină și închise ochii. Cînd îi deschise din nou, nu se mai vedea nimic decît perdeaua albă. Visase oare? Și-ar fi dat jumătate din sîngele care îi curgea prin vine ca să creadă acest lucru.

Vru să se convingă. Doamna Leber adormise, obosită de treburile de peste zi. Edmée coborî, traversă curtea și se furișă pe scara care ducea la locuința lui Michel fără să fie văzută de nimeni.

Îi bătea inima: se simțea slăbită și zdrobită. Se temea să nu moară înainte de a fi văzut ceea ce voia să vadă.

Scara nu era luminată decît la etajul unde locuia domnul Lecoq.

Îi trebui mult efort ca să ajungă la palierul lui Michel. Era întuneric. Se auziră voci de cealaltă parte a ușii; o dungă luminoasă marca pragul.

Vocea femeii se auzi spunînd:

— Este un secret de viață și de moarte. Nimeni nu trebuie să știe că te iubesc.

— Voi găsi o parolă, răspunse Michel. Uitați, să zicem așa: cînd cineva va veni din partea mea, valetul dumneavoastră va fi întrebat: „Se va lumina de ziuă mîine?"

Edmée simți că moare și începu să coboare cu pas șovăielnic.

În timp ce cobora, ușa lui Trei-Labe, estropiatul de la Plat-d'Etain, aflată de cealaltă parte a palierului, se deschise. Edmée auzi fîșîitul unei rochii de mătase. În umbră se strecură o femeie: Edmée o bănui elegantă și tînără.

Noua-venită, crezîndu-se singură pe scară, se opri chiar în fața ușii lui Michel și puse urechea la broască. Ascultă astfel un timp, apoi, brusc, bătu puternic.

Ușa se deschise; o altă femeie, cea căreia Edmée îi văzuse umbra profilată pe perdele, ieși ca o furtună.

În prag se ciocni de necunoscuta care avu un rîs sec și batjocoritor.

Apoi, în întuneric, se împiedică de prima treaptă a scării. Edmée fugea la întîmplare, rușinată de acest spionaj. Simți o izbitură. Două țipete ieșiră deodată, provocate parcă de o durere fizică. Edmée se simți trasă violent de păr. Își duse mîna la cap și mîna întîlni ceva care se prinsese în buclele ei în momentul cînd se ciocnise.

Acel ceva era un cercel care se smulsese din ureche; durerea pricinuită trebuie să fi fost destul de puternică; așa se explica țipătul acelei persoane.

Edmée se trezi singură pe scară. Cele două femei necunoscute dispăruseră ca prin farmec.

După ce ajunse în camera ei, Edmée privi mult timp cercelul. Era un diamant de o rară frumusețe, pe a cărui montură rămăseseră urme de sînge.

Chiar în noaptea aceea Edmée se îmbolnăvi, cuprinsă de o febră vecină cu moartea.

Persoana căreia îi aparținea cercelul smuls nu veni niciodată să-l reclame.

SFÎRȘITUL PRIMULUI VOLUM

XVI

ORGIE LITERARA

Degeaba se vorbește cu ușurință despre mansardă, ea continuă să-și facă datoria, adăpostind ici și colo frumusețea, îndrăzneala și geniul. Cunosc oameni care nu pot privi fără un vag surîs înduioșat spre micile ferestre deschise sub acoperișuri. Ele domină Parisul: mansarda e un simbol, o prevestire.

Bineînțeles, nu e neapărată nevoie ca o celebritate să fi plătit o chirie de 18 franci pe lună pe vremea cînd avea 20 de ani. S-au văzut oameni celebri care au stat bine de la început, dar aceștia sînt excepții. Să nu aveți nici dispreț, nici teamă, zîmbiți-i mansardei pe care poeții au cîntat-o, și dacă privind pe jos vedeți vreun chip melancolic coborîndu-și privirea visătoare asupra mulțimii, înălțați o rugăciune către Dumnezeul care îi ocrotește pe copii. Cele mai minunate fructe cad, se spune, din vîrful pomului; aceste fructe care se coc în vîrfurile pădurii pariziene fac nu o dată desfătarea lumii întregi.

Camera vecină cu a lui Michel, eroul nostru, era tot o mansardă. Înăuntru se vedeau două paturi mici de lemn, o masă, șase scaune, un scrin încăpător, care mai păstra pe alocuri cîteva vestigii din placajul de lemn de trandafir, două șifoniere, unul lîngă altul, și o tărtăcuță în loc de pendulă, în mijlocul șemineului. Cîteva

lucruri de îmbrăcăminte atîrnau prin cuie. Nu erau costume elegante.

Pe masă, o trusă de scris, pipe şi două pahare lingă o sticlă plină cu apă. O singură feştilă lumina sobru acest ospăţ al inteligenţei. Nici poleire pe lambriuri, nici zugrăveală preţioasă pe tavan, nici covor turcesc pe pardoseala rece şi o totală lipsă de catifele, care ar fi putut drapa cu superbele falduri paturile sau ferestrele.

În acest decor simplu şi pe care un teatru l-ar fi montat, fără cheltuieli ruinătoare, imaginaţi-vă doi tineri. Parizieni amîndoi, bineînţeles, cu toate că se născuseră pe malurile rîului Orne: nu există parizieni din Paris; doi poeţi, doi aleşi ai viitorului. Unul, îmbrăcat cu o cochetărie masculină poartă direct peste chiloţi un halat din caşmir imprimat, care nici nu-şi mai aduce aminte de cînd nu mai fusese acceptabil; al doilea poartă o cămaşă colorată pe deasupra pantalonilor, încins cu o eşarfă cu ciucuri de fir argintiu, relicvă de bal mascat, care îi servea drept cingătoare.

Primul tînăr, 20 de ani, păr blond, mătăsos şi fin, trăsături delicate, puţin efeminate, dar foarte frumos modelate, palid, ochi mari, albaştri, pătrunzători, dar şi visători. Pipă de spumă de mare.

Cel de-al doilea, pipă de porţelan, păr castaniu cu reflexe cenuşii, uşor ondulat, cap rotund, gît robust şi scurt, nas în vînt, ochi vioi, gură ingenuă, 22 ani, barbă *à la* Périnet-Leclerc care nu-i stă bine. Îl cheamă Étienne. Pe primul îl cheamă Maurice şi mustaţa în devenire îl prinde de minune.

Étienne şi Maurice formează un cuplu ca Échalot şi Similor. Melodrama, flagel al Parisului, îi frămîntă tot atît de crunt ca şi pe cei doi protectori ai lui Saladin, dar într-altfel. Ei sînt un fel de păsări de un ordin superior, care se hrănesc cu insecte zburătoare; ei au cinstea să fie autori în devenire şi îşi pun imaginaţia la treabă ca să descopere una din acele maşinării nevinovate, răsucite, înşurubate, muncite, care îi fac şi pe sălbaticii cei mai civilizaţi din Univers să plîngă cu sughiţuri în fiecare seară la piaţa de desfacere a emoţiilor cîrpite.

Ah! este o meserie grea, mai grea decît a jandarmului! Dar în felul lor, au spirit, multă memorie şi cît trebuie bun-simţ; cu aceasta se ajunge departe în teatru, iar ideea nefastă de a scrie în franceză nu face să li se pună de-a curmezişul drumului.

Singura uşă care dădea spre camera lui Michel era vopsită în cafeniu-închis, servindu-le astfel drept tablă de scris. Se putea citi pe ea, caligrafiat cu cretă, acest titlu bătător la ochi al capodoperei în lucru:

și dedesubt :

Personajele piesei

— Olympe Verdier, mare cochetă, 35 de ani
— Sophie, îndrăgostită, 18 ani
— Marchiza Gitana, rol de eleganță, vîrsta la alegere
— Alba ingenuă, 15—16 ani, fiica lui Olympe Verdier
— Haina-Neagră (pentru Mélangue).
— Verdier, parvenit milionar, soțul lui Olympe, accent din Alsacia
— Domnul Médoc (Vidocq prelucrat), mare rol de genul foarte curios
— Edouard (și atît), rol june-prim, de la 20—25 de ani
— Comici

E mare lucru să ai un titlu și personajele piesei. Restul vine, dacă vrea Dumnezeu.

În momentul în care ne luăm libertatea să pătrundem în acest sanctuar, cei doi autori erau pradă unei însufleţiri febrile, datorită mai degrabă pasiunii sacre pentru artă decît conținutului carafei de pe biroul lor. Discutau tare și hotărît ; un profan s-ar fi putut teme de o catastrofă.

— E grotesc ! spuse Maurice, cel mai drăguț dintre cei doi.

— Cum grotesc ?

— Grotesc din cap pînă-n picioare ! Mențin cuvîntul !

— Îți spun eu, izbucni Étienne, punîndu-și mîinile în părul creț, că toată piesa aici e ! Bine consolidată ! Un monument de piesă ! O catedrală !

Maurice ridică din umeri murmurînd :

— Te pricepi tu !...

Atunci Étienne își ridică piciorul drept cu o energie furioasă, dar numai ca să și-l așeze comod pe masă, între ustensilele de scris și sticla de apă.

— Pe cuvîntul meu, reluă el cu un ton de compasiune, mă distrezi grozav cu aerele tale de maestru... Știi tu mai mult decît mine ?

— Te cred, puștiule !

— Unde-i fi-nvățat tu meseria ?!

— Nu la aceeași școală cu tine, asta e sigur ! Tu nu vezi decît schema...

— Și tu, tu nu vezi absolut nimic !

După ce vorbise astfel, Étienne scoase un strigăt și sări în picioare, de parcă dintr-o dată l-ar fi înjunghiat scaunul.

— O idee! izbucni el, avîntîndu-și părul creț spre spate.

Maurice făcu un efort să-și ascundă nerăbdarea, dar în această luptă de copii sînt întotdeauna învinși de curiozitate:

— Să vedem ideea! spuse el din vîrful buzelor roz ca ale unei fetițe.

Étienne avea un aer inspirat:

— Să facem ca Sophie să fie sora lui Édouard! decretă el grav. Apoi, corectîndu-se cu impetuozitate: Să facem mai bine, căci ideile îmi clocotesc în cap... să facem ca Édouard să fie băiatul lui Olympe Verdier!

— Olympe nu are vîrstă, obiectă Maurice.

— Mai las-o! Gîndește-te la doamna Schwartz! Ai văzut tu multe femei de douăzeci și cinci de ani care să arate mai tinere ca ea?... Și totuși...

— Ascultă! îl întrerupse Maurice, care luă un aer profund. Arta nu e acolo, băiatule. Și atîta timp cît vei face abstracție de artă...

— De unde iei tu arta? răcni Étienne înfuriat.

— Din natură.

— Ai din ce să mănînci mîine?

— Nu e vorba de asta...

— Ei, fir-ar să fie! Atunci despre ce e vorba? Aș vrea să te înăbușească arta ta!

— Înăbușe! îl corectă Maurice.

— Înăbușe, dacă vrei tu, sămînță de academician!... Vrei să faci o dramă, da, sau nu?

Maurice își luă paharul și îl legănă cu grație, ca și cum ar fi fost plin de șampanie.

— Eu vreau gloria, replică el, inspirat la rîndul lui. Gloria, minunata ghirlandă cu care să încunun fruntea verișoarei mele Blanche. Vreau aplauzele lumii întregi pentru ca ea să le audă. Vreau toți laurii pămîntului ca să îi aștern în calea ei. Victoria, auzi tu, ca să o pun la picioarele ei! Eu nu sînt poet ca să mă aflu în treabă, și cu atît mai puțin să atrag cîțiva ludovici de aur în punga mea goală. Ce nevoie am eu de aur? Eu trăiesc din tinerețe și din dragoste. Eu sînt poet pentru ca să iubesc și să fiu iubit, poet ca să exalt cultul meu, poet pentru a proslăvi idolul meu adorat!

— Crezi tu că e de rîs! îl întrerupse Étienne. Dar o tiradă ca asta, la o adică, ar ridica sala în picioare!... Potoliți galeria...

— Am să fac douăzeci de tirade din astea pe zi, spuse de sus Maurice. Am să fac o sută, dacă vrei...

— Fă o mie şi du-te la culcare, trombonistule... Avem potcoavele şi ne lipseşte calul... Ei, drăcia dracului!

— Animal vulgar! spuse Maurice cu o inexprimabilă mutră de dispreţ.

— Mă, jumătate de ciupercă! răspunse Étienne. Întoarce-te la colegiu, să cîştigi toată viaţa premiul întîi la „discurs francez". Eu, unul, văd totul în scenă. Drama vrea să însemne acţiune: ne cunoaştem meseria. Lasă-mă să acţionez, ca să ai motiv să trăncăneşti. În fond, ceea ce ne lipseşte este o situaţie tare, serioasă, esenţială...

— Ce înseamnă o situaţie? întrebă Maurice.

— Este... stai puţin...

— Habar n-ai!

— Ba da! Imaginează-ţi pe Sophie îndrăgostită pînă peste cap de Edouard şi aflînd pe neaşteptate că e sora lui... Ai?

— Scîrţ!

— Uite o situaţie!

— Dar un pumn în ochi, ce zici, e o situaţie?

— Bravo! Pentru prima oară în viaţă ai înţeles şi tu! Da, idiotule, un pumn în ochi e o situaţie... şi o situaţie e un pumn...

— În ochi!... Eu neg asta... O situaţie este lupta întîmplărilor împotriva personajelor.

— Cînd nemuritorul Shakespeare pune în scenă...

— Mă plictiseşti!

— Fă să se răstoarne o trăsură la momentul potrivit, bine nimerit cu pricepere...

— Doamne, ai milă!

— Atunci să începem o comedie, din moment ce eşti obsedat de aparenţe. Încă nu s-a pus în scenă marea piesă premiată la vreun concurs. Elev bun, burduşit de speranţe, orgoliul unchilor lui, exemplu al cartierului său, condamnat să traducă pînă la moarte în patos înflăcărat frumuseţile faimosului său discurs latin...

Frumoasa gură a lui Maurice se deschise larg, ca un cuptor, într-un căscat de temut.

— Noi n-o să facem niciodată nimic împreună, spuse el. Eu nu sînt poet, şi tu nu eşti decît un măscărici!

— Mulţumesc, răspunse Étienne. Traducere liberă: domnul Étienne Roland nu poate mare lucru, şi domnul Maurice Schwartz nu poate absolut nimic. Adjudecat!

Încă un Schwartz, o, cititorule, ce familie!

Maurice se plimba cu paşi mari, drapîndu-şi cutele în dezordine ale bietului său halat.

— E un semn al vremurilor, scandă el cu gravitate; vocaţiile se pierd. Tu ai fi fost un mare îngîmfat secretar de notar; eu aş fi strălucit la agentul de schimb. Noi stăteam foarte bine în casa

domnului Schwartz, care ne-ar fi făcut la amîndoi o situaţie datorită părinţilor noştri ; el o voia : o situaţie, era vorba lui. Dar noi, mai deştepţi ! preferăm să murim de neputinţă şi de foame.

— Iată piesa noastră, zău ! strigă Étienne cu cel mai aprins entuziasm. Tu ai o întreagă ascendenţă a geniului, fără să bănuieşti măcar ! De altfel aşa sînt inventatorii ! Gîndeşte-te la Salomon de Caus, care a descoperit aburul privindu-şi ceainicul fierbînd ! *Două vocaţii rătăcite*, ce zici ? ce titlu ! Şi înăuntru, toată viaţa modernă ! Edouard ne-ar putea servi e clar. Şi Sophie, şi Olympe Verdier ! Să nu pierdem tipurile noastre, drace ! Baronul Verdier ar fi superb în piesă ! Şi domnul Médoc ! Şi marchiza Gitana ! La deznodămînt, toţi notarii ar fi poeţi, şi toţi poeţii ar fi notari. Aprinde !

Şi apucînd cu un gest nervos pipa de porţelan, o îndesă cu putere :

— Eu înţeleg inconsecvenţele lui Arhimede, trase el concluzia. Cînd nu străbaţi străzile Syracuzei în costum de baie, nu eşti demn să ai o idee de succes !

Maurice se oprise în faţa lui, cu braţele încrucişate. Ochii negri albaştri, trădau că se gîndea intens la ceva.

— La ce te gîndeşti ? întrebă Étienne.

Maurice nu răspunse.

— Straşnic lucru să prinzi inspiraţia ! spuse Étienne. Văd drama prin căpăţîna mea. Sumbră, graţioasă, emoţionantă, e crudă... e superbă !

— Ascultă ! zise încet Maurice. Nu există meserie proastă. Molière a făcut *Vicleniile*. Eu văd o piesă cu Arnal, Hyacinthe şi Ravel... Grassot, mai curînd ! Toţi patru... Aş da o buclă din părul meu să am o sticlă de şampanie !

Étienne se uita la el cu gura căscată.

— Cu toate că nu-ţi cunosc încă ideea, spuse el, declar că ea îţi face cinste ! Patru comici ! Bravo ! În lipsă de şampanie, ne vom ameţi spiritul nostru : toarnă !

— Uite ! era în *La Patrie*, jurnalul de seară. Un stimabil negustor, Grassot, primeşte o scrisoare de la corespondentul lui din Pondichéry, prin care îi anunţă sosirea unui urangutan de cea mai bună rasă. Spaima cucoanelor ; Grassot le linişteşte prin consideraţii extrase din istoria ştiinţelor naturii : blîndeţea cunoscută a urangutanului etc., etc... Acesta, de altfel este domesticit. Scrisoarea are şi un *post-scriptum*. În momentul în care Grassot se pregăteşte să citească post-scriptumul, uşa se deschise şi un valet anunţă că persoana aşteptată din Pondichéry a sosit împreună cu educatorul lui. Risetele doamnelor şi domnişoarelor, la ideea educatorului urangutanului-mascul. „Pofteşte-i să urce", spune Grassot. Intrarea lui

Hyacinthe, educator, şi a lui Ravel, tînăr nabab care vine din Pondichéry să se căsătorească cu fata comerciantului... Mă rog, Ravel sau Arnal, dacă vrei. L-aş prefera pe Arnal.

— Ah, spuse Étienne înduioşat, i-ar sta bine totuşi lui Ravel !

— O să discutăm asta.

— Prieteneşte, da, da. Principalul e că în sfîrşit ai şi tu o idee. Pe cuvînt, o vedeam mijind în căpăţîna ta !

— Această căsătorie proiectată făcea obiectul post-scriptumului, continuă Maurice ; nu a fost timp să fie citit post-scriptumul şi fiecare îl uită cu desăvîrşire, în emoţia de netăgăduit a unei asemenea aventuri... asta se înţelege de la sine.

— Zău ! aprobă Étienne. La Palais Royal !

— Arnal... sau Ravel trebuie să fie un tînăr foarte timid, care nu îndrăzneşte să deschidă gura în faţa doamnelor şi care nu se mişcă decît la comanda lui Hyacinthe, educatorul lui...

— Ce mai rol pentru Hyacinthe !

— Şi pentru Ravel... sau Arnal... ce mai rol ! Curiozitatea şi stupefacţia familiei pariziene ajung la proporţii de un comic nemaipomenit !

— Sînt uluiţi !

— Grassot îi arătă ghidului toată recunoştinţa pentru un asemenea dar.

— Văd sala în hohote !

— Mama se duce să cumpere pe ascuns un exemplar din Buffon, ca să se informeze despre animal.

— Fiecare repetă pe toate tonurile : cum seamănă cu un om !

— Povestea s-a împrăştiat... Servitorii ştiu că în casă e un urangutan !

— Cimpanzeul ăsta are cizme lăcuite !

— Poartă redingotă la modă !

— Ochelari verzi !

— Fumează !

— Joacă domino !

— Ciudat animal !

— Şi foarte vioi !

— Domnişoara Célestine îl găseşte grozav de frumos !

— Mătuşa ei se teme de maimuţe, dar îl sărută...

— Se poate risca şi o glumă mai liberă : are să se distreze cenzura.

— Frige !

— Serviţi ! Vi-l prezentăm !... Nu-i lipseşte decît rezolvarea.

— Rezolvarea vine la deznodămînt : deznodămîntul e în post-scriptum.

— Înțeles ! Cinci sute de reprezentanții, fără premiul Academiei. Maurice, motanule, ne-ai salvat viața !

Maurice se așeză din nou și-și sprijini capul în miini. Jubilind, Étienne căuta cuvinte, căuta artificii, căuta titlul. În culmea agitației lui, Maurice îl întrerupse spunind :

— E stupid !

— Ce spui ? făcu Étienne.

— Tinerețe ! tinerețe ! cîntă Maurice. Floare a vieții ! parfum al cerului ! Dumnezeu ni te dă nouă, iar noi te coborîm la obscenitatea acestor vulgare orgii !

XVII

MISTERELE COLABORĂRII

Étienne se uită la Maurice pe furiș.

— Ei, fir-ar să fie ! bombăni el. Se schimbă vîntul. Aversă de elegii !

— Aș prefera să mă fac vînzător de frînghii, urmă Maurice cu mîna pe inimă, decît să aștern pe hîrtie primul cuvînt al unei asemenea necuviințe. O, visuri ale mele ! Ce-ar spune Blanche ?

— Ar rîde...

— Nu vreau să rîdă ! Știi la ce mă gîndesc ? La un rol pentru Rachel : mama Machabeilor...

— Păi... făcu Étienne, lasă-mă să mă gîndesc. Cu aproximație nu e chiar imposibil, cu toate că un rol de mamă...

Era un caracter de aur ! Maurice reluă :

— Tragedie, nu ! Mai degrabă o operă ! Doamna Stolz ar fi nemaipomenită !

— Eu nu sînt tare la versuri, știi, insinuă ușor Étienne.

— Rossini nu mai scrie, oftă Maurice. Aș prefera Rossini... Ia uite ! Mă apucă rușinea... Sînt un nimic și am pretenții de gigant.

— Bătrîne, spuse Étienne cu un aer evident de consolare, tu îți faci singur dreptate. În fond, nu ești mai prost decît altul. Ce-ți lipsește ție e bunul-simț. Dacă ai ști ce spui și ce faci...

— Blanche ! cîntă Maurice. Ce timp pierdut ! Ca să ajung pînă la tine, trebuie ca fruntea să-mi fie acoperită de glorie...

— Pe ureche, ca să bată la ochi ! îl îngînă Étienne cam la capătul răbdării. Vezi tu, micule, eu am să-mi fac treburile singur, pentru teatrul „Gaité“, cu Francisque-Senior, Delaistre și doamna

Abit. Tu ești un nimicitor. Cele mai bune lucruri se topesc, cum le atingi.

— Mă gîndeam chiar să înființez un mecanism, îl întrerupse Maurice foarte serios.

— Eu spun să topești, nu să inventezi... E de făcut o întreagă reformă amăritei noastre limbi ! Ea economisește timpurile verbelor, și asta favorizează în mod laș jocul de cuvinte...

— De cînd am făcut eu planul unei noi gramatici...

— Ce zici că voiai să înființezi ?

— Un jurnal.

— Am înțeles.

— Dar gramatica nu e nimic... Cu un dicționar serios, am cîștiga sume nebunești !

— Să facem dicționarul cu plăcere !

— De o istorie a Franței în ordine alfabetică, ce-ai spune ?

— Într-adevăr... oarecum...

— Mai întîi vreau însă să editez Cartea de aur a frumuseții, cu miniaturi de mînă în text... trei mii de franci exemplarul... Gîndește-te numai la o clientelă de cinci sute de femei la modă, ducese sau ticăloase, și fă și tu o socoteală ! trei milioane încasări !

— Mă interesează ! Îmi convine !

— O lucrare care se adresează doar la o mie de pungi doldora e o afacere îndrăzneață, băiatule ! Teatrul stoarce de la toată lumea : aici e izvorul de îmbogățire ! Atenție !

Și răsturnîndu-se pe scaun, Maurice își înfundă miinile în buzunare.

— Prezent ! răspunse Étienne, salutînd milităreşte. Antractul s-a sfîrșit : să ne întoarcem deci la teatru.

— Nu-mi dau deloc osteneala să caut drama noastră, urmă Maurice. Și știi de ce ?

— Nu.

— Pentru că o am.

— Ei aș !

— E aici : 5 acte și un prolog.

— În sertar ?

— În broșura pe care am primit-o ieri seară prin poștă.

— Vreun proces celebru ?

— Exact... André Maynotte ăsta e un tip grozav.

— Magnific.

— Și povestea cu mănușa dă un prolog...

— Uluitor !

— Ia creta.

— Gata !

— Du-te la tablă.

— Aicea sînt.

Étienne se aşeză în faţa uşii, gata să execute ordinele şefului; numai că acesta visa.

— Cine dracu ne-a trimis tipăritura asta? întrebă, deschizînd sertarul mesei.

De acolo scoase una din acele broşuri de zece centime, tipărită pe hîrtie de împachetat, care nu se mai tipăresc în zilele noastre, fiind înlocuite cu jurnale în format de carte; ultimele care mai fuseseră tipărite erau *Almanach liégeois* şi *Histoire des quatre fils Aymon*. Cea de care se ocupau eroii noştri se intitula astfel: „Proces curios, André Maynotte, sau vicleana mănuşă. Furtul casei de bani Bancelle din Caen, iunie 1825."

Maurice începu să răsfoiască, în timp ce Étienne răspundea:

— Cînd se află că doi tineri vor să se dedice literaturii li se trimit o mulţime de lucruri... De altfel, era pe adresa lui Michel.

— Asta se potriveşte cu planul meu! gîndi cu voce tare Maurice.

— Cert e, accentuă Étienne mîngîind broşura, că aici înăuntru avem o bijuterie de dramă!

— Aici înăuntru! repetă celălalt cu dispreţ. Nu e absolut nimic acolo, înăuntru!

— Cum?

— Nici urmă de ceva!

— Ei bine, atunci... începu bietul Étienne.

— Totul e aici! îl întrerupse micul blond, împingîndu-şi vîrful arătătorului în frunte. Dacă ar fi cineva... Fii atent, urmăreşte-mă bine... Cineva interesat, cum sîntem noi, să facă din prăpădita asta de cărţulie o dramă în cinci acte şi zece tablouri! Ai? ce zici?

— Nu înţeleg.

— Presupune-l pe Lesurques. Să zicem că nu a fost executat. El vrea să i se revizuiască procesul...

— Nimic deosebit, recunoscu Étienne.

— Ce ar trebui să facă? Publicitate? Bate la ochi. Lesurques va găsi două persoane hotărîte, oameni de viitor, cărora le va propune o sută de ludovici...

— Să te audă Dumnezeu!

— Eu însă resping un asemenea tîrg, declară cu distincţie Maurice, mai ales dacă Lesurques e vinovat.

— Vinovat! Lesurques!

— Am nevoie de această ipoteză pentru planul meu.

— Asta e cu totul altceva, merge!

Şi Étienne, cu imperturbabila lui bună-credinţă, începu să asculte foarte atent.

— În fondul acestei rapsodii, reluă Maurice, am dat peste o frază esențială care conține o problemă dramatică, de prim ordin. La interogatoriu, André Maynotte spune judecătorului de instrucție : „Pentru fiecare crimă, justiția are nevoie de un criminal, și pentru aceasta este nevoie numai de unul singur".

— E o treabă cunoscută de cînd lumea.

— Crezi ? Și dacă noi am face *Hoțul diplomatic* ?

— Ce ? întrebă Étienne tentat. Ce înțelegi tu prin asta ?

— Înțeleg un om care comite o sută de crime, dar tot el furnizează justiției o sută de criminali.

Étienne rămase zdrobit sub greutatea admirației.

— Dar e colosal ! bîigui el.

— Și dumnealui îmbătrînește înconjurat de stima unanimă, continuă Maurice, și adună milioane peste milioane, cînd deodată, la o sută una nelegiuire...

— Providența...

— Nu... Lesurques înviat, sau André Maynotte care a făcut pe mortul... Tatăl tău n-a fost judecător de instrucție la Caen ?

— Ba da.

— Cam la epoca aceea ?

— Cu precizie.

— Al meu era comisar de poliție. Ne putem procura o mulțime de însemnări... și cred, sînt sigur că am auzit cînd eram mic vorbindu-se de toată povestea asta. Cască urechea : vom aranja în așa fel ca averea contelui Verdier de acolo să se tragă. Nu te mai mira de tristețea lui Olympe, Édouard e fiul victimei, iar Sophie... Să mă ia dracul, se întrerupse Maurice ridicîndu-se, ăsta seamănă cu Michel al nostru !

— Și uite unul care ne-a depășit cu o treaptă ! spuse Étienne, nu fără o vagă urmă de ciudă.

— Suferă... se gîndi cu voce tare Maurice, și lucrează.

— La ce ?

— Nu știu... și n-aș îndrăzni să-l întreb.

— Dar să nu pierdem șirul, zise Étienne, care nu glumea niciodată cu ideile sale. Aprob acest mecanism, știi ? Bărbatul care întotdeauna aruncă un os de ros legii este categoric un curios. E clar ca bună ziua ! Am putea intitula drama noastră : *Vampirul din Paris*.

Maurice nu mai asculta. Se oprise în picioare în fața ușii unde erau scrise numele personajelor. Se juca distrat cu creta.

Și poate fără să-și dea seama ce făcea, scria în continuarea fiecărui nume un altul, așa cum se obișnuiește cînd se distribuie rolurile respective actorilor.

Étienne, grijuliu şi secretar al colaborării îşi muie pana în cerneală ca să noteze tocmai ce spusese. *Verba volant*. Îi plăcea să fixeze toate acele vorbe trecătoare, dar preţioase, care ieşiseră din conversaţiile lor cotidiene. El scrise: *„Vampirul din Paris*: om care înfiinţează un birou de substituire pentru temniţă şi eşafod. El nu pricinuieşte niciodată neajunsuri justiţiei, care, pentru fiecare crimă, găseşte de ronţăit un vinovat, în aşa fel încît toată lumea e mulţumită."

— Notat! spuse el, aruncind pana. Trei rînduri sînt de-ajuns. Dar tu ce scrii acolo? se miră văzînd ce făcea Maurice.

Acesta îşi terminase treaba şi tabloul era figurat astfel:

— Olympe Verdier, mare cochetă, 25 de ani — baroana Schwartz.

— Sophie, îndrăgostită, 18 ani — Edmée Leber.

— Marchiza Gitana, rol de distincţie, vîrstă ad libitum — contesa Corona.

— Alba, ingenuă, 16 ani, fiica lui Olympe — Blanche.

— Haina neagră (pentru Mélingue).

— Verdier, parvenit milionar, soţul lui Olympe — baronul Schwartz.

— Domnul Médoc (Vidocq aranjat) mare rol de distincţie — domnul Lecoq.

— Édouard, pur şi simplu, june-prim, rol de 20—25 ani — Michel.

Maurice rămăsese în faţa uşii şi se uita la cele scrise pe tablă.

— Dacă ar intra Michel... spuse Étienne nu fără îngrijorare.

— Michel nu va intra, răspunse micul blond ca şi cum ar fi vorbit singur. Apoi, cu o mînie bruscă: Ce dracu poate să facă? şi de ce ne-o fi părăsit?

— E un bărbat ocupat, răspunse Étienne numărînd pe degete: în primul rînd, Olympe Verdier; în al doilea, contesa Corona; în al treilea Edmée Leber...

Maurice şterse cu dosul palmei jumătatea de tablă, unde scrisese numele reale în dreptul rolurilor.

— Michel e cel mai tare şi dintre noi toţi e cel mai bun, spuse el încet, cu un fel de afectare solemnă. Nici nu cunosc făptură mai aleasă şi mai nobilă. Michel n-a putut să înşele o fată tînără.

— În dragoste... începu Étienne cu un ton atotştiutor.

— Taci din gură! Nu cu banalităţi trebuie să-l acuzi sau să-l aperi pe Michel. Eu simt lucrurile astea, cu toate că mi-e cu neputinţă să le explic; Michel e tîrît într-un curent aidoma fatalităţii. În jurul lui se ţes influenţe misterioase. El îşi foloseşte puterea luptînd împotriva unor duşmani nevăzuţi... Crede-mă, asta e încă o dramă!

— S-o facem, se oferi Étienne numaidecît.

Maurice era într-adevăr un poet bun la toate. Rămase pe gînduri.

— Dacă el ar fi vrut, continuă Maurice după un timp, i-o dădeau de nevastă pe verișoara mea Blanche.

— Cu milioanele ei ?

— Da, cu milioanele ei, repetă Maurice.

— Și el n-a vrut ?

— Étienne, tu crezi că există în Paris mulți tineri înflăcărați ca el, ambițioși ca el, săraci ca el, în stare să refuze o atît de uluitoare avere ?

— Nici nu cred că a refuzat-o.

— Și totuși a făcut-o. Din cauza mea, pentru că îi sînt prieten ? Din cauza lui Edmée Leber ? Poate că mătușă-mea Schwartz... În fine, nu știu. Nici nu vreau să știu. Dar dacă și-ar fi pus în cap să-mi ia locul, Blanche m-ar fi uitat, pentru că Blanche e o copilă, de cîte ori n-am văzut-o admirîndu-l pe Michel mai mult decît pe toți ceilalți ? Baronul Schwartz nutrise visul acesta într-adevăr, încît s-a rugat, s-a enervat... și o puternică bănuială l-a cuprins...

— Te cred ! îl întrerupse Étienne. Are și de ce ! Uite ce zic eu, puțin aranjat, ăsta e tabloul *Mama și fiica*.

— Este... zise Maurice prompt.

Dar se opri și rămase un timp pe gînduri.

— Nu are părinți, zise el apoi. De unde i-o fi venind biata pensie din care trăiește ?

— Da, hai să vorbim despre asta ! exclamă Étienne. Biata pensie din care trăiește ca un nobil, zău ! și ca un băiat de mare vasal al regelui Franței.

— Taci din gură ! zise pentru a doua oară Maurice. Dacă l-ai judeca greșit, te-aș renega !

— Oh, dar ia ascultă, izbucni Étienne, eu nu sînt valetul tău, ca să mă pui să-ți fac piața. Poate îl iubesc pe Michel tot atît cît îl iubești și tu dar asta nu mă împiedică să am ochi ; numai că eu te întreb : n-o fi găsit Michel vreo comoară...

— Să întemeiem ziarul ! spuse deodată Maurice, care își cunoștea admirabil colegul.

Într-adevăr, acesta își umflă obrajii și se roși de plăcere.

— E serios ? întrebă el..

— Foarte serios... Un ziar săptămînal, redactat de noi doi, cu cronica teatrelor, a bursei și a lumii elegante.

Étienne îl privi drept în față și spuse cu profundă convingere :

— Hîrtie frumoasă, tipar bun, scris cu spirit, inimă și actualități. Mai avem cafeneaua „Hainsselin" și restaurantul „Thuiller" care se vor abona... dacă nu, le tai frecventarea noastră. Doisprezece franci pe an. Va trebui să introducem în pagini rebusuri... plac per-

ioanelor fără prea multă inteligenţă. Dăm şi o gravură? Nu. Ştii că am putea face şi o rubrică de biliard? Există o mie şase sute de biliarde în tot Parisul; la numai zece jucători pentru un biliard, ar însemna şaisprezece mii de abonaţi, plus fabricanţii de tacuri, turnătorii de bile etc. ...Ce titlu va avea antologia noastră?

Maurice nu mai asculta.

— Ce titlu? repetă Étienne întrebarea. Vreau unul care să ne dea prestigiu în teatru. *Loja infernală?*... e, ce spui? E de mirare că nu ne-am gîndit noi încă mai de mult la asta!

Maurice scoase un suspin adînc şi îşi lăsă blondul cap între miini.

— Deşertăciune, zădărnicie! spuse el cu glas disperat. Şi orele trec! Şi fiecare zi odată scursă, îmi mai smulge o fişie de viitor!

— Micule, îi spuse Étienne foarte supărat, bănuiesc că aptitudinile noastre nu cadrează. Este obositor să-ţi tot stîrneşti imaginaţia, şi aşa bogată şi fecundă, ca să te desumfli de fiecare dată. Eu ţi-o repet, am să fac singur o piesă pentru teatrul „Gaité", cu Francisque-Senior şi Delaistre. Ai biiguit destul, vrei? Fiecare dintre noi îşi reia propria lui libertate, singurul bun care îi aparţine omului... Sluga dumneavoastră, din toată inima!

XVIII

DRAMA

În marele oraş abundă bietele comedii ale tinereţii.

Există aici mici vodevilişti îndrăzneţi care ironizează mizeria. Dar cînd moare tinereţea, mor şi zburdălniciile şi totul devine posomorit, iar farsa, ca un monstru, îşi arată hidoasa trenă a tragediei.

Nimic nu este trist în jur de 20 de ani. Chiar în zdrenţe, tinereţea este de aur. Rîsul ei vesel izbucneşte între două hohote de plîns, şi dumneavoastră, în loc să vă fie milă de ea, o invidiaţi. Acei pereţi sărăcăcioşi ai mansardelor nu au oare vreo uşă ascunsă, prin care crisalida nevăzută se va avînta din umbră, fluture, spre viitor şi spre soare?

S-ar spune că tocmai acele înălţimi ale mansardelor sînt propice şi înadins făcute pentru a ajuta primei bătăi de aripă. Din zece glorii — şi mă gîndesc la cele mai strălucitoare — nouă şi-au luat zborul într-o zi prin lucarnă, cu riscul de a cădea cu capul înainte în stradă. Poate aşa şi trebuie. Pintenul dublează elanul celui mai

bun cal, şi în faţa şanţului peste care trebuie să sară, imboldul îi dă îndrăzneală.

Desigur, nu asta e totul, dar înseamnă mult, şi tocmai aceasta lipseşte copiilor fericiţi.

Există însă două feluri de mizerii: mizeria absolută, a săracului, şi mizeria capricioasă a fiului de bani gata care într-o bună zi spune: „Iată, nu mai vreau!" Şi se tot încăpăţînează. La Paris se moare şi din una şi din alta; dar prima este întunecată, ca fatalitatea, cealaltă îşi păstrează pînă în ultimul moment aspectul chiulului.

Étienne Roland era fiul unui magistrat, consilier la Curtea regală din Paris, şi pe care l-am cunoscut cîndva la Caen ca judecător de instrucţie, un om cinstit, care se bucură pe bună dreptate de stima publică şi foarte apreciat ca jurist. Reputaţia lui în această privinţă data mai cu seamă de la afacerea Maynotte, a cărui instrucţie trecea drept o adevărată capodoperă. Domnul Roland-tatăl nu avea încredere în meseria de om de litere. El îşi îndrumase fiul spre studii de drept, apoi spre comerţ: două cariere mai liniştite, desigur, dacă nu chiar mai bine remunerate. Dar neastîmpăratul Étienne se încăpăţîna de a nu mînca nici de pe urma comerţului, nici de pe urma avocaturii.

Tatăl lui Maurice era fostul comisar de poliţie din piaţa Acacias, funcţionar integru şi zelos, care reuşise să ajungă la gradul de şef de divizie. Baronul, trebuie să-i recunoaştem meritele, era binefăcătorul Schwartzilor. Maurice obţinuse o slujbă în birourile baronului. Obişnuiţii salonului Schwartz nu îl agreau, şi aceştia observaseră cu bucurie diabolică primele simptome ale emoţiilor împărtăşite între el — destul de tînăr — şi Blanche, aproape o copilă. Această dragoste şi înclinaţia lui spre literatură aveau să îl elimine mai devreme sau mai tîrziu din casa Schwartz.

Neastîmpăratul Maurice rămăsese deci pe dinafară numai din vina lui, din dubla lui vină: dragostea şi poezia.

Împreună cu Étienne făceau foamea destul de serios, cu toate că în abstinenţa lor era mai multă încăpăţînare decît sărăcie. Trebuie adăugat că imediat ce întrerupeau acest post, făceau adevărate chiolhane.

Étienne Roland era un băiat cu oarecare talent şi o educaţie acceptabilă; puţin răsfăţat de boala morală a vieţii fără grija zilei de mîine şi totdeauna bine dispus; toate acestea ajungeau din plin pentru a deveni dramaturg. Îi plăceau nespus actriţele de pe bulevard, iar prietenii lui nu se gîndeau că, în fond, ar fi putut să aibă şi alte preocupări.

Maurice Schwartz o adora pe verişoara sa, Blanche, cu atît mai mult cu cît, fiind exiiat rămînea departe de ea. Nu îl putea suferi pe domnul Lecoq, acel vampir, cum îi spunea el, şi căuta o modalitate de a-l nimici, evident la modul corect.

Cît timp acea odioasă căsătorie, între Blanche şi domnul Lecoq, nu se celebrase încă nici la primărie, nici la biserică, Maurice mai nădăjduia să învingă, cu ajutorul gloriei. Dar de unde să ia glorie ? La această întrebare, Maurice îşi răspundea : există oameni care dau peste ea ! Era un copil bun, frumos, plin de calităţi, cu o natură flexibilă, amabil, seducător, cu aspect viril, dar plin de îndrăzneli feminine. Ca inteligenţă, îl depăşea pe Étienne, dar Étienne avea asupra lui avantajul de a şti totdeauna ce voia. În schimb, îi era inferior lui Michel.

Deci, hotărînd curajos să-şi rezolve singur afacerile, Étienne se îndreptă spre dulapul în care nu era decît un înspăimîntător maldăr de hîrtii şi, luîndu-le în braţe, le puse pe masă.

Drama lui avea pe puţin 50 de titluri, tot atîtea versiuni şi vreo sută de personaje, dar oricît de frecvent se schimba subiectul, trei tipuri rămîneau mereu aceleaşi : Édouard, tînărul june-prim ; Sophie, îndrăgostita ; Olympe Verdier, aristocrata cu trecutul misterios, pentru că aceştia jucau în realitate o dramă a lor, pe lîngă drama născută moartă, îngropată în dulapul lui.

— Aici avem adevărate comori, spuse Étienne, răsfoind prin grămada de hîrţoage. Un om de meserie ar scoate de aici un succes de peste trei sute de mii de franci !

Maurice continua să tacă.

— Nici nu vorbesc pentru tine, continuă Étienne. Eu procedez ca şi cum n-ai fi aici. Totuşi, noi colaborăm...

Maurice surîse.

— Fir-ar să fie, exclamă Étienne, înecat în comoara lui, găsesc aici şi ideea fiului adulterin ! E pe departe monumental !

Maurice căscă şi se sculă de pe scaun.

— Bine, bine ! du-te şi te culcă, bătrîne, zise Étienne. Eu mă simt în vervă. Ah, dacă în locul tău ar fi aici Michel !

Frumosul blond se îndreptă spre fereastră. El murmură, dînd din cap :

— Nu ştiu cum de îl iubesc eu pe Michel !

Etienne îşi lăsă o clipă hîrtiile, ca să se uite la Maurice. Acesta stătea cu spatele şi se uita pe geam. De cealaltă parte a curţii, fereastra care se vedea tot mai era luminată, dar ceva mai slab. Bolnava nu mai lucra, şi cînd săracii încetează să lucreze, micşorează flacăra lămpii. Lui Maurice i se păru că distinge în acea semiobscuritate silueta unei fete stînd în genunchi lîngă pat.

— De joi mă îngrijorează Michel, spuse el cu tristețe.

— Pe mine mai demult, răspunse plictisit Étienne.

În camera vecinelor, silueta îngenuncheată se ridică. Maurice reluă :

— Cînd el se întoarce acasă, noi dormim...

— Și pleacă înainte de a se face ziuă, îl întrerupse Étienne. Aș vrea să mă înșel, dar toate treburile astea nu-mi miros a bine.

Lampa vecinelor se stinse. Maurice spuse cu un suspin plin de compasiune :

— Și biata domnișoară Leber ce palidă e !

— Nu există pe bulevard o figură atît de plină de voință, atît de dramatică, atît de pură ca a domnișoarei Edmée Leber !

— Blanche o iubește. Probabil că e un suflet ales.

— E un tip perfect de eroină ! Ia ascultă, îți aduci aminte de șarlatanul nostru care nu e medic, dar care e nevoit să-și îngrijească propria fiică aflată în pericol de moarte ? Uite, îl am aici... în povestea asta e vorba și de vitriol... Vrei s-o răsfoim ?

Maurice se depărtă de fereastră.

— Ce-o fi făcînd el de la cinci dimineața pînă la miezul nopții ? spuse fără să-și dea seama că vorbea.

— Drăguțule, replică Étienne cu un ton protector și ironic, dacă ți-ai vîrît în capul tău mic ideea să-i faci o schemă frumosului nostru Michel, ai mult de alergat, călătorie plăcută ! Eu văd mai departe de vîrful nasului, și virtuosul nostru Michel ne depășește cu mult...

Maurice se roși și bîlbîi :

— Dacă aș avea aici, în mîna închisă, secretul lui, n-aș deschide mîna fără învoirea lui.

— Îl știi pe domnul Bruneau ? întrebă Étienne brusc. Negustorul de haine !

— Cum să nu-l știu ?! Are toată garderoba mea, plus polițele noastre !

— Într-o noapte, cînd mă întorceam de la cineva, l-am întîlnit pe Michel braț la braț cu domnul Bruneau. E mult de cînd Michel nu mai are haine de vînzare.

— Ce te miră ? Michel a luat asupra lui polița...

— Stai să-ți spun... A doua zi l-am întrebat : „Ce fel de om e domnul Bruneau ?" Și el mi-a răspuns : „Nu îl cunosc".

— Michel nu ne-a mințit niciodată.

— În afară de dimineața aceea. Oh, dar ascultă... iată ce am scris noi despre acel Trei-Labe : o deghizare... o răzbunare... un se-

eret mare de cercetat... Știi că intriga e tot atît de interesantă ca și obiceiurile barbare ale lui Cooper ?[1]

— Da, zise Maurice distrat. Îmi aduc aminte că îmi plăceau.

Și îndreptîndu-se spre pat, se așeză și se întinse alene.

— Vrei să reluăm ideea ?

— Nu. Nu mai vreau nimic. Și, totuși, zise el ridicîndu-se într-un cot, e acolo ceva, și-mi aduc bine aminte că ideea asta m-a mai exaltat odată ; sălbaticii lui Cooper în plin Paris ! Marele oraș nu e tot atît de misterios ca pădurile virgine din lumea nouă ? Acest mutilat urmărind cu tenacitate o pistă, în vîrtejul străzilor noastre în care se încrucișează atîtea piste... Ura îndîrjită care se ascunde sub o infirmitate hidoasă și de plîns. I-aș vrea o fiică monstrului ăstuia... un fiu, mai curînd, pe care să-l înzestrez din plin cu realitatea mizeriei lui... Pensia lui Michel...

— Ei, fir-ar să fie ! izbucni Étienne, palid de emoție. De data asta ai nimerit-o !

— Am fost sedus de figura de stil. Îl vedeam pe acel nenorocit înecat în șuvoiul de oameni ; capul lui este o piatră de pavaj pe care calcă toate picioarele ; îl vedeam păstrîndu-și destulă virtute pentru ca să întindă un braț neobosit și, la capătul brațului, să ridice o ființă iubită mult deasupra nivelului care pe el îl trage la fund...

— Dacă și asta nu e o dramă, uite, mă blestem, să ajung contabil !

— Așa îl vedeam eu.

— Ei și ?

— Nu îl mai văd !

Étienne lovi cu pumnul în masă și aruncă în celălalt capăt al camerei hîrtiile de pe ea.

— Domnul îl vedea ! scrîșni el. Domnul nu îl mai vede ! Am onoarea, în mod aparent, să vorbesc unui fantezist care are cheag ? Domnii tobă de carte au dreptul să fie capricioși, ca femeile frumoase ! Domnul ar vrea să-mi ofere o țigară în, numele unei vechi și sincere prietenii ?

— Nu am țigări, bietul meu Étienne.

— Atunci zece centime ca să-mi cumpăr una ? Dar nu ai nici zece centime, dezgustător afectat ce ești ! Vezi, nu vezi ! Se vede, nu se vede ? Facem o dramă, drace ! Și apoi, după noi, sfîrșitul lumii !

Étienne sări dintr-o dată pe scaun.

---

[1] Fenimore Cooper, romancier american (1789—1851), autor de povestiri de aventuri, reconstituiri pitorești ale obiceiurilor indiene — *Ultimul mohican*.

— Splendid afiş! strigă el. Porte Saint-Martin! cheltuieli o sută de mii de franci! Doisprezece clovni americani angajaţi pentru reprezentaţiile noastre. Trei corpuri de balet, fără să socotim judecata de apoi... Trei acte, treizeci şi două de tablouri. O trompetă de doisprezece metri pentru înger, pe care îl va juca Rouvière. Şi Antihristul!... E serioasă propunerea ta?

— Nu, nu e serioasă; punga noastră nu e mai goală decît capul meu!

Étienne, obişnuit demult cu această gimnastică, recăzu de la înălţimea entuziasmului său.

— Hai, spuse el fără prea mare amărăciune, acuma chiar că am să mă culc, cocoşelule. Dacă verişoarei tale Blanche îi plac tinerii nobili care au tot atîta energie cît au rufele ude, mă invit singur la nunta ta.

Abia îi ieşise vorba, că o şi regretă cumplit: Maurice avea ochii plini de lacrimi. Étienne se repezi spre el cu mîna întinsă.

— Plîngi? izbucni el. Sînt şi mai prost decît credeam!

— Sărmanul meu prieten, zise Maurice, zîmbind cu tristeţe, să nu-ţi reproşezi nimic! Propriile mele gînduri mă supără mult mai mult decît nevinovata ta ironie. Tu n-ai să poţi niciodată să-mi adresezi insultele cu care singur mă copleşesc. Există în mine ceva foarte ciudat: pe cît mă simt mai slab, în aceeaşi măsură năzuiesc mai sus. Şi timpul trece. Şi dacă Blanche are să se mărite, eu o să-mi trag un glonte în cap!

Spusese totul pe un ton rece şi egal. Étienne se sperie.

— Mîine se va lumina de ziuă! murmură el, ca o consolare. Pînă la urmă o să ne vină o idee...

— Mîine se va lumina de ziuă... repetă Maurice, care visa.

Apoi, după un timp de tăcere:

— Nouă nu ne lipsesc ideile. În fond, ce e o idee? O idee poate fi Dumnezeu, masă, chiuvetă, sau blocul de marmură din poveste. Phidias a scos din marmură o zeitate, pe cînd cioplitorul ordinar va tăia eterna chiuvetă în care bulevardul îşi va sufla mereu nasul. Nu vreau să jignesc marmura de Paros; nu e cazul să mă ating de ideea care are să mă consacre poet. O ştiu! O simt! Şi, totuşi, în adîncul conştiinţei mele pot să strig arătîndu-mi fruntea: aici există ceva! Rîs şi lacrimi, auzi? Ceea ce şi dă succesul şi pînă la urmă gloria. Lasă-mă să vorbesc, nu divaghez. Trebuie să faci apel la imaginaţie, ea e pentru arta adevărată exact ceea ce este arena pentru o întrecere. Încearcă să asculţi bine: văd o dramă ciudată, curioasă, misterioasă, tulburătoare, dar care nu are nici o legătură cu ceea ce vreau să păstrez pentru lupta decisivă. Ideea nu e nouă pentru noi: ea ne-a venit exact în seara cînd am

auzit un om pronunțind foarte încet, cu un ușor ton de întrebare, vorbele care ți-au scăpat ție adineauri...

— *Se va lumina de ziuă mîine?* îl întrerupse Étienne sub presiune. Ah! tunete! Uite un filon! O imensă asociație de hoți...

— Ce știi despre asta?

— Sau chiar o afiliere politică, izbucni Étienne, mergînd cu imaginația mai departe.

— Cine ți-a spus? întrebă Maurice ridicîndu-se.

— Nimeni... Chiar tu...

Maurice urmă cu voce incisivă și sacadată:

— Eu merg pe bijbîite. E însăși forța mea, căci numai căutînd acționezi și căutarea va fi chiar acțiunea piesei mele.

Étienne se scărpină laborios după ureche.

— Timp de cinci acte, bombăni el, tot aceeași și aceeași șaradă?

Maurice îl domina cu un cap și ochii îi străluceau ca o flacără.

— Timp de cinci acte, dacă vreau, izbucni el, reintors la impetuozitatea lui copilărească, și toate misterele pămîntului, auzi?! Și niciodată la fel! Pune mîna pe hîrtie, fii atent, sînt lucid! Aș vrea să am toți stenografii de la *Moniteur!* Noi sîntem aici, vezi bine, într-o cușcă, exact ca a agenților de la Bursă. Drama adună mulțimea în jurul nostru, și se înghesuie, și se agită, după exemplul gloatei în care sînt destui oameni trași pe sfoară... Dar la o parte cu declamațiile! Privește, frate-frățioare, nu vezi apropiindu-se nimic? Eu văd marele Paris, împărțit în două tabere bine distincte: de o parte, cei care cunosc cuvîntul de ordine, de cealaltă, cei care nu-l cunosc. Este tot? Nu, fiindcă Michel nu cunoaște secretul parolei, dar se servește de ea pentru manevrele lui galante... dacă acele manevre au vreun dram de galanterie în ele... De exemplu, l-am auzit dîndu-i instrucțiuni comicului nostru, fostului maestru de dans Similor. Similor trebuia să-l întrebe chiar în seara aceea pe un individ, personaj romantic din cap pînă-n picioare, care privea cum curge apa pe canalul rîului Ourcq: „Se va lumina de ziuă mîine?"

— E nemaipomenit! spuse Étienne.

— Notează toate astea.

— Scriu. Dar tu știi că Michel se joacă cu focul?! Ia gîndește-te ce mașinații diabolice pot avea legătură cu această parolă?

— În piesa noastră nu se bănuiește. Scrie acolo că Michel se joacă cu focul...

— Chiar numele lui Michel...

— Frumosul nostru posomorit, eroul nostru se numește Édouard. Scrie, deci, Édouard se joacă cu focul. Și iată, frățioare. Uită-te dacă nu vezi apropiindu-se ceea ce urmează... Iată o figură aparte : vecinul nostru, domnul Lecoq. Aș putea spune că dosarele mele conțin toate misterele Parisului. M-am cocnit aseară nas în nas cu unchiul meu, baronul Schwartz, care suna la ușa lui... Notează.

— Baronul Schwartz ? fără pseudonim ?

— Nu, sigur, e vorba de ficțiuni. Olympe Verdier este contesă, cel puțin, în ideea ta, nu-i așa ?

— Desigur.

— Scrie deci : contele Verdier.

Étienne lăsă pana pe masă ca să aplaude. Apoi, cu un fel de spaimă :

— Dacă ar fi asta, totuși ?! murmură el.

— Ce ne interesează ? Noi facem o dramă pentru teatrul „Ambigue-Comique" ! Tricotăm un ciorap de lină. Nimic altceva nu ne preocupă... Ia saltă-te pe vîrfuri ! Ce vezi, frățioare ? Omul care contemplă apa curgătoare are o livrea cenușie, cu nasturi de argint : așa i l-a descris Michel lui Similor. Tu cunoști livreaua casei Verdier ? El vede totul în culorile Băncii Franței. Oare contelui Verdier sau contesei le trimite Michel... vreau să spun Édouard, consemne ?... Celebra femeie voalată care și-a pierdut un cercel cu diamant la ușa noastră nu cred că a fost contele Verdier ! Nu ; noi ținem în mînă rolul contesei. Scrie, bătrîne... Văd coada de la casa teatrului „Ambigue" întinzîndu-se pînă la canal !

— Într-un ceas bun ! Micule ! într-un ceas bun ! iată-te lansat ! hop hop !

— Contesa nu mai e în atac. Ea a cîștigat toate bătăliile. Rolul ei e apărarea : își păstrează secretul. Contele... notează tu acolo : iubește ca un tînăr. Verdier nu e un nume din Alsacia ; el e alsacian, totuși, și acești alsacieni sînt mai geloși decît tigrii. El urmărește un secret și apără un alt secret. *Se va lumina de ziuă mîine ?* El vînează, e vînat, cîine și vînat rînd pe rînd, în sunetele aceleiași fanfare. *Se va lumina de ziuă mîine ?* Aici e o întreagă lume.

Maurice vorbea tare, așa cum se cuvine unui oracol. În timp ce Étienne asculta docil, luîndu-și notițele necesare, se auzi un ușor zgomot alături, în camera lui Michel. Étienne așteptă și vru să asculte, dar Maurice continuă :

— Şi Sophie! Analizează-mi bine trăsăturile ei delicate, frumuseţea ei delicată, umbrită de suferinţă. Edmée Leber a fost bogată, răspund eu de asta, în fine, ea, sau tatăl ei, sau mama ei. Ea coboară de sus. Fie că vrea, fie că nu, îşi va lua din nou avînt sau va muri. Asta e lege. Între ea şi femeia voalată, luptă mortală. Nu ştim povestea acestei bătrîne mame bolnave, totdeauna tristă şi blîndă, şi care n-a fost niciodată văzută zîmbind; nu o ştim: o vom face cu sînge şi lacrimi. Scrie, ce dracu!

— A mişcat cineva în camera lui Michel, spuse Étienne.

— Eşti acolo, vulcanule? strigă Maurice jumătate ironic, jumătate înnebunit. Eşti acolo, donjuan, inimă banală, mai curînd martir! bolnav de febra secolului, eşti acolo, Édouard? Eşti acolo, Francisque de la teatrul „Gaîté", Albert de la „Ambigue", Raucourt de la Porte Saint-Martin, eşti acolo?

— Vrei să mă duc să văd? întrebă Étienne.

— Nu e acolo. Stai jos şi scrie. Nu el este cel care se mişcă lîngă noi, lîngă noi este chiar drama care se tîrăşte pe urmele secretului. Cine e? Neprevăzutul, necunoscutul, imposibilul! Se va lumina de ziuă mîine? Da, pentru cei care vor trăi; nu, pentru cei care vor fi ucişi. Cel care va trăi va vedea, dar celălalt... Contele are copoii lui, contesa are oamenii ei. Scrie. Priveşte, frăţioare! nu vezi tu apărînd acea figură indiferentă care pare să alunece prin viaţă ca o pasiune, adîncă şi tăcută, materializîndu-se? Încotro se duce? Şi ce vrea? Poate acel negustor, acel burghez, acea enigmă nu bănuieşte nimic. Poate acel diplomat grav nu are pe toţi în buzunarul lui. Îi vom căuta un nume mai tîrziu. Scrie numele lui adevărat: domnul Bruneau...

— Pe cuvîntul meu, izbucni Étienne, mişcă alături...

— Scrie! Prezentul este învăluit într-un nor care aduce furtuna; dar trecutul? În trecut există o poveste foarte urîtă, cam lugubră. Să asociem ideile. Fulgerul ţîşneşte din ciocnirea norilor: acest Caliban, Trei-Labe... Iată-l! el e trecutul: tot ce rămîne dintr-o fericire strălucitoare, dintr-o tinereţe triumfătoare. Rezumatul actului al treilea, marea intrigă... sau, mai bine zis, bubuitura care răsună la deznodămînt.

— Uluitor! spuse Étienne în minunata lui bună-credinţă. Zdrobitor!... Dar ştii tu, ar trebui să se rîdă puţin... şi nu văd comicul.

— Stai, încă n-am ajuns acolo. După ce vom şti secretul, nu înainte! La ora actuală trebuie să ucidem cu otravă sau cu sabia, fără milă! Să mănînci sau să fii mîncat! aşa e destinul. Se va lumina de ziuă mîine? Da, atunci s-o pornim, fiindcă a venit momentul. Să pătrundem tiptil în dormitorul contesei. Nu noi, ci

mercenarii ai căror pumnal se cumpără foarte scump; oameni din aceia care se găsesc peste tot la Paris ca și la Veneția: întotdeauna, în secolul al nouăsprezecelea, ca și în Evul Mediu, de îndată ce trebuie comisă o crimă în schimbul unei pungi, unelte din acelea, în sfîrșit...

— Primesc plata înainte uneltele astea? întrebă cineva în spatele lor cu o voce mieroasă, de o prefăcută blîndețe, insolentă și timidă în același timp.

Fu o adevărată lovitură de teatru. La asta Maurice nu se așteptase.

Colaboratorii noștri tresăriră amîndoi și lui Étienne îi scăpă din mînă pana și rămase cu gura căscată. Maurice, mai curajos, țîșnise în picioare, făcînd față inamicului.

Inamicul era dublu: doi indivizi, în picioare, în fața ușii care se deschisese și se închisese fără zgomot: Échalot și Similor, ai căror pislari făceau pașii de catifea; Échalot ducînd în spate pe Saladin, Similor cu mîinile libere; destul de îndrăzneți în aparență, dar arătînd pe chipurile lor încurcătura, stăteau palizi, emoționați, cu pălăriile în mînă și privirea nesigură.

Échalot își săltă copilul ca pe o raniță, ca să nu-și piardă cumpătul. Cu toate că plăpînda făptură pentru moment nu țipa, el îi recomandă să stea cuminte. Similor tuși sec și spuse dregîndu-și vocea cît putu mai bine:

— Iată, Échalot și cu mine, hotărîți la orice ca să ne pregătim o situație mai bună decît o avem... și copilul nostru din flori, nevinovat de greșelile mamei lui. Am putut să facem farse de adolescenți la vremea aceea, fapte nesăbuite, chiolhanuri și altele. Imprudența vîrstei. Dar vrem să ne cumințim, situație avantajoasă, să fim priviți cu ochi buni, la întîmplare, și sîntem hotărîți să lucrăm împreună, amîndoi, sub ordinele dumneavoastră pînă la moarte!

— Asta e! zise și Échalot cu noblețe. Și, gura, Saladin, prostănacule!

XIX

AL TREILEA COLABORATOR

Étienne și Maurice erau de-a dreptul uluiți. Se uitau încremeniți la cele două suflete blestemate, pe care divinitatea, în grija ei pentru toate melodramele, le trimitea — „ca să termine odată cu femeia" — pe acești bufoni ai farsei pariziene, aceste două caricaturi extravagante, aceste două cozi roșii, de negăsit în altă

parte decît în esențialul sălbăticiei civilizate. Imaginația lor nu plăsmuise nicicînd asemenea chinezărie.

Similor își recăpătase remarcabila lui stăpînire de sine. Se ținea drept, îndesat în paltonul lui bej, și din înălțimea gulerului cu balene surîdea, ascultîndu-și elocventele cuvinte pe care tocmai le pronunțase. Échalot, mai puțin îngîmfat de persoana lui, își lăsa cu modestie ochii în jos și își învîrtea degetele mari de la mîini sub șorțul lui de farmacist. Saladin, tristul copil împachetat, lăsa să i se vadă un cap urît și spălăcit pe deasupra umărului stîng al lui Échalot.

Adăugați-l pe Saladin grupurilor antice care-i reprezintă pe Castor și Pollux, și nu vă veți face decît o vagă idee despre acest tablou.

Văzînd că se întîrzia să i se răspundă, Similor luă din nou cuvîntul, cu mai multă amabilitate.

— Cît despre surpriza secretelor voastre, urmă el împărțind ocheade șirete și complice celor doi colaboratori, ea este efectul unei întîmplări involuntare, fără premeditare. Échalot și cu mine, incapabili de a asculta pe la uși ! Échalot este un tînăr care își ia asupră-și rezultatul greșelilor mele, totul fiind comun în prietenie. Îl cunosc bine din copilărie ; răspund de el ca de reputația mea, pentru devotamentul față de toate jurămintele pe care le vom face. Astfel, înainte să mă culc, veneam să văd, în trecere, dacă domnii ar avea vreodată nevoie și să-i aduc domnului Michel răspunsul la un comision de încredere. Nemulțumit că voiam să prind ocazia să vă prezint pe colegul meu, dacă ar fi vreo treabă. Făptura care este cu el mănîncă. Deci, umblînd pe pipăite, după ce am intrat dincolo, am auzit așa cuvîntul cu pricina, și văzînd că aici sînteți toți în combinație, am spus : îndrăzneala este favorita norocului ! Să oferim să fim și noi în combinație, cu credință și curaj !

Vorbind astfel, fostul maestru de dans își cambră pulpele arătoase, în timp ce Échalot își îndrepta cu un aer modest picioarele subțiri, care susțineau un tors de atlet.

Există bandiți caraghioși, care, la un moment dat, după ce au încetat să provoace rîsul, inspiră spaimă. Nu era vorba de așa ceva. Échalot și Similor ajungeau pînă la cele mai înalte culmi ale grotescului, dar părea cu neputință să fi făcut vreodată piele de găină epidermei celei mai sensibile.

Ei aveau mare poftă să comită o fărădelege, pentru ca apoi să aibă de ce să se cumințească, dobîndindu-și prin aceasta o îndestulare cinstită ; dar atîta naivitate cavalerească etalau în hidoșenia lor cu totul pariziană, atîta candoare, atîta patos, atîta nerozie strălucea în privirile lor ! Păreau atît de bine creați și veniți pe

lume pentru a nu înjunghia pe nimeni, încît efectul produs asupra celor doi dramaturgi începători fu în cele din urmă o explozie de rîs convulsiv și de nestăvilit.

— Te văitai că n-ai comici! rupse tăcerea Maurice, înecat de rîs.

— Iată bufonii noștri! răspunse Étienne, ținîndu-se cu mîinile de stomac.

Și amîndoi se sufocau de rîs.

Échalot și Similor nu rîdeau; dimpotrivă; rămîneau reduși la tăcere în fața acestei veselii neașteptate. Fețele lor dezamăgite dădeau a înțelege cît de mult contaseră pe acceptarea serviciilor lor. Orice parizian este artist. Échalot și Similor se așteptaseră la un rezultat de mare efect, în afara beneficiilor. Văzuseră ei la teatru o mulțime de astfel de intrări în scenă care reușiseră întotdeauna de minune.

Ei tocmai vorbiseră despre cumpărarea unui pumnal, la un preț foarte scump. Și, iată-i, acuma rîdeau!

Amîndoi erau curajoși, dar în aceeași măsură nedisciplinați; nu le veni totuși ideea să se supere, într-atît această umilire le biciuia mîndria. O insultă serioasă, notați bine, ar fi alunecat pe lîngă stoicismul lor. Chestiunea de onoare la sălbaticii din Paris este lucrul cel mai original și mai subtil.

Specia aceasta umană este efectiv o curiozitate greu de descris. Mă îndoiesc că cel mai minuțios și fin observator ar putea zugrăvi aproape la fel aglomerarea de capricii fantastice care, după diferitele lor proporții chimice, simplitatea copilăriei și insolența strălucită, formează mii de soiuri diferite. Trăsătura principală este întotdeauna aceeași: amestecul brut al binelui cu răul, zdrobite la întîmplare în piulița ferocității noastre; dar la ce măsură diferă produsele!

Échalot și Similor erau doi dintre acei copii bătrîni, bădărani ai băltoacelor noastre cu noroi, cărora nu încerc să le returez mulajul după natură. Oricine a întîlnit doi bădărani din această speță, fără să fie însă nici Similor, nici Échalot, va spune: plăsmuire. În fața lui Dumnezeu și în fața oamenilor, jurăm totuși că v-au oferit lanțuri de siguranță pe bulevardul Saint-Martin.

— Amédée, spuse deodată Échalot, ai să mi-o plătești că m-ai tîrît într-o intervenție inconsecventă... Gura, Saladin, păduche!

— Fii calm, bătrîne, îi răspunse numaidecît cu blîndețe Similor. Cuvîntul servește la explicarea gîndului. Nu înseamnă jignire, se adresă el cu demnitate celor doi care continuau să rîdă. Am crezut că n-o să fie cu supărare să aveți un tînăr în plus la același

preţ şi înlesniri de plată pentru povestea misterelor. Noi nu ţinem să risipim sîngele semenilor din plăcere, nevărsîndu-l niciodată pînă astăzi...

— Aşa da ! zise Maurice nespus de vesel.

— Ideal ! Ideal ! bolborosi Étienne, care nu mai putea de rîs.

— Cu toate acestea, noi nu sîntem sclavi negri ca să facem să se rîdă de noi fără urmări neplăcute, urmă Similor, roşindu-se uşor în obraji.

— Şi că dacă vreţi, izbucni Échalot, bobocilor moderni cu biberon Darbo, cu miinile şi buzunarele goale, vă jucăm noi o partidă hotărîtă de ghionturi, aici sau în stradă, la dorinţa domnilor !

În acelaşi timp, cu un gest violent, îşi smulse copilul din spate, îl aşeză între picioarele unui scaun şi începu să-şi frece miinile cu putere de praful duşumelelor.

Similor abia avu timp să-l apuce strîns, ca să-l împiedice să se repeadă ca un leu.

— Potoleşte-te, îi strecură la ureche, ăştia sînt nişte farsori, dar noi îi avem la mînă cu planurile lor vinovate !

Ca ieşit din minţi, trezit de buşitură, Saladin scoase un ţipăt care păru să producă asupra tatălui său adoptiv efectul unei trîmbiţe.

— Trebuie să-i lichidăm pe ăştia doi ! urlă el, zbătîndu-se.

Maurice, imprudentul, rîdea încă ; dar Étienne, mai puţin cutezător, se şi refugiase de cealaltă parte a mesei, şi nu se ştie ce deznodămînt tragic ar fi putut să aibă această scenă atît de hazliu începută dacă intrarea unui nou personaj nu ar fi schimbat deodată situaţia.

Uşa se deschise larg. Un om robust, cu expresie flegmatică, se opri în prag. Patru voci mirate pronunţară numele domnului Bruneau.

Noul-venit îi salută politicos pe cei doi tineri şi cu degetul cel mare întors peste umăr le arătă celorlalţi doi drumul spre scară.

Échalot şi Similor ezitară o clipă, apoi, sub privirea necruţătoare a domnului Bruneau, lăsară ochii în jos şi, întorcînd spatele, plecară fără să mai spună nici un cuvînt.

— Aţi uitat ceva, spuse noul-sosit, arătînd cu piciorul spre copilul care se răsucea în zdrenţe.

Échalot se întoarse, îl luă în braţe şi dispăru în fugă.

— Doi indivizi caraghioşi, spuse liniştit domnul Bruneau. Bieţii de ei ! Doi indivizi foarte caraghioşi !

Privirea lui se roti fără grabă prin cameră, de parcă ar fi făcut inventarierea sărăcăciosului mobilier. Apoi zăbovi asupra unuia dintre cele două scaune rămase goale.

— Luaţi loc, dacă vreţi, vecine, spuse Étienne destul de încet. Nu cumva a venit scadenţa ?

Maurice adăugă cu un ton aproape provocator :

— Nu ştiam că sîntem atît de intimi încît să intrăm fără să ne batem în uşă.

În loc să răspundă, domnul Bruneau continua să examineze scaunul.

— Ştiu o mulţime de poveşti, zise el calm.

Cei doi prieteni se priviră miraţi.

— Povestea cu poliţa, continuă vecinul domol, nu vine decît la sfîrşitul lui noiembrie. Avem timp pînă atunci. Nu este aici locuinţa domnului Michel ?

— Camera de-alături, răspunse Étienne.

Privirea întrebătoare a lui Maurice o întîlni pe cea grea şi posacă a domnului Bruneau.

— Este mult de cînd nu aţi mai vîndut haine, spuse el. Doar sînt de meserie. Apoi, fără tranziţie, adăugă : Se găsesc uneori lucruri curioase prin buzunarele hainelor vechi... Ştiu o grămadă de poveşti.

Spunînd acestea, se depărtă de uşă, îndreptîndu-se spre scaunul la care se uita şi, luîndu-l, repetă :

— O grămadă de poveşti !

— Şi pentru ce să ne spuneţi nouă poveşti ? începu Maurice.

Domnul Bruneau îl întrerupse brusc :

— Va să zică, întrebă el, domnul Michel nu e acasă ?

— Vedeţi bine că nu, răspunse sec Maurice.

În prada ideii lui fixe de teatru, Étienne luă hotărîrea de a introduce acest tip pe undeva.

— Se întoarce devreme ? întrebă domnul Bruneau.

— Nu.

— Înţeleg. Dar pleacă de acasă dis-de-dimineaţă. Nu de plăcere duci o asemenea viaţă...

Cu ajutorul unei batiste mari, în carouri, pe care o scoase din buzunar, el şterse cu grijă praful de pe scaun şi continuă, adresîndu-se lui Maurice :

— Dumneata ai mult chef să te superi, vecine. Ar fi o greşeală. Sînteţi foarte tineri amîndoi. Eu mă pricep puţin la fizionomii. Păreţi a fi oameni cu inimă bună.. Dar nu contează, se întrerupse scuturîndu-şi batista, că e cam mult praf. Femeia de serviciu nu mai vine ? Nu. Ah ! păi, valeţi ca Similor murdăresc în loc să cureţe.

Şi spunînd acestea, se aşeză, prudent, ca un om care nu acordă prea multă încredere celor patru picioare ale scaunului.

Trebuie să atragem atenţia că totul fusese spus cu franchețe, apăsat, mai ales paşnic, în aşa fel încît să îndepărteze chiar umbra unei bănuieli de intenţie a insolenţei.

Étienne avea dreptate; acest om putea fi un *tip*, pentru a mai întrebuința o dată în sens convenţional acea expresie pretenţioasă şi neroadă, imaginată atît pentru romanul de zece centime, cît şi pentru nepreţuita lor dramă. La prima înfăţişare, domnul Bruneau nu avea totuşi aerul. Făcea impresia, după haine şi după felul lui de a fi, al unui mic-burghez necioplit sau al unui meseriaş pe punctul de a se îmbogăţi. Profesiunea pe care o practica nu depăşea, de altfel, acel nivel social; revindea haine, trăgea puţin sforile socotelilor şi se ocupa de diverse mici misitii.

Reţeaua de străduţe care se învecinau cu Arts-et-Métiers aduc o mulţime de meseriaşi de la Temple pînă la Porte Saint-Martin. La Temple toţi sînt din Alsacia sau din Normandia. Domnul Bruneau era normand.

Era un om între două vîrste, de talie mijlocie, robust, dar neîndemînatic. Figura flegmatică nu arăta nici o răutate şi dădea impresia că e un om care vegetează. Toată înfăţişarea lui, în fond, şi mai cu seamă la prima vedere, prezenta viguros tipul parizian pe care romanticii îl alegeau pentru meseria de băcan.

Aţi văzut înflorind acei încîntători monştri care se numesc orhidee? Unui colecţionar i-ar fi greu să găsească alte două fantastice capricii care să aibă asemănare cu ele. Seminţele lor răsar prin văgăunile pădurilor seculare şi tocmai de acolo cad direct în pieptănăturile cele mai extravagante. Cam aşa este o anumită parte a populaţiei din Paris. Mişună în jurul nostru şi atît de aproape de noi, încît nici nu le observăm.

Scriitorul îşi poate crea condiţiile cele mai favorabile descriind rarităţi americane sau chinezeşti. Cititorul este îngăduitor deoarece el nu le-a văzut. De fiecare dată cînd îi aducem în scenă pe Échalot şi Similor, aceşti doi maimuţoi [1] mai ciudaţi decît cei din împărăţia cerului, ne cuprinde spaima; cele două exemple, parizieni din cap pînă-n picioare, modelaţi, puşi în cuptor şi lăcuiţi cu mare grijă, au trecut pe lîngă dumneavoastră pe stradă de zeci de ori fără să le daţi vreo atenţie.

Ce să-i faci?

Din fericire, însă, domnul Bruneau este aşa cum îl ştiţi. El nu vă va tulbura cu pretenţii de originalitate. Tipul său este uzat ca un bănuţ vechi; fizionomia lui este searbădă ca însăşi obişnuinţa.

---

[1] *Margot* (fig.) = maimuţoi, pocitanie, statuetă chinezească, grotescă, de porţelan.

Şi, totuşi, vă vom îndemna să vă mai uitaţi o dată la el şi veţi constata că privirea vă va fi surprinsă, chiar speriată. Sub calmul flegmatic al mersului său se ascunde ceva cu totul deosebit. S-ar putea spune, privindu-l cu şi mai multă atenţie, că acest chip monoton şi mohorît ascunde un secret teribil sub acea mască împietrită ; dincolo de ea, era o grandoare latentă... Dar cine are timp să-l studieze atîta pe domnul Bruneau ?

Aşezîndu-se pe scaun, el scoase un ceas mare de argint, pe care îl consultă cu voce tare :

— La Bursă nu e decît ora nouă. Avem destulă vreme să flecărim.

— Pot, în sfîrşit, să ştiu ce vă aduce aici ? întrebă Maurice.

— Ce mă aduce, tînărul meu domn ? da, da, bineînţeles... dar asta mai tîrziu. Mai întîi, am de gînd să colaborez cu voi.

— Să colaboraţi ? se mirară într-un glas Étienne şi Maurice, unul rîzînd, celălalt cu adevărat scandalizat.

— De ce nu ? făcu domnul Bruneau, al cărui surîs tăios avu o ascunsă nuanţă de ironie. Eu vă spun că am poveşti... grămezi de poveşti !

— Dar... încercă să vorbească Maurice.

— Înţeleg bine. Voi nu mi-aţi destăinuit că tot timpul nu faceţi altceva decît să căutaţi o dramă, tot aşa cum strîngătorii de petice — cu tot respectul pe care vi-l port — scotocesc prin gunoaie. Sînteţi doi tineri simpatici... dar care lăsaţi hîrtii prin buzunarele redingotelor voastre.

— Aţi găsit scheme, însemnări ? întrerupse Étienne.

— Scrisori ?... adăugă Maurice, pălind uşor.

— Vă asigur că n-am găsit acţiuni ale Băncii Franţei. Dacă ar fi aşa, v-aş spune-o categoric şi am împărţi între noi, căci ce e vîndut e vîndut, nu-i aşa ? Eu am plătit cele două redingote cu căptuşeală cu tot. Dar îmi place tinereţea. Poftim, domnule Schwartz, corespondenţa dumitale.

Îi întinse o scrisoare împăturită lui Maurice, care se schimbă la faţă.

— Nu am citit-o, reîncepu domnul Bruneau cu un fel de demnitate, dar cunosc scrisul.

— Domnule, vă mulţumesc, spuse Maurice cu un aer jenat.

— Nu aveţi pentru ce, între vecini... Cît despre domnul Roland, iată : două contra-mărci şi o recipisă de la Muntele de Pietate.

Étienne le luă şi făcu o reverenţă adîncă, spunînd :

— Vecine, nu trebuia să vă deranjaţi.

— Oare o cunoaşteţi bine pe această domnişoară Sarah ? întrebă încet domnul Bruneau.

— Cum adică ?

— Vedeţi recipisa : un ceas de femeie, pe numele domnişoarei Sarah Jacov.

— O întîmplare !... bîlbîi Étienne.

— Eu nu sînt tutorele dumitale, domnule Roland, dar l-am cunoscut cîndva pe tatăl dumitale, care este un om respectabil... şi am văzut tineri foarte drăguţi pe care legături condamnabile îi duceau acolo unde ei nu voiau să ajungă.

Étienne spuse la rîndul lui foarte rece :

— Vă mulţumesc, domnule.

— Nu aveţi pentru ce... la dispoziţia voastră. Rămîne de ştiut cum am aflat că sînteţi autori dramatici. Nu e prea complicat. Locuiesc într-o cameră de unde se aude trei sferturi din ceea ce vorbiţi...

— Vom schimba locuinţa ! exclamară într-un glas cei doi prieteni.

— Şi cele două scadenţe ?

— Ştiţi şi... ?

— Ştiu aproape tot. Cînd nu lucraţi la Sophie, Édouard şi Olympe Verdier, vorbiţi despre micile voastre încurcături. Eu, cel puţin, nu contez prea mult în socotelile voastre. Domnul Michel este curat ca lacrima, dar cînd pleci atît de dimineaţă şi te întorci atît de tîrziu... Asta nu aduce prea mari venituri, nu. Ia să vedem : cît mi-aţi oferi, înţeleg din drepturile voastre de autor, dacă eu v-aş aduce o intrigă gata făcută pentru teatrul „Ambigue" ?

— Nimic, răspunse Maurice, noi ne facem singuri piesele.

— Piesele voastre ! repetă domnul Bruneau. Aveţi multe de acest fel în depozit ?

— Nu voi permite unui om ca dumneata... începu frumosul blond, care avea motive personale de a-şi pierde răbdarea.

— Sînt un om ca toată lumea, lăsaţi, întrerupse domnul Bruneau la rîndul său cu o blîndeţe atît de desăvîrşită, încît Maurice rămase cu vorba tăiată.

Étienne îi şopti totuşi :

— Vezi bine că e prost ca o gîscă ! Nu cumva ai de gînd să te înfurii ? Ăştia sînt cei care au idei în afară de faptul că, aşa cum singur o spune, ideile se mai găsesc prin buzunarele hainelor vechi.

Domnul Bruneau se uită iar la ceas.

— Douăzeci de ani... şi douăzeci şi doi de ani... murmură el. Ori ai inimă bună la vîrsta asta, ori niciodată !

Era pentru a doua oară că vorbea astfel. Cei doi prieteni ai noştri auziseră perfect. Ciudăţenia situaţiei îi cucerea ; Maurice devenea curios şi Étienne imagina îngrijorări nedefinite.

— Domnule Bruneau, spuse el privindu-l fix, dumneavoastră nu ați venit aici ca să ne spuneți baliverne, dedesubt trebuie să fie ceva serios.

— Totul e serios, răspunse negustorul de haine, fără să piardă nimic din liniștea lui flegmatică : deasupra și dedesubt. Adineauri eram trei în camera de alături, eu, care veneam pentru ceea ce veți vedea, și acei doi bieți băieți. Ah ! caraghioase făpturi ! Am intrat toți trei pe bijbiite, eu însă văzindu-i, pentru că mă uit atent pe unde pun piciorul, ei nevăzîndu-mă. Am crezut că aveau intenții rele : sînt niște bieți necăjiți. Uite, tot îmi vine să rîd de povestea asta ! Ei aveau intenții bune ! Voiau pur și simplu să înjunghie pe cineva în locul vostru, ca să nu stea fără să facă nimic. Să nu vă încredeți în aceste tipuri de comici în drama voastră. Prea e parizian : Parisul nu crede în ei.

De notat că domnul Bruneau nu rîdea absolut deloc.

— Tinerii mei domni, reluă el, așa cum am picat din senin în camera voastră de autori dramatici începători, care vă frămîntați mintea, eu aș putea să joc un personaj straniu spunîndu-vă : „Iată-mă, cunosc drama voastră pe dinafară ; drama pe care nu ați închegat-o încă, o știu de la prolog pînă la deznodămînt. Vreți să v-o povestesc ?"

— De fapt, zise Étienne, este original.

Maurice tăcea.

— În drama aceea, continuă domnul Bruneau, pe al cărui obraz nemișcat se văzu un vag surîs, poate am și eu un rol... voi la fel, fără să bănuiți... Ah ! este o dramă cum puține se văd. Înțelegeți ? Eu îi cunosc pe toți ceilalți eroi, colegii noștri, și pe doamnele eroine de asemenea. Îl cunosc pe contele Verdier și pe soția lui, îl cunosc pe Édouard, o cunosc pe Sophie.

Vorbind, el își plimba privirea de gheață pe ușa care servea drept tablă de scris.

— O cunosc pe Alba, scumpa copilă, continuă el ; îl cunosc pe domnul Médoc, acest mare rol de distincție ; o cunosc pe marchiza Gitana...

— Și Haina-Neagră ? îl întrerupse cu glas abia șoptit Maurice, care își ascundea curiozitatea crescîndă sub o mască ironică.

— Mélingue vă va ține în șah ! răspunse domnul Bruneau în amator. Apoi, nemaiuitîndu-se la tablă, spuse : Mai cunosc și alți oarecare domni și oarecare alte doamne care sînt vîrîte pînă-n gît în povestea asta. Am povești... o grămadă ! Vreți să știți ce fac marionetele voastre în momentul acesta ?

— Ce face Alba ? întrebă Maurice prostește.

— Danseazä, räspunse negustorul de haine. Contele Verdier a venit la Paris intr-un cupeu, contesa Verdier in caleaşca ei, şi marchiza Gitana stă la căpătîiul unui muribund.

— Gitana este o eroină rea sau bună ? întrebă Étienne.

— Va trebui ca tocmai spectatorul să-şi pună această întrebare, răspunse domnul Bruneau, pentru ca drama voastră să prindă la public.

— Şi Sophie ce face ?

— Plînge. Ea nu ştie că bogăţia şi fericirea bat la uşa sărăcăcioasei ei odăiţe.

— Oh, oh ! exclamară cei doi tineri.

— Eu vă asigur că este palpitant de interesant ! zise domnul Bruneau, care sublinie cu un sarcasm ponderat ultimele cuvinte.

— Altfel spus, dumneavoastră sînteţi vrăjitor ? zise Étienne neîncrezător.

— Nu, nu mai există vrăjitori. Eu sînt mai mult decît un vrăjitor : vrăjitorii ghiceau poveştile : pe cînd eu le ştiu la perfecţie.

— Şi Olympe ? ce caută la Paris ?

— E pe cale de a se pierde.

— Şi soţul ei ?

— Othello milionar îi comandă lui Jago o dublură a cheii de la biroul de scris al Desdemonei.

— Şi Michel ?

— Édouard vrei să spui ?

— Da, Édouard. O iubeşte oare pe Olympe Verdier ?

Maurice pusese această întrebare. Domnul Bruneau răspunse :

— Nu este ea destul de frumoasă pentru asta ?

Pentru prima dată o vagă emoţie îi tulbură glasul. Îşi abătu privirea, îşi scoase din buzunar ceasul, ca să nu-şi piardă cumpătul, şi tuşi sec.

Probabil tusea îi urcase în obraji o uşoară şi trecătoare roşeaţă. Abia observată, de îndată nu se mai văzu ; şi la fel cum nimic nu arată locul unde o piatră căzută în apa unui lac stîrnise mai înainte cercuri concentrice, tot aşa pe figura imobilă şi greoaie a domnului Bruneau nu rămăsese nici o urmă din trecătoarea emoţie.

— Este un tînăr frumos, spuse el cu un ton abătut. Dar la începutul drumului care duce spre ocnă nu există bornă indicatoare.

Aceste cuvinte îi făcură şi pe Étienne şi pe Maurice să tresară.

— Domnule, zise micul blond cu hotărîre, să ne spuneţi cine sînteţi !

Domnul Bruneau, lustruindu-şi atent geamul ceasului pe genunchi, consultă cadranul cu un aer distrat.

— Tinerii mei prieteni, le răspunse el cu blîndețe, nu m-ați vedea aici dacă nu aș socoti că mai e timp să se pună o barieră de-a curmezișul drumului său... cu al vostru. Este un tînăr frumos. Înainte să ne despărțim în astă seară, vom vorbi din nou despre el. Cît despre mine, nu am ajuns încă la prologul dramei voastre, iar unele enigme nu își arată dezlegarea decît în apropierea deznodămîntului. Răbdare deci. Ora și-a văzut de drum, în timp ce noi am flecărit ; de aici înainte, timpul ne grăbește. Să atacăm deci motivul vizitei mele. Ați luat cunoștință de asta ?

Arăta cu degetul spre broșura de pe masă, tipărită pe hîrtie proastă, care purta titlul : *Proces curios, André Maynotte sau Mănușa vicleană. Furtul casei de bani Bancelle (din Caen), iunie 1825.*

— De un sfert de oră mă tot gîndesc că dumneavoastră sînteți expeditorul acestui pachet, mormăi Maurice.

Étienne își apropie scaunul.

Orice-am spune, Étienne și chiar Maurice arătau un interes crescînd acestei scene bizare. Convorbirea, trebuie să înțelegem, se urnea în așa fel încît să prezinte una din acele șarade îndrăznețe care fac deliciul autorilor dramatici. Presupunînd că povestea misterioasei mănuși ar fi un prolog, prin ce legătură ar ajunge aceste premize imaginare la complicata acțiune căreia tinerii noștri prieteni îi simțeau în mod vag rotițele funcționînd în jurul lor ?

Acest normand cu înfățișarea burgheză lua pentru ei din ce în ce mai mult proporții uriașe.

Și îndărătul masivității domoale a măștii lui, acea altă fizionomie despre care am vorbit, acel al doilea înveliș, acel caracter ascuns de îndrăzneală viguroasă și de inteligență neîndurătoare ieșeau încet la iveală...

XX

O GRĂMADĂ DE POVEȘTI

Domnul Bruneau luase în mînă broșura. Îi citi visător naivul titlu. Apoi se reculese și, cu mîna lui robustă, își apăsă fruntea, ca și cum și-ar fi exprimat gîndul.

— Există aici un punct de plecare surprinzător, sfîșietor de adevărat, ceea ce nu strică deloc, zise el laconic. Aceasta este istorie, cu toate că nu e scrisă fără abilitate, căci autorul, pentru a o scrie, a plecat de la același punct de vedere al judecătorilor.

Fiţi liniştit, domnule Roland, nu spun nimic împotriva tatălui dumitale.

— Oh, răspunse Étienne, nu vă jenaţi. Doar despre piesa noastră era vorba...

— Eu îl consider pe tatăl dumitale un magistrat demn şi sînt întru totul de acord că al dumitale, domnule Schwartz, şi-a făcut datoria.

— Nu v-aş sfătui să spuneţi altfel, îl întrerupse Maurice. Normandul se înclină cu gravitate.

— Ceea ce nu-l împiedică, reluă el ridicînd vocea fără voia lui, ca acel André Maynotte să fie nevinovat şi să aveţi în el un rol de primă mărime, un rol cît coloana Vendôme. Fiţi atenţi! Drama nu aşteaptă reprezentaţia; ea se joacă; noi o jucăm, iar eu sînt aici mai ales pentru ca voi să ştiţi la timpul şi locul potrivit ce trebuie ştiut ca să nu greşiţi intrările. Mă urmăriţi?

— Vă urmărim! răspunseră tinerii, la fel de atenţi amîndoi.

— Un fapt care le-a făcut un deserviciu, atît lui André Maynotte, cît şi soţiei lui, atunci, la proces, începu domnul Bruneau, a fost situaţia lor de străini; căci aproape peste tot în Franţa, corsicanii sînt priviţi ca nişte străini. Iată pentru ce frumoasa Julie şi soţul ei, originari amîndoi din Corsica, îşi părăsiseră patria:

Acolo, mai departe de Sartène, există o frumoasă regiune de tîlhari; vreau să spun ca decor, căci, în realitate, cei mai perfecţi bandiţi din lume ar găsi acolo puţine ocazii de a-şi exercita profesiunea. Călătorii sînt rari, iar ceea ce numim noi „case înstărite", încă şi mai rare. Există totuşi o poveste care plasează misterioasa capitală a brigandajului european în împrejurimile vechiului castel al conţilor Bozzo.

De pe vremea primului Paoli, un conte Bozzo ar fi capturat pă pămînturile lui, punînd să fie spînzurat, pe grecul Nicolas Patropoli, ale cărui isprăvi sîngeroase îi înspăimîntase pe locuitorii provinciei italiene Romagna şi care se făcuse vestit în întregul Univers sub numele de Fra-Diavolo. Veţi afla că acest nume se transmitea din generaţie în generaţie, ca acela de faraon în Egipt: au existat zece Fra-Diavolo. Nicolas Patropoli se afla atunci în Corsica pur şi simplu pentru a se reface, în mănăstirea Mîntuirii. Aici îl îngrijea un medic priceput. Se poate ca acest colţ sălbatic de pămînt, dacă nu servea drept cartier general, să fi fost cel puţin un loc de refugiu pentru francmasonii crimei. Veţi aprecia.

Eu pot să vă afirm doar că vechea legendă a unei mănăstiri locuite de bandiţi, deghizaţi în călugări, era o realitate în Corsica la sfîrşitul secolului trecut. Amintirea acelor puternici călugări din mănăstirea Mîntuirii este încă foarte vie în împrejurimile oraşului

Sartène şi mulţi oameni au văzut meterezele întunecatelor ziduri, îndărătul cărora se ascundea o veşnică orgie. Mănăstirea Mîntuirii exista, în 1802, la liziera întinselor păduri de castani care mărginesc mărăcinişurile. Tot un conte Bozzo a fost cel care a dărîmat acest bîrlog în primii ani ai Imperiului.

Ultimul Fra-Diavolo, tată al acelor *Veste-Nere* din Italia şi superior al mănăstirii Mîntuirii, luptase cu oaste împotriva francezilor. El se numea Michele Pozza, după unii, Bozzo, după alţii, şi a fost spînzurat, se spune, la Neapole, în 1806.

Acest Michele Bozzo, ultim şef al călugărilor briganzi, şi contele Bozzo care a distrus mănăstirea, erau oare rude? Nu se ştie.

Conţii Bozzo, aşa cum se vede deseori în ţările primitive, erau căpeteniile unei numeroase familii, în care existau mai mulţi săraci decît seniori bogaţi. Am observat un lucru asemănător în Scoţia, unde o întreagă seminţie poartă acelaşi nume. Sub Restauraţie, principalele căpetenii ale rasei sau ale clanului, cum s-ar spune în Anglia, se împrăştiaseră. Nu mai rămăsese decît ramura Bozzo-Corona, din Bastia şi neamul Sebastian-Reni, stabilit în împrejurimile oraşului Sartène. Sebastian-Reni, purta titlul de cavaler. Trăia la castel cu soţia sa, care era franţuzoaică. Clanul îl recunoştea pe el drept şef, şi cînd avu o fiică, însuşi episcopul din Ajaccio veni să o ţină deasupra cristelniţei. O botezară cu numele Giovanna-Maria.

Din toată mănăstirea Mîntuirii nu mai exista decît un turn pe jumătate ruinat. De acest turn se rezema o casă modernă, înconjurată de sumbre ruine. Din cînd în cînd, un bărbat venea să locuiască aici. Era bogat şi risipea bani în toată regiunea. Nu era un străin; purta numele Bozzo. Soţia sa, care murise cu mult timp înainte, era o Reni; fiica şi ginerele, tot un Reni, locuiau în clădirile anexe ale castelului. Şi, totuşi, în ciuda acestor uniri prin căsătorie, o atmosferă misterioasă îl învăluia pe acest om, căruia i se spunea Tatăl sau Tatăl-Tuturor.

În lungile şi frecventele sale absenţe, nimeni nu ştia unde se ducea.

Anul 1818 se dovedeşte la Paris fecund în atentate împotriva persoanelor şi proprietăţilor. Într-atîta, încît aceste acte criminale fură atribuite unui partid politic care ar fi încercat astfel să discrediteze guvernul la putere atunci. În plină prosperitate fără precedent, spaima şi panica puseseră stăpînire pe toate straturile sociale. Gogoriţa aceasta purta un nume de care se mai auzise în împrejurări asemănătoare sub Imperiu şi chiar, spuneau bătrînii înainte de revoluţie; i se spunea Haina-Neagră.

Persoanele cu judecată aveau tot dreptul să nu creadă în existenţa acestui bandit legendar, căci pentru fiecare crimă comisă fusese pronunţată o condamnare, iar dacă ceva ar fi trebuit să-i mire pe aceşti oameni, ar fi fost poate nemaipomenita exactitate a bilanţului judiciar care a putut să plaseze, fără nici o excepţie, vinovatul pedepsit în faţa fiecărui act criminal săvîrşit.

Îl cunoaşteţi pe colonelul Bozzo-Corona, care se apropie de vîrsta de o sută de ani...

— El e Haina-Neagră ? întrebă Étienne rîzînd, sau e Fra-Diavolo inviat ?

— Lasă-l să vorbească ! spuse Maurice sever.

Domnul Bruneau îi făcu un semn amical de aprobare.

— Colonelul Bozzo, continuă el fără să ţină seama de întrebarea lui Étienne, este muribund de cîteva zile. Domnul baron Schwartz va pierde în el un client bogat, şi, în schimb, contesa Corona va avea o moştenire considerabilă.

Vă vorbesc despre el fiindcă în vremea aceea i s-a întîmplat o aventură din cele mai romantice. Cu toate că era în vîrstă, ducea viaţa unui băiat tînăr şi pe picior mare. Era mai ales mare amator de jocuri de noroc. Junele nostru prim, Edouard, este şi el, ştiaţi, nu-i aşa ? Dar vom vorbi şi despre el...

O mulţime de oameni spuneau, totuşi, că viaţa de plăceri a colonelului nu era decît o mască în dosul căreia se ascundeau eforturile unui conspirator.

Ultima partidă a colonelului a rămas de pomină ; a pierdut şapte mii de ludovici pe o carte. Trebuia, desigur, ca averea lui să fie enormă, din moment ce pierdea sume mari fără să se enerveze, şi niciodată nu şi-a făcut creditorii să aştepte plata unei astfel de datorii de onoare.

Nu i se cunoştea vreo avere în Franţa. El vorbea despre bunuri considerabile pe care le-ar avea în Corsica. După ultima lui pierdere, a plecat din Paris pe neaşteptate, şi cel care cîştigase l-a urmat. Era vorba să vîndă domeniul său din Corsica pentru a plăti cei şapte mii de ludovici ; aşa ştia lumea ; dar cîştigătorul celor şapte mii de ludovici, entuziasmat de moşie, şi, fără îndoială, trădat la rîndul lui de cărţile de joc, ceru de la Paris poliţe după poliţe şi sfîrşi prin a muri în Corsica sau altundeva. Era un flăcău tomnatic. Atît.

Numai că Parisul se linişti deodată. Acel flăcău tomnatic putea fi deci autorul tuturor fărădelegilor care mîhneau Capitala. Orice ar fi fost, în curînd nu se mai făcură atîtea ironii la adresa naivilor care credeau în Haina-Neagră.

Haina-Neagră se mutase la Londra ! Londra nu mai îndrăznea acum să iasă seara, în ciuda celor trei poliţii ale ei. Londra traduses

cuvintele pariziene: îi era teamă de *Black-Coat*. Şi Londra avea dreptate, căci *Black-Coat* sau Haina-Neagră o brutaliza straşnic. Cele trei poliţii îşi pierdeau capul.

Cam în acelaşi timp, colonelul Bozzo veni să se stabilească la Londra, unde se pomeni deodată înconjurat de oameni care îi lăudau poziţia socială şi averea; mai ales marele domeniu din Corsica. Rumorile politice începură numaidecît să circule.

El trăia singur şi ducea o existenţă de burlac. Cina la club. În casa lui nu avea alt personal decît o jupîneasă italiancă şi un tînăr secretar francez, un fel de valet cultivat, foarte inteligent. Micul secretar avea poate şi el un nume ca toată lumea, dar stăpînul lui, care îl luase de la Paris dintr-un atelier de lăcătuşerie ca să-l formeze pentru aceste funcţii de casă mare, îi dăduse una din acele porecle duble în breasla de calfă, numindu-l Toulonnais-l'Amitié.

La Londra, Haina-Neagră sau *Black-Coat*, cu acoliţii lui, îi preocupară pe toţi gură-cască timp de un sezon. Fărădelegile atribuite bandei fură numeroase şi originale. Numai că oamenii rezonabili, avînd ceva cunoştinţe în materie de drept, nu şovăiră să nege existenţa misteriosului şef al hoţilor: fiecare crimă, efectiv, aici ca şi la Paris, se solda în faţa justiţiei cu o condamnare.

La ce bun atunci să mai cercetezi? Haina-Neagră era un surplus, şi dacă din întîmplare l-ar fi arestat, legea nu avea nimic ce să revendice de la el!

Astfel vorbeau cumpătaţii, dar cumpătarea are ca oare bun-simţ? Nebunii credeau fără şovăire în Haina-Neagră: un dublu vampir, un monstru care ucidea de două ori, întîi cu pumnalul, apoi cu eşafodul...

Şi colonelul nostru îşi pierdea banii cu eleganţă, după cum îi era obiceiul.

Oamenii care au ceva de ascuns îşi schimbă numele. Colonelul nici nu se gîndea: la Paris, la Londra, oriunde, el era colonelul Bozzo. La club fusese agitaţie, că nu se ştia cine e şi de unde venea; cei mai răi de gură se întrebară unii pe alţii mai de una, mai de alta, dar gentilomul francez fusese totuşi prezentat după toate canoanele şi mai ştia să şi piardă.

Partenerul lui obişnuit era John Mason, un fiu de nabab, al cărui tată cîştigase milioane corupînd chinezii. Despre acest Mason se spunea că ar fi avut o sută cincizeci de mii de lire venit, ceea ce însemna două milioane şapte sute cincizeci de mii de franci. De-abia se însurase cu o artistă şi se şi căia, după obicei.

Într-o dimineaţă el plecă în compania colonelului cu un vas care naviga spre Italia... Iată zvonul care circulă la Londra în această privinţă:

John Mason, ipohondru, chiar puţin bolnav de plămini, voia să cumpere în sudul Europei o reşedinţă pentru iarnă. Or, moştenirea colonelului era tocmai pe măsură să-i satisfacă acest capriciu, deoarece averea lui îşi începea hotarul la munte şi se intîlnea cu marea trecînd peste păduri vaste. După spusele celor de la club, colonelul nu mai poseda decît această moşie, dar mai adăugau că cei doi tovarăşi de călătorie o să joace neîntîrziat o partidă formidabilă de table, a cărei miză va fi chiar acest domeniu.

Colonelul nu mai reapăru la Londra, unde legenda Hainelor-Negre începu să fie uitată din ce în ce, rămînînd pînă la urmă doar o poveste de adormit copiii.

În nici o capitală europeană nu se mai pronunţa la vremea aceea numele Haina-Neagră, care strălucea totuşi undeva, în mitologia tîlharilor, aşa cum străluceau numele lui Cartouche, Mandrin, sau Schinderhannes. Dintr-o dată, către anul 1821, ziarele îl readuseră la viaţă. Haina-Neagră se afla arestat în închisoarea din Caen, pentru uciderea unei englezoaice, fosta artistă Sara Butler, văduva lui John Mason.

John Mason murise deci ? Eu nu vă spun tot, tinerii mei domni, dar dacă vreţi informaţii mai ample, există un om, un om cinstit, care şi-a petrecut 15 ani din viaţă cu poliţiştii şi cu hoţii...

Domnul Bruneau se opri aici să-şi recapete suflul ; era nespus de palid şi broboane mari de sudoare se vedeau pe la tîmple.

Étienne şi Maurice ascultau cu o curiozitate crescîndă această poveste care părea anume calculată ca să le stîrnească interesul, plimbînd-o departe de punctul iniţial de plecare. Fiecare din ei se afla, desigur, la sute de leghe depărtare de judecătorul de instrucţie şi comisarul de poliţie din Caen şi la tot atîtea sute de leghe de André Maynotte, gravorul viclenei mănuşi.

Maurice întrebă.

— Omul acela despre care vorbiţi sînteţi chiar dumneavoastră ?

Domnul Bruneau îl pironi cu o privire stranie, metalică şi tristă, dincolo de care poate mocnea focul incendiar.

— V-aţi uitat vreodată de aproape la acel nenorocit care locuieşte aici, lîngă voi ?... Trei-Labe, cum i se spune ? întrebă încet domnul Bruneau.

După care tăcu iar.

— Ei bine ? intre Étienne, căutîndu-şi mereu drama lui, cu tenacitatea unui cîine care adulmecă pe urma vînatului. Ce e cu Trei-Labe ?

Normandul nu răspunse.

— John Mason era mort de-a binelea, reluă domnul Bruneau brusc. O poveste curioasă. Eu știu o mulțime de povești din acestea ! Ah, ah ! Parisul și Londra nu mai auzeau vorbindu-se de Haina-Neagră. Cred și eu ! Nu poți să fii peste tot. Haina-Neagră călătorea. Și micul secretar al colonelului, Toulonnais-l'Amitié, crescuse cu timpul ; era aproape un bărbat.

John Mason murise de-a binelea. Timp de un an notarul lui din Londra făcuse să-i parvină în Corsica sume fantastice, fiindcă el stătea în Corsica și își data scrisorile din Sartène.

Ce făcea el la Sartène ? Cu siguranță că nimeni n-a știut vreodată. Juca fără îndoială domeniul. Partida dura, dura... Norocul se întorsese. Mason pierdea, din moment ce el cerea mereu fonduri. Artista, soția lui Mason, se temu să nu fie ruinată. Plecă într-o bună zi de la Londra și veni în Corsica, să vegheze asupra soțului și asupra părții ei de avere.

Cînd un nenorocit este prizonier, poate fi făcut să scrie și să semneze orice, nu-i așa ? Pe bulevard e cunoscut bine acest lucru. Eu cred că John Mason nu mai juca de multă vreme. Cînd soția lui veni să-l întîlnească, ce s-o fi petrecut, nimeni nu știe, fapt este însă că printr-o scrisoare îi anunța notarului din Londra moartea soțului său și îi cerea la rîndul ei bani, mereu bani.

Haina-Neagră a manevrat la viața lui mai mult aur decît ar trebui ca să cumperi tot Parisul.

Dar el are în jur o armată, și aceasta costă scump.

Notarul lui John Mason primi o ultimă scrisoare de la văduvă. Aceasta nu semăna deloc cu celelalte și conținea doar cîteva rînduri, în care îi anunța evadarea ei miraculoasă. Vedeți bine că era o închisoare ! Doamna Mason nu dădea, de altfel, nici un amănunt ; se limitase doar să spună că avea să se adreseze justiției.

Fiindu-i teamă de mare, întreprinse călătoria spre Calais de-a curmezișul Franței. A fost asasinată într-un bar din Caen.

Pentru ce Caen ? Nu era în drumul ei...

Asasinul a fost arestat.

Haină-Neagră a fost pentru prima și ultima oară în viața lui arestat. Era oare chiar Haina-Neagră ? Așa se vorbea în închisoarea din Caen ; și chiar din fosta lui celulă — cinci sau șase ani mai tîrziu, — a evadat André Maynotte printr-o fereastră ale cărei gratii fuseseră tăiate încă de pe vremea cînd stătuse închis aici Haina-Neagră.

Toulonnais-l'Amitié o pornise în urmărirea actriței. Stăpînul său, colonelul, îl secundase. Mult timp după aceea, într-o noapte întunecată, se întorseseră amîndoi în Corsica, împreună cu un străin care, fără îndoială luă în primire camera de culcare a lui Mason.

Scrisorile pe care le punea acum l'Amitié la poșta din Sartène erau adresate la Berlin. Căci din Berlin lipsea un bogat bancher evreu. Sosiră mulți bani prusieni la Sartène. Apoi șeful făcu o călătorie în Australia, și încă una în Rusia. Avea loc destul în pivnițele mănăstirii Mîntuirii. Cei care îi însoțeau la întoarcere pe Tatăl-Tuturor și pe Toulonnais-l'Amitié intrau acolo și nu mai ieșeau... În 1821, Toulonnais-l'Amitié se făcuse un bărbat zdravăn și frumos, om de viață, îndrăzneț, insolent, îndrăgostit de toate femeile și omorîndu-și timpul cum putea. Sînteți mulțumiți, sper, că v-am arătat dintr-o dată dedesubturile jocului; cei din vecinătatea orașului Sartène erau departe de a ști atît de multe lucruri cîte știți voi acum de la mine. Ideile politice care au generat revoluția din 1830 se nășteau atunci în întreaga Europă, iar suflul societăților secrete din Italia pătrundea pînă în acest colț retras. Pentru toți cei care căutau explicații, Tatăl-Tuturor era un misionar al carbonarismului [1].

Ceea ce se dovedea era ura lui împotriva lui Sebastian-Reni, a conților Bozzo, așa-zisul șef al clanului, care rămînea însă devotat Burbonilor. Sebastian-Reni muri la castel, în acel an 1821, iar văduva lui, o femeie pioasă, nu putea întîrzia să-l urmeze, fiindcă medicii o condamnaseră și pe ea. Tînăra lor fiică, blîndă și de o frumusețe îngerească, numai grație și bunătate, fusese nevoită să părăsească mănăstirea din Sartène, unde își făcea studiile și educația, pentru a-și îngriji părinții.

Giovanna-Maria Reni urma să împlinească pe atunci șaisprezece ani. Mătușa ei, superioara Bernardinelor din Sartène, o crescuse ca o nobilă doamnă, așa cum trebuia să fie. Ea fusese destinată unuia din verii ei din Bastia, unul dintre tinerii de frunte din insulă. Într-o seară, pe cînd se întorcea de la biserică, fu atacată, nu departe de ruine, de acel necopt donjuan, Toulonnais-l'Amitié. Omul acesta nu respecta nimic. Un băiat din oraș, de meserie armurier-gravor, îi sări fetei în ajutor și îl bătu pe agresor. Giovanna-Maria nu îl uită pe tînăr. Toulonnais-l Amitié nu îl uită nici el.

Salutați, domnilor autori dramatici! Eroii voștri intră în scenă. Armurierul-gravor din Sartène se numea André Maynotte, și Giovanna-Maria, acel înger frumos, este contesa voastră Olympe Verdier.

---

[1] Carbonarismul, nume dat unei societăți politice secrete, formată în secolul al XIX-lea în Italia, pentru triumful ideilor liberale.

XXI

SECRETUL PIESEI DE TEATRU

Cînd domnul Bruneau pronunțase numele Giovannei-Maria, ochii îi străluciseră neobișnuit, ca în urma unui șoc.

Maurice asculta, nemaicăutind în această povestire, parcă voit încurcată, acțiunea unei drame, ci succesiunea faptelor, atît de asemănătoare cu realitatea care îl înconjura. Sprincenele îi dădeau un aer mai bărbătesc. Nu ar fi putut spune că pricepea tot, dar intuise destul, și domnul Bruneau, simțind că între ei se stabilise o înțelegere, i se adresa de preferință lui.

Étienne, credincios piesei, căuta intriga. Se lăsase furat de hățișul acestei povestiri confuze, ascultind cu o spaimă voluptuoasă. Își lua notițe de neînțeles. Teribila siluetă a Hainei-Negre domina întreaga atmosferă sumbră. Își imagina un act al piesei petrecîndu-se în pivnița de sub ruinele mănăstirii. Actrița, soția lui Mason, va juca oare mai tîrziu vreun rol ? Aici era cheia.

Dar, la dracu ! la ce bun să te încurci cu preliminarii de acestea ? Numai afacerea Maynotte, ieșind din dramaticele încurcături, promitea vreo trei-patru duzini de tablouri, la alegere.

Domnul Bruneau continuă :

— Țin să vă spun acuma, ca nu cumva să uit, că pentru uciderea lui John Mason, la Londra a fost spînzurat un om. La Berlin, un cap s-a rostogolit în coșul ghilotinei pentru dispariția bancherului evreu. Mortul de la Viena și cel de la Petersburg au fost și ei răzbunați de eșafod. Haina-Neagră și legea și-au făcut datoria. Socotelile bune fac prietenii buni ! Acest André Maynotte era orfan de tată și de mamă. Nici ambiția, nici inteligența poate nu țînteau dincolo de situația lui socială, dar întîlnirea cu Giovanna îi transformă sufletul. Înțelese atunci ce însemna adevărata fericire. Iubea. Cu atît mai bine sau cu atît mai rău pentru voi, tinerii mei maeștri, dacă acest sentiment vă spune totul...

— V-a tremurat vocea cînd i-ați pronunțat numele, zise Maurice cu destul interes.

— Pentru că inima mea sîngerează, răspunse normandul, recăpătîndu-și calmul cu un vizibil efort. Care om nu are o amintire ? Eu am suflet... André Maynotte și-a părăsit atelierul ; alerga să-și găsească inima pe care și-o pierduse. Petrecea zile și nopți dînd tîrcoale zidurilor întunecate care îl despărțeau de comoara lui iubită.

— Și Giovanna-Maria știa ?

— Toate fetele care sînt iubite știu. Chiar în seara în care murea mama Giovannei, Toulonnais-l'-Amitié plănuise să o răpească. André Maynotte nu știa nimic, dar era foarte neliniștit. În loc să se întoarcă la el acasă, rătăcea visător pe la liziera pădurii de mirt. Se făcuse noapte și toate zgomotele parcă le înghițise pădurea. Deodată un pas ușor lipăi în praful potecii, și André auzi o voce de fetiță care îl striga pe nume.

„Pe aici, răsfățato", îi spuse André ; căci o recunoscuse în semiîntuneric pe Fanchette, nepoata Tatălui-Tuturor. O făptură ciudată, care era tot sufletul bunicului ei și despre care cei din regiune spuneau că va fi mai bogată decît o regină.

Copila sări pe sub pomi și veni să se arunce gîfîind în brațele lui André.

„Noaptea nu mă sperie, spuse fetița, dar secretarul bunicului meu este un bandit. Dacă m-a urmărit, are să mă omoare !"

Îi făcu un semn să tacă și ciuli urechea. Totul părea pustiu în jurul lor. André o întrebă :

„Dar de ce te urmărește Toulonnais, fetițo ?"

„Pentru că Giovanna m-a trimis la tine."

„Giovanna ?!" se miră André, simțind că i se înmoaie picioarele.

El își simțea tot sufletul plin de dragoste.

„Uite că tremuri, spuse copila, cum tremura și ea cînd mi-a vorbit de tine. Dar ascultă : Toulonnais-l'Amitié este un bandit ; îl disprețuiesc ; inspiră teamă și tatălui și mamei mele, cu toate că sînt copiii Stăpînului. În seara asta se plimba prin castel, chiar în coridorul care duce la camera moartei. Tu ai văzut vreodată morți ? Eu aș fi vrut să văd moarta și mă învîrteam și eu pe acolo. Așa l-am auzit pe l'Amitié spunîndu-i cameristei : «Am să-ți dau zece napoleoni...» și îi strîngea tare brațul ; camerista plîngea. Am auzit apoi că i-a mai spus : «Caii au să aștepte la jumătate de drum de ruine..» Camerista a răspuns : «Dar diaconul care păzește camera mortuară...» Atunci l'Amitié a început să rîdă și i-a spus : «I s-au astupat urechile și ochii cu ducați...» Și a adăugat : «Mîine se va întoarce la mănăstire, va fi prea tîrziu : o vreau în noaptea asta».

André rămăsese încremenit.

„Ai înțeles ? l-a întrebat copila, ai cărei ochi inteligenți și adînci ca niște ochi de femeie străluceau în întuneric.

„Desigur, i-a răspuns André, înțeleg."

„Atunci, a continuat mica Fanchette, camerista a spus un da, foarte încet, și l'Amitié a sărutat-o.. Ah, era să uit ceva : cei zece napoleoni sînt pentru ca să-i dea Giovannei un ceai care să o adoarmă. Trebuie să o ia la ora două noaptea, pentru că luna stă pe cer pînă la ora unu... Știi ce-și spun între ei, ca să se recunoască,

cei care nu sint de pe aici și care vin să ceară bani bunicului ?"
„Nu, nu știu."
„Ei spun așa : *Se va lumina de ziuă miine ?* I-am auzit de sute de ori. Asta te va ajuta să intri la castel dacă e poarta inchisă. Dar uite că mă zăpăcesc, și nu e bine, căci ar fi trebuit să fiu inapoi. Nu ți-am mai spus că am alergat la Giovanna de indată ce l'Amitié și camerista n-au mai fost in coridor. Și i-am spus tot. Nu am putut să văd moartea, pentru că era cu un cearceaf mare alb pe față și pe cearceaf un crucifix mare negru... Giovanna e foarte frumoasă. Am să fiu și eu frumoasă cind am să mă fac mare. I-am spus tot ; ea s-a făcut palidă, parcă era de ceară. L-a pomenit pe Dumnezeu, pe Sfinta Fecioară și apoi pe tine. I-am spus : «Eu il cunosc și știu unde este in fiecare seară». Atunci ea m-a trimis și, uite, aceasta este din partea ei."
Și Fanchette puse in miinile lui André o cutie de bijuterii și o pungă.
„E tot ce are !" mai spuse Fanchette inainte ca tinărul armurier să-și fi putut exprima in vreun fel uimirea.
Nu aș ști să vă repet cuvintele copilărești, naive, fermecătoare, cu ajutorul cărora Fanchette il făcu pe André să ințeleagă că ceea ce ii trimisese nu era o recompensă, ci chiar zestrea, sărmana zestre incredințată logodnicului ei de către logodnică. Lui André i se păru că are cel mai minunat din toate darurile lumii.
Fanchette termină astfel :
„Trebuie să vii inainte de ora două și să-ți amintești bine totul. Adio ! Au să mă certe."
Și se repezi, ușoară ca o căprioară, pierzindu-se in intuneric. André rămase mult timp nemișcat in acel loc. Ideea că totul era un vis ii revenea in fiece clipă, dar obiectele trimise de Giovanna vorbeau. El se duse in oraș să-și ia armele și tot ce avea și el ca bani. Era vorba intr-adevăr, să fugă cit mai departe. Intregul trib avea să o pornească in urmărirea lui. Ajungind din nou in dreptul castelului, identifică locul unde așteptau caii comandați de tulonez. Se petrecea și se cinta in casa Tatălui, care adusese nu demult un oaspete din Ungaria.
André iși trase pălăria pe ochi și se infășură in manta. Luna, la primul pătrar, chiar incepuse să coboare de după munte. Era timpul. André intră cu indrăzneală și spuse omului de la poartă :
„Se va lumina de ziuă miine, prietene ?"
„Tot ca și ieri, răspunse celălalt, dacă vrea Dumnezeu.
Apoi adăugă :
Sosești cam devreme !"
„Timpul ne grăbește", răspunse André, care trecu.

După scurt timp, el se întorcea ducînd în brațe pe Giovanna-Maria, care avea un voal înnodat peste gură.

De data aceasta, gardianul se făcea că doarme.

O voce plăcută de copil se auzise la o fereastră, pe cînd ei treceau pe sub pinionul castelului, strigîndu-le : „Noroc !"

Fanchette nu dormea.

Omul care ținea caii nu avu nici o bănuială. Giovanna se lăsa urcată în șa gemînd. O porniră în galop. În casa Tatălui-Tuturor se cînta tot refrenul vinului.

Pentru cei doi tineri nu a fost o noapte de dragoste. Giovanna plîngea, urmărită de imaginea mamei sale. André, supus și blînd, respecta durerea iubitei lui. În zori trebuiră să poposească la un han, pentru că Giovanna își pierdea puterile. Cei din familia Reni o și porniseră să străbată regiunea.

Se văzură nevoiți să se afunde în desiș, căci drumurile erau cercetate în lung și în lat de urmăritori. Toulonnais îi pusese pe picior de alarmă pe toți cei care dădeau ascultare Tatălui-Tuturor. Cei doi îndrăgostiți, ghemuiți în desiș, auziseră nu o dată vînătoarea care se pornise în dreapta și în stînga, prin față și prin spate. Pericolul îi înconjura din toate părțile.

Acum, însă, Giovanna își rezema capul ei palid de pieptul lui André și amîndoi erau fericiți.

După șapte zile de la fuga lor de la castel, ajunseră la mare, care totuși nu era la mai mult de o zi de mers. Debarcară la Sassari în Sardinia și îi căsători un preot, unchiul lui André din partea mamei.

Oh, minunată primăvară ! Sassari era prea aproape ; se duseră în insula Hyères, unde îndrăgostiții se pot simți atît de bine. Se aflau însă prea aproape. Trebuia să traverseze întreaga Franță ca să pună un spațiu cît mai mare între ei și nenorocire. Giovanna avea să fie mamă : erau cu adevărat fericiți.

André căuta un oraș care să nu fie pe drumurile de acces care duc de la Paris spre capitalele Europei. Alese în cele din urmă Caen, oraș vechi și liniștit, la patru sute de leghe de Sartène, și, privind în jurul lor, tinerii soți răsuflară ușurați, crezîndu-se la adăpost. Un diavol se afla însă pe urmele lor, un diavol nevăzut. În mijlocul surîzătoarei lor fericiri și cînd copilul așezat între ei ca o mîngîiere înmulțea bucuriile paradisului lor, ei erau de mult condamnați.

Într-o seară, un evreu care vindea lucruri de ocazie, pe care André Maynotte nu-l văzuse niciodată, veni la el să-i ofere, printre altele, și mănușa de oțel cizelată, care joacă un rol atît de funest în afacerea Bancelle. Evreul avea toate hîrtiile în regulă și actul de vînzare din care se vedea că era proprietarul acelei mănuși. În fața minunatei opere de artă, simțindu-se în stare să o restaureze

complet, André intrevăzu o mică afacere. Julie a lui, căci Giovanna purta acum acest nume, era atît de potrivită pentru a străluci printre fericiţii lumii acesteia ! Ambiţios cum era din fire, André cumpără mănuşa. Peştele muşcase din nadă. André şi Julie îşi puseseră singuri laţul de gît.

Toulonnais-l'Amitié îi spusese Stăpînului : „Ăştia doi cunosc secretul nostru."

Îşi înşela, desigur, stăpînul, pentru că André ştia tot atît cît ştiau cei care cleveteau în Sartène, iar Julie, crescută la mănăstire, nu ştia nici atît. Dar André Maynotte avea să afle totul foarte curînd într-o îngrozitoare şcoală.

Domnul Bruneau tăcu brusc şi rămase visător.

— După aceea ?... întrebară într-un glas cei doi tineri.

— Restul este aici înăuntru, zise domnul Bruneau, apăsîndu-şi energic mîna pe broşura în care se descria procesul din Caen. Dacă nu aţi citit cu atenţie ce scrie aici, mai citiţi o dată ; este ideea principală :omul care aruncă un nevinovat ca nutreţ legii, scelera- tul virtuos care cîntă la *Cod* aşa cum îşi agită Bériot vioara...

— Dar cenzura ? obiectă Étienne din înălţimea bunei lui credinţe.

Maurice spuse pe un ton hotărît :

— Domnule Bruneau, dumneavoastră nu aţi venit la noi pentru un subiect de melodramă.

Ochii lui ageri fixau ochii normandului. Acesta clipi şi cătă în jos.

— Am venit, este adevărat, pentru una şi pentru alta, murmură el ; drama care se joacă în această casă, la castel, în casa boierească, în stradă înaintează mai repede decît pana voastră, şi ea se va fi dezlegat de multă vreme cînd voi de-abia o veţi prezenta la teatru.

— Michel este ameninţat ? întrebă Maurice.

— Toţi sîntem ameninţaţi, răspunse domnul Bruneau, redeschizîndu-şi încet ochii, care acum nu mai străluceau. Apoi, coborînd vocea : V-aţi încrucişat vreodată pe scară cu domnul Lecoq, vecinul vostru ?

— Zău ! făcu Étienne, care ridică din umeri.

Normandul continuă, adresîndu-se lui Maurice, ale cărui sprîncene se încruntaseră iar :

— Nu te supăra, tînărul meu maestru : eu voiam să vă dovedesc că sînteţi şi voi implicaţi în această dramă.

— Oare domnul Lecoq... începu Maurice.

— Ştiţi bine, îl întrerupse domnul Bruneau, că în orice paradis trebuie să existe un şarpe.

— Trădătorul! izbucni vesel Étienne. Diavolul este cel care, deghizat în vizitiu, conduce întotdeauna trăsura melodramei!

Căci toată lumea o jignește pe această rentabilă melodramă, chiar cei care o cultivă! chiar și cei care ar vrea să o trăiască și nu reușesc!

— Un om iscusit, acest domn Lecoq! spuse normandul, ca și cum ar fi vorbit singur. În piesa noastră ar fi excelent rolul lui ca Satana-vizitiu.

Domnul Bruneau ținea în mînă ceasul. Îl deschise și-i consultă cadranul.

— Există, spuse el încet și rar, cu un ton de profundă emoție, există un om care s-ar arunca în apă cu o piatră de gît numai ca să-l împiedice pe domnul Michel să se înece. Voi sînteți tineri, trebuie să aveți inimă bună. Și apoi eu v-am dat de înțeles: sînteți și voi implicați în povestea asta pînă în gît...

— Pînă în gît! repetă el, răspunzînd privirilor întrebătoare ale lui Maurice și Étienne. Sînteți amestecați prin legăturile voastre de familie, prin prietenia, prin ura și prin dragostea voastră. Cu voia sau fără voia voastră, va trebui în curînd să jucați o îngrozitoare partidă. Este o prăpastie care vă atrage...

— Ce fel de om e ăla? murmură Étienne. Vorbim despre piesă sau despre ce?

— Nu despre piesă, răspunse tăios Maurice.

— Desigur, interveni domnul Bruneau cu o ușoară nuanță de ironie. Noi le facem pe toate dintr-o dată; noi trăim drama.

Și ridicîndu-se adăugă:

— Ceasul meu merge la fel cu cel de la Bursă; trebuie să vă părăsesc pentru ca să termin o treabă care te privește pe dumneata, domnule Maurice.

— Ce treabă?

— Să împiedic căsătoria domnului Lecoq.

Maurice sări în picioare.

— Puteți face ceva în afacerea asta? izbucni el.

— Am mare trecere... foarte mare, răspunse normandul zîmbind.

Lui Étienne îi fierbea capul.

— Ce intrigă bună de scenă, zise el.

Domnul Bruneau făcu un pas spre ușă, dar se opri văzînd tabla pe care erau scrise personajele dramei.

— Ah, făcu el, s-a șters ceva! Și întorcîndu-se spre cei doi, spuse: Eu sînt singur împotriva unei armate, și legea nu e de partea mea. Nu mă mai întrerupeți. Într-o inimă zdrobită în care sentimentul supraviețuiește tuturor celorlalte stări, există o formidabilă putere, iar ura, transformată în martiriu, oțelește sufletul. Eu sînt

tare, cu toate că sînt singur. Vreți să mă ajutați să-l salvăm pe Michel ?

— Dacă am ști... începu Étienne.

— Vrem ! îl întrerupse Maurice.

— Sînteți gata la orice pentru el ?

— La orice, răspunseră de data aceasta amîndoi.

Étienne simțise că ezitările lui dădeau o lîncezeală în dialog.

— Chiar fără voia lui ? mai întrebă domnul Bruneau.

— Chiar fără voia lui.

— Atunci e bine. Tot ce v-am spus este riguros exact : sînteți amenințați amîndoi, pentru că cel puțin unul din voi poate stingheri anumite proiecte și amîndoi sînteți în situația de a vă asuma crima, pentru că amîndoi faceți parte din casa Schwartz.

— Crima ! spuse Étienne. Încă nu s-a vorbit de o crimă !

— Explicați-vă ! interveni Maurice.

— Mai tîrziu, răspunse scurt domnul Bruneau. Acum e de ajuns să știți că salvîndu-l pe Michel vă salvați și pe voi. Și luînd creta, le spuse : Citiți repede și să vă aduceți aminte. Ceea ce voi scrie va echivala cu multe explicații !

Étienne și Maurice, aplecați înainte, îi urmăreau mîna și-l ascultau ca pe un oracol.

Tabla începu să fie completată astfel :

Édouard — fiul lui André Maynotte și al lui Julie.

Olympe Verdier — Julie Maynotte

Sophie — fiica bancherului Bancelle

Médoc — Toulonnais-l'Amitié

Cei doi tineri rămaseră o clipă muți, apoi Maurice întrebă :

— Verișoara mea Blanche este fata acestui André Maynotte ?

— Nu, răspunse domnul Bruneau.

— Și... acest André Maynotte nu trebuie să fie mort, din moment ce este eroul dramei ? întrebă Étienne.

Fața domnului Bruneau deveni palidă ; vocea i se schimbă ; răspunse totuși imediat :

— Dacă acest André Maynotte ar trăi, Olympe Verdier ar fi bigamă ; este cu neputință. André Maynotte este mort.

Cu un gest rapid, șterse tot ce scrisese, aruncă departe creta și ieși.

Trecînd pragul, le mai spuse :

— Ați făgăduit : fiți gata !

Și dispăru.

— Gata la ce ? șopti Étienne. De cînd e lumea lume, nu a existat vreodată o situație asemănătoare ! E original, e răsucit... mă impresionează !

— Ne-a mințit cel puțin o dată, se gîndi cu voce tare Maurice. André Maynotte trebuie să fie în viață.

— Ca tine și ca mine, răspunse Étienne. Mi-aș băga mîna în foc. În caz contrar, ar trebui mai întîi să-l înviem pentru piesa noastră.

— Nu ne-a spus cine era acest André Maynotte.

— El este, zău !

— Nu cred...

— Atunci cine ?

— Acel Trei-Labe...

— Formidabil ! André Maynotte este Trei-Labe ! rTei-Labe este André Maynotte... Pînza sau banii mei ! Tunete din Brest ! ce schemă ! Aburi de cinci sute de cai putere ! Tata are să vină la teatru să vadă drama. Scrisoarea mea de invitație : „Dragul meu părinte, vei recunoaște în sfîrșit că fiul tău avea aptitudini excepționale..." Lojile de avanscenă pline de femei cumsecade. Toată burghezia Capitalei la balcon, presa la fotoliile de orchestră. Jos cu intriga !

— Ești nebun ! zise Maurice.

— Și mă mîndresc ! Ștrengarii în paradis, la galerie. Cu ochii ațintiți la parter ! Îi și aud cum cîntă bătînd din picior :

Vii tu să supezi la mine ?
Sau eu să supez la tine ?
Tot atît e pîn'la tine
Cît ai tu pînă la mine,
Umbrelă, brelă, brelă, umbrelă, brelă, brelă...

— Gălăgia îl imploră Maurice. Lasă-mă să reflectez.

— Autorul ! autorul ! autorul !

— Taci din gură, ce dracu !

— Domnilor, piesa pe care avem cinstea să o reprezentăm în fața dumneavoastră...

Maurice îl apucă strîns de guler.

— Dar Haina-Neagră ? întrebă el.

— Podoaba noastră de Haină-Naegră ! Să vorbim despre el...

— Dar dacă omul ăsta ne întinde o cursă ?

— O complicație ? Cu atît mai bine ! Omul ăsta ne întinde poate o cursă ! Orbi cum sîntem noi ! Noi nu îl văzusem ! Francisque ! Doamna Abit ! Delaistre !

— Dacă face din noi instrumentele unei crime ?

— Bravo ! Vreau ! Vrea să facă din noi instrumentele unei crime ! A vorbit despre o crimă... Toți ! toți !

— Dacă o fi chiar el... domnul Bruneau... Haina-Neagră ?

Etienne își împreună mîinile și căzu pe scaun, sufocat de bucurie.

— El ! Haina-Neagră ! O sută de reprezentații în plus ! Mulțumesc, Doamne ! Mulțumescu-ți ție !

XXII

HAINA-NEAGRA

Iată, a venit timpul să vorbim și despre Hainele-Negre, care sînt de fapt cheia acestor întîmplări adevărate. Am adus de nenumărate ori în discuție acest mit care a neliniștit diferite epoci și a cărui prezență la Paris a lăsat urme serioase, cu deosebire la începuturile acestui secol. Am spus atîtea despre Hainele-Negre, încît cei ce se ocupă cu descifrarea rebusurilor și dezlegarea șaradelor vor putea pecetlui pe careva cu această vestită poreclă.

Dar nu am spus oare prea multe ? Și domnul Bruneau, acel normand, este oare sigur pe acțiunile lui ?

În anumite perioade Parisul a văzut înmulțindu-se asociațiile de răufăcători în așa măsură, încît panica s-a răspîndit de la o stradă la alta, iar oamenii și-au baricadat casele ca pe adevărate fortărețe. Nu ne referim aici la Evul Mediu, nici la timpurile barbare, cînd nici o rază nu lumina nopțile pariziene dacă nu era pe cer luna ; nu vorbim nici chiar de acele zile mai apropiate, cînd domnii Sartine [1] și La Reynie [2] asigurau cu mare greutate și cu tot felul de sacrificii liniștea orașului, făcînd ordine prin dezordine și uneori dezordine prin ordine. Noi vorbim de timpurile noastre ; piața Bastiliei își avea demult coloana ei ; rămășițele pămîntești ale împăratului Napoleon erau demult sub domul Invalizilor ; *Gazette des Tribunaux* anunța deschiderea unei noi străzi, Rambuteau [3] ; pe tronul Franței domnea Louis-Philippe ; cîteva personaje politice de la înălțimea grandorii lor trișau în schimbul unor mari beneficii, care erau înseși interesele guvernamentale ; se vorbea fără jenă de corupție po-

---

[1] Antoine de Sartine, om de stat francez, locotenent de poliție, apoi ministru al marinei.

[2] Nicolas-Gabriel de la Reynie, primul locotenent de poliție din Paris, 1667, a contribuit la organizarea poliției și asanarea Parisului.

[3] Claude-Philibert de Rambuteau, prefect de Sena în 1833. El a început înlocuirea iluminatului cu ulei prin acela cu gaz aerian pe străzile Parisului.

litică; glumind, ca între prieteni, jurnalele atacau vreun demnitar spunîndu-i: „Dragul meu, ești un vîndut!“ Nu li se dădea prea multă atenție celor care ofereau bune recompense. Orice se transforma în ironie; deputații aleși și jurnaliștii mituiți dădeau asalt bunei dispoziții; toată atmosfera era de o veselie excentrică; nu se pronunța și mai ales nu se scria cuvîntul „virtute“ decît pentru a stîrni ilaritatea.

În Europa domnea pacea, pacea cu orice preț, cum spunea opoziția; nimeni nu lua în serios amenințările de război. Prosperitatea materială creștea; industria lua avînt vrednic de memorat, iar acești ani ar putea fi numiți vîrsta de aur a societății comerciale. Averi scandaloase creșteau, scădeau, se umflau, se turteau: era un fel de binecuvîntare. Parisul semăna cu o imensă stradă Quincampoix[1], în care tropăia fără încetare jocul de bursă. Bogații jucau și cîștigau; săracii jucau și pierdeau; și, ca un corolar, guvernul încuraja, sustrăgînd la rîndul lui fonduri.

În taină, dar în mare grabă, ceva se fărîmița în această mașinărie. Se simțeau simptome stranii; rîsul suna fals, belșugul părea bolnav. Fiecare era tîrît din umbră de nu se știe ce fatalitate.

Se comiteau crime: acest lucru nu aduce noroc unei domnii; crime interesante, nelegiuiri dramatice, procese celebre, cu duiumul. Notarul Peytel făcea concurență doamnei Lafarge, Elicabide rivaliza cu Léotide, iar artistele de la „Marcellange“ ofereau curiozității înfierbîntate a mulțimii — lamentabil blazată față de subiectele cu bun- simț — cea mai bună comedie umană pe care le-a inspirat-o vreodată Curtea cu juri.

Criza își făcuse loc în straturile înaltei societăți; în păturile mijlocii, mîinile mai puțin înroșite de sînge erau în schimb mai lacome de cîștig; jos de tot se lăfăia dansul macabru al viciului, hoț și asasin. Se mai rîdea încă, dar domnea teama.

Se ascuțea pana care avea să scrie *Misterele Parisului*, acea carte bizară și măreață care a avut, după părerea noastră, neajunsul de a plasa toate mizeriile sociale în domeniul fantasticului. Tot căutînd neprevăzutul, Eugène Sue a descris situații extraordinare, perindînd în mintea cititorului atîtea crime, încît prin însăși maniera lor au ajuns incredibile. Dacă un scriitor a meritat vreodată numele de istoric, acela a fost el, și, totuși, cine poate da crezare tablourilor descrise în acea carte decît exagerata naivitate populară?

---

[1] Stradă pe care financiarul Law înființase în 1716 o bancă.

Pe de altă parte, Sue încerca să dea sfaturi, acesta fiind alt neajuns, căci faptele trebuiau să fie convingătoare, și nu povestitorul ; a scris într-o limbă aleasă, foarte greu de înțeles, pe care nici el poate nu o pricepea îndeajuns. Acel vocabular nou al socialismului, care nu are nici treizeci de ani, pare cititorului cu mult mai învechit decît franceza lui Amyot sau a lui Montaigne.

Nu din întîmplare ne-am referit la socialism ; el se năștea în paralel cu toate aceste frămîntări și neliniști ; își bîlbîia destul de confuz, dar cu orice prilej, declamațiile austere. Apostolii socialismului se sfîșiau între ei cu atîta înverșunare, încît părea a fi epoca certurilor scolastice, iar întovărășirea, acest adevăr primordial, căruia nimeni nu se gîndea să-i nege puterea, amenința să se năruie tocmai din cauza pledoariilor turbulente ale apărătorilor ei.

A existat un om care avea geniu, un om lucid și totodată poetic, plin de impetuozitate, de imaginație, de idei practice, un adevărat izvor de efervescență. El se numea Charles Fourier[1] și a murit în mansarda sa din strada Saint-Piere Montmartre, tocmai cînd propriii lui ucenici să renunțe la sistem.

Nu ne-a rămas de pe urma lui decît o băcănie model și amintirea gazetei *Democrația pacifică*.

Este oare destul de învechit acest titlu ? Scos deodată la iveală, el nu face impresia unei mumii egiptene ? *Democrația pacifică !* Secole scurse ! Cît de mult au durat deci acești douăzeci de ani !...

Atît înainte, cît și după moartea lui Fourier, cei care nu au dorit altceva decît să se întovărășească au fost hoții. Dacă citești *Gazette des Tribunaux* începînd de pe la 1820 pînă la 1845, rămîi surprins de numărul și importanța bandelor de răufăcători care au încăput pe mîna justiției. Justiția însă nu i-a prins pe toți ; dovada este însuși faptul că au rămas destui, fără să-i mai socotim pe cei care au murit pe la casele lor, respectați de toată lumea ; se știe că Vidocq și domnul Allard, vestiții șefi de poliție, au făcut în acea epocă arestări memorabile. Fiecare regiune a putut să vadă două, trei, uneori patru adevărate regimente de bandiți defilînd cu șeful lor în frunte ; majoritatea aveau legături misterioase între ei ; crima trecea cu pas gigant de la unii la alții, și eroi ca Graft, asasinul ceasornicarului Péchard de la Caen, avea state serioase de serviciu într-o duzină de astfel de regimente diabolice.

Cu toate acestea, între ele existau același stil unitar de organizare ; fiecare opera pe cont propriu, și în tot noianul de mărturii și denunțuri care lămureau juriile nu exista nici o urmă care să

---

[1] Charles Fourier, filozof și sociolog francez (1772—1837). Sistemul lui prevedea asocierea indivizilor în grupuri, în scopul de a procura fiecărui membru bunăstarea printr-o muncă liber consimțită.

ducă spre acele centralizări care, pe bună dreptate, inspăimintau lumea. Tipul uriaş al lui Vautrin[1], monarhul absolut al lumii interlope, nu a existat niciodată decît în imaginaţia lui Balzac. Ticăloşii — slavă Domnului ! — nu au spirit de familie ; ei se pizmuiesc, se hărţuiesc, se trădează reciproc şi de fiecare dată cind unul dintre ei face vreo afacere strălucită, un cor de voci se ridică invidioase din adincurile întunecoase pentru a denunţa numele lui poliţiei.

În această privinţă, hoţii din Londra sînt mult mai de temut decît cei din Paris. Iată, se împlinesc aproape două secole de cind The Great Family — Marea Familie — există în Capitala Regatului Unit. Ea îşi are regele, legea, Parlamentul, religia şi forţa ei armată. Rădăcinile ei coboară adinc, mult sub nivelul social ; vîrfurile urcă însă atît de sus, încît acuzarea cu greu le poate ajunge. Aici adevărul lasă mult în urmă toate ficţiunile romancierilor noştri ; crima, organizată cu înţelepciune şi generozitate, are precauţiunile unui guvern, şi faţă de restul lumii rămîne în limite, într-un fel, politice.

Noi însă ne aflăm în Franţa ; să lăsăm deci deoparte originalităţile transcendentale ale Angliei.

Ceea ce am spus mai sus în legătură cu Londra şi solida asociaţie a răufăcătorilor ei nu este totuşi deplasat ; panica nedefinită care a zdruncinat Parisul în acel an 1842 se bizuia pe un fapt asemănător. Numărul mare de bandiţi, ale căror acte criminale se succedau fără încetare, apariţia neîncetată a criminalilor care se iveau în masă, de parcă însuşi pavajul oraşului ar fi acoperit un nesecat izvor de tilhari, toate făceau să reînvie în mintea populaţiei acea veche idee că un misterios grup studia cum să completeze neîncetat golurile produse în rîndurile armatei răului. Poate că exista chiar Vautrin, acest geniu declasat, această roată puternică, dar dezaxată, a cărei forţă acţiona împotriva mişcării mecanismului social. Exista poate un om, cu destulă trecere şi mîna destul de lungă, încît să ajungă şi să stăpînească toţi borfaşii din Franţa şi din Navarra ; un cap inteligent şi destul de puternic, încît să fondeze Roma crimei ; o judecată destul de limpede, încît să instaureze în acest nou Vatican marea politică a excomunicaţilor.

Aceasta s-a spus ; de către cine ? nu se ştie ; s-ar părea că anumite lucruri sînt purtate de vînt. Odată căzut primul cuvînt, ecoul îl adună de pe jos, îl ia şi îl răspîndeşte. Toată lumea ştie cît de departe se aud cuvintele repetate foarte încet. Este ca un miracol. Apoi freamătul vocilor se amplifică într-o bună zi, şi întregul Paris vibrează ca un instrument de mare rezonanţă.

---

[1] Vautrin, personaj din romanele lui Honiré de Balzac, ocnaş evadat, care, ascunzîndu-şi adevărata identitate, exercită o putere ocultă, forţînd justiţia să-l numească şef al poliţiei.

Este adevărata reputaţie; însăşi publicitatea care se face în jurnale şi în ciuda jurnalelor; este pata magică de ulei care se măreşte şi se întinde cuprinzînd deodată totul. Din acea clipă dispare îndoiala şi se naşte certitudinea; cuvîntul „poate" nu se mai pronunţă. Vautrin, există, categoric. Cine l-a văzut? Nu are importanţă. Oare Vautrin poate fi văzut? Are să spună vreodată: „Eu sînt Vautrin!"? El este acela, sau acesta. Poate fi un soldat: în definitiv, cît costă o uniformă? Sau un preot; ei îşi bat joc de lucrurile sfinte. Sau o femeie: a existat cavalerul d'Eon [1].

Iată faptele: Vautrin există. Poartă numele care a vrut să şi-l ia. Îl cheamă Martin sau domnul duce. Plouă cu titluri. Se poartă zece nume mult mai mult decît unul; trebuie să te joci cu poliţia. În faţa evidenţei nu trebuie dovezi; negaţi soarele, el vă va orbi; existenţa lui Vautrin se demonstrează prin chiar bătaia de cap pe care i-o dă juriului. Puneţi gratii de oţel la uşile voastre!

Şi cu toate acestea, tremuraţi; căci împotriva lui nu există nici uşi, nici gratii, nici încuietori. El este vrăjitor.

Nimeni nu spunea: Vautrin; numele ne aparţine, îl aducem aici voit, ca un omagiu celui mai mare portretist al secolului. Cunoscîndu-l pe eroul lui Balzac, oamenii nu mai făceau prea mare caz de el. Pe de altă parte, însă, rumoarea era prea serioasă ca să se mai confunde cu isprăvile eroilor din literatură. Nu se pronunţa nici un nume. Şi, totuşi, le trebuia neapărat un consemn care să reprezinte o idee, oricît de vagă sau oricît de fantastică ar fi fost ea. Consemnul exista, era Haina-Neagră.

Şi datorită unor amintiri mai mult sau mai puţin recente, confuze, dar profunde ca însăşi rumoarea, aceste două cuvinte aveau o rezonanţă mai puternică decît dacă s-ar fi spus Rob-Roy, Jacques Sheppard, Fra-Diavolo, Zampa, Schinderhannes; Haina-Neagră înspăimînta cu mult mai mult chiar decît Vautrin.

Sînt destui oameni care îşi amintesc o întîmplare foarte asemănătoare cu povestea noastră. În acelaşi an 1842, Curtea cu juri a Senei a judecat o bandă de răufăcători din speţa cea mai periculoasă. Hainele-Negre îşi datorează în bună măsură trista celebritate chiar acestei întîmplări. S-ar fi putut ca ei să aparţină puternicei asociaţii care a fost spaima Parisului; nimic nu dovedeşte contrariul; dar, în loc să fie capturat statul-major, poliţia pusese mîna pe ordonanţele armatei...

Acele Haine-Negre, ticăloşi josnici, puţin mai bine îmbrăcaţi decît clienţii obişnuiţi ai tribunalului, purtînd mănuşi şi jucînd

[1] Chevalier Charles de Beaumont d'Eon, agent politic al lui Ludovic al XV-lea. A apărut îmbrăcat în femeie la Curtea ţarinei Elisabeta, căreia i-a devenit „lectoare".

— cel puțin unul dintre ei — un teatru de proastă calitate, nu reușiseră să înșele justiția decît pentru puțin timp.

Printre ei nu îl aveau pe regele Vautrin și, la rîndul lor, ei nu erau curtenii lui. Dacă în această clică ar fi apărut deodată Haina-Neagră, frunțile tuturor ar fi ajuns de-abia la glezna lui.

Acel gigant numit „toată lumea" este și el un romancier, dar Dumnezeu știe ce mai imaginează: închipuirile lui au o sută de cozi și o sută de capete. Odată inventată această Haină-Neagră, sau regăsită, „toată lumea" făcu eforturi de imaginație și îl învălui din cap pînă-n picioare cu o mantie după propria-i fantezie. Purtă deci toate numele, toate deghizările și luă toate înfățișările. Nimeni nu mai avea îndoieli. Persoana lui celebră plană în umbra acelor sărbători gălăgioase, bogate în vin, care fac să răgușească ecourile orașului; mucaliții burghezi căutară cuvinte cu haz, imaginară aventuri interesante, și chiar nobilele saloane, rîzînd, își deschiseră ușile acestei glorii legendare.

Rîzînd deci, aici este toată diferența. La șezătorile țărănești teama este serioasă. La petrecerile pariziene oamenii degeaba se sperie, aici nimic nu-i împiedică să rîdă. Ele dau hazliu cu tifla temerarilor și își adorm cu ironie credulitatea.

Avem atîta umor la Paris! Observați, de pildă, cu cîtă plăcută veselie se vorbește despre Jud, asasinul la modă. Este un comic perfect. Copiii mici izbucnesc în rîs cînd îi aud numele. Cine să se gîndească la sîngele care-i mînjește mîinile? El îi pune pe jandarmi în derută; oh, e îndrăzneț om! Fără eșafodul care nu glumește, Jud ar reveni, vă asigur, să întemeieze un șantan, cu care ar face avere și apoi ar da faliment.

Și Dumelard! Ce de vorbe de duh! Ce de jocuri de cuvinte! La Paris avem atît de mult umor! De altfel, fie că rîde, fie că rămîne serioasă, frica are farmecul ei. E lucru dovedit. Doamnelor, mai cu seamă, le place să tremure. Povestea cu fantome, acel mare succes al vremurilor trecute, și-a pierdut hazul, pentru că fantomele au încetat să mai sperie. Au greșit nemaiarătîndu-se atît de des; spaima așteaptă, apoi se domolește, și moda dispare odată cu spaima. Nu mai există fantome.

Dar hoții! Iată o instituție care nu este amenințată să piară. Pe măsură ce progresul înaintează, iar civilizația își perfecționează opera, furtul, cuprins de emulație, crește și se dezvoltă pe o scară cu totul epică. Eu bineînțeles vorbesc aici doar de furt, care este o profesiune, dar în același timp și o artă, fără să îl confund cu escrocheria rușinoasă a furnizorilor sau cu frauda josnică a negustorilor. Să-i lăsăm de o parte pe aceștia! Să se nituiască degrabă cătușa de fier de la glezna bandiților noștri, sau să li se taie cu eleganță capul, dar să binevoiască să nu-i compare cu pușlamalele nerușinate

care otrăvesc vinul săracilor sau care forțează cîntarele, acel simbol al echității, pentru a reduce îmbucătura de pîine a înfometatului!

Hoții! adevărații hoți! cei îmbrăcați în catifea neagră la „Opéra Comique" și pălărioare cochete cu pene roșii, sau pălării mari de fetru mai frumoase decît ale mușchetarilor! Hoții de capă și spadă! Bandiții! Îndrăgiții bandiți! Oamenii cu flinte scurte, cu cizme moi; oamenii cu ghitară — dacă sînt în Spania sau în Italia; oamenii care duc cornul de argint la bandulieră — dacă au fericirea să locuiască în masivul muntos Hartz sau în Pădurea Neagră, oamenii cu spadă lungă și manșete; tîlharii, hoții de drumul mare! Mult iubiții briganzi! Toți, absolut toți, nu sînt ființe imaginare! capriciul este plămădit aici din carne și oase. Cîte englezoaice nu și-au pierdut capul, îndrăgostindu-se de acești îndrăzneți învingători! Cîte spaniole! Cîte calabreze! Ei au darul de a topi gheața din sîngele nemțoaicelor; rusoaicele, acele franțuzoaice ale Nordului, zburdă în jurul lor ca niște cățeluși savanți. Ce motiv ar avea parizienele să rămînă în urma lor?

Și nici nu rămîn. Ele oftează, e adevărat, după banalitatea timpului care a suprimat vesta scurtă de catifea cu mîneci și pana roșie la pălăriuța împodobită cu jais; ele regretă cingătoarea memorabilă de care atîrnau pumnalele și pistoalele atît de frumoase; ele plîng răposata mandolină, flinta și toate celelalte accesorii; să sune într-o noapte cornul misteriosului vînător și să trezească ecourile pădurii lor pariziene, și atunci le veți vedea pe toate tresărind sau leșinînd!

Da, aceasta se numește frică. Trebuie însă să repet, este plăcut să tremuri. Frica are și ea farmecul ei. Îmi amintesc de pe vremea cînd eram copil că îmi plăcea nespus să colind peste tot, dorind să mă cuprindă frica. Probabil la fel e și parizianca noastră, vrea să rămînă pînă la 40 de ani o fetiță încîntătoare.

Se vorbea că marele șef era un bărbat tînăr și tot atît de înspăimîntător. Sau că era aproape un moșneag, dar uns cu toate rafinamentele crimei. Adevărul este că avea 35 de ani: vîrsta rolurilor lui Mélingue; frunte lată, palid, privire rece, dar arzătoare; barbă neagră, înalt, mîini albe, nas acvilin, picior mic, sprîncene arcuite și marcate ca o incrustație de abanos și fildeș. Palmer ar fi fost numele lui, sau Cordova, sau Rosenthal. Bastard de casă nobilă, după toate aparențele: greșelile doamnei ducese au zămislit hoți superbi.

Totuși, nu. Se pare că era fiu din popor, galic din cap pînă-n picioare, protest viu al sărăciei; o figură deschisă și îndrăzneață, încadrată de păr blond, buclat. Bărbat frumos, curajos, curtenitor, puțin brutal. Caracteristici care nu se potrivesc blonzilor; tocmai în asta consta adevărata surpriză.

Eroare: avea o față de buldog! John Bull și Duguesclin! pumni pătrați, nas despicat, urechi mari, nu purta barbă, dinți de lup!

Locuia undeva, într-o pivniță. De cînd fiecare metru al subsolului parizian face cît prețul unui pogon de altădată, pivnița a înlocuit subteranul. Se făceau descrieri ale pivniței lui. Nu ar fi fost mai verosimil să locuiască într-o carieră? Există loc cît vrei ca să-ți plasezi acțiunea a mii de romane în pîntecele dealului Montmartre; și Clamart este destul de potrivit, chiar Montrouge, Arcueil sau Villejuif. Dar pentru o asemenea treabă poate merită un apartament mobilat de șase mii de franci pe lună, în strada Richelieu sau piața Vendome? Un prinț într-o pivniță, ce extravaganță!

Era deci prinț? Nu încape îndoială că nu există hoți printre prinți, dar există mulți prinți printre hoți. Era categoric prinț, un prinț frumos, bun, cu tot atîtea prințese și herghelii de cai; prințul Palladio, prințul Wittensten, prințul Demovoi — un roman, un german, un slav...

Pe cinstea mea, lumea asta veche nu mai produce nimic. Aflați că venea direct din America, unde impresarul lui, proprietarul marelui circ „Barnum", îi aștepta întoarcerea ca să îl arate, să îl exhibe la prețul de zece dolari fotoliul în fiecare seară. Jonathan Roe din Kentucky, din Tennessee sau din Virginia; o matahală de om, un animal superb, îndopat cu ceai, șuncă, grog și rachiu mentolat. Tatăl lui avea 1 500 de sclavi și idei republicane; mama lui era o Pawnie-Louve cu cercel în vîrful nasului. Purta la el o tabacheră cu douăsprezece focuri, o umbrelă cu baionetă și scobitori-pumnale...

Doamnă, în numele cerului, acestea sînt minciuni imorale; glume de-ale presei de scandal; să nu le credeți! Ați văzut vreodată cum arată un englez milionar? sau un membru al Camerei? sau un negustor din Birmingham? vreun lord Thompson sau master Thompson? Ei bine, uitați-vă la această față serioasă, roșie, fleșcăită, mîndră, apoplectică. Acesta este omul nostru! El l-ar păcăli chiar și pe Vidocq! Dumneavoastră, care nu știți să vă înclinați, ați fi ispitit să-i ridicați de pe jos batista. El are aerul unui londonez împins la puterea a 13-a; a unui cartof deghizat în sfeclă și îndrugînd un fel de parodie a păcăliților. Este englezul din balade, din comedii și din caricaturi. Mîine își va cumpăra o roabă ca să-și poarte în ea pîntecele. Iată omul nostru! Sergenții de stradă îi arestează pe cei prădați de el, într-atît are aerul unui veritabil saxon!...

Încă nu v-ați lămurit! *Haina-Neagră*; cuvintele acestea spun chiar ele totul. Nu vedeți un tînăr puritan înțepat, grav, precis, metodic, nou-nouț, cu sutană de la Geneva? Nimic mai comod decît uniforma quakerilor și o trusă de chei false, pentru a ascunde un spadasin încercat. Ah, să privească oamenii drept în față, cu ochii

lui cinstiţi, uşor somnoroşi ! Veţi constata cît de sincer se plictiseşte, obosindu-şi aproapele tot atît cît pe el însuşi, exact după preceptele *Evangheliei* ! El este liniştea, este pacea, este pietrificarea conştiinţei. Ce vorbiţi de Vidocq ! Omul nostru l-ar înşela şi pe domnul Lecoq, un Vidocq şi jumătate !

Dar oare domnul Lecoq o fi chiar el insuşi ? Toulonnais-l'Amitié ?...

Un alt mister ! Pădurea noastră pariziană este plină de enigme ca boschetele de la Irminsul sau pădurile seculare de la Brocéliande.

S-au petrecut schimbări stranii şi transformări care uluiesc. Poate domnul Lecoq este acum un viteaz cavaler, şi cine ştie dacă nu îl vom intîlni luptîndu-se cu gigantul Haină-Neagră ! Răbdare ! curind vom face cunoştinţă cu cavalerul şi cu monstrul.

XXIII

LOCUINŢA DOMNULUI BRUNEAU

Plecind de la cei doi tineri, domnul Bruneau închise atent uşa. Traversă repede camera lui Michel, pe care ardem de nerăbdare să vi-l prezentăm. Cind ajunse însă în dreptul ferestrei, se opri brusc, făcu un salt înapoi şi reveni, lipindu-şi faţa de geam.

Fereastra din faţă, unde pină nu demult lampa aprinsă îşi împrăştiase lumina puţină în camera sărmanei bolnave, era acum în întuneric. Doamna Leber dormea fără îndoială, dar la cealaltă fereastră se vedea încă lumină. Prin perdele se proiectau umbre sau mai bine zis umbra unei perechi : o siluetă de femeie stind în picioare şi a unui bărbat îngenuncheat, cu capul aplecat.

Grupul părea nemişcat şi tăcut. Cu toate că era de-ajuns de grăbit, domnul Bruneau mai zăbovi o clipă ca să privească.

Apoi, cind se depărtă în sfîrşit de fereastră, oftă. O emoţie puternică, dar plăcută, se vedea pe obrazul lui.

Cobori încet scara, cu pas apăsat şi liniştit ; chipuli său redevenind posac, exprima acum calmul şi indiferenţa acelor negustori în aşteptare de clienţi. Parisul nu duce lipsă de tot felul de combinaţii de pe urma cărora se pot cîştiga bani fără bătaie de cap. A gîndi prea mult, înseamnă pierdere de timp.

Ocolind palierul primului etaj, domnul Bruneau aruncă o privire piezişă şi destul de rapidă spre o uşă de o eleganţă severă, în mijlocul căreia, pe o placă de aramă, strălucitoare ca aurul, scria

numai două cuvinte: „Agentura Lecoq". Atita tot; trecu mai departe. La parter întredeschise ușa portarului Rabot și îi spuse:

— Lui Trei-Labe îi e somn, leneșul!

— Ia te uită! vra să zică Trei-Labe era acasă? se miră portarul.

— Dar cum?... n-am făcut decit trei sute de partide de pichet aseară... Ia zi, moș Rabot, nu prea e belșug la băieți?

— A, ați intrat pe la băieți?

— Da, da, să le amintesc scadența... Nu, nu e belșug...

Și închise ușa.

Ajungînd în stradă, domnul Bruneau o luă la stînga și se opri după cîțiva pași la intrarea casei alăturate. Bătu în ușă și ciocăni scurt în geamul portarului, care îi strigă fără să se deranjeze:

— Da, domnule Bruneau, n-a venit încă scrisoarea care să vă aducă renta de douăzeci și cinci de mii de livre!

— O să vină... Răbdare!... Răbdare...

Din camera portarului se auzi un hohot de rîs.

Domnul Bruneau urcă încet și cu grijă primul etaj, iar celelalte trei cu o neașteptată agilitate. Ușa locuinței lui era la etajul al patrulea și pe ușă se putea citi numele său scris cu cretă.

Dacă cineva ar fi avut interes să-l spioneze — și vom vedea în curînd că acest cineva exista — iată ce ar fi descoperit punîndu-și ochiul și urechea la broasca negustorului de haine.

Normanzii sînt prudenți. Prima grijă a domnului Bruneau, imediat ce intră în locuința sa, fu să întoarcă de două ori cheia în broască, și după aceea aprinse lampa. Pentru el era ora mesei de seară; mîncă ceva stînd în picioare; după vreo cinci minute, spuse destul de tare, încît oricine ar fi trecut pe scară l-ar fi putut auzi:

— La coteț!

Oamenii care trăiesc singuri capătă acest obicei, de a vorbi singuri. Domnul Bruneau trăia absolut singur.

Toaleta pentru noapte nu ținu mai mult decît masa.

Se auziră apoi scîndurile patului scîrțîind puternic.

— Bună seara, vecinilor, mai spuse el destul de tare și tot atît de vesel.

Și lampa se stinse. Avea să-i tragă, evident, un somn strașnic!

Vecinii domnului Bruneau putem să vi-i spunem; iată, nu îl putea auzi nimeni, camera lui întinzîndu-se pe toată latura palierului; era destul de mare și îi servea și ca magazie, și ca depozit pentru hainele vechi. Dar în cealaltă casă, de unde tocmai ieșise, la același etaj cu el locuiau cei doi tineri autori dramatici, prietenul lor Michel și Trei-Labe, estropiatul de la mesageriile Plat-d'Étain.

Primii doi aveau camera prea departe ; cel de-al treilea lipsea de acasă, dar domnul Bruneau nu avea de unde să știe. Cît despre Trei-Labe, acesta dormea, după cum afirmase chiar el. Înseamnează că domnul Bruneau își dorise lui însuși noapte bună.

Timp de mai multe minute domni o liniște deplină în camera lui. Apoi patul scîrții pentru a doua oară, dar ceva mai încet, și o ureche atentă ar fi putut prinde zgomotul abia perceptibil al unor pași care parcă de-abia atingeau podeaua. După aceea se auzi vag rotirea unei uși în balamale.

Unde putea fi această ușă ? Camera domnului Bruneau, din cîte se știa, nu avea decît o ușă, cea care dădea spre palier ; chiar arhitectul casei ar fi putut confirma acest lucru.

Dar, la urma urmelor, nimeni nu putea ști precis ce exista sau ce nu exista în camera domnului Bruneau ; căci, lucru ciudat, de cînd o închiriase, nimeni nu avusese îngăduința de a-i trece pragul. Era un locatar liniștit și își plătea chiria cu exactitate. De aceea i se tolerau toate maniile.

Un minut sau două după acel ușor scrîșnet al balamalelor se văzu lumină în camera lui Trei-Labe. Moș Rabot v-ar fi putut asigura că nu îl văzuse pe estropiat întorcîndu-se acasă. Domnul Bruneau însă pretindea că făcuse la el și cu el o lungă partidă de pichet ; dar cîte nu spun normanzii aceștia !

Se zări deci lumină pe sub ușa lui Trei-Labe. Fie că se întorsese atunci, fie că se dăduse jos din pat la această oră la care oamenii se culcă, fapt sigur este că nu dormea.

Tocmai atunci Similor, cu mîinile în buzunare, și Echalot, ducînd pe Saladin ca pe un coșuleț de toartă, urcau abătuți scara spre locuința lor umilă. Dăduseră o raită pe bulevardul Temple, de-a lungul scumpelor teatre, ca să-și risipească amărăciunea umilitorului lor eșec. Circul uriaș, sensibila „Gaîté“, „Folies-Dramatiques“, „Gymnase de la moyenne épicerie“, „Madame Saqui“, „Les Funabules“ și „Le Petit-Lazari“ își deschiseseră pe rînd ușile pentru începerea spectacolelor, iar ei nu reușiseră să cîștige nici măcar o contramarcă fie ea cît de neînsemnată.

Publicul de duminică soarbe spectacolul ca pe o ceașcă de cafea, pînă la zaț.

În capul lui strîmt, Similor rostogolea fel de fel de gînduri entuziaste. Echalot se simțea umilit ; recenta tentativă pe lîngă cei doi tineri îl prăbușise. Să omori femeia, nu este totuși o treabă prea plăcută, cînd ai inimă bună ; și, totuși, iată că băieții nu aveau nevoie de ajutorul lui !

Saladin, purtat în tot felul de poziții incomode, protesta scîncind fără vlagă. Zilele acestui copil nu erau fericite, dar se obișnuise cu agonia ca Mitridate cu otrăvurile. Ducea viața grea a pisci-

lor orfani. Ca să moară, trebuia să i se fi zdrobit capul cu un pietroi.

— Și cînd te gîndești că există persoane care la ora asta joacă partide formidabile în toate localurile Capitalei! mormăi Similor, strîngîndu-și pumnii în buzunare.

— Fericirea e pentru norocoși! zise Échalot.

Similor se opri în fața ușii lui Trei-Labe.

— Ia te uită! făcu el. Șopîrla nu doarme!

— Pînă și ăsta are o slujbă! suspină Échalot săltîndu-l pe Saladin pe umăr, ca în tablourile celebre ale meșterilor italieni, în care splendide fete duc vase etrusce întorcîndu-se de la fîntînă.

Vasele acelea nu spun nimic. Saladin al nostru protesta.

— Să încercăm? întrebă Similor. Individul ăsta are ceva dubios.

— Încearcă, Amédée, dacă vrei, răspunse obosit și resemnat Échalot.

Fostul băiat de farmacie se simțea la capătul speranțelor.

Similor rîcîi timid scîndurile prost îmbinate. Nu i se răspunse.

— Se va lumina de ziuă mîine? zise el foarte încet.

Échalot se opri. Amîndoi își țineau respirația, ca să asculte. Saladin țipă, dar fu pe loc pedepsit. Din camera lui Trei-Labe nu se auzi nici un răspuns.

— Hei, domnule Mathieu! reîncepu Similor, ridicînd puțin vocea. Dacă ați avea nevoie vreodată de doi tineri care să știe să vorbească pentru povestea cu treburile dumneavoastră secrete?...

— Duceți-vă dracului! li se răspunse în sfîrșit.

Ghinioniștii noștri prieteni schimbară între ei o privire îndurerată. Nimeni nu avea nevoie de ei. Continuară să urce scara, ale cărei trepte nu răsunau sub pașii lor vătuiți cu pîslari. Saladin începu iar să țipe și Similor propuse să fie înăbușit. Bietul Saladin era de felul lui un copil cuminte, dar împrejurările îl înăcriseră. De altfel Échalot nu acceptă propunerea de a-l înăbuși.

Urcînd scările, ajunseră în cele din urmă în podul casei, unde cîteva scînduri de barcă închideau micul lor colț. Bătută în cuie de-a curmezișul scîndurilor, o bucată mare de carton parodia bogata placă de la etajul întîi murmurînd parcă umilă: „Agenția Échalot", așa cum cealaltă striga cu emfază: „Agentura Lecoq".

Sărăcie! Uimitoare sărăcie! Și tot atîtea speranțe oarbe! Échalot nădăjduia să facă afaceri. Ce fel de afaceri? În care interese putea servi el ca intermediar? Nu fiți neîncrezători, totuși; Parisul are bancherii lui în zdrențe și fiecare înșelătorie pusă la cale în saloanele marii finanțe se răsfrînge asupra gunoiului din rigolă sau asupra criminalului.

Sărăcia lurie are şi ea şcoala ei, birourile ei şi agenţiile ei, aşa cum îşi are şi locurile ei de desfrîu, tripourile sau saloanele pentru baluri. La o sută de picioare sub nivelul posibilului, se speculează, se fac tot felul de calcule. Mijlocitorul de iluzii nu se intîlneşte numai în jurul Bursei, şi orgolioasa sirenă căreia i se spune industrie îşi întinde hidoasele ei picioare ca nişte tentacule pînă unde nici nu se poate bănui.

Dacă aţi vrea totuşi un bilanţ exact al resurselor „Agenţiei Échalot", ar trebui să vi se răspundă că esenţa însăşi a acestei speculaţii îndrăzneţe era deşertăciunea. Échalot se bizuia pe noroc şi nu pretindea decît să cîştige lozul cel mare fără să cumpere bilet. Aproape toţi nenorociţii care au gustat din acea aleasă otravă a abrutizării, distilată din melodrama antică, joacă un rol lamentabil în viaţă. Ei trăiesc în lumea neverosimilului imoral. Absurdul, acea pavăză a drumului bătătorit, nu mai există pentru ei. În general, se dovedesc a avea suflete bune, uneori sînt chiar naivi. Cîte fete nu s-au pierdut astfel ! cîţi băieţi cumsecade nu au abandonat munca cinstită pentru a se exalta în faţa viciului şi a hoţiilor ! Cînd opiumul se vinde cu zece centime în plină stradă, cum să te miri de toate aceste beţii stupide ?

Dar abisul ? Este ştiut că orice prăpastie are undeva şi fund. Ei bine, Échalot, această ultimă expresie a fiinţei umane, în afara agenţiei cu care se mîndrea, îşi punea în practică talentele fostului băiat de farmacie şi fabrica pe ascuns praf de scărpinat, pe care îl vindea ambulanţilor de leacuri din piaţa Bastiliei. N-am fi vrut să-l demascăm ; el însuşi se ruşina de această îndeletnicire şi chiar faţă de Similor justifica realizarea micilor beneficii atribuindu-le unor „trucuri". Din misterioasa lui muncă reuşea să-l hrănească pe Saladin, şi acest om pervers ar fi fost în stare să-şi împartă ultima sa bucată de pîine cu un alt sărac.

Dar, cu toate acestea, nimic nu l-ar fi împiedicat să ucidă *femeia*. Se poate oare ca răul în sine să fie atît de greu de realizat, iar cei ce cred în crimă să aibă un profit atît de neînsemnat ? La „Agenţia Échalot" nu exista nici lampă, nici luminare. Ba, mai mult, cei doi prieteni se culcară fără să cineze.

Numai milostiva lună le profila mişcările şi tristul decor. Locuinţa lor insalubră avea ca mobilier un scaun, două banchete numai zdrenţe, o saltea lată de paie, complet desfundată, şi o masă care susţinea două rînduri înalte de cutii de carton. Ce ţineau oare în aceste cutii ? Afacerile casei Échalot ! Două-trei grămăjoare de zdrenţe, aşa-zisele scutece ale lui Saladin, şi prafuri de scărpinat.

Saladin fu depus pe masă, între o călimară uscată şi o sticlă goală, care ar fi valorat 15 centime dacă n-ar fi fost ciobită.

— Şi cînd te gîndeşti, zise Similor cu glasul gîlgîind în lacrimi, că dintr-un mic cîştig la cărţi ar ajunge să te distrezi, să chefuieşti cu dame şi să te scufunzi în uitarea tuturor amărăciunilor.

— Mereu femei! ripostă Échalot capricios. Eu, dacă aş avea bani, nu aş vrea decît să ne oferim plăcerile mîncării...

Doamne! În seara aceea Similor s-ar fi mulţumit numai cu această mică bucurie.

— Nu contează, la urma urmei, am văzut noi cine erau persoanele care îl îmbuibau pe un tînăr: tot femeile... La ultimul spectacol de la „Folies-Dramatiques", îţi aduci aminte? negustoreasa de coloniale lua hîrtii de cinci sute de la bărbat-su ca să i le vîre în buzunar domnului Théophile!

— Da, dar ăla arăta altfel decît tine! zise Échalot, care între timp îşi îndeplinea obligaţiile materne faţă de Saladin.

Similor se aruncă pe saltea.

— Dacă am avea toalete! suspină el. Jiletcă albă, cravată albastru-deschis, un ac cu pietre preţioase, inele pe degete, pieptănat de peruchierul teatrelor şi cu fard pe obraji... Mama lui Saladin era mai aristocrată decît nevasta negustorului ăluia de coloniale.

Échalot ridică din umeri şi spuse:

— Înghite, mititelule, eu sînt adevărata ta mamă prin sentimente... Apoi, suspinînd, adăugă: Biata Joue-d'Argent!

Era poate numele sau porecla defunctei care îl născuse pe Saladin.

Înflăcăratul Similor se tot răsucea pe saltea.

— Nu, nu există Dumnezeu! izbucni el deodată. Eu am fost făcut pentru toate desfătările unei existenţe fericite şi desfrînate!

— Linişteşte-te, Amédée! îi spuse prietenul lui cu severitate. Îţi faci sînge rău degeaba cu pasiunile astea arzătoare. Norocul poate să ne surîdă. Dacă am găsi un truc...

— Am eu unul! îl întrerupse Similor cu un aer întunecat.

— Să auzim!

Amédée se ridică într-un cot. O rază de lună îi lumina faţa albă, în jurul căreia părul slinos îi cădea ca nişte şerpi.

— Semeni cu trădătorul! zise Échalot înspăimîntat.

— Gata! începu Similor exaltîndu-se. Nu mai cred în nimic, nici chiar în slăbiciunile naturii. Toată lumea ştie foarte bine că există burghezi neputincioşi care vor să-şi perpetueze neamul ca să nu lase să li se piardă numele strămoşesc. Uite, eu le-aş oferi pe Saladin pentru o sută de franci peşin.

Échalot nu răspunse imediat; strînse copilul la piept cu o adevărată afecţiune şi-i sărută îndelung bietul lui obraz palid.

— Taci din gură, Amédée! zise el grav. Huleşti! Copilul e mai mult al meu decît al tău, pentru că eu l-am hrănit cu proble-

mele mele lactate! Am să pornesc, dacă trebuie, pe căi criminale, hotărît și gata să calc legile despotice făcute de tirani. Asta mi-e caracterul! Dar ai să treci peste cadavrul meu; că eu am un plan de educație gata făcut și toată moștenirea mea lui i-o las!

— De simțitor, ești simțitor! zise Similor înduioșat. Dar dacă neputinciosul burghez ar fi, să zicem, vreun vasal de-al regelui Franței? Dacă asta ar aduce fericirea lui Saladin pentru tot restul vieții lui? Și dacă ne-ar proteja și pe noi mai tîrziu... Ne-am duce, numai pe imperială, să-i vedem castelul, și ne-ar pune în mînă pungi cu aur pentru că noi îi cunoștem secretul nașterii lui, secret pe care l-am ascunde întregului Univers. Cînd am intra la el, ne-am preface nepăsători, dar odată ajunși în biroul lui, ne-am descărca sufletul departe de privirile mulțimii... „Bonjur, papa Similor! Merge bine, maman Échalot?..."

— Vrăjitorule! murmură Échalot, care plîngea și rîdea în același timp. Cum știi tu să întorci vorbele cu dibăcie! Pentru fericirea lui, cum să-ți spun...

Tăcu un timp și apoi continuă:

— Dacă are să ne renege mai tîrziu?

— Incapabil! protestă Similor. Nu spun că o să ne îmbrățișeze în plină stradă. Nu, n-ar fi nici potrivit... dar o să ne facă mici semne prietenești din trăsura lui luxoasă.

— Nici nu pretind mai mult! suspină drăgăstos Échalot.

— Și apoi tu crezi că pînă la epoca aceea nu o să fim și noi îmbrăcați ca lumea?

— Păi, dacă are să cheltuiască cu generozitate...

— Are să cheltuiască, garantez eu! Hai, treci și te culcă!

Échalot îl sărută încă o dată pe viitorul vasal al regelui Franței și se întinse pe salteaua de paie. Buna înțelegere se restabilise între cei doi prieteni. Timp de un sfert de oră vorbiră despre planurile de viitor, apoi se scufundară într-un somn plin de vise, în care se văzură grași, înstăriți, cinstind eternul chiolhan.

De bună seamă Saladin, devenit în visele lor moștenitorul acelui neputincios, ar fi putut oare să nu facă atîta lucru pentru tatăl și mama lui?

Sforăiau amîndoi, tata și mama, biete stomacuri lipite de șira spinării, biete suflete chinuite. Cutreierați lumea, căutați în tot Universul, și nicăieri într-altă parte nu veți întîlni aceste monstruoase vegetații decît aici, în văgăunile pădurii pariziene.

Luna își trimetea acum lumina pe firava față a copilului. Era un bătrînel în miniatură, dar drăguț. În cutele nehotărîte ale acestei măști se ghiceau începuturile unui surîs voltairean.

Cum se dezvoltă și cresc aceste făpturi? Copiii îngrijiți cu toată atenția mor din te miri ce, căci Parisul nu este o bună doică; dar

cei de felul acestuia nu mor niciodată. Ei sînt ființele care străpung pămîntul cu piciorul, și pămîntul nu îi strivește. Se bucură de sănătatea ciupercilor. Dacă ar bîntui ciuma, pe ei nu i-ar atinge. Norocul ierbii rele.

Iarba rea, să ne înțelegem, are și fire prețioase și gunoi. Ce se întîmplă oare cu acești fii ai imposibilului ?

Mister și întîmplare. La ce poate servi o asemenea călire ? La tot. Leagănul lor a fost viciul, dar ei au suferit. Nici o suferință nu se irosește în lumea aceasta dacă pacientul are forță și timp.

Majoritatea acestor făpturi nu au forță. Vegetează, rezistente la suferință, dar sînt anihilate tot de suferință. Ei sînt așternutul de paie al orînduirii noastre.

Dar ceilalți... Ah, ceilalți sînt de oțel. Luați seama sau scoateți-vă pălăria ; sînt robuști, nu li se poate face nici rău, nici bine ; sînt neînfricați sau neîndurători ; inspiră teamă sau respect. Marii ticăloși au neapărat această proveniență.

Oare stîrpitura asta de Saladin va fi un Cartouche[1] sau un Robespierre ? un Bernadotte ? un Beaumarchais ? sau un Vincent de Paul ?

Parisul e în stare de orice.

În orice caz, urîtă mai e în lumina lunii această sămînță de nătărău sau de erou ! Priviți-l !

În timp ce totul se liniștise în vizuina plină de iluzii și mizerie, ușa locuinței lui Trei-Labe de la etajul de dedesubt se roti ușor în balamale. Infirmul comisionar din curtea de la Plat-d'Étain ieși prudent din camera lui, după ce mai înainte stinse lampa. Urcă scara cățărîndu-se și era un lucru straniu și tot atît de cumplit să-l vezi cu cîtă îndemnare și agerime de reptilă profita de acea rotilă sau a treia sa labă !

Se opri în fața locuinței mizere a lui Échalot și își ciuli urechea.

Apoi, strecurîndu-se de-a lungul unui coridor strîmt, care traversa acoperișul, ajunse la scara de serviciu și coborî treptele de-a-ndaratelea pînă la primul etaj.

Aici se vedeau două uși, una din ele dînd în bucătăriile destul de vaste și active ale casei Lecoq, care se dovedea a fi un mare și rafinat mîncăcios.

Infirmul bătu la cealaltă ușă șase lovituri distanțate între ele astfel : trei, două, una.

---

[1] Louis-Dominique Cartouche (1693—1721), șef de bandă de hoți, tras pe roată la Paris, în piața Grève.

Uşa se deschise îndată şi o voce straşnic de răguşită spuse în dialect corsican :

— *Fa giorne, donque, aqueste nott', schlopat ?* [1]

Trei-Labe trecu pragul tîrîndu-se.

— E ceva nou, doamnă Battista, spuse el. Am muncit astăzi pentru doi, aşa olog cum sînt. Nu mă culc pînă nu vorbesc cu patronul.

XXIV

VISUL LUI EDMÉE

În camera modestă, unde nu demult la lumina sumbră a lămpii am văzut-o pe doamna Leber, se aflau acum două persoane : bătrîna, întinsă în pat, şi Edmée stînd la căpătîiul ei. Lampa îşi trimitea lumina puţină prin încăperea de o curăţenie flamandă, care avea însă un vag aer de tristeţe. Nimic din mobilierul sau din obiectele din jur nu aminteau de o casă care şi-ar fi pierdut bunăstarea ; totul era modest, cu excepţia unei foarte frumoase mănuşi de oţel cizelat, aparţinînd artei secolului al XV-lea, aşezată pe un scrin şi învelită complet cu o băşică de bou foarte transparentă.

În afara acestui obiect, care contrasta cu tot restul camerei, bogăţia de altădată nu lăsase alte urme. Trecuseră ani mulţi de cînd dispăruse această bogăţie, căci, aşa cum se întîmplă după catastrofele financiare cînd cel falit era om cinstit, stăpînii acestei case se treziseră într-o bună zi lipsiţi de toate bucuriile şi de-a dreptul săraci.

De aici înainte putem să vorbim fără rezerve, pentru că domnul Bruneau ne-a dezvăluit adevăratul nume al familiei Leber. Numai doamna Leber şi fiica ei Edmée supravieţuiseră din toată familia Bancelle, cei care fuseseră mîndria şi invidia oraşului Caen, stăpîni ai unei bogate bănci, care avuseseră o casă îndestulată, moşie şi trăsură luxoasă.

Aţi văzut pe la vreo fermă, în cîte-o cameră sărăcăcioasă sau în vreo mansardă la Paris, o diplomă încadrată întocmai ca o icoană ? Ea reprezintă singura avere a omului ajuns deodată sărac, ea evocă modesta glorie a stăpînului ; ea poate fi preţul a îndelungate servicii aduse patriei sau multe nopţi de veghe şi sînge vărsat ;

[1] S-a luminat deci de ziuă în noaptea asta, şchiopule?

ca amintește cîteodată o activitate nobilă sau încununarea adevăratului eroism. Oamenii de onoare, ajunși în cea mai neagră mizerie, nu și-ar da acel talisman nici pentru o avere.

Mănușa cizelată, obiect de artă valoros, nu era o relicvă a vreunui fapt orgolios, ci doar o mărturie, un brevet care vorbea despre onoare.

Domnul Bancelle, înainte de a se muta definitiv din Caen își cheltuise ultimele rezerve pentru a-și procura această mărturie, care pleda cauza vieții sale, unealta cu ajutorul căreia ajunsese în mizerie, ruinat.

Acolo, sub învelișul transparent, era însuși trăznetul care îl doborîse.

În momentul prăbușirii, domnul Bancelle avea patru copii frumoși și sănătoși, o soție tînără, pe care o iubea, o mamă în vîrstă și o soră, al căror singur sprijin era numai el. Cu toții se sfătuiseră atunci ca împreună să lucreze neobosiți zi de zi, și astfel să poată plăti greaua datorie pe care destinul o aruncase în spinarea lor. Onoarea negustorilor despre care s-a vorbit atît, de cînd comerțul este stăpînul nostru, avea desigur măreția ei. Trebuie să le-o recunoști fără exagerări, dar cu tot respectul care se cuvine acestui cult auster al datoriei.

Domnul Bancelle, împreună cu familia sa, se stabili la Paris; renunță la numele care fusese gloria lui morală și, luîndu-l pe cel al familiei mamei sale, începu o luptă dîrză și anevoioasă. La cîteva zile de la sosirea lor la Paris, doamna Bancelle dădu naștere unei fetițe, pe care o botezară Edmée. A fost o sărbătoare scăldată în lacrimi, un surîs îmbrăcat în haină de doliu.

Ce am putea să vă spunem despre această tristă bătălie cu inerția? Domnul Leber nu avea decît iscusința superficială a fericiților. El nu era nici de-ajuns de aprig, nici de-ajuns de subtil ca să reușească ceva din nimic. A murit foarte curînd, muncind.

Cînd își trăia ultimele clipe, pe patul de suferință, și-a ațintit o privire disperată asupra celor din jurul lui; moartea a rămas apoi stăpînă în casă. La scurt timp l-au urmat sora lui, o biată domnișoară bătrînă care nu se putea resemna și plîngea întruna luxul vieții de altădată, așa cum ar fi plîns o dragoste pierdută; după aceea, lucru și mai trist, la intervale aproape egale, cei patru copii.

Toate acestea în numai trei ani. Doamna Leber era împietrită de durere. Edmée, ultima ei bucurie, căzu și ea bolnavă, împlinind parcă un soroc. Disperată, văduva se întinse pe jos, crucificată în neputința de a lupta în vreun fel împotriva implacabilului destin.

Dar glasul plăpînd și dulce al fetei o strigă, îndemnînd-o să aibă curaj. Lecția de viață pe care ne-o dau uneori copiii are efecte neașteptate. Biata doamnă Leber se ridică și, îngenunchind, începu

să se roage. Promitea să fie tare, aceea fiind prima și ultima ei descumpănire.

Edmée se însănătoși. În casa lor se perindară bucurii melancolice. Văduva păstra neștirbită amintirea domnului Bancelle. Avea însă destulă înțelepciune să înțeleagă că în situația ei nu trebuia să riște nimic. Cel mai simplu lucru ar fi fost ca Edmée să intre undeva ca lucrătoare. Dar din cîștigul unei lucrătoare de-abia ar fi avut din ce trăi.

Dacă însă Edmée ar reuși să ajungă o mare artistă... Celebritatea aduce cu sine și bani : doamna Leber îl și văzu numele soțului ei reabilitat de pata infamiei, exhumat din mormîntul rușinii și reașezat pe piedestalul unde timp de o viață, prin muncă cinstită, își avusese locul lui și se bucurase de stima concetățenilor săi.

Edmée crescu și se făcu o fată fermecătoare, plină de talent. Știm prin ce împrejurări copilărești viața ei modestă se împletise cu cea îmbelșugată a familiei Schwartz, fără de care nu ar fi reușit niciodată să iasă din obscuritatea în care vegetează la Paris atîtea talente. Fusese un noroc, dar de aici i se traseseră și destule supărări ; fire entuziastă, devotată și sinceră, ea se îndrăgostise de eroul nostru, de Michel.

Fără îndoială, Michel merita să fie iubit. Și el era devotat și sincer, dar nici pe departe ca Edmée.

El avea multe calități ; era delicat, loial și curajos ; avea farmecul celor puternici, dar cum să vă spunem ? Entuziasmul lui își pierduse din intensitate, cum se întîmplă cu unele culori cînd stau într-o atmosferă viciată. Domnul Schwartz, care nu era un om rău, avea un anturaj căruia ar fi nedrept să îi dăm un epitet jignitor. Patron și clientelă, astfel puteau fi catalogați acei oameni agitați, speriați, luptînd excesiv și cărora nevoia de a risca le răpea toată personalitatea și le distrugea conștiința. Am spus „nevoia de a risca", nu de a munci, cu toate că jocul acela al lor era o adevărată muncă. Suflul poetic și entuziasmul care trebuiau să înfioare această mulțime își pierduse avîntul.

Edmée suferea. Poate nu numai din cauza lui Michel. Există unele secrete care nu se pot încredința nici chiar femeii iubite. Dar pe ea tocmai acest lucru o mîhnea, și Michel nu putea înțelege.

Eroul nostru căuta aventuri în acea pădure fermecată a Parisului. Era un cavaler desăvîrșit, tot timpul avea numele iubitei pe buze și în suflet ; dar Edmée nu știa și se frămînta și suferea, în timp ce el, împreună cu acei cavaleri rătăcitori, se distra.

Dînd lecții de pian, se dovedi a fi o bună profesoară. Se lansase destul de repede în lumea Schwartzilor. Cu talentul ei real, dublat de farmecul pe care îl degaja, putea să întrevadă perspectiva unui loc deosebit în societate, dar fiind săracă, rămînea în umbră,

căci și în această modestă carieră, ca să poți răzbate, nu trebuie să rămii prea mult timp sărac.

Ea era săracă din cauza visului mamei sale, vis care se realiza, e drept, într-o foarte mică măsură; ea rămînea săracă pentru că banii cîștigați de pe urma lecțiilor luau aproape în întregime drumul către buzunarele creditorilor tatălui ei.

De două ori pe an negustorii din Caen, cînd primeau modestele sume de bani, își spuneau stupefiați: „În ritmul ăsta calicii Bancelle n-au să ne mai plătească datoria nici într-o sută de ani!"

Din fericire, această muncă de zi și noapte a bunei doamne Leber, lipsindu-se atît de ea, cît și de fiica ei, cu o rigoare spartană, de orice fel de bucurii, avea și o latură de mulțumire, aceea a conștiinței împăcate.

Noi știm cum s-a spulberat bucuria din viața lor, cum și-a făcut loc mai întîi spaima, apoi boala, apoi moartea. Edmée își adora mama, în care avea și o confidentă, această mamă martirizată pentru convingerile ei; dar orice pasiune solitară este în pericol să devină monomanie. Doamna Leber raporta totul la ideea ei fixă: pînă și în frumusețea fiicei ei vedea, fără să vrea, un viitor avans pentru creditorii din Caen.

O căsătorie! visul tuturor mamelor. Bătrîna doamnă Leber cîntărise deseori ce s-ar putea realiza dintr-o eventuală căsătorie a fiicei ei cu Michel. Tot felul de planuri depăna în timp ce lucra: lucra mereu, iar cînd Edmée o dojenea, ea îi răspundea cu vocea slabă și blîndă: „Însemnează un bănuț în plus pentru creditorii noștri!"

În seara aceasta Edmée o adormise ca pe un copil, povestindu-i fără prea multe amănunte întrevederea ei cu doamna baroană Schwartz. Trecuse peste întîlnirea ei cu domnul Bruneau. Doamna Leber nu îl cunoștea pe domnul Bruneau, pe care Edmée îl salutase acolo ca pe un prieten. Pentru ce avusese față de mama ei această reținere?

Mîngîindu-i mîinile, bătrîna doamnă adormise astfel. Edmée nu o mai vedea. Privirea ei tristă rămăsese pironită spre fereastra lui Michel.

Acolo însă domnea întunericul. Edmée își spunea: „Nu, nu mai însemn nimic în viața lui". Văzuse și ea caleașca baroanei depășind diligența lor pe șoseaua de la Livry. Gîndul ei își continuă firul: „Acum sînt undeva împreună!"

Își întoarse privirile spre mama ei, care se agita. Pe buzele palide Edmée desluși aceste cuvinte, mereu aceleași, exprimînd gîndul care o tortura și în somn: „...creditorii... creditorii noștri..."

Pentru acești creditori mama ei ar fi fost în stare să cerșească în colțul străzii.

Edmée își retrase ușor mîna din mîinile mamei sale, care rămaseră crispate pe deasupra cuverturii. Luă cu grijă broderia pe care fiecare floare parcă tremura întocmai ca degetele celei care le lucrase și o puse pe un raft unde bătrîna să nu poată ajunge, căci deseori se trezea noaptea și voia să mai lucreze; apoi o sărută pe frunte și, luînd lampa, trecu alături. Aici era camera ei, în care se vedeau aranajte cu mult gust patul, protejat de perdelele albe din dantelă, o bibliotecă, în ale cărei rafturi puteai găsi muzica maeștrilor alături de geniul poeților, două fotolii confortabile, unul din ele în apropierea pianului, așteptînd parcă un oaspete care întîrzia, și, în sfîrșit, un pian frumos, clasic, marca „Erard".

Michel și Edmée se socoteau ca și logodiți. Altădată venea la ea chiar cînd doamna Leber dormea. Atunci pianul tăcea, iar visele cîntau în locul lor minunatul poem al viitorului.

În acel fotoliu de lîngă pian se așeza întotdeauna Michel. Edmée puse lampa pe măsuță și, absentă, se îndreptă spre fereastră. Chipul ei palid se apropiase atît de mult de geam, încît respirația făcu să reapară numele ei scris de Michel pe geam poate într-o zi cînd el o așteptase...

Ochii i se umplură de lacrimi. Camera lui rămînea cufundată în întuneric.

Vocile lui Étienne și Maurice se auzeau încă pînă la ea. Băieții continuau aceeași dispută dramatică.

Edmée se așeză în genunchi în fața patului. Pe peretele din fund se vedea o icoană a Fecioarei. Începu să se roage, dar numai buzele ei se mișcau, pentru că toate întîmplările serii îi absorbeau gîndurile și îi știrbeau credința, acea ultimă resursă a inimilor rănite. Toată fericirea din jurul baroanei Schwartz însemna pentru ea o cumplită farsă. Oricît ar fi încercat să se roage, nu se putea concentra; deodată, în minte îi încolți un gînd: „Dacă aș pierde-o pe mama, cine m-ar putea împiedica să mă omor ?"

Simți ca un balsam de gheață peste suferința ei.

Edmée era o fată curajoasă, stăpînă pe sine și plină de devotament. Dar ultima ei întîlnire cu baroana Schwartz îi otrăvise sufletul.

Femeia aceea nu se putea plînge de fericire! avea dragostea fiicei ei — un înger! Avea dragostea soțului ei — un om cinstit, puternic și care o scălda în toate bucuriile belșugului. Avea stima lumii, ea, care fura unei copile nefericite supremul și singurul motiv de a spera și de a trăi; tocmai ea, comediana ipocrită și adulteră, care sfida legile bisericii și legile omeniei!

Edmée se ridică fără să se mai gîndească la vreo rugăciune; nu mai știa ce anume vrusese să-i ceară lui Dumnezeu. Se așeză lîngă pian, în fața fotoliului gol, și o podidi plînsul.

Altădată ei stătea acolo și ținîndu-se de mînă, își făceau planuri care începeau totdeauna la fel: „Cînd vei fi soția mea..."

Deodată se simți foarte slăbită. Auzea parcă aievea cuvintele lui venind dintr-un freamăt confuz: „Cînd vei fi soția mea..."

Și lacrimile care îi ardeau ochii îi răspundeau: „Nu, nu vei fi niciodată soția lui..".

Apoi ideea de a fi singură pe lume și liberă să dea curs disperării puse din nou stăpînire pe ea ca un refren legănat de încordarea care alină suferințele.

Miinile ei se întinseră disperate spre camera unde dormea mama ei.

Nu, nu fusese un leșin, fiindcă visa, dar parcă nici cu somnul nu semăna ceea ce se petrecea. Buclele ei frumoase atinseră claviatura pianului, scoțînd un lung suspin, apoi ochii i se închiseră.

...Stătea în camera mamei ei și se simțea cuprinsă de o spaimă neînțeleasă. Se și aprinseseră lumînările! Cum! Atît de repede! Crucifixul așezat pe cearceaf și miinile ca de marmură se odihneau încrucișate lîngă broderia care nu avea să se mai termine niciodată.

Închideți! Oh, fie-vă milă, închideți acești ochi, care păstrează în ei priviri atît de duioase! Atît de repede slujba preotului, și gata! Iată! Coșciugul!

Dar acesta fusese gîndul ei avut cu o clipă înainte! Doamna Leber dormea. „Dacă aș pierde-o pe mama, cine m-ar putea împiedica să mă omor?"

Edmée gîndise astfel în timp ce stătea îngenuncheată vrînd să se roage. Oare cerul împlinise atît de repede gîndurile nebuniei?

Groapa gata făcută. Oh, Michel nu se vedea nicăieri ca să își ia rămas bun de la aceea căreia îi spunea nu demult „mamă".

Michel! Acolo! o caleașcă trasă de doi cai iuți! Michel! și femeia aceea, femeia pe care o iubește el acum, baroana Schwartz!...

„Mamă, este loc aici pentru amîndouă!"

Gata! Cît de repede merge totul! Și gazon, și flori, și pămînt pe mormînt! „Roagă-te pentru mine, mamă, sfînta mea mamă!"

Gazonul a înverzit, florile s-au deschis. Atît de repede. Doamne, atît de repede!

Iat-o pe Edmée singură în locuința lor goală. Michel și cu femeia pe care o iubește sînt dincolo, amîndoi; perdeaua indiscretă le profilează siluetele înlănțuite. Ușile și geamurile sînt bine închise, cărbunii se aprind: rugăciunea funestă se împlinește, iată, punct cu punct.

Edmée nu mai are mamă: este deci liberă să moară.

Michel! strigă ultimul ei gînd! Dacă pentru a-l reține sau pentru a-l chema înapoi, ar trebui să renunțe la moarte, acest bun care îi este acum mai scump decît însăși viața, dacă ar trebui...

„O, mamă, roagă-te pentru mine! El nu mi-a dat niciodată acel sărut pe care îl ghicesc și care mă ucide! Fie binecuvîntat Michel! Și ea blestemată să fie!

Cum se aprind cărbunii și aburul lor cum îmi cuprinde creierul! Cît de ușor e să mori! Și cît de plăcut!...

El va afla mîine dimineață, cînd se va trezi: «A murit». Cînd murim sîntem regretați."

Poate acolo va veni să o viziteze pe cea care a fost atît de aproape de el și a părăsit-o... Cînd sîntem moarte, sîntem iubite...

Oh, să nu fie blestemată! Doamne, iartă-i! Devenim mai buni cînd murim. „Mamă, vin la tine. Adio, Michel! Adio, scumpa mea dragoste! Ochii mi se împăienjenesc, dar te iubesc, mor și te iubesc; nu mai am decît o suflare, și aceea e pentru a-ți spune că te iubesc. Te voi iubi pînă dincolo de moarte..."

— Cine e acolo? întrebă de alături bătrîna, pe jumătate trezită din somn.

— Eu sînt, se auzi o voce plăcută, bărbătească.

— Ah, făcu doamna Leber, dumneata erai! Edmée iar a plîns! Nu mai sta atît de mult departe de ea. Și crezînd că încă vorbește, își continuă gîndul, pe jumătate adormită: Dă-mi lucrul mai aproape...

Dar somnul pusese din nou stăpînire pe doamna Leber.

Capul frumos al lui Edmée se rezema de umărul lui Michel, care, în sfîrșit, a venit, nestatornicul și hoinarul! Buzele lor se atinseră. Edmée deschise ochii mari, galeși. Gura lividă schiță un ușor surîs.

— Și tu ești deci mort? murmură închizînd iarăși ochii. Unde e mama? Nu o văd. Sîntem cu toții în cer?

— Frumoasa mea, în cer nu s-au făcut niciodată căsătorii. Trezește-te, sînt viu, sînt bogat, sînt fericit. Pe cînd nunta noastră?

XXV

EDMÉE ȘI MICHEL

Michel stătea în genunchi în fața lui Edmée. Ce minunat păr buclat avea! Ce bine îi venea paloarea obrajilor! Ce privire bărbătească! Mîngîindu-l, Edmée se apleca înspre el; părul lor își

amesteca nuanțele. Pe chipul fetei strălucea bucuria și încîntarea.

— Aceea este mama mea, îi spuse Michel sărutînd-o.

Ați înțeles deci, așa cum și Edmée înțelesese pe dată ; fusese de-ajuns un cuvînt ca acesta, pentru ca totul să se clarifice în mintea ei. Suferința, odată destrămată, lăsa loc unei bucurii totale.

„Ea, baroana Schwartz, atît de frumoasă și atît de tînără, să fie mama lui Michel ?"...

Își făcea loc îndoiala, și îndoiala dădea un farmec în plus tuturor explicațiilor, prelungind astfel mult așteptata bucurie.

Edmée se gîndea :

„În fond, Blanche are cincisprezece ani..." Și deodată doamna Schwartz nu-i mai părea chiar atît de tînără încît să nu poată fi mama lui Michel.

Fremăta de bucurie, uitînd toate spaimele prin care trecuse.

— Michel, cum am s-o iubesc eu pe mama dumitale ?

Deodată îi reveniră în minte privirea calmă a baroanei, blîndețea și ținuta ei trufașă.

— Ah, trebuia să fi înțeles !...

Apoi iarăși o cuprinse îndoiala.

— Mi-ai spus adevărul ? Oh, să nu glumești cu astfel de lucruri ; înainte de venirea ta am visat cum muream ! Michel, baroana este prea frumoasă... prea tînără...

— Sigur, sigur, șopti Michel, încîntîndu-se de tinerețea scînteietoare din privirea îndrăgostită ; este foarte tînără, este foarte frumoasă... Dar cum am putut eu să stau atît de multă vreme departe de tine, Edmée, sufletul meu scump ?

— Da, cum ?... și de ce, Michel, de ce totuși ? Ah, numai eu sînt aceea care te iubesc !

Michel îi acoperi gura cu un sărut. Am putea spune, ca un soț hotărît, cinstit, un sărut cast, pe care Edmée îl primi ca pe o binecuvîntare.

Așa sînt toate iubirile mari, care pornesc din inimă și ale căror rădăcini dăinuie din copilărie.

Edmée stătea lîngă el cuminte, ca însuși surîsul ei.

— Ești rea ! spuse Michel. Ți-am destăinuit un secret pe care nici eu nu îl cunosc încă pe de-a-ntregul. Un secret care poate să ucidă tot ce am mai scump pe lume, în afară de tine... în afară de tine, căci eu știu pe care dintre voi două o iubesc mai mult !

— O voi iubi tot atît cît o iubești și tu, murmură Edmée.

Apoi mîinile ei albe și frumoase mîngîiară părul lui Michel ca o mamă iubitoare care a plîns mult așteptîndu-și copilul și îl alintă văzîndu-l că s-a întors mare și puternic.

— Sîntem deci trei ! zise ea încet. Apoi, revenindu-şi şi pierzîndu-şi surîsul, adăugă : Crezi că mă va putea iubi ?

— Te va adora mai tîrziu, răspunse grăbit Michel.

— Ah... mai tîrziu ! oftă Edmée, rămînînd pe gînduri.

Buzele lui Michel se jucau cu vîrfurile degetelor ei.

— Am cunoscut lumea îndeajuns, reluă Edmée, de jos sau prin uşile întredeschise, ca să înţeleg că acolo nimic nu se aseamănă cu situaţia noastră. Dar, în fond, care este viaţa dumitale, domnule ?... te întreb eu, făptura îndrăgostită şi slabă...

— Şi sfîntă ! o întrerupse Michel mîngîind-o. Lumea nu are ce căuta între noi, Edmée.

— Pentru mama dumitale mă sperie lumea...

— Lumea nu are ce căuta între mama mea şi mine, o întrerupse plin de tristeţe.

— Este adevărat, spuse Edmée naiv şi nu fără bucurie, nu mă gîndisem... tu nu poţi să fii băiatul baronului Schwartz.

Cum Michel îşi lăsă privirile în jos, ea îi luă din nou capul în mîini.

— Nu ştiu ce spun, izbucni ea. Este atîta timp, atîta timp de cînd sufăr ! Nu te cert, iubitul meu, ci doar mă scuz. Aş vrea să vorbesc întruna, să vorbesc despre mama ta, cu dragoste şi respect...

— Te va adora, repetă Michel, sînt sigur !

— Şi sora ta ? Oh ! ea a şi fost o surioară drăguţă pentru mine. De cîte ori nu m-a mîngîiat surîsul ei. Şi tu ai să laşi să se facă acea căsătorie ? Blanche, scumpul nostru înger, să se căsătorească cu domnul Lecoq !...

Eroul nostru îşi luă un aer important.

— Draga mea, răspunse el, vom mai vorbi despre aceste lucruri. Ştiu de ce nu îţi place domnul Lecoq şi m-a ferit Dumnezeu să mă plîng de aceasta !

— Cum, ştii pentru ce nu îmi place mie domnul Lecoq ? repetă Edmée pălind.

Se uita la Michel cu un fel de spaimă. El izbucni în rîs.

— Cine este acolo ? întrebă a doua oară bătrîna, trezită brusc.

— Eu sînt, doamnă Leber, răspunse iarăşi Michel.

— Ah, da, tu eşti, fiinţă rea ! Ai unde să stai ?... Edmée, copila mea, lampa şi lucrul meu. Vreau să mai lucrez puţin.

Dar numaidecît o şi auziră sforăind.

— Sărmana ei minte îi slăbeşte, spuse încet Edmée.

Între doamna Leber şi Michel exista o prietenie trainică ; de ei se lega amintirea căldurii plăcute din mansardă. Bătrîna îl

vedea și îl considera tot copil și nu putea să-i pronunțe numele fără să surîdă.

„Există atîția oameni răi ! avea ea obicei să spună. Michel avea inimă ; el da, era tot numai inimă !"

— Cînd ne vom căsători, iubita mea, reluă Michel emoționat de veselia lui, vom putea plăti creditorilor. În ultima vreme m-am gîndit mult la doamna Leber.

— Asta chiar mă sperie, îl întrerupse Edmée.

— Tot ce am să-ți povestesc, răspunse eroul nostru, este nemaipomenit. Sînt secrete mari, închipuiește-ți ; dar pot eu să-ți ascund ceva ?

Se ridică și închise ușa care dădea spre camera doamnei Leber.

— Ce faci ? întrebă Edmée.

Michel răspunse jumătate ironic, jumătate ceremonios :

— Va fi vorba de afaceri, de viață și de moarte. Mai întîi, continuă el împingînd fotoliul lîngă Edmée, acest Bruneau este un nelegiuit și trebuie să-i înapoiem banii pe care ți i-a împrumutat.

— Cum ai aflat ?... bîlbîi Edmée.

— Am banii, spuse Michel în loc să răspundă și bătînd cu palma buzunarul de la vestă, ca omul care triumfă simțindu-l plin. Ce e și cu noi ! adăugă el cu un accent vrednic de milă. Am gesturi, cuvinte și bucurii de mic-burghez, eu, care acum șase luni puteam să trec drept oglinda unei *true gentleman* (adevărat gentilom) ! Banul este însuși sîngele care curge în vinele acestui secol, acest lucru este sigur ! Am dus lipsă de bani, fapt care m-a degradat... Unde rămăsesem ? Bruneau este un nelegiuit și contesa Corona nu valorează mai mult decît el. Fără domnul Lecoq, ți-o spun în mod serios, Edmée, eram pierdut și lipsit de mijloace de trai.

Tînăra fată își întorcea ochii stînjenită de fiecare dată cînd pronunța numele domnului Lecoq. Ea întrebă :

— Domnul Lecoq este cel care ți i-a vorbit de rău pe domnul Bruneau și pe contesa Corona ?

— Nu ai s-o aperi acum și pe contesa Corona ! izbucni Michel.

— Ea te place... dar tu nu o placi, murmură Edmée. Cînd sufeream, mă gîndeam la ea ca la o prietenă.

— O prietenă ! repetă Michel rînjind. Dar, în definitiv, nu este vorba de contesa Corona, și vom reveni la acest onorabil domn Bruneau... Încă o dată, îți spun, știu toate poveștile tale cu domnul Lecoq.

— Toate !... făcu Edmée ca un ecou.

— Toate !

Edmée rămase încremenită.

— Bine, bine ! murmură Michel. Hai, liniştește-te ! De cînd îi este interzis, în definitiv, unui om onorabil să ceară în căsătorie o fată cinstită ?

— În căsătorie ! protestă Edmée, simţind că îi ard obrajii. Şi dumneata eşti cel care îmi vorbeşti astfel, Michel !

— De cînd, continuă Michel, cu vocea nestînjenită, cu ochii strălucitori şi fără urmă de tulburare, omul cinstit care şi-a pus în cap o asemenea idee nu mai are dreptul — el, foarte bogat fiind — de a pune cît de cît la încercare pe tînăra săracă ? Nu te căsătoreşti mereu, sau pentru o zi !

— Glumeşti ? îl întrebă Edmée uluită.

— Nu, pe cuvîntul meu...

— Înseamnă că nu mă iubeşti.

— Ba da, din toată inima... fii te rog rezonabilă ! Nu te iubesc decît pe tine !

În acest jurămînt era atîta convingere, ba, mai mult, o totală lipsă de afectare, încît Edmée nu putu să nu surîdă.

— Restul îmi este indiferent ,spuse ea. Dacă tu mă iubeşti, totul este bine. Totuşi...

— Totuşi ? repetă eroul nostru, care o pîndea cu coada ochiului cu o superioritate imposibilă.

— Ah, făcu ea bătînd din picior, am mai văzut asemenea încăpăţînări în comedii ! Nu te umili prea mult faţă de mine, Michel !

— În *Tartuffe*, nu-i aşa ? credulul Orgon ?...

Şi eroul nostru rîdea liniştit.

În ochii frumoşi ai lui Edmée se aprinsese o rază de mînie.

— Tu eşti un delicios Orgon, mititelul Orgon, iubita mea, spuse Michel. Şi Tartuffe este acest Bruneau, care te-a învăluit în minciunile lui.

Ruşinată de nerăbdarea ei, Edmée îi întinse fruntea să i-o sărute şi reluă cu delicateţe, cum faci ca să înlături o discuţie asupra căreia nu vrei să revii :

— Ce ne interesează toate astea ? Te rog, să vorbim despre tine.

— Ce ne interesează ? protestă Michel, scandalizat la rîndul lui. Dar eu îţi vorbesc de mine şi de tine şi de noi ! Domnul Lecoq este pur şi simplu providenţa noastră !

Edmée îl privi drept în ochi.

— Eşti nebun ! spuse ea aproape cu duritate.

— Este limpede, din moment ce nu sîntem de aceeaşi părere.

— Eşti nebun !... Ţi-a spus că voia să mă ia în căsătorie ?

— Înainte de a şti că mă iubeşti, da.

— Şi pentru a înfrumuseţa josnicia insistenţelor lui, ţi-a vorbit de încercări... Roşeşti, Michel !

— Pentru că te iubesc... Da, mi-a vorbit de încercări, cu fruntea sus, privindu-mă în ochi.

— Iar tu ţi-ai lăsat privirile în jos !

— Da, e adevărat.

— Eşti credul.

Michel se ridică, desfăşurîndu-şi deodată toată silueta înaltă şi demnă.

— Dacă te-a insultat, spune-mi ! porunci el. Omul acesta este ultima noastră speranţă, dar dacă te-a insultat, îl omor !

O clipă Edmée şovăi. Apoi apucă mîinile iubitului şi i le sărută cu buzele arzînde.

— Mulţumesc, îngînă ea. Mă speriaseşi.

Michel aştepta. Ea reluă cu vocea schimbată :

— Nu, nu m-a insultat.

— Poftim ! şi mă acuza de credulitate ! mormăi Michel, aşezîndu-se din nou. Ascultă-mă bine, tu nu poţi înţelege acel caracter. Capul şi inima lui sînt pline de un gînd ales. Ai fost neîncrezătoare. Am să te pun în situaţia să cumpăneşti singură dezinteresul lui.

Michel vorbea cu căldură. Edmée îl lăsa acum să spună ce vrea. Printre pleoapele întredeschise îi aluneca o privire stranie, care o făcea şi mai frumoasă. Pe buzele ei strînse se putea citi fără efort : „Bietul meu Michel, domnul Lecoq este mai şiret decît crezi !"

Orice am gîndi despre eroul nostru, el ştiu însă să citească pe figura lui Edmée, fiindcă îi spuse :

— Nu, domnişoară ! sigur că nu ! Nu sînt eu chiar orb ! Am dovada celor ce demonstrez, şi dacă ai fi vrut să mă asculţi...

— Dar, în sfîrşit, nu te poţi căsători cu două fete odată ! aruncă Edmée triumfătoare. Căsătoria lui cu Blanche este hotărîtă...

— Nu se mai face ! ripostă eroul nostru pe un ton care nu îngăduia replică.

Edmée ridică spre el o privire mirată.

— A scăpat prada ! murmură ea.

Michel răspunse din vîrful buzelor :

— Domnul Lecoq este sursa tuturor informaţiilor... Zîmbeşte tu cît vrei, iubita mea. Nu vei mai zîmbi cînd îţi voi spune pentru ce a ales domnul Lecoq acest gen de profesiune care nu este pe gustul dumitale. Domnul Lecoq ştie multe. Sigur, averea baronului Schwartz este imensă, dar sursa acestei bogăţii... în sfîrşit, eu mă pricep.

— Acest exces de delicateţe, începu Edmée, din partea domnului Lecoq...

— Este şi asta, o întrerupse Michel. Este şi o nobilă şi părintească bunătate. Prin mine, domnul Lecoq a aflat de iubirea celor doi copii : Blanche şi Maurice. Nu a trebuit decît o vorbă... Mulţumită lui, în curînd se va face această căsătorie.

Cum pe obrazul lui Edmée se oglindea cu energie neîncrederea, eroul nostru luă degetele delicate ale iubitei şi i le sărută protector.

— Vrei să vezi întotdeauna mai bine decît mine, draga mea ? o întrebă el. Trebuie să ştiu. Apoi adăugă cu seriozitate : Eşti cel mai bun sufleţel pe care îl cunosc ; însă cel mai bun sufleţel din lume, cînd este vorba de femeia cea mai modestă, cea mai naivă, cea mai sinceră, tot năzuieşte cît de cît să fie o zînă. Este îngîmfarea voastră, a femeilor. Şi cum îngîmfarea este arma cea mai puternică dintre încăpăţînări, am să lovesc într-a ta cu toată puterea, şi de la început. Răspunde-mi la o singură întrebare : dacă domnul Lecoq ar avea asupra ta, şi implicit şi asupra mea, relele intenţii pe care i le atribui, nu ar fi el în cîştig dacă m-ar vedea în închisoare ? Spune-mi !

— Ce tot vorbeşti ? spuse Edmée sărind iar de pe scaun.

— Răspunde... este clar şi limpede acest raţionament. Eu sînt un obstacol ; un obstacol care ar fi periculos de dispreţuit. Ei bine ! la ora actuală, fără domnul Lecoq, aş fi în închisoare.

Edmée repetă, neputîndu-şi ascunde spaima :

— În închisoare, tu, Michel ?! Şi pentru ce ?

— Pentru că, răspunse eroul nostru puţin descumpănit, surîzînd însă de naivitatea explicaţiei sale, pentru că am avut fantezia să fac dintr-o dată avere. Asta e ! Apoi, întrerupîndu-se şi lăsînd să vorbească acea tinerească francheţe care era farmecul lui : Oh, nu este tocmai dragostea de bani : în această privinţă, vocaţia mea întîrzie să se arate. Voiam să fiu bogat pentru tine...

— Eu nu am nevoie să fiu bogată, declară tînăra cu oarecare asprime în glas.

— Ia seama !... şi ratele doamnei Leber ?...

— Da, da, băiatule, să devii bogat ! se auzi o voce tremurată de cealaltă parte a uşii. Eu am contat că vei ajunge bogat.

Edmée se repezi în camera de alături şi o văzu pe doamna Leber stînd lîngă uşă în picioarele goale. O luă de după umeri şi o conduse înapoi în pat. Bătrîna tuşea dogit şi repeta :

— Ce cauţi aici ? n-a spus el că o să fie bogat ?

Edmée închisese uşa, lăsîndu-l singur pe Michel. Acesta se apropiase de fereastră. În atelierul de creaţie Étienne şi Maurice gesticulau ca nişte nebuni. Eroul nostru surîse orgolios şi se gîndi : „Sînt nişte copii". Desigur, el era un om rezonabil.

Cînd Edmée deschise ușa, o auzi pe bătrînă strigînd :

— Lumina și lucrul meu ! Vreau să lucrez puțin...

Edmée avea ochii în lacrimi.

— I se rătăcește de tot mintea ! Biata mama !

Michel se așeză lîngă ea și-i spuse :

— Iți dai seama că trebuie să fim bogați. Boala de care suferă s-ar vindeca doar cu puțin aur.

Edmée suspină :

— Să vorbim de dumneata, Michel, și să vorbim serios.

— Pentru asta am și venit, iubita mea, răspunse el. Eu, cînd vreau, sînt om de afaceri, știi. Am o stea pe cer, asta fără discuție ; fii atentă, te rog : iată, mă îndrăgostesc nebunește de o tînără plină de farmec, dar foarte săracă ; se întîmplă însă ca fără să știe nimic, această tînără să fie bogată, chiar foarte bogată...

Edmée îl privea cu gura căscată. În loc de orice alt răspuns, îi puse doar o întrebare :

— Tot domnul Lecoq este acela care ți-a povestit toate astea, Michel ?

XXVI

CASETA

Michel rîse ca un copil voios.

— Da, în așa fel încît, dacă nu m-ai cunoaște, domnișoară-soția mea, te-ai putea gîndi că după ce în ultima vreme am cutreierat puțin lumea, m-am întors atras de mirosul misterioasei dumitale averi.

— Explică-mi, te rog, spuse tînăra fată, sînt nerăbdătoare să știu.

— Asta și fac, îngerul meu. Și te rog să-ți dai seama că în purtarea domnului Lecoq este, în fond, o logică. Nu găsești că Blanche ar fi prea tînără pentru el ?

— Ba da, sigur, răspunse imediat Edmée, schițînd un zîmbet. Dar nu este vorba de Blanche.

— Este vorba de tine. Domnul Lecoq, știind că există undeva în lume o avere care îți aparține și vrînd poate să-ți dea dreptul să intri în luptă împotriva deținătorilor acestei averi... Ah, ah, tu nu îl cunoști !

— Dar unde este această avere, izbucni Edmée, şi cine o deţine ?

Michel căzu pe gînduri. După un scurt timp spuse, arătînd spre fereastra lui Maurice şi a lui Etiénne :

— De cealaltă parte a curţii am doi prieteni care sînt cam nebuni, dar nu mai nebuni decît restul Parisului. Nebunia lor constă în a ticlui totul într-o dramă şi de a considera viaţa reală ca pe un imens repertoriu de piese de teatru demne să fie reprezentate pe scena teatrului „Ambigue". Există adevăr în ceea ce fac ei, nu zic nu. Deci, aceşti doi băieţi buni, pe care îi cunoşti poate la fel de bine ca şi mine, au răscolit totul în jurul nostru, Edmée, în jurul casei Schwartz, în jurul a ceea ce nici tu, nici eu nu cunoaştem. Am lucrat şi eu cu ei un timp, am colaborat, ca să spunem aşa, şi în noianul de ipoteze pe care le discutau pe toate feţele, căutînd să găsească hrana lor, dădeau mereu peste acel antagonism între Olympe Verdier şi Sophie ; Sophie eşti dumneata, Olympe Verdier este mama mea. Ei nu cunosc această taină şi nici pe mama mea, care nu îşi deschide inima decît faţă de Dumnezeu. Dar presupunerile lor, comparate cu unele vorbe ale domnului Lecoq, în legătură cu averea Schwartzilor şi cu provenienţa ei, te ispiteşte să te gîndeşti... în fine, baronul Schwartz este un om abil şi eu nu răspund decît de mama mea... Or, cînd mama s-a căsătorit cu baronul Schwartz, el avea un capital de patru sute de mii de franci...

— Patru sute de mii de franci ! repetă Edmée. Avea patru sute de mii de franci ! Apoi adăugă, ca şi cum însăşi această cifră i-ar fi mărit tulburarea : Te rog, Michel, nu îmi ascunde nimic !

— Domnul Lecoq, urmă eroul nostru ca un om care îşi descarcă inima, afirmă că nu cu mult timp înaintea căsătoriei, domnul Schwartz a acceptat să cineze împreună cu el într-un han din Caen.

— Din Caen ! se miră Edmée cu vocea schimbată.

— În ziua aceea, domnului Schwartz îi era foame, zise Michel în încheiere. Am spus : foame. Urmă un moment de linişte, după care tot el continuă : Mi-am visat o familie compusă din mamele noastre şi dumneata ; şi, în fond, ce ne mai trebuie altceva ? Apoi, cu bruscheţe : Este o nebunie cu tot ceea ce s-a întîmplat ; mama mea nu este nenorocită şi domnul Schwartz are reputaţia unui om cinstit ; orice ar fi, nu îmi mai cere o silabă în plus. Am spus tot ce trebuia despre averea ta ; am să-ţi vorbesc despre a mea, care urmează a fi realizată. Asculţi ?

Edmée rămînea gînditoare.

— Ascult, spuse totuşi.

— Sînt momente cînd stăm unul lîngă celălalt de parcă am fi doi soţi bătrîni, spuse Michel ca pentru sine.

Edmée îi căută privirea și îi spuse cu multă duioșie:

— Te iubesc din ce în ce mai mult.

— Draga mea, șopti Michel, acoperindu-i miinile cu sărutări, eu nu te merit, sînt sigur, dar nu am nici un păcat de moarte pe conștiință. Pentru tine, numai pentru tine am lucrat, bine sau rău. Orice s-ar întîmpla, nu-ți mai face griji. Sînt al tău și îți spun asta mai mult pentru mine decît pentru tine. Dacă am putut să trăiesc departe de tine, este numai pentru că te știam a mea. Totul mi se pare cu putință în lumea aceasta, în afară de despărțirea noastră. Sîntem ca și căsătoriți, ți-o repet; este singura mea bucurie, este tot ceea ce îmi dă încredere în mine. Îmi voi cere drepturile de soț chiar dacă într-o bună zi te vei trezi prințesă... Dar mai bine să vorbim despre altceva. Cînd am părăsit casa Schwartz, aveam rezervele mele față de domnul Lecoq; îmi făcuse impresia că știa un secret destul de periculos în ceea ce mă privește, pentru că o dată s-a întîmplat să-mi fie adresat un cuvînt în trecere, o parolă care nu-mi era destinată. Mulți oameni aici la Paris se recunosc între ei cu ajutorul acestei parole fără importanță: *Se va lumina de ziuă mîine?* Dar nu toate misterele de acest gen sînt criminale, dovadă că această parolă îmi înlesnește legături secrete cu mama mea. În profesiunea pe care o practică domnul Lecoq este nevoie de precauțiuni stranii; ba, mai mult, trebuie să frecventeze, să susțină și să plătească o clientelă interlopă... ca să nu mai vorbim...

— Vreau să te întreb, spuse Edmée foarte încet, dacă ai repetat această parolă domnului Bruneau pe vremea cînd credeai în el?

— Poate, zise Michel, dar sînt bun de plată pentru socoteala pe care o are domnul Bruneau cu mine. Adevărul este că meseria domnului Lecoq îmi făcea silă tot atît cît poate să-ți displacă și ție. Tu nu te duci des la teatru, micuța mea frumoasă Edmée, și citești puține romane, dar nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de oameni care împing devotamentul sau pasiunea pînă la a accepta roluri demne de ură. Scopul este uneori nobil... chiar eroic... scopul scuză mijloacele: domnul Lecoq trebuia să descopere o pistă, o pistă foarte iscusit tăinuită; atunci domnul Lecoq s-a transformat în cîine de vînătoare. Consider că aceasta este o treabă de om inteligent, de om curajos. Tu ce crezi?

Michel tăcu, așteptînd un cuvînt din partea lui Edmée. Edmée însă nu spuse nimic.

— De la început, continuă el, domnul Lecoq m-a lăsat să înțeleg că se interesa de mine. Dacă aș fi răspuns avansurilor lui, am fi acum pe deplin fericiți. Dar cedînd antipatiei mele, întărită și de părerile contesei Corona și de calomniile acestui prețios domn Bruneau, m-am îndepărtat cu totul de el. Am căutat o slujbă; ple-

carea mea de la familia Schwartz mi-a închis deodată toate uşile; şi la bănci, şi în industrie; circulau despre mine tot felul de zvonuri, care păreau că răsar din pămînt; spre exemplu, că afecţiunea fostului meu patron, întîlnită doar în romane, aş fi plătit-o cu cea mai cumplită ingratitudine... Pe scurt, nici o slujbă pentru mine în tot Parisul... Atunci am găsit refugiu la voi; vă iubesc prea mult ca să vorbesc despre recunoştinţă. Am muncit Dumnezeu ştie ce: la una, la alta, şi apoi încă la altceva; extravaganţe care la prima vedere par raţionale. Cred că voiam să fiu autor dramatic, apoi inventator... o mulţime de prostii... Trebuie să-ţi mărturisesc însă că nu eram chiar lipsit de mijloace. O făptură misterioasă — ai ghicit, nu? baroana Schwartz — nu a încetat o clipă să fie alături de mine. La capătul năzbîtiilor şi al tuturor nebuniilor, am încercat jocul...

— Cea mai periculoasă dintre toate nebuniile! spuse Edmée.

— Pentru cei cuminţi şi fericiţi, aşa o fi. Dar pentru cei obligaţi să întreprindă *ceva care îi depăşeşte* — cum spun cazuiştii — este altceva: iubeşti sau nu iubeşti... Am pierdut şi am semnat poliţe... nu una, ca pîrliţii mei de colegi, dramaturgii aceia în faşă, vecinii mei, ci mai multe, mult mai multe. Şi, pe cuvînt, iubita mea Edmée, a fost tot pentru tine. Nu mă crezi? Ei bine, sincer, nu ai dreptate! fără tine aş fi un oarecare salariat cu o mie opt sute de franci, în vreun birou mucegăit: vezi bine că eşti îngerul meu!

Edmée surise trist, fiindcă nu se aştepta la atîta prăbuşire. Zise:

— Ai fi liniştit, Michel! Şi cu speranţa de a avansa.

— Te rog, nu spune asta! Am trăit în lux şi trufie în casa familiei Schwartz tocmai la vîrsta cînd caracterul se formează şi se modelează. Am rămas bun, din moment ce te iubesc pe tine. Dar ascultă, Edmée: odată mama mi-a spus cu lacrimi în ochi: „Tinereţea mea a fost trufaşă". Ei bine, eu sînt fiul mamei mele!

Edmée îşi lăsă capul în jos.

— Aveam prieteni, continuă Michel. În afară de Étienne Roland şi Maurice Schwartz, care mi-au dovedit un devotament frăţesc, îl aveam pe bunul Domergue, care îmi întreţinea vanitatea, spunîndu-mi în fel de fel de şarade, limpezi ca apa de izvor, că eu sînt fiul domnului baron Schwartz. Pretindea că ştie asta din sursă sigură şi crede şi acum neclintit acest lucru. O aveam pe contesa Corona, care îmi vorbea în enigme mai puţin naive, arătîndu-mi poarta deschisă a grădinii Armidei [1]; mai era Trei-Labe,

---

[1] Armide, una din eroinele lui Torquato Tasso din *Ierusalimul eliberat*, care l-a reţinut în grădinile sale vrăjite pe războinicul Renaud, departe de armata cruciaţilor.

schilodul de la Plat-d'Étain, care îmi aducea mesajele acestei încîntătoare femei. Iată un rebus, acest cuplu fantastic: contesa și Trei-Labe! Ea vine la el să-l vadă... știi la fel de bine ca și mine... Dar singurul om care cunoaște misterul acestei povești ca în romane este domnul Lecoq. În sfîrșit, îl aveam pe creditorul meu normand, pe domnul Bruneau, care îmi cumpăra garderoba bucată cu bucată și îmi avansa bani. Mama, cel puțin, nu știa nimic din toate acestea! Sînt, ce e drept, puține zile de cînd îi spun mamă... Te rog, Edmée, ascultă-mă, ne apropiem de deznodămînt... Nu închide ochii...

— Îi închisesem, spuse Edmée cu minunatul ei surîs, gîndindu-mă la făptura aceea frumoasă care m-a făcut să plîng atîta. De cîte ori pronunți numele mamei tale, Michel, sînt atît de fericită!

— Te va iubi, îți garantez! dacă ai ști cum mă iubește!... Ascultă, există o mică taină pe care aș vrea mult să o cunosc: cu ce ocazie a pătruns în casa voastră acest onorabil domn Bruneau?

— Cînd m-am îmbolnăvit acum trei luni, după ce am întîlnit-o pe doamna baroană Schwartz în pragul ușii tale, răspunse Edmée, mama tocmai trimisese bani creditorilor noștri: nu aveam nimic pus deoparte și ne spuneam că va trebui să vindem ceva. Într-o dimineață, cînd tocmai deschisesem să aerisesc, am văzut la celălalt geam figura stranie a lui Trei-Labe, pe jumătate ascunsă de după perdelele modestei lui locuințe care e sub acoperiș. El nu mă zărea și nici nu-și dădea seama că este observat. Se uita în casa noastră cu o atenție deosebită. După cîteva clipe, nemaibizuindu-se pe ochii lui, și-a potrivit un binoclu enorm și l-a îndreptat spre odaia mamei.

— La ce anume se uita?

— Nu știam. Apoi a dispărut și, puțin timp după aceea, cînd mama ieșise pentru cursele ei, domnul Bruneau a venit să bată la ușa noastră, să întrebe dacă nu aveam ceva de vînzare. L-am poftit să intre în casă, căci el are în cartier renumele unui om cinstit, și într-adevăr a dat un preț bun pentru obiectele mărunte de care voiam să scăpăm; dar de fapt nu lucrurile acelea voia el să le cumpere.

— Atunci ce?

— Mănușa... mănușa cizelată... și m-am gîndit nu o dată că Trei-Labe își potrivise atunci binoclul lui mare ca să privească mănușa.

— Asta e o dovadă că cei doi se înțeleg de minune! spuse Michel.

— Niciodată nu i-am văzut împreună, răspunse Edmée. Domnul Bruneau a mai venit, dar totdeauna în absența mamei, și aș fi ingrată dacă nu aș mărturisi că ne-a făcut unele servicii.

— Totdeauna în absența mamei tale! reflectă Michel.

— Poate e o întîmplare... în cîteva rînduri a oferit pe mănușă o sumă considerabilă.

— Poate valorează mulți bani! spuse ca pentru sine eroul nostru.

— Cred, fiindcă domnul Bruneau nu e singurul care dorește s-o cumpere.

— Trei-Labe ? întrebă Michel.

— Nu. Domnul Lecoq. Mănușa a fost primul lui motiv ca să ne treacă pragul. Cunoaște un amator, zice el, care ar da pe mănușă zece mii de franci.

— Zece mii de franci! repetă Michel mirat. Mănușa aceea, zece mii de franci? Apoi adăugă ca pentru sine: Firește, uneori se caută pretexte ocolite pentru a face un bine...

Edmée tăcu, dar sprincenele ei frumoase se încruntară; rămînea hotărît neîncrezătoare în virtuțile domnului Lecoq.

— Noi am fi departe de închisoare, reluă Michel după o scurtă pauză, dacă domnul Lecoq nu m-ar tot aduce înapoi aici. Uite, de trei zile mă joc de-a v-ați ascunselea cu bunul domn Bruneau, care m-a reclamat și a obținut mandat de arestare împotriva mea. Partida a fost dîrză căci eram singur contra trei: normandul, Trei-Labe și contesa. Ce rol are ea în această intrigă, și cu asemenea asociați? Ah, dar iată că încep să vorbesc prea mult. Da, ea este complicea lor, sînt sigur, și chiar din cauza ei era să cad în capcană. Pentru ce? Iată, pledez o cauză și trebuie să-ți spun totul; în această femeie există puțin din doamna Putifar[1]... Ea știe că te iubesc; vrea poate să se răzbune? Nu mai departe decît ieri îi dezvăluisem locul unde stau ascuns din motive personale din zori și pînă la asfințit. Azi-noapte am primit un mesaj de la domnul Lecoq în care-mi spunea: „Vei fi arestat la prima oră". Și, în adevăr, la prima oră, abia îmi luasem zborul că locuința mea și fusese împresurată de ajutorii de portărei. Și stîrpitura aia de Trei-Labe, trecînd pe acolo în echipajul lui fantastic, le-a spus polițiștilor că m-a văzut. Mesajul domnului Lecoq îmi dădea întîlnire; am alergat acolo. Ce păcat că mama are rețineri față de el...

— Ah, făcu Edmée, cele două inimi care te iubesc mult au aceleași resentimente!

Michel ridică din umeri.

---

[1] Soția lui Putifar, care, vrînd să seducă un servitor de-al soțului ei și fiind respinsă, l-a acuzat că a vrut s-o dezonoreze, iar soțul, credul, l-a azvîrlit în închisoare.

— Faptele vorbesc, spuse ei. Eu mărturisesc că mă încred în fapte. Domnul Lecoq mi-a numărat banii poliței mele, capital, dobînzi și cheltuieli...

— Cerîndu-ți în schimb ce ? întrebă fata neîncrezătoare.

— În schimbul unui mare mulțumesc, pe cuvînt ! Omul acesta se bizuie pe mine ; m-a intuit ; are încredere în viitorul meu. Și eu, iubita mea Edmée, mă bizui pe viitorul meu ; dovada, însuși faptul că am început să fac o prostie, și mi-a reușit, deci norocul s-a întors. Am noroc. De îndată ce domnul Lecoq mi-a dat banii, am avut inspirație să joc : am cîștigat trei sute de ludovici ; vrei niște rate ?

Spunînd ultimele cuvinte cu un aer vesel, Michel își vîrîse mîinile în buzunarele vestei, zornăind aurul. Dar se opri și se schimbă la față văzînd ciudata expresie a lui Edmée.

Tînăra ascultase la început cu tristețe această nechibzuită înșiruire de vorbe, dar deodată privirea ei se însufleți, și nu cuvintele lui Michel fuseseră cauza acestei tulburări ; ea își fixase ochii mari asupra ferestrei. Michel se întoarse repede ca să vadă ce atrăgea astfel atenția ei. Se ridicară amîndoi deodată.

De cealaltă parte a curții, camera lui Michel, care rămăsese atîta timp în întuneric, tocmai se luminase. Se vedea perfect înăuntru. Étienne și Maurice erau la el, în picioare, în ținuta neglijentă mai mult decît orginală a toaletei lor de casă. Maurice ținea lampa în mînă. Étienne stătea înclinat în fața unei doamne îmbrăcate în negru și al cărei obraz dispărea sub un voal gros de dantelă.

— Mama ! șopti Michel. Mama este !

— Parcă o recunosc și eu, spuse Edmée tresărind.

Michel nu făcuse decît un salt pînă la ușă.

Curioasă, Edmée stinse repede lampa și deschise fereastra.

Doamna baroană Schwartz, căci ea era, dispăruse, iar cei doi colaboratori se întorceau acum în dramatica lor locuință, căutînd fără îndoială locul cel mai potrivit ca să plaseze această vizită în piesa lor.

Edmée se aplecă peste balustradă. În spatele ei, nici o lumină nu îi putea trăda prezența. Iată ce văzu :

Curtea avea trei uși pentru trei scări, dintre care una de serviciu. Scara de serviciu era luminată de o lampă atîrnată deasupra ușii de intrare. Michel, care coborîse etajele din patru în patru trepte, se arătă primul ; aproape în aceeași clipă, femeia voalată se arătă și ea, ieșind de sub boltă și alergînd de parcă ar fi fost urmărită. Ducea sub șal un pachet. Michel se întîlni cu ea la cotitura bolții ; femeia voalată se trase un pas îndărăt, apoi își puse un deget pe gură. Înlătură șalul cu un gest grăbit. Fără să vorbească,

fără să șovăie, aruncă în miinile lui Michel o casetă și fugi pe scara de serviciu.

Cum Michel rămăsese năucit, un bărbat, ieșind tot de sub boltă, se repezi spre el și, tot fără să spună o vorbă, vru să smulgă caseta. Din instinct poate, Michel rezistă. În luptă, pălăria necunoscutului căzu și astfel apăru fruntea și chelia baronului Schwartz.

— Este a mea! spuse el atunci gîfîind. Femeia asta mi-a furat!

Apoi, recunoscîndu-l deodată, îl luă de gît cu amîndouă mîinile și bîlbîi furios:

— Eram sigur! Ești un mizerabil și am să te omor!

— Omul ăsta e nebun! se auzi o voce plăcută și calmă din spatele lor. Nu lăsați din mînă obiectul pe care vi l-am încredințat, domnule Michel!

Amîndoi tresăriră și se întoarseră în același timp. O femeie, îmbrăcată în negru și voalată întocmai ca doamna baroană Schwartz, se afla acolo în picioare, în spatele lor.

Temîndu-se, Michel întinse mîna pentru a împiedica vreo mișcare a bancherului.

— Bagă de seamă, spuse bancherul. Te voi ucide!

Dar femeia în negru își ridică voalul, arătîndu-și frumoasa paloare a obrazului.

— Contesa Corona! îngăimă domnul Schwartz uluit. Crezusem...

Nu termină fraza și își trecu mîna pe frunte.

Nici o vorbă nu mai ieși din gura lui Michel, care rămăsese încremenit. El se gîndea: „Contesa a ieșit ca din pămînt!"

Domnul Schwartz își luă pălăria de pe jos apoi se înclină adînc, îngînînd o scuză, și se depărtă, apucînd-o și el pe scara de serviciu care ducea spre apartamentele domnului Lecoq.

Contesa se uită după el cum se depărta și spuse ca pentru sine:

— Va trăncăni. Dar ce importanță mai are o calomnie în plus sau în minus?

— Doamnă, spuse Michel, n-aș fi crezut că am să vă fiu vreodată îndatorat!

Vru să o pornească și el pe scara de serviciu, dar contesa îl opri:

— Fiți liniștit, spuse ea cu o amărăciune distantă, acolo unde se duc amîndoi nu se vor întîlni. Apoi, lăsîndu-și voalul peste față, adăugă ceva mai încet: Domnule Michel, vă iubiți dușmanii și vă urîți prietenii!

Cu aceste cuvinte, se întoarse și plecă, cerînd cuiva cu voce tare și poruncitoare să sune la portar.

Michel rămase singur în mijlocul curţii. Zgomotul făcut de fereastra lui Edmée care se închidea îl făcu să tresară. Îşi îndreptă privirea spre scara de serviciu, ca şi cum ar fi avut de gînd să pornească şi el pe acolo.

În prima clipă fusese aproape înşelat şi el de diversiunea contesei Corona, dar ultimele ei cuvinte dovedeau cu prisosinţă rolul de binefăcătoare jucat în favoarea mamei sale. Caseta i-o înmînase baroana cu puţin timp înainte, deci lui vrusese să i-o lase în păstrare.

Michel cunoştea pe de rost interiorul casei Schwartz ; ştia că baronul îşi iubea şi îşi spiona soţia cu pasiune, ca un burghez ; reconstituia aproape în întregime scena care avusese probabil loc între cei doi soţi : secretul ameninţat, fuga baroanei, luînd cu ea chiar acest secret, soţul pe urmele ei, urmărirea nocturnă pe străzile Parisului şi întîlnirea prilejuită de însuşi faptul că el, Michel, lipsise de acasă. Îşi dădea seama perfect de ce fusese chiar el ales ca depozitar ; caseta conţinea fără discuţie, secretul propriei lui existenţe.

Dar cîte lucruri îi scăpau ! Mai întîi intervenţia neaşteptată a contesei Corona şi serviciul pe care i-l făcuse această femeie pe care o socotea un adversar ; apoi deznodămîntul aventurii : baroana o pornise pe scara de serviciu, ca şi cînd cunoştea bine drumul ; baronul, la fel, iar lui Michel îi suna încă în urechi ironia din vocea contesei Corona cînd spusese : „Acolo unde se duc amîndoi nu se vor întîlni !"

Unde anume ? la domnul Lecoq ? Pentru prima oară în viaţa lui, Michel fu precaut. „Să punem mai întîi secretul în siguranţă, se gîndi el. După aceea vom vedea..."

Urcă încet scara spre locuinţa lui şi, ajungînd aici, Étienne şi Maurice începură să-i povestească despre misterioasa vizită. Michel se aşeză pe scaun şi îi rugă să tacă.

— Cineva te-a împăcat cu baronul Schwartz, îi spuse el lui Maurice. Blanche va fi soţia ta, dacă vrei.

— Dacă vreau ! exclamă Maurice, înnebunit de bucurie. Ştia bine că fiind vorba despre acest subiect, Michel nu putea nici să glumească, nici să-l mintă.

— Este o poveste, continuă Michel. E ca un basm cu zîne ! Mai există încă duhuri bune.

Tristeţea şi îngrijorarea care i se vedeau pe obraz contrastau cu veselia din glas.

— Eşti palid ! spuse Étienne apropiindu-se.

— Nu are importanţă, răspunse Michel. Apoi, aşezînd caseta pe masă în faţa lui Étienne, adăugă : Eu cred că drama ta se află aici înăuntru, o dramă straşnică !

Etienne întinse mîna, plin de nerăbdare. Şi-ar fi scos drama şi din foc dacă ar fi fost nevoie.

Michel îl opri.

— Este ceva cu totul ieşit din comun, îi spuse el cu vocea schimbată. Pe cît sînt de trist, pe atît de bune sînt veştile pe care vi le aduc; vom fi bogaţi, vom fi fericiţi. Şi totuşi am o greutate mare pe suflet... Maurice, am încredere în tine ca în propriul meu frate. În cazul în care mi se va întîmpla vreo nenorocire, îţi las în păstrare acest obiect sfînt; să ştii că este în joc viaţa şi onoarea unei femei.

XXVII

ULTIMA AFACERE

Cu cîteva ore înainte de a se fi petrecut scena relatată mai sus, Edmée Leber, cuprinsă de febră, se depărta grăbită de castelul Boisrenaud. În acelaşi timp, o graţioasă caleaşcă se oprise din trapul cailor în faţa intrării principale a unei liniştite case boiereşti, în care noi am mai intrat odată, pe urmele domnului Lecoq, comis-voiajor al firmei „Berthier et Compania", cînd am făcut cunoştinţă cu acel bătrîn respectabil numit Colonelul şi cu domnişoara Fanchette, nepoata acestuia. Era tocmai în ziua în care J.-B. Schwartz, om pe atunci cu un capital de patru sute de mii de franci, se cununa la biserica Saint-Roch cu acea frumoasă străină, dona Giovenna-Maria Reni, din familia conţilor Bozzo...

În ciuda anilor care s-au scurs, această casă boierească nu şi-a schimbat cu nimic înfăţişarea. A rămas aceeaşi clădire mare, liniştită şi sumbră, amintindu-le pe cele din foburgul Saint-Germain, construite spre sfîrşitul secolului al XVII-lea.

Pe strada Thérèse, unde se afla situată, caldarîmul fusese acoperit cu un strat gros de paie, pe o lungime de 50—60 de metri. Era un privilegiu suprem, inutil şi disperat; o mărturie tăcută care înăbuşea paşii mulţimii neatente, avertizînd-o că aici un preafericit muritor este în suferinţă sau pe cale de a trece în lumea drepţilor.

Majoritatea oamenilor nu sînt bogaţi şi, necruţători cu fericirea celor favorizaţi de soartă, iau deseori în derîdere acest ultim lux al agoniei îmbelşugate. Înţeleptul însă trece mai departe, gîndindu-se la implacabila treaptă a mormîntului.

Vizitiul elegantei trăsuri nu strigă. Poarta însă se deschise încet, fără zgomot. O femeie voalată, a cărei talie şi ale cărei mişcări suple trădau tinereţea, sări grăbită şi trecu pragul cu pas uşor. Era îmbrăcată în negru, cu o eleganţă absolut pariziană.

În curte domnea o linişte absolută. La cîteva ferestre de la primul etaj se vedea lumină.

Portarul, stînd în picioare în faţa gheretei lui, spuse încet:

— Bună seara, doamnă contesă; domnul nu o mai duce mult...

Tînăra femeie grăbi pasul şi ajunse la peron.

În capătul treptelor, un servitor foatre bătrîn în livrea neagră, cu înfăţişare de călugăr, deschise uşa, înainte ca doamna contesă să fi apucat mînerul clopoţelului. Servitorul ridică sfeşnicul pe care îl avea în mînă şi spuse:

— Domnul este foarte bolnav, e pe moarte. Nu mai apucă zorile.

— A întrebat de mine?

— De două ori, înainte şi după spovedanie.

— Ah, făcu ea cu o expresie ciudată în glas, s-a spovedit!

— Da, da, răspunse servitorul cu un accent şi mai ciudat.

Şi zîmbind discret, se dădu la o parte, ca să-i facă loc tinerei femei.

— Probabil că e lume în casă? întrebă ea intrînd în vestibul.

— Domnilor li s-a servit cina în salon.

— Cine e sus?

— Domnul duce, englezul, unul nou care vine din Italia şi care şi-a spus parola convenţională de la Camorra, doctorul şi soţul dumneavoastră.

Contesa simţi o uşoară înfiorare, dar urcă repede scara.

Din partea stîngă a încăpătorului palier din care se deschideau cele trei uşi ale primului etaj se auzeau voci reţinute, risete însoţite de clinchet de pahare şi furculiţe. Nu părea a fi o petrecere, ci mai degrabă o masă obişnuită, la care cei adunaţi discutau nestingheriţi despre întîmplări sau afaceri curente.

Spre dreapta scării şi la mijloc domnea liniştea.

— Domnul Lecoq a venit? întrebă pentru a treia oară tînăra femeie.

— Dumnealui a adus preotul, răspunse pe loc valetul.

— Şi n-a intrat şi el?

— Nu, a spus că se va întoarce.

— Şi preotul?

— Preotul a stat vreo jumătate de oră cu domnul.

Prin dantela voalului tînăra femeie îl privi fix pe valet.

— Este un preot adevărat? întrebă ea încet.

Ridicînd din umeri, servitorul îi răspunse :

— Este cel nou : v-am spus, vine din Italia și a dat parola de la Camorra. E acolo, la masă, împreună cu ceilalți. Dacă vreți să vedeți, uitați-vă.

Tînăra femeie se apropie de ușa din stînga, se aplecă și își puse ochiul la gaura cheii ; ca să vadă mai bine, își ridicase voalul. Cînd se îndreptă, în lumina puțină a sfeșnicului, apăru chipul unei femei de o frumusețe neobișnuită ; palid și fin, cu trăsături energice, în ciuda grației delicate a liniilor. Arăta cam de 25 de ani, marcați de plăceri sau poate de suferință. Ceea ce frapa era privirea pătrunzătoare, îndrăzneață, dominatoare a ochilor ei imenși, conturați de precizia desenată parcă a sprincenelor. Privirea lor însă trăda oboseală și îngrijorare.

În locul unde ne aflăm, în vastul hol al scării, am mai întîlnit o dată acești ochi prea mari care aruncau scîntei de sub o claie de păr ondulat. Pe vremea aceea copila rîdea și aruncase ca pe un proiectil un buchet mare de flori ude în obrazul domnului Lecoq.

Acel domn Lecoq pe care îl amenința că îl va alunga ca pe ultimul lacheu.

Era o dușmănie declarată fățiș încă de pe vremea aceea între domnul Lecoq și fetița zburdalnică în stare să țină piept unui bandit. Chiar de pe atunci să fi dăinuit oare lupta dintre ei ?

Tînăra femeie rămase o clipă pe gînduri lîngă ușa care o despărțea de cei care se ospătau. Fața ei exprima un dispreț suveran și o adîncă tristețe. Se întoarse și traversă palierul fără să-și mai lase voalul pe față.

— Deschide ! porunci ea.

Alegînd o cheie din legătura pe care o ținea la brîu, bătrînul valet deschise numaidecît ușa din stînga. Intrară mai întîi într-o cameră goală ; în cea de a doua — un salonaș cu mobilă austeră și demodată — veghea o soră de caritate așezată lîngă o măsuță pe care era un crucifix încadrat de două lumînări aprinse ; muribundul zăcea în cea de-a treia : un dormitor foarte mare, aproape gol, luminat numai de o fereastră care dădea în balconul dinspre grădină, avînd patru uși ; una singură rămînea larg deschisă, cea dinspre micul salon în care veghea sora.

Pe o masă de stejar de la căpătîiul patului stăteau aliniate fiole și sticle cu medicamente, îmbîcsind atmosfera cu acel miros specific întîlnit în camerele bolnavilor.

În lumea măruntă, banală, îndeobște cunoscută sub denumirea de „tout Paris“, cel care murea aici în patul lui somptuos, protejat cu perdele de pînză albastră, garnisite cu ciucuri mici de bumbac alb, trecea drept un om bogat. El avea investiții în in-

treprinderea Schwartz. Casa lui boierească era foarte arătoasă și impunea. Se dusese vestea că ar fi *un om de bine*.

Printre oamenii mai informați, însă, el trecea, pe bună dreptate, drept foarte bogat, dar nu se punea preț pe generozitatea lui.

În sfîrșit, într-un cerc restrîns și mai aparte, al unor oameni cu totul inițiați în tainele romanului vieții lui și în natura afacerilor care le făcuse, se spunea că ar ascunde pe undeva o comoară și că nu ar fi deloc un apostol, ci dimpotrivă.

Căci, în definitiv, viața acestui om fusese un mare mister. Își schimbase obiceiurile după epoci și vîrstă, jucînd în plină zi în fața întregii lumi și sub privirile legii cel mai greu din toate rolurile. Era un artist desăvîrșit. Și, iată, se săvîrșea din viață victorios, cu capul pe perna lui, în ultima oră a acestei lupte de neinvins. Și, de aproape o sută de ani, nimeni nu reușise să-i afle secretul nici prin cea mai desăvîrșită abilitate, nici prin violență.

Acest om fusese frumos, chiar foarte frumos, un jucător nestăpînit, risipitor strălucit, călău de capete și de inimi; văzuse în tinerețea lui marele carnaval al vechilor monarhii; își bătuse joc de republică și mai tîrziu risese în hohote și în fața gloriei și în fața crimei; făcuse războiul în timpul Imperiului — războiul lui; o înșiruire neîntreruptă de victorii și de cuceriri pe care singur și le răsplătise, atribuindu-și gradul de colonel. Orice tulburare politică ușurează treaba celor care complotează în umbră. Schimbările de la cîrma țării — cînd a guvernului imperial, cînd al celor două restaurații — nu făcea decît să pună la adăpost această promoție interlopă. La epoca în care s-a vorbit pentru prima oară despre Colonel, opera legea prescripției morale. Ce importanță mai aveau dovezile! Un om cum era Colonelul nu putea duce niciodată lipsă de acele acte măsluite de mîini îndemînatice.

Vom vedea, de altfel, cînd ultimul cuvînt a fost spus, că el putea într-adevăr să aibă un grad înalt.

Cei care sînt obiectivi vor găsi că este de-a dreptul modest titlul de colonel pentru un asemenea personaj.

Există însă un alt titlu, cel care îi dădea drepturi de general, comandant al unei întregi armate înfricoșătoare.

Acum „Colonelul" se stingea aici, singur, ca un sfînt sau ca un cîine. Unde rătăcea oare statul lui major?

Și la ce îi servea prada nenumăratelor lui victorii?

Plăcerile au epoca lor, sau mai curînd, poate că se schimbă după vîrstă. De ani de zile, Colonelul pusese surdină zgomotoasei sale existențe. Diavol sau sfînt, la bătrînețe devenise sihastru. Vegeta liniștit într-o mediocritate îndestulată, ca o moluscă rentieră, clasată după importanța cochiliei, felul echipajului și numărul re-

zătorilor, care se evaluează la noi de la un venit variind între 30 pînă la 50 de mii de franci.

Or, Haină-Neagră avea fără îndoială şiruri nesfîrşite de milioane.

Nimeni pe lume, fie dintre membrii Camorrei peninsulare, al cărei şef suprem rămăsese, fie printre afiliaţii de la Paris, Londra sau de oriunde, care făcuseră misteriosul jurămînt al Îndurării, nu ar fi putut spune cifra comorii adunate de Haină-Neagră.

Stătea întins pe spate, şi trupul lui îşi şi căpătase rigiditatea cadavrelor. Abia dacă i se mai ghiceau sub cuvertură contururile membrelor. O barbă de vreo cincisprezece zile, încă foarte deasă şi albă, ca un strat de brumă, îi acoperea faţa osoasă. Ochii închişi se pierdeau în adîncul orbitelor, cărora arcadele sprincenelor şi oasele pometţilor le conturau brusc marginile.

La căpătiiul lui nu se vedeau nici prieteni, nici servitori, nici cîinele care îşi întindea îndurerat botul pe cuvertura stăpînului. Din camera alăturată sora îi pîndea respiraţia scurtă şi apăsătoare. Poate că aşa vrusese chiar el, pentru că moartea lui trebuia să fie ca şi viaţa : ciudat de rezervată. În această singurătate a agoniei, Colonelul se zbătea cînd întocmind planuri pentru un viitor, care nu îi mai aparţinea, cînd într-un delir brusc, dar liniştit, fără violenţe.

E de mirare ce uluitoare subtilitate a simţurilor se îmbină uneori cu neputinţa clipei de pe urmă. Chiar în momentul în care tînăra femeie trecea pragul uşii de intrare, muribundul spunea :

— Uite că vine ! Fanchette... ştiam bine că Fanchette are să vină...

Pe trăsăturile lui veştejite apăru aproape un surîs.

Dar uşoarele clipe de luciditate trecură fulgerător. Imediat după aceea, muribundul divaga încetişor, pomenind despre afaceri, calcule, călătorii. Tînăra femeie stătea acum lîngă el în picioare şi îl privea ; pe chipul ei era o expresie greu de definit.

Da, acesta este cuvîntul, căci privirea noii-venite trăda totodată o curiozitate aproape sălbatică, o compasiune involuntară, vagi urme ale unei afecţiuni care părea să-şi găsească rădăcinile în trecut şi o cumplită aversiune.

În timp ce ea tăcea, pierdută parcă în visare, buzele muribundului se întredeschiseră ca un mecanism greoi şi înţepenit.

— Care este stăpînul, pronunţă el foarte distinct : tu sau eu, l'Amitié ? Toată problema aici este... Apoi, cu voce mai puţin sigură :

— Para este coaptă în casa Schwartz... Ai matriţa bancnotelor ? Va fi ultima mea afacere...

Sfîrşitul frazei rămase îndărătul buzelor.

Cea căreia i se spunea contesă îi puse mîna pe frunte, dar contactul cu pielea moartă o făcu să se înfioare. Își retrase degrabă degetele, ca și cum ar fi atins răceala unui șarpe.

— În sfîrșit, tu ești, Toulonnais-l'Amitié ? întrebă bătrînul cu un ton mucalit, deschizîndu-și pe jumătate ochii aproape orbi.

— Nu, bunicule, eu sînt, îi răspunse încet de tot tînăra femeie.

Bătrînul păru că-și adună gîndurile și spuse :

— Ah, da... adevărat... mica mea Fanchette, care-și iubește mult bunicul !

Apoi adăugă printre dinți :

— Doamna contesă Bozzo-Corona !

Tînăra femeie avu un surîs amar și îl întrebă :

— Bunicule, nu ai nimic să-mi spui ?

Pentru prima oară bătrînul făcu o mișcare. Mîinile lui descărnate încercară să se încleșteze pe cutele așternutului, ca pentru a se apuca de ceva. Acest gest instinctiv, simptom al deznădejdii supreme, îi înspăimîntă întotdeauna pe cei care nu sînt obișnuiți să vadă un muribund de aproape. Contesa își întoarse capul cutremurîndu-se.

— Ba da, ba da ! spuse cu greutate bătrînul. Am multe să-ți spun... și nu-mi lipsește încă forța. Cum rezist ! Și să nu crezi că sufăr mult, nu, totul se stinge în mine progresiv. Am trăit în mod înțelept, mi-a folosit. Sînt momente cînd îmi închipui că o voi mai duce încă mult timp... Acum, de exemplu, s-ar spune că sîngele mi se încălzește din nou în vine. Te iubeam mult, fetițo. Cînd erai copil, făceam tot ce voiai tu ! Ar fi trebuit să te cresc departe de mine... în afara atmosferei noastre ; tu nu ai ști acum nimic ; ai fi bogată și fericită... și soție de om cinstit.

— De ce n-ai făcut asta ? întrebă contesa, ai cărei ochi mari aruncau parcă foc.

— Sigur, sigur, continuă Colonelul. Dar mama ta știa tot ce știi și tu, și totuși ea se ducea la biserică. A murit cu mîinile împreunate ; noi avem o religie, sîntem o sectă, ca și Thugii din India. Vezi bine că și eu mor liniștit. Eu nu l-am insultat niciodată pe Dumnezeu, și am văzut în timpul lungii mele vieți toți oamenii, pe toți, pe cei mici, pe cei mijlocii, pe cei mari, furînd, jefuind, asasinînd, după diversele formule, care, ce e drept, deghizează furtul, jaful și asasinatul. Vrei să-mi spui, fetița mea, care este mai bun : un Thug care îl sugrumă pe un englez negustor de opium, sau un englez negustor de opium care îl otrăvește pe Thug ? Unul este totuși un monstru în ochii încremeniți ai mulțimii, și celălalt rămîne un negustor onorabil atîta timp cît nu a dat faliment. La noi nu se vinde opium ; dar sînt altele mai rele, de la un capăt la altul al pădurii pariziene. Eu am trăit bine, din moment ce am trăit peste optzeci de ani bogat, onorat, liniștit. În comerț doar falimentul silește legea să iasă din

teacă. Eu nu am dat niciodată faliment, și legea nu a făcut cunoștință cu mine. Atunci de ce te plîngi tu, fetiță orgolioasă și ingrată ?

Aceste cuvinte fuseseră spuse curgător și chiar cu o oarecare energie. Capul lui se întorsese pe pernă în așa fel, încît ochii pierduți în fundul capului își îndreptaseră privirea fixă spre contesă. Pleoapele ei căutau în jos și se încruntase. Îi răspunse :

— Eu nu ți-am reproșat nimic niciodată, bunicule.

— Nu, dar ai suferit ! izbucni bolnavul, care se însuflețea din nu se știe ce capriciu al inimii sale. Și suferința este un reproș ! continuă el. Ascultă, Fanchette, tu vei fi bogată ! Toulonnais te acuză că ești de partea dușmanilor noștri. Ce-are a face ? eu te iubesc, vei avea tot ce am eu. Îl ai de pe acum, fiindcă eu sînt ca și mort. Nu voi mai vedea nici bătrînele păduri de castani de acolo, din insula noastră, nici desișul de mirt, nici marea albastră, nici caldarîmul de pe strada mea, care acum e acoperit cu paie ca să nu mai aud zgomotul roților... Ai memorie ? se întrerupse el deodată. Spune-i lui l'Amitié că para e coaptă în casa pe care o știe el bine, coaptă, perfect coaptă. Trebuie s-o culeagă ! Dacă merge repede, o voi mai vedea și pe asta, și va fi ultima mea afacere...

Contesa avu pe buze o nuanță de milă și dispreț.

— Ai chemat totuși preotul ! șopti ea.

— L-am chemat, răspunse bolnavul. Este o treabă decentă și bună pentru cei din cartier.

— Ce i-ai putut spune ?...

— Fata mea, o întrerupse colonelul cu o severitate stăpînită, eu sînt dintr-o țară unde toți oamenii sînt credincioși, și sînt pe lume de pe vremea cînd se credea. Am văzut tîlharii calabrezi, și am cunoscut oamenii *Enciclopediei* [1] ; ei vorbeau tare atîta timp cît aveau o situație avantajoasă ; dar atît unii, cît și ceilalți nu erau mîndri cînd le venea timpul să moară. Fii liniștită, am spus numai ceea ce trebuia, doar atît...

— Dar gîndul dumitale mai păcătuiește încă ! izbucni contesa de bună-credință.

— Mai încet ! e acolo o călugăriță... pentru ce rîzi, fetița mea ? Omul păcătuiește mereu și se pocăiește fără încetare ; iată conștiința !

Ochii obosiți se închiseră și respirația se transformă într-un fel de horcăit. Dar forța lui era departe de a fi ajuns la capăt, pentru că, răsucind așternutul, întrebă :

— Cîți sînt dincolo și așteaptă să mor ca să-mi desfacă patul să scotocească salteaua ?

---

[1] Colaboratori la întocmirea *Enciclopediei* (1751—1772) : d'Alembert, Diderot, Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Jaucourt și alții.

— Îi cunoşti bine, spuse Fanchette calmă. Ai dreptate, sînt dincolo şi asta aşteaptă.

— Dacă aş fi vrut, şopti Colonelul, aş fi putut să mor înconjurat de guarzi, ca un rege!

Cu toate acestea, răspunsul contesei îl preocupa; nădăjduise să-l contrazică.

— Tu nu-i iubeşti, Fanchette? Cîţi sînt? întrebă încet.

— Cinci. Ducele, englezul, doctorul şi contele Corona.

— Şi l'Amitié?

— L'Amitié a şi început să mănînce din moştenirea dumitale. Este un ticălos, un laş nerecunoscător.

— Este elevul meu, spuse bătrînul atît de încet, încît contesa abia îl auzi. Dacă l-ai fi luat de bărbat... Fetiţa mea, se întrerupse el, nu ai vrut niciodată să devii văduvă!

— Încă nu vreau, spuse ea, ştiu să sufăr.

— Cînd eu nu voi mai fi, dacă îţi vei schimba părerea, tu eşti din Sartène şi eşti foarte frumoasă. Cineva te va iubi îndeajuns ca să îl urăşti...

Tinerei femei îi dădura lacrimile şi îngînă:

— Iubesc şi nu sînt iubită!

— Pe cine iubeşti, fetiţa mea?

Întrebarea fusese pusă cu o curiozitate de copil.

— Pe Michel! spuse dintr-o răsuflare contesa.

Colonelul deschise ochii mari.

— Michel! repetă el. Fiul acelui Maynotte? Afacerea asta revine mereu... mereu!

Apoi, scuturîndu-se parcă de un gînd supărător, adăugă:

— Nu mi-ai spus decît patru nume, fetiţa mea. Cine este al cincilea şacal?

Contesa răspunse cu o duritate stăpînită:

— Confesorul dumitale!

Tînăra femeie crezu că va ţîşni din pat, într-atît îl impresionă răspunsul ei. Capul vru să se ridice de pe pernă, dar căzu de îndată înapoi.

— Au făcut ei asta? zise el sufocat de indignare. Au riscat mîntuirea mea veşnică?

Contesa îl contempla încremenită şi reflecta:

„Se gîndea deci cu adevărat să-l înşele pe Dumnezeu!"

— Au făcut ei asta? repetă bătrînul, a cărui voce slăbea pe măsură ce îl sufoca mînia. Au profanat straiele sfinte? Nu există decît o crimă fără iertare: profanarea. Sau poate chiar două, căci şi cea care veghează aici, alături, nu cred să fie călugăriţă. Ah! ticăloşii, blestemaţii! ah, mizerabilii! Ducele acela? un destrăbălat fără

inimă! Lordul? un hoț de buzunare! Doctorul? un fals savant! Contele, bărbatul tău? un bandit adevărat! Vezi tu... vezi tu că am făcut bine să nu-i spun tot preotului? Îmi rămîne secretul. Dumnezeu este bun! Dumnezeu este drept! Am crezut întotdeauna în Dumnezeu, iată, o confirm!

— Există totuși un secret? întrebă tînăra femeie cu o grabă nestăpînită.

Mînia Colonelului se domoli și privirea lui tristă o învălui pe contesă.

— Da, spuse el cu o afectare în care se ghicea sarcasmul. Există un secret. N-ai auzit tu niciodată pronunțîndu-se numele pe care îl purtam cînd mergeam în fruntea tuturor Camorrelor?

— Ba da, răspunse contesa.

— Acel nume suna amenințător! continuă bătrînul. Nu va fi scris pe mormîntul meu. Și, ia spune, nu ai auzit niciodată vorbindu-se despre tunica Îndurării?

Tînăra femeie rămase tăcută, dar ochii ei înflăcărați implorau.

Bătrînul își ridică mîna tremurîndă pînă la pleoape, ca și cum ar fi vrut să-și îndepărteze o ceață și să citească gîndul contesei în privirea ei.

Dar mîna îi recăzu obosită.

— Nu mai văd deloc, murmură el. Nu l-am recunoscut nici pe ticălosul care mi-a furat mărturisirea... Dar am pe cineva... Îmi rămîne un servitor credincios... Ei nu-mi vor afla secretul! Toulonnais-l'Amitié nu s-a amestecat în această trădare nelegiuită. El este elevul meu. Lui îi voi da tunica Îndurării.

— El este cel care l-a adus pe falsul preot, spuse tăios tînăra femeie.

Ochii bolnavului avură o vagă licărire.

— Nu mă enerva, fetița mea, spuse el. Asta îmi strică ultimul meu ceas, și sînt bunicul tău!

Apoi făcu un gest, căruia tînăra îi cunoștea semnificația, căci, destupînd o sticluță care era pe masa de lîngă pat, turnă din ea cîteva picături într-o lingură de argint aurit.

Puse lingura între dinții bolnavului, care clămpăniră la atingerea metalului.

— Tu mă iubești, Fanchette, murmură el după ce bău. Mulțumesc.

— Te iubesc, Tată, răspunse contesa. Dacă l'Amitié devine Stăpînul, mă va distruge.

— Tu nu ești decît o femeie; nu poți să fii Stăpînul.

— Uită-te bine la mine! spuse ea.

Talia ei suplă și mușchiuloasă se arcui. Avea o frumusețe regească.

Bătrînul îi făcu un semn admirativ și șopti :

— Ai fi mai puternică decît bărbații ! ai dreptate !... dar mai avem timp.

Era poate efectul medicamentului. În pomeții obrajilor lui palizi îi revenea puțin sînge. Păru să asculte deodată un zgomot care la urechile celei de lîngă el nu ajungea ; ochii lui, regăsindu-și strălucirea, făcură ocolul camerei și se opriră pe rînd mai întîi asupra celor trei uși închise, apoi la fereastră.

— Nu mai sînt la masă, spuse el.

Și cum contesa îl întreba din priviri, el adăugă :

— Du-te să vezi.

Ea îl ascultă pe dată. În timpul scurtei ei absențe de lîngă pat, sora care veghea în salonaș apăru în prag și furișă pînă la pat o privire atentă. Bolnavul o pîndea printre pleoapele pe jumătate închise.

Cînd contesa se întoarse, își reluă locul lîngă bolnav și îi spuse foarte încet :

— Da, au plecat.

Bolnavul îi făcu semn să se apropie. Buzele crispate schițau un surîs amar. Îi spuse repede și foarte clar :

— Sînt acolo... simt... îi văd prin uși ; după fiecare dintre acele cenaturi se ascunde un carnivor la pîndă ; fereastra tot așa. Am auzit pași umblînd pe balcon. Nu te mișca... nu te uita... îi cunosc : dacă ar ști ce îți spune gura mea la ureche acum, te-ar ucide !

Și Fanchette îi cunoștea, căci un tremur îi trecu prin tot corpul.

— Au încercat să se înșele unii pe alții, continuă bătrînul. Este instinctul lor. Asociația, între ei, este o luptă de fiece clipă. Pe rînd, fiecare s-a făcut că pleacă apoi s-a întors cu pași de lup. Îmi adulmecă moartea...

— Dar mai au încă pînă atunci, Tată, îl întrerupse contesa, mirată de simptomele evidente de vitalitate care părea că se întoarce în corpul și rațiunea lui. Ești mai bine.

— Pînă-ntr-un sfert de oră, răspunse liniștit Colonelul, voi fi mort. Ai văzut vreodată flacăra pe care o aruncă lampa cînd e aproape să se stingă ? Totul va fi al tău, Fanchette, secretul Hainelor-Negre, Scapularul Îndurării și Cheia tezaurului. Te roșești, ochii îți sclipesc, nu m-ai iubit. Se va lumina de ziuă mîine ? Nu ! nu pentru mine, nu aici. Altundeva, nu știu unde. Nu se poate duce nimic acolo unde mă duc ; unde mă duc ?

Avu o scurtă tresărire, care îi mișcă sub cearceaf slăbiciunea membrelor. Vocea îi rămînea clară ; dar liniștea lui făcea loc unei disperări surde.

Ochii i se rostogoliră, șterși și rătăciți, în orbitele adîncite.

— Se va lumina de ziuă miine ? repetă el. Pentru ce amintirile trecutului urcă în noi ca un flux ? Ochiul meu era mai pătrunzător decît al vulturului, vocea mea se auzea pe deasupra zgomotului torentelor, acolo, în muntele unde mii de frunți ale Camorrei se înclinau în fața unei singure căpetenii : în fața mea ! Noi luptam atunci împotriva unor armate... Se va lumina de ziuă miine ? Știi tu de unde vine această parolă ? Era veselă, era războinică ; anunța pericolul și prada. Eu eram cel care răspundea întotdeauna la această întrebare a perfizilor mei soldați. După săptămîni de desfriu în noaptea fără sfîrșit a locuințelor noastre subterane, venea momentul să ieșim la lumina zilei și să luptăm. Se va lumina de ziuă miine ? Va fi singe și aur ? Vom asculta concertul prafului de pușcă? Vedea-vom printre șeile noastre albele captive despletite ?... Da, se va lumina de ziuă miine. Atunci era un strigăt lung de îmbătare. Femeile părea mai frumoase și vinul curgea mai dogoritor. Și era adevărat ! A doua zi se lumina de ziuă. Tenebroșii noștri cavaleri străbăteau potecile muntelui... sau îndrăzneții seniori își arătau catifelele mantiilor lor pînă în oraș. Și un singur nume, numele meu, izbucnea ca tunetul...

Vocea îi slăbi, consumată de acest inutil efort. Contesa îl apucă de mînă.

— Tată, spuse ea, dacă n-ai avea timp !

El o privi cu ochii stinși.

— Se va lumina de ziuă miine ? zise el încă o dată. Apoi reluă : Nu știu. Cine știe ? Eu cred în Dumnezeu, dar te poți înșela. Am trăit bine, am trăit aproape o sută de ani. Poate există ceva de făcut dincolo de mormînt ; rămîne de văzut. Nu-ți fie frică, fetița mea, voi avea timp să-ți spun totul. Nu-mi va lipsi mie un minut la capătul unei atît de lungi vieți ! Vei poseda talismanul ; vei fi bogată și vei fi iubită. Apleacă-te deasupra mea... apleacă-te ca și cum m-ai îmbrățișa și săruta din toată inima. În jurul gîtului meu este un șiret de mătase... taie-l cu dinții și vei avea Scapularul. Cum îți lucesc ochii ! Mai sărută-mă o dată ! nu mă iubeai !

— Am Scapularul, spuse contesa cu un nemaipomenit singe rece.

— Însemnează că nu mă vei mai săruta. Secretul Hainelor-Negre este cusut acolo înăuntru...

Contesa își mai lipi încă o dată buzele de fruntea bolnavului.

— Îți mulțumesc, șopti el, este prea mult. Cît despre bani... Ah, banii ! m-au costat scump ! Ascultă bine : para este coaptă la baronul Schwartz ; cred că voi mai vedea această afacere : va fi ultima. El nu mai are nimic de-al meu. Ți-am spus unde erau banii Camorrei ?... Du-te la ruinele Îndurării... îi vei găsi în...

O a doua tresărire îi mişcă membrele.

— Îi voi găsi în ce ? repetă încet contesa.

Colonelul nu răspunse. Şi ochii şi gura rămăseseră larg deschise. Fanchette îi pipăi inima.

Apoi făcu semnul crucii, înainte să desprindă un mic crucifix de abanos agăţat în perete. Aşeză liniştită crucifixul pe cuvertură.

După ce îndeplini această datorie, traversă camera cu pas sigur şi îi spuse călugăriţei care veghea în camera alăturată :

— Soră, colonelul Bozzo-Corona a murit.

Imediat după aceea, caleaşca ei trecea fără zgomot prin paiele întinse pe stradă de-a lungul casei boiereşti.

În momentul în care călugăriţa se ridica să intre în camera mortului, o mînă înfăşurată într-o batistă de mătase sparse un ochi de la fereastra care dădea pe balcon şi răsuci încuietoarea. Era o mînă agilă, care îşi cunoştea bine meseria.

Fereastra se deschise ; un om mascat sări din balcon pe parchet.

Se apropie de pat şi smulse nasturele care îi închidea cămaşa în jurul gîtului său slăbit, descoperind altfel pieptul şi umerii mortului.

În timpul celor cîteva secunde cîte îi trebuiră pentru această treabă executată cu îndemînare şi siguranţă, cele trei uşi pînă acum închise se învîrtiră încet în balamale. Cîte doi bărbaţi se arătară la fiecare din primele două ; falsul preot apăru şi el la cea de a treia. Toţi cinci erau înarmaţi.

La cea de-a patra uşă, cea care dădea în salonaşul de veghe şi care rămăsese tot timpul deschisă, apărură figurile avide ale călugăriţei şi bătrînului servitor cu înfăţişare de călugăr.

Toţi priveau plini de curiozitate şi interes spre omul mascat.

Acesta aruncase cearceaful peste faţa mortului cu un gest de mînie ; se auziră rîsete înfundate.

— Vii prea tîrziu, l'Amitié ! spuse călugăriţa cu o voce dogită.

Omul mascat se îndreptă fără să arate nici teamă, nici surprindere. Îşi încrucişă braţele pe piept şi îşi plimbă încet privirea pe deasupra celor din jur.

Aceştia se apropiaseră în cerc. Printre ei, doi erau tineri, unul mai ales, de tip burbonian şi semănînd cu Ludovic al XV-lea cînd era adolescent, se remarca prin frumuseţea lui aproape feminină ; părul negru, bogat buclat, îi încadra faţa blîndă şi fină : acesta era ducele. Celălalt tînăr, cel căruia i se spunea mylord, purta părul, de un blond-roşcat, periat în maniera englezească.

Altul, un bărbat cu trăsături energice, cu privirea aspră şi dură, arătînd cam de 40 de ani şi îmbrăcat cu o decenţă sobră : aşa-zisul doctor. Ceilalţi aveau aerul că se tem de el.

Urmau apoi încă două personaje în care vechea și profunda degradare lăsase urme mai vizibile: contele Corona, un cap frumos de italian decăzut, și preotul, față devastată de viciu, dar luminată de o inteligență diabolică. Obrazul și ochii lui mai purtau încă urmele machiajului excelent executat, cu ajutorul căruia putuse să înșele ochii slăbiți ai muribundului.

Venea la rînd, în sfîrșit, călugărița, o fată frumoasă, cu vocea dogită, cu un rîs insolent și brutal, și bătrînul servitor, care păstra din obișnuință o bună parte din aerul său ipocrit.

— Vă așteptam pe toți aici, spuse omul mascat. Se cuvenea ca Înalta Lojă a Hainelor-Negre, în totalitate, să înconjoare patul de moarte al Tatălui...

— Lipsesc trei capete, spuse doctorul. Sîntem doisprezece de gradul întîi, dacă-l punem la socoteală pe Stăpîn.

Omul mascat răspunse:

— Eu sînt Stăpînul. Numărîndu-mă, deci, sîntem unsprezece. Fanchette, domnul Bruneau și Trei-Labe lipsesc. Fanchette va fi judecată, domnul Bruneau este suspect; Trei-Labe este sclavul meu: putem delibera deci.

Un murmur întîmpină această declarație: „Eu sînt Stăpînul".

Omul mascat continuă:

— Trebuie ca funeraliile să fie demne de cel care nu mai este. Nimeni nu va lipsi, nici dumneata, nici cei din gradul doi, nici armata de simpli colegi. Mîine se va lumina de ziuă, și Asociația va putea să se numere în plin soare sub privirile profanilor.

— Bine vorbit, l'Amitié, răspunse prompt contele Corona rînjind. Și pentru a ne predica asta ai sărit pe fereastră?

— Cu o mască de carnaval? adăugă călugărița care în timpul acesta își scosese rochia de dimie și își făcea toaleta în fața unei oglinzi.

— Știam că trebuie să vină contesa, răspunse omul mascat, adresîndu-se italianului; tu ne datorezi niște socoteli în privința asta și trebuie să ni le dai.

Corona ridică din umeri și spuse:

— Fără acest diavol bătrîn de Tată, aș fi fost văduv chiar de a doua zi de la căsătoria noastră!

— A dezvăluit ceva la spovedanie? îl întrebă omul mascat pe falsul preot.

— A povestit cîteva păcate ușoare, răspunse acesta, dar în ce privește partea importantă, nimic. A murit ca un sfînt, cuvînt de onoare!

— A fost un om, și a fost Tatăl! spuse Toulonnais-l'Amitié cu afectare, făcînd astfel în două cuvinte discursul funebru al maestrului decedat. Frații mei, reluă el imediat, schimbînd tonul; mi

s-a spus adineauri : ai sosit prea tîrziu. Asta este adevărul în ceea ce vă privește ; în ceea ce mă privește, însă, nu are nici o semnificație. Iată, se împlinesc mai multe zile de cînd am primit din miinile Tatălui secretul Hainelor-Negre, cu ultimele instrucțiuni.

— Ce căutai atunci pe sub cămașa lui, întrebă cu asprime doctorul, dacă ai Scapularul ?

— Arată Scapularul ! adăugă italianul.

— Îl voi arăta, răspunse l'Amitié, la adunarea care se va fixa pentru recunoașterea moștenitorului ; voi spune totul atunci, precum și ultima dorință a Tatălui, și voi da în amănunt socoteală de imensa operație al cărei plan l-a preocupat pînă în clipa din urmă... eu singur pot face aceasta ; este cineva care vrea să mă contrazică ?

— Ce căutai tu sub cămașă ? repetă doctorul.

— Căutam un plic despre care știam și pe care nu l-am mai găsit. Tatăl mi-a înminat secretul lui, care nu poate aparține decît unuia singur, și care acum este la mine ; dar aurul lui trebuia împărțit între voi toți ; și îi venea greu să se despartă de el. Există și ceva de copil în omul care se duce. Tatăl nu voia ca în viață fiind să lase din mînă Cheia tezaurului.

— Asta poate fi adevărul, spuse preotul ; mai păstra o vagă speranță că va trăi...

— Eu căutam cheia, urmă l'Amitié, și căutam acel plic explicativ care trebuia să vă pună în posesia moștenirii. Dar adineauri a fost aici o femeie. Noi vegheam, este adevărat ; ochii noștri stăteau ațintiți asupra ei. Ce contează ! are sînge de țigan în vinele ei corsicane ; este îndeminatică, îndrăzneață... voi nu ați văzut-o cum se apleca deasupra Tatălui ca să-l sărute ?

— Ba da ! ba da ! se auzi din toate părțile. Am văzut-o.

— Femeia asta e împotriva noastră încă din copilărie.

— E adevărat ! e adevărat ! Tatăl și mama ei nu erau de partea noastră, i se răspunse.

— Această femeie v-a luat averea pentru ca să o ducă dușmanilor noștri ; a furat averea care v-ar fi făcut bogați dintr-o dată ; Tatăl nu mai este nici ca să pună dragostea lui oarbă între ea și pedeapsa cuvenită. Trebuie să moară !

Cei șapte răspunseră într-un glas :

— E drept : trebuie să moară !

Și contele Corona, rîzînd cinic, adăugă :

— Mă faceți gelos, nu vă amestecați în treaba asta ; mă ocup eu de ea.

XXVIII

AGENTURA

Acea „Agentură Lecoq", al cărei prag îl vom trece în sfîrşit, era o casă mare, în care nu lipsea nimic şi în care totul vorbea despre bani ; poate nu chiar acei bani, periodică binecuvîntare ce se revarsă tot atît de regulat ca mareea peste plajă şi care aduce bunăstarea, acele rente, acel vis fermecător al tuturor gospodinelor ; ci bani capricioşi, bani cîştigaţi într-un fel sau altul, venind din toate părţile, bani din speculaţii, din combinaţii, din afaceri, aproape tot atît de sprinteni ca cei de la jocurile de noroc.

Oricît ar fi de îndepărtată de noi domnia lui Louis-Philippe, este sigur că Parisul ajunsese în vremea aceea un oraş destul de frumos, de rafinat, şiret şi excesiv de ingenios şi unde se cîştigau bani din tot felul de combinaţii. Publicitatea, suverana reclamei la Paris, a cărei prosperitate era etalonul de măsură firesc al civilizaţiilor, mergea de la sine şi fără piedici ; existau laboratoare de căsătorii ; birourile de informaţii ridicau oblioanele caselor : se putea, în cel mai rău caz, trăi.

Toate acestea nu le-am inventat săptămîna trecută, aşa cum ar fi tentaţi să creadă nepoţii dezmoşteniţi ai lui Balzac. Cercetînd cu grijă, veţi descoperi chiar în Antichitate urmele dughenei moderne în care se vinde obiectul nevăzut.

Dumnezeul necunoscut ! spunea un dicton păgîn. Magazine de fum, bazare de vînt, tejghele de iluzii ! Există oameni care cumpără de toate.

În dosul uşii aceleia care purta drept firmă : „Agentura Lecoq" se găsea o anticameră foarte mare, transformată în birou şi despărţită pe toată lăţimea, în două părţi egale, una pentru public, cealaltă rezervată salariaţilor, dar protejată cu un grilaj dublat de perdele grele de mătase verde. Semăna foarte bine cu vestibulul unei bănci de schimb. Cu toate că bătuse ora 9 seara şi că era duminică, se mai auzea încă vorbindu-se îndărătul grilajului, dovadă că afacerile mergeau.

După biroul-anticameră urma salonul, o încăpere foarte boierească, mobilată bătrîneşte, cu catifele roşu-aprins şi acaju cafeniuînchis, pendulă cu motiv filozofic, candelabre bogate, dar supărător de încărcate, covor Aubusson puţin uzat, măsuţă plină de broşuri politice, pian cu coadă imensă, tablouri încadrate cu rame de valoare. Pentru cartier, totul era de-a dreptul superb.

Salonul, luminat de o lampă care ardea singuratică pe o măsuţă, era pustiu. Ar fi greu de spus într-un cuvînt înfăţişarea „ca-

binetului" care venea după acest salon. La prima vedere, era amplu și grav, dar se simțea în el un miros de pipă. În 1842 pipa nu avea în lume poziția de care se bucură azi. Moravurile noastre lăsau încă de dorit. Deci acest miros de pipă dădea o notă mediocră ; dar: pe de altă parte, teancurile impresionante de hîrtii răspîndite peste tot, dosarele cu aspect grozav, mobilele simple și austere dădeau cabinetului un aer aproape ministerial. Stăpînul unui astfel de sanctuar trebuia, fără discuție, să acționeze în mare. Dar ce anume făcea el ?

Nimic ilegal sau măcar pe ascuns, pentru că biroul lui cu oblon cilindric, ridicat în sus, își arăta cu nevinovăție hîrtiile și harababura scrisorilor desfăcute. Nu s-a văzut o dezordine mai perfectă decît pe masa de lucru a unui poet. Această lipsă de precauție exprimă bineînțeles lealitatea ; cei care arată astfel descoperiți inspiră neapărat încredere.

Cum însă acei creștini îndatoritori care au cinstea să conducă o firmă purtînd numele de „agentură" nu tratează propriile lor afaceri, toată această delăsare ar putea să aibă inconveniente serioase. Este a.b.c.-ul meseriei : discreție capabilă să reziste la orice ; patronul este un duhovnic ; cabinetul lui este un mormînt. Încercați, din moment ce nu vă vede nimeni, cotrobăiți, căutați, adulmecați, întoarceți totul și pe o parte și pe alta, nu veți găsi nimic, numai dacă un veți cădea tocmai pe canapeaua vreunei undițe nemișcate, pusă acolo special petrun un pește de soiul dumneavoastră.

Studiați încă zorzoanele ușii. O agentură este mai bine echipată decît vă închipuiți. Acesta este foaierul public ; tabernacolul este în altă parte ; căminul personal este închis cu lacăt pentru profani. Aici, în agentură, sîntem sinceri, este adevărat, dar sîntem prudenți prin însăși meseria noastră.

Facem toate lucrurile pe care notarul nu știe sau nu poate să le facă. Biroul notarului este pe pămînt, agentura este în nori.

Noi planăm în toată accepția cuvîntului și, dacă ne lipsesc diplomele, înseamnă că sîntem la o sută de leghe deasupra banalelor examene.

O lampă, geamănă cu cea care lumina salonul, ardea pe șemineul cabinetului și lumina ușa întredeschisă a unui budoar.

De ce nu ? agentura nu exclude sexul frumos. Există și latura doamnelor.

Budoarul era fermecător și de un gust foarte acceptabil. Nu se poate ascunde totuși că mirosul de pipă persista și aici. Pe pereți, tablouri delicate și două copii mici ale sculptorului Pradier ; pe măsuța de lemn de trandafir se vedeau cîteva gravuri cochete și operele desenatorului Gavarni, foarte elegant legate. Flori proaspete umpleau vasele și catifelele perdelelor desfăcute din șnururile lor cădeau în falduri largi în fața ferestrelor. Erau, bineînțeles, ieșirile

care evitau orice pericol de intilnire intre cele care veneau și cele care plecau.

Dar, vai ! nu ați fi găsit așa ceva la „Agenția Échalot" ! Nici anticameră, nici vreun funcționar in spatele mătăsurilor verzi care mascau grilajul, nici salon, nici cabinet ! Similor era strălucitor de inutil, iar Saladin, care păgubea atît de mult curățenia mansardei, putea trece drept un mare lux. Totul pentru unii, nimic pentru ceilalți !

Lui Échalot ii lipsiseră intotdeauna 35 de franci pentru a pune pe roate afacerea lui.

Budoarul era ultima cameră oficială a „Agenturii Lecoq". Un mic palier care dădea pe scara de serviciu il despărțea de sufragerie, care incepea seria de apartamente personale ale patronului. De aici casa se schimba. Un dormitor exagerat de anacronic și a cărui descriere nu și-ar găsi deloc rostul dădea și el spre micul palier. Patronul masca, după cum se spunea, o viață particulară destul de aventuroasă. Dincolo de dormitor, o cameră foarte mică, mobilată cu trei scaune de trestie și o masă de brad, termina casa, dar nu și domeniul domnului Lecoq, care era un Guzman [1] și jumătate in inlăturarea obstacolelor. Domnul Lecoq dărimase zidul proprietății vecine ; două alte camere mari urmau după odăița mobilată cu cele trei scaune și masa de brad. Odăița și cele două camere formau tabernacolul de care am pomenit.

Acolo nu se vedea nici o hirtie ; existau dosare protejate de plase de sirmă, sertare cu broaște triple care sfidau efracțiile, o casă de fier, capodoperă a intreprinderilor „Berthier", la adăpost de explozive.

Discreție ? Cuvintul este prea blind : mister de nepătruns ! Aici era templul unde domnul Lecoq indeplinea latura sacerdotală a funcțiilor sale. Secretele domnilor și doamnelor rămineau acolo inăuntru și dormeau pină in momentul cind Lecoq găsea de cuviință să le trezească.

Viața este o luptă. Inainte vreme, pentru a-și deschide drum in această invălmășeală, oamenii recurgeau la metode grele și brutale. Astăzi, in afară de nobila Americă, și in mai mică măsură vesela Anglie, toate popoarele zise civilizate sint convertite la metode mai blinde. Tot admirindu-i cu pasiune pe nepoții lui Washington, acel popor atit de tinăr, atit de liber, atit de prietenos și atit de unit, ingenioșii noștri filozofi dau inapoi in fața religiei revolverului „Colt" și a cuțitului cu arc, cu ajutorul cărora se rezolvă acolo toate problemele. Procedind astfel filozofii noștri se supun

---

[1] Alonzo Perez de Guzman, căpitan castilian (1256—1309) ale cărui fapte de arme au fost cintate in versuri chiar de Lope de Vega.

unui rest de prejudecată. Bătrîna Europă, suferind de gută și reumatism, are repulsie față de aceste exerciții salutare. Există duelul, desigur, sau lupta farmacistului care ar conveni mai curind persoanelor retrase, dar legea, îndărătnică, prigonește pilulele, și medicina este împotriva oricărei otrăviri care nu este cuprinsă în Codexul ei. Unde să găsești atunci arme ca să dai lupta cu viața ?

La „Agentura Lecoq", poftiți ! Domnul Lecoq este o invenție a acestui secol ingenios, ca și fotografia, telegraful electric și atîtea alte lucruri de preț. Domnul Lecoq furnizează informații, și apoi ? Apoi iarăși informații, mereu informații. Vă rog să credeți că o informație bine întemeiată face cît trei sau patru revolvere. Lăsați doar să prospere societățile noastre descurcărețe și veți vedea într-o zi firma „Devisme et Le Faucheux" părăsind vechile mașini care au nevoie de fulminat [1] sau de salpetru și luînd brevet pentru un nou sistem de informații cu douăsprezece focuri !

Războiul se distrează de urmările lui, trebuie să-l vedeți. Zeul Marte merge șontic-șontic, bătrînul nemulțumit bombăne pe drumul care duce la «Invalides», Venus, mereu tînără, se miră că a avut slăbiciuni pentru un asemenea caraghios. Știți dumneavoastră ce ar face astăzi Venus dacă nu și-ar păstra demnitatea ? L-ar trăda pe Marte cu Vulcan, și presupuneți că l-ar mai trăda și pe Vulcan, din obișnuință, cel puțin cu Mercur.

Încă o perfecționare la tunurile ghintuite, o placă în plus la blindaje, două perfecționări, dacă vreți, și două plăci, zece perfecționări, un tun electric, ucigînd o divizie dintr-un singur foc, căptușeală magică rezistentă la trăznet ! Este cu neputință ? Cu atît mai bine ! Mîine o vom avea. Și după ce războiul își va fi dansat ultimul lui dans, vom trece în revistă armatele onastre de diplomați.

Domnul Lecoq era un diplomat. El fondase la Paris prima întreprindere de informații. Prin mulțimea imitatorilor, amintirea lui rămîne la înălțime. El ține de istorie. La el s-a aprovizionat Argus, cînd vîrsta i-a așezat pe cei o sută de ochi cincizeci de perechi de ochelari. El nu era poliția, dar poliția cumpăra pe tăcute excelentele lui almanahuri.

Ați fi dorit mai mult fast în casa unui om atît de însemnat ? Acolo este un cartier bogat, dar oamenii sînt bănuitori. Luxul îi tulbură. Acolo se cîștigă mai mulți bani decît se cheltuiesc : este contrariul lui Chaussée-d'Antin : pentru a face bani, nu e necesar să te fălești cu bogăția ta.

Fiecare cartier își are obiceiurile lui. În strada Provence trebuie să te ruinezi ca să mănînci pîine ; în strada Saint-Martin se

[1] Exploziv detonant, care se folosește în capse și în amorse.

face cheag, și cutare nimfă comercială, modestă, puțin sordidă chiar, care a vegheat douăzeci de ani departe de soare, se avîntă într-o bună zi ca un fluture din gogoașa lui întunecată, ca să zboare spre o minunată casă boierească de pe Champs-Elysées, care ieri nu i-ar fi îngăduit prezența nici în anticameră și care astăzi devine palatul ei. Întrebați-i pe acești victorioși dacă banii au miros!

Dar există agentură și agentură. Totul se uneltește în pădurea noastră de păstori, de la amor — acest bun suprem, cum spunea „Téatre Lyrique" — pînă la biletele de loterii autorizate; de la fericirea conjugală pînă la decorațiile străine; de la dreptul la muncă prost retribuită pînă la gloria nepieritoare. Agentura este în toată strictețea cuvîntului un microcosmos; acolo se păstrează totul, și ceea ce dă un farmec neasemuit este tocmai faptul că ea nu se miră de nici o cerere, oricît de stranie v-ați putea-o imagina. Se găsesc totuși agenturi de specialitate, așa cum unele persoane foarte abile nu se ocupă decît de obiecte furate. Cuvîntul *vrăjitor* nu este pronunțat aici cu ușurință. Agentura este în sine un lucru fantezist, care zgîndăre imaginația în aceeași măsură ca și arta de a da în cărți sau ca somnambulismul. Ghicitorul în palmă, stăpîn al acestui cabinet, inspiră o încredere *sui generis*, dar în așa măsură, încît nu i se cere chiar programul de acțiune. A pune piciorul pe pragul unei asemenea case este începutul escapadei; așadar, orice aventură angajează și te duce cu sine. Acei domni Lecoq o știu bine; ei speculează categoric tocmai în această direcție.

Dacă aveți mult, chiar foarte mult talent, o mare suplețe în gîndire, o voință dîrză, imaginație, subtilitate, știința de a vă face simpatici, experiență, sînge rece, elocință, uzanța diferitelor categorii sociale, cea mai bună părere despre dumneavoastră înșivă, o sumară cunoștință despre sforăríle comerciale și industriale, posibilitatea de a discerne cu temeinicie amabilitățile de siciieli, ton cumsècade la nevoie, ton dur cînd trebuie, stomac sănătos, cap rezistent, conștiință complexă, curaj de muncă, vorbă glumeață, dacă, într-un cuvînt sînteți cu totul superior contemporanilor dumneavoastră; dacă, totuși, nu ați vrut sau nu ați putut să fiți nici secretar general, nici avocat la tribunalele de comerț, nici profesor la Sorbona, nici jandarm, nici director de asigurări, nici portar, nici persoană care se angajează în scris să procure furnituri pentru spitale, fondați „Agentura Lecoq" și puneți-vă la adăpost de procurorul imperial!

De mult timp nu ne-a fost dat să ne întîlnim cu domnul Lecoq față în față. A trebuit să-i pronunțăm numele foarte des, și cititorul știe încă de pe vremea cînd plasa, în provincie, case de bani cu cifru secret și măsuri de siguranță al întreprinderii „Bertiuer și Compania", că domnul Lecoq și-a parcurs drumul în mod strălucit,

dar este un spectacol interesant și totdeauna nou să vezi transformările operate de vîrstă la o natură înzestrată ca a lui. O astfel de tinerețe puțin vijelioasă se maturizează în deplină virilitate.

Cu emoția unei mîndrii legitime, îl prezentăm deci aici prietenilor și dușmanilor noștri pe domnul Lecoq transfigurat: domnul Lecoq de la Perrière, cavaler al mai multor ordine. Ce e drept, nu eu l-am inventat pe acest om de imaginație și de inimă; el este însăși opera naturii care a creat totul, dar am impresia că o parte din strălucirea lui se va răsfrînge cumva și pe obrazul meu, și fiecare caută să profite de cunoștințele lui ilustre.

Sîntem departe de comis-voiajorul dotat cu un oarecare brio, dar atins de viciul execrabil care contaminează acest element social. Domnul Lecoq desigur nu luase acele maniere ale vechiului regim, căruia Comedia Franceză îi face atît de bine caricatura, nu își scutura jaboul, nu se întorcea pe călcîi, nu își arunca sub braț clacul ca un acrobat de circ; la ce bun să-și renege secolul? Domnul Lecoq avea înfățișarea unui Titan al Bursei. Mirosul pipei nu este incompatibil cu meseria lui. Există în acel parfum bărbătesc ceva care vorbește despre cuceririle moderne.

La el insolența devenise cutezanță, brutalitatea sinceritate, fanfaronada autoritate: în așa fel încît se poate spune că fondul rămăsese același, purificîndu-se și sublimîndu-se. Domnul Lecoq de la Perrière era fără înconjur chintesența eterată a acelui Gaudissart care fusese amfitrionul lui J.-B. Schwartz al nostru la hanul din Caen în primele capitole ale acestei povestiri.

El era acolo în apartamentele lui particulare, în conferință intimă, nu cu primul-venit, ci chiar cu domnul marchiz de Gaillardbois. Vedeți deci unde duce comportarea! Un om așezat, un om influent, un om de cabinet ministerial și chiar puțin om de Curte, înzestrat de cele mai bune relații în afacerile politice și care, se spunea, își vînduse foarte scump regalității cvasi-legitime trecutul lui de conspirator din Vendée. Domnul marchiz și domnul Lecoq se vedea că erau în relații intime; domnul marchiz fuma o țigară și bea „Scotch Ale", acea bere scoțiană, așezat comod și odihnindu-și picioarele pe măsuța de la gura șemineului, picioare lăcuite ca un gheridon chinezesc; domnul Lecoq, pe jumătate lungit pe o canapea de două persoane, cu spătar curbat, bea și el „Scotch Ale" și fuma dintr-o pipă mare, albaneză, cu cap de chihlimbar. Nu trebuie să ne mire alegerea băuturii. Berea este băutura universală a oamenilor care fumează; fie ei din popor, fie prinți. Un bărbat binecrescut nu gustă decît o dată din acele ticăloșii farmaceutice, inventate de bețivii americani, în care alcoolul e amestecat în mod criminal cu apă de colonie și oțet și care poartă numele respingător de grog!

Domnul Lecoq purta o haină de casă din catifea neagră, dublată cu saten roşu, încins cu o cingătoare împletită cu fir ; haina de oraş, la butoniera căreia strălucea o panglică multicoloră, era aruncată pe un scaun. Noi ştim că avea mai mult de 40 de ani ; dar se păstrase perfect şi părea să fie încă un om tînăr, în ciuda unui fascicul de mici riduri, pe care firea lui veselă le grupase în evantai la coada ochilor de culoare deschisă. Trăsăturile erau perfect conturate, mai ales nasul, de amploare romană ; avea gura mare, tăiată energic şi marcată de o cută sarcastică. Părul castaniu-închis spre arămiu cădea ondulat sau încreţit pe o frunte înaltă, cu luciu de bronz ; sprincenele, dimpotrivă, se albiseră, ceea ce îi dădea ochilor o strălucire deosebită. Nu purta barbă.

Tinereţea lui se regăsea mai ales în talia suplă şi robustă. Putea fi luat pe drept cuvînt un straşnic om de viaţă.

Domnul marchiz de Gaillardbois, mai în vîrstă cu vreo zece ani, era un fost frumos, obosit, dar destul de bine conservat. Părul poate nu-l avea vopsit, cu toate că aşa părea. Purta barbă întreagă şi mustăţi de un negru ca smoala. Toate medalioanele unei epoci au acel aer de familie şi sînt de-ajuns cîţiva ani ca să schimbe tipul istoric, fie că este vorba de îmbrăcăminte, fie chiar de fizionomie. Figura din 1789, fără nici un dubu s-a, schimbat în 1793, s-a modificat profund sub Directorat şi s-a transformat cu totul sub Imperiu. Ce vreţi mai diferit sau mai opus decît două siluete luate la întîmplare în spatele domnului preşedinte de consiliu, de Villèle, şi din jurul domnului ministru Guizot la interval de 15 ani ? Eu ştiu o persoană care are simţul acesta distinctiv deosebit de dezvoltat şi care poate spune de la prima vedere : iată un bărbat de la cutare epocă ministerială. Ba mai mult : această persoană descoperă la simpla cercetare a unui profil dacă, de exemplu, fiindcă sub domnia lui Louis Philippe, omul făcuse parte din opoziţia dinastică sau din opinia doctrinară. Acest talent nu îi aducea însă nici un beneficiu.

Domnul Lecoq aparţinea categoric anului 1842. În această privinţă, el îşi purta epoca tot atît de bine marcată ca şi cea de pe ultima monedă de cinci franci. Domnul marchiz de Gaillardbois nu oferea, în ceea ce îl privea, diagnostice tot atît de sigure : era o monedă disparată şi retuşată cu măiestrie. În el era mai multă fantezie : două sau trei epoci se armonizau în acest remarcabil eşantion al omului de talent, fără prejudecăţi, pe care nevoile lui prea strîngente îl împiedică să reuşească. El era nobil, se vedea ; era om de lume, în ciuda prezenţei sale în acest loc îndoielnic ; neglijenţa exagerată pe care o afecta nu ascundea cu totul o autentică distincţie în maniere, pe care ţinuta domnului Lecoq le făcea să iasă şi mai mult în evidenţă.

O ultimă trăsătură : ochii negri ai domnului marchiz, sfidători şi de o tăietură deosebită, înconjuraţi cu un cerc mare estompat, aveau în unele momente o irezistibilă atracţie, care te făcea să îi eviţi ; dar atunci îi îndrepta direct şi te forţa să îi susţii cu îndrăzneală privirea.

În momentul în care intrăm în sanctuar, aceşti domni treceau printr-una din acele pauze care punctează conversaţiile grave şi cînd fiecare are nevoie să reflecteze. Domnul Lecoq îşi scoase pipa dintre dinţi şi spuse :

— Am Hainele-Negre în buzunar, şi cînd va voi prefectul, îi voi aranja acea mică afacere destul de ieftin.

Domnul marchiz rămase tăcut şi aruncă spre tavan un nor de fum de temut.

Domnul Lecoq lăsă pipa. Luă pîlnia de fildeş a unui tub acustic care atîrna la îndemînă pe perete. Existau două conducte din acestea ale căror tuburi verzui, asemenea unor şerpi lungi, se îndreptau în direcţii opuse.

Domnul Lecoq puse gura în pîlnie şi suflă. Apoi pîlnia înapoind acest suspin şuierător care însemna : se ascultă, domnul Lecoq introduse din nou buzele şi întrebă foarte încet :

— A sosit Trei-Labe ?

— Nu, răspunse conducta.

Cealaltă pîlnie şuieră un lung suspin. Domnul Lecoq, apropiind-o numaidecît de ureche, primi această comunicare :

— Cocotte şi Piquepuce aşteaptă.

XXIX

UN GENTILOM CARE SE PRETEAZA

Puţin îl interesa, se pare, pe acest puternic domn Lecoq că Piquepuce şi Cocotte aşteptau, căci el, fără să răspundă, aruncă nepăsător pîlnia de fildeş, ca să-şi reia pipa cu cap de chihlimbar.

Domnul marchiz nu auzise nimic din întrebările şi răspunsurile schimbate.

— Aceste Haine-Negre sînt ceva considerabil, spuse el după o tăcere. Jurnalele se ocupă de ei, iar în familiile nobile creşte neliniştea.

Domnul Lecoq ridică din umeri.

— Asta înseamnă să fii bine servit ! zise el. Un semn să-mi facă prefectul, şi dacă ne înţelegem, îi dau pe tavă hrană serioasă.

— Eu nu sînt însărcinatul cu afaceri al domnului prefect, răspunse Gaillardbois cu un ton indispus.

Domnul Lecoq îl privi printr-un nor de fum.

— Fără îndoială, fără îndoială, făcu el, nu fără o nuanță de ironie. E o slujbă frumoasă și care nu este deloc peste posibilitățile dumneavoastră... Chiar m-am gîndit...

— La ce v-ați gîndit ? întrebă marchizul.

— La prefectura de poliție pentru dumneavoastră.

Picioarele lui Gaillardbois căzură de pe măsuță.

— Fără nebunii, spuse el, am nevoie de toți oamenii aceia.

— Ne vom mărgini oare ambițiile numai la secretariatul general ? întrebă cu dispreț domnul Lecoq. Noi ! fii de cruciați !

Tocmai cînd domnul de Gaillardbois se pregătea să răspundă, pîlnia care anunțase prezența lui Cocotte și a lui Piquepuce suspină, și domnul Lecoq o apropie cu nepăsare de ureche.

— Este ceva în dulăpior, șuieră în pîlnie.

El se sculă numaidecît și deschise un mic dulap în zid a cărui singură ușă se închidea doar cu un buton. Scoase de acolo o cutie de carton și un plic mare, pe care îl desfăcu spunînd :

— Permiteți ?... Bravo ! exclamă el după ce își aruncă o privire asupra conținutului plicului. Sînteți încă bine văzut la Curte, domnule marchiz ?

— Să presupunem, răspunse Gaillardbois cu o indiferență afectată.

Lecoq deschise cutia de carton care conținea ceară de modelat și spuse din nou :

— Bravo !

Marchizul adăugă, scuturîndu-și scrumul țigării :

— Dragul meu, îți vorbeam de Hainele-Negre ca și cum aș fi vorbit de altceva. Eu nu vreau să spun că ați avea la minister sau chiar la prefectură ceea ce se numește dușmani. Dar, înțelegeți-mă bine, nu este încă totul lămurit... ați luat o poziție tare, care este remarcată... Și în toate țările din lume unde există o administrație, se simte nevoia să se creeze ceva nou pentru ca să se bucure de un credit din ce în ce mai mare. Asta nu trebuie să vă întristeze...

— Nu mă întristează, îl întrerupse brusc domnul Lecoq. Puțin îmi pasă mie de miniștrii dumneavoastră sau de prefectura dumneavoastră !

— Aveți un fel personal de a vorbi, murmură marchizul. Dar, fără să vă supărați, nu ar trebui să vă lăsați prins de lăudăroșenii ieftine.

Domnul Lecoq citea cu atenție documentul din plic și arunca din cînd în cînd o privire piezișă spre boțul de ceară.

— Iată un băiat care se numește Piquepuce, spuse el deodată, și care mă servește ca un ciine pentru un os de ros. Nu l-aș schimba pe o duzină de administratori cu douăzeci de mii de franci pe an. Oare se dorește acolo să mi se facă necazuri, ai ? Încercați să vorbiți deschis !

— Dragul meu domn de la Perrière, răspunse Gaillardbois păstrînd distanța, nu e nimic mai periculos decît să faceți pe deșteptul cu un om ca mine. Eu nu am putut niciodată să știu adevărul despre dumneavoastră. Dacă aș cunoaște acest lucru, v-aș putea fi mult mai util.

Domnul Lecoq continua să contemple hîrtia împodobită cu scrisul mare și frumos al prietenului nostru Piquepuce. Surîdea. Luă ghemotocul de ceară, îl examină și spuse ca pentru sine : „Cocotte este un individ simpatic !"

Cornetul acustic din stînga lui suspină din nou și îi spuse la ureche :

— Domnul baron Schwartz este în cabinet.

— Într-un minut sînt la ordinele domnului baron, răspunse domnul Lecoq în pîlnie.

Apoi se întoarse spre marchiz și reluă simplu :

— Dumneavoastră mă serviți, dragul meu domn, exact așa cum doresc eu să fiu servit de către dumneavoastră.

Și cum gentilomul se înroșea de mînie, domnul Lecoq adăugă :

— Este un punct pe care trebuie să-l stabilim odată pentru totdeauna. Dar ce-o mai fi încă ? spuse el, apucînd nerăbdător pîlnia de fildeș care șuierase iar.

— Doamna baroană Schwartz este în budoar, i se spuse în pîlnie.

Începu să zîmbească și răspunse :

— Într-un minut sînt la ordinele doamnei baroane.

— Oh, oh ! avem o baroană la orele astea ! făcu Gaillardbois, prinzînd din zbor acest ultim cuvînt.

Domnul Lecoq în loc să-i răspundă repetă :

— Este un punct, spuneam, pe care trebuie să-l stabilim odată pentru totdeauna ; să nu vă supărați niciodată de ceea ce v-aș putea spune. Eu am frecventat o lume care nu e a dumneavoastră și am deprinderi pe care nu mi le voi pierde. Nu am nici cea mai mică pretenție să fiu superiorul dumneavoastră. Noi facem afaceri și sîntem în relații bune. Dragă domnule, datorită acestei îndeletniciri, am un mare număr de astfel de relații, unele mult mai jos decît dumneavoastră, altele și mai sus, poate. Între unele și celelalte, eu rămîn pur și simplu la nivelul meu, care îmi convine și de care sînt mulțumit. Eu sînt domnul Lecoq *de la Perrière*, dacă vreți, nu țin la asta

în mod deosebit, un industriaș, atît, și nimic mai mult. Eu trebuie să cunosc foarte exact ceea ce se petrece în ministere și la prefectură, pentru că am angajate mari interese... interese imense... Dumneavoastră sînteți unul dintre cei care îmi furnizează informații excelente și pentru aceasta vă am în vedere. Dar ca eu personal să am a mă teme de ministere sau de prefectură, asta nu ! Dacă m-ar ataca cineva la prefectură sau la ministere, eu apreciez că mi-ar produce mai mult de trei sute de mii de franci publicitatea pe care mi-ar face-o tocmai această nerozie ! Pot să nădăjduiesc că de acum înainte v-ați lămurit în privința aceasta ?

Totul fusese spus cu un ton liniștit și într-un fel sacadat, cu pauze savante.

Marchizul își aruncă în foc țigara de foi și se ridică.

— Trebuie să vă iau așa cum sînteți ! spuse el ca omul care preferă retragerea unei lupte de cuvinte neegale.

— Permiteți ? făcu domnul Lecoq. Nu am terminat.

— Doamna baroană devine nerăbdătoare, rînji marchizul, fericit să ironizeze.

Domnul Lecoq ținea cu insolență între degetul mare și arătător nota lui Piquepuce.

— Nu e o speculație pe care vreau să v-o prezint, spuse el domolindu-și debitul verbal, cu toate că în fond cam tot despre niște bani este vorba. În ideile bune există totdeauna bani. Binevoiți să luați loc.

Marchizul îl ascultă. Cuvîntul „bani" îl gîdilase la ureche.

— Eu sînt o fire mai aparte, ieșit din comun, continuă domnul Lecoq. Planurile îmi vîjîie în creier. Eu produc enorm. Poate am prea multe mecanisme în acțiune... și totuși nu, căci îmi rezolv cu plăcere o problemă, concentrînd într-o muncă nemaipomenită douăzeci de forțe diferite. Noi avem de tratat în seara aceasta mai multe afaceri deosebite una de alta. Vreau însă să v-o spun din capul locului : nu am decît o afacere, dar imensă. Vreți să asistați mîine sau cel tîrziu poimîine la o ceremonie stranie ?

— Care ?

— Înmormîntarea șefului suprem al Hainelor-Negre.

— Oh, dar !... izbucni marchizul. Hainele-Negre există deci ?

— Exact ! Omul care a murit și pe care aveați onoarea să-l cunoașteți în mod deosebit, comanda cam două mii de bandiți din Paris.

— În Paris ! două mii de bandiți !

— Bărbați, copii, femei, nu cred că exagerez. De altfel, veți putea vedea

— Și numele acestui om ?

— Colonelul Bozzo-Corona.

— A murit colonelul ?
— Ca un sfint, dragă domnule, acum o oră.
— Şi dumneata îl acuzi ?
— Doamne-fereşte ! la ce bun ? Eu am puţină ambiţie, şi puţina mea ambiţie nu are nici o legătură cu povestea aceasta.
— Dar colonelul...
— Nu-i aşa ? ce om cumsecade ! În mod hotărît, cei de dincolo devin nerăbdători.
Cele două cornete de fildeş gemuseră cam în acelaşi timp. Domnul de Gaillardbois bău un pahar de bere, în timp ce gazda sa vorbea cu interlocutorii nevăzuţi. Îşi simţea capul tulbure nu de băutura rece, nici de fumul de ţigară, ci mai curînd de straniile ţopăieli pe care le făcea domnul Lecoq în convorbire.
— Mă ocup tocmai de doamna baroană ! răspunse domnul Lecoq în pîlnia din dreapta. Şi în pîlnia din stînga, cu aceeaşi bună-credinţă : Mă ocup tocmai de domnul baron !
Apoi surîse, adăugind pentru însoţitorul său :
— Cu ajutorul acestei formule atît de simple, dragă domnule, se cîştigă în mod obişnuit un bun sfert de oră asupra celei mai îndărătnice nerăbdări. De cum îi spui unui bărbat sau unei femei : mă ocup tocmai de dumneavoastră, impetuozitatea se domoleşte şi nerăbdarea se cuminţeşte ca un vierme de mătase. Asta este secretul meseriei. Femeie sau bărbat, nu există om care să nu aibă nevoie de ajutor. Şi, de fapt, eu nu mint : mă ocup de cei care sînt dincolo, ocupîndu-mă în acelaşi timp de dumnevoastră, de mine şi de încă mulţi alţii. Pentru a întrebuinţa cum trebuie sfertul de oră, să mergem drept la ţintă : aţi da mult pentru a face un remarcabil serviciu Siguranţei Publice ?
— Mult !
— Cît ?... Dar nu răspundeţi ; voi fixa eu însumi contribuţia recunoştinţei dumneavoastră. Mi-ar fi permis oare să vă întreb dacă în adîncul inimii nu păstraţi nici un vechi germene de partizan al Burbonilor ?
— He-he ! făcu marchizul, punîndu-şi picior peste picior, ca diplomaţii.
— Perfect ; este clar ; avem sentimente... şi interese. Le păstrezi pe unele, avînd grijă de celelalte. Regele Franţei este un om înţelept, un filozof, aproape un savant...
— Vom discuta oare probleme de Stat ? întrebă Gaillardbois, sincer mirat.
— În povestea noastră este de mîncat, şi de băut, răspunse domnul Lecoq. Este vastă cît Cîmpul lui Marte ; este adîncă...
— Şi dumneavoastră aţi vrea să ajungeţi la ministru ? îl întrerupse Gaillardbois.

Domnul Lecoq cobori asupra lui o privire sublimă.

— Eu vă vorbesc de rege, spuse el liniştit. Aş ceda cu plăcere patru sau cinci sute de ludovici pentru a fi primit doar o clipă la Tuileries, între patru ochi.

— A, este deci ceva foarte serios! exclamă gentilomul, ai cărui ochi străluciră...

— Dar, urmă domnul Lecoq, eu nu îmi arunc ludovicii pe fereastră. Există un lucru, dragă domnule, care trebuie să servească drept garanţie oricărui om care tratează cu mine; şi anume, că eu nu pozez în filantrop. Eu nu am nici o dorinţă să te îmbogăţesc pe dumneata. Se întîmplă însă ca pentru îmbogăţirea asta să cîştig o victorie: profitaţi deci, dacă vreţi.

— Ceea ce aş vrea, ar fi o explicaţie, mormăi marchizul, dacă v-ar fi posibil, să vorbiţi măcar o dată în viaţa dumneavoastră clar şi deschis.

— La ordinele dumneavoastră. Explicaţie algebrică, bineînţeles; dar neavînd diplomă, trebuie să mă tem de greşeli. Spuneam deci că regele francezilor, cu foarte mari calităţi, are şi el unele slăbiciuni. Printre toate aceste slăbiciuni, cea mai bine supusă unor anumite condiţiuni este pasiunea pe care o are de a-şi alătura cu orice preţ partizani ai eredităţii regale prin dreptul de naştere...

— Dar asta e politica înaltă! îl întrerupse Gaillardbois cu un surîs.

— Este tot ce doriţi. Eu am spus „pasiune"; cuvîntul nu mi se pare prea tare, hei? din moment ce, iată-vă pe dumneavoastră, domnule marchiz, bucurîndu-vă, acolo sus, de un adevărat credit, şi asta pur şi simplu pentru că simulaţi tăgăduindu-vă credinţa...

— Domnule Lecoq... sări gentilomul îndreptîndu-se.

— Binevoiţi să-mi permiteţi. Am spus: a simula; evident, dumneavoastră nu aţi tăgăduit deloc. Nu există renegaţi politici. Cei care se vînd, pentru a întrebuinţa expresia vulgară a celor care nu se cumpără, au buna raţiune de a nu opera livrarea. Reflectaţi şi veţi vedea că aceasta este o dovadă în plus a pasiunii regelui, pasiune atît de naivă, adică atît de puternică, încît se distrează să jinduiască după o umbră în lipsa realităţii.

— Mă gîndesc, domnule Lecoq, spuse încet gentilomul, că nu aveţi deloc intenţia să mă supăraţi?

— Noi stăm de vorbă, domnule marchiz. Este în interesul meu să vă las să întrevedeţi extrema importanţă a ideii mele. Admiteţi pasiunea regelui aşa cum am definit-o eu?

— Dacă aceasta vă poate face plăcere...

— Da şi nu, dacă vreţi. Este vorba de ceea ce aţi căutat dumneavoastră fără să găsiţi, toată viaţa: bogăţia!

Admițind că elocvența este singura artă de a convinge, în privirea fixă a domnului Lecoq, în accentul său calm și aspru, în sfirșit, în toată atitudinea lui era o adevărată elocvență. Domnul Gaillardbois rămase o clipă gînditor, apoi răspunse cu tonul unui profesor interogat care își ciștigă salariul :

— În fond, nimeni nu poate să vă informeze mai bine decit mine. Îl cunosc pe rege. Există ceva asemănător... Cred că regele ar da mult pentru a stinge ura și patimile ascunse. Regele nu își prea face griji în privința republicanilor ; nu crede în opoziția radicală. Mai mult : regele se gindește că opoziția radicală este o rațiune a guvernării sale. Este un caracter studios, caută în cărți știința de a domni. În problemele esențiale judecă prin comparație cu Anglia și cu America : poate nu e bine. În orice caz, în ciuda acelui curent de idei liberale pe care încearcă sau își închipuie că le aplică, firea lui predomină de cele mai multe ori. Filozofia căreia îi aparține majestatea-sa se clatină serios, căci principiul său este *mezzo termine* : o frînghie întinsă între două adevăruri — cel vechi și cel nou — o strună de alamă pe care se merge cu un strat gros de saciz pe tălpi și cu o prăjină între degete. Chiar majestatea-sa i-a spus acestui fel de a rezolva lucrurile *calea de mijloc*, vorbă obișnuită a eclectismului. Majestatea-sa este fericit cînd i se spune : „Sînteți abil", și tocmai aceasta este marea nenorocire, pentru că abilitatea este inferioară tronului și se compune dintr-o grămadă de procedee minore care nu stau bine decit oamenilor mărunți. Majestatea-sa poate este mai degrabă un excelent om de afaceri decit un bun șef de stat. El caută, ca burghezii, să i se ierte averea nu numai de către Europa, dar chiar și de către Franța. Franța iubește regii care sînt regi. Iar regele nostru nu este destul de rege. Există printre miniștrii săi inteligențe strălucite, și el însuși este o inteligență remarcabilă, dar miniștrii săi nu se înțeleg cu el pentru două motive : primul este că regele tratează politica întocmai ca pe o simplă afacere de familie, care n-ar avea alt scop decit prosperitatea întreprinderii sale particulare ; aici este neajunsul calităților sale : părinte bun, soț bun, știți, omul din el îl depășește prea energic pe suveran... Al doilea este că întregul regim este bazat pe un compromis, ba, ceea ce e și mai grav, pe o subtilitate. Aceasta se aseamănă, n-aș putea spune cu un palat, sîntem prea modești pînă la umilință la Curtea quasilegitimă, ci cu o casă enormă ai cărei pereți din piatră cioplită s-ar rezema într-un atacat de cari. Aici nu există credință, pentru că nu există dogmă. Se trăiește de la o zi la alta ; se lasă să se înțeleagă că știința supremă este așteptarea și că un tron, cu timpul, se prescrie, ca și o lege. La rigoare, nu ar fi un lucru imposibil, căci lumea este tare bătrînă și cade în mintea copiilor. Or, în primele epoci ale lumii, sceptrul nu era decit o mobilă pentru care o posesi-

une îndelungată echivala cu un rang. Ceea ce mi se pare a fi o eroare nu este poate decît dispreț. Ajung să mă îndoiesc, și atunci mă uit în jur. Dacă această regalitate ajunsă pe culmi s-ar înălța deodată pînă la absolutism ?... Dar mă abat de la subiect, și dumneavoastră nu mi-ați cerut articolul pe care îl va face *Le Journal des Débats* în ziua a doua a unei revoluții.

Marchizul se opri brusc. Domnul Lecoq, care îl ascultase cu o atenție vădită, îi făcu din cap un mic semn protector.

— Dimpotrivă, domnule, dumneavoastră vorbiți despre aur, spuse el. Văd în dumneavoastră legitimismul de ieri...

— Și republicanul de mîine, veți spune ? îl întrerupse gentilomul, care își deschise tabachera cu un gest sigur. Vă înșelați ; eu sînt de calitate ; merg pe jos sau rămîn acasă, nu mă urc în omnibuz.

Mîna domnului Lecoq i se așeză pe braț.

— Părerile, spuse el cu un rîs jovial, eu le respect... Și nu mă interesează. Să fie regale, asta sau aia, nu contează ; este rege pentru un sfert de oră și e de-ajuns pentru combinația mea. Aveți dreptate, regele își bate joc de republicani ; el nu are decît o piatră pe inimă : foburgul Saint Germain. Ei bine, iată :eu am instrumentul care trebuie pentru a tăia în două foburgul Saint-Germain.

— Cum o înțelegeți dumneavoastră ? întrebă Gaillardbois.

— Înțeleg să tai cum se taie : să fac dintr-un flaut două bucăți mute, dintr-un om, un cap care se rostogolește și un corp mort.

— Regele e neîncrezător în invenții. murmură gentilomul.

— Instrumentul meu nu este o invenție. Dar mă cam iau cu vorba, să revenim la Hainele-Negre.

Marchizul avea țigara într-o mînă, chibritul în cealaltă. Rămase astfel cu gura căscată, uitîndu-se la Lecoq.

— Ar fi o asociație politică ? îngăimă el.

— Cît ar face pentru dumneavoastră povestea aceasta, dragă domnule ?

Gaillardbois se roși pînă în albul ochilor și dădu foc țigării pentru a-și păstra cumpătul.

— Sînteți din aia ? întrebă încet domnul Lecoq.

La anumite adîncimi sociale acest subînțeles face parte din limbajul curent. Așa cum, în dramele religioase, inițiații nu pronunță niciodată numele lui Dumnezeu, tot astfel, în cazul nostru, A FI DIN AIA înseamnează a aparține poliției secrete.

Roșeața care năvălise în obrajii gentilomului făcu loc palorii.

— Nu există meserie proastă, reluă domnul Lecoq. Știu asta din vremuri imemorabile. Pădurea Parisului este domeniul meu ; cunosc totul în ea : vînători și vînat. Straniu desiș, iepurele este cel

care ia urma cîinilor... nici nu puteţi să credeţi, dragă domnule, cu cît sînt mai puternici decît dumneavoastră acei ticăloşi ! Omul care a murit acum îi trăgea pe sfoară pe toţi copoii Europei ; a murit în patul lui, şi sper că forţa armată va asista la funeralii.

— Aveţi deci interes să nu îl denunţaţi ? întrebă Gaillardbois.

— Era cel mai bun client al agenturii mele.. şi poate eu nici nu ştiam... Surîdeţi ? exact aşa cum am onoarea să v-o spun. Dumneavoastră căutaţi mereu şi nu găsiţi niciodată ; eu am găsit fără să caut : ce este de mirare în treaba asta ? Dumneavoastră întrebaţi dacă asociaţia este politica ? Aceasta însă nu implică faptul de a nu exista nici un personaj politic în asociaţie. Acolo am găsit eu instrumentul care vă va face pe dumneavoastră prefect, iar pe mine, dacă voi vrea, ministru.

— Excelenţa-voastră, spuse Gaillardbois, care îşi recăpătase sîngele rece batjocoritor, va continua să vorbească pînă la capăt în şarade ?

— În acest moment eu spun precis şi clar ce vreau să spun, răspunse domnul Lecoq. Unealta este duce...

— Un duce în povestea aceasta !

— Este mai mult decît duce, scumpul meu domn ! Casa Lecoq este o pînză de păianjen care are diametrul Parisului, cu toată periferia şi chiar ceva mai mult. Este tocmai aceeaşi circumferinţă ca şi prefectura dumneavoastră ; dar la prefectură sînt mercenari care se duc şi vin. Aici, dimpotrivă, sînt oameni cumsecade care îmi aduc bani. Socotiţi enorma diferenţă ! Eu eram ca dumneavoastră, nu credeam în Hainele-Negre. A nu crede este lucrul cel mai absurd care există pe lume. Orice ateu este un nerod. A crede înseamnă a-ţi păstra o şansă. În loc să negi, trebuie să cauţi cuvîntul şaradei. Într-o bună zi, vîntul mi-a adus prima silabă a cuvîntului ; o formulă cabalistică, aşa cum există în toate privinţele : *Se va lumina de ziuă mîine ?*

— Se va lumina de ziuă mîine ! repetă Gaillardbois. Unde am mai auzit eu asta ?

— Peste tot ; cîntecele şi consemnele vagabondează în Paris. Copiii se joacă acum tot cu aşa ceva. Dar pumnalul îşi toceşte oare vîrful ca să distreze copiii ? *Se va lumina de ziuă mîine ?* mi-a parvenit prin unul din acei copii şi m-a condus la soţia unui bancher milionar care îi dă întîlniri fostului secretar al soţului ei. Nici urmă de Haine-Negre mai mult decît pe mîna mea. Dar acest secretar îşi împarte locuinţa cu doi tineri zăpăciţi, care fac piese de teatru şi care iau bani cu împrumut de la un cămătar, negustor de vechituri, care protejează o profesoară de pian, care are o mamă pe jumătate nebună, care are o mănuşă de oţel. Notaţi aceasta, este al doilea ja-

lon şi valorează mai mult decît însuşi consemnul. Pe de altă parte, profesoara de pian este dulcineea fostului secretar şi dă lecţii de pian fiicei soţiei bancherului...

— La dracu ! izbucni Gaillardbois ştergîndu-şi sudoarea de pe frunte. Ce înseamnează toată această încurcătură ? Eu pierd pasul, vă spun drept !

— Aceasta este filiera, răspunse liniştit domnul Lecoq.

— Unde duce filiera dumneavoastră ?

— Duce spre neprevăzut, duce şi la romanesc, duce la sublimul eleganţei ! Sînteţi dumneavoastră om să vă entuziasmaţi pentru o capodoperă ? Eu sînt pe urmele unui furt monumental.

— Ah, ah, făcu Gaillardbois, iată-ne departe de politică !

— Ştiu, dragă domnule, ştiu ! Acest diavol de furt eu îl văd cum înfloreşte. Îl mîngîi şi îl cocoloşesc ! Nu vă faceţi o idee greşită în privinţa lui : este un furt care va face epocă ; un furt cu compartimente şi cu sertare, cu prolog şi epilog ; un furt de mai multe milioane, dacă vreţi, în care oamenii artei şi-au îndopat casa de bani înainte să o mănînce, aşa cum cunoscătorii între-ale mîncării îngraşă curcanii înainte de a-i umple ; un furt calculat algebric ca o manevră pe cîmpul de luptă, solid şi înzestrat cu articulaţii de schimb ca un plan de luptă, un furt combinat, pus la cale, montat mai bine decît o piesă-feerie în treizeci şi şase de tablouri şi două sute de personaje. Ah ! pe cuvîntul meu ! progresul ăsta ! Chiar un asemenea furt este dovada triumfătoare a acestui progres. Între el şi acele lucruri naive care altădată se numeau furturi există aceeaşi diferenţă ca între un căluţ de mesagerii şi o locomotivă ! Iar eu i-am văzut pregătirile închipuiţi-vă ; punerea în mişcare, punerea în scenă : îi urmăresc repetiţiile, şi cu cîtă încîntare ! Este a mea această capodoperă, mă auziţi, cu un singur cuvînt aş putea să pulverizez acest admirabil eşafodaj...

— Păziţi-vă bine ! exclamă violent marchizul.

Schimbară o privire. Cea a marchizului îşi şi retrăgea izbucnirea ; cea a domnului Lecoq pătrundea învîrtindu-se ca un sfredel.

Domnul Lecoq surise şi, luînd pîlnia de fildeş care tocmai chemase, spuse din vîrful buzelor şi cu o inflexiune mîngîietoare :

— Vedeţi bine că *sînteţi din ăia*...

În acelaşi timp îşi apropie de ureche tubul acustic care îi spuse acest singur nume :

— Trei-Labe !

Chipul lui se schimbă. Se ridică brusc în picioare.

— Pe scurt, făcu el oferind domnului de Gaillardbois o strîngere de mînă care era o expediere formală : trei sute de ludovici pentru o audienţă la rege, cu participare la afacerea care va urma

după, şi în mîna dumneavoastră capătul de funie pe care am s-o trec în jurul gîtului Hainelor-Negre. Vă convine ?

— Îmi convine, răspunse marchizul.

— Atunci, veţi primi o invitaţie pentru ceremonia înmormîntării. Ne vom vedea acolo. Pe curînd.

XXX

DOMNUL LECOQ

În mometnul în care domnul marchiz de Gaillardbois ieşea pe uşa de la intrarea principală, cea care dădea pe micul palier se deschise încet şi capul păros al schilodului apăru cam la nivelul pardoselii. Se tîrî, străduindu-se să-şi tragă picioarele inerte dincoace de prag, şi de îndată cineva închise uşa în urma lui.

Domnul Lecoq luă una din pernele de pe divan şi o aruncă în sus. Trei-Labe o prinse din zbor şi se instală pe ea, scoţînd un suspin de uşurare.

— Vii cam tîrziu astă-seară, domnule Mathieu ! spre patronul.

— Picioarele nu mă mai ajută de cincisprezece ani, răspunse Trei-Labe, dar am făcut treabă multă astăzi.

Cum stătea aşezat aproape la nivelul parchetului, primea drept în faţă lumina lămpii căzînd de sub abajur. Era fără îndoială o făptură vrednică de milă, dar conturul feţei lui arăta o vigoare stranie. Ochii mari, negri, stingheriţi de şuviţele rebele ale părului, aveau o privire tristă ; se ghicea în expresia lor o luptă neîncetată, dar resemnată, împotriva suferinţei de fiecare clipă, fie morală, fie fizică.

Restul feţei, a cărei principală trăsătură era o încremenire mohorîtă, împrumuta de la barba neîngrijită şi zburlită o înfăţişare sălbatică, dar linia nasului şi conturul buzelor nu erau departe de a fi frumoase.

Dată fiind superioritatea vădită a domnului Lecoq, de orice natură ar fi fost, prezenţa fiinţei nenorocite la o oră atît de înaintată în casa lui trebuia să trezească ideea unei adevărate sclavii şi a unui stăpîn absolut. Oameni ca domnul Lecoq au astfel de unelte docile de care se folosesc. Pe de altă parte, însă, ceva în fizionomia estropiatului dezminţea acest lucru, care părea atît de verosimil. Poate nu ar fi cazul să ne gîndim la regele animalelor cînd vorbim de această ruină umană care-şi tîra după el cu mare

trudă jumătatea cadavrului său ; nu s-a văzut nicicînd un leu paralitic, dar să presupunem totuşi că ar fi existat...

Trei-Labe îşi şterse cu dosul mîinii fruntea plină de sudoare şi adăugă :

— Patroane, sînt foarte ostenit !

— Tu ai valora foarte scump, răspunse domnul Lecoq care se înveseli deodată, dacă ai avea amîndouă picioarele !

Şi, spunînd acestea, umplu paharul marchizului şi i-l întinse. În timp ce Trei-Labe bea, domnul Lecoq spuse, frecîndu-şi mîinile mulţumit :

— Ştii că prefectura este pe urmele noastre ?

— Şi asta vă distrează, patroane ? întrebă Trei-Labe.

— Întocmai cum m-ar distra un cocoşat, bătrîne ! Ţie îţi spun totul ; nu există pe lumea asta altul, în afară de mine, care să-ţi dea tot ce vrei tu. Mă distrează, pentru că toată haita are să mă caute unde nu sînt... sau unde aş putea să fiu într-o bună zi, se corectă domnul Lecoq ; partida merită să fie jucată, hei ?

— Da, da, spuse estropiatul. Tînărul acela are profilul lui Ludovic al XVI-lea de pe monedele de zece centime. Dar nu poate fi decît nepotul, rămîne de găsit fiul.

— Tu n-ai îndrăzni să te deghizezi în Ludovic al XVIII-lea, Mathieu, hei ?

— Eu îndrăznesc totul cînd dumneata porunceşti, patroane, dar nu am vîrsta.

— Din ce an eşti ?

— 1802, 1803, cine ştie ? Ca să mă însor, n-am avut niciodată nevoie de acte.

Rîsul lui încercă să fie deşănţat.

— Pe cinstea mea dacă n-ar fi totuşi o afacere ! mormăi domnul Lecoq, scufundîndu-se din nou pe canapea. În afară de cei douăzeci de ani. Dar cu mutra ta... şi cu infirmităţile astea provocate de bătăile crunte ale bestiilor de călăi... Ce ticălos şi temnicerul ăsta Simon ! Cum te-a mai maltratat, sărmanul de tine !

Domnul Lecoq avu un surîs jovial, şi Trei-Labe, rîzînd la rîndul lui, răspunse :

— Fapt e că m-au adus într-o stare de plîns, patroane.

— Tu ai ucis, Mathieu ? întrebă Lecoq cu bruscheţe, dar fără să-şi piardă buna dispoziţie.

Era evident că profita de acel moment de expansiune pentru a obţine de la musafirul lui o mărturisire.

Dar Trei-Labe îşi păstră veselia nepăsătoare şi-i răspunse :

— Dar dumneata, patroane ?

Şi cum domnul Lecoq îşi încrunta sprincenele albe, el adăugă :

— Știți, domnul Schwartz este în salon și baroana în budoar.

— La doi pași unul de altul, zise încet domnul Lecoq, înveselindu-se deodată la gîndul acesta. Ușa dintre cei doi nu se închide decît cu un zăvor. Ce-ar fi oare în stare să facă acest Othello alsacian ?

— Baroana știe că el e acolo, zise Trei-Labe. Poartă un voal gros pe față, ca o mască.

Domnul Lecoq își apăsa degetul pe frunte.

— Se zbat lumi multe aici, înăuntru ! spuse el mîndru și foarte convins. Vom ajunge departe, domnule Mathieu, și îți vei găsi o pereche de picioare, dacă așa ceva se poate cumpăra cu bilete de bancă. A, fiindcă veni vorba de bilete de bancă, ale noastre sînt retușate ?

Trei-Labe își descheie nasturii hainei lui de catifea și din buzunar scoase un portofel.

În timp ce îl deschidea, domnul Lecoq continuă :

— E bine ca acest Schwartz și soția lui să aștepte. Trebuie să știe cu cine au de-a face. Vom vedea numaidecît ceva curios. Am totul în cap, totul !

Estropiatul îi întinse două bancnote. Domnul Lecoq se ridică să le ia.

— Da, spuse Trei-Labe, e bine să aștepte, dar e bine să știți și ce trebuie să le spuneți, și asta o s-o găsiți în raportul meu.

Domnul Lecoq nu răspunse. Examina cu atenție meticuloasă cele două bilete de bancă. Îl întrebă :

— Care este cea veritabilă ? Fă-ți raportul, omule.

Și punîndu-și la ochi o mică lupă de ceasornicar, se apropie de lampă. În timpul acestui examen, ochii lui Trei-Labe străluciră.

— Cînd am ajuns, începu el, am găsit-o pe tînăra Edmée Leber la poarta castelului.

— Pentru ce începi cu asta ?

— Veți vedea. Domnul Schwartz m-a primit pe mine, iar doamna Schwartz a primit-o pe tînăra Edmée Leber.

— Ai ceva ciudat în glas cînd îi pronunți numele, omule ! făcu domnul Lecoq fără să-și ia ochii de pe biletele de bancă. „Tînăra Edmée Leber..."

— Că doar nu mi-o fi și inima paralizată, răspunse Trei-Labe. E frumoasă ca un înger !

— Ei aș ! La dracu, dacă aceste două bucăți de hîrtie nu seamănă ca două picături de apă ! Nu-ți mai continui povestea „Frumoasa și Bestia" cu contesa Corona ?

— Îmi plac femeile! răspunse Trei-Labe cu o afectare neașteptată.

— Și mie, spuse domnul Lecoq, mascind un zimbet. Ești cam ciudat, domnule Mathieu! Și trebuie să fi fost un mare crai cind aveai picioarele intregi!

— N-am avut niciodată picioare, și sint incă un om de viață, spuse sec estropiatul. Vă convin biletele?

— Vra să zică gravorul băncii nu ar vedea absolut nimic! Trebuie trase, și repede!

— Se și trag. Am dat un bon de avans.

— Bravo! Cu astea, bătrine Mathieu, vei putea să-ți plătești un harem, ca un sultan!

— Dacă vă gindiți să-mi faceți socotelile cu astea... incepu Trei-Labe cu un aer de proastă dispoziție.

— N-ai incredere in mine, omule? reluă domnul Lecoq cu acea perfectă mulțumire de sine care era forța lui. Planul meu este o capodoperă: să nu ieșim din el. Există o vinătoare in care se prind păsări vii cu o pasăre impăiată. Nici eu nu mai am poftă, ca și tine, să strecor pe ascuns bilete false: mi-e silă! Nenorocită meserie! Ia spune, cit se poate trage in douăzeci și patru de ore?

— Două mii pe zi. Trebuie grijă.

— Trei zile pentru șase milioane. Miercuri vom plasa dintr-o dată tot ce se va fi tras... La raport. Dă-i drumul!

Trei-Labe incepu numaidecit:

— Am fost primit de domnul baron și i-am strecurat ce mi-ați spus.

— In consecință, iată-l in anticamera mea!

— Aș, vine pentru altceva... cu toate că a tresărit și s-a ingălbenit cind am vorbit de orașul Caen, de bancherul ruinat, de colonel și de fostul comisar de poliție.

— Ce-a spus?

— Nimic. M-a intrebat despre contesa Corona.

— Și ce i-ai răspuns?

— Nimic. Eu iți dau socoteală numai dumitale. Baronul Schwartz este la dumneata astă-seară pentru că a luat, ca un hoț, amprenta cheii care deschide biroul soției lui.

Domnul Lecoq mingiia cutia de carton in care era bucata de ceară.

— Picuă cu amprente! zise el incet. Apoi cu glas tare: Este capabil de așa ceva. Dar cum de știi tu?

— Știu.

— Și nu vrei să spui cum?

— Nu.

— Pentru ce ?
— Pentru că mijlocul meu de a ști este chiar mijlocul meu de a trăi.
— E adevărat. Și baroana ?
— Baroana e la dumneata pentru că tînăra Edmée i-a adus înapoi cercelul cu diamant pierdut pe scara domnului Michel.
— Bine. Știu povestea. Și ce pot eu în toată povestea asta ?
— Veți vedea... Și, în plus, pentru că știe că soțul ei a luat amprenta cheii.
— Excelent pentru durerea de dinți ! exclamă Lecoq. Cînd un plan e bun, totul vine să-l îndulcească. Excelent !
— N-am terminat. Așa cum veneau, fiecare pe cont propriu, dar amîndoi în același loc, baronul s-a întîlnit nas în nas cu baroana.
— Unde asta ? întrebă domnul Lecoq, care deveni mai atent.
— În curtea dumitale. Baroana ducea într-o casetă conținutul sertarului pentru care baronul îți va cere cheia în schimbul amprentei pe care o aduce.
— Ai idee cumva de conținutul sertarului, omule ? întrebă domnul Lecoq cu un ton catifelat.
— Nu, n-am idee, răspunse rece Trei-Labe.
— Baroana mai are caseta ?
— Nu. Acolo, sub fereastra dumitale, a avut loc o scenă à la Beaumarchais.
— Ai asistat la ea ?
— Printre zăbrele ; asta mi-e meseria.
— Să-ți vedem scena : ești om de viață !...
Trei-Labe reluă cu grijă :
— Femeia este urmărită de soț. Ea intră, voalată ca o îndoliată ; soțul o urmărește pas cu pas. Un bărbat trece prin curte din întîmplare. Femeia, nici una, nici două, îi pune în brațe caseta și dispare.
„Dați-mi caseta !" strigă soțul către omul care rămîne uluit.
— „Vă interzic !" răspunde o a doua femeie, nu mai puțin voalată, răsărind chiar la țanc pentru a da lovitura de teatru...
— Cine adică, a doua femeie ?
— Contesa Corona, zău !
— Asta de unde-a mai ieșit ?
— A apărut ca din pămînt.
Domnul Lecoq își luă capul în mîini.
— Și bărbatul care trecea din întîmplare ? mai întrebă Lecoq.
— Tînărul domn Michel.
Domnul Lecoq își umplu paharul.

— Să fie într-un ceas bun! murmură el. Totul merge strună!

Trei-Labe îl privi surîzînd. Mîna domnului Lecoq avea un tremur febril cînd așeză din nou paharul pe masă.

— Ea are secretul! mormăi Lecoq printre dinți. Vreau secretul: mie mi-l datora. Mă disprețuia dinainte de a îngîna numele maică-si. E dușmanca mea de totdeauna. Cu atît mai rău pentru ea!

— Nu vorbiți de baroana Schwartz? întrebă estropiatul.

— Știi tu, întrebă brusc domnul Lecoq în loc de răspuns, ce venea să facă în casă contesa?

— Avea de vorbit cu mine, răspunse Trei-Labe fără să șovăie; venea pentru afaceri.

Domnul Lecoq aruncă asupra lui o privire bănuitoare.

— În locul dumitale, urmă cu destulă răceală estropiatul, m-aș împăca într-un fel cu ea. Ea știe tot atît de multe ca și dumneata.

— Și mai multe decît tine?

— Da, mai ales despre acest Bruneau, care vă are atîta la inimă.

Fața triumfătoare a domnului Lecoq se posomorise vizibil:

— Dracul l-a apărat pe ăla! mormăi el. L-am văzut de trei ori cu frînghia în jurul gîtului. A patra oară, cînd s-a întors de la Londra, Tatăl ne-a spus: „Îi e dat să trăiască, să-l luăm și pe el în combinație". Tatăl a fost un om, dar a trăit prea mult.

— E, acuma, că e mort, spuse Trei-Labe, aș face o afacere cu capital plasat în rente viagere cu vecinul meu Bruneau!

Domnul Lecoq luă pîlnia de fildeș care scotea în acel moment un apel prelungit.

— Sper că nu-l pierzi din vedere, spuse domnul Lecoq înainte de-a pune cornetul la ureche.

— Îl urmăresc ca umbra lui, zise Trei-Labe. Trăiesc în pielea lui. Am făcut găuri în peretele despărțitor ca să-l văd și cînd doarme.

— N-ai descoperit nimic?

— Nimic, atîta doar că și-a petrecut și el duminica înspre pădurea Bondy și s-a întors de la Livry la Paris în cupeul trăsurii, singur cu tînăra Edmée Leber.

— Trebuie să ne grăbim, gîndi tare domnul Lecoq. Aici este adevărata afacere. Nu există altele. Para este coaptă, gata să cadă! Și cînd va fi culeasă, nu ne vom mai sinchisi de acest Bruneau.

Cornetul acustic îi spuse la ureche:

— Baroana își pierde răbdarea și baronul amenință.

— Ăștia să aștepte! răspunse brutal și cu voce tare domnul Lecoq. Spune-le că nu au ajuns încă la capătul răbdării. Să aștepte! repetă el ridicîndu-se pentru a măsura cu pași mari camera în lung și-n lat. Am piciorul pe căpățînile lor! Au să mai vadă ei și altele!

Vîntul se schimbase; domnul Lecoq era inspirat. Începu să se laude:

— Deci, urmă cu un ton triumfător, oprindu-se brusc în fața lui Trei-Labe, care își luase pe pernă o poziție comodă și leneșă, baronul a renunțat la casetă?

— Salutînd-o pînă la pămînt pe contesa Corona, dacă vă place!

— S-a lăsat păcălit?

— Pe jumătate.

— L-a recunoscut pe Michel?

— Perfect.

Domnul Lecoq își pocni mîna pe pulpă cu un gest victorios.

— Totul este în casetă! izbucni el. Dacă aș fi plătit-o pe Fanchette cu ora, n-ar fi manevrat mai bine! Bruneau și tînăra Edmée a ta mă servesc fără să știe. Cînd un plan este bun, vezi tu... Ce slujbă ai cere, domnule Mathieu, farsor năzdrăvan ce ești, dacă m-ar numi ministru, hei? Situația curățată dintr-o dată! -n față nimic de dorit; în spate nimic de temut! Cît beneficiu crezi tu că poate să aducă o hîrtie de-o mie de franci, împrumutată fără dobîndă unui coate-goale, timp de cincisprezece ani? Nu te jena: am putea merge pînă la șase la sută! Ah! ah! para este coaptă, spunea bine bătrînul! Și tu n-ai să mă trădezi, Mathieu, auzi, pentru că știi bine că am să-i joc pe toți pe degete! Doi timpi și trei mișcări! Atît! Du-te, hai! În trei zile, colegul meu drag, ai să cîștigi lozul cel mare: destule profiluri ale regelui-cetățean, pe aur sau pe argint, ca să-ți cumperi cincizeci de femei, din moment ce asta îți place, bătrîne! Înțeleg femei care nu se vînd, hei! fără să socotim toate plăcerile vieții și prietenia unui om mare, care este o binefacere a zeilor, cum spune cîntecul!

— Nu, cum spune tragedia, rectifică liniștit Trei-Labe.

— Tragedia, dacă vrei, căci te pricepi la asta, caraghios bătrîn! Uită-te bine la mine! avem noi aerul unui recrut, he? Eu nu atac problemele astea decît în ultimul moment. Într-o oră, dacă aș vrea, ai fi în drum spre ocnă!

Trei-Labe lăsă ochii în jos sub privirea fixă a domnului Lecoq.

Acest rezultat puse vîrf exaltării lui orgolioase.

— Te am la mînă, ca și pe ceilalți, urmă el, și cu atît mai bine pentru noi, căci, dacă nu aveai una din funiile mele în jurul gîtului, nu aș avea încredere în tine! Și cînd nu am încredere în cineva... Gata, destulă vorbă! Tu ai meritele tale și mi-ar părea rău să te pierd!...

— Patroane, îi spuse cu naivitate Teri-Labe, ridicînd spre el ochii mari, triști, vă jur că am fost mai mult nefericit decît vinovat.

Domnul Lecoq izbucni într-un rîs sonor.

Zău?! exclamă el. Dar eu?! Este superb!... Nu mai puțin adevărat că ești redus la tăcere, domnule Mathieu!

Făcu o piruetă, apucă pîlnia și strigă în ea:

— Venim! Două minute pentru a așeza, găti și servi cald!

Și încrucișîndu-și brațele pe piept, cu capul dat spre spate și nările umflate, își întoarse privirile spre invalidul rămas gînditor și umil pe perna lui.

— Nu mai sînt decît eu! reluă el cu un ton sec și tăios. Celălalt s-a dus la dracu! Era bătrîn; mă încurca. Nu m-aș fi atins de un fir de păr de-al lui, fiindcă el era Tatăl. Dar a murit, și eu sînt acum, la rîndul meu, Tatăl, comandantul de la Camorra; *Haina-Neagră*, după ritul Îndurării, *Stăpînul* la Paris și la Londra, *Stăpînul* peste tot! Aceia doi care așteaptă acolo sînt prada mea, și tu știi. Dar cum vom devora prada? Nimeni, nici chiar tu, nu este în stare să ghicească. Privește bine totuși, ca să afli: încep să-i crestez prin așteptare, îi zdrobesc dinainte, îi umilesc, îi macerez, îi sperii. Asta mă înalță, micșorîndu-i; asta îmi dă toată forța pe care ei o pierd. Eu am aerul de a trăncăni, dar acționez. Cu cît vor aștepta mai mult, cu atît vor fi mai supli și mai docili, și mie supli și docili îmi trebuie, așa, ca mănușile de căprioară, he! Altădată eram obligați să fim șmecheri, ca pisica în jurul șoarecelui! ne fandoseam și ne îndoiam spinările. Toate astea s-au schimbat. După timp, lumea ia o manieră sau alta ca să cadă în copilărie. Omul era ipocrit, acuma e filozof și pe urmă devine idiot tot temîndu-se de Croquemitaine, Calotin, Tartuffe, Basile și alți monștri de carton lipiți de oamenii de geniu! Schimbare de front pe toată linia: opusul lui Tartuffe este nebunul binefăcător. Fii brutal, vei fi crezut; condu oamenii cu lovituri de picioare, și vei obține imunitatea. Vorbește în orice clipă de egoismul tău, și își vor spune: este un apostol. Molière și Beaumarchais au făcut să reușească multe afaceri, căci ipocrizia se veștejea încet-încet în meseria pe care o ducea de atît de multă vreme. Omule, vei vedea cum am profitat noi de comedie. Dă-ți osteneală să intri în corpul de gardă — și arată ușa micii încăperi goale — există acolo un ghișeu de unde poți să auzi și să vezi tot; ai acolo hîrtie, pană și cerneală de scris...

În timp ce el vorbea, Trei-Labe traversase camera tîrîndu-se. În momentul în care trecea pragul camerei alăturate, acea cameră de gardă, domnul Lecoq termină, apăsîndu-și cuvintele :

— Să asculți, să privești și să iei note ; treaba asta e serioasă ca și cele patru milioane : ai să fii totodată martor și grefier.

— Bine, spuse schilodul.

— Să fie poftită doamna baroană ! porunci domnul Lecoq în pîlnia de fildeș.

XXXI

CONFRUNTAREA

De îndată ce rămase singur în acea cameră mică, goală, un fel de celulă căreia domnul Lecoq îi spunea corpul său de gardă, domnul Mathieu se tîrî pînă la scaunul de paie care era lîngă masă. În loc să se așeze pe el, apropie mai întîi scaunul de ușă, apoi masa, cu o ușurință în mișcări ce părea că îl însuflețește cînd nu îl spionează nici o privire. Ușa avea o vizetă foarte mică, formată din găuri rotunde, peste care atîrna un pătrat de stofă. Ridicîndu-l, Trei-Labe îl văzu pe domnul Lecoq în picioare în mijlocul camerei, într-o atitudine solemn de comică. Domnul Lecoq bătu cu tocul pantofului trei lovituri, distanțate ca la teatru, și spuse :

— Atențiune ! Cortina ! Începem !

Trei-Labe răspunse :

— Sînt la postul meu, patroane !

Și domnul Lecoq, agitîndu-și brațele, șuieră un „ssst !" prelungit.

În clipa aceea, ușa care lega această cameră cu apartamentele agenturii se deschidea.

Domnul Mathieu își trecu mîna tremurîndă peste frunte, dar și-o retrase de îndată, udă de sudoare. Era foarte palid. Chipul lui își păstra aceeași încremenire sub claia zburlită de păr ; dar cearcăne mari se adînceau în jurul ochilor, pe care și-i simțea arzînd.

Domnul Lecoq o salută galant pe baroană și o conduse spre un fotoliu.

Fie din întîmplare, fie că fusese dinainte hotărît, fotoliul spre care domnul Lecoq o conduse pe soția bancherului milionar se afla chiar în fața vizetei.

Trei-Labe nu aruncă spre baroană decît o privire, apoi își închise ochii pe jumătate și căzu pe gînduri.

Doamna baroană Schwartz părea foarte emoționată și poate că prea lunga așteptare dînd frîu liber gîndurilor sale, în loc să o liniștească, dimpotrivă, o tulburase.

— Mă ocupam de dumneavoastră, frumoasă doamnă... începu domnul Lecoq.

— Sînt pierdută ! îl întrerupse baroana cu o voce înăbușită, care îl făcu pe estropiat să tresară în ascunzătoarea lui.

Vocea ei trăda, mai mult decît înseși cuvintele, îngrijorarea profundă care o copleșea.

— O cred ca și dumneavoastră, frumoasă doamnă, răspunse domnul Lecoq distant, și totuși noi nu avem aceeași părere, sînt foarte sigur, în privința motivelor acestei deznădejdi...

— Puteți aranja, întrebă brusc baroana, ca această tînără Edmée Leber să se îmbarce imediat pentru America ?

Domnul Lecoq avu un surîs disprețuitor, care se reflectă mai amar, dar mai trist, pe chipul domnului Mathieu.

— E nevoie de treisprezece zile pentru traversare de la Le Havre la New York, răspunse domnul Lecoq. Cred că se mai poate cîștiga o zi sau două. Asemenea idei însă avea lumea pe vremea vaselor cu pînze și pe vremea diligențelor ; dar astăzi se pot lua altfel de măsuri. Nu vă neliniștiți din pricina acestei tinere. Este latura minoră a problemei.

— Dumneavoastră nu știți... îl întrerupse baroana.

— Ba da, ba da. Intenția, ambițioasă sau nu, pe care am avut-o într-o zi să devin ginerele domnului baron Schwartz m-a făcut să deschid ochii, vă închipuiți pentru ce, asupra casei dumneavoastră, bogată și onorabilă. Poate prima bănuială mi-a încolțit cînd dumneavoastră ați cedat acestei dorințe cu o oarecare aversiune. Prinți ai banilor, ca dumneavoastră, nu trebuie să cedeze cînd au o aversiune. Poate însă aveam și eu jaloane cu mult mai vechi. Și, desigur, îmi trebuia vreun motiv, mai puțin romanțios la vîrsta mea și în situația mea modestă, ca să îmi iau îndrăzneala să candidez pentru această minunată alianță.

— Retragerea dumneavoastră ne-a mirat foarte mult, spuse baroana cu un vizibil efort.

— Lucrurile astea fac plăcere sau provoacă suferință morală, frumoasă doamnă... Faptul că v-a mirat este un cuvînt care nu înseamnă nimic. În orice caz, rămîn prietenul dumneavoastră, dacă îngăduiți, și păstrez pentru scumpa domnișoară Blanche o afecțiune aproape părintească. Să vorbim despre dumneavoastră, și numai despre dumneavoastră.

Spunind aceste cuvinte, veni să se așeze lîngă doamna Schwartz. Evident, nu era prima vizită pe care ea o făcea la agentură.

— Vă rog să scuzați ținuta! continuă domnul Lecoq, întinzîndu-se în fotoliu. Eu nu fac caz de etichetă, știți. Spuneți-mi, ce conține oare acea minunată casetă?

Baroana îl privi uluită.

— L-ați văzut pe soțul meu! îngînă ea.

— Nu încă, zise Lecoq.

— Atunci de unde știți?

Lecoq se prefăcea că se distrează cu ciucurii de preț de la cordonul halatului.

— Trebuie lămurită situația, spuse el, lăsînd parcă să-i scape fără voia lui un gînd care îl frămînta. Este mult timp de cînd ne cunoaștem, scumpă doamnă, și oamenii care joacă teatru în viață au dreptate să spună că întotdeauna rămîne ceva dintr-o primă dragoste. Nu vă simțiți ofensată! Noi am fi avut acuma copii mari, și dacă ar fi fost așa, poate azi nu v-ați fi aflat pe marginea prăpastiei.

În timpul întrevederii sale cu Trei-Labe ținuse în mînă hîrtia cu însemnările lui Piquepuce, care acum era foarte mototolită. Ochii baroanei se opriră din întîmplare pe ea, și atunci domnul Lecoq o desfășură obraznic; întinzînd-o pe genunchi, spuse:

— Asta se referă la casa dumneavoastră, scumpă doamnă. Sînteți amenințată de o mare catastrofă; trebuie neapărat să v-o mărturisesc.

— Soțul meu trebuie să fie aici, murmură doamna Schwartz.

— Care? întrebă domnul Lecoq cu un ton liniștit.

Ea începu să tremure.

Invalidul, în ascunzătoarea lui, tremura mai tare decît ea.

— Trebuie să clarificăm situația! repetă domnul Lecoq împăturind cu grijă notița scrisă de Piquepuce în trăsura de Livry. Cunoștința mea cu domnul baron este poate tot atît de veche ca și sentimentele mele de admirație pe care le am pentru dumneavoastră, și nu mă sfiesc să observ că tocmai aceste sentimente, platonice, puteau fi un motiv plauzibil și foarte natural ca să vă facă silă la gîndul că aș intra în familia dumneavoastră. În toată povestea asta a fost o mișcare greșită, dumneavoastră sînteți un biet suflet minunat, rătăcit într-o țară sălbatică. Reiau: dacă domnul baron ar vedea această hîrtie, s-ar cutremura pînă în măruntaiele casei sale de fier. Ați coborît vreodată pînă la casa de bani, scumpă doamnă?

— Niciodată, răspunse baroana; dar aş vrea să vă vorbesc despre situaţia mea.

— Aţi fi putut vedea acolo un lucru foarte interesant, o întrerupse Lecoq cu o naivitate crudă, aţi fi putut vedea un lucru pe care il cunoaşteţi bine, cel puţin din auzite. Acestea se numesc treburi întîmplătoare. *Întîmplătoare* este un cuvint bine găsit. Casa de bani a domnului Bancelle, nenorocitul bancher din Caen, a fost de vinzare acum cîţiva ani. Domnul baron căuta şi el una asemănătoare, cu măsuri de apărare şi cifru secret! Dumneavoastră ştiţi că eu sint specialist tocmai în această profesiune. Domnul baron m-a însărcinat cu cumpărarea, şi am găsit această piesă într-adevăr excelentă, de care puteam să răspund, deoarece eu însumi o vindusem pe vremuri acelui nefericit domn Bancelle.

— Dar pentru ce îmi spuneţi mie toate astea? întrebă doamna Schwartz cu voce sugrumată.

— Pentru că există apropieri uimitoare, doamnă. Ştiu de asemenea unde este mănuşa cizelată...

— Mănuşa! repetă Julie cu o dureroasă tresărire.

Acum era chiar Julie, Julie Maynotte, şi nu baroana Giovanna Schwartz, căci de un minut trăia cu totul în trecut.

— Cine posedă acea mănuşă? întrebă ea.

— Oh, răspunse pe dată domnul Lecoq, aparţine unor oameni care nu ar vinde-o, cu toate că sint foarte săraci. Eu am recunoscut-o în camera de culcare a doamnei Leber.

— Mama lui Edmée! făcu baroana, a cărei bărbie căzu în piept.

S-ar fi spus că de cealaltă parte a uşii Trei-Labe se zbătea în prada unei mocnite şi nemăsurate minii. Privirea lui de foc nu slăbea găurile vizetei.

— Ce să caute la mama lui Edmée? îngînă baroana. Pentru ce?

— Cunoaşteţi dumneavoastră adevăratul nume al mamei lui Edmée? Există momente cînd vechile întîmplări care par uitate se trezesc deodată. În această casă în care sintem, eu cunosc doi tineri — fiul unui magistrat care l-a condamnat pe André Maynotte şi fiul comisarului de poliţie care l-a arestat; doi tineri care scriu o piesă de teatru despre această întîmplare. Tocmai acea întîmplare, mă auziţi? Este destul de interesant, nu?

— Nici nu mai ştiu ce voiam să vă spun, murmură biata femeie, deznădăjduită.

— Eu ştiu însă, şi asta e de-ajuns. Cercelul cu diamant, nerozie! amprenta cheii, fleac! piesa noastră merge mai repede decît toate astea. Vom juca numaidecît trei acte, în zece minute. Ce conţine caseta? Iată, pentru a doua oară vă întreb.

— Cuvintele dumneavoastră au aerul unei amenințări ! spuse baroana cu vocea pierdută.

— Nu sînt eu cel care amenință, ci faptele. Ați avut dreptate să veniți. Dacă nu ați fi venit, aș fi fost eu în noaptea asta la castel.

— În noaptea asta ! Și pentru ce ?

— Pentru ce ! Pentru că trebuie luat taurul de coarne.

Domnul Lecoq își ascultă ceasul și se ridică. Trei-Labe făcu o mișcare ca și cum, uitînd de infirmitatea lui, ar fi vrut și el să se ridice în picioare.

— Fără slăbiciuni, reluă cu multă răceală domnul Lecoq. Veți simți un șoc, scumpă doamnă. Să ne ținem firea. Leșinurile nu ajută la nimic, credeți-mă !

Întinse mîna și luînd pîlnia de fildeș care tocmai începuse să șuiere, ascultă :

— Baronul pleacă, spuse cornetul. Este furios. Îl lăsăm să plece ?

Se știe că sunetul se oprește la capătul acestor tuburi acustice. Nimic nu ajunse la urechile baroanei, care totuși asculta cu atenția încordată.

Domnul Lecoq răspunse :

— Chemați-l înapoi, să vină și să se calmeze. Îl vreau aici !

De data aceasta Julie auzi și spuse repede :

— Veți primi aici un străin ? Eu mă retrag.

— Nu e un străin, răspunse aspru domnul Lecoq. Țineți-vă firea ! Noi jucăm aici un joc mare, vă previn, toți, atîția cîți sîntem !

Julie, care se ridicase vrînd să plece, se reașeză pe fotoliu.

În acel moment ușa se deschise și domnul baron își făcu intrarea. Julie de-abia își stăpîni un țipăt de disperare, rămînînd încremenită sub adăpostul volanului de pe față.

Trei-Labe își lipise ochiul de găurile vizetei.

— Timp pierdut ! spuse baronul trecînd pragul. Obositor... și necuviincios !

Acest ultim cuvînt restabilea distanțele. Fu pronunțat cu tonul care trebuia.

Domnul Lecoq făcuse cîțiva pași în întîmpinarea oaspetelui său și o masca astfel pe Julie.

— Două cuvinte, reluă domnul Schwartz, păstrîndu-și rigoarea limbajului său scurtat. Fără scuze ! Pierd timp !

— Eu nu am de ce să-mi cer scuze, domnule baron, declamă în replică domnul Lecoq cu o afectare pretențioasă. Eu am acționat așa cum trebuia, în interesul dumneavoastră.

— Interesul meu ! repetă milionarul, privindu-l cumva de sus.

Domnul Lecoq se dădu la o parte cu sprinteneala pe care și-o menținuse și care îl făcea mai tînăr decît era. Văzînd-o pe baroană nemișcată, ghemuită în fotoliu, domnul Schwartz se dădu cîțiva pași înapoi.

Voalul nu o putea ascunde. O recunoscuse imediat.

— Ah, făcu baronul, simțindu-se lovit violent și atît de neașteptat, în ciuda bănuielilor care i se învălmășeau în minte de aproape o oră. Ea era !

— Formidabil ! făcu Lecoq, rîzînd jovial. A spus bine tatăl vitreg : Ea era !

Baronul stătea înlemnit. Insolența aluneca pe lîngă el sau mai curînd îi mărea spaima.

În camera alăturată Trei-Labe asculta și privea. Își ținea răsuflarea ; parcă și inimii îi era teamă să bată.

Purtarea domnului Lecoq era pentru baron o enigmă pe jumătate dezlegată ; dar există drame cărora le cunoști dinainte deznodămîntul și, cu toate astea, provoacă emoții zdrobitoare.

— Trebuie să lămurim situația, repetă pentru a treia oară domnul Lecoq. Trebuie luat taurul de coarne ! Nu sînteți la ananghie, nu ? Și eu nu sînt un sfînt, ce dracu ! Dacă aș spune că sînt, parcă m-ar crede cineva ? Pot însă să fac servicii cînd interesele mele sînt în joc.

— Doamna baroană... vru să înceapă domnul Schwartz.

— Dumneata să taci, Jean-Baptiste ! îl întrerupse pur și simplu domnul Lecoq.

Acest nume de botez pronunțat pe neașteptate produse un efect foarte straniu. Milionarul tăcu docil, dar păru cît se poate de tulburat.

În această situație Trei-Labe nu se putu stăpîni să nu surîdă acolo, în ascunzătoarea lui. Muie pana în cerneală și scrise în grabă cîteva cuvinte.

— Avem de vorbit toți trei, urmă domnul Lecoq, împingînd fotoliul spre baron, avem de vorbit lucruri atît de uimitoare, încît, dacă ați rămîne în picioare, ați putea să cădeți de la înălțimea dumneavoastră. Dați-vă silința să vă așezați.

— O luați pe un ton !... îngînă baronul, părăsind dintr-o dată elipsele limbajului său obișnuit.

Se așeză totuși, întorcîndu-și privirea de la baroană, care părea moartă.

— Ați prefera mai degrabă un lucru neplăcut sub un aspect atrăgător ? întrebă domnul Lecoq, ascunzînd sub această cutezanță tatonarea jongleriei lui. Nu are rost, ascultați-mă pe mine ! mai ales la vîrsta mea ! Nu mai avem douăzeci de ani, Jean-Bap-

tiste. Eu sînt foarte culant și merg drept la țintă ; prefer să jignesc decît să înșel. Iată deci care e problema : domnule baron și doamnă baroană, cu toate milioanele pe care le aveți, eu nu aș vrea să fiu în pielea dumneavoastră.

— Fiți mai explicit ! spuse domnul Schwartz, care încercă să-și reia tonul autoritar.

— O să fie așa cum vreau eu, băiatule, hei ! Nu ați venit aici fiecare singur pentru cumpărat prune, bănuiesc ! Un iezuit v-ar înșira baliverne ; eu n-am timp ; soția dumitale te-a tras pe sfoară, omule !

Julie nu se mișcă. Domnul Schwartz strînse pumnii și mormăi :

— Bănuiam !

Fața lui descompusă manifesta mai multă durere chiar decît mînie. Și celui mai înrăit om i-ar fi fost cu neputință să ia situația în glumă.

Ceea ce apărea însă acum pe figura lui Trei-Labe era mai ales o curiozitate nestăpînită.

— Este vorba, urmă domnul Lecoq cu un dispreț suveran, tocmai de a repeta mereu vechile scene de gelozie, de a scotoci, a spiona, a fura cheile, a le lua amprentele pentru a deschide sertare de birouri de scris ca un netrebnic...

— Domnule... vru să-l întrerupă baronul.

— Zău ! o să spui că nu ai amprenta în buzunar, hei ? Eu îți răspund că nu mai e nimic în sertar. Consolează-te însă : dacă ești curios, o să te saturi. Ce ți-ar fi spus sertarul ? Minciuna soției dumitale. S-a terminat cu minciuna ; e timp pentru tot, și uite că soția dumitale îți va servi o porție de adevăruri !

— Din cauza dumitale sufăr deci aceste umiliri, doamnă ? întrebă cu demnitatea marilor amărăciuni baronul.

— Vai, exclamă domnul Lecoq, încă nu ai înțeles că nu e vorba de o ceartă de familie ?! Eu nu sînt om rău, ce dracu ! Și nu v-aș fi adus față în față ca să vă provoc necazuri. Dumneata ai început. Ți-ai înșelat soția, domnule Schwartz : dumneata știai că primul ei bărbat trăia !

— Afirm... începu bancherul.

— Nu ai dreptul să afirmi.

— Jur...

— Nu jura ! pronunță încet baroana, care pînă atunci tăcuse.

— Să fie într-un ceas bun ! spuse domnul Lecoq. Iată, scumpa doamnă și-a regăsit glasul. Trebuie să știi, domnule baron, că doamna baroană este cel puțin tot atît de mirată ca și dumneata. Este o surpriză pentru amîndoi. Eu sînt un om ciudat, he ? Veți vedea cum știu eu să conduc o discuție. M-am ocupat de dumnea-

voastră toată seara. Îl cunoaşteţi pe domnul marchiz de Gaillardbois ?

Baronul îşi lărgi nodul de la cravată.

— Cel puţin să alegi o moarte fulgerătoare, asta ar fi o soluţie, mormăi domnul Lecoq dispus, dar un atac de apoplexie mi se pare deplasat în acest moment. Puţină vigoare, ce dracu ! Fii bărbat ! şi vom ieşi la liman. Vorbeam despre acest scump Gaillardbois, pentru că dă din coate să ajungă prefect de poliţie. Este un om de ţinută. Şi-a pus în cap să pescuiască Hainele-Negre... La cît se ridică contul comisioanelor dumitale în afacerile colonelului Bozzo, dragă domnule ?

Spuse totul ca din întîmplare şi cu un ton nepăsător, foarte bine jucat.

Dintre cei care îl ascultau, numai Trei-Labe ghici o parte din efectul pe care îl putea avea întrebarea.

Baronul răspunse cu oboseală în glas :

— La mine toate conturile sînt la zi. Adresaţi întrebarea la birourile mele.

— Acolo este neajunsul, spuse domnul Lecoq coborînd vocea. Acolo este neajunsul mare. Nu în birouri trebuie lăsate asemenea conturi dacă vrei să dormi liniştit. Acest diavol de Gaillardbois era bine informat. El mi-a spus fără înconjur : „Bancherul Hainelor-Negre este baronul Schwartz".

— Este o calomnie, răspunse baronul cu simplitate.

— Întocmai răspunsul meu dat lui Gaillardbois ! Nu ai cumva un valet cu numele de Domergue ?

— Ba da, un vechi şi credincios servitor.

— Trebuie să-ţi spun că afacerea Hainelor-Negre, bine dusă, îl face pe Gaillardbois să ia cu asalt postul de prefect. Fiecare merge spre ţinta lui, aşa cum înţelege, nu-i adevărat ? Există agenţi care îţi dau tîrcoale, domnule, şi la Paris, şi la ţară. Acest Domergue, un vechi şi credincios servitor, face jocul lui *Se va lumina de ziuă mîine*...

Baroana dădu semne de nerăbdare.

— Este cumva în avantajul dumneavoastră, frumoasă doamnă ? întrebă domnul Lecoq.

— Da, răspunse ea, plină de curaj.

Pe hîrtia pe care o avea în faţă, mîna distrată a domnului Mathieu scrise : „Un păianjen care îşi întinde pînza..."

Într-adevăr, păianjenii se tîrăsc pe ici, pe colo, agăţîndu-şi firul lipicios care va susţine apoi munca lor aeriană. La început nu se bănuieşte forma precisă a acestei capcane minunat aranjată. S-ar crede că lucrează la întîmplare. Curînd însă apare urzeala, lăsînd să se vadă ingeniozitatea ţesăturii ochiurilor concentrice. Şi

tot ce încearcă să treacă prin aceste ochiuri rămîne acolo captiv.

Domnul Lecoq se înclină spre baroană și se întoarse spre soțul ei.

— Eu nu știu totul, spuse el. Niciodată nu se știe tot cînd este vorba despre femei. Singura mea pretenție este să știu cît mai mult, ca să vă dau un sfat bun, bun pentru dumneavoastră, bun pentru mine, fiindcă vă dați seama că eu nu lucrez aici de florile mărului. Vom reveni poate la prietenul Gaillardbois, care este pe punctul de a sosi; să acționăm energic: doamna baroană avînd și un alt soț decît pe dumneata, așa cum știi, nu o să te mire să afli că Dumnezeu a binecuvîntat această căsătorie și că există un fiu.

— Michel? spuse domnul Schwartz, a cărui față se lumină sincer.

Apoi, întorcîndu-se către soția lui, adăugă cu accentul unei adevărate pasiuni:

— Doamnă! oh, Giovanna, de ce nu mi-ai spus?

Ea păstra tăcerea. Transparența voalului lăsa să i se vadă ochii care priveau în jos și paloarea obrajilor.

Domnul Lecoq rise cu poftă și zise:

— Uite ce lipsește acestei piese învechite: femeia cu doi bărbați! Michel e un băiat de viață, ca și mine, care își face și el o situație corectă. Ei bine, nu putem deci să ne explicăm, în loc să urmărim scenele unei melodrame interminabile? Știți, o piesă ca asta se joacă în fiecare zi de vreo douăsprezece ori la Paris, și în ea bigamia duce la Curtea cu juri. Curtea cu juri degeaba face ochii mari, ea nu împiedică nimic, hei? Lăsînd gluma la o parte, soția are aproape totdeauna motive foarte bune; i-ar fi de-ajuns să deschidă gura și să vorbească; toți s-ar îmbrățișa și totul s-ar sfîrși. Nu-i așa, Jean-Baptiste?

Era a treia oară că domnul Lecoq i se adresa astfel și nimic în raporturile lui obișnuite cu bogatul bancher nu îi dădea dreptul la această familiaritate care, pe lîngă atîtea vorbe spuse ca să provoace curiozitatea, pe Julie o surprindea peste măsură.

Domnul Schwartz nu protestă. Continua să rămînă interzis față de ciudățenia situației care, după cum se desfășura, avea să demaște în curînd noi amenințări.

Tonul domnului Lecoq trezea în el cu o neobișnuită intensitate amintiri îndepărtate. Se reconstituia în memoria lui chiar savoarea impresiilor pe care le avusese la 14 iunie 1825, cu ocazia întîlnirii sale pe cheiul rîului Orne cu insolentul comis-voiajor.

De aceea tresări, ca și cum propriul său gînd ar fi vorbit, cînd Lecoq, privindu-l drept în față și înfundîndu-și mîinile în buzunarele halatului, zise deodată:

— Vinul, jocul frumoasele, ehe, băiatule! Cina noastră la hanul „La Cocoşul îndrăzneţ"! Bătrîna Brulé gătea bine! Şi bărbatul, faimosul soţ, căci a existat şi un soţ! Ţi-aduci aminte! Bine reuşit alibiul de dragoste! Un baston uitat, bastonul meu cu mîner de argint. Şi lecţia repetată comisarului de poliţie; încă un Schwartz: cîte pietre de pavaj! Nu eram grozav noaptea, pe drumul mare? dar pe drumul cu hîrtoape? biletul de o mie... Uite un bilet care de atunci a făcut pui, Jean-Baptiste!

Broboane mari de sudoare apăruseră pe fruntea domnului Schwartz.

Un suspin înăbuşit ridică pieptul estropiatului, care rămăsese cu privirea pierdută în gol.

XXXII

SE VA DANSA

Domnul Lecoq îşi împărţea generos triumfătoarea cumsecădenie. Făcea cu ochiul domnului Schwartz şi adresa semne de prietenie lui Julie.

— N-am înţeles tot ce aţi spus, murmură Julie cu vocea schimbată. Trebuie oare să cred că domnul Schwartz este amestecat în acea oribilă afacere Bancelle?

— Hm! hm! făcu domnul Lecoq, vrînd să împace şi capra şi varza. Aşa şi-aşa!...

Şi cum bancherul protesta, Lecoq reluă cu un gest energic:

— Fără îndoială, fără îndoială, scumpă doamnă, domnul baron este nevinovat ca un prunc. Îi sînt dator această mărturisire: nu a fost amestecat în nimic. Numai că, ştiţi, te naşti om de afaceri... Domnul baron a fost cămătar înainte da a avea vreo leţcaie în buzunar. Eu am avut plăcerea să-i fac rost de primii lui bani; oarecum îi cîştigase. Imediat ce i-a avut, i-a împrumutat cu camătă mare pe timp scurt: imagine naivă şi redusă a acelui vis glorios care se numeşte bancă. Iată povestea. Există vocaţii. Nu sinagoga îl face pe evreu. Şi luînd mîna domnului Schwartz, o scutură într-un elan de caldă cordialitate şi îi spuse: Nu-i aşa, Jean-Baptiste? Avem noi vreun fel de scrupule? Asta e principalul. Dar să nu ne depărtăm de subiect. Unde rămăsesem? La Gaillardbois pentru Hainele-Negre? Nu, nu încă. Eram la cauzele care o scuză pe doamna baroană în legătură cu bigamia. Dînsa nu are nici o vină, mă auzi, omule? Dînsa îşi credea soţul mort, şi nu te acuz

în privința asta decît pe dumneata; crezîndu-și deci soțul mort, a putut să se recăsătorească, e normal și omenește, că numai locuitorii din Bengal cer arderea văduvei malabarului. Vă gîndiți poate că ar fi fost în stare să vă mărturisească ? Nu ține ! Așa cum o vedeți, are pe umeri... ah, frumoșii umeri !... o condamnare mică, în lipsă, de numai douăzeci de ani muncă forțată pentru femei. Dar !

— Soția mea !... izbucni baronul înnebunit.

— Da, nu mai mult ! răspunse domnul Lecoq. Și îmi stăruie în minte ideea mea, că pentru dînsa căsătoria era cumva un refugiu, cu toate că meritai să fii adorat numai pentru persoana dumitale, Jean-Baptiste. Ghicești care era adevăratul nume al domnișoarei Giovanna Reni ?

— Nu vreau să ghicesc ! spuse domnul Schwartz printre dinți.

— Lucrurile acestea, îl corectă liniștit domnul Lecoq, sînt involuntare. Se ghicesc sau nu se ghicesc. Dacă nu ghicești, omule, am să te ajut eu. În ziua în care ai primit acel admirabil bilet de o mie de franci, patru sute de bilete la fel ca acela au fost șterpelite din casa de fier a domnului Bancelle. André Maynotte, care a fost condamnat...

— Destul ! spuse domnul Schwartz, ștergîndu-și fruntea cu batista.

— E adevărat, întrebă domnul Lecoq că părul îi albise de tot cînd l-ai întîlnit în insula Jersey, după șase sau opt luni de la proces ?

— Destul ! repetă bancherul cu disperare. În povestea asta este o fatalitate !

Julie simțea că se sufocă.

— Uite unul, continuă domnul Lecoq, care nu cred că te are la inimă ! Dar să nu pierdem firul : sîntem încă la motivele doamnei. Omule, ai să mă crezi, cînd e vorba de viață sau de libertate, nu te bizui nici chiar pe dragoste, nu-i așa ? Apăsînd pe ultimul cuvînt, surîse și continuă ironic : Julie Maynotte era tocmai în această situație. Condamnarea lui André Maynotte o atingea și pe ea. În sinea dumitale ai fi pretins să vină și să-ți spună : „Bibi, eu sînt văduva unui ocnaș și ocnașă eu însămi. Vrei să te căsătorești cu douăzeci de ani de muncă silnică și un copil din prima căsătorie ?" În locul dumneaei așa ai fi făcut, Jean-Baptiste ? Dar, ia spune, micile dumitale păcate i le-ai mărturisit ?

Rîsul lui biciui parcă liniștea apăsătoare.

Baroana rămînea indiferentă și părea împietrită. Domnul Schwartz se prăbușea parcă mai tare la fiecare lovitură primită în plin.

— Şi cine a ciştigat la acest tîrg normand al căsătoriei ? reluă domnul Lecoq, scoţîndu-şi pipa şi făcînd cu ea o reverenţă baroanei. Ai rămas tot un om greoi, scumpul meu baron, cu toate că ai una din cele mai distinse soţii din Paris. Uite, se împlinesc şaptesprezece ani de cînd o adori. Dumneaei ţi-a satisfăcut şi vanitatea şi sentimentele ; în rest, dumneata eşti omul de bursă, lipit de această aristocrată ! Nu te plînge, ţi s-ar rîde în nas. Nu vorbi de despărţire : căsătoria voastră este nulă, ceea ce o face pe fiica voastră bastardă, nici mai mult, nici mai puţin, de la rădăcina părului ei frumos şi pînă în vîrful delicatului ei picior.

— Totul este adevărat, spuse încet baronul, totul trebuie să fie adevărat, din moment ce ea nu protestează.

— Totul este adevărat, spuse baroana.

Domnul Schwartz scoase un geamăt.

Pana lui Trei-Labe scrise cîteva cuvinte, în timp ce mormăia cu un straniu accent :

— ...eşti martor, eşti grefier, eşti judecător !

— Bilanţul general, reluă domnul Lecoq aşezîndu-se din ce în ce mai comod, este o totală înşelăciune. Prima înşelăciune, din partea soţului ; cea de a doua înşelăciune, din partea doamnei. Să le amestecăm pe amîndouă şi să trecem la ceva cu totul mai serios, orice-ar putea să gîndească acest sărman domn Schwartz, pe care îl credeam bărbat şi care se turteşte ca o grămadă de rufe muiate. Omule, vom avea nevoie de energie şi vrem să ne retragem cu îndemînare din această afacere. Gaillardbois este un poliţist de temut şi este pe pistă. Este în stare să ajungă pînă la mia alta de franci de pe drumul desfundat... Colonelul, comanditarul şi clientul dumitale, era băgat în povestea asta pînă-n gît. Contesa Corona este moştenitoarea Colonelului. Nu vreau să vă enumăr aici talentele acestei încîntătoare femei. Totul este grav. Dar încă nu v-am spus nimic. André Maynotte este la Paris.

— Ah !... strigă baroana fără voie.

Domnul Schwartz se uita la ea. O nouă spaimă îi abătu gîndul de la deznădejdea lui.

Pana estropiatului se opri din scris.

— André Maynotte este sănătos tun, urmă Lecoq, a cărui insolenţă lăsa să se întrevadă o nuanţă de stinghereală. Iată principalul pericol, adevăratul pericol, fiindcă André Maynotte este un ticălos.

Auzind-o, Trei-Labe tresări ca scuturat de un curent electric.

— Minţi ! îl întrerupse baroana cu fermitate.

Domnul Lecoq se înclină, mulţumind ironic.

— Nimeni nu îl va insulta pe André Maynotte în faţa mea, spuse baroana, a cărei siluetă distinsă luase o atitudine demnă.

Baronul bîlbîi în exagerarea nimicniciei lui :

— Tot mai eşti deci soţia acelui condamnat !

— Da, răspunse ea fără ezitare. În sufletul meu, totdeauna !

Trei-Labe îşi luă capul în mîini.

— Nu-mi venise niciodată ideea să-mi zbor creierii ! gîndi cu voce tare baronul, a cărui privire rătăcea în gol.

Efectul scontat de Lecoq se producea deci cu o înspăimîntătoare violenţă. Baronul se clătina sub lovitura prea brutală. O prăpastie fără fund se deschidea în faţa acestui spirit formalist şi rece, obişnuit cu calculele nu chiar atît de simple, dar neieşind totuşi din cercul în care algebra Bursei îşi ţese ingenioasele ei ecuaţii. O sclipire ca de fulger venea să pună o rapidă şi implacabilă balanţă în toate ameninţările care îl înnebuneau.

De o parte, tot ceea ce se consolidase din acea fatalitate, şi de altă parte, măsura în care propria sa conştiinţă îl acuza.

Primul pas făcut de el pe drumul bogăţiei îl tortura ca vîrful unui cuţit răsucit în rană ; amintirea care îl lega de femeia iubită era o remuşcare.

În plus, mai existau şi raporturile lui cu Colonelul.

Domnul baron Schwartz fu îngrozit de cuvintele lui Lecoq pentru că în adîncul conştiinţei lui nu se simţea chiar nevinovat. Daţi-i absoluta puritate, cu alte cuvinte, onoarea, şi atunci tot eşafodajul acelor melodramatice ameninţări se va prăbuşi. Acolo unde cinstea înţelegerii înlocuieşte solidul adăpost al conştiinţei, născocirile nesănătoase capătă o valoare stranie.

Dar acest om care nu avea conştiinţa curată se credea, cel puţin pînă acum, fără pată în faţa legii.

Începea să-şi dea seama că însăşi legea îl părăsea şi se îndrepta împotriva lui.

Nimic asemănător nu preocupa gîndurile baroanei : nu pentru că în sufletul ei nu ar fi dăinuit acel chin al mustrărilor, ci, dimpotrivă, pentru că acel chin nu o părăsise nici o clipă.

Astfel, la puţin timp după ce o născuse pe Blanche, cu toate că menajul lor era foarte liniştit, tînăra soţie avea dese stări curioase de melancolie ; într-o zi, domnul Schwartz lipsi de acasă : pentru prima oară Julie rămînea singură. Ea se duse la Saint-Roch şi comandă o slujbă pentru pomenirea morţilor, la care însă nu invită pe nimeni : la întoarcerea de la acea slujbă, unde tot timpul plînsese, se pregăti pentru o călătorie. Noi cunoaştem motivul stărilor ei de melancolie : celălalt copil era departe, copilul iubit, care era în grija doicii Madeleine. Julie nu mai putea să-şi stăpînească dorul ; simţea nevoia să-şi îmbrăţişeze fiul. Domnul Schwartz nu era pe atunci nici baron, nici milionar ; Julie ceru să i se aducă

una din valizele soțului ei, în vederea unei călătorii cu trăsura de poștă.

Pe valiză Julie văzu eticheta pachebotului de Jersey. Nu era nici geloasă, nici copilăroasă. Ea manifesta acea rezervă rece specifică oamenilor care sînt obligați să păstreze o taină sau să stăpînească năvala unei amintiri. Cu toate acestea, deschise valiza cu o mișcare nervoasă, plină de curiozitate. Înăuntru nu era nimic altceva decît un plic mare prăfuit, fără nici un fel de timbru, dar înțesat de hîrtii.

Adresa de pe plic o frapă ca o lumină orbitoare.

Simți un ușor leșin. Cînd își reveni, se repezi și luă plicul.

Toată ziua rămase închisă în camera sa, citind și recitind tot ce găsise. Spre seară plecă spre ferma doicii Madeleine. Așa cum arăta atunci, s-ar fi putut spune că fusese mult timp bolnavă.

Copilul nu-l mai găsi la Madeleine. Fusese răpit cam la două săptămîni după căsătoria doamnei Schwartz, căreia buna doică îi spunea încă doamna Maynotte.

Madeleine îi povesti despre vizita pe care i-o făcuse André cînd revenise în țară de la Jersey.

Întorcîndu-se la Paris, Julie nu mai ieși din camera ei cîteva luni de zile. Apoi toată lumea o văzu palidă și tristă.

Suferea, spunea ea, și medicii care o îngrijeau îl sfătuiseră cu toată seriozitatea pe domnul Schwartz să o distreze.

Voluminosul plic conținea toate scrisorile încredințate de André Maynotte domnului Schwartz cînd acesta venise la Jersey pe urmele unui debitor nesolvabil.

Din partea domnului Schwartz, atît cît îl cunoaștem, fusese oare trădare sau pur și simplu o neglijență egoistă ? Știm că André, chinuit de teama de a nu pune justiția pe urmele lui Julie, nu își trădase secretul. Or, și în prima ipoteză și în a doua, domnul Schwartz nu putea fi nici total nevinovat, dar în aceeași măsură nici vinovat.

Domnul Lecoq fu primul care rupse tăcerea.

— Eu nu sînt dintr-aceia care să disprețuiască prostește acel procedeu de a-ți zbura creierii, spuse el. Cînd ai epuizat toate argumentele și dacă te pipăi bine și vezi că ești din cap pînă-n picioare piele udă de găină, ascultă-mă pe mine, un foc de pistol rezolvă lucrurile. Totuși, este o prostie.

Acest ultim cuvînt fu spus cu solemnitate.

Domnului Schwartz îi căzuse capul în piept.

— Îți iubești soția ? întrebă brusc Lecoq.

Nenorocirea se pare că îi înduioșează foarte mult pe oamenii de afaceri. Domnul Schwartz întoarse spre baroană o privire ru-

gătoare şi timidă. Îşi împreună miinile şi-i răspunse domnului Lecoq :

— O iubesc cu toată forţa sufletului meu !

— Dacă soţul dumneavoastră ar fi constrins să se expatrieze, continuă Lecoq adresindu-se lui Julie — înţeleg soţul care îl vedeţi aici — l-aţi urma ?

— Da, răspunse baroana cu un ton hotărît.

Auzind-o, Trei-Labe îşi ridică încet capul, de parcă s-ar fi trezit dintr-un somn adînc. Cum stătuse sprijinit în miini, grămada de păr încîlcit i se ridicase şi de o parte şi de alta. Fie că era un joc capricios de umbre, căci lampa îi lumina din spate, fie că aşa era şi în realitate, obrazul lui părea în clipa aceea de o frumuseţe deosebită, cu trăsături foarte regulate.

Trei-Labe îşi aţinti privirea spre Julie, care, stind cu faţa spre el, tocmai îşi dădea spre spate voalul de pe faţă. Trei-Labe clipi des, ca şi cum deodată l-ar fi orbit o lumină prea puternică.

Julie era neasemuit de frumoasă. Fruntea înaltă şi netedă ca marmura părea aureolată de o gravă tristeţe.

— Nu pentru mine, Giovanna ! spuse domnul Schwartz cu un accent tînguitor. Dar pentru fiica noastră...

Nu îi răspunse nimic, dar un minunat suris i se schiţă pe buze.

— Pentru fiica voastră ! repetă domnul Lecoq. O fi, dar... puţin şi pentru ea personal !

Privirea pe care i-o aruncă Julie îl făcu pe domnul Lecoq să-şi lase ochii în jos.

— Dacă ar fi fost vorba odinioară despre eşafod, spuse ea rar şi foarte încet, cu acel accent care sublinia fiecare silabă mai bine decît ar face-o un strigăt puternic, aş fi fost gata, jur, aş fi fost gata să mor cu André. Am meritat totuşi să fiu insultată de dumneata, căci am fost laşă... laşă la gîndul închisorii, mai cumplită decît însăşi moartea, laşă la gîndul de a trăi umilită !

Lacrimi mari i se rostogoleau pe obraz.

Domnul Lecoq îşi frecă deodată miinile, ca omul căruia îi vine o idee bună.

— Pe cuvîntul meu, spuse el, nu a fost nimic în zadar ; dar mi se pare că sîntem cu toţii de acord !

Cum însă privirile soţilor erau întrebătoare, el adăugă :

— Azi e duminică ; propun să fixăm plecarea pe miercuri...

— Atît de curînd ! se miră bancherul.

— Vreau ca averea fiului meu să fie asigurată în mod serios, spuse baroana.

Domnul Schwartz reluă :

— Am posibilităţi imense. Nu am făcut rău niciodată. Înainte de a ajunge la o asemenea extremă...

— Hai ! îl întrerupse cu resemnare Lecoq. Trebuie să o luăm iar de la început. Iată, trebuie să repetăm din nou borderoul situaţiei : caz de bigamie, care miine poate fi cunoscut de toată lumea ; asta pentru amîndoi. În ce o priveşte pe doamna baroană, treisprezece ani de aici înainte, pentru a ajunge la prescrierea hotărîrii Curţii regale din Caen. În ce îl priveşte pe domnul baron, să vedem. Să pornim la vînătoare de prezumţii. Vînatul, cel puţin, nu va lipsi. Am văzut cazuri în care prezumţiile... Hei, la urma urmei, împotriva lui André Maynotte n-au existat decît prezumţii. Să socotim pe degete : prezenţa domnului J.-B. Schwartz la Caen, noaptea din 14 iunie 1825, minciuna strecurată de numitul la urechea omonimului său, comisarul de poliţie, suma primită pe drumul desfundat, plecarea în aceeaşi trăsură cu soţia condamnatului Maynotte : o făptură frumoasă, care, dacă se ia în considerare hotărîrea Curţii, trebuia să aibă asupra ei cei patru sute de mii de franci furaţi din casa de fier Bancelle ; căsătoria ulterioară a acestui domn cu această doamnă. Act de recunoaştere a domnului către doamnă a sumei de patru sute de mii de franci. Cifra este rotundă şi frumoasă... hei ?

Domnul Lecoq tăcu dintr-o dată, pentru că pe figura baronului se oglindea un surîs şters şi nepăsător. Fusese atacat într-un punct în care conştiinţa lui nu era vulnerabilă.

— Oh, oh ! făcu Lecoq. Timp, bani ! o luăm pe un drum greşit. Nu trebuie vorbit astfel unei persoane de forţa dumitale ! Atunci, să zicem că n-am spus nimic şi s-o luăm de la început : pentru domnul baron, la dracu ! neant ! intru în maniera lui de a judeca. Ziua nu este mai curată decît adîncul inimii lui. Unde dracu îmi erau minţile ? numai că există contesa Corona şi acel chefliu de Gaillardbois, fără să mă mai socotesc pe mine, şi dacă nu sînt ascultat, va trebui totuşi să mă pun la socoteală. Acuzaţia de criminal va cădea ea singură, zău ! împotriva considerabilelor milioane, prezumţiile sînt nişte domnişoare naive. Şi în ceea ce îl priveşte pe Colonel, te întreb ceva ! Eşti obligat să ştii că Hainele-Negre nu sînt doar nişte fiinţe imaginare şi că şeful Hainelor-Negre ?.. S-o lăsăm încurcată, n-ar mai exista afaceri ! Oricare bancher poate să administreze fondurile oricărui hoţ, fără să existe umbra unui delict sau a unei crime. Banii nu au mai multe semne particulare decît miros, dar... dar... dar...

Şi după ce spuse acest cuvînt de trei ori cu inflexiuni diferite, se opri o clipă şi continuă nepierzîndu-l din ochi pe domnul Schwartz :

— Iată însă, justiția apare în afacerile dumitale, omule! he ! e neplăcut, Jean-Baptiste! Știi dumneata pentru ce ciinii și lupii se mușcă între ei? Pentru că sînt veri. Cîinele e un lup nerușinat. Un om negociind cu onorariu, calculator în gol, adunător de beneficii pe spinarea aproapelui, contabil clandestin, profesor de șotii pe care nu îndrăznește sau nu poate să le pună în aplicare, scontator care n-a reușit, cămătar onorific, perforator de fișe la ruleta comercială, hrănit cu gelozie și venin, hărțuit de milioanele pe care nu le are, acuzînd blîndețea legii și cruzimea soartei, fruct găunos al școlii care pregătește pentru speculații, lupul cîinilor cametei și cîinele lupilor, acest om te pîndește. Ești prada lui mult rîvnită. El e sărac. Și i-ar plăcea și lui viciul care costă și dragostea care o aduce cu sine. Stoicismul lui e mincinos și forțat. Dumneata ai fost agitația lui, într-atît fericirea dumitale i-a rănit deseori mizeria. Dacă i-ai încăpea în mînă să-ți facă expertiza, unghiile lui s-ar lungi ca să-ți scormonească de ajuns carnea. El știe să găsească răul care există și să imagineze răul care nu există. E abil, dușmănos, clarvăzător; e poet cînd îi vine bine, imaginează sforării a căror existență nici măcar nu ai fi bănuit-o dumneata, șmecherul genului, și pe care ți le pune în seamă cu generozitate. El face asta din toată inima, ca un cîine basset în goană după măruntaie; ceea ce nu devorează murdărește. Și mulți oameni, crede-mă, oameni pașnici, care nu te cunosc, îi aplaudă desfrînarea, fiindcă dumneata și milioanele dumitale nu sînteți iubiți. Jean-Baptiste! Te desfid să mă contrazici.

Domnul Schwartz avea privirea fixă și fruntea plină de sudoare.

— Nu sînteți iubiți, urmă domnul Lecoq, a cărui voce incisivă și aspră parcă lua cîte-o așchie la fiecare cuvînt, întocmai ca barda dulgherului. Cei mici te privesc bănuitori, mirîndu-se că brațele dumitale încrucișate pot cîștiga sume atît de nebunești; cei mari își pierd răbdarea să tot vadă atît de aproape de umerii lor capetele voastre neretezate. Timizilor le e frică de dumneata, pentru că ești arogant și provoci pasiunile urîte, ca și acele talere mici de lemn care îi sfidează arogant pe înfometații dindărătul ochiurilor de geam ale prăvăliilor; puternicii te disprețuiesc, pentru că sacii dumitale plini nu îți servesc la mare lucru. Aurul, pentru dumneata, maniac al lăcomiei de bani, nu este decît un mijloc de cîștig. Mizeria v-ar blestema chiar atunci cînd ați fi generoși. Bogăția teritorială, adevărata bogăție, și ea indignează la zgomotul scandalos pe care îl fac monezile. Oamenii cinstiți vă judecă și vă apreciază cu o severitate oarbă și nedreaptă, fiindcă voi sînteți poate în cel mai înalt grad utili vieții publice; dar voi nu plătiți impozite, iar cei pe care îi zdrobesc impozitele vă detestă. În sfîrșit,

ticăloşii înşişi, completînd unanimitatea, văd în voi concurenţi periculoşi, superiori, dacă vrei, şi vă păstrează vitriolica ranchiună a confraţilor. În plus, domnule baron Schwartz, în afară de mine, Lecoq, care am motivele mele ca să te susţin într-o oarecare măsură şi care nu îţi ascund acest motiv interesat, în plus, zic, întregul Paris se va distra joia viitoare ; asta e cuvîntul : *se va distra* şi va aplauda, aflînd că pe registrele dumitale vor fi puse sigilii şi că expertul Taupart şi-a băgat botul lui pătimaş în cîmpul tău de trufe. Am spus ! Acum, acţionează cum îţi va plăcea ; eu îmi spăl miinile.

Domnul Lecoq îşi împinse scaunul şi veni să se aşeze în faţa şemineului cu miinile la spate.

— Domnule, spuse baroana, adresîndu-se soţului ei, m-aţi întrebat dacă v-aş urma...

— Schimbat părerea, o întrerupse domnul Schwartz, reluîndu-şi sintaxa prescurtată cu o siguranţă cu totul neaşteptată. Inconvenientele unei fugi sar în ochi. Prefer să rămîn. Idee !

Domnul Lecoq avu, înclinîndu-se, un surîs sceptic şi răutăcios.

— Mai curajos ! spuse el parodiind laconismul financiarului. Mai puţin sigur !

— Eu, declară doamna Schwartz, voi pleca cu fiica mea...

— Înţeleaptă ! opină domnul Schwartz.

— Ca imagine ! încheie Lecoq rînjind.

Baronul se ridică.

— Dragul meu domn, spuse el studiindu-şi fraza şi cu un aer degajat, dumneata ascunzi sub forme bizare o vastă semnificaţie şi mult devotament, ştiu. Eu nu refuz deloc să fac socoteala dobînzilor... şi a dobînzilor dobînzilor acelui bilet de o mie de franci, pe care, recunosc, l-am primit de la dumneata în 1825, cu toate că, se pare, ai pretins să-mi cumperi tăcerea la acest preţ în legătură cu o crimă sau un delict la care ai participat, fără ca eu să ştiu ceva. Cam asta am înţeles. Zece sau douăsprezece mii de ludovici sau chiar mai mult sînt o bagatelă pentru mine. Eu dau miercuri seara un mic bal pentru fiica mea care a venit pe lume de Sfîntul Cyprien. Am cinstea să vă invit la bal, doamna baroană vă invită de asemenea.

Baronul Schwartz oferi braţul soţiei sale, care se ridică.

— Se va dansa ? întrebă ironic domnul Lecoq.

— Se va dansa, răspunse bancherul, care salută şi deschise uşa.

Trecînd pragul, baroana spuse tare :

— Vă voi vorbi miine, domnule Lecoq.

Lecoq se înclină la rîndul lui, dar în tăcere.

Cînd rămase singur, își băgă amîndouă mîinile în buzunarele halatului și rămase gînditor, în picioare, în mijlocul camerei. O ușă care scîrțîia din balamale îl făcu să ridice ochii. Îl văzu pe Trei-Labe ghemuit în fața mesei și ținînd încă pana în mînă. Lumina lămpii cădea de sus pe strania figură a estropiatului.

O clipă domnul Lecoq se uită la el fără să spună nimic. Trei-Labe surîdea.

— Tu de ce rîzi ? îl întrebă cu asprime Lecoq.

— Pentru că e comic, îi răspunse estropiatul.

Apoi, după o clipă de tăcere, Trei-Labe continuă :

— Andre Maynotte era deci nevinovat acolo ?

Lecoq ridică din umeri și începu să măsoare cu pași mari camera.

La al doilea sau al treilea tur se opri în fața lui Trei-Labe, care tot îl mai privea.

— Pe tine, mormăi Lecoq, fără domnul Bruneau, te-aș strînge de gît !

— N-ar fi prea greu, răspunse estropiatul.

— Sînt momente în care mă sperii, urmă domnul Lecoq, vorbind ca pentru sine. Dar știu că acest Bruneau este André Maynotte, știu !

— Doar eu sînt cel care ți-am spus-o, patroane...

— Adevărat, tu ești acela...

Privirea lui Lecoq, bănuitoare și aspră, rămînea îndreptată asupra lui.

— E strașnic de frumoasă baroana Schwartz ! spuse estropiatul, ai cărui ochi sclipiră.

— Sînt nebun ! mormăi Lecoq, care întoarse spatele pentru a-și relua plimbarea.

— Oare eu semăn de aproape sau de departe cu acel André Maynotte ? întrebă Trei-Labe.

— Pentru ce ? făcu Lecoq, oprindu-se scurt.

— Pentru că baroana a rămas cu gîndul la el, răspunse pe loc estropiatul, cu un fel de cinism copilăresc. Și atunci, dacă i-aș semăna...

— Sînt nebun ! repetă Lecoq. Știi tu, adăugă el, l-am tras pe sfoară cum mi-a plăcut ! El vrea să se pună în gardă pentru cazul în care l-aș denunța la prefectură ; dar acuma plecarea lui este hotărîtă.

— Dar balul...

— Balul îl trădează. Trucul e răsuflat demult. Miercuri își vor fi făcut toate socotelile : evaluez la patru sau cinci milioane ceea ce va putea să adune pînă atunci.

— În lire, dacă pleacă în Anglia?
— Nici urmă de lire! Asta ar atrage atenția. Va lua bilete de bancă bune și frumoase, ca și cum ar fi vorba de un termen de plată deosebit. Îl cunosc: e îndemînatic în lucruri mărunte.
— Și nevastă-sa?
Ea face cît zece ca el. Te însărcinez, împreună cu Bruneau; ascultă bine aici: există un obstacol între Bruneau și baroană; eu îl știu, din moment ce chiar eu am ridicat acest obstacol. Dacă ar cădea, și să știi că un cuvînt de-al baroanei l-ar face să cadă, păzea din cale! Să fii atent, domnule Mathieu, căci ai postul cel bun, și dacă ai să adormi în ghereta ta, nu te vei mai trezi!
— Eu nu dorm niciodată decît cu un ochi, patroane.
Domnul Lecoq trecu pragul „corpului de gardă" și citi hîrtia peste umărul lui Trei-Labe.
— Douăzeci de rînduri, mormăi el, și ai cuprins tot! Semnează. Trebuie ca mîine domnul și doamna Schwartz să știe că a existat aici lîngă ei ceea ce ți-am spus: un martor și un grefier.
Fără nici un fel de ezitare, Trei-Labe își puse semnătura: Mathieu.
— În casa Schwartz, spuse el nu fără îngîmfare, se cunoaște semnătura mea.
— Citește asta! porunci domnul Lecoq, punîndu-i în mînă hîrtia lui Piquepuce.
— Ia te uită! zise estropiatul. Atunci, tot ce ați făcut este pentru ca să fie umplută casa de fier înainte de a o goli?
Domnul Lecoq nu răspunse decît dînd din cap surîzător.
— Cam drăguță farsa asta! murmură Trei-Labe. Dar la ce vor servi biletele false?
Domnul Lecoq avea într-adevăr orgoliul autorului aplaudat.
— Ai să vezi! spuse el. E cel mai frumos! Și după ce-și frecă mîinile, continuă: O să avem nevoie de actori și de figuranți. Ai să primești distribuția rolurilor, și mîine le vei înmîna oamenilor la cafeneaua „l'Êpi-Scié".
— S-a înțeles, patroane!
— Pe lîngă asta, ai grijă de tipărirea biletelor: patru milioane, cel puțin.
— Înțeles.
— Și domnul Bruneau... mai ales domnul Bruneau!
— Pentru ăla, patroane, spuse simplu Trei-Labe, vă garantez, mă țin după el ca umbra.

PARTEA A TREIA

PADUREA PARISULUI

I

Tratat despre originea și Drumul îndrăgostiților

Fiecare lucru, mare sau mic, își păstrează specificul originii lui. Chiar focul e vesel în căminul în care troznește feririt lemnul scump. E posomorit și arde mocnit în vatra modestă, îndesată cu cocs. Sau lincezește fără strălucire și fără căldură în vatra săracilor, în care turba se consumă încet sub cenușă.

Lemnul vine din păduri splendide, cocsul se scoate din adîncuri, iar turba din smircuri.

Londra a fost construită pe un teren mocirlos; Parisul s-a avîntat din mijlocul minunat al unei păduri: Londra are lumină posomorită; Parisul arde și strălucește ca o flacără.

Nu se va mai construi nici un Paris în lumea aceasta bătrînă. Parisul este ultimul oraș al civilizațiilor noastre. Dar niște cobe au întrevăzut semne prevestitoare, întunecate, că nu știu care fantomă a pădurii se va întoarce după secole pe furiș, pentru a-și recuceri vechiul său domeniu. Stejari, stejari! Reflexul progresului efemer, marea pustiitoare a nenorocitelor sălbăticii, stejari străpungînd bolta de la Notre-Dame, stejari făcînd o nouă colonadă la ruinele Luvrului; stejari peste tot unde se poate înălța stejarul, iar în ariditatea cartierului pretențios numai spinii își vor face loc.

Atunci, vreun tiran din alte civilizații, sau un proconsul trimis de aiurea, pentru a pipăi și lua pulsul plăpînd al acestei bătrîne Europe în agonie, se va mira să găsească aici animalele sălbatice care prin țara lor nu se întîlnesc. Un Cuvier [1] din slujba lui

[1] Georges Cuvier, zoolog și paleolog francez (1769—1832), creator al anatomiei comparate și al paleontologiei.

va măsura scheletul elefantului Kiouni, mort în Jardin des Plantes, în timp ce istoriograful expediţiei va număra stîlpii trunchiaţi de la Bursă. De acolo se vor inspira şi vor scrie două cărţi — în una se va demonstra că rasa dispărută a elefanţilor era de fel din ţinutul Mouffetard, iar în cealaltă se va dovedi că în timpuri de mult uitate, pe cînd Franţa fusese în plină înflorire, existase şi o credinţă.

Parisul va fi poate altundeva plasat, şi asta va însemna un suprem capriciu al istoriei.

Pe măsură ce te apropii de soare, totul este mai vast; pomii, în ciuda grelelor lor mantii de liane, se avîntă spre înălţimi necunoscute; fluviile sînt mari, gazonul, pădurea măruntă; este nevoie de douăzeci de oameni ca să poată cuprinde un trunchi în jurul căruia şarpele perfid îşi înfăşoară şi îşi desfăşoară minunatele lui vertebre; şopîrlele se numesc caimani, nucile mari ca pepenii se leagănă în vîrful palmierilor coloşi... Ce mai oraş va fi Parisul intertropical! Fiecare lucru, am spus, păstrează amprenta şi fatalitatea originii lui. Comparaţi oul de struţ cu cel de botgros. Ceea ce trebuie să iasă din acele păduri virgine copleşeşte imaginaţia.

Atît de strîmt şi neînsemnat este Parisul din zilele noastre, încît din înaltul movilelor Montmartre o privire mioapă îl cuprinde cu uşurinţă, şi poate trece drept un oraş frumos. Parizianul este mîndru de sine, aşa cum eschimosul şi locuitorul din arhipelagul Samoa se mîndresc cu rasa lor faţă de celelalte popoare. Parisul are în permanenţă un mare număr de scriitori însărcinaţi să-i spună fără încetare că numai el e plin de spirit, de onoare şi frumuseţe. Este recunoscut că orice om care ştie să ţină pana în mînă îşi poate cîştiga liniştit existenţa la Paris dacă scrie în fiecare dimineaţă aceste cuvinte: pariziencele sînt cele mai elegante femei de pe glob. La Londra se spune acelaşi lucru, e drept, dar despre englezoaice; la Berlin, despre nemţoaice, la Haga, despre olandeze. Eu personal cunosc destulă literatură din Imperiul Celest ca să pot afirma că la Peking soţiile mandarinilor nu apreciază cărţile în care autorul omite cumva să celebreze infirmitatea picioarelor lor. Deci Parisul, în această privinţă, este peste tot.

Dar nu peste tot este Paris. Dacă interesul meschin mi-ar dicta să îl adulez, în speranţa de a aduna pe ici, pe colo cîteva cititoare, ar trebui să recunosc că mai toate ţările de pe pămînt vin să caute Parisul la Paris. Celelalte capitale se laudă; Parisul nu face altceva decît să-şi facă dreptate. Numai el este Paris, numai el se amuză de orice şi oricine se amuză odată ajuns aici; chiar şi învăţătura, care altundeva lîncezeşte, la Paris străluceşte. Nu aş vrea să-i calomniez pe acei venerabili preoţi celţi, sau acele solemne preotese care locuiau înaintea noastră pe bulevarde şi pe cheiuri, dar

aerul Parisului e plin de acidul glumei libere în descompunere şi se pare că şi pe vremea cînd în locul lui era numai pădure, aici tot se rîdea.

Nu, nu la noi, în bătrîna pădure Saint-Honoré, sau în desişul Antin, s-ar fi petrecut funestele tragedii care se cîntă sau care se declamă. Vestala pariziană are o poveste mai puţin plicticoasă, şi în colţul acelor crînguri unde avea să se ridice Teatrul de Vodevil, în faţa casei de agenţi de schimb, totul, chiar şi sacrificiile omeneşti aveau un aer de mare veselie. Se mai execută oameni pe ici, pe colo ; se plînge oare pentru atîta lucru ?

Eu mi-i imaginez pe tîlhari şi pe lupi sub o înfăţişare plăcută. Cezar nu citează, e drept, nici un calambur al vreunui bandit şi nici o bîlbîială de telal, dar pana lui devine ironică atunci cînd scrie numele *Lutèce*[1], care înseamnă totuşi noroi. Existau şi fire de aur în acest noroi, şi Cezar a întîlnit poate acolo prima zînă din Paradisul femeilor.

Prima căprioară... vedeţi totuşi că Parisul a rămas o adevărată pădure ; un oraş devenit pîrloagă, prundiş sau pajişte, ar fi găsit un alt cuvînt pentru a simboliza această intolerabilă şi roşiatică rujeolă care macină. Căprioarele nu sînt decît la Paris ; din Midi şi din Nord, din Orient şi din Occident toţi vin la Paris să le caute ; ele se reproduc aici providenţial, fără cultură şi fără îngrijiri speciale, ca trufele în Périgord, ca arahidele la Lyon, ca sardelele pe coastele noastre din vest. Reprezintă bogăţia însăşi. Societăţile de aclimatizare au încercat să le transplanteze în diverse ţări ; fără rezultat.

Trebuie pădurea, pădurea Parisului. Nu observaţi filiaţiunea istorică şi sacră ? Ele se trag din acele păşuni al căror nume obscene se miră că figurează într-un tratat atît de serios ; ele descind direct din Velléda[2], care asasina tinerii fii de familie cu o armă de aur !

Cît despre cerbi... Molière a murit, şi limbajul s-a limitat ; recunoaşteţi totuşi că acele glume grosolane, atît de îndrăgite de strămoşii noştri, îşi strigau în gura mare obîrşia silvestră. Faunii rătăcesc mult timp după tăierea pădurii. Mercur, critic sau cronicar, răutăcios cum e şi complice, ar şti să spună unde există încă desişurile propice, în ciuda serioaselor defrişări, opere ale edililor noştri ; Se-

[1] Numele unui oraş din Galia transalpină, al cărui amplasament corespunde cu centrul Parisului — Île de la Cité. În anii 58—50 î.e.n., Galia transalpină a fost cucerită de către Iulius Cezar. Sub dominaţia romană s-au creat oraşe ca Lyon, Arles, Toulouse, Bordeaux, Orléans şi Lutèce, care era capitala populaţiei Parisului, de la care şi-au luat numele de Paris.

[2] Velléda — preoteasă germanică din vremea împăratului roman Vespasian. Împreună cu şeful batav Civilis a răsculat o parte din Galia de Nord şi a murit în captivitate la Roma.

mele [1], ducesă sau lucrătoare tînără și cochetă, își închide umbrela ca să nu piardă nici o picătură din ploaia aurită.

Dar degeaba se străduiesc edilii noștri! *Est in secessu longo locus*... Este adevărat, bulevardele duc încolo și încoace, făcînd din pădurea noastră cel mai minunat loc de vînătoare de pe lume. Vînători și vînat se urmăresc unii pe alții, sub lumina cuminte a gazului. Dar mai există și vor exista întotdeauna tufișuri, văgăuni și caverne pentru oamenii sărmani care au motive temeinice să nu iubească lumina zilei. Trebuie, spune un proverb, ca toată lumea să trăiască.

Mai trăiesc oare bătrîni cărora vorbindu-le despre Parisul de acum douăzeci de ani să nu te întîmpine cu un surîs ca la auzul unor povesti de pe cealaltă lume?

Exista în 1842 o străduță care începea din foburgul Saint-Martin și străbătea mai mult de un kilometru, pe căi lăturalnice, de-a curmezișul unui fel de periferie, pînă în colțul străzii Ménilmontant, unde Pasdeloup [2] dădea trecătorilor lecții de muzică clasică; partea bulevardului care se deschide acum, lăsînd să se vadă rotonda albă a Circului „Napoléon", se numea atunci La Galiote; era un fel de sucursală de obstacole. De aici și pînă în piața Bastiliei, bulevardul, mărginit pe o singură latură de maghernițe, alinia de cealaltă un loc de promenadă îngust și trist, care domina și strada Amelot. Mesageriile de pe apă și cele de pe uscat care dăduseră rotondei numele La Galiote nu mai existau, dar în memoria vremurilor de altădată, în vitrina întreprinderii de vase de poștă de pe rîul Ourcq se putea vedea fotografia „Vulturului din Meaux nr. 2", tras de un formidabil atelaj. Clădirile învecinate erau niște căsuțe de mahala, iar pe terenul din jur se vedeau cîteva barăci de saltimbanci.

Chiar în locul unde este intrarea Circului și în spatele clădirilor, La Galiote era capătul gîtuit al acestei străduțe care, după nenumăratele ocolișuri, ajungea în foburgul Saint-Martin. Străduța aceasta întortocheată nu se bucura de o reputație bună; i se spunea în cartier Le Chemin des Amoureux.

La intrarea întunecoasă, mascată de o poartă de șantier cu doi batanți, noaptea se aprindea un felinar cu lumină gălbuie, care făcea să se vadă firma cafenelei „l'Épi- Scié", iar mai jos, scris cu litere agresive, se putea citi: „On joue la poule" [3]. Ziua, însă, deasupra felinarului atîrna un tablou, care, adăugind un rebus la jocul de cuvinte, arăta un spic gigantic de grîu tăiat de o secure imensă, rectificînd astfel ortografia firmei: „La Cafeneaua l'Épicier".

---

[1] Semele, fiica lui Cadmos, rege al Tebei, sedusă de Zeus, de la care l-a avut pe Dionysos sau Bachus drept fiu.

[2] Jules Pasdeloup, șef de orchestră (1819—1887), creatorul concertelor populare de muzică clasică.

[3] *Poule*, joc de cărți cu miză.

Pe o lungime de cincizeci-șaizeci de pași, străduța noroioasă, populată de maghernițe mizere, pătrundea paralel în strada Ménilmontant. Acolo întîlnea cafeneaua, clădire de o totală lipsă de gust, destul de mare însă, care pe vremuri probabil adăpostise vreo uzină. Străduța înconjura cafeneaua la sud și la vest, urmîndu-și calea, perpendicular cu ea însăși, spre strada Crussol, formind astfel o dublă alee. Tăia strada Crussol, apoi pasajul Deux-Boules, și se angaja între șantierele de la amplasamentul vechiului schit de Malta din spatele clădirilor Societății pariziene de gaz. O clipă, străduța căpăta aici numele Haut-Moulin, și, trecind pe lingă primul circ clădit de frații Franconi, devenea foburg du Temple nr. 16, apoi, depășind această mare cale, intra într-un pasaj prost întreținut, nu departe de restaurantul „Passoir".

De aici aspectul ei se schimba. Le Chemin des Amoureux își merita întru totul numele. Pe de o parte, case cu etaj, mohorîte, un fel de pietre funerare, care dau o notă aparte mahalalelor Parisului; pe cealaltă parte, un adevărat gard viu de soc bolnav, susținut de țăruși, mîncați de cari, marginea locuri virane unde se puteau vedea capre, scaieți și pe alocuri varză. Aici se întîlneau îndrăgostiții, completînd astfel tristul peisaj.

În luna ianuarie a anului 1833, unul din acei îndrăgostiți, bijutierul Lassusse, tînăr de 22 de ani, bolnăvicios și diform, a fost găsit mort, asasinat cu lovituri de rîngi de fier; l-au îngropat nu departe de antrepozitul actual al vămii. Logodnica lui locuia în strada Fontaine-du-Roi, iar cînd a fost săvîrșită crima, pe la ora 4 după amiază, ei se întorcea acasă din pasajul l'Industrie.

Drumul Îndrăgostiților, atît de ciudat calibrat, avea pe parcursul lui multe gîtuiri. Două persoane ar fi mers greu alături, dar multe din aceste gîtuiri s-ar fi putut apăra singure mai bine chiar decît defileul de la Termopile. În două locuri însă era carosabil: în împrejurimile străzii Lancry și în partea unde, schimbîndu-și numele în Haut-Moulin, urca de la foburgul du Temple la Șantierele „Malta".

În noaptea de marți spre miercuri, adică puțin mai mult de 48 de ore de la întîmplarea neplăcută din acea seară de duminică pe care am povestit-o, un cupeu închis se oprise la intrarea în străduță, cam la douăzeci și cinci de pași de foburgul spre care era îndreptat capul calului. Vizitiul, înfășurat în mantaua lui, dormea.

Cupeul acesta merită atenție nu numai pentru că staționa aici la o asemenea oră.

Sosise cam de douăzeci de minute. O femeie coborîse, dînd ordin vizitiului să întoarcă și să o aștepte. Femeia părea tînără. Îm-

brăcămintea era simplă și elegantă. Ea pornise pe jos pe străduță și dispăruse după primul colț.

Cu puțin timp înainte ca trăsura să iasă din foburg pentru a intra în străduță, un om care nu părea a fi un servitor ce-și însoțește stăpînul sărise sprinten pe caldarîm din scaunul dinapoi.

Din clipa aceea, ascuns după colțul străduței, omul acela părea că îl pîndește pe vizitiu.

Și în timp ce vizitiul dormea, căci vecinătatea unei mari căi de comunicație îl scutea de orice fel de temeri, omul de la pîndă se apropie tiptil de cupeu, deschise fără zgomot portiera și, cu mare grijă, fără nici o zdruncinătură a echipajului, se strecură în interior. Odată stăpîn pe situație, închise ușurel portiera la loc.

Cam tot atunci, în extremitatea opusă străduței, în pofida orei tîrzii, apăru o lumină roșiatică la fereastra unei fierării sărăcăcioase din vecinătatea faimoasei cafenele „l'Epi-Scié", prin ale cărei obloane închise răzbăteau vorbe confuze, dominate de zgomotul sec și discret a două bile izbite pe masa unde se juca „poule".„

Ușa fierăriei se deschise ; o pereche se profilă pentru o clipă prin dreptul acelei lumini roșiatice. Noi i-am recunoscut din prima aruncătură de ochi frumusețea gravă a lui Edmée Leber și figura de bronz a domnului Bruneau, negustorul de haine din strada Notre-Dame de Nazareth.

Domnul Bruneau spuse :

— Fata mea, aici ne vom despărți.

Apoi îi dădu un pachet destul de voluminos, învelit în stofă.

— Înainte de sfîrșitul zilei, continuă el, iți va fi cumpărată și dumneata vei consimți să o vinzi. Dacă refuzi tîrgul, va fi furată.

— Și ce am de făcut ? întrebă fata.

— Nimic... să aștepți. De acum înainte capcana este întinsă, lupul se va prinde singur în ea.

— Nu există nici un pericol pentru biata mama ? mai întrebă Edmée.

— Nu, nici unul, răspunse domnul Bruneau. Și luînd-o de mînă, o îmbrățișă, profund emoționat :

— Vei fi soția lui Michel, iar memoria tatălui dumitale va fi răzbunată.

Și despărțindu-se, se îndreptă liniștit și sigur spre foburgul Temple.

Edmée îl urmări o clipă, apoi merse de-a lungul cafenelei, ca să ajungă la La Galiote și la bulevard. Lumea care îi popula gîndurile nu făcea decît să-i liniștească spaima.

Tînăra femeie care sărise din cupeu trebuia în acest timp să îl întîlnească pe domnul Bruneau. Fusese un lucru bine stabilit. Și, într-adevăr, în dreptul pasajului Deux-Boules se pomeniră față în

față. Femeia își ridică voalul, și domnul Bruneau o sărută pe frunte. Un felinar din apropiere lumină fața încîntătoare, dar palidă, a contesei Corona.

II

CONTESA CORONA

Aici este misterul acestor întîmplări, relatate de noi fără malițiozitate și fără surprize ieftine ; mister pentru cititor, și poate și pentru scriitor, fiindcă de fapt el nu a inventat nimic. Într-o zi cineva i-a povestit niște aventuri fantastice, fără sfîrșit, și, uimit, el a încercat să redea toate acele incredibile situații în această carte.

Evenimentele se succed așa cum au fost. Nu ne-a preocupat ideea de a zugrăvi caractere și personaje ocazionale ; ele, dacă există, vor apărea la timpul și la rîndul lor.

Sursa de la care s-a inspirat autorul este unică, ciudată prin ea însăși. Dacă ar da-o în vileag, ar rezulta cel mai senzațional dintre romanele sale. Discreția însă și în același timp prudența nu ne îngăduie acest lucru.

De altfel, nu cunosc ceva mai atrăgător decît lucrurile necomplete, și, fără să îndrăznesc să fac o comparație între modestul rezumat al cărui cenzor benevol sînt și Venus din Millo, m-aș încumeta să cred că nemaipomenita capodoperă, dacă ar fi fost întreagă, s-ar fi bucurat doar de o infimă parte din celebritatea universală de care este astăzi înconjurată.

Pentru orice creație este ideal să existe un capăt sau o limită care să marcheze întrucîtva desăvîrșirea visului fiecăruia.

Eu mi-am imaginat această carte ca pe o statuie, o statuie stranie de argilă, diavolește modelată de un om oarecare, iar capătul ei, misterul, fiind însăși contesa Corona.

Celelalte personaje sînt conturate destul de clar. Chiar Colonelul, Haina-Neagră, nu are pe chipul său, în viață sau mort, un văl mai gros decît îl îngăduie convențiile ficțiunii. Îl vezi strecurîndu-se în umbra hățișului sau ducîndu-și barca de pirat prin apele Londrei sau ale Parisului ; îl vezi, sau cel puțin îl bănuiești. Există și alte aspecte decît cele cunoscute, dar Fra-Diavolo, îmbătrînind, poate se va fi temut de răceală și s-a înfășurat în flanele.

Domnul Bruneau va fi explicat și el ; Trei-Labe, de asemenea ; amîndoi, cu prisosință. Ei sînt înșuși trunchiul statuii imaginate de

noi și, oricită slăbiciune am avea pentru mutilări, nu vom merge pînă acolo încît să suprimăm trunchiul, lăsînd numai resturile.

Dar contesa Corona, fetița din Sartène, cu părul ei bogat și zbîrlit, slăbuță și cu ochii enormi, marcați de linia precisă și fină a sprincenelor negre ; Fanchette, mica sălbăticiune care, cu riscul vieții, i-a transmis lui André Maynotte primul mesaj al lui Julie ; Fanchette, ultima slăbiciune a banditului osificat care nu demult a murit ; Fanchette, dușmanca lui Toulonnais-l'Amitié, pe care am văzut-o operînd acel miracol copilăresc : învierea lui André Maynotte...

Cine era ea ? De unde izvora acea atracție pentru André, născută parcă odată cu ea, atracție care nu a împiedicat-o să facă o altă pasiune, ce avea să-i umple și să-i zdrobească inima ? Ce făcea ea la Paris, pe lingă acea asociație criminală ale cărei mîrșăvii păreau totuși să nu o atingă ? Ce rol juca ? Era oare, fără să-și dea seama, un factor al răului ? Sau, dimpotrivă, neutraliza, pe măsura posibilităților ei, puterea lor ocultă ?

Uneori acele fiice ale pasiunilor meridionale au în ele răspunsul la cele mai diverse și ciudate întrebări. Sîngele lor clocotește ; prin venele lor curge foc. Din povestea noastră, așa cum s-a desfășurat, nu reiese acest lucru. O cunoaștem pe contesa Corona ca pe o făptură frumoasă, stranie, care trece prin aceste pagini așa cum o lasă autorul să treacă.

Soție legitimă a unuia din cei mai neglijați dintre toți părtașii acelei tenebroase Mese-Rotunde, dar în același timp și cel mai vicios și mai ticălos, pentru că el decăzuse din clasele sus-puse ale societății ; aceasta era contesa Corona. Cum acceptase fetița voluntară și bătăioasă, să se mărite cu un valet de-al lui Toulonnais-l'Amitié, pe care îl punea la punct un atîta îndrăzneală !

Cînd Fanchette devenise o fată superbă, contele Corona era încă tînăr și foarte frumos. El nu se da în lături de la nimic. Iar domnul Lecoq era foarte dibaci. A organizat un sistem de pierzanie pe care l-a utilizat apoi cu pricepere. Fanchette nu avea nici familie și nici cu cine să se sfătuiască. Iar cînd a întîlnit singurul bărbat căruia i-ar fi dăruit fără rezerve inima, era demult soția contelui Corona. Mai tîrziu, în casa ei se organizau jocuri de cărți, și Michel începu să joace... Dar ce importanță are ? Să nu ridicăm tot vălul de pe obrazul acestei mîndre și melancolice frumuseți. Să-i lăsăm imaginea să plutească în mister...

În acea noapte de echinox, caldă, dar agitată, nouri mari treceau grăbiți acoperind luna, care își mărea discul pornit spre asfințit. În depărtare se iveau zorile, dar aici întunericul devenea din ce în ce mai intens.

Pe porțiunea de la drumul Îndrăgostiților denumită Haut-Moulin, cele două sau trei felinare nu luminau decît pînă la vreo cinci-

zeci de paşi, apoi străduţa întunecată se pierdea în zigzag prin şantiere. Într-acolo se îndreptară domnul Bruneau şi contesa. Străduţa era pustie, ca şi străzile laterale. La ora aceasta, înainte de a se trezi, tot Parisul este o imensă şi tăcută cupolă.

Domnul Bruneau şi contesa Corona merseră un timp unul lîngă altul fără să-şi vorbească ; în întuneric, talia robustă a normandului nu mai avea acel aer paşnic şi greoi, ci degajat şi plin de îndrăzneală. Capul şi-l ţinea semeţ, iar umerii şi pieptul păreau şi mai largi.

— Eşti tînără, spuse Bruneau. Franţa nu îţi oferă nimic din ceea ce ar putea să te reţină. Lumea este mare.

— M-am gîndit şi eu la asta, răspunse contesa cu o tristeţe nemărginită, încît domnul Bruneau tresări.

— Vom găsi noi totuşi un loc unde să te simţi fericită, spuse el.

— Fericită ! şopti contesa.

Vrînd să o mîngîie, domnul Bruneau simţi pe mînă lacrimile contesei.

— Am fost la biserică, spuse ea, dar Dumnezeu nu se lasă înduplecat dacă îi aduci o inimă plină de grozăvii... Niciodată nu m-am gîndit la Dumnezeu atît de mult ca astăzi. Nu mai am forţa necesară să trăiesc, şi totuşi mi-e teamă să mor !

Mîinile ei reci le strîngeau în neştire pe ale domnului Bruneau.

— André Maynotte, întrebă ea cu un accent straniu în glas, ora care se apropie şi care te va răzbuna îţi aduce fericire ?

— Sînt ani mulţi de cînd aştept această clipă, răspunse însoţitorul ei oftînd.

— Eşti trist, André. Te înţeleg. Dragostea dumitale este mai puternică decît ura. Şi deodată, izbucnind în plîns, îi spuse : Eu nici măcar nu ştiu dacă am avut vreodată puritatea copiilor. Diavolul sălăşluia în acel castel imens, a cărui amintire mă urmăreşte. Mă îndoiesc de tatăl meu şi mă îndoiesc de acea biată femeie, pe care o văd mereu numai îngenuncheată, mama mea. Acolo locuiau, între zidurile lui ; acolo au şi murit. Nu mă pot gîndi la zilele copilăriei, fără ca perversitatea însăşi să nu mi se arate la tot pasul sub înfăţişarea lui Toulonnais. Iar acel bătrîn care mă iubea, singurul care m-a iubit, bunicul meu... Pot eu oare să-mi găsesc liniştea lîngă amintirea lui ?

— Nimic nu atacă diamantul, spuse André Maynotte strîngînd-o la piept şi sărutînd-o părinteşte. Ţi-ai păstrat inima curată, Fanchette.

— Inima mea ! spuse ea cu amărăciune. Rana mea, poate vrei să spui, în care toţi şi-au răsucit cuţitul ! şi cei pe care îi urăsc, şi

cei pe care îi iubesc! Dumneata ai să te răzbuni, André; eu nu am nici măcar răzbunarea... Dumneata ai fost de două ori nefericirea mea, și totuși mi-aș da viața pentru dumneata!

După o scurtă pauză, continuă:

— Aș putea oare să le urăsc pe aceste două femei, pe rivalele mele? De două ori am fost înfrîntă: de dumneata, și de fiul dumitale... și, în fond, ce fel de fericire pot să ofer unui om eu, care sînt însăși nenorocirea? Nu, nu le pot uri, pentru că dumneata le iubești. Asta sînt eu: am cucernicia și devotamentul bandiților Sînt întocmai ca asasinii din țara mea, fac milostenie chiar cu sufletul meu.

— Ai dreptate, Fanchette, spuse André grav, m-ai miluit

Ea își aruncă brațele în jurul gîtului lui André și rămase un timp așa. Apoi izbucni:

— Nu îți reproșez nimic! Sînt a dumitale, ăsta e destinul meu. Sufletul meu de copil s-a avîntat spre dumneata. Am fost geloasă pe Giovanna din prima zi. Și cît de frumoasă era, scăldată în lacrimi! Dragostea ar fi făcut din mine o ființă bună, Andrea, îți jur! Dacă ai ști cum sînt visele mele, cînd mă întreb ce anume se poate dărui unui bărbat adorat! Te rog, lasă-mă să-ți vorbesc! Cine știe cînd vei mai putea să mă asculți! Am impresia că voi suferi mai puțin dacă îți voi mărturisi toată durerea mea. Nu știam că Michel este fiul dumitale. Dar de fapt pe dumneata te iubeam în el. Asta este adevărul: te-am regăsit în el. Pentru ce m-ai trimis la această moarte, André, André, nu ajungea un singur chin?

Erai dumneata, mai tînăr și liber. Poate atunci nu o iubea pe Edmée. I-a forțat însă dragostea prin chiar tăria iubirii ei. Nu o urăsc; are ceea ce eu nu îi pot da lui Michel al meu... Michel al meu!! Nebunia mea! Pentru ce m-ai aruncat prada acestui leu, mai timid și mai blînd decît un miel? Îți trebuia un ochi deschis asupra lui! Ai pus dinamita să supravegheze flacăra? L-am iubit mult mai mult decît te-am iubit pe dumneata... Oh, dar cu totul altfel, năvalnic, cu vîrsta mea arzătoare, cu biata mea tristețe și forță Eu am fost aceea care i-am făcut curte; am coborît pînă acolo încît într-o zi am devenit complicea lui Lecoq, omul acesta care îl tîra spre prăpastie. Îmi spuneam: voi fi lîngă el și îl voi salva... sau mă va tîrî și pe mine cu el!

Contesa Corona tremura în brațele lui André, care o sărută iarăși liniștit pe frunte.

Simțind atingerea buzelor înghețate, ea se desprinse cu violență.

— Să nu mă disprețuiești! spuse ea, rănită în slăbiciunea inimii ei. Să nu cauți să mă consolezi, știi că sînt disprețuită; în Corsica femeile le înjunghie pe femei!

Ajunseră în colțul străzii Crussol. Lumina unui felinar lăsa să se vadă destul de clar trăsăturile răvășite ale contesei. André o privea plin de admirație: era neasemuit de frumoasă.

— Dumnezeu ți-a dat o familie, doamnă, spuse el. Eu sînt tatăl dumitale, deci Michel este fratele dumitale.

Contesa schiță un surîs.

— Mama și sora mea! șopti contesa. Și ele au suferit destul de mult...

La cîțiva pași zăriră fațada joasă a cafenelei „l'Épi-Scié" care bara capătul străduței.

— De-acolo ai ieșit dumneata? întrebă Fanchette.

— Nu, răspunse André. Acolo voi intra peste cîteva ore.

— Dumneata, se miră ea ca și cum ar fi fost vorba de un sacrilegiu, dumneata, printre oamenii aceia?! Apoi, întorcîndu-se pentru a merge în sens contrar, spuse: Dar minutele sînt prețioase, André, iar eu nu am venit aici ca să-ți vorbesc despre mine. Între baronul Schwartz și soția lui, a avut loc o explicație.

— Ah! făcu André Maynotte, devenind mai atent.

— Plecarea s-a fixat pentru mîine, joi.

— Și balul va avea loc astă-seară?

— Balul va fi splendid. Vor să-l inducă în eroare pe Lecoq.

— Și amîndoi au căzut de acord?

— Baroana comandă: își impune fiul.

— Vor pleca împreună cu el?

— În două grupuri. Baronul, cu diligența și valorile, pleacă în zori. Familia, cu trenul. Blanche știe că Michel e fratele ei.

— Domnul Schwartz are deci motive temeinice să se teamă, gîndi cu voce tare André.

Contesa tăcu; după o clipă însă continuă:

— Probabil Colonelul l-a compromis în vreun fel. De șaptesprezece ani își înmulțea milioanele cu grijă. De altfel, baronul își dă seama de tot ce ar putea fi în stare Lecoq.

— Te întreb, reluă André apăsînd pe fiecare cuvînt, după părerea dumitale, domnul Schwartz a fost complice la un moment dat, într-un fel sau altul, cu Lecoq sau cu Colonelul? Trebuie neapărat să știu acest lucru.

— Raționamentul dumitale are un scop, zise contesa. Îți voi răspunde pentru că mi-o ceri. În ce privește trecutul, nu există nimic în afară de mia aceea de franci iar cînd domnul Schwartz a primit-o, habar nu avea de jaf. În ce privește prezentul, Colonelul ajunsese să-l ia în serios pe acel fiu al lui Ludovic al XVII-lea ducele, care face parte din Cei Doisprezece. Iar domnul Schwartz nu s-a dat în lături să-și dea fata unui prinț. Oamenii din categoria lui

sînt niște naivi. Viața lor este ca un vis de aur; ei cred în miracole.
Surîsul lui André exprimă o mulțumire amestecată cu dispreț.
— Și Blanche? mai întrebă el.
— Blanche îl iubește pe vărul ei, pe Maurice; dumneata știi asta mai bine decît mine.
— Dragoste de copil?
— E fiica mamei sale. N-a crezut mai mult decît alții în căsătoria ei cu Lecoq. Oscila între două variante: căsătoria princiară sau fuga cu Maurice. Jumătate din sîngele ei rămîne totuși corsican.
— Dar despre Edmée nu îmi spui nimic? mai întrebă André.
Contesa se întristă iarăși:
— Este deci cu mult mai frumoasă decît mine? întrebă ea.
Apoi, făcînd un efort și ridicîndu-și fruntea, continuă:
— Nu pot să o urăsc, jur pe Dumnezeu și pe Fecioară, în mila cărora îmi pun acum toată nădejdea! Aș fi ucis-o dacă Michel ar fi șovăit între noi două. Dar el a ales: să mi se împlinească deci destinul! Ea va fi fericită; și-a plîns ultimele lacrimi. Trăsura doamnei Schwartz o va duce la bal.
— Ah, făcu pentru a doua oară André, lucrurile au mers destul de departe. Domnul Lecoq știe acest lucru?
— Știe tot, răspunse imediat contesa. În ce îl privește, e greu să-i scape ceva.
— Eu țin jocul meu! spuse André, nu fără o nuanță de orgoliu. Dar casieria băncii Schwartz a putut să strîngă tot ce trebuia într-un timp atît de scurt?
— Fără nici un fel de greutate. Oamenii de acolo sînt suveranii pieței.
— Vor lua cu ei bani englezești?
— Nici un șiling. Numai bani franțuzești.
— Avea deci dreptate Lecoq! murmură André.
— Nu știu în ce avea Lecoq dreptate, spuse contesa, dar dacă e vorba să ghicească ceva, nu greșește niciodată.
André surîse iarăși.
Mergeau pe străduță pe partea care mărginea șantierele. Contesa îl apucă de braț și îl strînse ușor.
— Sînt foarte nefericită, reluă ea cu vocea sugrumată, sînt obosită și chinuită. Atîta vreme cît sînt cu dumneata, André, și atîta vreme cît îl văd pe Michel, pentru care aș renunța la fericirea vieții de apoi, nu îmi pot găsi refugiu în religie. Religia îi respinge pe cei care nu vor să se pocăiască. Și, totuși, nu am altă cale de ales. André, îmi trebuie liniște, singurătate, moarte... Cînd spuse ultimele cuvinte, se înfioră.
— Dacă ar fi să mor ca bunicul, neîmpărtășită... spuse ea cu groază.

Apoi, urmînd capriciul unui gînd, lăsă braţul lui André, îşi descheie degrabă rochia la gît şi de acolo desprinse un şnur.

— Iată pentru ce vor să mă omoare! spuse ea tremurînd din tot corpul.

— Să te omoare, Fanchette! se miră André.

Fanchette se ridică pe vîrful picioarelor şi îi trecu în jurul gîtului şnurul pe care îl ţinea în mînă.

— Cu ăsta, şopti ea nu fără o oarecare exagerare, dacă aş avea curaj şi speranţă, m-aş putea apăra, căci toată combinaţia tenebroasă împotriva căreia lupţi dumneata ascultă fără să crîcnească de acest semn!

— Ei bine, dar ăsta este Scapularul! exclamă André înveselit.

— Da, e Scapularul Îndurării! spuse cu greu contesa. Secretul suprem al Hainelor-Negre, efigia, parafa comandamentului din Camorra.

Era prea întuneric ca să poată vedea ceva. Degetele lui André însă pipăiră curioase cele două pătrăţele de stofă prinse de şiret, fiecare din ele ascunzînd cîte un obiect tare.

— Ai descusut stofa? Cunoşti secretul? întrebă André.

— Încă de ieri; mai voiam să lupt, răspunse ea. Îmi spuneam: te faci iubit uneori cu ajutorul aurului şi al puterii. Visam talismane, încîntări, feerii. Şi bagheta mea imaginară ba o nimicea pe cea a cărei fericire mă face să sufăr atît, ba o cruţam pentru ca triumful meu să fie mai crud şi mai complet. O voiam martoră în momentul în care Michel s-ar fi tîrît la picioarele mele. Da, am descusut stofa. Şi mi-am dat seama că o crimă nu ar fi un preţ prea mare pentru a pune mîna pe această formidabilă moştenire.

— Pentru a doua oară vorbeşti de moarte, spuse André, strîngînd-o lîngă el protector.

Fanchette rămase o clipă tăcută, apoi spuse foarte încet:

— Soţul meu...

Şi după o scurtă pauză, continuă:

— Ei ştiu că eu am fost ultima care l-am văzut în viaţă pe Colonel. Toulonnais-l'Amitié este acuma Stăpînul: de duminică taina contelui Corona stă ameninţătoare deasupra capului meu.

— Nu te voi părăsi nici o clipă! izbucni André.

Fanchette îi întinse fruntea şi, cu ochii plini de lacrimi, şopti cu efort:

— Îţi mulţumesc. Eşti bun, ţi-e milă de mine. Dar timpul dumitale este măsurat şi temerile mele sînt curate nebunii. În jurul meu am numai prieteni devotaţi; Battista, vizitiul care aşteaptă în colţ mă ştie de cînd eram copil şi şi-ar da viaţa pentru mine; oamenii din casa mea mă iubesc: am făcut tot ce am putut ca să fiu o bună stăpînă. Mă vor păzi bine în cele cîteva ore care te mai despart

de țelul vieții dumitale, André, și cînd iți vei fi atins acest țel, totul se va fi lămurit între lume și mine. Unde va trebui să ne întîlnim data viitoare ?

— Diseară, la balul doamnei baroane Schwartz, răspunse André.

— Atunci, pe diseară. Nu mă mai conduce, rămîi aici, și veghează doar pînă cînd voi fi în siguranță, în trăsură.

Cu o mișcare bruscă luă mîna lui André și i-o sărută, apoi, fugind, se depărtă.

În întunericul străzii, cine ar fi văzut silueta aceea grațioasă alergînd cu pas ușor ar fi putut crede cu ușurință, că se întorcea de la o întîlnire de dragoste.

De la colțul străduței unde André rămase nemișcat și cel al foburgului nu erau mai mult de cincizeci de pași. André putu să audă cum se deschide portiera și să o vadă pe contesă intrînd în trăsură și apoi dînd ordin vizitiului : „Acasă !"

Nici o mișcare suspectă nu îndreptățea temerile tinerei femei.

Trăsura o porni în goana mare. Dar exact în acea clipă, lui André i se păru că aude un țipăt disperat, înăbușit de zgomotul roților.

Cuprins deodată de o nedeslușită îngrijorare, grăbi pasul. Cînd ieși din străduță, lansat în galop, cupeul o și pornise spre bulevarde. André își continuă cursa pînă în bulevard. Cupeul nu se mai zărea, dar în depărtare se pierdea uruitul surd al roților.

Se opri sub un felinar și, cu ajutorul cuțitului, tăie firele cu care erau cusute cele două pătrate de stofă ale Scapularului.

III

DESCOPERIREA VACCINULUI

Englezul Ed. Jenner [1] a descoperit vaccinul, înzestrînd lumea cu acest formidabil mijloc de apărare. Parlamentul l-a răsplătit cu o recompensă națională de o mie de lire sterline, ceea ce nu a însemnat prea mult, la urma urmelor, să salvezi viața atîtor bărbați și frumusețea atîtor femei cu prețul doar al unei jumătăți de milion de franci.

---

[1] Edward Jenner, medic englez (1749—1823) care a descoperit vaccinul împotriva variolei.

Pentru aceeași descoperire, însă, Échalot, inventator, și Similor, prietenul lui, nu au avut parte decît de trei franci și cincizeci de centime. Cu atîta, trebuie să recunoaștem, nu se poate ca cineva să-și asigure un viitor.

Trădați fără încetare de soarta potrivnică și neputînd ajunge să comită nici una din acele crime care în piesele de teatru aduc eroilor îndemînatici și prefăcuți bogății imense și respectul nemeritat al cartierului, acești doi băieți cumsecade își storceau neîncetat creierii : Similor în scopul unei egoiste ambiții, Échalot pentru Similor și mai cu seamă pentru acea plăpîndă creatură Saladin, căruia, vrînd-nevrînd, îi era mamă vitregă.

Pentru o clipă speranța li se cuibărise în inimă ; speranța urmată de întregul ei alai de vise frumoase. Întrevăzuseră posibilitatea *de a omorî femeia !*

Cei doi tineri, vecinii lor, nebuni după teatru, dar din alt punct de vedere, avuseseră cruzimea să rîdă de pretențiile lor modeste ; căci, trebuie să credeți, Échalot și Similor nu ar fi cerut prea mult ca să comită această ispravă. Cu toate că le-ar fi venit destul de greu, pentru că aveau suflete sensibile.

Din ziua aceea ei vedeau viața în negru. Trebuie să te supui rațiunii ca să ajungi să vrei să ucizi o femeie. Odată luată această hotărîre cu îndrăzneală, în mod serios și temeinic, dar constați că lipsește femeia, apare nimicnicia existenței înseși ; vezi, fără nici un fel de dubiu, că viața este o monstruoasă cutie cu iluzii și că aici pe pămînt nu este nimic adevărat decît mizeria.

Aceasta era situația lui Échalot și a lui Similor. În noaptea de duminică spre luni avuseseră un somn agitat, plin de aspirații imposibile : Similor lăfăindu-se în sînul orgiilor celor mai obscure, Échalot înjghebîndu-și un mic și mult rîvnit menaj și depunînd la casa de economii prețul masacrului îndeplinit în condiții onorabile.

Pentru primul, acel paradis bogat în vin era bariera femeilor neglijente, „dansul saloanelor“, rivalii loviți, mirosul îmbătător al bucătăriei, fumul pipelor : cutremurul, ce mai ! aidoma cîntecului delirant al bogatei lui imaginații. Nu se vedea în acest vis decît pe el singur. Nimic pentru prietenul credincios, nimic pentru copilul nevinovat. Așa sînt toți petrecăreții din lume.

Pentru celălalt, era căminul lui, cearceafuri în leagăn, doi litri flancînd pe masă o mîncare copioasă, cu pastramă încălzită ușor la tigaie, cu 50 de grame de mahorcă pe fundul cutiei, cîteva monede de argint în buzunarul vestei : Similor fericit, Saladin dormind sau surîzînd cu toată gurița lui mare, mînjită de lapte apos.

Vedeți diferența care poate exista între două simple structuri, formate la școala păcatului !

Punctul de plecare era același : femeia ucisă ; dar ce întrebuințare opusă dădeau Échalot și Similor beneficiilor lor legitime !

Cînd se trezi, Échalot regăsi mansarda lor goală. Saladin țipa în coșulețul lui sărac. Similor, deschizînd și el ochii, constată că nu vede nici sticle, nici femei. Se simți tare nefericit.

Toaleta celor doi prieteni în general nu era o operație complicată. Similor avea destulă cochetărie, dar la el această virtute nu mergea chiar pînă la a se spăla. Își descurca părul cu ajutorul unei bucăți nenorocite de pieptene și îi istovea smocurile tot periindu-le. Atîta tot. Échalot, cu desăvîrșire foarte curat, își scutura șorțul de praf și își răzuia mîinile cu o lamă veche de cuțit care servea și la întreținerea încălțămintei. Nu există om să aibă toate calitățile : apa le făcea silă.

Inutil să adăugăm că dormeau îmbrăcați, afară doar de pălăria cenușie și pălăria de pai care în timpul nopții rămîneau, ce e drept, fără stăpîn.

— Hai, spuse Similor cu un suspin prelungit, că am avut un vis grozav !

— Dar cînd te deștepți, dispare ca un abur ! răspunse Échalot resemnat.

— Iar a scăpat, ticăloasa ! mormăi fostul profesor de dans.

Era vorba, bineînțeles, despre femeia care trebuia ucisă.

Échalot se sculă în picioare, atras de țipetele lui Saladin.

— Uite una care are o viață grea ! suspină el. Nani, nani, bălatu, nani !

— Arde-i cîteva ! îl sfătui Similor.

— Arde-mi tu mai curînd un bănuț, să-i cumpăr lapte lui Saladin. El nu e autorul pe care îl punem la încercare cu torturi.

Similor nu găsi de cuviință să răspundă. Încercă că adoarmă din nou, dar stomacul țipa la fel ca Saladin. La capătul puterilor, se sculă și căută cu o privire furișă prin toate colțurile, poate va găsi ceva de vîndut.

De altfel, cam a suta oară opera în zadar o asemenea cercetare. Mormăi și înjură ; Échalot încercă să îl liniștească, plin de blîndețe. Asociația aceasta bizară era chiar un menaj : un tată și o mamă. Échalot era mama, blînd, resemnat, activ, păzind cu strășnicie casa lor sărmană ; Similor era tatăl, zgomotos, vesel cînd avea pîntecele plin, morocănos, brutal, lugubru cînd nutrețul lipsea din iesle ; tatăl, așa cum îl reprezintă sălbăticiile de temut ale civilizației noastre, tatăl cumsecade, lacom, trîndav, dăunător, idol al bietei mame umilite ; tatăl, orgoliu și fatalitate al acestei sărăcii care îl corupe și din cauza căreia nu moare niciodată.

Échalot era mama, cu alte cuvinte dragostea, devotamentul, virtutea. Există o virtute în adîncul acelor neverosimilități înspăi-

mințătoare și grotești care este insuși adevărul. Nu este și virtutea domeniilor posibile, dar așa cum este, ducindu-și straniul drum, cirpăcită in zdrențele unui lamentabil carnaval, este totuși o virtute. Aceasta lucrează, suferă, servește. De cind e lumea, diferitele legi morale n-au cerut niciodată mai mult. Numai că trebuie să cazi de acord asupra sensului cuvintului *a munci*.

Și dacă ar avea de ales, vă asigur că Échalot ar prefera să se ocupe de afaceri decit să ucidă femeia.

Échalot era mama ; il iubea pe amindoi cu o afecțiune egală. El suporta, fără să se plingă, inutilitatea vicioasă a „artistului" ; era mindru de mintea lui, de gingășiile lui, de frumusețea lui ; el răminea, așa cum trebuie să rămină orice soție model, intr-o stare de inferioritate relativă ; avea de altfel toată modestia adaptării la situația lui, dar și toată gama geloziei, și cind Similor nu se purta bine cu copilul, el, această oaie bleagă, devenea leu.

Similor își puse pălăria cenușie de-a curmezișul peste părul lui și spuse :

— Mă duc să fac un tur pe la cozi, că numai eu trebuie să mă zbat, pe cind tu, te răsfeți cu copilul.

— Ai dreptate, eu imi fac viața ușoară ! murmură Échalot cu o nuanță de amărăciune.

Fostul profesor de dans ridică din umeri și se indreptă spre ușă, mușcind in joacă din capătul de țigară pe care nu il mai putea liprinde.

— Amédée, spuse Échalot, dacă găsești ceva la cozi, adu, omule, lapte de zece centime, in numele a tot ce ai mai scump ! Saladin are nevoie. Și vino să-l săruți inainte să pleci, fiindcă sărutul unui tată este un balsam pentru copilul lui !

Similor se apropie in silă și își lipi barba de fruntea pămintie a copilului care urlă, ințepat de părul țeapăn al acelei perii.

— Individ infect ! mormăi el.

Lui Échalot ii dădură lacrimile, il luă pe Saladin in brațe și incepu să-l legene.

A face un tur la cozi este o meserie pe care poate nici unul din cititorii noștri nu a exercitat-o. Pentru această indeletnicire nu este absolut nevoie de o diplomă.

Turul se face după plecarea cozii, seara, noaptea, sau chiar a doua zi dimineața. In medie, două sau trei mii de franci in monedă măruntă intră și ies prin cele două ghișeuri. Citeva picături din minunata rouă mai cad pe jos, și slujbașii care ridică balustradele găsesc deseori bănuți sau băncuțe de argint. Aceia se numesc secerătorii.

După ei vin cei care string „spicele rămase in lan" ; pe vremea cind bulevardul Crimei prospera, turul cozilor incepea de la

Porte Saint-Martin și se termina la Petit-Lazari. Vagabonzii mergeau ca niște furnici, în șir, de-a lungul teatrelor, și nimeni nu va întîlni vreodată o procesiune mai jalnică! Toți oamenii care adună chiștoace, toate femeile bădăranilor, copiii nomazi, frumoșii modei hrubelor. Unii dintre ei au făcut și zece ani acest renumit turneu fără să găsească o lețcaie, dar cei favorizați de noroc au căzut și peste o piesă de cincizeci de centime.

E știut. Așa spune și proverbul. Norocul poate să vină oricînd. *Locul este bun.*

Rămas singur, Échalot se apucă să-l legene pe Saladin, căruia îi era foame de mîncare, nu de mîngîieri. Nenorocitul de el se dovedea a fi de-o robustețe formidabilă, dar și abstinența își are limitele ei. Saladin țipa ca un turbat; bietul lui trup costeliv era zguduit de convulsiuni. Tot sîngele care îi mai rămăsese i se urcase în obraji și făcea niște strîmbături cu adevărat diavolești.

— Nani, nani, băiatule, nani, hai, dormi! spunea Échalot cu extraordinara lui răbdare. Hai, băiatul e frumos, mititelul, o are pe mătușica lui! Tăticu are să-i aducă lăptic. Nani!

Asta chiar și voia Saladin, dar numaidecît: lăptic.

De cîte ori dorințele lui Échalot nu chemaseră acel miracol: o schimbare de sex! De cîte ori, înșelat de un vis minunat, nu se văzuse pe el descheindu-și halatul de băiat de farmacie ca să-i dea băiatului să sugă! În plimbările lui se uita cu invidie la doici. Și, prin nu știu ce induioșătoare asociație de idei, se uita cu plăcere la militari, pentru că acești vițeji sînt totdeauna distracția doicilor. Sublim! am spus noi gîndindu-ne la Échalot, care voia să devină criminal și nu putea. Și pe rug vom menține cuvîntul. Échalot era sublim!

Și nu veți găsi în nici un colț de pe glob animale atît de stranii ca cele din pădurea Parisului!

— Nani, nani! Copilu, nani! Tăticu Amédée e nervos, dar numai așa, cînd treburile merg prost, altfel are inimă bună... biribi, bibi, bibi, ah! *mon chéri, carabi, oui...*

Îl ridica pe Saladin deasupra capului și îl lăsa repede în jos. Este un joc plăcut pentru copiii sătui. Saladin, însă, plăpînd și nemîncat, avea un gol în stomac. Țipa cu o nouă forță și urechile tristului Échalot țiuiau.

Abia după o bună jumătate de oră Échalot se supără.

— Pungaș mic, spuse el lăsîndu-l jos, pe cuvînt de onoare că mă așez deasupra ta! Mă enervează să te tot aud! Din moment ce îți fac jurămînt că nu avem nimic în casă, nimic în buzunar, trebuie să-ți ții pliscu! o dată... de două ori...

Saladin urla și mai tare.

— Ei, fir-ai să fii, izbucni Échalot, renunțind la ideea de a-l sufoca, puțin îmi pasă dacă legea are să mă pedepsească! Am să mă umilesc pînă la a cere de pomană!

Și, dezgustat, ieși pe ușă, în prada unor emoții de nedescris, căci gîndul de a întinde mîna îl umilea pînă la disperare. Din fericire, nu avu nevoie să ajungă pînă acolo. În pragul ușii vecine fusese lăsat un prînz, cu încredere în onestitatea publică. Échalot îl șterpeli, ca să folosim acest termen alintător care îmbogățește și înnobilează ideea furtului. Se simți ispitit să strige ca la teatru „Doamne, este pentru copilul meu!"

Dar orgoliul acestei meserii își făcea loc în suflet, și întorcîndu-se în vizuina lui, își spuse:

„E totuși un exercițiu! Am să-i povestesc întîmplarea lui Amédée".

— Drept care, continuă el hrănindu-l pe năzdrăvanul Saladin, care tăcu imediat ce mîncarea îi atinse ciocul, din moment ce sîntem reduși la șmecherii, vei ști să te servești cu pricepere, nu-i așa, comoară? Înghite-l! dar înghite-l! Ai să te îneci, caraghiosule! Unde, hai, pe unde trece, ia zi, fiule?

Radia de fericire și toată pasiunea maternă îi strălucea în priviri.

— Cu toate că, murmură el întristat dintr-odată, vecina nu e nici ea bogată... Și eu, care îmi pusesem în gînd să-l cresc pe Saladin al meu pe căi cinstite, cu ce scot din praful meu de scărpinat... Dar, lasă, o să înapoiem noi vecinei la prima afacere laptele ăsta de cinci centime. Și tu, copilu, nu vei ști prin ce tertipuri vom fi strîns noi averea de care ai să te bucuri mai tîrziu.

Îi era foame și lui; cu toate acestea, turnă cu atenție în sticlă restul mesei lui Saladin, care și adormise ca un bursuc.

O fericire nu vine niciodată singură. Vocea pretențioasă a lui Similor scotea rulade false pe scară. O puternică speranță îi strînse inima lui Échalot, care se gîndi:

„Cei de la patru i-or fi vorbit poate din nou despre femeie!"

Similor intră cu un aer triumfător și aruncă pe masă un pumn de monede de 10 centime.

— La coadă? întrebă Échalot uluit.

— Dacă n-am avea, spuse Similor în loc să răspundă, ar cădea casa.

Nările fostului băiat de farmacie se dilatară cu o voluptate bănuitoare.

— Am și băut rachiu, Amédée? întrebă el încet.

— Ei, și ce e cu asta?

— Păi jurasem să nu bem nimic de unul singur...

— Gura, Bibi ! Ca să faci afaceri, trebuie să te întreţii cu persoane, nu-i aşa ?

— Da, Amédée, spuse gospodina cu un ton supus. Ce persoană ?

— Ca să te întreţii cu persoana, intri într-o cafenea, biliard...

— Cînd ai cu ce, Amédée.

— Şi dacă străinul e cel care oferă consumaţia ?

— Eşti beat, pe cuvînt ! izbucni Échalot cu admiraţie şi invidie.

— Trei peşti din doi nu ar obţine acest rezultat asupra unui om în deplinătatea vîrstei mele, răspunse de sus Similor. Ia-ţi pălăria, vom şti curînd despre ce este vorba în toate misterele lor din *Se va lumina de ziuă mîine?* şi altele. Plătesc doi cîrnaţi şi băutura.

— Mulţumescu-ţi, Doamne ! murmură Échalot. Vor luci în sfîrşit şi pentru noi zile fericite !

Similor aprobă această maximă, care îi amintea mai mult de un al cincilea act. Conştiinţa pe care o avea despre posibilităţile lui îi dădeau o bună dispoziţie.

— Există fără nici o îndoială o fiinţă supremă pentru vulg, spuse el, dar cel care are sorţi de izbîndă ştie să se plaseze deasupra cu îndrăzneala lui. Cinstea e o prostie ; te laşi să putrezeşti toată viaţa în lipsuri. Dacă nu am fi avut slăbiciunea să ţinem în principiu la onoare, nu mi-ar fi scăpat diferitele ocazii şi aş fi alungat sărăcia care ne stă împotrivă să facem afaceri ; căci dacă eşti sărac, eşti nedreptăţit şi dispreţuit în ordinea noastră socială ; dacă, dimpotrivă, ţi-ai procurat bunăstarea prin fapte necinstite, cartierul îşi va scoate pălăria. Am dreptate ?

— Aşa e ! făcu Échalot, care pescuia pe sub masă zdrenţe cu neputinţă de descris şi pe care le îngrămădea unele peste altele.

Similor îşi avea poza lui de orator. Nu semăna cu arhanghelul decăzut ţinînd predici locotenentului infernalei sale cohorte, dar naivul orgoliu al revoltaţilor îi lumina fruntea îngustă şi făcea să îi sclipească ochii bolnavi. Pe biata şi strania lui figură se vedea o oarecare inteligenţă şi spirit îndrăzneţ parizian, veselia plină de viaţă şi fluxul crescînd al imbecilităţilor pe care le predase nu le putea îneca întru totul. Similor nu era din popor : poporul munceşte ; el aparţinea acelei categorii nedefinite numită în ansamblul ei „boemă" : o boală de piele care produce mîncărime întregului oraş şi pe care fermecătorii poeţi au cîntat-o. Dacă s-ar întocmi cu grijă un recensămînt al boemei, ar înspăimînta Parisul. Fie ea lăcuită sau murdărită cu noroi, politică, financiară, literară, artistică, filozofică, religioasă — căci există şi boema religioasă, iar reprezentantul ei face să se vorbească în lume despre el — fie că

se strecoară în saloane, că scandalizează reuniunile sau că se bălăcește fără rușine la rigolă, boema rămîne boemă : o lepră. De sus pînă jos în dezorganizarea ei, specificul boemei este de a se crede rafinată și de a-și pierde în mod exagerat timpul cu prostii. Ea neagă totul, în afară de acel adevăr primordial : că se înșală grosolan.

Ea nu crede în nimic decît în absurd, absurdul fiind însăși chezășia și sacra lor pavăză. Știutorii de carte care fac parte din clan socotesc acest idol paradox. Ceilalți, restul, fără să vorbească pe ocolite, spun întîmplător același lucru.

Toți au un limbaj aparte, un argou, fragmente literare potrivite după sistemul hainelor de Arlechin. Limbajul însuși este cel care trădează originea literară a bolii lor. Nu veți găsi nici un singur boem care să nu fi fost otrăvit cu fraze.

Au existat din cei care îl recită pe Voltaire, sau care îl schilodesc pe Bossuet. Coborînd astfel scara inteligențelor, acești nefericiți se suprapun nenumăratelor straturi, din care ultimele repetă fără încetare antagonismul almanahurilor, spiritul vodevilurilor și sentimentul melodramelor.

În așa fel încît aprofundînd acest subiect baroc, se ajunge la neașteptata convingere că domnul Prudhomme[1] este un boem, și că toți boemii sînt niște Prud'hommes.

— În consecință, reluă Similor, cercetîndu-și bogatul repertoriu al amintirilor, societatea franceză este compusă din nătărăi și din șmecheri, care știu să se retragă cu îndemînare. Primii sînt păcăliții celorlalți, cum se cuvine, gemînd sub apăsarea ipocritului care a prins cheag și care spune : „Este al meu, nu vreau să se mai atingă cineva !" Aceasta este legea, produs al celui care și-a umplut cel dintîi buzunarele. Și atunci, ce vrei, să rămîi în disprețul închipuirii de a nu avea niciodată cu ce să-ți mai faci vreo plăcere ?

— Nu, nu, răspunse Échalot, care înfășura un pachet din zdrențele găsite. Am și hotărît că vom disprețui zadarnicele prejudecăți ale onoarei !

— Dă-i drumul, atunci ! izbucni Similor. Vom profita măcar de crimele onoarei. Ce vrei să faci cu batistele alea ?

— Sînt rufele murdare, Amédée ! Am să spăl și cîrpele lui Saladin în canal.

— Vai ! vai ! povestea sensibilului Échalot s-ar putea intitula : „Prăpușirea unui Înger" !

[1] Prudhomme Josef, personaj creat de caricaturistul Henri Monier, ca tip al micului burghez mărginit. Autorul încearcă un joc de cuvinte pentru a ironiza goliciunea „boemei" : adăugind un apostrof, devine Prud'homme. — om înțelept.

Échalot își luă pachetul, apoi pe Saladin și sticla. Ideea de a mînca un cîrnat îi încununa fruntea cu razele fericirii. Similor, om de lume, se cam rușina de pachetul lui Échalot și de copil. În mintea lui, nevinovata făptură îi știrbea succesul la femei.

Mizeria nu are, desigur, nimic de rîs, mai ales cînd împinge un suflet bun spre prăpastie. Noi încercăm un fel de sfială cînd zugrăvim această familie de bărbați, circulînd aiurea prin Paris : Échalot, încărcat cu tripla lui povară, făcea impresia unui om blînd și modest, cu preocupări de nevastă ; Similor, tot frumos, tot îngîmfat, mergînd cu pasul arcuit și în poantă, umflîndu-și pieptul pe sub paltonul galben, cu pălăria cenușie pe-o ureche, aruncînd priviri asasine prin vitrinele magazinelor și depărtîndu-se cît mai mult de prietenul lui, ca să lase impresia unui burlac la plimbare.

Se opriră într-un birt modest și luară loc la o masă de brad, neagră ca cerneala, pe care zăceau o solniță și un pahar cu muștar. Saladin, pachetul și sticla fură atîrnați de un cui din zid care ținea loc de cuier. O femeie bătrînă, care poate ispășea acolo păcate de neiertat, se apropie bănuitoare de masa lor ca să-i servească.

— Situația viitorului nostru, asigurată în profesia crimei, spuse Similor pe un ton de afaceri, îți va fi comunicată odată cu felul în care va trebui să te servești de *Se va lumina de ziuă mîine* și altele. Piquepuce este cel care a oferit masa de azi-dimineață.

— Oh, domnul Piquepuce ! izbucni Échalot uluit.

— Vorbește cu prudență. Poveștile astea nu se obișnuiește să fie spuse în gura mare și, în definitiv, ce te miri, toți oamenii sînt egali. Eu l-am văzut pe Piquepuce în mizerie, așa cum sîntem noi acuma.

— Pentru asta da, mărturisi fostul băiat de farmacie. E grozav cîrnatul !

— Acceptabil ; atunci cînd va fi bine, o să avem ceva în plus la masă, și mai scump ; dar să ne întoarcem la misterul la care o să colaborăm, uite, să știi, nu are să fie decît miercuri.

— Ce este ? întrebă Échalot.

Cam în acest fel și-o imaginează lumea pe tînăra Psyche întrebîndu-l prostește pe Amor.

Similor puse un deget pe gură.

— Mai sînt încă două zile întregi de trăit din propriile noastre resurse, reluă el. Nu mai vreau să ne lipsească nimic-nimic, nici ție. Trebuie să facem apel la ingeniozitatea noastră ca să rezolvăm problema.

Umplu paharul lui Échalot, care mîngîia cu privirea sticla cu sfertul de litru de spumă roșu-închis.

— Cu douăzeci și cinci de franci, continuă Similor, crezi tu că o putem duce pînă miercuri ?

Échalot îşi trecu dosul miinii peste buze. Patruzeci şi opt de ore de bogăţie !

— Ei bine, încheie Similor, am găsit un şiretlic : trebuie salvat înecatul ; tu ştii, cine salvează un înecat capătă un premiu de douăzeci şi cinci de franci. Asta nu e mai greu decit ce avem noi de făcut...

Échalot se uită la el cu un aer buimac.

— Şi ai tu un înecat ? întrebă.

— Da, Bibi ; tu eşti înecatul, şi eu sînt salvatorul : recunoşti că e un şiretlic ?

Din punct de vedere moral, Échalot nu avea decit un şi mai mare merit, să spele din cînd în cînd în canal jumătate de duzină de cirpe oribile, care nu erau altceva decit scutecele lui Saladin. Apa îl dezgusta în aşa măsură, încit, de teama ei, îşi neglija chiar talentul de pescar cu undiţa. Ideea lui Similor era foarte simplă : el voia să-l arunce pe Échalot în ecluză şi apoi să-l scoată. Numai că Échalot nu voia.

— Ia ascultă, bătrine, spuse Échalot tremurind tot şi împingîndu-şi farfuria, tu nu ştii să înoţi ! Găsesc că e un joc murdar.

— A, faci pe laşul ? întrebă Similor ameninţător.

— Eu fac întotdeauna tot ce vrei tu, dar apa nu intră în ideile mele.

— Şi spui că făptura aia ţi-e dragă ? izbucni Similor, ridicîndu-şi amîndouă braţele spre Saladin, care dormea atîrnat în cui. Hai, mănîncă, bun de nimic ce eşti ! La ce serveşte să realizăm invenţii ! Mănîncă ! mănîncă ! mănîncă !

Dar lui Échalot nu îi mai era foame. Îi pierise şi cheful.

— Amédée, spuse el cu tristeţe, mă ofensezi în sentimentele mele cele mai sfinte !

— Nu există, nu există nici un Amédée ! tu mă împiedici să facem o afacere !

— Aş prefera orice, dar nu ecluza.

— Ai tu altă idee să ciştigi douăzeci şi cinci de franci fără muncă.

— Putem să căutăm...

— Sînt treizeci şi cinci de ani de cînd cauţi. Nu eşti demn să faci parte din asociaţia mea !

Spunînd acestea, Similor, care îşi terminase cîrnatul, trase spre el farfuria fostului băiat de farmacie şi începu să înfulece.

— Ascultă, spuse Échalot, fără să se plîngă că îi mînca porţia de care i se rupea inima, ecluza e adîncă.

— Da, ripostă Similor, dar nu e lată !

— Ei, atunci aruncă-te tu în ea şi îţi dau cuvîntul meu de cinste că te scot afară !

Similor îl fulgeră cu privirea.

— Cu asta, răspunse el terminînd sfertul de litru, o baie după masă, înseamnează moartea subită a prietenului tău!

Échalot avu delicatețea să nu-i întoarcă argumentul. Nu abuza niciodată de avantajele lui și tocmai acest lucru menținea relațiile lor. Se apucară din nou să caute trucuri. Pentru această rasă subtilă de oameni, care în mod sincer se socotește cea mai ingenioasă din Univers, este o ocupație plină de farmec. Ea valorează aproape cît visele poeților. Ei bine, prietenii noștri sînt într-adevăr visători ca niște poeți trăind din iluzii în mijlocul celor mai respingătoare realități.

O goană după trucuri, în colaborare, nu este mai puțin seducătoare decît o goană după melodramă. De altfel, amîndouă sînt într-o oarecare măsură speciale în pădurea Parisului: nu pentru că în altă parte nu exista adepți ai meseriei transcendentale și oameni devotați șireteniei, această a zecea muză, ci pentru că Parisul este centrul artelor, iar restul Universului nu are decît rebuturile lui.

Se duc, vin, adulmecă, scormonesc, cutreieră desișurile fermecate ale fanteziei. Există idei în suspensie în această atmosferă fecundă: idei de drame pentru Étienne și Maurice, idei de șiretlicuri pentru Échalot și Similor. Există un tărîm californian unde fiecare pas poate călca pe o adevărată bogăție. Se calculează, se trăncănește, se divaghează, uneori lozul cel mare se găsește în extravaganțe.

Apoi vin aducerile-aminte, închipuirile uitate reînvie, se amețește fără a se bea sau se amețesc bînd, depinde de starea pungii fiecăruia — spiritul se înfierbîntă, capriciul cîntă, se omoară femeia...

Și, desigur, este cazul de a insera aici acel poem grațios, acea idilă înduioșătoare și cu totul pariziană: nașterea lui Saladin, marioneta de carton, chemat poate în viitor să îmblînzească lei, să înghită săbii sau să joace roluri de mîna a doua, cu oarecare strălucire, pe scenă la „Ambigue-Comique".

Pălăria cenușie a lui Similor era pe atunci mai tînără cu trei ani. Échalot mătura la vremea aceea o farmacie cu aspect jalnic de pe strada Vaugirard. Similor, amabil și făcut anume să placă, dădea lecții de dans la bariera Montparnasse.

Ida Corbeau, zisă Joue-d'Argent (Obraz-de-Argint, infirmă de la cucerirea Algerului, vindea lămîi, zaharicale și limonadă în fața Domnului. Era respectată în cartier și cunoscută a fi avut numeroase aventuri cu resturile gloriilor noastre.

Ida Corbeau, fostă vivandieră, de statură înaltă, era acum ciolănoasă, sleită de puteri, cu părul bătînd în cenușiu și cu o mus-

tață aproape ca la bărbați. Povestea obrazului artificial și care dădea înfățișării ei un aer straniu, rămînea un mister.

Pînă atunci, Échalot și Similor își văzuseră de treburile lor, nici unul din ei nu avusese vreo aventură amoroasă. Într-o seară o văzuseră însă pe Ida bînd zdravăn undeva la barieră, înconjurată de o ceată numeroasă și aleasă. Aerul le păru deodată mai cald, briza mai parfumată; înțeleseseră primăvara, cîntecul păsărilor, surîsul florilor...

Ida intona un cuplet patriotic; dansă cu un cavaler care abia se mișca; destinul celor doi prieteni fu hotărît; dar Échalot trebuia să joace și aici, ca întotdeauna, marele rol al prietenului care se sacrifică. Similor, puțin mai delicat, nu era gelos pe alții; singur Échalot îi provoca neîncredere. Cine să cerceteze ciudățeniile inimii omenești!

Échalot jucă deci rolul abnegației. Era în epoca în care învățase arta de a fabrica praf de scărpinat.

După cîteva luni, petrecute în acea grădină a Armidei[1], la poarta căreia rămînea melancolicul Échalot, Similor simți o mare bucurie și tot atîta orgoliu.

Ida Corbeau era pe cale de a deveni mamă.

Din ziua aceea, Ida nu mai ieși din beție. Similor îi îngădui atunci lui Échalot să-i facă cinste cu cîteva zaharicale. Petreceau zile întregi îmbuibînd-o pe Ida, care se gîndea în mod serios să se cuminţească pe viitor.

Échalot găsi pentru copil numele de Saladin nu dintr-un sentiment deosebit pentru turci, ci fiindcă lui Joue-d'Argent îi plăcea nespus salata. Échalot ar fi strălucit prin calda lui veselie în multe societăți distractive.

Într-o seară, Ida vru să bea ceva mai mult, dar nu mai putu. O picătură în plus face ca vasul să dea pe dinafară. Și Ida își dădu sufletul în momentul în care Saladin venea pe lume. Micul ștrengar se născu beat. Échalot jură să îi facă educație. Similor, neconsolat, dori să-i salveze cel puțin obrazul, pe care îl iubise atît de mult; a fost atunci o supărare în plus: defuncta îl înșelase — obrazul nu era de argint, ci de cositor.

Astfel sfîrși această femeie necumpătată. Acum este dată uitării. Numai Échalot se duce uneori să-i pună o floare de cîmp pe modestul ei mormînt...

Către amiază, doamna Eustache, stăpîna cafenelei, văzîndu-i pe cei doi prieteni că nu mai consumau nimic, îi pofti afară din

[1] Una din eroinele epopeii *Ierusalimul eliberat*, a poetului italian Torquato Tasso, care l-a reținut în grădinile ei vrăjite pe războinicul Renaud, departe de armata cruciaților.

local. Échalot și Similor erau din acela care douăsprezece ore în șir pot bate caldarimul metropolei fără să obosească și fără să poarte pică cuiva. Le plăcea să se răcorească pe sub poduri sau, după anotimp, să se încălzească mișcindu-se de colo pînă colo de-a lungul zidurilor care mărginesc Sena. Căutarea neîncetată a șiretlicului le însuflețea conversația și cred că i-aș uimi pe cei care se ocupă de estetică dacă limitele acestui studiu mi-ar îngădui să povestesc in extenso palavrele lor. Similor era mai strident, mai îndrăzneț, mai romantic ; Échalot avea mai mult simț practic, mai multă blîndețe, mai mult farmec, dar în definitiv amîndoi erau din Arcadia, și dacă Virgiliu i-ar fi ascultat, ar fi tălmăcit dialogurile lor în deplină înțelegere. Dar păstorii arcadieni ai lui Virgiliu erau lipsiți de acel element gingaș care înnobilează și sfințește poemul pastoral modern ; copilul, fructul dragostei, era speranța lor vie de viitor. Échalot îl avea pe Saladin sub braț ; îl uita rareori pe vreun colț de bornă, și doar țipătul plăpîndei făpturi era de-ajuns să îi trezească toată atenția maternă. Atunci îl lua de picioare, îl învîrtea și îl răsucea cu o îndemînare mîngîietoare ; după două-trei piruete, îl așeza din nou cu capul în sus, drept care Saladin îl răsplătea cu o strîmbătură caraghioasă, care voia să fie un surîs. Échalot îl contempla ; trăsăturile acelea la scară mică aveau și vagi asemănări cu profilul bărbătesc al Idei Corbeau, invalida Venus.

Pentru ce cîmpia, mereu cîmpia ? Credeți oare că peisajul parizian este fără farmec și fără poezie ? Trîndăvia se simte la locul ei și pe stradă ; adierea se îmbibă în vitrinele grataragiilor ca și în straturile de trandafiri ; în trecere se culeg surîsuri care valorează cît florile, și ar fi nevoie de mii de păsări savante pentru a înlocui tremolourile din Wilhelm Tell, executate de flașnete.

În fundul cîmpiilor pustii, veți da peste acei barzi răgușiți care cîntă fals șansoneta populară, acele femei sulemenite care sar nerușinate de gîtul bărbaților, acei atleți care scot pietrele din pavaj cu dinții, sau acel jongler de bastoane, da, acel mult iubit jongler care prinde din zbor cu îndemînare banii, aruncîndu-i în aceeași mișcare în buzunarul căscat al jiletcii !

Échalot și Similor erau niște copii ai Parisului, ei simțeau intens toate frumusețile ilustrului lor leagăn al copilăriei, fiecare după firea lui : Similor iubind mai mult jonglerul de baston, Échalot fiind atras de flașnetă ; lui Similor plăcîndu-i răspîntiile zgomotoase, Échalot simțindu-se bine privind pescarii cu undița. Cîte diferite spectacole ! Cîte gusturi, atîtea bucurii ! Cîte și mai cîte... Există și animalele din Jardin-des-Plantes, Teatrul de Marionete, jucătorii de biliard, ecluzele, Morga și tunul de la palatul regal...

Prietenii noștri se plimbară pînă seara încet, cînd într-o parte, cînd într-alta, tîrîndu-și picioarele prin praf și jinduind după tot

ce vedeau, ca nişte copii. Găsiră multe *şiretlicuri* ingenioase, dar care nu puteau fi utilizate. Ar fi fost mai simplu totuşi *să ucidă femeia!* Avură fel de fel de idei năstruşnice; Similor, care se gîndea la distracţii, fu de părere să-l pună pe Saladin la muntele de pietate: motiv de rîs; Échalot nici nu ar fi suportat să se dezbată în mod serios această propunere.

Către ora 8 făcuseră cam opt leghe, şi din colaborarea lor nu ieşise nici un şiretlic. Pofta de mîncare însă creştea: mirosul birturilor îi atrăgea din ce în ce mai mult; începură să discute despre mîncăruri grozave şi să întocmească un meniu consistent pe care aveau să şi-l ofere peste două zile, după „afacere". Nimic nu excită mai mult pofta de mîncare decît acest periculos exerciţiu; fiecare fel de mîncare evocat le apărea cu aroma lui specifică; pe această cale omului celui mai cumpătat i s-ar face o foame dureroasă. Ideea unui fel, preparat cu carne de vacă şi cu tot dichisul, prezentat în mod imprudent de Similor, îl făcu pe bietul Échalot să lăcrimeze.

— Friptură împănată, zise el, fără să-şi ascundă emoţia.

Există unele cuvinte care merg la inimă. Similor, oricît de voltairean era, nu putu să-şi împiedice un oftat.

Ajunseră aproape de rotonda Temple; vederea atîtor bogăţii atîrnate între stîlpi — cizme vechi, haine uzate, bluze albastre legănate de vînt, batiste în carouri, făraşe, mături, cratiţe şi chipie de uniforme — puteau să-i înnebunească dacă ochii lor n-ar fi căzut deodată pe un afiş lipit la înălţimea unui stat de om.

Care din ei avu ideea şiretlicului? Échalot sau Similor? Amîndoi odată şi într-un singur glas izbucniră:

— Uite un beneficiu de trei franci şi cincizeci!

Cu alte cuvinte, descoperiseră vaccinul. Afişul purta în fond un anunţ scurt: „Primăria arondismentului VI. Vaccinări gratuite de la ora 10 la 12, spitalul «Saint-Louis». Prima este fixată la 3,50 franci pentru părinţii care aduc un certifcat de paupertate."

Saladin nu era vaccinat.

O clipă Échalot şi Similor rămaseră fără glas. Descoperirea şiretlicului produce bucuria care sufocă. Exista totuşi un obstacol: certificatul de paupertate.

— Perfect, hotărî Similor, care nu căuta niciodată prea mult, te vei duce singur să-l ceri.

— Dar tu eşti tatăl natural! obiectă Échalot.

Se înţelege repulsia instinctivă a celor doi prieteni pentru locurile unde se eliberează asemenea certificate.

Échalot avea totuşi ideea lui. Se apropie de afiş şi îl dezlipi într-o clipă, fără să-l rupă. Este şi asta o artă; sînt pe lume nu-

meroase familii care trăiesc din aşa ceva. La întrebările lui Similor el răspunse sec:

— Amédée, vom creşte aceşti trei franci şi cincizeci pînă la dublu sau la triplu prin dibăcia mea; în plus, vom scuti copilului tău durerea de a suporta torturile lanţetei.

Afişul reprezenta pentru el un titlu; peste valoarea în sine a banilor, există creditul. Şi ce trebuie pentru a stabili creditul? Un titlu. Cu acest titlu, deci, dovedea că Saladin preţuia trei franci şi cincizeci, pentru că nu era vaccinat. Odată vaccinat, Saladin nu mai valora nimic.

Echipaţi cu afişul şi cu Saladin, Échalot şi Similor începură un turneu triumfător. Peste tot li se deschise un credit de cincizeci de centime pentru amanetul lor viu. Timp de douăzeci şi patru de ore, umblînd din cîrciumă în cîrciumă, descoperiră belşugul, şi Saladin fu salvat de la vaccin.

Nu aveam noi dreptate să-l comparăm pe Échalot cu Jenner?

A doua zi seara, sătui de voluptate şi îndopaţi ca nişte ţevi de tun, se odihniră pe o bancă de pe bulevardul Temple. Saladin avusese porţia lui de mîncare din belşug; ca să nu-l stingherească, îl puseră la răcoare sub bancă şi ei continuară să facă planuri; vorbiseră, slavă Domnului, de la prima sticlă golită şi tot despre acelaşi subiect: viitorul plin de strălucire pe care li-l făgăduiau *povestea misterelor* şi domnul Piquepuce. Era un subiect nesecat, graţie diferitelor combinaţii care năvăleau în mintea lor inspirată de repertoriul bulevardului crimei. Îi înconjurau o sută de melodrame; n-aveau decît să aleagă.

De pe banca pe care şedeau puteau să vadă La Galiote şi intrarea străduţei înguste care ducea la cafeneaua „l'Épi-Scié". Era ţara făgăduinţei; mai mult chiar: paradisul! La Paris, faptul de a frecventa unele cafenele transmite gloria contagioasă. „Café Anglais", „Tortoni", „Riche" sînt locuri ilustre, care impun notorietate unui tînăr.

Cafeneaua „l'Épi-Scié" însemna *înalta societate*, şi erau luni, poate ani de cînd Échalot şi Similor nutreau ambiţia de a trece acel formidabil prag. Şi nu îndrăzneau.

Bucuria aleasă încurajează inima pe care o însufleţeşte succesul.

— Cu toate că întîlnirea e fixată pe mîine, spuse Échalot, de obicei atît de timid, n-au să ne mănînce în seara asta acolo înăuntru, nu-i aşa, Amédée?

Dorinţa lui Similor nu era mai mică, dar fiind conştient de superioritatea domnului Piquepuce, îi răspunse:

— Piquepuce este cu toţi cei la modă, cu cei plini de ifose, ca domnul Cocotte, şi poate chiar mai de vază. Ar trebui să avem

un motiv, cum că avem de văzut acolo o cunoştinţă, sau cum s-ar spune că avem ocazia să-i anunţăm pe ei cînd intrăm : „Ia te uită cine a apărut !"...

Chiar în momentul acela un bărbat în costum pe jumătate militar se îndrepta de la La Galiote spre cafeneaua „l'Épi-Scié" şi trecu pe sub felinarul fumegînd, care aruncă pentru o clipă pe faţa lui o lumină confuză.

Marile hotărîri sînt iuţi ca fulgerul. Părinţii lui Saladin săriră în picioare amîndoi odată.

— L-ai recunoscut pe ăla ? întrebă cu solemnitate Similor.

— E domnul Pattu, căpitanul „Vulturului din Meaux nr. 2" de pe canal, răspunse Échalot.

— Drept care, spuse Similor, am avut destule motive cu acest şef de echipaj, care m-a obrăznicit pe vasul de transport. Onoarea cere o chelfăneală, şi uite că am găsit motivul. Dă-i bătaie !

Échalot aprecia şi el exigenţele onoarei. Stăpînindu-şi emoţiile, îşi urmă prietenul, care cobora spre străduţă cu un aer hotărît. Saladin rămase uitat sub bancă.

Ce să mai spunem ? Noi cunoaştem sufletul lui Échalot. În loc să pornim la o analiză lungă şi penibilă a tulburării care îl domina, constatăm un singur fapt : l-a uitat pe Saladin !

Înainte de a intra, Similor se scutură de praf de sus pînă jos şi îşi înfundă pălăria cenuşie pe-o ureche, dar îndrăzneala îi şi fu ştirbită. Există praguri care dau bătăi de inimă. Împinse totuşi uşa ; Échalot se strecură în urma lui ca o umbră, scoţîndu-şi instinctiv pălăria, ca un creştin care pătrunde într-o biserică.

Era o sală destul de mare, cu plafonul jos şi foarte înnegrit. Aici, vreo patruzeci de consumatori beau într-un nor de fum. Pentru cei care trec cu privirea peste aceste rînduri şi care nu sînt familiarizaţi cu povestea şiretlicului nu le-ar fi făcut nici cea mai mică impresie cafeneaua ordinară care nu era nici măcar un local rău famat, însă un sentiment aproape religios le tăia respiraţia celor doi prieteni. Toţi fumătorii de pipe şi jucătorii de domino care aveau aerul unor mici burghezi erau fără nici o discuţie *în combinaţie* !

Échalot rămase direct zdrobit gîndindu-se la nimicnicia lui faţă de acei talentaţi îmbogăţiţi. Similor, mai puţin sensibil şi foarte fanfaron, reacţionă împotriva stingherelii lui şi se duse direct la tejghea, unde o femeie grasă, în culori liliachii, tocmai îl întîmpina cu un surîs şters pe căpitanul Pattu.

— Şefule ! îl acostă Similor cu glas răsunător.

Marinarul de apă dulce se întoarse tresărind în mijlocul urărilor de bun venit cu care fusese întîmpinat.

— Fii calm, Amédée, îi strecură Échalot.

— Drept care, reluă Similor cu măreție, trebuie să recunoaș-teți un tînăr care a avut motive să se plîngă de *dumneata* în exercițiul funcțiunilor de luntraș de două parale și care a promis să-ți rupă o aripă sau două fără supărare, călare sau pe jos, sabia, baston, baionetă sau doar lovituri de picior undeva, nimic în miini, nimic în buzunare, fără efort !

Un hohot de rîs zgomotos și răgușit primi concluzia acestui discurs, care evident exaltă aprobarea generală.

Échalot îl privi de jos în sus pe Similor și în ochii lui se înălță cu treizeci de coți.

În orice țară soțul reginei este înconjurat de invidioși. Căpitanul Paitu nu scăpa de aceste neajunsuri ale fericirii. Cînd doamna și stăpîna cafenelei „l'Épi-Scié" sugeră să-l arunce pe Similor pe ușă afară, se auzi un murmur.

— Cerșetorii nu sînt primiți într-un local cinstit ! vru să insiste cu răutate suverana, care răspundea la veselul nume de madam Lampion.

— Și dacă ți s-ar închide pliscul cu o vorbă prietenească, tăntico ? întrebă Similor, care prindea curaj. Dacă ți-aș spune la ureche : *Se va lumina de ziuă...* ?

Nu apucă să termine. Nasul, gura și bărbia îi dispărură în pălăria cenușie, înfundată brusc de un pumn aplicat de o mînă de maestru.

Tunete de veselie în sală. Échalot avu trezirea leului. Își suflecă mînecile hainei, își trecu amîndouă miinile prin păr și luă, spre marea bucurie a galeriei, garda boxerului francez, dar în loc să lovească, își aranjă stîngaci o șuviță și îngînă :

— Bună seara, domnule Piquepuce ; salut, domnule Cocotte ; servitorul dumneavoastră, moș Rabot !

Domnul Piquepuce se îndreptase spre tejghea și îi spuse la ureche reginei Lampion :

— Sînt mieii lui Toulonnais-l'Amitié. Nu faceți prostii ! Nu vor ține decît pînă miine seară.

Cîteva minute după aceea, Similor și credinciosul lui Échalot, simțindu-se în al nouălea cer, stăteau la o masă în mijlocul a cincisprezece sau douăzeci de artiști, care *erau în combinație*.

A fost o noapte nemaipomenită ; se jucă ; se vorbi despre afaceri ; cei doi prieteni se simțeau transformați de toată mișcarea acelei impunătoare societăți. Visul lor devenise dintr-o dată realitate.

Amăgirile sînt uneori atît de firești, încît nu găsești cuvinte și forță pentru a le stigmatiza. De altfel, de cîte ori pînă acum Saladin nu fusese uitat prin diferite locuri, fără să existe vreun pericol pentru sănătatea lui ? Acesta este avantajul copiilor din

melodrame. Punciul era tare, vinul cald, aromat, cum scria la carte, între fumătorii de pipe se făceau atîtea calambururi, iar unii din ei povesteau atîtea trucuri, încît ar fi dat de gîndit și morților.

Către ora 4 dimineața se produse o mișcare. Un personaj care părea de primă importanță intră misterios prin ușa care dădea spre drumul îndrăgostiților. Acel personaj, cu păr negru, favoriți mari de aceeași culoare și ochelari albaștri, trezi celor doi prieteni ai noștri o ușoară tresărire. Dar nu avură decît o vagă bănuială, pentru că mințile lor erau tulburate de multele lucruri bune pe care le tot gustaseră.

Domnul Lecoq nu purta nici favoriți negri, nici ochelari albaștri...

Tocmai cînd se străduiau să-și aducă aminte mai bine, domnul Piquepuce le spuse :

— Hai, la coteț, căprioarelor ! Întîlnirea se ține la ora unsprezece dimineața, aici ; atunci o să-l vedeți pe stăpînul tuturor, pe domnul Mathieu...

— Cum, Trei-Labe e stăpînul tuturor ?! se miră Échalot, încremenit.

Și Similor, pe care nimic nu-l uimea cu ușurință :

— Am bănuit eu întotdeauna că schilodul era cel care trăgea sforile !

Era încă întuneric cînd prietenii noștri o porniră din nou pe aleea care ducea spre bulevarde. Similor o luase înainte, cu pieptul avîntat și inima mulțumită.

— Drept care, spuse el iradiind bucuria sinceră a triumfului, vezi cumva strălucind la orizont măreția viitorului nostru ?

Échalot, care se simțea în totul mulțumit, se repezi la el și îl strînse în brațe murmurind :

— Copilul nostru are să aibă deci un destin !

Dar această frază se termină cu un strigăt dureros. Se smulse din brațele lui Similor ca să-și pipăie subțiorile și spinarea : locurile obișnuite ale lui Saladin. Saladin însă nu era nicăieri ; printr-un instinct înduioșător de comic, își scotoci prin buzunare : nici urmă de Saladin.

Memoria îi reveni brusc. Scoase un behăit tînguitor și o luă la fugă spre La Galiote.

— Zău, îl liniștea stoic Similor, nu e pericol să-l fure !

A trebuit să ne mai exprimăm o dată acest regret : dotat cu atîtea calități, Similor nu era totuși un tată bun.

El grăbi pasul pentru că țipetele jalnice îl asurzeau. Un bărbat alerga, traversînd șoseaua, și curînd o trăsură, oprită de cealaltă parte a bulevardului, se depărtă în galop.

— Au omorit femeia! bîlbîia în acest timp Échalot, gîfîind îngenuncheat lîngă bancă. Au omorit două femei!

În adevăr, două femei zăceau aruncate la întîmplare lîngă bancă, într-o baltă de sînge. Felinarul din apropiere lumina capul contesei Corona rezemat de gunoaiele pe care dormea Saladin și obrazul alb al lui Edmée Leber, încadrat de grămada părului ei lung și blond.

IV

POVESTEA CU UCIDEREA FEMEII

Cu toate că instituția agenților de poliție și tot ceea ce privește poliția de la oraș a progresat foarte mult de la epoca în care se petrec întîmplările noastre, este neîndoios că asemenea acte de violență, comise în plin centrul orașului, chiar la acea oră tîrzie, cînd bulevardul este pustiu, însemna și atunci, cum ar însemna și astăzi, un lucru exagerat și nemaipomenit.

Încă de pe atunci dramele nocturne trebuiau săvîrșite repede și cu multă îndrăzneală, căci dacă gardienii erau mai puțini la număr și de o vigilență mai puțin severă, ei totuși existau, și cumplitele fiare ale pădurii Parisului se plîngeau că întîmpină greutăți în afaceri.

În cîteva minute fuseseră comise două acte de violență, în două puncte absolut diferite, cu toate că victimele fuseseră găsite în același loc pe bulevard.

Evenimentele se precipitaseră în ultimele două zile, după cum afirmase nu demult însăși contesa Corona. Partea din subiectul nostru care se ocupă de ipocrizia din familia Schwartz se apropia de deznodămînt, și tot ce depindea de această luptă avea să se hotărască întocmai după voința baroanei, numai dacă vreo influență și mai puternică dinafară nu ar fi făcut în așa fel încît lucrurile să ia o altă întorsătură de ultim moment.

Domnul Schwartz, preocupat întru totul de partida formidabilă pe care o juca plin de hotărîre, nu se mai gîndea la nimic altceva. Dar ar fi pus rămășag pe orice că din această poveste cu hoți, un lucru era sigur: romanele de dragoste — al lui Michel cu Edmée și al lui Blanche cu Maurice — aveau să se încheie în modul cel mai simplu cu putință, prin căsătoria lor, la a căror realizare de aici înainte el nu se va mai opune în nici un fel.

Aceasta să fi fost oare ideea domnului Schwartz sau a soției sale, care hotăra destinele în acea mică lume în care se agită personajele noastre ?

Edmée petrecuse o zi fericită, plină însă de încordare, fiindcă sănătatea ei, abia restabilită, era prea solicitată de atîtea emoții. Blanche și mama ei veniseră la ea, în modesta lor locuință. Un cald și delicat sărut ținuse loc tuturor explicațiilor. O toaletă de bal nouă și fermecătoare fusese așezată pe patul simplu al fetei.

Étienne, ale cărui lucrări dramatice nu avem timp să i le urmărim, ar fi intuit aici un grozav act pentru care să-i ușureze în piesă un deznodămînt fericit. Totuși, parcă lipsea cineva. Da, Michel nu asista la această plăcută sărbătoare.

Mult timp după plecarea baroanei și a fiicei sale, tot așteptîndu-l pe Michel, Edmée se trîntise pe pat, unde o cuprinsese amorțeala oboselii. La o oră pe care nu ar fi putut-o preciza se auziră ușoare bătăi în ușă. Ea se sculă bucuroasă, crezînd că venise în sfîrșit Michel. Afară se întunecase de-a binelea și fitilul lămpii scădea, gata să se stingă.

Domnul Bruneau însă apăru în cadrul ușii.

— Michel nu va veni, spuse el drept răspuns dezamăgirii din privirea tinerei fete. Apoi adăugă : Se pot foarte bine lua patruzeci și opt de ore din existența unui om pentru a-i salva întreaga viață.

— Am încredere în dumneavoastră, șopti Edmée cu un fel de respect sfios, am încredere absolută. Vă datorez adevărul : Michel nu vă iubește.

Domnul Bruneau începu să zîmbească, ceea ce i se întîmpla rar.

— Cred, răspunse el ; de fiecare dată cînd vrea să-și frîngă gîtul, eu îl stingheresc.

Apoi, reluîndu-și tonul serios, întrebă :

— Buna dumneavoastră mamă doarme ?

La răspunsul afirmativ al lui Edmée, domnul Bruneau făcu mai multă lumină, apoi pătrunse în camera de dormit a bătrînei doamne Leber. Edmée îl urmă și constată uimită că ridica învelitoarea de pe mănușa cizelată. Uitîndu-se pe fereastră, constată că la nici una nu se mai vedea lumină.

— Este deci foarte tîrziu ? se miră ea.

O pendulă din vecini bătuse de trei ori.

— Eu nu îmi aleg momentele, spuse domnul Bruneau cu calmul său impasibil. De-altfel, trebuie ca mama dumneavoastră, cînd se va trezi, să vadă mănușa la locul ei. Mîine i se va oferi pe ea o sumă frumoasă.

— Ce vreţi să faceţi cu mănuşa? întrebă Edmée, văzîndu-l că o ia şi o ascunde sub manta.

— Vei vedea, fata mea, fiindcă mă vei însoţi, răspunse domnul Bruneau. Îi lipseşte ceva jucăriei acesteia, care îţi datorează puţin bine pentru tot răul pe care vi l-a făcut. Mergem împreună undeva pe aproape, la fierăria unui vechi prieten; într-o oră vei aduce mănuşa înapoi. Vino.

Edmée îşi puse de îndată pălăria şi îşi aruncă pelerinuţa pe umeri.

La fierăria din vecinătatea cafenelei „l'Épi-Scié" era lumină şi un lucrător îi aştepta.

Se ştie cum se fabricau acele mănuşi masive cărora li se spunea şi brasarde. Probabil carapacea crustaceilor a inspirat iniţial fabricarea lor. Domnul Bruneau, căruia Edmée nu îi bănuia deloc abilitatea în mînuirea acestor piese, demontă mănuşa într-o clipă şi o deschise întocmai cum ar fi operat un homar. Fierarul pregătise trei rînduri de franjuri metalice, alcătuite dintr-o serie de tije ascuţite. Domnul Bruneau le fixă în interior întorcîndu-le, iar vîrfurile libere, care erau uşor înclinate faţă de planul zalelor, le întoarse spre degetele mănuşii.

Montă apoi mănuşa la loc tot atît de repede cum o desfăcuse.

La atît se rezumase toată operaţia. Ştim cum s-a despărţit Edmée de domnul Bruneau.

Edmée mergea agale şi obosită, urmînd drumul pe trotuarul sudic al bulevardului. Nu se temea deloc la această oră de singurătate. Era foarte încordată. Simţea un gol în creier şi făcea efort să prindă firul gîndurilor care i se învălmăşeau.

În dreptul cafenelei turceşti se încrucişă cu un bărbat. Edmée nu-i dădu nici o atenţie.

De îndată însă ce bărbatul o depăşi, acesta se opri în loc uimit şi se uită după ea cum se depărta.

Bărbatul părea între două vîrste. Purta un palton larg, cu gulerul ridicat pînă la urechi. Obrajii îi erau acoperiţi de favoriţi negri, şi purta nişte ochelari mari, albaştri.

Luînd o hotărîre bruscă, fără nici un cuvînt, se întoarse din drum, simulînd mersul împleticit al unui om beat. O ajunse din urmă şi, apucînd-o de după talie cu brutalitate, îngînă ca un chefliu:

— Căutăm, va să zică, aventuri mititele, singurică, noaptea, pe străzi, amoraşule?

Trezită brusc din apatie, Edmée îi evită îmbrăţişarea şi sări cîţiva paşi înapoi, clătinîndu-se.

Bărbatul cu ochelari albaştri simţise însă ceva sub pelerinuţa ei. Dacă nu ar fi să împingem neverosimilul pînă la absurd, am

presupune că mănuşa era tocmai obiectul mult rîvnit de îndrăzneaţa lui purtare, căci rămase o clipă foarte mirat de această descoperire.

Şovăiala lui fu de scurtă durată.

Sări după ea, dînd vocii accentele oxidate şi răguşite ale totalei beţii :

— Oh, face nazuri domnişoara? exclamă el împleticindu-se pe picioare şi mişcîndu-şi braţele cu gesturi ciudate. Dispreţuieşti un simplu cetăţean pentru că nu are trăsură luxoasă, domnişoara? Ia mai lasă-te! Cel care-ţi oferă inima e un francez, să ştii! Jos cu jandarmii, domnişoară! Trăiască undiţa, domnişoară! Am să-ţi fac eu un viitor că nici nu te-aştepţi, domnişoară!

Era o beţie gen Frédérick-Lemaître; puţin prea bine făcută. Dar biata noastră Edmée nu se pricepea în astfel de treburi. Ea fu cuprinsă de acea spaimă nemaipomenită care le taie respiraţia copiilor cînd se simt în faţa unui pericol; începu să scoată ţipete cumplite, continue, ţipete de nebună, şi fugi fără să mai ştie încotro se ducea.

Bărbatul cu ochelari albaştri se ţinu un timp după ea, fără să mai joace rolul de beţiv. Ştia el bine că fata nu se va întoarce. De altfel, avea şi altă preocupare; privirea lui pătrunzătoare scruta pe deasupra ochelarilor, cercetînd bulevardul în depărtare dacă nu se vede cumva vreo patrulă.

Bulevardul era însă pustiu cît cuprindea cu ochii şi ţipetele disperate ale fetei slăbeau din ce în ce mai mult. Ea traversă şoseaua. Poate se gîndea să se întoarcă la punctul de unde plecase pentru a cere protecţia domnului Bruneau.

Cît despre omul cu ochelari albaştri, planul lui nu avea nimic nesigur. Voia să-şi împingă victima pînă la terenurile virane care mărgineau noul bulevard Beaumarchais, sigur fiind că acolo rămînea stăpîn pe situaţie.

Nu avu nevoie să facă atîta drum. Fata se împiedică tocmai cînd să traverseze şi căzu fără cunoştinţă pe trotuar aproape de La Galiote. Milos, omul cu ochelari albaştri o ridică în braţele lui puternice şi o transportă lîngă banca cea mai apropiată. Apoi o lăsă acolo fără să se mai preocupe de starea în care putea să fie şi se depărtă degrabă, luînd cu el mănuşa, pe care o ascunse sub redingotă.

Astfel ajunse la cafeneaua „l'Épi-Scie", şi prezenţa lui acolo fu semnalul de retragere pentru Échalot şi Similor.

După plecarea lor, uşile cafenelei se închiseră cu grijă şi bărbatul îşi scoase mai întîi ochelarii albaştri, apoi favoriţii mari, negri, lăsînd să se vadă astfel chipul insolent şi hotărît al acelui domn Lecoq

— Uite, să vă povestesc o întîmplare! spuse el, arătîndu-le prada. Îmi dădusem osteneala să deschid chiar eu cu un speraclu, ca un simplu începător, uşa casei unei vecine, ca să îmi procur jucăria asta...

— Ia să vedem! făcu galeria, cu o atenţie respectuoasă.

Şi Cocotte adăugă cu un ton slugarnic:

— Uite, ăsta e farmecul domnului Toulonnais-l'Amitié, se pune pe lucru şi nu se joacă niciodată de-a v-aţi ascunselea cu noi.

— Ce este asta, patroane? întrebară cîţiva curioşi.

— Asta, răspunse domnul Lecoq, reprezintă patru milioane în bilete de-ale Băncii Franţei, de împărţit între băieţi!

Toţi rămaseră cu ochii pe mănuşă.

— Îngeraşilor, continuă domnul Lecoq, nu pot fi acuzat că mi-e teamă să mă compromit cu voi, he? Colonelul făcea parte din şcoala veche, eu sînt din şcoala nouă: să te faci venerat, asta e cea mai bună platoşă!

— Şi să ţii laţul la gîtul iubiţilor? rînji Piquepuce.

Domnul Lecoq îi făcu un semn de aprobare din cap şi răspunse rînjind:

— Omule, tu ştii ce înseamnă să vorbeşti!

În timp ce vorbea cu ei, examina cu minuţie mănuşa, pe care o tot întorcea şi o răsucea pe toate părţile.

— Să domneşti prin forţă şi totodată prin dragoste, cam ăsta e programul noii şcoli, continuă el. Fiecare dintre voi ştie bine că nu e chip să-i faci rău Tatălui; dar chiar dacă lucrul ar fi cu putinţă, nu s-ar găsi nici o laudă în societatea respectabilă, he? iubiţilor?

O aclamaţie zgomotoasă sublinie această cuvîntare scurtă, clară şi precisă.

— Corona nu a sosit încă? întrebă domnul Lecoq, punînd din nou sub palton mănuşa, care părea neatinsă.

La răspunsul negativ, privirea domnului Lecoq făcu înconjurul galeriei:

— Întotdeauna curat şi bine îmbrăcat, Cocotte! mai zise el. Ia vino încoace. Îl cunoşti pe domnul Bruneau, negustorul de haine?

— Bineînţeles, făcu elegantul călător din trăsura de Montfermeil.

— Ai să ieşi acuma şi ai să te duci pînă în bulevard. Pe prima bancă o să găseşti o tînără domnişoară leşinată. Ai să-ţi dai osteneala să-i dai tot ajutorul pe care îl impune omenia, apoi ai să o conduci curtenitor pînă la ea acasă, fără să-ţi îngădui nici o intimitate necuviincioasă. Locuieşte în aceeaşi casă în care trăiesc eu. În drum, aranjează tu în aşa fel încît să întîlneşti un agent

de-al autorității ; așa ceva găsești cînd ai cap și îndemînare. Tînăra persoană va povesti cazul ei cu nevinovăția specifică sexului și vîrstei ei. Tu ai să depui mărturie că ai sosit tocmai cînd hoțul se pierdea în întuneric și ai să dai chiar semnalmentele domnului Bruneau : cele patru degete și degetul mare !

— Domnul Bruneau *e în combinație*, zise Piquepuce, care se încruntă.

— Ba, mai mult, răspunse domnul Lecoq, este în marele consiliu. Nu încerca însă să vezi mai departe de vîrful nasului, omule, he ! Te anunț că raportul tău asupra mezaninului casei Schwartz îți va aduce o rentă de zece mii de livre, s-a hotărît ! Tu, Cocotte, la drum ! amprentele luate de tine au să fie plătite tot cu același preț !

După cum știm, ne-am despărțit de trăsura contesei Corona cînd galopa spre poarta Saint-Martin. Peste drum de teatru, în porțiunea căreia i se spune în mod hazliu „ecluza Saint-Martin", se executau mari lucrări. Vizitiul Battista, băiat frumos, brunet ca un metis, nu auzise acel strigăt care îl făcuse pe domnul Bruneau să grăbească pasul pînă în foburgul du Temple. Cum era și pe jumătate adormit, în dreptul localului „Banquet d'Anacréon", tocmai cînd din cauza săpăturilor a trebuit să încetinească trapul calilor, fu trezit brusc de o oscilare violentă a trăsurii. Atunci vizitiul se întoarse. Văzu portiera deschisă și un bărbat alergînd spre bulevardul Temple.

Battista își strigă stăpîna ; stăpîna nu îi răspunse.

Coborî de pe capră și în cupeu o găsi pe contesa Corona întinsă de-a curmezișul — moartă.

Era un servitor credincios ; instinctiv, se sui din nou pe capră și biciui calul în urmărirea fugarului, care fără nici o îndoială trebuia să fie asasinul. Acesta însă dispăruse. După o cursă în linie dreaptă de cîteva minute, lui Battista îi veni ideea că i-ar mai putea da ajutor stăpînei. Opri trăsura în fața la La Galiote și o scoase pe contesă din cupeu.

O duse pe brațe pînă la prima bancă, pe care stătea întinsă Edmée Leber. Văzînd alt cadavru, confuzia din mintea lui ajunse la culme. Începu să îi fie teamă. Și cu toată nevinovăția, dar poate avînd și el păcatele sale, la primul zgomot de pași o luă la fugă.

E de prisos să descriem mirarea nenorocitului Échalot cînd văzu scena acestui adevărat masacru. *Să ucizi femeia* i se păruse multă vreme lucrul cel mai simplu și cel mai firesc de pe lume. Dar spectacolul celor două cadavre, căci el o credea și pe Edmée Leber moartă, îi risipi pe loc zăpăceala alcoolică și îi înlocui beția cu un fel de slăbiciune. Lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji, căzu în genunchi și, împreunîndu-și mîinile, repeta :

— Au ucis o femeie! au ucis două femei!

Similor grăbi pasul. Credea că e vorba de o glumă.

— Ia uite, spuse el ajungînd, mica profesoară de muzică! Apoi, zărind-o pe contesă: Nemaipomenit! Frumoasă rochie!

Échalot îl scosese pe Saladin și îl strîngea nebun la piept.

— Era o bogată, murmură el. Ah, zace în bietul ei sînge... Poate are și ea un copil acasă!

Échalot plîngea.

Similor se străduia să facă pe curajosul, dar și lui i se strîngea inima.

— Trebuie să fii tare înrăit, totuși! spuse el fără să știe ce vorbea.

— Și fără inimă! gemu Échalot. Uită-te la mîinile alea mici și frumoase. Și părul, ce moale!

Îl puse jos pe Saladin, care protestă cu un urlet disperat. Échalot însă nu-l asculta. Își suflecă mînecile, plimbînd în jur o privire cavalerească.

— Drept care, spuse el, jur pe cuvîntul meu sfînt că o să-l omor pe neîndemnaticul care a comis ticăloșia asta înspăimîntătoare!

— Uite că una își revine! izbucni Similor, ridicînd capul lui Edmée, care scosese un suspin.

Échalot își puse mîinile pe inimă și spuse din fundul sufletului:

— Dacă am putea să le salvăm viața cu prețul mîntuirii noastre veșnice!

— Hai, freacă, nu-i nimic caraghios în treaba asta! iar lacrimile care curgeau pe obrazul bietului caraghios erau sincere.

Doi oameni tocmai se întîlniseră nu departe de acolo și se ascundeau după colțul casei de la capătul bulevardului, la punctul numit La Galiote.

Unul din ei era Cocotte; celălalt, asasinul pe care l-am văzut furișîndu-se în cupeul contesei Corona, în timp ce vizitiul Battista moțăia pe capră.

Acest al doilea tînăr, palid, înalt, cu înfățișarea elegantă, era într-adevăr frumos, dar tulburat, și părea înjosit de o adîncă prăbușire morală.

— Soția mea era destul de puternică, îi spuse el celuilalt, care ieșise de la cafenea. Mi-am dat multă osteneală pentru nimic: nu avea Scapularul.

Cocotte tremura: el nu era un ucigaș.

— Știi, reluă contele, care își îndrepta cu sînge rece dezordinea toaletei, chestie de gelozie, în fond... m-am răzbunat și eu... Ăia doi sînt cei care au făcut isprava.

Şi îi arătă pe Échalot şi pe Similor.
— Imposibil ! răspunse Cocotte.
— Cum aşa ?
— Sînt în combinaţie !
— Ei şi ? Cînd este vorba de un maestru...
— Ei da, dar ei sînt mieii lui Toulonnais-l'Amitié, pentru marea afacere, încheie Cocotte.
— Atunci, spuse contele, am să călătoresc pentru sănătatea mea. Să-l ia dracu pe l'Amitié !
Şi dînd colţul pe după La Galiote, dispăru în strada Fossés-du-Temple.
În momentul în care Cocotte se apropia de bancă, Edmée îşi revenea. Échalot rîdea printre lacrimi văzînd viaţa colorîndu-i încet bieţii ei obraji ; el îşi sărută nebuneşte copilul marionetă. Similor, a cărui emoţie era la fel de sinceră, dar mai puţin profundă, simţea cum se trezesc în el gînduri vinovate. Sub înfăţişarea lui, parca anume făcută pentru a displăcea, acest Similor era de fapt o uimitoare plăsmuire a acelui înger al infernului căruia i se spune don Juan. Pustiit de nevoia de a seduce, îşi şi arcuise pulpele, luînd atitudinea care să-l avantajeze, iar în gînd repeta cîteva nerozii culese şi reţinute în paradisul de la „Folies-Dramatiques"...
Apariţia lui Cocotte fu o lovitură de teatru. Similor se temu să aibă în el un rival ; Échalot era gata să apere victima pînă la moarte. Numai că povestea misterelor avea asupra lor o influenţă atît de uluitoare, încît la primele cuvinte ale lui Cocotte tăcură supuşi, luînd pe umerii lor corpul contesei.
Nu înainte însă ca domnul Cocotte să se fi asigurat de deces şi de a-i fi sustras broşa, ceasul şi cerceii.
— Pericol de a trăda maşinaţia ! pronunţă el în chip de explicaţie cu o afectare neasemuită. Doamna *era în combinaţie.*
De prisos să vă mai spunem că toate aceste diferite întîmplări povestite de noi pe îndelete în realitate s-au petrecut foarte repede şi că banca de pe bulevard nu a găzduit funebra povară mai mult de zece minute.
Conform obiceiului, de cum a dispărut urma crimei, a trecut şi o patrulă din garda naţională, reprezentînd vigilenţa publică, alcătuită din oameni cinstiţi, care discutau pe marginea articolelor apărute în foile volante şi repetau întruna vechile calambururi.
Cocotte o dădu în primire pe Edmée Leber în mîinile cinstite ale acelor gardieni ai ordinii. Le povesti că ajunsese prea tîrziu pentru a opri fuga răufăcătorului şi, corectînd amintirile confuze ale tinerei fete, descrise semnalmentele complete şi întocmai ale domnului Bruneau, negustorul de haine.
— Uite un băiat cinstit, declară caporalul.

— Ce mai, nu există decît apostoli pe străzile Parisului, accentuă un grenadier deștept.

— Ei, totul este în regulă, adăugă ofițerul. Înainte, marș! dacă nu aveți altceva mai bun de făcut...

Între timp, Échalot și Similor ajunseseră la marginea canalului. Noicricita și frumoasa contesă Corona alunecă sub apă cu un pietroi de gît.

— Pericol de a trăda *mașinăria*! spuse Similor cu un suspin adînc. Hai, fără prostii!

— Nu contează, murmură Échalot, privind cu melancolie apa care se liniștise, nu contează, Amédée, că nici tu, nici eu nu am fost părtași și avem mîinile nevinovate în furtul bijuteriilor cadavrului. Și noroc că Saladin este prea mic ca să păstreze amintirea acestor momente.

— A fost o brunetă frumoasă! exclamă Amédée. Am s-o revăd nu o dată în visurile mele.

Échalot îl aruncă pe Saladin sub brațul stîng și medită cu voce tare:

— Ar fi un mijloc să scăpăm de asociația infernală, la capătul căreia ne așteaptă poate rușinea eșafodului: să ne angajăm curajoși în jandarmeria departamentală!

V

FUNERALIILE UNUI OM DREPT

După grozăviile petrecute în timpul nopții, soarele își reaprinse torța ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Păsările vesele ale pădurii se trezesc exact în momentul în care animalele sălbatice încetează să rătăcească pentru a se întoarce în bîrlogurile lor. Pe banca de pe bulevard stăteau acum trei frumoase lucrătoare și spărgeau nuci în dinții lor sănătoși și tari. Una dintre ele spuse, zărind cîteva picături de sînge alături, în praf:

— Poate că unchiul i-o fi dat peltea de struguri mătușii mele.

Cuvîntul nu e în argou, ci un ciripit aspru al privighetorii de pădure. În căsniciile silvestre *a da peltea de struguri* înseamnă a zdrobi prietenește, cu o lovitură de pumn, nasul unei soții vinovate sau arțăgoase. Și nu sîntem de lemn...

Măturătorii de ambe sexe, desfășurîndu-și pitoreasca lipsă de jenă a costumelor, stîrneau valuri de praf; covoarele își lăfăiau

mamițele stridente pe la ferestrele deschise, în timp ce prin balcoanele învecinate cucoanele în hăinuțe scurte, albe, își sorbeau cafeaua de dimineață. Un stringător de zdrențe, întîrziat, se întorcea, legănîndu-și lanterna stinsă; vinișorul alb curgea din belșug în toate cîrciumile; birjele își luau rîndul de-a lungul trotuarelor.

Era ora 9 dimineața. La „Café Turc" se și agitau bilele și tacurile pentru partidele de biliard, în timp ce cafenelele speciale ale teatrelor își închideau ochii lor de veritabile bufnițe. Doamnele aparținînd acelei categorii pe care scriitorii la modă le numesc „studii" alunecau în cupeuri închiriate sau se întorceau spre casă pe jos după noaptea transformată în zi.

Funcționarii, acele flori vioaie, păreau, de-a lungul întregului bulevard, o brazdă în mișcare, un val de jiletci primăvăratice și cravate delicate. Alergau spre galera comercială, de unde ciuguleau fericiți o bucată de pîine de cinci centime; haimanalele își pierdeau băncuța de zece centime la cafenea; vizitiii omnibuzelor schimbau între ei saluturi curtenitoare cînd se încrucișau la prima cursă; statuia Coloanei din Iulie[1], frumoasă și nouă, își zornăia lanțurile de aur, emblema stranie a libertății stîlpnice[2], condamnată pentru vecie să stea tot într-un picior.

Ce se mai vedea încă? Pe sub porți, lăzi cu lapte; măgărițe ducînd în ugere cîteva săptămîni de răgaz ftiziei; căruțe de crevete, de cartofi, de scrumbii; și acel om puternic, ce-și cară în spinare publicitatea — o piramidă de coșuri împletite. Și toate acestea într-o beție de voie bună, unii cîntînd cîntecul străzilor, acele strigăte bizare cu modulații excentrice, alții pîndind, pescuind centime sau ludovici de aur...

Desigur, tinerele noastre lucrătoare care stăteau pe bancă și spărgeau nuci nu aveau nici o vină că nu le trecuse prin minte ideea vreunei crime. Ce li s-ar fi putut imputa era doar faptul că nu se prea spălau pe mîini. O crimă! Ce crimă? La așa ceva nu te poți gîndi decît noaptea, la ore de coșmar. Toate crimele aparțin epocii Turnului Nesle, cînd străzile erau înguste și neluminate. Acuma ele se comit ori în locuri tăinuite, departe de ochii lumii, ori în teatre, la lumina rampei.

La lumina zilei pădurea este a soarelui, a bucuriei și a cîntecelor. Chiar intrarea în caverne se ascunde pe după mărăcinișuri îmbietoare.

---

[1] Coloana din Iulie, din piața Bastiliei din Paris, înaltă de 50 m, executată din bronz, simbol al comemorării Revoluției din iulie 1830, avînd deasupra o statuie din bronz aurit, reprezentînd geniul Libertății și care în mișcare, stă într-un picior.

[2] Stîlpnic, pustnic care își petrece viața în vîrful unui stîlp.

Către ora 10, trecătorii se înmulțiră; pe la 10 jumătate era chiar afluență. Un lung șir de trupuri omenești care se oprește singur cînd trebuie să traverseze. Oprindu-se, se dublează, se triplează, devenind deodată gloata, acea plăcere cotidiană a Parisului.

Pe la ora 11, gloata se sufoca voioasă de la Porte Saint-Denis la Bastilia.

Îmbulzeala nu se știe totdeauna din ce anume motive se produce. Mulțimea se înghesuie mai întîi, și după aceea se informează.

De astă dată se știa ceva și chiar destul de mult: avea să treacă spre cimitir convoiul Colonelului.

Cine era acest Colonel? Colonelul Bozzo. Ce era el? Un grangur. Ce fel de grangur? La alegere. În funcție de zi, de vreme, de vîntul care bătea, convoiul unui colonel, grangur în materie de nu interesează ce, poate să atragă sau o mie sau douăzeci de mii de curioși. Depinde de felul cum operează valul care rostogolește bulgărele de zăpadă.

Vremea era frumoasă; primul val de oameni se înghesuie pe traseu; erau însă unii care stăteau grupați după o socoteală anume făcută; cel puțin, așa păreau. Convoiul promitea să fie prietenos, vesel și meritînd din plin gloata de gură-cască.

Aproape de ora 11 și un sfert se auzi muzica militară, ceea ce însemna că defunctul fusese milionar. Iată un lucru pe care îl cunoaște toată lumea.

Cînd muzica tăcu, din împrejurimile Cafenelei Turcești, unde ne aflam, se și putea zări un car mortuar împodobit ca baldachinul scos de ziua Domnului, tras de cai ce păreau mîndri că sînt de la pompele funebre.

Din timp în timp marșul tărăgănat era întrerupt de tamtamul înfundat, lugubru, al unei singure tobe acoperite cu pînză neagră.

În mulțime toate aceste observații și reflecții circulau de colo-colo:

— Se spune că avea o sută șapte ani!

— Ca romul lui moș Lathuille!

— Încă o rămășiță a vechilor noastre glorii care se duce!

— Asta n-a auzit niciodată bubuitul tunului.

— A fost colonel de cazaci!

— Ia uite, și Béranger e în cortegiu.

— Îl prefer pe Désaugiers!

— Învîrtit! doar atît ca preoțime!

— Și trupa! Hei, dumneata, scoate-ți pălăria! Trebuie să-l rogi pe domnul să aibă îndatorirea să se descopere...

— Hopa! Uite-l pe Gillouet! Hei, Gillouet! Sînt cu nevasta!

— Sophie, nu-mi plac aglomerările. Sînt oameni prea neîndemînatici.

— Sau prea îndeminatici !

— Hai, că vine muzica ! Stai aici !

Carul mortuar trecu, înalt ca una din acele căruțe pline cu fîn, mîndria Normandiei. Panglicile le țineau personalități cunoscute și onorabile : domnul Élysée Léotard, filantropul european ; domnul Cotentin de la Lourdeville, al cărui nume nu e cazul să-l mai completăm cu vreun epitet laudativ ; savantul și mult iubitul doctor Lunat ; Savinien Larcin, tînăr încă, dar destul de celebru în literatură !

În urma carului mortuar, cîțiva reprezentanți ai pompelor funebre, toți vechi vodeviliști, îmbrăcați în costumul impozant al instituției și îndeplinind rolul de bocitoare, a căror existență se pierde în noaptea ceremoniilor antice.

Venea apoi trăsura clerului, după aceea un grup de șase persoane, pe jos, în mare doliu, printre care i-am recunoscut cu ușurință pe domnul Lecoq și toate figurile întîlnite pentru prima oară în jurul patului în care zăcea neînsuflețit Colonelul.

Mai în urmă, un cortegiu lung și lat, reprezentînd toate clasele sociale, ținea pasul în reculegere. Domnii Cocotte și Piquepuce nu lipseau ; de asemenea, moș Radot, portarul casei bunului Dumnezeu și mulți din obișnuiții cafenelei „l'Épi-Scié". Apoi, Échalot, cu obrazul lui răvășit, purtîndu-l la subțioară pe Saladin ; lîngă el, Similor, superior și important, după împrejurare, dar fără vreo urmă a emoțiilor prin care trecuse doar cu o noapte înainte.

În sfîrșit, între două rînduri de soldați, mergea încet un lung șir de trăsuri de lux ; și cum grotescul își face loc peste tot, echipajul lui Trei-Labe, tras de cîinele lui ciobănesc, încheia distinsul cortegiu.

Morții au acuma bulevardul Prince Eugène, foarte comod pentru a fi conduși direct la cimitirul Père-Lachaise. Pe vremea aceea, însă, trebuia făcut un mare ocol prin strada Roquette spre Bastilia. Am vrea să redăm cîteva din conversațiile care au înveselit această lungă călătorie.

În cea de-a șaptea trăsură de doliu care venea înaintea caleștii goale a baronului Schwartz, stăteau doi bărbați cu înfățișare gravă, amîndoi în puterea vîrstei. Primul era fostul comisar de poliție Schwartz, tatăl lui Maurice, în prezent șef de secție la prefectură, al doilea, domnul Roland, tatăl lui Étienne, consilier la curtea regală din Paris.

Prezența lor la această ceremonie și faptul că se aflau împreună în aceeași trăsură nu trebuie puse pe seama întîmplării de care se bucură din plin romanul nostru. Ei nu se văzuseră de 17 ani și aici fuseseră convocați din dorința altcuiva.

În momentul ieşirii din biserică, un bărbat în doliu îi condusese spre această trăsură, închizînd apoi în urma lor portiera. Cînd cortegiul trecea prin faţa teatrelor, domnul consilier Roland spunea :

— Nici nu am nevoie să mă ascund în faţa propriei mele conştiinţe ; toată experienţa şi toate cunoştinţele mele juridice îmi confirmă că André Maynotte a fost vinovat.

- Şi, totuşi, îi răspunse fostul comisar de poliţie, amintirile acelea vă tulbură...

Domnul Roland rămase tăcut. Era într-adevăr impresionat.

Fostul comisar de poliţie reluă :

— Eu nu am prea multă cultură, dar cred că am destulă experienţă. Ei bine, sînt de aceeaşi părere cu dumneavoastră : André Maynotte a fost vinovat.

— Da, fără îndoială, da, de o mie de ori da, spuse cu efort consilierul ; vinovat ! vădit vinovat ! Şi vreţi să vă mai spun ceva ? noi sîntem impresionaţi de o forţă ocultă. Există o conspiraţie împotriva acestei sentinţe.

— Cred ; am primit scrisori...

— Eu am văzut un bărbat...

— Şi eu, spuse consilierul, care păli.

— Şi nu este oare ciudat, spuse încet domnul Schwartz, că băieţii noştri îşi canalizează inspiraţia pe aceeaşi idee ?

— Care idee ? întrebă grăbit magistratul.

— Nu ştiţi că scriu împreună o dramă ?

— Există atîţia tineri nebuni în aceeaşi situaţie !

— O dramă, continuă domnul Schwartz, intitulată : *Hainele-Negre...*

— Ah ! exclamă fără voie domnul Roland.

— Şi subiectul este povestea acestui Maynotte !

— Ciudat, într-adevăr ! îngăimă magistratul.

— Dar, continuă Schwartz, subiectul le-a fost procurat. Mereu aceeaşi forţă ocultă...

— Aceeaşi conspiraţie...

— În faţa lui Dumnezeu, pentru mine, nenorocitul acela era vinovat !

- - Şi pentru mine, pe dumnezeul meu !

După o tăcere scurtă, domnul Roland zise :

— Se vorbeşte de o foarte gravă afacere de poliţie.

— Nu pot să vă spun nimic precis, răspunse domnul Schwartz; domnul prefect vine şi pleacă, dar păstrează faţă de noi o tăcere absolută.

— Omul la care făceaţi aluzie este un cerşetor schilod ?

Domnul Schwartz dădu afirmativ din cap.

— Şi sînteţi convocat pentru astă-noapte ?

— Ca şi dumneavoastră, fără îndoială, la balul baronului Schwartz.

— Şi vă veţi duce ?

— Da.

În trăsura care urma echipajului gol al domnului Schwartz erau de asemenea doi bărbaţi a căror conversaţie avea puţină legătură cu pompoasa şi cea de pe urmă călătorie a colonelului Bozzo Corona. Unul din ei era domnul marchiz de Gaillardbois ; vom păstra tăcere asupra titlurilor şi numelui celui de-al doilea personaj şi, neţinînd seama de ridicolul acestei formule, vom îndrăzni să-l numim *Necunoscutul*.

Necunoscutul spunea :

— Opinia publică e şi aşa agitată. Eu nu am prea multă încredere în aceste întinse asociaţii de răufăcători. Dintre toate poveştile aruncate drept hrană guralivilor din vechiul oraş, treaba aceasta este cea mai uşoară.

— Totuşi... obiectă Gaillardbois.

— Eu nu contest nimic, ci doar mă îndoiesc. Puteţi să-mi arătaţi care e ducele în chestiune ?

Gaillardbois se apecă de îndată spre portiera trăsurii şi se uită în faţă.

— Este cel care merge alături de Lecoq, spuse arătîndu-i-l.

Necunoscutul privi la rîndul său îndelung şi cu atenţie. Putea să vadă aşa, din spate, doar un cap elegant al unui tînăr cu profil întrucîtva burbonian. Cînd se reaşeză în perne, spuse :

— Din toate animalele dăunătoare din Paris, acest Lecoq este pe departe cel mai periculos.

— Vă serveşte, totuşi ?

— Primul cîine a fost un lup dresat... dar trebuia să muşte !

— Ce hotărîţi pentru razia Hainelor-Negre ? întrebă marchizul.

Necunoscutul ridică din umeri cu dispreţ.

— Nimic, spuse el. Dacă închidem mîna, nu vom prinde decît vînt. Afacerea cu fiul lui Ludovic al XVII-lea[1] este mult mai amuzantă.

— Amuzantă ! repetă marchizul.

---

[1] După moartea lui Ludovic al XVII-lea în anul 1795 au circulat diferite zvonuri despre cauza morţii îndoielnice a acestuia, despre evadări şi despre o presupusă substituire de copii, care a dat mult de lucru chiar istoricilor.

Celălalt bărbat era un adevărat amator.

Cuvîntul *amuzantă* o demonstrează cu prisosință. El surîdea și își mîngîia distrat lanțul ceasului.

— În fond, este absurd, reluă el, dar regele l-a ascultat.

— Ah! exclamă Gaillardbois, Lecoq l-a văzut deci pe rege!

— Oare nu chiar dumneavoastră v-a plătit intrarea la rege? Da, l-a văzut pe rege: o audiență, o întrevedere, o birlică, spuneți-i cum vreți, dar a durat două ore încheiate, după ceas.

— Și regele ce-a spus?

— Hm, hm! regele vorbește în șarade, doar știți. Se pare că există lăzi întregi cu dovezi, titluri, acte de notorietate, mărturii. Richemond, Naundorf, Mathurin Bruneau nu sînt nimic pe lîngă acel prinț moștenitor! Există scrisori ale papii, ale lui Ludovic al XVII-lea, ale ducesei d'Angoulême, scrisori de-ale lui Péthion, de-ale regelui Angliei și împăratul tuturor Rușilor, de asemenea scrisori ale lui Bourrienne și ale lui Charette! Este de-a dreptul uluitor!

— Și tatăl lui ce-a devenit? întrebă marchizul.

— Asta rămîne secretul domnului Lecoq.

— Și ce avantaj ar putea realiza regele?...

Necunoscutul îl opri cu o privire.

— Ei asta-i! spuse el. Dumneavoastră deci nu știți nimic!

— Eu sînt cel care a adus afacerea, răspunse marchizul cu un aer înțepat.

— Da, așa cum aduce factorul o scrisoare pecetluită. Eu mă interesez de dumneata, dragul meu. În birourile noastre trebuie să vezi mai departe de vîrful nasului. Regele ar putea să realizeze un avantaj... Vei înțelege că acest mizerabil Lecoq este indiscutabil un cap politic. Să admitem că toată povestea cu prințul moștenitor ar fi întemeiată în mod juridic, iar el ar avea de trei ori mai multe dovezi decît ar fi nevoie ca să poată spune: „Iată un rege legitim"...

— Rezultat prețios!

— Încearcă să urmărești firul: acel rege fiind legitim, ăstălalt rege legitim cade în baltă; Henri al V-lea devine un simplu răzvrătit. Și vrei dumneata să-mi spui ce lipsește celor cinci șesimi și jumătate din onorabilele capete care compun partidul vostru pentru a-și schimba brusc opinia credinței lor?... fiindcă dumneata nu îți faci iluzii că ai fi singurul dintre ei, presupun... Dumneata ți-ai schimbat opinia...

— Ce lipsește? Lipsește desigur un motiv, spuse Gaillardbois roșind.

— Iată-l motivul! Iată ceva mai mult decît un motiv! Iată o necesitate care proclamă însuși principiul pe care fostul dumitale partid se cocoață ca un papagal pe bățul lui. Ramura mai veche nu rămîne decît o ramură a casei d'Artois...

— Dar acest nou pretendent vă jenează tot atît cît și celălalt !

— Nu chiar ! Lecoq v-ar înfășura în batista lui de buzunar. Acest nou pretendent este un băiat drăguț, care se mulțumește cu titlul de prinț moștenitor, cu cîteva milioane venit, un castel regal drept reședință, un palat drept casă, un fel de Carol Quintul, mai puțin rasa de călugăr : un rege beneficiind de averea rămasă de la cel decedat...

— El abdică ! izbucni marchizul, frapat în sfîrșit de materializarea ideii.

— Zău ! în favoarea noastră. Iar familia lui Carol al X-lea rămîne cu cîțiva soldați ai lui Ludovic al XV-lea, de care foburgul Saint-Germain, convertit, rîde cu hohote.

— Dracul să mă ia, spuse Gaillardbois, asta da combinație ! Se va realiza oare ?

— Dacă vreau eu, răspunse scurt Necunoscutul.

— Și dacă va avea fonduri, adăugă marchizul.

Necunoscutul răspunse nu fără un oarecare afectat respect :

— Acest Lecoq se face forte pentru patru sau cinci milioane.

— De unde va pescui el atîta bănet ? se miră Gaillardbois.

— Dacă ar exista cu adevărat armata Hainelor-Negre... se gîndi cu voce tare Necunoscutul, care își puse degetul la frunte în semn de cugetare.

Cortegiul depășea în acest moment strada Les Filles-du-Calvaire.

Étienne, amestecat în mulțime, dar nu ca să urmeze convoiul, ținea de braț pe unul din acei oameni neglijenți îmbrăcați cu haine pretențioase, dar ieftine, caraghioși din cap pînă în picioare, de la pălărie pînă la pantofi, plus îngîmfarea prostească ce se revarsă din toți porii lor, unul din acei măscărici ai civilizației noastre cărora în teatru li se spune *artiști*, iar în limbajul simplu al celorlalte cariere, *cabotini*. Étienne pusese mîna pe el și nu l-ar fi dat drumul nici pentru un imperiu. El vorbea întruna și nu știa că trece un car mortuar ; îi povestea drama acestui pîrlit actor de mîna a doua, care își cîștiga existența exact din așa ceva. *Artistul* arunca priviri impertinente femeilor pe lîngă care treceau. Midinetele îl considerau bărbat frumos, pentru că purta la gît o cravată roșie și la cămașă guler de hîrtie.

— Sînt sigur, spunea Étienne, colaboratorul meu se căsătorește și mă lasă baltă. Este un băiat inteligent, dar care nu ar fi reușit. Dragul meu Oscar, îți voi încredința un rol de cinci sute în piesă dacă ai să-l convingi pe directorul dumitale...

— Directorul meu este un catîr, răspunse dragul Oscar cu sinceritate.

— Cert e că, neîncredințînd un rol de piesă unui tînăr de talia dumitale...

— Ce plătești, Fanfan ?

— Ce vrei !

Pentru a-l încînta pe acest influent Oscar, al cărui director nu l-ar fi lăsat nici să-l lustruiască pantofii, Étienne și-ar fi dat și tinerețea. Oscar pretinse vin fiert, dar servit numaidecît.

— Colaboratorul meu avea prea multe pretenții literare, reluă Étienne cînd se așezară la masă într-una din acele „Cafés d'acteurs" pe unde își pierd vremea figuranții și care mărginesc bulevardele mărginașe. Pretenții care mă fac să rîd ! Am pornit de la Corneille ! Ceea ce trebuie este ambianța...

— Și tutun, adăugă Oscar.

— Chelner ! tutun... Am ambianța, încă o ambianță mai potrivită decît cea din *Victorine, sau noaptea este un bun sfătuitor*... Un cadru viu, strălucitor, arzător.

— Foc ! comandă Oscar.

— Chelner ! foc !... Ce este ambianța din *Victorine ?* Un vis !

Oscar spuse, aprinzîndu-și pipa :

— Mulțumesc, slavă Domnului, nu era decît o iluzie funestă !

— Un vis este învechit ca regele Herod. Eu, personal, nu aș vrea să mă servesc de un vis cînd mi se garantează o sută de reprezentații de trei mii.

— Mie, spuse Oscar, nu mi s-ar părea de nesuportat să iau o gustare.

— Chelner, friptură rece !... În locul visului, eu pun, ghicești ce ?

— O iluzie, ghici de îndată Oscar, care căscă, apoi continuă să mănînce.

— N-ai prins încă !

— Îmi e indiferent.

— Credeam că te interesează...

— O, enorm !... dar mă usuc după o sardea în ulei..

— Chelner, o sardea în ulei... În locul visului pun o colaborare, înțelegi ?

— Nu, răspunse Oscar, îți fac trei colaborări cu șapte franci, dacă te aranjează... Ascultă, vrei să ne tutuim ?

— Cred și eu ! răspunse Étienne, onorat pînă la măduva oaselor.

— Ei, atunci fă rost de pateu de ficat, nu prea alterat. Îmi place.

— Chelner, un pateu de ficat proaspăt... Uite cum înțeleg eu să fie înlocuit visul cu colaborarea noastră. Cei doi autori sînt în

acțiune din plin. Ei au impresia că imaginează drama, cînd colo, drama există...

— Cine ce imaginează ? îl întrerupse Oscar cu gura plină.

— Nu... vreau să spun că drama imaginată, din întîmplare, este o realitate, înțelegi ?

— Cred, bătrîne, că înțeleg.

— Și ce părere ai ?

— Coniac !

— Chelner, coniac ! Există o îndrăcită de casetă care joacă un rol...

— E rolul meu ?

— Sînteți tare nostimi voi, actorii ! Caseta este a lui Olympe Verdier.

Oscar se sculă de la masă.

— Să nu intrăm încă în detalii, spuse el cu morgă. Eu doresc să contractez cu tine o datorie de onoare de cinci franci... și vino din nou să mă aștepți mîine, în același loc. Te voi răsplăti cu încă un prînz.

Fără îndoială, norocul surîdea debutului lui Étienne. Cumpărase influența lui Oscar.

În această clipă se cobora din trăsură la poarta cimitirului Père-Lachaise. Domnul Schwartz, fostul comisar de poliție, și domnul Roland îl salutară respectuos pe Necunoscut.

Lîngă groapă, domnul Cotentin de la Lourdeville pronunță discursul obișnuit. Vorbi despre neajunsurile vechiului regim, despre excesele Revoluției, despre bătăliile Imperiului ; asta, asta și aia ; îl prezentă pe clientul său (se poate ca și morții să aibă nevoie de avocați !), cum renunțase la cariera armelor și se dedicase în exclusivitate filantropiei. Plăcerea jocului, înflăcărarea tinerească, pasiunile, dacă ăsta este cuvîntul, au făcut mai eroic apostolatul eminentului om pe care îl regretăm cu toții astăzi. Aceste suflete mari pot fi pline de asta și aia ; floarea binelui, germenul răului... Desigur, nu se poate spune că a fost răpit din primăvara vieții, fiindcă primăvara celui de-al o sutelea an avea în curînd să se împlinească, iar vigoarea temperamentului răposatului făgăduia încă de aici înainte o lungă carieră. El citea fără ochelari !

Un murmur măgulitor primi acest gest oratoric. Cotentin își manifestă supărarea de a nu se putea extinde despre asta și aia, și iarăși asta, mai ales asupra călătoriilor nobilului său prieten în diferitele capitale ale Europei, călătorii atît de profitabile omenirii ; dar cel puțin el putea să constate, cu lacrimi în ochi, că acest mare cetățean temperase moravurile unui întreg ținut și aprinsese torța civilizației în adîncul desișului corsican.

— Adio, colonel Bozzo-Corona ! termină el. Adio, venerabilul nostru prieten ! Din înaltul cerurilor, supremul tău refugiu (*ultim lăcaş* fusese folosit de domnul Scribe), coboară-ţi privirile asupra acestei imense mulţimi care va lua, în fiecare din cele cincizeci de mii de inimi, sfînta relicvă a amintirii tale !

Interesant. Oare cuvintele lui treceau pe deasupra a cincizeci de mii de inimi ? Ca să nu îl imităm pe domnul Cotentin în exagerările sale, vom spune că vorbele lui păreau destinate doar cîtorva sute de perechi de urechi. ARDE ! fusese spus într-un grup. După aceea circulaseră cuvinte frînte : *la prînz, jocul* ; apoi nume, şi aceste nume păreau un fel de triere, căci se formară diferite grupuri.

Domnul Cotentin, felicitat călduros, răspundea cu modestie :

— Trebuia trecut repede peste asta şi aia...

În timp ce mulţimea se scurgea, un om îmbrăcat simplu, ca un lucrător, se apropie de Necunoscut, care tocmai punea piciorul pe treapta trăsurii sale, şi îi spuse foarte încet :

— *Arde. Se va lumina de ziuă la amiază*, la cafeneaua „l'Epi-Scié". Se face jocul.

VI

REUNIUNE ÎN FAMILIE

Geografii au dreptate : nu există nici o grădină mare în strada strada Thérèse nici o grădină mare şi că niciodată vreo locuinţă princiară, cum trebuia să fie cea a influentului baron Schwartz, nu a fost construită în strada Enghien. Alţii, însă, dimpotrivă chiar i-au reproşat nişte pretinse transparenţe ale unor măşti dincolo de care se puteau distinge personalităţi care au existat cu adevărat.

Geografii au dreptate : nu există nici o grădină mare în strada Thérèse, iar casa baronului Schwartz nu putea fi văzută în locul unde am amplasat-o noi. Ceilalţi însă nu au dreptate.

Luaţi deci numele străzii Enghien drept fictiv şi intraţi cu noi în palatul acestui financiar zgîrcit la vorbă. Să nu vă temeţi că vom începe nişte descrieri sfîşietoare ; romanul nostru este acum într-un studiu prea avansat ca să ne mai pierdem în amănunte ; închipuiţi-vă stadiu prea avansat ca să ne mai pierdem în amănunte ; închipuiţi-vă sînt vreo cinci sute, la alegere. Dar opriţi-vă la cel mai frumos.

Singurul lucru care se cuvine să fie ştiut, pentru înţelegerea dramei, este că birourile ocupau parterul şi mezaninul, în faţă, restul clădirii spre stradă servind drept anexe administrative, iar casa

propriu-zisă se ridica strălucitoare și cochetă în spate, între minunata curte și grădina fără cusur. Pe cele două laturi ale curții se vedeau grajdurile și remizele pe partea stîngă, iar pe dreapta, oficiile, și deasupra lor, etajele cu galerii care legau cele două clădiri principale.

În acea faimoasă zi de miercuri, către amiază, birourile funcționau ca și cum nimic deosebit nu s-ar fi întîmplat ; domnul Champion își făcea casa curentă la mezanin ,puțin formalizat de faptul că de trei zile patronul își dădea personal osteneala de a-i lua locul în încasările de fonduri foarte importante, al căror plasament rămînea pentru el un mister. Chiar se plînse de dimineață soției, în acele momente de expansiune care urmează trezirii din somn :

— A fost bun peștele de duminică, ai, Céleste ?

Și la răspunsul afirmativ al doamnei Champion, el adăugase :

— Există invidioși în toate profesiunile. Eu nu mă gîndesc că secretele patronului sînt încununarea mulțumirilor, fiindcă întreprinderea „Schwartz“ nu se poate lipsi de un om ca mine. Totuși, e ceva caraghios în treaba asta. Domnul mi-a luat înapoi cheile casei celei mari, în care sînt închise valori cu totul deosebite. Nu se poate să fie vreo lovitură de Bursă, căci în situația pe care o are, domnul Schwartz poate să opereze fără acoperire. M-am gîndit la vreun împrumut neclasat. Omul ăsta va ajunge ministru... Dar n-ai putea crede, Céleste, geloșii îmi atrag pe de altă parte succesul la undiță.

— Nu există mulți pescari de talia ta, răspunse Céleste, care, adunînd lașități, își păzea liniștea căsniciei.

Pentru balul din seara aceea, doamna Champion își aranja o toaletă extraordinară ; la bal urma să asiste și maestrul Léonide Denis, notarul. Și între Léonide și Céleste, fidelă îndatoririlor de soție și mîndră de Champion al ei, exista totuși de douăzeci și șapte de ani una din acele iubiri platonice care nu se sting decît o dată cu viața.

Toată casa era propriu-zis cu susul în jos. Încă din 1842 familia Godillot avea grijă de apartamente și de aceea se lăfăiau peste tot ; stăpînul și stăpîna casei, bineînțeles, nu luau în nici un fel parte la această muncă înverșunată, și abia dacă soții Eliacin aruncau o privire languroasă preparativelor. Nimic deosebit nu lăsa să se întrevadă vreo viitoare peripeție. Servitorii umblau încolo și încoace cu un aer degajat, și chiar influentul Domergue arbora calmul lui de toate zilele.

Numai doamna Sicard, camerista elegantă, care aducea din vizitele periodice făcute la „nașa“ acel puternic parfum de tutun, dădea semne de neliniște. Curiozitatea nesatisfăcută o îmbolnăvea. Nu înțelegea de ce doamna baroană, în loc să se ocupe de toaleta

pentru bal, așa cum s-ar fi cuvenit, pierdea vremea cu niște tineri pe care ea nu ar fi dat nici măcar un păhărel din lichiorul de coacăze pe care îl bea pe furiș.

Intr-adevăr, îmbrăcată în rochie de casă, doamna baroană stătea retrasă în dormitorul ei. Pe figura palidă se vedea o teribilă oboseală, dar frumusețea ei căpăta și din aceste semne de neliniște un farmec deosebit. Fără să strălucească mai puțin sau mai mult ca de obicei, era emoționată, iar cei doi copii care o înconjurau îi sărutau mîinile albe, plini de admirație. Maurice Schwartz, la fel de palid ca și baroana, stătea în picioare, privind-o fascinat ; Edmée Leber se așezase pe o pernă la picioarele ei și simțea încă pe frunte senzația acelui sărut matern.

Edmée avea ochii în lacrimi : vorbea mama lui Michel. Maurice încerca o emoție specifică temperamentului său, în inima autorului dramatic făcîndu-și loc fără voie acel simțămînt artificios care printr-un ciudat proces transformă realitatea în replici, în tirade supărătoare, exagerate și pline de patos.

El insuși, trebuie s-o mărturisim, era un caz foarte civilizat de holeră teatrală. Germenele abia îl atinsese ; rămînea un tînăr demn de admirat, putînd înțelege și simți efortul curajos, calculele eroice, durerea sfîșietoare a acestei nobile și frumoase făpturi care greșise poate, dar care astăzi se reabilita prin martiriul unei imense ispășiri.

Baroana tăcuse, dar Edmée și Maurice tot o mai ascultau. Ea vorbise mult timp cu ochii uscați, dar cu inima sfîșiată de amintiri cumplite.

— Am spus tot, reîncepu ea după ce îi sărută pe amîndoi. Blanche nu trebuia să mă audă, fiindcă, fără să vreau, îl acuzam într-un fel pe tatăl ei ; cît despre Michel, poate mi-ar fi fost mai greu să mă spovedesc lui. I-am spus totul celei care va fi soția fiului meu și tînărului care va trebui de aici înainte să-mi protejeze fiica. Voi aveți dreptul să cunoașteți înspăimîntătoarea slăbiciune ce se ascunde sub masca strălucirii noastre.

Greșeala mea a fost că m-am temut și am crezut prea repede că am fost părăsită de mila Providenței. Știrea morții lui André mi-a zdrobit inima : nu mai eram eu însămi. Gîndul că aș putea ajunge la închisoare mă înnebunea, și toată tandrețea, devotamentul și generozitatea lui au ținut trează în mine această spaimă.

Eram singură ; și totdeauna gîndisem să rămîn singură dar o influență, ca o vrajă nevăzută, mă impresura și mă fascina. Această căsătorie mi s-a părut atunci o pavăză între mine și spaimele mele. Am intrat în această viață ca într-un azil, și am găsit, dacă nu chiar fericirea, cel puțin o oarecare liniște, pînă în ziua cînd am descoperit scrisorile lui André.

V-am spus pe scurt despre ce era vorba în acele scrisori, care acum sînt poate în mîna dușmanului nostru de moarte. Azi-dimineață fiecare din voi mi-a adus vești proaste, ca și cum orice clipă din zi ar trebui să îngroașe mănunchiul de amenințări care îmi baricadează drumul: Maurice, tu mi-ai adus la cunoștință furtul casetei, și tu, Edmée, furtul mănușii de oțel. Cele două lovituri sînt date de aceeași mînă. Tot ce am făcut de șaptesprezece ani încoace se spulberă. Puterea legii stă la ușa mea, ca și în cea de-a doua zi după ce ne-a lovit pentru prima oară nenorocirea.

— Dar lucrurile s-au schimbat mult de atunci... încercă Maurice.

— Da, s-au schimbat, copiii mei: nu mă mai tem. Dacă mă mai înfioară ceva, este gîndul pentru fiica mea. În ceea ce mă privește, sînt resemnată și pregătită...

Toate frămîntările lui Edmée se oglindeau în ochii ei frumoși, plini de lacrimi. Ea luă mîna baroanei și i-o sărută ușor.

Maurice spuse:

— Tatăl meu s-a înșelat atunci, ca atîția alții la începutul acestei afaceri diabolice. Tatăl meu este un om integru și bun. Ce-ar fi să mă duc să-i vorbesc?

Privirea tristă, dar fermă, a baroanei îl făcu să tacă.

— Tatăl dumitale nu ne-a îngăduit nici măcar să ne apărăm, spuse ea cu greu. Veți putea face totul pentru viitorul fiicei mele, pe care ți-l încredințez, Maurice, pentru mine nu poți face însă nimic, nimeni nu poate face ceva, în afară de omul care are dreptul să aprindă torța, pentru a aduce lumina în acest întuneric; omul care a suferit mai mult decît noi și pentru noi; cel pe care eu l-am plîns cu lacrimi fierbinți și a cărui înviere îmi aduce acum o tristă și jalnică bucurie pentru că între noi doi există o prăpastie

— Trăiește? întrebă Edmée.

De altfel Maurice îl inviase demult în piesa lui. Drama aceasta îl obseda într-atît, încît lua proporțiile unei profeții.

Baroana își puse mîna pe fruntea arzîndă.

— Îl simțeam în jurul meu, spuse ea. Deseori îmi înăbușeam elanul, de parcă aș fi vrut să scap de o superstiție, fie că-mi aducea speranță sau teamă. Dar totul era în zadar: presentimentul mă stăpînea mai puternic; el devenea certitudine într-atît încît mi se părea că fantoma mult iubită neștiind chinul vieții mele și necunoscînd lupta din inima mea, își luase chipul răzbunării. Și nu m-am înșelat: am fost condamnată de justiția lui.

Acum, copiii mei, am terminat cu trecutul; rămîne prezentul. Vă repet, voi aveți dreptul să cunoașteți totul.

Baroana scoase din sîn o scrisoare ghemuită și jilavă. Cu un zîmbet plin de tristețe, făcînd aluzie la aspectul scrisorii, spuse:

— Astăzi am primit-o... Este de la soţul meu, de la cel care în faţa lui Dumnezeu rămîne soţul meu. Voi sînteţi foarte tineri, dar veţi cumpăni mai tîrziu, pe tot parcursul lui, sacrificiul bietei femei care v-a dezvăluit fără rezerve şi fără să ascundă nimic prăpastia ruşinii şi a nenorocirii ei.

Edmée şi Maurice se apropiară şi rămaseră o clipă stînjeniţi.

— André Maynotte, continuă baroana oftînd, a fost la cîţiva paşi de mine în biserica Saint- Roch cînd m-am căsătorit cu domnul Schwartz. Atunci s-a îmbolnăvit grav şi a zăcut timp îndelungat ; apoi a plecat din Franţa, ca să nu mă dezonoreze. O mînă nemiloasă l-a pîndit însă tot timpul. Arma care îl mai lovise şi-a repetat lovitura. A fost condamnat la spînzurătoare pentru furt, de astă dată la Londra.

— Pentru furt, de două ori condamnat pentru furt ! spuse Maurice.

— Da, el, cinstea personificată. A evadat şi din închisoarea de la Londra, aşa cum şi-a sfărîmat lanţurile la închisoarea de la Caen. Providenţa l-a ajutat.

În rîndurile pe care mi le scrie aici, pe jumătate şterse de lacrimile mele, îmi povesteşte cincisprezece ani din viaţa lui. Este absolut un miracol fără precedent cît se poate suferi fără să mori. André trăia pentru fiul lui. Pe mine nu mă mai iubea... Şi de ce m-ar mai fi iubit ?

Trăia pentru fiul lui şi pentru a se răzbuna. Să nu uităm că este corsican. S-a strecurat pînă în tabăra duşmanilor lui. Cele două condamnări — una de douăzeci de ani muncă silnică, cealaltă la moarte — îi dădeau un drept cumplit în faţa lor. Acolo, în acele tenebre, există legi făcute special pentru a lupta împotriva legii .V-am spus ce e cu Hainele-Negre : nici maeştrii primului grad, ai primei trepte, nu mai puteau întreprinde nimic împotriva lui André, sfinţit de dubla condamnare.

Puteau doar să-l înşele ; au făcut-o, derutîndu-l şi îndreptîndu-i mîna răzbunătoare împotriva unui nevinovat, cel puţin nevinovat din punctul de vedere al crimei care a tras nenorocirea noastră a tuturor, draga mea Edmée.

Ani în şir André a crezut că baronul Schwartz a fost autorul furtului comis la Caen, care a adus ruina nefericitului dumitale tată în noaptea de 14 iunie 1825. Existau dovezi ciudate în sprijinul acestei erori. Încă din timpul cînd André era deţinut la Caen, în scrisori îmi amintea de apariţia acelui Schwartz, sărac şi fără resurse, în prăvălia noastră, îmi relata cum s-a urcat în aceeaşi diligenţă cu mine atunci cînd am fugit la Paris, de cuvintele circiumarului Lambert, care a fost complice la furt : „Haina Neagră a prins două

muște dintr-o lovitură !" Era vorba de tînăra negustoreasă de fier vechi !
Și iată mă regăsea măritată cu cerșetorul de altădată, care acum minuia sute de mii de franci, același om care nu-mi inminase scrisorile pe care i le încredințase pentru mine în insula Jersey !

Ceea ce l-a salvat pe baronul Schwartz a fost o altă eroare : André a crezut că îl iubeam. Și André este cel mai generos om din lume !

El era judecător ; el se făcuse judecător. El nu s-a comportat însă ca aceia care l-au condamnat, el care nu cunoaște nici friiele legii, nici practica dezbaterilor și a mărturiilor sub prestare de jurămint. El avea timp să se lămurească. Își trăia viața numai pentru această acțiune. A așteptat, a căutat și a găsit.

Baroana despături scrisoarea și o deschise, sărind primele două pagini scrise mărunt și inghesuit.

— Tot ce v-am spus este scris aici, spuse ea stringind la piept hîrtia cu un gest aproape religios. Restul trebuie să vă fie citit, pentru că numai astfel vom ști, ce ne rămine de făcut. Ascultați :

...„Bărbatul care mi-a vindut mănușa este mort ; cel care s-a servit de ea trăiește. Dumneata îl cunoști, Julie, de mai mult timp decît mine, fiindcă el a fost cauza plecării noastre din Corsica. Îl am la mină, așa cum m-a avut el pe mine atita timp. În douăzeci și patru de ore, asociația Hainelor-Negre va fi zdrobită.

Știu totul. Dumnezeu mi-a ajutat să citesc în inima dumitale ca într-o carte. Trecutul nu mai poate reînvia ; totuși, am avut o mare bucurie în momentul în care privirea mea a putut pătrunde pînă în adincul gîndului dumitale. Ai spus adevărul : pe eșafod m-ai fi urmat... Dar viața trăită în umilință este un supliciu mult mai aspru.

Nu am nimic să-ți iert. Mi-aș da pentru dumneata mai mult decît viața.

Domnul Schwartz, fără să fie vinovat, așa cum am bănuit la început, își merită o ispășire. Și va ispăși exact pentru cît a greșit : nimic mai mult. El este tatăl unei copile minunate, a cărei mamă ești dumneata.

Totul este prevăzut și hotărît în jurul dumitale, independent de dumneata ; nu uita aceasta. Cei care se apropie imprudent de anumite mecanisme puse în mișcare de forțe motrice pot fi zdrobiți. Pentru cîteva ore voi sinteți victimele unor concursuri bizare de împrejurări, impulsionate de o forță mai puternică decît cea a forței motrice. Nu vă mișcați, este un sfat și un ordin.

Orice i s-ar intimpla lui Michel, atît dumneata, cît și Maurice și Edmée, pe care îi cunosc și îi iubesc, nu vă mișcați. Eu sînt aici, veghez ,răspund de tot, în afară de o mișcare imprudentă care

l-ar face pe acel membru al familiei voastre să cadă în dinții mașinăriei infernale.

Nu vă faceți griji, mai cu seamă de Michel. El este un leu. A trebuit să-l leg în lanțuri și să-i pun botniță.

Mă veți vedea în noaptea asta...“

Baroana Schwartz se opri, fiindcă din anticameră se auzea o discuție zgomotoasă. Ușa se deschise și intră Michel cu fața congestionată și plin de sudoare.

— Știam eu bine că vă găsesc aici pe toți ! strigă el. Nu voiau să mă lase să trec, dar nimic astăzi nu-mi poate sta în cale... Iată-te fericit, logodnicule !

Surîzînd, îi făcuse un semn cu capul prietenului său Maurice, apoi sărută mîna mamei lui și fruntea lui Edmée.

Baroana nu putu să nu zîmbească, într-atît această scenă părea tipică unei familii...

— Mîine dintre noi nu va mai lipsi Blanche ! se gîndi ea cu voce tare.

— Vă deranjez ? zise Michel. Nu vă cunosc secretele. Am să vi le spun însă pe ale mele : am ieșit din închisoare.

— Din închisoare ! repetară baroana și Edmée.

— Da, din închisoarea „Sainte-Pélagie“, unde mai devreme am fost ferecat prin grija acelui bun domn Buneau și a onorabilei lui asociate, doamna contesă Corona. Ce le-oi fi făcut eu ăstora, știi cumva dumneata, mamă ?

— Nu, răspunse baroana ; nu știu.

Cuprinsă deodată de o spaimă inexplicabilă, gîndurile ei rătăceau. Fără să își poată închipui ceva anume din ceea ce avea să se întîmple, presimțea o catastrofă ; chiar André cînd se referise în scrisoare la Michel îl voia în lanț și cu botniță.

— E bine să ai prieteni, continuă Michel. Bine că am avut timp să-i scriu un cuvînt lui Lecoq și să primesc și răspunsul ; polița mea fusese lichidată. Și, dă bice, vizitiu ! Și acasă știți ce mi s-a întîmplat ? Caseta furată. Între noi fie vorba, dacă ar fi conținut bijuterii sau valori, poți să fii liniștită, mamă. Tîlharul n-a avut timp să facă uz de ele.

— Care tîlhar ? întrebă baroana din ce în ce mai neliniștită.

— Veți vedea ; am eu demult ideea mea. Am coborît scara din patru în patru trepte. Am vrut să știu adevărul... O ocazie, într-adevăr ! oamenii poliției stăteau jos și dădeau semnalmentele exacte ale omului meu, informîndu-se...

— Te rog, de cine vorbești ? întrebă sfîrșită baroana.

— Spune-i numele, Michel ! zise Edmée cu autoritate.

— Numele ? uite că nu mi-l aduc aminte ! dar este unul din numele pe care și le ia acest Bruneau cînd dă o lovitură...

— Și de ce îl căutau ? întrebă Maurice.

— Nu pentru premiul virtuții, prietene. Îmi voi aminti imediat acel nume. În orice caz, am pus copoii pe urmele lui, casa a fost încercuită, și comisarul, după ce și-a legat eșarfa, a urcat scara acestui Bruneau.. Dar ce e cu voi ? toții ?

Toți erau palizi și tăcuți.

— Caut în minte acel diavol de nume... continuă el Stați, da, Maynotte, zău ! André Maynotte !

Baroana sări în picioare dreaptă, iar Michel făcu un pas înapoi văzînd privirea ei înspăimîntătoare.

Tocmai atunci doamna Sicard, fericită să facă exces de îndatoririle ei, intră speriată.

Domnul baron ! exclamă ea. Domnul baron, care vrea să vină aici, în dormitorul doamnei !

— Poftește-l, spuse automat Julie.

Domnul Schwartz își făcu apariția de îndată. În ultimele trei zile se schimbase mult și parcă îmbătrînise, dar el simula un mare și perfect calm.

— Vești ! spuse el, purtînd pe deasupra celor de față o privire tristă, dar în același timp îngrijorată. Neobișnuite ! Înmormîntare splendidă. Contesa Corona asasinată astă-noapte.

— Contesa Corona ! asasinată ! repetă baroana, ca și cum creierul ei zdruncinat ar fi prins cu greu sensul cuvintelor.

— Femeie frumoasă ! nenorocire ! spuse baronul Schwartz.

Apoi, cu vădita intenție de a da o lovitură, adăugă fără elipsă :

— Domnul prefect a fost încîntător pentru noi. Va veni astă-seară la bal.

— Vă rog, nu vă impanicați. Eu sînt mai tare ca niciodată.

— În ce o privește pe contesa Corona, spuse Julie, se știe... ?

— Haine-Negre, întrerupse bancherul, reluîndu-și stilul prescurtat. Casă împresurată strada Sainte-Elisabeth.

— Dinspre strada Saint-Martin ? întrebă grăbit Michel.

— Exact ! răspunse domnul Schwartz, care se întoarse pe loc și se îndreptă spre ușă. Un anume Bruneau.

— Înseamnă că e tîlharul acela ! exclamă Michel, ținîndu-se după bancher.

Edmée și Maurice o prinseră de brațe pe baroană, care își pierdea puterile.

Michel continuă :

— Întîmplarea a vrut... Am dat indicii agenților.

— Bune indicii ! zise domnul Schwartz trecînd pragul fără să se mai uite înapoi ; capcană organizată. Nici o pisică nu iese din

cele două case lipite una de alta, nici o făptură, în afara lui Trei-Labe, domnul Mathieu.

Michel reveni spre mama sa și vru să se apropie. Dar mîna baroanei îl respinse cu groază.

— André Maynotte este tatăl tău ! îngăimă ea închizînd ochii.

Michel rămase o clipă ca trăznit ; apoi, fără să spună un cuvînt, se repezi afară.

Alerga pe străzi ca un turbat, neștiind prin ce anume mijloace ar putea să rupă cercul poliției care îl impresura pe tatăl său ; ajungînd lîngă Saint-Martin se auzi strigat.

Trei-Labe trecea în echipajul lui tras de cîinele ciobănesc. Părea să fie în bună dispoziție. Din desișul părului zbîrlit care îi încadra fața nemișcată ca o mască răzbătea parcă un surîs.

— Vin de la dumneata de-acasă, domnule Michel, spuse el, voiam să vă dau vești de la vecinul Bruneau. Dacă pe undeva sînt persoane care se neliniștesc și se frămîntă pentru el, duceți-vă acolo și spuneți-le că toate întîlnirile rămîn valabile pentru astă-seară. Să mai spuneți că și caseta este în mîini bune, caseta pe care nu ați știut să o păstrați. Vă salut, tinere ; în închisoare ați fi fost la adăpost. Dar, din moment ce sînteți afară, fiți atent, există capcane !

VII

SE FACE JOCUL

Regina Lampion era o femeie frumoasă : nici un istoric nu va putea spune altfel : Sophie Piston, iubita lui Piquepuce, și sensibila Sapajou, doamna gîndurilor lui Cocotte, aveau farmecul lor aparte și beau absint ca îngerii ; mai era Riquette, într-adevăr iute de picior ; apoi Caporal, care fuma mai ceva decît un coș de sobă, și Rebeca mereu umflată de pachetele furate din magazinele de noutăți : toate niște nostime, care pe deasupra mai aveau și frumusețea, acel dar al zeilor, și talentul, care se capătă numai prin studiu... Dar cum soarele este superior aștrilor nopții, tot așa Mazagran își eclipsa toate rivalele.

Cu alte cuvinte, Mazagran era la modă. Prin cele mai întunecate tufișuri ale pădurii Parisului ea se bucura de faimă. Numele celebru pe care îl purta stîrnea ecouri la răspîntii întunecoase unde animalele neîmblînzite se mușcau între ele pentru un surîs de-al ei.

Rămăsese cheală în urma unei maladii, dar în gură mai avea destui dinți, și cînd un strat țipător de roșu mineral îi lumina obrazul tăbăcit, ea le întorcea la toți inima pe dos, ca pe-o mănușă.

Cam atît despre această seducătoare, care și-a întins tentaculele vrăjite în calea înfocatului Similor.

De ce nu avem noi timp și spațiu să vă cîntăm așa cum s-ar cuveni idila acelor afurisite desișuri !

Drama noastră nu ne dă răgaz. De la Mazagran nu vom reține decît un surîs, căci pentru noi, în acest loc al desfătării, în cafeneaua „l'Épi-Scié", se va desfășura o scenă foarte sobră.

Personajele cărora la cimitir li se aruncaseră din treacăt cuvintele : *La amiază, Jocul !* erau fiecare la postul lor, în picioare în jurul biliardului sau așezați pe banchetele învelite cu fîșii de rogojini, acestea fiind locurile obișnuite ale „galeriei".

Échalot, așa cum îl cunoașteți, „fuma trabuc", întocmai ca defunctul secretar de stat Chamillart. În orice loc al biliardului ați fi dorit să-l păstrați, el v-ar fi marcat direct cu banda prin ricoșeu, după interesul sau capriciul lui. În fiecare clipă, la temperamentele modeste se descoperă un nou talent ; acesta este farmecul lor.

Échalot nu își scotea niciodată haina din pricina cămășii pe care spălătoreasa i-o ținea amanet, dar își sufleca mînecile, își ridica șorțul de farmacie și îl încredința pe Saladin cuiului din perete. Liber în mișcări, își ungea tacul și începea să înșire boabe cu entuziasm.

În toiul jocului, regina Lampion își arătă fața rubicondă la ușa biliardului și spuse :

— Domnul Mathieu vă așteaptă !

Tacurile fură lăsate la rastel, galeria se sculă, Échalot — pentru a întrebuința propria lui expresie — se împreună cu Saladin, și chiar Similor, aruncînd spre Mazagran flacăra unei ultime priviri, se prezentă la ordin.

Domnului Mathieu nu-i plăcea să aștepte.

Sta singur într-una din sălile cafenelei, cocoțat pe o masă și rezemat de zid. După spusele tuturor acelor domni, cînd îl vedeai astfel, la înălțimea omului, cu picioarele în față, părea cineva, și trebuie să fi avut totuși pe dracu în el pentru ca, în ciuda infirmității. Era temut și era admirat ; acest Richelieu mutilat de o rega-
tății. Era temut și era admirat ; acest Richelieu mutilat de o rega-
litate tenebroasă inspira ofițerilor inferiori și soldaților armatei lui un respect înfricoșător.

Intrarea se făcu în liniște. Fiecare privi pieziș acest cap ca de piatră, încadrat de claia de păr rebel. Doar femeile mai îndrăzniră să se apropie, riscînd, în baza galanteriei lui bine cunoscute, un atac insolent, dar totodată timid.

Domnul Mathieu îndrăgea sexul frumos, și ceea ce se povestea despre aventurile lui imposibile contribuia în suficientă măsură la această reputație.

El răspunse nazurilor acestor doamne cu surîsul cinismului pietrificat. Există capete din acestea la teatrul de marionete, dar o marionetă naturală inspiră frică.

— Fanchette și-a înghițit cuțitul azi-dimineață, spuse el pe un ton ursuz.

— Întotdeauna are el un cuvînt de duh ! se auzi între rînduri.

— E adevărat, micuțule Trei-Labe, întrebă Sophie Piston alintîndu-se, că erai bun prieten cu contesa asta ?

Un tic nervos agită o secundă fața estropiatului, care răspunse pe un ton de fatalitate lugubră :

— Nu e lipsă de femei ! Apoi, despăturind o foaie de hîrtie, adăugă : E toată lumea de față ?

— Toată lumea, i se răspunse.

— *S-a luminat de ziuă !* pronunță solemn domnul Mathieu.

Această propozițiune nu avea în ea nimic extraordinar, din moment ce era 12 și jumătate ; întreaga adunare însă o primi ca pe o mare noutate. Bărbați și femei răspunseră voioși :

— Vorbește ! Vorbește, Haină-Neagră !

Ușile erau închise. Nu putem ascunde faptul că în prezența unei atît de remarcabile puneri în scenă Similor era emoționat. Cît despre Échalot, misterele lui Isis, Eleusis și al Marelui Orient din Franța l-ar fi impresionat mult mai puțin. Povestea cu uciderea femeii era doar o bagatelă pe lîngă ceea ce avea să se petreacă în grote. Saladin nu avea, din fericire, vîrsta cuvenită pentru a înțelege...

Domnul Mathieu spuse :

— Hotărîre a gradului întîi, conducere a lui Toulonnais-l'Amitié, supraveghere a ducelui și a doctorului. Valoare patru milioane în bancnote ale Băncii Franței.

Un murmur prelung de bucurie umplu sala.

— Gura ! porunci sec domnul Mathieu.

Și aruncîndu-și ochii pe hîrtia pe care o ținea în mînă, adăugă :

— O să fixăm ordinea.

Hîrtia conținea doar lista persoanelor prezente, cu semne cabalistice în dreptul diferitelor nume. Pentru amănunte, se bizuiseră pe excelenta memorie a lui Trei-Labe.

— Este o chestiune de timp, spuse el. Mare spectacol, figurație, mutare și așa mai departe. Toulonnais n-a pregătit niciodată ceva asemănător. Numărul 1 — Rifflard !

Un băiat gras, bucălat, ieși din rînd.

— Tu ești nepotul portarului de la casa Schwartz ?

— Pe departe...

— Taci din gură! Vei fi la poarta casei Schwartz în seara asta și vei privi cum intră lumea. Numele asupra cărora trebuie să atragi atenția sînt acestea... Notează-ți.

— Am să-mi amintesc...

— Notează-ți: domnul Maurice Schwartz, domnul Étienne Roland, domnul Michel, doar atît pentru ăștia... domnul Bruneau... Cînd va apărea Bruneau, vei spune: „Cum se face că un asemenea specimen intră la noi?"

Cîțiva murmurară în sală ca și în noaptea precedentă:

— Dar Bruneau e în combinație!

— Gura! zise din nou Trei-Labe, hotărît.

Și oamenii tăcură. Trei-Labe chemă patru alte nume de bărbați și două de femei.

— Același rol ca Rifflard, spuse el: a se așeza în afara intrării printre curioși și la timp să formeze martori în mulțime.

— Să formeze martori! se miră Échalot la urechea lui Similor, sufocat de admirație.

Échalot suspină și-i răspunse:

— Aici este iscusința infernală a trădătorilor.

— Numărul 8 — Échalot! strigă domnul Mathieu.

— Prezent! răspunse bietul de el, ieșind din rînduri cu Saladin în spinare.

Se auziră cîteva glume proaste; dar Échalot declamă cu distincție:

— Din cauza acestei plăpînde făpturi particip eu la iadul vostru, el s-a născut cinstit din sînul naturii.

— Îl cunoști pe domnul Champion? îl întrerupse Trei-Labe.

— Destul... fiindcă i-am vîndut niște crăpceni de trei franci.

— Știe că te duci să pescuiești pe canal?

— Da, tocmai, dovada...

— Ora unsprezece. Sosești la domnul Champion acasă; îi spui că întorcîndu-te de la pescuit, ai văzut pompierii alergînd spre Livry și că erau în număr mare de-a lungul drumului: acolo sînt ogoarele și casa de la țară a casierului domnului Schwartz, și-i spui că toate ardeau.

— Ah, bine! exclamă Échalot. O să-l îngrijoreze zdravăn pentru undițele lui!

— Trebuie să-l scuzați, spuse Similor. Degeaba mă străduiesc, nu pot să-l fac șmecher.

Lumea rîdea, Échalot se îndreptă de spinare ofensat:

— Îmi voi îndeplini datoria cu viclenie și credință, spuse el. Nu resping decît omicidul voit, de a răspîndi sîngele semenilor mei!

Spunînd acestea, îl învîrti pe Saladin ca pe o cartușieră și îl apropie urlînd de sînul său stîng, de unde ieșea la iveală gîtul unei

sticle. Acest gest produse o asemenea impresie, încît întreaga adunare aplaudă strigînd :

— Bravo, doica !

— Numărul 9 — Similor ! chemă domnul Mathieu.

Ținută distinsă, surîs amabil, mers elegant, Similor le avea pe toate.

— Nu-i așa ? zise el prezentîndu-se. Nu poți să-ți refegi un coleg numai pentru motivul că nu are manierele tale alese. El mi-a mai produs asemenea insolații în societate.

— Ai să-ți amintești de numele domnului Léonide Denis ? îl întrebă Trei-Labe.

— Zău, nu vă fie teamă, domnule Mathieu, puteți să-mi dați cel mai complicat dintre toate rolurile. Am cunoștințele necesare, vorbesc cu ușurință și abilitate ca să mă prezint în lumină avantajoasă...

— Taci din gură ! Ora unsprezece și jumătate : Riffard te va ajuta să intri înăuntru. O vei căuta pe doamna Champion.

— Soția celui de mai înainte ?...

— Încă o vorbă, și te sfărîm ! Soțul ei este plecat să-și salveze undițele ; aceasta îl împiedică să meargă la bal. Tu îi spui : „Domnul Léonide Denis, notar regal al Versailles, este în ceasul morții. Există lucruri care nu pot fi încredințate hîrtiei. Aveți doar timpul, dacă vreți, să-i primiți ultima suflare..."

— Fir-ar să fie ! murmură Échalot, care își șterse ochii pe furiș. E neplăcut totuși !

— Repetă ce-ai auzit ! porunci domnul Mathieu.

Similor repetă, înflorind totul după stilului lui propriu.

— Nu e rău, aprobă infirmul. Vei avea o trăsură la poartă. O vei conduce pe doamna la trăsură și vizitiul va face restul.

Numărul 10 era vizitiul.

Numărul 11 — Mazagran.

Trecînd, ușuraticul Similor îi strînse mîna pe ascuns.

Numărul 12 — domnul Ernest !

Acest domn Ernest era cel puțin tot atît de sclipitor ca și Cocotte. Vedeți că i se spunea *Domnule*. Nu există egalitatea pe lumea asta !

Ernest avusese o mică slujbă la domnul Schwartz. El îl cunoștea pe băiatul de la casa de fier a lui Champion : fusese ales tocmai pentru acest lucru.

Să facem deci dreptate cui i se cuvine. Domnul Lecoq era un om nemaipomenit ! El nu uita nimic, nici chiar iubirea virtuoasă și platonică dintre domnul Léonide Denis, notar la Versailles, și Céleste Champion.

Nu aveţi idee, sînt sigur, de talentele necesare unei astfel de cariere, în general puţin apreciată.

De trei zile se manevra în jurul băiatului de la casa de fier. De trei zile se ţesea cu grijă o intrigă amoroasă. Fusese stabilită şi o întîlnire, care trebuia să întîmpine greutăţi prin absenţa domnului Champion şi a soţiei sale. Dar domnul Ernest sosea la momentul potrivit şi se oferea să stea de gardă în locul băiatului.

Aceste lucruri se obişnuiesc între prieteni. O oră de dragoste, apoi datoria. Mazagran avea misiunea să lungească ora.

Numerele 13, 15, 16 etc. — vizitii, valeţi de însoţire pentru mai multe echipaje care urmau să staţioneze de-a lungul trotuarului, gata de plecare, rapide ca fulgerul.

Numărul 20 şi numerele următoare — invitaţii însărcinaţi să facă martori în interior, ca şi ceilalţi din exterior : asociaţia avea, după cum se ştie, actori pentru toate costumele. Şi puţin trebuia să redeştepte ura domnilor Touban şi a lui Alavoy, a lui Savinien Larcin şi a lui Acta-şi-Aia însuşi.

Numerele 20 şi următoarele, actori de mîna a doua iscusiţi, erau însărcinaţi să şoptească la urechea lui Étienne şi Michel veşti lipsite de importanţă, dar prezentate în chip misterios.

Trebuia ca această combinaţie minunat chibzuită să realizeze dintr-o lovitură nu bogăţia asociaţiei Hainelor-Negre, cum vom putea vedea în curînd, ci bogăţia domnului Lecoq şi completa lui punere la adăpost, dînd pe mîna justiţiei pe toţi cei care, amestecaţi mai de demult sau mai de curînd în trecutul lui, îi stinghereau în vreun fel viitorul.

Cei trei tineri ai noştri, împreună cu familia Leber şi domnul Bruneau, erau condamnaţi fără apel.

Poate nici domnul Mathieu nu ştia chiar tot, pentru că acest Lecoq era un abis diplomatic. Dar, cel puţin, domnul Mathieu se bucura mai mult decît ceilalţi de încrederea importantului personaj. Şi după cum vedem, el îl servea din toată inima.

— Numerele 30 la 40 !

Aceştia trebuiau să se ocupe de vecini, să păzească bulevardele. Aveau roluri inferioare, dacă vreţi, dar vai de cel care dispreţuieşte modesta infanterie !

Şi fiţi atenţi ! numerele de la 40 la 50 — domni şi doamne — aveau obligaţia să organizeze la un moment dat, o ceartă, chiar o încăierare, dacă vreun anume zvon se va auzi de la mezanin.

Alte numere... Noi nu putem să intrăm în detalii. Ar fi un poem prea lung. Să spunem totuşi că, în mare, domnul Mathieu, după ce le-a dat roluri de nobili, burghezi, funcţionari, lachei, apoi cerşetori, servitori care coboară treapta la trăsură, florărese, a distribuit şi un cîntăreţ de orgă.

Tradiția trage foloase din fiecare artă, oricît de minoră ar fi. Organistul este aici mai important decît asasinul însuși sau decît o victimă. Dar nu găsiți că aceste cuvinte, aruncate în noapte pe melopeea tîrguitoare pe care o cunoașteți cu toții, par făcute pentru a servi drept semnal într-o clipă anume (ultima, și de cea mai mare importanță) : „Lanterna magică ! piesă originală !"

Șaizeci de numere erau aranjate, și la ele se mai adăugau alte patruzeci, fiindcă nu există o bună punere în scenă fără figuranți. De acum înainte totul este prevăzut. Există pînă și falși agenți de poliție : o jumătate de duzină de atleți însărcinați să facă dezordine acolo unde găseau ordine și să-i înlăture pe cei prea ostili lor.

Domnul Mathieu își agită clopoțelul și ceru un pahar cu rom. Ședința lărgită lua sfîrșit ; aveau să se concentreze în comitet secret. Echalot îi spuse lui Similor :

— Acum, că sîntem în combinație, ai putea să ceri o sumă ca să schimb și eu aspectul copilului pe care îl port.

— Ida avea o comportare ușuratică, răspunse Similor, repezindu-se după Mazagran. Nu se poate ști...

„Asta înseamnă... se gîndi Echalot încremenit, că există dubii asupra legăturilor tale de sînge cu micuțul. Nu-ți face griji, Saladin ! Eu te adopt în fața celui veșnic, în situația pe care am căpătat-o acum."

Dar cinci sau șase granguri rămăseseră în jurul domnului Mathieu, care dăduse ordin să fie închisă ușa.

Piquepuce și Cocotte, unul procurase planul autentic al casei, iar celălalt amprentele, făceau bineînțeles parte din această întrunire de elită.

— Copii, le spuse domnul Mathieu, este rîndul vostru ! Toată pleava este pentru bagatela de la poartă. Voi sînteți cei care veți juca adevărata comedie și veți fi plătiți în consecință. Patronul vrea ca afacerea să fie cadoul lui în cinstea urcării în scaun ; pentru el nu-și păstrează nimic ; partea voastră va fi în acest fel și mai mare.

— Oh, oh ! murmură Piquepuce cu neîncredere. Toulonnais nu păstrează nimic pentru el !...

— Cel puțin, o nimica toată, răspunse Trei-Labe, a cărui mască încremenită schița un surîs sinistru. Să punem mai întîi la punct povestea *mielușeilor*.

— Cîți *mielușei* avem ? fu întrebat.

— Numai doi : Echalot și Similor. Ei trebuie să rămînă la fundul năvodului, pentru că sînt vecinii tinerilor și pentru că le-au servit și ca servitori. În plus, ei vor stabili legătura lui Bru-

neau cu povestea contesei Corona. Pirliţii aceştia ne vor fi foarte utili.

Doi dintre cei de faţă îşi luară obligaţia în mod expres să facă să-i aresteze pe Échalot şi pe Similor la momentul potrivit.

— În felul acesta, reluă domnul Mathieu, spatele este asigurat. Justiţia îşi are drepturile ei, şi toate vechile socoteli ale procesului de la Caen sînt la zi. Spre casa de bani !

Scoase din buzunare două bilete de bancă, nişte chei, două invitaţii purtînd la sigiliul care închidea plicul ştampila fastuoasă a casei Schwartz.

Cheile erau noi-nouţe şi se vedea că atunci ieşiseră din fierărie.

— Poftim pentru intrare, continuă Trei-Labe, înmînînd lui Piquepuce şi lui Cocotte cele două invitaţii ; astea pentru lucru, şi le dădu cheile. Cît despre astea, sfîrşi el oferindu-le biletele de bancă, sînt pentru toalete şi bani de buzunar.

Cocotte şi Piquepuce luară totul fără să mulţumească. Veselia lor emfatică dispăruse.

— Ar mai fi ceva, spuseră ei deodată.

— Avem aerul a nu fi la largul nostru, rînji Trei-Labe, apropiindu-şi paharul cu rom de buze. Ne este cumva frică de ghearele casei de bani ?

— Mănuşa... începu Cocotte.

Şi Piquepuce completă cu hotărîre :

— Noi nu lucrăm fără mănuşă !

Domnul Mathieu luă o mină serioasă şi răspunse :

— Nu veţi fi singuri, mititeilor. Suma e prea serioasă ca să fiţi lăsaţi între patru ochi cu ea. Toulonnais-l'Amitié va fi printre invitaţi şi el este cel care vă va da mănuşa şi vă va explica modul ei de folosinţă.

VIII

BALUL BOGĂTAŞULUI

În anumite nopţi, Parisul mărunt nu se culcă. În orice pădure există păsărele, muşte, scarabei şi alte lighioane şi insecte mărunte pe care Providenţa nu le-a creat deloc la întîmplare, şi cu toată aparenţa lor nevinovată, pot fi în realitate foarte dăunătoare. Nici o pădure nu este locuită mai din plin decît cea a Parisului : nici

nu vom încerca măcar să numărăm capetele animalelor neînsemnate pe care le adăpostește și le hrănește fără nici o socoteală.

În acele nopți, lumea măruntă era lacomă să vadă și să audă, curioasă să adulmece un parfum, să prindă în trecere sclipirea unui diamant sau străfulgerarea unei priviri, atentă să iscodească toaletele, dornică pînă la înfrigurare să se apropie cît mai mult cu putință de acele bucurii lipsite de sens și zadarnice care i se păreau mai mult decît orice demne de invidiat și de care își pierduse nădejdea că s-ar putea sătura vreodată.

Cartierul Schwartz trăia în emoții ca într-o seară de focuri de artificii. Acești Schwartzi, în fond, nu erau nici iubiți, nici detestați ; nu li se purta pică decît pentru motivul că erau atît de bogați. Nu exista împotriva lor acea ură care coalizează mansarda cu dugheana și care face să țîșnească blesteme sub pasul cailor cînd mîndra familie alunecă, într-o apariție regală, spre latitudinile pe unde se plimbă milionul. Domnul Schwartz era prea inteligent ca să nu fi făcut și multe servicii oamenilor, iar doamna Schwartz, generoasă de felul ei, ar fi fost binecuvîntată de toată lumea dacă nu ar fi existat acel sentiment de repulsie care dăinuie în jurul palatelor răsărite ca ciupercile peste noapte.

Cei din cartier aproape că iertau Schwartzilor nemaipomenita lor prosperitate. Aceasta însemna o generozitate din partea lor și pleda în mod ciudat în favoarea Schwartzilor. Apoi era Blanche, a cărei drăgălășenie plana deasupra acelei bogății ! Există deci prescripții și pentru crima de fericire. Blanche era scuzată pentru că ea se născuse în acele catifele cu franjuri de aur ; să îndrăznim să spunem adevărul : pentru că ea nu avea nici o vină în cucerirea acestei averi.

Scrieți cărți despre așa ceva și rînduiți cuvinte mari pentru a onora în mod demn pe descendenții lor. Parisul mărunt vă va aproba, însă va face șmecherește cu ochiul și vă va spune despre eroul dumneavoastră : „Ăsta n-a fost totdeauna bogat !"

Spaniolii au concentrat într-un singur cuvînt un întreg tratat de morală mondenă, o întreagă satiră de umanitate, o întreagă comedie amară și profundă. *Hidalgo*, spun ei ; ceea ce înseamnă : *fiul cuiva*. Trebuie să fii deci fiul cuiva. Secolul nostru, e drept, răgușește negînd acest lucru, dar acțiunile sale dezmint vorbele fără încetare. În fiecare clipă el numără cartierele ca pe o carte cu steme, culege toți suveranii de pe încrengăturile arborilor genealogici, și țara lui Temistocle însuși se ferește că caute vreun rege în afara almanahului *Gotha*[1] !

---

[1] Almanahul *Gotha*, anuar genealogic diplomatic și statistic, publicat periodic din anul 1763.

Blanche era fata cuiva; ea era a doua generaţie căreia i se ierta această cucerire, avea deci dreptul să fie frumoasă, nobilă, miloasă şi să uimească întocmai ca o rază surizătoare.

Nu pretindem însă că în cartier nu se bîrfea; ba se bîrfea destul şi pe după uşile saloanelor, dar noi afirmăm că acei modeşti invitaţi care se pierdeau pe afară, înghesuindu-se în jurul porţii pentru trăsuri, ca micii savoiarzi care se satură cu mirosul, nu şuşoteau mai mult decît oaspeţii privilegiaţi ai domnului baron.

Veniseră aici din foburgul Poissonnière şi din foburgul Saint-Denis portărese incorecte, oameni de serviciu fără stăpîni, băieţi de prăvălie, lucrătoare tinere, vagabonzi şi curioşi de tot felul, şi printre ei se învîrteau de colo-colo acei filozofi care sînt deasupra pasiunilor omeneşti — sergenţii de stradă.

În faţa porţii luminate discret, doi soldaţi călări din garda municipală se contemplau unul pe altul ca două statui ecvestre.

Ambiţia cartierului era să arunce măcar o privire în interiorul curţii; lucru greu, din cauza neîntreruptei procesiuni a echipajelor şi a tenacităţii primului rînd de curioşi care, apucînd locurile bune după multe ore de aşteptare, le apărau cu preţul vieţii.

Ar fi de prisos să adăugăm că toată strada Enghien se înghesuia pe la ferestre, de la mezanin pînă la acoperiş.

La ferestre se discuta cam în felul acesta:

— Şi regele şi-a trimis fiul ca să prezinte felicitări.

— Au cheltuit o sută douăzeci de mii de franci numai pentru arbuşti şi ghirlande.

— Şirul trăsurilor începe de la Madeleine.

— Schwartz a avut totuşi o dugheană în hale.

— Şi ea a dat lecţii particulare pentru un franc cincizeci.

— Ce mai! Există unii care au noroc!

Şirul de echipaje însă cred că nu mergea atît de departe, dar de la ora 11 tot treceau întruna, intrînd în această curte înflorită, descărcîndu-şi lîngă minunatul peron încărcătura lor de femei, de diamante, de flori, pentru ca apoi să lasă ca să facă loc altor şi altor echipaje.

Curioşii îşi suceau gîturile. Din cînd în cînd se auzea numele cunoscut al vreunui om celebru în artă, în politică sau în finanţe.

Atunci se producea o uşoară rumoare în mulţime. Nimeni nu vedea, fiecare însă îşi dădea cu părerea asupra acelui personaj.

Printre toţi aceşti nevinovaţi şi gură-cască, se urmărea punct cu punct treaba pregătită de Trei-Labe la cafeneaua „l'Épi-Scié". Un bărbat venit pe jos la balul domnului baron Schwartz, singurul poate venit astfel, şi numele lui pronunţat de Rifflard îi tulbură pînă şi pe agenţii de poliţie, care expediară degrabă un trimis special la prefectură.

Rifflard, nepot al portarului, stătea la postul lui. El spuse întocmai cum avea sarcina :

— Este ciudat să vezi un asemenea specimen intrînd în casa stăpînilor !

Şi în stradă, numerele 2 pînă la 8, bărbaţi şi femei, repetară numele domnului Bruneau, explicară modesta lui poziţie socială şi se mirară zgomotos.

Dimpotrivă, fără gălăgie şi profitînd de cîteva uşoare oscilaţii în mulţime, acelaşi Rifflard îl şi introdusese pentru domnul Champion pe Échalot, care îl lăsă pe Saladin într-un dulap la portar, apoi pentru doamna Champion, pe Similor, echipat cu un costum onorabil, care îi scotea în valoare calităţile lui naturale, apoi numerele 11 şi 12, domnul Ernest şi domnişoara Mazagran, însărcinaţi să se ocupe de băiatul de la casa de fier, după ce vor fi plecat soţii Champion.

Totul mergea fără greş. Se vorbise pe larg despre Michel, despre Étienne şi despre Maurice ; aceste cancanuri interesau îndeajuns mulţimea, pentru ca la momentul potrivit aceeaşi mulţime să devină excelenţi martori ; invitaţii lui Trei-Labe intraseră (numerele de la 20 la 30), iar un moşneag care ducea în spinare o cutie de lanternă magică avusese de două-trei ori discuţii din cauza instrumentului său incomod. Numele 30 la 40 ştiţi că se aflau la ferestre.

Deci afară totul mergea după program. Înăuntru... nici o grijă ! nu veţi avea multe descrieri. Vom sări peste minunăţiile scării şi nu vom menţiona decît încîntarea în sine a saloanelor. În realitate, nici nu era mare lucru de descris în casa Schwartz. Milionul luat izolat nu este ferit nici de fanteziile burleşti, nici de acele imaginaţii destinate să copleşească pe cei care nu sînt milioane. Dar mai întîi era doamna Schwartz, al cărei tact subtil era o adevărată protecţie, apoi era poetul Sensitive, expert blond şi sucit, care de mai bine de treizeci de ani se ocupa de profanii copleşiţi de binefacerile zeiţei Fortuna ca să le dea lecţii de bun-gust.

Sensitive este înzestrat şi lansează gustul frumosului în cîte exemplare vrea el. Acest gust, fără cusur de altfel, anulează dintr-o singură lovitură delicatele originalităţi ale doamnei Schwartz şi greşelile grosolane ale domnului Schwartz. Este şi asta o manieră care se învaţă şi care serveşte la comercializarea artei vîndute la preţul zilei ; această manieră creează ceva care nu se poate descrie pentru că aparţine tuturor.

Dar întotdeauna vor rămîne fermecătoare vastele saloane care au drept plafoane ceruri pline de amoraşi şi de trandafiri ; acele lambriuri albe, zebrate de fire subţiri de aur ; acele oglinzi enorme, în care se reflectă la lumina pîlpîindă a sfeşnicelor miile de scîntei

pe care şlefuiala cristalului o smulge pietrelor preţioase ale bijuteriilor purtate de femei, strălucirea decoraţiilor de la reverele ofiţerilor de cavalerie, focul din priviri... Este o frumuseţe ca în poveşti această navă armonioasă în care se involbură suavele mătăsuri şi beţia diamantelor în calda atmosferă a surisurilor ; există acolo şi entuziasmul sincer, în ciuda obişnuinţei care blazează şi a îmbuibării care istoveşte.

Acele priviri vorbesc ; ele iubesc, fie chiar pentru o singură clipă. Parfumul florilor este însuşi parfumul respiraţiei ; se urmăresc cu priviri mîngîioase spiralele valsului ameţitor care învăluie în iubire inspiraţia lui Weber sau a lui Beethoven ; este o neaşteptată baie de melancolie, în care plutesc cei tineri şi în care — vai ! — cei care nu mai sînt tineri încearcă să reaprindă entuziasme veştejite. Minciuni, se va spune, fiindcă în spatele acelei încîntătoare aparenţe, plictiseala cască, feeria ascunde dedesubturi hidoase ; florile sînt fanate, femeile sînt fardate...

Eu nu mă pricep. Cei care au darul să vadă dincolo de acel şaten însufleţit şi plin de farmec, sub care se ascunde un trup de 20 de ani, îmi inspiră o admiraţie care mă înfioară. Eu nu văd dedesubturile decît în orele nesuferite ale lucrului, şi dacă noaptea cu întunericul ei veştejeşte cîteva petale dintr-un buchet de flori, privirea mea nu vede dimineaţa decît caliciul mîndru care rezistă, desfătîndu-mi privirea şi mirosul, reînsufleţind întregul buchet.

Ce să vorbim despre minciuni ? Iată nişte fete tinere ! iată acele pariziene cu mersul delicat, pentru care Phidias înviat ar modifica stilul reliefurilor lui. Iată accentul desăvîrşit al fecioarelor din Atena modernă, blîndul spirit francez, graţia, eleganţa neasemuită a acelor femei al căror capriciu făureşte moda celor cinci părţi ale lumii. Aţi citit prea multe cărţi scrise de don Juan reformat, ridiculizat fără milă, înfrînt ; aţi cercetat prea multe *studii*. Dar nu aţi privit cu atenţie. Nu e cuminte să-ţi pui ochelari cînd ai ochi buni. De ce atîtea perfecţiuni de preţ ar ascunde neapărat o prăpastie nefericită ?

Nu. Fetele sînt tinere şi dumnezeieşte de frumoase ; nu vă aplecaţi urechea la calomniile care se tîrăsc în urma carului triumfal, în ovaţiile Romei antice ; nu îi ascultaţi pe acei rechini, ordonanţe ale cohortei care proferă insulte împotriva gloriei învingătorilor.

Ele sînt tinere. Există acolo inimi care pulsează emoţia cerească a pasiunii. Iubiţi şi voi dacă puteţi, sau priviţi cum se iubeşte. Minciuna este egală cu ura. Şi dacă în unele cazuri se află în acel buchet de surisuri şi unul ofilit, un *studiu* prea des editat, treceţi-l cu vederea şi priviţi mai departe.

Balul era strălucitor. Lumea bună a cronicarilor asista la masă. Milionul nu este sărman decît în intimitate; în zilele solemne, dacă cel puțin nu a făcut o alianță prea nepotrivită, își vede măcar acceptată ospitalitatea. Uneori așa ceva îl costă mult, dar niciodată nu este prea scump. O mulțime de oameni, de altfel cărora nu li se bănuiesc poftele de afaceri, au nevoie de el. Saloanele baronului Schwartz erau realmente împănate cu nume sonore: Curtea însăși era reprezentată; foburgul Saint-Germain — și mă refer la partea cea mai neviciată — își trimisese acolo o deputăție substanțială; literele, artele, finanțele — cele trei regalități neîncoronate — se învîrteau aici în număr serios; armata, magistratura, diplomația etalau de-a lungul fastuoaselor lambriuri o ghirlandă de soții de ofițeri, de președinți și de ambasadori. Într-adevăr, orășelul Guebviller — *alma mater* al acestei prodigioase dinastii a Schwartzilor — ar fi fost foarte mîndru să vadă astfel Europa civilizată — ce spun? — Europa-ilustră, academică, oficială, înconjurînd acest milion pe care îl crescuse încă de pe cînd era un simplu bănuț.

Sub această ploaie de lumini care curgea fără sfîrșit, doamna baroană Schwartz — Giovanna-Maria Reni din conții Bozzo — era mai frumoasă ca niciodată, cu tenul ei mat de italiancă, ținuta distinsă, trăsăturile perfecte, încadrate în splendoarea generoasă a părului negru. Datorită numelui familiei sale — amintit de noi intenționat — nu putea fi în inferioritate față de oaspeții ei iluștri. Ea era de fapt blazonul strălucitor care proteja cu faldurile lui acea marcă de fabricație a bogatului Schwartz.

În picioare, la locul de stăpînă a casei, cu fața luminată de un surîs curtenitor, plin de demnitate, s-ar fi spus că stătea pe tron. Era admirată, era invidiată; baronul Schwartz și poate și alții o adorau.

Nu am spus că era respectată. Ea era milion. Și la noi nimeni, nici chiar robii vițelului de aur, nu respectă milionul. Aceasta e în legătură cu mai multe cauze și nici una nu onorează nici milionul, nici pe noi.

Balul baronului Schwartz, o știm, nu fusese dat pentru a se dansa. Nici noi nu ne aflăm acolo ca să vedem cum se dansează. Vrem doar să urmărim aventura noastră, care pare oprită pentru o clipă în mijlocul acestei petreceri, dar care, totodată, își grăbește pasul spre deznodămînt.

Cursa cu obstacole a anonimilor noștri care pariau trecea, evident, neobservată prin iureșul petrecerii, dar între timp efortul lor își producea amplu efectul. Circulau încolo și încoace zvonuri despre a căror sursă nimeni nu ar fi știut spune de unde vin și cine le-a lansat. Se ocupau peste măsură de Maurice și de Blanche, care

singură poate se distra din toată inima : o pereche încîntătoare ! spuneau persoanele care găseau ușor adjectivele.

La urma urmelor, acest tînăr era fiul unui șef de secție. Poți avea oricînd nevoie de prefectură...

Intr-un grup destul de bine alcătuit se discuta astfel :

— Scumpă doamnă, acest înger blond va avea de două sau de trei ori zestrea reginei Belgiei.

— Se vorbise în legătură cu ea despre un domn Lecoq de la Perrière.

— A, o persoană foarte bizară ! Ați prins ceva despre absurditățile care se povestesc în legătură cu acel biet bătrîn colonel Bozzo-Corona ?

— Pare neîndoios că nepoata lui, contesa, a fost asasinată în plin Paris !

— Noaptea, doamna mea, pe o bancă de pe bulevard... Și care bulevard !

— Este cel puțin o comportare stranie.

— Care, cea a ucigașului ?

— Este cunoscut, domnule ; este Haina-Neagră.

— Gaillardbois îmi spunea că ticăloși din ăștia sînt în Paris mai mulți de zece mii !

— Și se știe oare ce avea biata contesă de făcut pe banca aceea de pe bulevard ?

Într-un alt grup, de calitate inferioară :

— Ah ! tînărul ăsta Michel ține deci de ramura Schwartzilor ?

— Atunci pentru ce a lipsit atîta timp ?

— Baroana... Înțelegeți ?

— A dispărut un timp...

— Puțin la închisoarea „Sainte-Pélagie"...

Al treilea grup, de lume pestriță :

— Convenientele... Baronul este foarte bucuros să aibă cu el un om care a făcut parte din mai multe adunări naționale... Asta și aia... și aia !

— Știați cumva ce a fost între el și colonel ?

— Hai, domnule Cotentin, povestea cu Hainele-Negre nu e cumva o glumă proastă ?

— Este de asta... și de aia. Înaltele mele relații mă puneau în situația de... Oh, dar nu îmi este îngăduit să fiu indiscret.

Al patrulea grup, crema :

— Este absolut o încîntare să vezi lumea asta de aproape.

— Se întîmplă o dată în viață. Este foarte interesant.

— Da, e un succes real. Am zărit-o pe marchiză.

— Și vicontesa e aici și toți ai casei X.

— E un succes !

— Numai că prea e multă lume pestriță.
— Dar la teatru nu-i tolerează ?
Al cincilea grup, colțișor modest și veninos :
— Cu toate că baronul nu e iubit la noi, am socotit că trebuie să-i accept invitația.
— Bietul meu Blot a urmărit pe care judiciară mai multe cambii. Veți vedea că se va sfîrși rău cu toate încurcăturile pe care le face : să cheltuiești sute de mii de franci numai ca să sărbătorești o fetiță...
— Se și răspîndesc destule povești !
— Toți sînt tîlhari acuma. V-am spus că duminică în trăsură mi s-a furat tabachera, fularul și portmoneul ?... Ah ! țipă ea deodată.
Doamna Blot, rentieră, tot povestind, i se păruse că recunoaște în mijlocul unui grup de invitați pe călătorul vorbăreț din trăsura de Livry, cel care comparase Parisul cu o pădure. Făcuse însă o confuzie de o clipă.
Dar printre toate aceste vorbe care aveau darul să întrețină într-un fel conversațiile, o agitație ciudată și plină de curiozitate se insinua și se amplifica de la o clipă la alta, fără ca cineva să poată spune de unde pornea. Numele colonelului Bozzo și al contesei Corona reveneau mereu ; se povestea cu lux de amănunte moartea acesteia, iar numele ucigașului ei circula din gură în gură, dobîndind astfel o faimă funestă. După prima oră, toată lumea știa numele lui Bruneau, negustorul de haine din strada Saint-Elisabeth. Contesa Corona, cum știm, era rudă foarte apropiată cu cele două mari familii care duceau o viață îmbelșugată la Paris. Moartea ei dădea deodată un conținut înfricoșător legendei Hainelor-Negre, învăluită pînă nu de mult în mister. Ea întărea într-un fel neprevăzut și izbitor mai ales acea credință răspîndită printre naivi, că misterioasa asociație își ramifica rădăcinile pînă la cel mai de jos nivel al mizeriei sociale și atingînd cu crengile ei înalte pînă la vîrfuri, unde bogăția nobilimii pare la adăpost de orice bănuială. Cine s-ar fi gîndit vreodată că respectabilul colonel Bozzo-Corona ?...
Există însă o enigmă. Contesa, a cărei viață prezentase întotdeauna o latură obscură, era sau nu afiliată acestei asociații ?
Drama a cărei victimă căzuse avea la baza ei sancțiunea sau răzbunarea ?
Soțul ei... un alt mister.
Și, fără îndoială, drumul pe care în general luneca discuția nu ar fi atras de la sine atenția asupra celor tri tineri, dintre care numai Michel era cunoscut într-o oarecare măsură. Totuși, se vorbea despre Étienne și Maurice și în paralel despre Michel. Erau,

se spunea, vecini cu acel Bruneau. Ei scriau o piesă de teatru despre afacerea Maynotte.

Nimeni nu cunoştea procesul Maynotte, şi totuşi se povestea întîmplarea din noaptea de 14 iunie 1825 de la Caen. Cine îşi dădea atîta osteneală ?

Nişte persoane amabile, fără îndoială. Nu se ştia numele lor ; nişte invitaţi. La un bal ca acela la care sîntem, se vor găsi fără îndoială întotdeauna pe puţin cincizeci de nobili pe care nimeni nu i-a prezentat şi pe faţa cărora chiar stăpînul casei nu ar şti să aşeze un nume.

În concluzie, oricare ar fi fost numele lor, aceştia nu lipseau de la balul domnului baron Schwartz. Ei vorbeau şi niciodată nu lipsesc din jurul lor ziariştii, celebrii purtători de vorbe şi noutăţi.

Edmée, acea minunată făptură, avea şi ea porţia ei în aceste cancanuri. Fusese văzută dînd lecţii de pian ; o regăseau îmbrăcată simplu, dar atît de încîntător. Alături de doamna Schwartz, avea cinstea succesului care atrăgea asupra ei toate geloziile. Făcea parte din familie ? Atunci aceşti Schwartz nu erau străini de aventura dubioasă care se povestea destul de confuz, cum că o tînără fusese găsită noaptea trecută leşinată pe aceeaşi bancă lîngă contesa Corona. Voci necunoscute pronunţaseră numele lui Edmée. Existau legături deci între ea şi acel Bruneau, iar ea locuia chiar în casa celor „trei tineri" şi... mai ştiu eu ce !

Se credea oare în toate vorbele acestea ?

Parisul, se ştie prea bine, crede şi nu crede ; el se cunoaşte pe sine ; are convingerea că este pădurea miracolelor. El trăncăneşte liniştit, cu indiferenţă, colportînd absurdităţi care a doua zi intră în istorie. El nu crede în toate acestea, nu. Numai atunci cînd s-a petrecut un fapt absurd, în aparenţă imposibil, el face cu ochiul lui Voltaire şi întreabă cu candoarea lui Beaumarchais : „Nu v-am spus eu ?"

Parisul credea şi nu credea ; privea însă cum trece domnul baron Schwartz, demn şi curtenitor, cu toată împlinirea cucerită. Avea miere în glas cînd spunea : „Îndatorat pentru totdeauna, contesă..." „Recunoscător pentru favoarea ce ne-o faceţi, domnule duce" „Adevărată cinste pentru noi, doamnă marchiză..."

În ciuda obiceiului său de a fi lapidar, avea grijă să nu uite niciodată un titlu şi se ocupa ca o bună gazdă de toţi musafirii. Nu numai că nu exista pe figura lui nici urmă de îngrijorare, dar, privit cu atenţie, s-ar fi observat chiar o bucurie ascunsă.

Pasiunea, o adevărată pasiune, tînără şi am putea spune aproape naivă, îi strălucea în ochi ori de cîte ori privirea lui întîlnea frumuseţea strălucitoare a soţiei sale.

Domnul Lecoq îi șoptise cîteva cuvinte în trecere. Domnul Lecoq de la Perrière venise însoțit de un tînăr înalt, foarte frumos, puțin greoi, dar remarcabil prin profilul său burbonian.

Căsătoria lui Blanche cu acel zburdalnic Maurice încă nu se făcuse. Fiecare putea să vadă cît de bine arăta domnul de la Perrière și să creadă că n-ar fi greu să i se cedeze locul, mai cu seamă că fusese logodnicul oficial... Să fim atenți! Aici s-ar găsi și motivul acelui aer triumfător care îl făcea pe domnul baron să țină capul sus. Avea și de ce. Se știa doar că domnul Lecoq fusese primit la Tuileries, și nu puține doamne contemplau trăsăturile tînărului său însoțitor cu o emoție paralizantă.

Ducele! Nici un alt nume pentru a-l înlocui pe cel de Bourbon, la care avea dreptul și care încă nu îi fusese îngăduit să îl poarte.

Parisul crede sau nu crede. Acest tînăr însă le dădea de gîndit.

O intrare care produse senzație, nu lipsită însă de legătură cu prezența pretinsului nepot al lui Ludovic al XVI-lea, fu aceea a personajului sus-pus din guvern pe care l-am întîlnit la funeraliile Colonelului, *Necunoscutul*. Domnul marchiz de Gaillardbois îl urma tot timpul ca o umbră. Necunoscutul îl salută pe domnul Lecoq și pe tînărul său însoțitor cu distincție.

Dar dacă ați ști în ce măsură Edmée și Michel, pe de o parte, Maurice și Blanche, de cealaltă, erau departe de toate acestea și în ce sfere pluteau ei deasupra acestor neguri!

Maurice tocmai se întîlnise cu tatăl său, fostul comisar de poliție, care îi spusese cu gravitate, strîngîndu-i mîna:

— Sînt foarte mulțumit că te-ai reîntors la domnul baron.

Aceeași scenă între domnul Roland Étienne, care, nefiind îndrăgostit, respira această atmosferă înfierbîntată ca pe o esență potrivită pentru piesa lui de teatru. Étienne nu făcea parte dintre scriitorii care iau sau lasă cîte ceva din frămîntările din jur. Își însușea totul fără să-și dea seama cîtuși de puțin că în marele spectacol el fusese distribuit în rolul unui actor. Simțea cu intensitate acele amenințări ale catastrofei care pe ceilalți îi distra. Poate acesta era avantajul lui: stătea la pîndă.

Către ora 1 dimineața, domnii Roland și Schwartz de la prefectură se apropiară unul de altul în fața unei ferestre.

— Se pare că totul este pregătit pentru noaptea aceasta, spuse fostul comisar de poliție, care încerca să fie ironic. Ni se va dovedi că timp de șaptesprezece ani nu am avut dreptate să ne culcăm pe o ureche...

Magistratul repetă cu gravitate:

— Se pare că în noaptea aceasta. Da, ne-o vor dovedi.

Un bărbat pe care nu îl cunoşteau se apropie de ei, îi salută şi le spuse încet :

— Domnilor, fiţi gata. Semnalul va fi : *Justiţia este infailibilă.*

Amîndoi tresăriră, iar obrajii magistratului se împurpurară de mînie.

Omul însă salutase din nou cu o politeţe rece. În fond, era un om trimis să aducă un mesaj, al cărui sens fără îndoială că îi scăpa şi lui. Schimbînd o privire tăcută, domnul Roland şi domnul Schwartz de la prefectură îl lăsară să se piardă printre invitaţi.

IX

DRAGOSTEA CARE ISPĂŞEŞTE

Michel ar fi fost mult mai neliniştit dacă Edmée, strălucind de fericire, nu l-ar fi antrenat şi pe el să-şi manifeste bucuria alături de ea. Edmée ştia să rîdă. Şi în seara aceasta oricine ar fi putut să jure că frumoşii ei ochi nu plînseseră niciodată. Rămînea tot timpul în preajma iubitului ei, care fremăta de dorinţa generoasă de a lupta, conştient însă de neputinţa de a acţiona în vreun fel în aceste momente grele, cînd drama al cărei erou principal era îşi desfăşura din plin acţiunea.

Cineva îi spusese lui Edmée : Michel nu trebuie să facă vreo mişcare !

Şi cu toate că Michel nu făcea nimic, lumea avea grijă să se ocupe de el. Nu ştim dacă indiscreţiile lui Domergue, pornite din anticameră, urcaseră pînă în salon, sau dacă trebuia să se atribuie altă sursă zvonurilor care circulau, dar este sigur că toată lumea căuta o asemănare între frumuseţea bărbătească a lui şi figura de nevăstuică dolofană a domnului baron Schwartz. Nu se înşelau : erau ca ziua cu noaptea ; totuşi, noaptea este sora zilei, şi aerul de familie sărea în ochi.

Acest băiat înalt şi distins trebuie să fie rodul unui păcat din tinereţe. Se aminteau cheltuielile nebuneşti ale lui Michel dintr-o anume perioadă şi reputaţia pe care şi-o făcuse în rîndul feciorilor de bani gata. Însăşi dizgraţia în care căzuse avea aerul unei pedepse părinteşti ; şi apoi doamna baroană tocmai de aceea acţionase împotriva lui : mamă a unei singure fiice, era în toate drepturile rolului ei.

Vedeţi bine că Parisul nu credea în plăsmuiri din moment ce controla cu grijă realităţile burgheze. Dumneavoastră nu vedeţi nimic. Parisul însă le face pe toate odată. Ascultaţi încă puţin.

— Veţi fi de acord cu mine, doamnă marchiză, că domnul prefect de poliţie nu se află aici de florile mărului?

— Toată lumea este aici, domnule conte. Sîntem şi noi.

— Bomba va exploda, v-o garantez. Într-o discuţie avută cu Gaillardbois, mi-a spus că acest domn Lecoq de la Perrière ar avea legături... În fine, eu mă pricep!

— Un vrăjitor acest Lecoq!

— În sfîrşit, în Paris sînt azi zeci de mii de oameni care vorbesc despre Hainele-Negre.

— Şi *Mesagerul* din astă seară îşi bate joc de nătăfleţii care cred în asemenea poveşti.

— Ah, spuse marchiza, este cu totul altceva! Din moment ce guvernul neagă.

— Eu pun rămăşag că Lecoq va intra în guvern.

— Ce motiv să aibă?

— Ca domnul baron Schwartz să dubleze dota promisă, şi astfel să devină socrul unui prinţ de sînge.

— Oh, ne întoarcem la gluma cu Ludovic al XVII-lea! Încîntător!

— N-a existat încă vreun fals Ludovic al XVII-lea care să aibă şi bani... Dar dacă balul a fost dat anume pentru acest fiu al virtuosului Ludovic al XVI-lea, s-ar putea! Priviţi cum este prezentat baroanei, cu tot ceremonialul!

— Femeia aceasta este deosebit de frumoasă!

— E ceva între ea şi acest Lecoq!

— Dar iată că domnul duce... de Bourbon o invită cu solemnitate pe mica domnişoară Schwartz...

— Absolut cu solemnitate, pe cuvîntul meu!

— De la cine o fi avînd el profilul ăsta?

— Eu presupun că toată maşinaţia cu Hainele-Negre e un fel de conspiraţie în gen italian... s-a şi văzut...

— Domnul Lecoq i-a şoptit chiar acum ceva baroanei Schwartz, iar ea s-a schimbat la faţă.

— La urma urmei, cu asemenea metode nu mai există nimic absurd!

— Părerea mea, îi spuse în colţişorul lui retras adjunctul din Livry doamnei Blot, rentiera, este că prezenţa în ţară a unui particular atît de bogat nu face rău.

Rentiera îi răspunse cu un ton misterios adjunctului din Livry, care tocmai îşi termina de sorbit al şaselea suc de fructe:

— Știți ce se șoptește? Că toată casa ar fi plină de spioni. Bietul meu Blot avea părerile lui: el simțea orice de la un sfert de leghe! Se pare că asasinul contesei Corona este aici, la petrecere!

Tocmai în acest moment, Necunoscutul ieși din casă destul de grăbit. Domnul marchiz de Gaillardbois rămase în salon. Avea aerul destul de îngrijorat.

Pe cînd orchestra ataca ultimul acord al cadrilului, o voce îndepărtată și totuși foarte clară pătrunse prin ferestrele deschise. Ea aducea acel strigăt tînguitor, dar voios, pe care cîntăreții de orgă îl trimit în noapte:

— Lanterna magică! piesă originală!...

— Dar unde o fi acel faimos domn Lecoq? întrebă marchiza în clipa următoare.

— Nu se mai vede... prefectul de poliție, de asemenea...

— O fi într-adevăr ceva?

Baroana își păstra calmul și zîmbetul ei încîntător.

Iar baronul Schwartz arăta ca un burghez remarcabil, în rolul de stăpîn al casei, a cărei petrecere se vădea a fi un adevărat succes!

Dar, aproape în aceeași clipă, omul care îi vorbise încet domnului Roland și șefului de secție de la prefectură se apropie de baroană și o salută. În seara aceasta baroana își înclinase cu grație încîntătorul ei cap în fața multor invitați pe care nu-i cunoștea.

Omul despre care vorbim, înainte de a se îndrepta din reverența cu care o salutase, îi spuse baroanei în așa fel încît numai ea singură să poată auzi:

— Vă așteaptă în dormitorul dumneavoastră.

Baroana nu își pierdu surîsul, dar privirea i se încruntă ușor.

Mesagerul trecu. După cîteva secunde, baroana se ridică și îl luă de braț pe Michel.

— Ce s-a întîmplat, mamă? întrebă el cu spaimă în glas.

Prin dantele îi simțea brațul mai rece decît marmura.

De departe, baronul îi văzu împreună cum se depărtau încet.

În salonul alăturat, baroana îl rugă să se întoarcă și îi spuse:

— Voi reveni imediat.

Și cum Michel insista să cunoască motivul tulburării, doamna Schwartz insistă:

— Du-te și stai lîngă Edmée: doresc acest lucru.

Și liniștită în aparență, porni pe scara care ducea spre apartamentele familiei.

Inima însă i se zbătea dureros. Se întreba mai înnebunită decît o adolescentă la prima întîlnire:

„Mi se va adresa ca altădată și-mi va spune Julie?"

Ar fi banal să analizăm cîtă luptă, cîtă neliniște chinuitoare sau speranțe exaltate pot ascunde zîmbetul calm al unei femei. De trei ore încheiate Julie surîdea și tăcea. Dar în inima ei simțea numai scrîșnete și hohote de plîns; Julie se simțea trezită din nou la viață, fiindcă această clipă ștersese șaptesprezece ani din existența ei; se simțea tînără, înflăcărată, îngrijorată, curioasă, pasionată și femeie, mult mai femeie decît fusese altădată. De trei ore Julie ascundea cu un efort supraomenesc o fericire dusă pînă la extaz, o suferință de martiriu, temeri sfîșietoare, speranțe de mult îngropate, o lume de frămîntări violente, de emoții extenuate, de gînduri nevinovate, ca beția adolescenței.

Începînd din acea neuitată seară din iunie 1825, cînd își luaseră rămas bun, ea plîngînd, aplecată peste portiera diligenței care trebuia să o ducă la Paris, seară pierdută în timp și mereu prezentă, nici o clipă nu trecuse fără ca ea să fi chemat sau să se fi temut de clipa prezentă, clipa supremă...

De cîte ori, trează sau visînd, nu auzise tresărind de încordare aceste cuvinte, aceste cuvinte ale coșmarului ei:

„Vă așteaptă, este aici!"

André! Bărbatul pe care îl iubea, omul pentru care se învinuise cu amărăciune că nu-l iubise atît cît ar fi trebuit!

Sîntem siguri că toți ați făcut aprecieri, în măsura în care ați putut, și ați judecat cu severitate și fără drept de apel; dar și acolo, la Caen, fusese judecată fără drept de apel și cu severitate.

Dumneavoastră v-ați spus: „Această femeie este lipsită de curaj; în ceea ce a făcut există egoism și slăbiciune".

Eu vă răspund: Este adevărat, dar nu aruncați cu piatra.

La Curtea cu juri din Caen oamenii s-au înșelat pur și simplu. Dumneavoastră poate nu vă înșelați. Totuși, nu vă grăbiți să o judecați.

Minunata frumusețe i se conturase treptat; nici o înflorire precoce nu strălucise în făptura ei. Sub acest înveliș, căruia naturii i-a trebuit mult timp ca să perfecționeze o capodoperă, sufletul se născuse mai tîrziu. Un suflet înflăcărat, mocnind în neștiute adîncimi. Acolo se ascundea germenele unei femei curajoase și sensibile, tresărind și vibrînd din toate fibrele, întocmai corzilor sonore pe care geniul le face să cînte sau să se tînguie; o dragoste hotărîtă, cinstită, fără limite, sfințită în vegheri sfîșietoare; o dragoste tînără și vie, o castitate de foc, o nebunie, un destin.

Zilele care au trecut nu se mai numără. Iat-o fecioară, copilă, și atît de minunat de frumoasă!

„Mi se va adresa ca altădată și-mi va spune Julie?"

La asta se gîndea ea acum. Trebuie să recunoaștem că era un copil.

Dar pieptul i se zbătea, pleoapele îi tremurau grele de lacrimi. Pe această scurtă distanță care o despărțea de dormitorul ei, i se perindară toate aducerile-aminte, toate năzuințele, toate dorințele, toate spaimele care îi puseseră la încercare grelii ani de exil. Ideea crimei ei o zdrobea ; André avea însă atîta îndurare ! și o iubise atît de mult odinioară !

Cîte schimbări în el ! Se spunea că părul îi albise complet. Nu are nici o importanță : ea îl vedea frumos. Cum avea să-i recunoască ea surîsul !

Doamne ! Doamne ! se așeză sfîrșită, gata să leșine, pe ultima treaptă a scării.

Nimeni nu era acolo să-i spioneze ciudata slăbiciune. Fără îndoială fuseseră luate toate măsurile. Nu se zări nici Domergue, inevitabilul, nici doamna Sicard, care de obicei era peste tot unde nu voiai. Zgomotele balului se revărsau pînă aici, pe scările și coridoarele luminate discret. Lui Julie i se făcu frică, și acordurile îndepărtate îi strîngeau pieptul.

Vă amintiți de luminișul din bătrîna pădure Bourguebus ? De pîrîul nevăzut care susura, de păsările care cîntau și vîntul care risipea generoase freamăte spre vîrful copacilor ? Și atmosfera călduță, plină de melancolii înmiresmate ?...

Julie revăzu toată scena aceasta din trecut : soțul ei, iubitul ei, martiriul, dragostea ei ; soarele frizat prin frunze se juca în buclele negre care îi cădeau pe fruntea înaltă și frumoasă. Oh ! desigur că în vremea aceea îl iubea din toată inima. Dar nu atît cît trebuia. Inima ei crescuse parcă. Acum el era acolo, la cîțiva pași ; de ce să mai întîrzie ? de ce să piardă un minut ? Se ridică brusc și cu pas grăbit se îndreptă spre ușa dormitorului. Ușa era întredeschisă. Înainte de a o împinge, mîinile ei reci mai liniștiră puțin fierbințeala frunții.

Intră în sfîrșit, dar totul părea învăluit în ceață. Privi nesigur de jur împrejurul camerei și i se păru goală.

Deodată un țipăt de spaimă îi tăie respirația. Zărise aproape la nivelul podelei, nu departe de ușa care ducea spre apartamentul lui Blanche, nemișcat și înfricoșător, ieșind dintr-o pădure de păr zbîrlit, chipul lui Trei-Labe, schilodul din curtea de la Plat-d'Étain.

Se dădu înapoi, clătinîndu-se, și bîlbîi :

— Nu, acesta nu este André !

În mintea ei dureros de exaltată nu rămăsese decît un punct lucid : să-l vadă ! Acesta era singurul ei gînd. Uitase tot, în afara acestui lucru. Ea nu mai era, trebuie să o spunem limpede, nici

soţia baronului Schwartz, nici mama lui Blanche; era singură şi liberă; biruise egoismul pasiunii; ar fi comis toate imprudenţele; ar fi bravat toate ameninţările; nu exista nimic altceva în lume, nimic îngrozitor, nimic sfînt care să stea în calea elanului ei. Dacă ar fi zărit, în locul acelui nenorocit, pe André, un André bătrîn, lepros, criminal, ea ar fi fost demult în braţele lui!

Acesta însă nu era el! Vru să fugă.

— Vin din partea lui! se auzi o voce ursuză, care o ţintui pe loc, de parcă o mînă grea i s-ar fi pus pe umărul gol.

Cerşetorul din curtea de la Plat-d'Étain nu vorbise niciodată în prezenţa ei; pe de altă parte, vocea lui nu semăna deloc cu vocea care îi vibra în amintire; şi totuşi această voce o făcu să tresară.

— Pentru ce nu a venit? întrebă fără voie.

— Pentru că astăzi, ca şi odinioară, este acuzat, cum s-ar spune cu alte cuvinte, condamnat.

— Ah! făcu ea îndreptîndu-şi privirea din nou şi fără să vrea asupra infirmului, căci vocea lui o tulbura şi o chinuia mai cumplit decît înseşi cuvintele pe care le spunea.

Domnul Mathieu îşi pironea asupra ei ochii strălucitori şi reci ca reflexul unui cristal. Baroana se rezemă de una din coloanele patului care arunca din incrustaţiile de sidef şi perle reflexele palide albăstrui ale draperiilor grele de catifea. Atitudinea ei descurajată făcea un contrast ciudat cu toaleta elegantă şi bogăţiile care o înconjurau.

Privirile îi erau îngrijorate ca ale unei făpturi încolţite. Pleoapele domnului Mathieu se lăsară în jos.

Totuşi nu avea milă, fiindcă acea voce de gheaţă se auzi din nou:

— Mă aflu aici pentru a-l înlocui şi trebuie să mă ascultaţi, doamnă.

— Vorbeşte-mi despre el! îl imploră Julie.

— În casa asta, spuse domnul Mathieu, în loc de răspuns, sînteţi impresurată de evenimente al căror deznodămînt se apropie şi se grăbeşte să vă cuprindă. Toţi cei pe care îi iubiţi sînt ameninţaţi.

— Nu-l iubesc decît pe el, murmură Julie, care se lăsă să cadă pe un taburet, fringîndu-şi miinile. Dar imediat parcă îşi reveni şi, cu un fel de groază, hohotind în plîns, spuse: Oh, copiii mei! copiii mei! Michel al meu, care este fiul lui! mica mea Blanche, iubita! Degetele îi tremurau, vocea era sfîşietoare; totuşi, cuprinsă de o pasiune de nestăpînit, adăugă: Te rog, vorbeşte-mi de el!

Privirea metalică a lui Trei-Labe se strecură iute printre pleoape ca o rază tăioasă de lumină. Paloarea trăsăturilor ei se schimba și cearcăne vineții i se conturau pe sub ochi.

— Dumneavoastră i-ați spus cîndva, începu el cu voce joasă: „Pentru mine numai tu exiști pe lume. Însăși atotputernicia lui Dumnezeu nu ar putea să îmi dea alt bun mai de preț."

Julie se ridică în picioare, îndreptîndu-se din adîncul prăbușirii ei. Frumusețea stinsă pentru o clipă se reaprinse ca un incendiu. Făcu un pas; tot sufletul îi era în priviri.

Privirea ei se lovi însă de acea mască ursuză, mai inertă decît piatra. O medalie, ștearsă de tăvălugul secolelor, păstrează cel puțin cîteva urme care trădează vîrsta și originea ei.

Aici, nimic.

Cum de știa acest om? O chinuia enigma de nerezolvat.

Era ca o leoaică. Inima îi bătea în neștire, sîngele pulsat violent îi ardea obrajii, împurpurîndu-i, părul, desfăcut dintr-o singură mișcare, îi unduia în tumult pe gît și pe umeri. Julie căuta.

Dar niciodată, absolut niciodată nu existase vreo mască mai încremenită ca a omului pe care îl privea.

Nimic. Nici o urmă. Îi povestise oare André acestui straniu confident secretele torturii lui?

Ferestrele dormitorului dădeau spre curte, unde, de mult timp încă, încetase acel du-te-vino al trăsurilor. Un sunet de orgă pătrunse printr-una din ferestrele întredeschise. Cînd orga tăcu, o voce izbucni, strigînd:

— Lanterna magică! piesă originală!

Era a doua oară că se auzea. Privirea domnului Mathieu se întoarse grăbită spre pendulă.

— În zece minute trebuie ca totul să se fi sfîrșit între noi, doamnă! spuse el cu un ton rece și aspru.

Aceste cuvinte sunau într-un fel parcă împotriva celui care le pronunțase; ele nu aveau tonul unui mesager, ci al unui stăpîn. Julie nu mai auzea, ci înțelegea numai latura care măgulea exaltarea speranței ei. Înaintă încă un pas, apoi privirea ei iscoditoare, părăsind fața înspăimîntător de nemișcată, cercetă bustul, apoi picioarele...

André, pentru ea, însemna forța; cînd închidea ochii, vedea cutezătoarea statuie a tinereții.

O spaimă îi cuprinse din nou sufletul și scoase un geamăt. Nu, nu era el. Dumnezeule milostiv! Nu mai voia să fie el! Se opri, cuprinsă din nou de uimirea care o paralizase puțin mai devreme. Sîngele îi presa creierul. Se opri și se rezemă de marmora șemineului; își sprijini capul în mîini, pentru că totul îi juca în fața ochilor.

Jos, în salon, dăduse dovadă de atîta eroism, cu zîmbetul pe buze!

În timp ce gîndea astfel, consternată și zdrobită, pleoapele lui Trei-Labe se mai întredeschiseră o dată.

— Mă ascultați? întrebă deodată cu multă bruschețe.

Baroana tresări. Nu răspunse. Auzise bine și înțelesese. Dar se gîndea. În cumplita negură în care gîndurile se pierd ca un delir fără sfîrșit, plutește o stranie putere de a percepe unele combinații neașteptate. Ea își spunea: „Uneori aceste excese de asprime au în ele ceva ce ascund ca un scut sentimente de dragoste sau de milă, gata parcă să se trădeze..."

Imaginația este ultimul refugiu al condamnaților.

— Trebuie să plec mîine, izbucni ea. Vreau să-l văd în noaptea aceasta. Îmi voi risca viața ca să-l văd, fie doar o clipă. Unde se află? Mă voi duce acolo!

Sprîncenele domnului Mathieu se încruntară. Ea îi surîse, cum surîd copiii cînd vor să înlăture și să înlocuiască mînia cu o mîngîiere.

— Știu, știu, spuse ea încet, ești grăbit. Dumneata nu ai venit pentru mine. El nu mă mai iubește, și însuși acest lucru nu este oare o pedeapsă echitabilă? Dar dumneata ești bun, ești bun din moment ce ți-a dezvăluit secretul nostru. Bănuiești cît sufăr? Domnule... biet domn... du-te! dumneata nu ai venit aici ca timp de zece minute să-mi vorbești cum se comandă unei sclave. Dumneata vii din partea lui: voi face tot ce îmi vei spune...

— Nu mai sînt decît cinci minute, spuse infirmul, a cărui voce aspră avea intonații tot mai răgușite.

— Sînt de-ajuns ca să vă ascult, răspunse ea, părăsind șemineul clătinîndu-se. Ca să spun un cuvînt nu îmi trebuie decît o secundă. Și pentru a vorbi despre el, eu nu mai am decît această clipă, prea scurtă. Oh! privește-mă, am mîinile împreunate! Dacă el m-ar vedea, s-ar înduioșa. Am fost nebună adineauri... o clipă am crezut că erai dumneata... Mi-am întrebat inima cîtă adorație ar avea pentru el dacă ar fi zdrobit, torturat, doborît... cum ești dumneata... sărmane domn...

Ea nu mai mergea și totuși distanța dintre ei se micșora.

Desigur, se petrecea ceva inexplicabil. Asprimea acestui om se manifestase fără temei. Pentru ce nu spunea cuvîntul care ar fi pus capăt acestei discuții?

Acolo, în împărăția lui Lecoq, el se lăudase că îi plăceau femeile. Și Lecoq zîmbise ca un filozof care privește liniștit cele mai hidoase excentricități. Sîntem oare în prezența unui satir sau a unui vampir care se hrănește cu sîngele unei agonii?

Unii ar fi crezut aceasta, fiindcă tresăriri tainice trădau din cînd în cînd și viață în masa aceea informă pietrificată.

Julie continuă :

— Sărmane domn... mi-am întrebat inima ce ar fi făcut dacă ar fi fost mai zdrobit, mai zdrobit chiar decît dumneata... Și inima îmi răspundea : L-aș fi iubit astfel... l-aș fi iubit mai mult decît o pot spune vorbele... Te rog, ai milă, sînt nebună, fără îndoială... și vorbesc fără să vreau... m-am gîndit la toate, chiar la eșafod ! L-aș iubi pe eșafod ! L-aș iubi victimă... L-aș iubi călău !...

Acest ultim cuvînt izbucni de pe buzele ei fremătînde ca strigătul unei idolatrii supreme.

Respirația invalidului se precipită, dar nu făcu nici o mișcare.

Julie reîncepu, dîndu-și spre spate cu amîndouă mîinile voalul supărător care îl avea peste păr :

— Sînt frumoasă ; Dumnezeu mi-a păstrat acest dar pentru André al meu. Dacă ai ști dumneata cum mă iubea pe vremuri. Eu... Oh ! Nu îmi cunoșteam inima... El a fost cel care mi-a spus : „Nu te duce în închisoare..." Acuma, dacă mi-ar spune : „Nu veni în infern !..." Oh, dar ți-au strălucit ochii ! spuse ea schimbînd tonul. Dacă ai fi dumneata !... Dar nu... ți-ar fi milă !

Julie se aplecă parcă ar fi atras-o o putere irezistibilă. El redeschise ochii mari : două pupile înghețate, apoi pleoapele se lăsară repede în jos, în timp ce spunea :

— Timpul trece !

— Spune-i, murmură ea cu o afecțiune pe care nu ar putea-o reda nici un cuvînt din lume, m-aș tîrî ca dumneata... lîngă el, pentru ca buzele mele să primească sărutările lui... aș cerși, dacă este cerșetor... Spune-i asta... și să nu creadă că mi-am uitat fiica și fiul... fiica este a mea : ea ar veni cu noi... fiul meu este și fiul lui... Spune-i... spune-i că ai văzut o femeie vrednică de milă... soția lui ! soția lui care îl iubește, cum iubea el ! Și ceva mai mult : o femeie care este a lui, fără voia lui chiar, o femeie care ar muri fericită ca să plătească un cuvînt de iertare... Și fremătînd de energia dragostei ei, de-abia respirînd, încheie : O femeie care și-ar sfîșia pieptul ca să-i dea inima !

Infirmul își ținea cu îndărătnicie pleoapele în jos, dar puterea omenească își are și ea limitele ei. Picături mari de sudoare începură să i se prelingă de pe frunte. Mușchii feței tremurau și sub linia plumburie care îi încercuia ochii se iviră pete livide și pete roșietice.

Julie se aplecă. Și porni spre el tîrîndu-se în genunchi.

Un suspin puternic săltă pieptul invalidului.

Cînd se află foarte aproape de el, ochii îi străluciră de lacrimi și pe buzele tremurînde apăru surîsul îndrăgostitelor care învăluie sufletul ca într-o îmbrățișare dumnezeiască.

— André ! murmură ea.

Capul estropiatului cătă într-o parte.

Julie își întinse brațele și îngînă în beția bucuriei ei :

— André, dragul meu André ! Tu ești ! Știu că ești tu !

Dar brațele ei căzură deodată și cuvintele îi înghețară pe buze, în timp ce ochii, cuprinși de groază, i se deschideau peste măsură.

Ușa care era în spatele omului fără apărare se deschisese încet, lăsînd să se vadă chipul răvășit al baronului Schwartz.

X

PERSOANĂ CU PREJUDECĂȚI

Baronul Schwartz era un bărbat în puterea vîrstei, energic și robust. De obicei, oamenii de acest fel sînt la început foarte pașnici : calmul este una din calitățile celor de la Guebwiller. Dar și acest calm este ca o unealtă de lucru : cînd se încheie campania, ea devine de prisos. Lucru ciudat, acești predestinați ai marilor cuceriri sînt placizi, răbdători, isteți și nesățioși cît timp sînt slabi : irascibilitatea se naște o dată cu prosperitatea, cînd joacă numai pe mize mari. Dacă îi vedeți mînioși, înseamnă că și-au făcut suma.

În viața sa, domnul baron Schwartz avusese puține ocazii să recurgă la violență ; el nu era un om rău și totuși sporadicele explozii de mînie fuseseră îndreptate împotriva unora mai slabi decît el, cu excepția cîtorva cazuri în care se expusese foarte onorabil. În lumea în care trăia, se știa acest lucru, și curajul fusese pentru el o altă bună afacere.

Cei care îl cunoșteau mai de aproape erau convinși că domnul Schwartz ar deveni într-adevăr violent dacă vreodată ar fi fost atacat în dragostea pentru soția lui.

De cîteva zile domnul baron trăia într-o mare tensiune. Temerile, ca și speranțele sale contribuiau la această stare necunoscută de el pînă atunci, fiindcă încordarea nu mai era simpla accelerare a pulsului, care însoțea munca de zi cu zi a milionului și care ucide pe îndelete ca opiumul sau absintul : era o încercare profundă și dureroasă, capabilă să-i deregleze creierul, acel instru-

ment de precizie, să i-l smulgă din ritmul calculat și să-l facă să se aventureze la intimplare.

El ajunsese să pună bază chiar pe acea poveste răsuflată care se prezenta astăzi ca o adevărată afacere : existența unui fiu al lui Ludovic al XVI-lea. Domnul Lecoq îl capturase pe acel tinăr întocmai ca faimoasa mănușă de oțel, adevărata vrăjitorie a industriilor moderne care prindea în ghearele ei pe cei ce ar fi încercat să jefuiască reputatele case de fier cu cifru secret al casei „Berthier și Compania."

Domnul Schwartz forțase destinul. Și la un moment dat, cind triumful lui nu mai prezenta nici un fel de îndoială, funcționase acel mecanism diavolesc : domnul Lecoq !

În afacerea pretinsului fiu al lui Ludovic al XVI-lea, domnul Schwartz, incolțit, căuta de fapt un refugiu, o scăpare ; ceva asemănător vestitei mănuși de oțel pe care jefuitorii casei de bani Bercelle o lăsaseră în ghearele mecanismului în noaptea de 14 iunie 1825.

El nu furase nimic ; dar să ne amintim de sfișietoarea probă de culpabilitate care l-a doborit pe nevinovatul André Maynotte, a doua zi după jaf. Mina care strinsese cindva gitul lui André Maynotte stătea exact de atunci în jurul gitului domnului Schwartz : aceeași mină !

André Maynotte nu era pe atunci decit un biet tinăr îndrăgostit, și înseși precauțiunilel luate de el pentru a o proteja pe Julie, comoara lui adorată, încoronară și completară noianul de aparențe sub care justiția nu a știut să descopere adevărul.

Domnul Schwartz, dimpotrivă, era un om abil ; resurse de tot soiul abundau în jurul lui, și averea îi servea drept platoșă. Dar și el se sufoca sub presiunea acelei miini care drămuia puterea de sugrumare după forța victimei. Își pierdea răsuflarea. Și ca o completare la uimitoarea asemănare între situația lui și a lui André Maynotte este acea mare dragoste care îi tulbura liniștea : femeia care îi paraliza toate argumentele în apărare, femeia adorată, aceeași femeie !

Dar nu aceeași dragoste. Baronul Schwartz și André Maynotte nu iubesc la fel ; dar ce importanță are ? Pasiunea lenevită în fericire devine feroce cind suferința își arată colții. În mijlocul acestei formidabile bătălii de interese care se agita în jurul domnului Schwartz, marea problemă rămînea soția lui.

Dar, tocmai ea îl stingherea, îl ținea legat, îl absorbea. O iubea în așa măsură, incit îi trecuse prin minte să o zdrobească invocind acea hotărire a Curții din Caen care apăsa încă asupra capului ei.

O iubea într-atît, încît îi venea să plîngă ori de cîte ori rămînea singur, torturat de spaime, în cabinetul lui, unde cursese şuvoi atîta aur. Amenințările, acuzațiile, toate se înălțau în jur ca un zid de netrecut: bigamia; printr-o minciună, care avea în ea şi o fărîmă de adevăr, devenise casierul, complicele unei asociații de bandiți; şaisprezece ani de muncă laborioasă, cinstită, ireproşabilă în funcție de morala aurului — şaisprezece ani de concepții care nu erau nici fără utilitate, nici fără grandoare pentru progresul material al unui întreg popor, puteau fi transformați în douăzeci şi cinci de ani de muncă silnică pentru acte criminale, încununate de succes neruşinat. Odată legat de gît acest zurgălău, nenorocire triumfătorului de ieri! Virtuțile lui într-o clipă devin crime; îndrăzneala — trădare; o haită de cîini se aruncă asupra lui, o haită de cîini din care nu lipsesc lupii, întocmai ca în povestea acelui tripou în care un amărît de grec prins cu mîna în pungă s-a văzut obligat să înapoieze cinstitei adunări tot ce cîştigase şi tot ce nu cîştigaseră ei.

Baronul Schwartz văzuse multe executări de acest fel, îşi cunoştea bine epoca, îşi cunoştea Parisul de aur, nici o iluzie nu ascundea pericolul care îl pîndea, şi totuşi ar fi trecut liber, cu capul sus, fluturîndu-şi creditul ca pe o armă, dacă femeia pe care o iubea nu i-ar fi închis toate căile.

Domnul Schwartz se pierdea pe sine, vrînd să o salveze pe ea. Făcea întocmai ca André Maynotte: în momentul luptei, brațele neputincioase în loc să îl apere, strîngeau convulsiv la piept comoara.

Se devota cu înflăcărare şi totuşi nu femeii iubite, cum se devotase André, ci dragostei pe care o avea pentru femeie.

Se hotărîse să fugă, dar împreună cu ea. Făcea o nebunie, îşi ierta un capriciu, pierdea în această pasiune conjugală tot atît cît şi-ar fi cumpărat dragostea întregului Paris.

Acesta era omul care fără îndoială auzise ultimele cuvinte ale lui Julie şi care îşi arătase în cadrul uşii capul răvăşit, acolo, în spatele infirmului fără apărare şi fără bănuială.

Julie nu avu nici o clipă de îndoială asupra celor ce aveau să se întîmple. Văzu limpede crima ce se va comite, ca şi cum cuțitul pe care bancherul il-ținea în mînă ar fi fost împlîntat între umerii lui André Maynotte.

Îl cunoştea destul de bine pe acest om, victimă — călău; ştia şi ce avea bun şi ce avea rău în el. Aici răul şi binele nu trebuiau să lupte, ci să se unească şi să dea una din acele lovituri care să facă să dispară întregul suflet în rană.

Julie vru să strige, dar vocea îi pieri.

Vru să se repeadă, chiar crezu că sare: rămase însă paralizată.

Trei-Labe își dădu imediat seama. Nu avu însă timp să se întoarcă

Într-adevăr, totul se petrecu fulgerător, și bancherul nu avu nici o ezitare.

Și noi întîrziem totuși, cînd de fapt nu ar trebui să spunem decît un cuvînt, cel mai elocvent din toate, pentru a exprima o acțiune care a fost absolut instantanee.

Întîrziem pentru că barca noastră de povestitor se atinge de o stîncă primejdioasă. Un cuțit în mîna domnului Schwartz este un adevărat abuz, cu toate că era una din armele ciudate aruncate la întîmplare pe etajere și pe care degetele lui crispate îl apucaseră de mîner în trecere, fără să-și dea seama, așa cum cineva ar lua de jos o piatră ca să zdrobească o năpîrcă.

Baronul Schwartz voia să omoare pe cineva, acest lucru era sigur. Flacăra din ochi îl trăda, rictusul gurii striga ; crima se vedea de la paloarea buzelor pînă la tremurul degetelor încleștate pe mînerul cuțitului.

Era beat, era fiară ; dar chiar dacă am admite ferocitatea și beția sîngelui care întunecă mintea, un bancher cu obiceiuri pașnice nu lovește ca un asasin expert. Pînă la crimă, mai sînt stîngăcii și naivități. Ceea ce i se arăta domnului Schwartz, aici, în pragul ușii, desenat ca un blazon straniu, era capul păros al acelui nefericit infirm ghemuit pe covor, fără să i se vadă fața. Strîngînd cuțitul în mînă, răgind de plăcere pătimașă ca un animal înfometat, își înfipse ghearele în acea claie de păr și trase de el cu o violență ieșită din comun. Voia, înainte de a-i tăia beregata, să-l răstoarne și să-i calce în picioare trupul mutilat, aici în fața femeii care îi spusese de atîtea ori „te iubesc"...

Coama zbîrlită însă veni spre el. Iată o scenă înspăimîntătoare. Peruca rămase, împreună cu barba falsă, în mîinile tremurînde ale domnului Schwartz, care îngrozit, sări un pas îndărăt.

Trei-Labe se întoarse liniștit, ca un om fără teamă, dar cu o mișcare viguroasă și vioaie. În fața baronului rămăsese acel domn Bruneau, dar fără masca de cumsecădenie obișnuită. O față încă tînără, remarcabil de frumoasă, încadrată de un păr alb ca zăpada.

Domnul Schwartz bîlbîi :

— Omul din Jersey !

Apoi se uită la obiectul grotesc care îi atîrna în mîini și în care cuțitul se pierdea. Ochii se întunecară, gîtul i se lungi și i se păru că mintea i se tulbura.

Julie scoase un țipăt lung. Un torent de viață o copleși. Pieptul bancherului lăsă să-i scape un geamăt răgușit, în timp ce ea se îndrepta spre André cu mîinile întinse și scoțînd sunete nearticulate, ca acele gungureli ale mamelor care își exaltă odrasla cu mîngîieri.

Nu era nici cruzime, nici îndrăzneală ; nici nu-și dădea seama că domnul Schwartz mai era acolo. Își puse miinile în jurul gîtului lui André ; se lipi de el, atît de grațioasă și atît de frumoasă, încît domnului Schwartz îi dădură lacrimile. Apoi se clătină. Ținea încă în mînă cuțitul. Un surîs agonizant încercă să i se schițeze pe fața îmbătrînită o clipă.

— Soțul meu ! soțul meu ! soțul meu ! spuse de trei ori Julie, sărutîndu-l în neștire.

— Soțul ei ! spuse domnul Schwartz.

Un rîs convulsiv îl scutură, apoi căzu jos nemișcat.

Zgomotul căderii o trezi pe Julie. În liniștea tristă care urmă, sunetele îndepărtate ale orchestrei se auzeau vesele.

Pentru a treia oară strigătul cîntărețului de orgă pătrundea prin ferestre :

— Lanterna magică ! piesă originală !

Bancherul zăcea de-a curmezișul ușii. André și Julie se uitau unul la celălalt : Julie, gata să leșine și înfricoșată. André, nepăsător, rupse cel dintîi tăcerea.

— Apartamentul domnului baron comunică direct cu birourile lui, știu și vă rog să-mi arătați drumul spre casa de fier, spuse el cu un calm care îngheță inima lui Julie.

— Am să vă conduc acolo, exclamă ea fără ezitare sau bănuială.

— Nu, răspunse André ; vă cer doar să-mi arătați drumul și să-mi dați cheia : sînt în întîrziere.

Julie vru să spună ceva, el o întrerupse aspru :

— Cheia, vă rog, doamnă !

Julie păși peste corpul domnului Schwartz ca să poată intra în apartamentul lui.

„Este răzbunat !“ se gîndi ea din adîncul disperării, aruncîndu-i o privire plină de milă.

Cind se întoarse cu cheia, nu îl mai găsi pe estropiatul de la Plat-d'Étain. André stătea drept și sigur pe picioarele lui. Privirea ei rugătoare implora un cuvînt.

El însă luă cheia și îi ascultă toate indicațiile fără să spună nici un cuvînt. Julie plîngea în timp ce vorbea. După ce termină, André îi întinse mîna ; în exaltarea ei, Julie vru să i-o sărute, dar el o împinse cu blîndețe și-i zise :

— Adio, nu ne vom mai vedea. Te-am iertat... Te-am iertat în mod sincer. Dă-i ajutor soțului dumitale, așa cum ești datoare să o faci...

Julie se lăsă să alunece în genunchi. André se depărtă fără să întoarcă măcar capul.

Julie se ghemui ca o sărmană, ascultind zgomotul pașilor lui care se îndepărtau. Inima parcă nu-i mai bătea și în cap simțea un gol imens. Mai e oare nevoie să spunem că nici nu își puse întrebarea dacă André se ducea direct spre casa de bani ? Chiar dacă mintea ei mai păstra facultatea de a gîndi ceva fără legătură cu nefericirea în care se zbătea, nici o îndoială nu ar fi tulburat-o și cu atît mai mult, nu ar fi avut vreun fel de bănuială.

Acum, la ora ispășirii, André era pentru ea tot atît de important ca un judecător.

Nu mai simțea pentru el decît un respect imens, un respect religios, de o profundă smerenie.

Prăbușită de pe culmile visurilor sale, condamnată chiar în momentul cînd pasiunea imaginase un deznodămînt triumfător și strălucitor pentru toate greutățile de nerezolvat, condamnată în ultima instanță, Julie nu se revolta.

André avea dreptate ! era însuși strigătul desăvîrșitei ei pocăințe.

O uimea acum numai extravaganța visului ei. Remușcările stîrnite înăbușeau cu violență speranța care îi orbise judecata.

André spusese : „Dă-i ajutor soțului dumitale"...

Se îndreptă spre baron, îi săltă capul și i-l așeză pe genunchi. Era soțul ei. Împotriva dublei consfințiri a religiei și a legii, ea poate s-ar fi revoltat. Însuși André îi spusese : soțul ei. André avea dreptate. El era singurul magistrat și singurul preot.

Nu mai plîngea. Se uita fără ură și fără dragoste la acest chip livid al tatălui fiicei ei. Cînd deschise cu greu ochii, ea încercă să îi surîdă.

O lovitură puternică îl zdrobise pe acest om demn de compătimit. Văzînd-o surîzînd, crezu mai întîi că visează. Julie îi spuse :

— Iată modalitatea de a te răzbuna : André Maynotte și Julie Maynotte sînt doi condamnați. Denunță-i justiției.

Baronul, lungit pe covor, o ascultase și parcă nu înțelegea ce îi spune. El își ascunse fața în cutele mătăsoase ale rochiei, întocmai cum fac copiii cînd se alintă în poala mamei lor.

Parterul casei Schwartz, la care se ajungea urcînd douăsprezece trepte de la peron, comunica de la același nivel cu mezaninul clădirilor secundare, care aveau fațada spre stradă. O scară ducea de la apartamentul baronului la galeria care lega birourile cu restul casei.

André Maynotte coborî primele trepte ale scării cu pas hotărît și grăbit. Dar aici nu era nici un martor. Înainte să ajungă la galerie, se opri, ca și cum ar fi avut nevoie să se odihnească. Se ținea cu o mînă de balustradă, iar cu cealaltă își apăsa inima, vrînd

parcă să-i liniştească bătăile dureroase. Un suspin adinc ii săltă pieptul.

La piciorul scării aşteptau doi oameni.

Lampa din plafonul vestibulului ingust le lumină feţele grave, îngrijorate. Unul era domnul Schwartz, fostul comisar de poliţie din Caen; celălalt, domnul consilier Roland.

Văzindu-l pe André Maynotte cum cobora treptele cu capul sus, amindoi tresăriră. Il recunoscură amindoi. El nu spuse parola convenită.

— Domnule, i se adresă consilierul Roland energic, noi am cedat unor solicitări al căror caracter ne-a surprins. În ce mă priveşte, mă aşteptam la ceva ieşit din comun, în care trebuia să fii amestecat şi dumneata; dar nu mă aşteptam în nici un caz să te şi văd. Noi sintem funcţionari...

— Sinteţi oameni de onoare, il întrerupse André. În conştiinţa dumneavoastră se dă o luptă, fiindcă persoana care se numeşte în prezent baroana Schwartz este liberă, iar copiii dumneavoastră, domnilor, vor face parte din această familie, care este familia ei.

— Eu cred... vru să continue domnul Roland.

Dar André il opri cu un gest.

— Dumneavoastră, vă repet, sinteţi oameni de onoare şi îmi place să mai fiu o dată în miinile dumneavoastră. Am suferit mult aşteptind să vină ora pe care tocmai o sună orologiul justiţiei divine. Dumneavoastră nu puteţi nimic pentru mine. Nu aştept de la dumneavoastră decit o mărturie; o mărturie care nu va ajunge în vreo instanţă, pentru că nici un tribunal prezidat de oameni nu il va mai judeca pe André Maynotte cită vreme va fi în viaţă. Deci, eu m-am referit la conştiinţele dumneavoastră; sintem aici trei conştiinţe: putem constitui un tribunal. Vă rog să mă urmaţi, veţi asculta, veţi privi şi apoi veţi judeca.

XI

CAMERA RĂMASĂ ÎN ÎNTUNERIC

— Toţi bancherii sint nişte pungaşi, nu-i aşa, Saladin, comoara mea? spuse Échalot, a cărui bună dispoziţie se manifesta gălăgios cind stomacul lui, obişnuit cu sobrietatea, se răsfăţa cu o sticlă, două de vin prost.

— Cum şi în ce fel? întrebă Similor. Că doar copilul nu are virsta să-ţi răspundă, că progresele societăţii sint făcute ca să desfi-

înţeze inegalităţile de averi ale căror lipitori sînt bancherii, lipitorile astea mereu însetate de sudoarea noastră... Aprinde, Bibi !... Eşti satisfăcut că aparţii de această întreprindere ?

Noi credem că acest bun şi sensibil Échalot era mulţuumit. Teribila aventură cu femeia ucisă aruncase pentru o clipă o undă de întuneric în viaţa lui, dar Similor, om de lume, reuşise cu uşurinţă să-l facă să simtă că se petrecuse unul din acele accidente inerente misterului şi că delicateţea unui tînăr avea de suferit dacă nu îşi afundă singur degetele în sînge.

Lumina ţîşneşte numai din discuţia dusă cu bună credinţă. Cei doi tineri, naturi sincere şi binevoitoare, găsiră formula următoare, pe care o proclamară drept lege : „Să ucizi este o prostie ; această faptă lasă remuşcări dureroase ; trebuie să te limitezi numai la viclenie, căci viclenia nu face rău nimănui".

Trebuie să notăm că aceşti eufemişti nu vorbeau niciodată de furt. Échalot avusese chiar mustrări de conştiinţă cînd „împrumutase" sticla cu lapte lăsată la uşa vecinei. Ideea de a-şi băga mîinile în buzunarul altuia le-ar fi rezolvat cu siguranţă neliniştea. Dar să nu uităm Viclenia ! Trebuia jucată comedia ! Trebuia îndeplinit un rol ! Trebuia să se distingă printre artişti ! Să cucerească un grad printre obişnuiţii acestui oficiu de talente, cafeneaua „l'Épi-Scié", şi să cîştige bani în acea minunată meserie !

Desigur, Échalot era foarte fericit să facă parte din această întreprindere ! Şi cît de puţin timp trebuie uneori ca să schimbi destinul oamenilor ! De la o zi la alta cei doi prieteni cuceriseră o poziţie socială. Nu mai erau primii-veniţi, fanteziştii aspirînd la Viclenie, aşa cum Étienne al nostru visa gloria în dramaturgie. Ei erau căpătuiţi, erau în pline, parveniseră.

Şi chiar aveau aspectul unor astfel de oameni. La prima vedere, un fin observator şi-ar fi dat seama că de acum înainte avea de-a face cu oameni căpătuiţi. Înfăţişarea lor era pusă în valoare de noua conştiinţă pe care o aveau asupra valorii lor. Hainele, fără să fie strălucitoare, trădau totuşi o înclinare naturală spre eleganţă : puţin frivolă la Similor, mai sobră la Échalot. Amîndoi aveau pantofi pingeliţi frumos, caschete de ocazie, redingote de amanet de la chioşcuri din rotonda Temple şi fiecare avea pe el o cămaşă. Saladin participînd şi el la această bunăstare, fusese înfăşurat într-o cîrpă nou-nouţă, care, tivită pentru a fi întrebuinţată la altceva, îi agiria pielea crudă. El ţipa şi plîngea, dar Échalot îi vărsa în cioc picături de cafea parfumată cu rachiu. Toţi trei laolaltă alcătuiau un tablou înduioşător.

Şi nu era o bunăstare trecătoare, pe care zeul boemei o revărsa asupra acestei familii. Gradele dobîndite în artă sînt ca slujbele

publice, revocabile după vrerea tiranilor. Cîmpul vicleniei este pe cît de liber, pe atît de vast. În această Arcadie nu există nepotism: numai priceperea stabilește acolo deosebirile între lucrători, iar lucrul, slavă Domnului, nu lipsește niciodată.

Pe înserat, cei doi prieteni, mulțumiți de ei și binevoitori față de întregul Univers, își cumpărară cîte o contramarcă și se întinseră în avanscena balconului de categoria a patra la Teatrul Național „Merçi-mon-Dieu". Ascultară cu evlavie voluptuoasă o dramă *populară*, ale cărei scene se petreceau cu candoare cînd la temniță, cînd pe sub poduri, cînd în canalele Parisului, care se spune că ar fi nespus de bine întreținute. Acolo își plasează de obicei autorii populari toate personajele. Cerului nu îi place să fie spînzurat vreun nătărău. Lumea însă le-ar veni de hac autorilor populari.

Cu toate că Échalot și Similor erau băieți de gust, apreciau acest gen de spectacol și de astă dată se simțiră fericiți, mai ales cînd trădătorul fu înecat în mlaștina de la Montfaucon, tocmai cînd acesta se pregătea să dea foc „casei izolate" în care fiica ofițerului găsise adăpost.

Înecat de cine? Ați ghicit poate. De el!

Tot timpul desfășurării celor 12 acte spectatorii îi poftiră pe prietenii noștri să-l liniștească într-un fel pe Saladin, gălăgios din cale afară din cauza cafelei; Similor, rușinat, se lepădă de el; dar unii, avînd impresia că recunosc în copilul lor chiar marioneta din prolog, îl aplaudară cu frenezie.

— E al meu! strigă atunci Similor. Iar dumnealui nu e decît educatorul lui!

Și, de îndată ce pe scenă eroul principal puse mîna tînărului avocat, în cea a fiicei ofițerului, pronunțînd cuvinte fără șir, prietenii noștri ieșiră din sală înconjurați de bunăvoința tuturor celor de la galerie.

— A sunat ora! spuse Similor cînd se văzură în bulevard.

— Ai dreptate, e clipa solemnă! răspunse Échalot.

Ei aveau talent, sau mai curînd acel talent era însăși atmosfera care se respiră în pădurea noastră fermecată. Ajungînd în strada Enghien, făcură degrabă o mică repetiție a rolurilor lor. După aceea Échalot intră primul și îl ascunse pe Saladin în partea de jos a unui dulap din camera portarului. Domnul Champion, văzîndu-l pe acest pisălog, crezu la început că încearcă vreo nouă hoție; dar cînd îl auzi vorbind despre incendiu, își pierdu capul. Undițele lui! Avea 522 în colecție. Se repezi în camera doamnei Champion și îi spuse:

— Ne lovește o catastrofă. Plec să o înlătur. Fii atentă pînă cînd mă întorc!

Și plecă. Grija de a-l face să întîrzie cît mai mult revenea restului bandei.

Céleste, gata îmbrăcată pentru bal, căuta încă să înțeleagă această enigmă, cînd Similor își făcu apariția, asemenea planului lui Malbrouk. Se dovedi abil, misterios, și înduioșător. Maestrul Léonide Denis, lungit în patul de suferință la Versailles, voia să mai vadă o dată, înainte de a-și da sufletul, pe femeia, zîna, îngerul...

Ah! cît de firesc îi păru doamnei Champion acest lucru! Își puse degrabă o pelerină de culoare închisă peste toaleta de bal, fiindcă în această povestire tuturora le place să facă impresie, chiar și doamnei Céleste! Puteți foarte bine să vă închipuiți cît farmec adaugă unei ultime întrevederi o toaletă de bal. Ea îl chemă pe băiatul de la casa de fier; îi spuse ce îi trecu prin minte; trebuie să o scuzăm: între ea și notar nu existaseră decît suspine străvechi. Băiatul de la casa de fier fu însărcinat să vegheze și să fie cu ochii în patru.

Venea rîndul lui Mazagran, seducătoarea. Rifflard, necredinciosul nepot al portarului, făcu ce știu pentru ca Mazagran și complicele ei, domnul Ernest, să poată intra tot așa cum intraseră Échalot și Similor. Băiatul de la casa de fier era cinstit, dar ușor de păcălit. Un sfert de oră după aceea, locuința domnului Champion era pe mîna domnului Ernest. Stîna rămăsese în paza lupului.

E de prisos să adăugăm că organizația făcuse tot ce trebuia în ceea ce privea vecinii. Nu mai rămăsese nimeni la mezanin.

În acest moment cîntărețul își anunța pentru prima oară „lanterna magică". Putea să fie ora 1 după miezul nopții, cînd domnul Lecoq de la Perrière, auzind acest semnal, părăsi sala de dans.

Alte două strigăte ale cîntărețului de orgă mai fuseseră auzite; de la ultima strigare trecuse o jumătate de oră.

Din toate cele povestite aici și în capitolul precedent nu se știa și nu se auzise nimic în saloane, unde, dimpotrivă, toată lumea se distra fericită.

Ușa culoarului care ducea din apartamentul domnului Schwartz spre birouri, trecînd prin locuința domnului Champion, era deschisă. André Maynotte trecu primul. Fostul comisar de poliție și magistratul îl urmară.

Lămpile care ardeau de obicei pe coridor fuseseră stinse. O rază slabă de lumină venea din spate prin ușa vestibulului.

Mergeau cu toții în tăcere. Culoarul ținea cît toată lungimea curții. Ajuns la jumătatea drumului, André se opri și le spuse:

— Faceți prea mult zgomot, domnilor, cel care este acolo nu va vorbi dacă își va da seama că sînt însoțit.

— Dar unde ne conduceți? întrebă consilierul, a cărui voce rămînea calmă și stăpînită.

— Trebuie să vă previn că sînt înarmat, adăugă nu fără emoție fostul comisar de poliție.

— Iar eu sint neinarmat, spsue André. Apoi, răspunzindu-i consilierului : Vă conduc spre cunoaşterea şi descoperirea adevărului cu privire la o crimă pe care a trebuit să o judecaţi pe vremuri şi totodată spre o altă crimă pe care va trebui să o judecaţi miine — furtul casei de fier Bancelle, uciderea contesei Corona.

— Dumneata ai fost condamnat pentru una, vei fi acuzat pentru cealaltă, murmură magistratul.

— Intreaga casă Schwartz este impresurată de agenţii dumneavoastră, spuse incet André. Eu nu am nici posibilitatea, nici dorinţa să fug.

Nu i se mai răspunse. Işi continuară drumul. Insoţitorii işi înăbuşiră zgomotul paşilor.

Aşa cum am mai spus, sompiuoasele birouri ale domnului baron Schwartz işi aveau casele lor de bani cu sumele incasate şi cheltuielile curente ; dar banca Schwartz centraliza incasările mai multor intreprinderi. Faimoasa casă de fier de la mezanin zisă principală şi centrală, era un fel de inimă a acestui imens trup in care se depozitau in mod accidental fondurile diferitelor companii.

Aici erau finanţele propriu-zise ale casei Schwartz, date direct in grija unui om capabil şi de incredere, care era domnul Champion. Capabil nu inseamnă nicidecum inteligenţă ; este un cuvint care cuprinde in el de fapt o rezervă a unei oarecare specializări. Pe piaţa Parisului nu exista alt contabil care să prezinte mai multă incredere ca domnul Champion.

In ultimele zile casa de bani principală primise în depozit uriaşele lichidări operate personal de către bancher şi motivul rămăsese un mister chiar pentru domnul Chemapion.

Culoarul in care intraseră cele trei personaje ale noastre ajungea la o uşă dublă perfect inchisă, dar despre care domnul Champion nu vorbise in poemul său descriptiv, recitat călătorilor din diligenţă, pentru că uşa era exclusiv in folosinţa domnului baron Schwartz. André Maynotte avea cheile celor două broaşte, pe care le deschise cu precauţie una după alta. Nici un zgomot nu dovedea că ar fi fost auzit din interior.

Intră, urmat de cei doi insoţitori ai săi, şi cum batantele uşii se inchiseră singure, toţi trei se pomeniră deodată scufundaţi într-un total intuneric.

Spun total, fiindcă domnul Champion ne-a povestit că peste ferestrele de la mezanin se trăgeau obloane rulante, ca la magazine.

Acest intuneric de păcură nu dura totuşi de prea multă vreme; un miros de ceară plutea in aer, ceea ce trăda prezenţa cuiva in incăpere.

Pentru André Maynotte era un indiciu concludent. El căută şi găsi miinile insoţitorilor lui, pe care le strinse complice, arătind

prin semne că ei trebuiau să rămînă pe loc. Apoi continuă să înainteze încet, singur.

Ușa coridorului dădea chiar în încăperea în care era faimoasa casă de bani descrisă de domnul Champion, casă de fier pe care noi nu am văzut-o niciodată, dar care a jucat un rol hotărîtor la începutul povestirii noastre ; numai că această ușă se deschidea în afara grilajului care fusese instalat cîndva, cu ocazia înființării unei societăți celebre și ale cărei acțiuni bine cotate necesitaseră măsuri de apărare suplimentare.

Încăperea era foarte mare, dar puțin cam joasă. Ea servea drept cameră de culcare băiatului sedus de farmecele frumoasei Mazagran ; patul lui urma să fie așezat în fiecare seară de-a curmezișul casei de fier. În dreapta și în stînga străjuiau camerele domnului și doamnei Champion.

Bijbîind, André găsi deschiderea grilei de fier. Trecu de ea și, împingînd amîndouă canaturile dintr-o dată, o închise.

Acel zgomot metalic răsună puternic în liniștea din jur.

— Bun ! șopti André. Am lăsat trapa să cadă la loc. Este întuneric beznă !

Luase din nou vocea lui Trei-Labe și tonul unui om care vorbește singur.

Fostul comisar de poliție și consilierul rămăseseră nemișcați la intrare. Ei nu recunoscuseră vocea celui care vorbise.

Trei-Labe tuși, pipăi și spuse deodată :

— Ia ascultă, dacă ești aici, nu fă pe mortul ! Doar n-am venit să mă joc de-a v-ați ascunselea, patroane !

— Sînt aici, se auzi o voce înfundată dinspre capătul celălalt al încăperii, și să vă ardă toți dracii pe toți ! Sînt prins în capcană ca un lup !

— Ce capcană? întrebă Trei-Labe. Nu ai folosit mănușa ?

Cei doi martori nevăzuți nu mai aveau nevoie de un alt semn anume ca să fie atenți.

Totuși, acest ultim cuvînt, „mănușa", îi izbi, și, șocați, fără să vrea, făcură un pas înainte.

— Am auzit ceva, spuse vocea din fundul camerei, cu o subită îngrijorare.

Dar în același timp se putea auzi distinct fîșiitul unui corp tîrîndu-se pe jos. Trei-Labe se îndrepta spre el. Vocea din fundul încăperii reluă :

— Mănușa o am, dar tocmai mănușa m-a înhățat... Ticălosul de Bruneau a săpat un șanț de apărare... El mi-a trimis-o în cale pe fata aia. Caraghiosul e de meserie fierar ; el a montat capcana în mănușă... și de fiecare dată cînd vreau să-mi retrag brațul, îmi înfig singur parcă o sută de ace în os !

— Ce vorbești, patroane! făcu Trei-Labe, care tot înainta. Atunci înseamnă că dumneata ești păcălitul!

Nu primi drept răspuns decît o înjurătură care exprima cu energie durerea și mînia.

— Încolo, totul merge ca pe roate, reluă Trei-Labe. Dincolo se dansează ca la o binecuvîntare, și poveștile puse la cale circulă, circulă... Știi bine, provocatorii noștri...

— Oh, dacă aș putea, mi-aș tăia brațul, scrîșni Lecoq.

— Pentru așa ceva trebuie un om de meserie, spuse calm Trei-Labe, și pe deasupra și un instrument bun... Mașinăria noastră se învîrtește, patroane, și înăuntru ca și afară: tînăra Edmée Leber, cei trei băieți... în sfîrșit, totul...

— De Bruneau știi ceva? întrebă Lecoq.

— Nimic. Mai bine pe ăla ar fi trebuit poate să-l cumperi, cu orice preț.

— Tu ai fost însărcinat să-l supraveghezi... numai tu ești cauza...

— Bunul meu domn Lecoq, îl întrerupse Trei-Labe, eu sînt lîngă dumneata; dar cînd vor veni prietenii și te vor găsi aici, să te ferești de cuțitul lor! Ei vor ghici cu siguranță că dumneata ai vrut să păgubești asociația...

— Eu sînt Stăpînul! scrîșni Lecoq. Ascultă, Trei-Labe, poți să te ridici pînă la mine ca să încerci să demontezi mănușa?

— Sigur că nu!... Dumneata nu ești Stăpînul, răspunse infirmul. Dar am să încerc eu să te scot din încurcătură. Slavă domnului, dumneata nu ești aici la nuntă!

Piciorul domnului Lecoq, care pipăia ca o antenă în întuneric, dădu în momentul acela de șoldul domnului Mathieu.

Gimnastica ochilor obișnuiți cu întunericul nu reușea totuși nimic împotriva acestei nopți de păcură. Domnul Lecoq reluă cu un ton de cumsecădenie, îmbietor:

— Tu ești prietenul meu și știi bine că am avut întotdeauna slăbiciunea să te îmbogățesc... Hai, saltă-te!

— Să mă îmbogățești... bombăni Mathieu. Hm! Hm! patroane, cu dumneata mai bine nu dai cioara din mînă pentru vrabia de pe gard... Știi proverbul...

Un fel de geamăt anunța efortul pe care îl făcea ca să se ridice.

— Treci în partea cealaltă, spuse Lecoq chinuit. Îmi rămîne un braț să te ajut.

Trei-Labe, agățat de hainele lui, se mișcă și își schimbă direcția, ca un înotător care vrea să se cațere pe un mal abrupt. Părea că o face din toată inima.

Domnul Lecoq, cum putu să-l apuce de stofa hainei, îl săltă cu o împingere puternică.

— Ești straşnic de puternic, patroane! spuse infirmul cu admirație.

— Nu ai pe tine vesta ta de catifea... observă Lecoq bănuitor.

— Ca să merg în lume... începu simplu Trei-Labe.

— Ai putut să intri ușor în casă ?

— Știi bine, patroane, că astă-seară se trece uşor peste tot... Şi respirînd puternic, continuă ca sufocat de un spasm de exaltare brutală : Ah ! ah !... ah ! păi... inima mea, patroane, nu e paralizată. Doamnele dumitale cinstite se cam dezbracă. Cele necinstite nu mi-au arătat niciodată atîta piele albă și roz!

— Neseriosule ! răspunse Lecoq. Ai să-ți permiți tot ce poftești cînd ai să fii bogat ! Nu te rezema pe brațul meu drept, nenorocitule ! Dar de ce ai spus adineauri : „Sigur că nu, dumneata nu ești Stăpînul !" ?

— Pentru că STĂPÎNUL este cel care are Scapularul și secretul, răspunse Trei-Labe.

— Le am pe amîndouă.

— Nu îl ai nici pe unul, nici pe celălalt, patroane... Contesa a fost o femeie frumoasă.

— Îmi porți pică pentru lovitura aia, ai ?

Trei-Labe răspunse evaziv :

— Ce mai contează o femeie frumoasă dacă e moartă !

Şi tuşi, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze pentru însoțitorii lui nevăzuți de Lecoq prima mărturie a acestuia.

— Numai că, vezi dumneata, lovitura aia nu ți-a servit la nimic. Altul are și Scapularul şi secretul.

— Cine e acel altul ?

— Ia spune, patroane, izbucni subit infirmul, casa de bani este deschisă, uite, am întins mîna și am simțit teancuri de bilete de bancă. Ce plăcere ! S-ar găsi dintr-aceia care te-ar lăsa aici mască și ar pleca... bogați.

Domnul Lecoq avu un rîs răgușit.

— Te crezi oare liber ? scrîșni el.

Şalele lui Trei-Labe simțiră strînsoarea viguroasă a mîinii lui.

— Patroane, nu strînge prea tare ! Eu sînt o biată făptură nenorocită.

După o scurtă pauză adăugă cu un accent ciudat :

— Cu toate că oricît ai fi de robust, în situația de acum nu faci nici cît un olog ca mine. Hai să judecăm : dumneata nu ai decît o mînă ; dacă nu-mi dai drumul, eu pot să te înjunghii cum îmi place, și dacă îmi dai drumul, pa și să-mi trăiești !

Respirația chinuită a lui Lecoq îi șuieră în piept :

— Aici am ajuns, măi omule ?! tună el. Uiți o a treia alternativă : la prima mișcare pe care o faci, te ridic și îți zdrobesc capul de fierul casei ăsteia de bani !

— Și pe urmă, continuă Trei-Labe rînjind, dumneata rămîi aici, cu arma la picior, cum s-ar spune, ca să aștepți sosirea colegilor dintr-o parte și intrarea corbilor din cealaltă. Pentru că sînt convins că diavolul acela de Bruneau a scormonit în lung și în lat pe drumul lui de cîrtiță... Se uitau la dumneata acolo, la bal, mai ales șeful de secție Schwartz și consilierul Roland, de parcă ar fi știut că dumneata aveai bunătatea să te ocupi de Étienne și de Maurice, adică de copiii lor, și de domnul Michel și tînăra Edmée Leber...

— Tu o vrei pe asta ! izbucni Lecoq furios.

Trei-Labe îi răspunse :

— Îmi plac femeile !...

XVII

MĂNUȘA DE OȚEL

O clipă, capul lui Lecoq rămase aplecat în piept. Conștiința neputinței lui îl ținea ca într-o gheară care îl sugruma. Într-adevăr, el ar fi putut să ucidă, dar nu se putea salva. Și apariția echivocă a acestui ajutor, în persoana lui Trei-Labe, semăna cu o teribilă amenințare.

— Tu ești acum cel mai tare, spuse el ; să aranjăm. Ce vrei ?

— Oh, răspunse Trei-Labe, noi o să ne înțelegem bine întotdeauna.

— Uite, îți ofer două sute de mii de franci pentru început... Dar vreau să știu.

— Două sute de mii de franci, patroane ! Niciodată n-am văzut atîta bănet ! Să știi, ce anume ?

— Cum ai ajuns tu aici ?

— Am eu micile mele metode. Am luat cheile din camera domnului baron Schwartz.

— Și de ce ai venit ?

— Mi-am dat seama că stăteai de prea multă vreme aici la treabă.

— Ești singur ?

— Dumneata știi bine că eu nu amestec...
— Vrei să mă eliberezi ?
— Este datoria și interesul meu.
— Trebuie să fii îndeminatic...
— Ca o maimuță, zău !
— Ești destul de sus ca să lucrezi ?
— Sint exact unde trebuie.
— Pipăie-mi buzunarul.
— Uite ! spuse Trei-Labe, intinzind mina.
— Nu ăsta ! se răsti domnul Lecoq.
— Ah, făcu Trei-Labe, avem deci ceva bun în ăsta !
— Șurubelnița este în celălalt.
— Noi nu plecăm la drum, din fericire, fără trusă, patroane !
— O ai ?
— O am ; nu mișca. E grozavă totuși povestea mănușii ăsteia ! André Maynotte ar ride cu poftă dacă ar fi aici în locul meu.

Tăcu o clipă, ca apoi să-l intrebe :

— Iți aduci aminte, patroane, mi-ai spus odată : „Fără acest Bruneau, te-aș stringe de git". Ți-a trecut prin minte că eu aș fi André Maynotte ? Da ? Ah, dacă ar fi fost lumină, am vedea cum să potrivim șurubelnița... A, bun, uite !...

— Mă doare ! strigă Lecoq speriat.

— Răbdare, nu mișca ! Am nimerit !

Oțelul scirții. Se făcu liniște. Trei-Labe lucra, susținut în continuare de mina domnului Lecoq, care dădea semne de oboseală. Cei doi martori la această scenă, pe care nu o vedeau, dar al cărei dialog reușise să fie tălmăcit pină atunci în cele mai mici detalii, rămineau neclintiți și tăcuți.

— Tot se mai dansează acolo, începu Trei-Labe ; uite, am scos un șurub. Cite sint ? Unsprezece ! Are să mai dureze.

— Nu trebuie să dureze ! izbucni Lecoq fără să-și ascundă suferința. Grăbește-te, ce dracu !

— Mă grăbesc, patroane. Ai reușit măcar să schimbi bancnotele false cu cele autentice ?

— Nu, cele false sint la picioarele mele.

— Vrei să operez eu înlocuirea ?

— Nu, nu, continuă-ți treaba !

Vocea lui Lecoq, scurtă și aspră, demasca o suferință intensă.

— Cind te-am auzit intrind, reluă el parcă din nevoia de a vorbi, tocmai mă pregăteam să fac ceea ce faci tu acum. Dar văd că nu înaintezi !

— Al doilea șurub scos ! spuse Trei-Labe.

Din pieptul lui Lecoq ieși un suspin.

— Am stins lumina cu orice risc, zise Lecoq, pentru că nu ştiam cine putea să intre pe uşă.

— Dumneata eşti un om prudent, patroane, şi cu experienţă. Uite, al treilea şurub. S-ar spune că toată viaţa n-am făcut decît treburi de astea... Ia spune, e bună ideea asta a lui André Maynotte, să pună cîrlige de capcană în toată mănuşa! Mare deştept! Povestea asta a reuşit atît de bine acolo, la Caen... Înseamnă că ştia şi el că domnul Schwartz cumpărase casa asta de bani Bancelle?

— Uite, se împlinesc şaptesprezece ani de cînd mă urmăreşte Maynotte ăsta, aşa cum urmăreşte un sălbatic urma unui duşman! tună Lecoq. Dar ce, al patrulea şurub se ţine tare, omule?

Pentru a doua oară Trei-Labe tuşi. Fusese a doua mărturisire, cel puţin subînţeleasă: Lecoq nu protestase deci cînd el spusese: Povestea reuşise atît de bine acolo, la Caen!...

— Cîteodată, zise Trei-Labe, niţică rugină... Ştii, patroane, eu cred că ticălosul ăla s-a strecurat în asociaţie nu ca să fure, ci ca să fie cît mai aproape de dumneata.

— Dacă n-ar fi fost Fanchette... începu Lecoq, scrîşnind din dinţi. Apoi adăugă: Grăbeşte! Grăbeşte, băiatule! Să ştii de la mine, Colonelul a fost Stăpînul, şi Colonelul nu vedea decît prin ochii contesei Corona.

— Da, da. A făcut ultima lui afacere, bietul om, dar nu era el omul care să se lase înhăţat de mînă! Cînd te-ai servit o dată de o reţetă... Dar ce faci, patroane, mă laşi să cad?

— Ascultă, nu te-aş fi crezut niciodată atît de greu, spuse Lecoq.

— Ţine-mă bine! uite al cincilea şurub... şi să mai spui că obiectul ăsta stătea acolo la mama tinerei Edmée, expus doar aşa, de florile mărului!

— Mă enervezi cînd pronunţi numele ăsta!

— Auzi dumneata, continuă Trei-Labe, s-o expună chiar în faţa ferestrei dumitale! Să ştii că au făcut-o tocmai ca să te ispitească! Dumneata mişti şi uite un strop de sudoare rece care îmi cade pe frunte... Vrei să te odihneşti puţin?

Un vag sunet cristalin vibră în întuneric. Pendula nevăzută bătu o dată.

— Nu, nu vreau să mă odihnesc, răspunse Lecoq sălbatic. Dă-i înainte!

— Atunci, fii tare! Eu trăncănesc numai ca să te distrez puţintel, ştii? Cei care scot dinţii tot aşa fac... Eu înţeleg pentru ce m-ai pus să aranjez combinaţia acolo, la „l'Épi-Scié", în aşa fel, încît să pun poliţia pe urmele acestui Bruneau. Ah! ce ticălos!

cum te-a tras pe sfoară! Eu înțeleg bine și pentru ce vrei să le implici pe cele două Leber. Nu mai spun „tînăra Edmée“ fiindcă îți ridică nervii. Îl înțeleg chiar și pe Michel, dacă este fiul lui André Maynotte... Dar pentru ce să-i pierzi dumneata pe ceilalți doi boboci, pe Étienne și Maurice, asta nu mai înțeleg.

— Aparențele, răspunse Lecoq. Au făcut parte din casa Schwartz: trebuie să cunoască personajele. Gruparea celor șase persoane: André Maynotte, cele două Leber, Michel, Étienne și Maurice, este o acțiune de geniu. La diferite nivele și pentru cauze diferite, există prezumții împotriva lor: legea matematică a asociației Hainelor-Negre este aici riguros respectată. Este mai tare decît procesul de la Caen.

Trei-Labe rîdea cu poftă și tuși pentru a treia oară.

— Da, da, spuse el. Rezistă, sîntem la al șaptelea șurub. La Școala de drept, Hainele-Negre ar obține medalia. Numai că, uite, mai există și suta de ace... Și dacă André Maynotte este cel care ți-a jucat festa asta, sigur că a aruncat o vorbă pînă la prefectură și a denunțat asociația.

— Nu mai pot! făcu Lecoq gemînd.

Trei-Labe se agăță de hainele lui ca și cum, nemaifiind susținut, s-ar fi temut să nu cadă, iar domnul Lecoq își întinse și își scutură brațul, vrînd să-l dezmorțească.

— André Maynotte? zise el, ștergîndu-și sudoarea de pe frunte și de pe gît. Fără asociație putea Colonelul să se agite mult și bine, că André Maynotte ar fi fost de mult în fundul canalului. Hai, reia-ți treaba, rezist eu; la al cîtelea șurub ai ajuns?

— La al nouălea.

— Stai puțin!

Fu un moment de repaos, și Trei-Labe îl întrebă foarte încet:

— Ai auzit ceva, patroane?

Domnul Lecoq tresărise din tot trupul.

— Nu, răspunse el cu o voce foarte răgușită. Dar...

— Dar ce?

Trei-Labe, încă agățat, simți mîna lui Lecoq trecîndu-i iute și tremurînd peste craniul și peste obrajii lui.

Apoi întrebă înspăimîntat:

— Cine ești dumneata?

Infirmul îi apucă mîna pufnind în rîs.

— Fără prostii, patroane! spuse el repede. Uite că îți trece prin cap să te joci cu cuțitul!

— Cine ești? repetă Lecoq făcînd efort să-și elibereze mîna.

Trei-Labe, luptîndu-se, rîdea ca fără voia lui.

— Va să zică, nu e voie să te faci frumos ca să ieși în lume?

spuse el. M-am ras şi m-am tuns, patroane; am pierdut cinci minute.

Lecoq işi reluă poziţia de la început, mormăind înfundat:

— Ai dreptate. Dă-i înainte!

— Ştii bine doar că nu pot să fiu decît eu, patroane! zise infirmul, care îşi reluase degrabă treaba.

— Aş da un franc şi douăzeci şi cinci, zise Lecoq, încercînd să glumească, numai să te văd cum arăţi tuns şi ras! Trebuie să fii tare caraghios!

— Are să vină şi asta, patroane! Sîntem la al zecelea şurub. Eu, care nu sînt atît de bogat ca dumneata, aş da jumătate: şaptezeci şi cinci de centime, ca să aflu care sînt cele trei funii pe care le are ticălosul ăla de Bruneau în jurul gîtului. Stai, patroane, nu mişca!

— Prima, răspunse generos Lecoq, ultima în ordinea datelor, este accidentul contesei Corona... Ha! Bruneau al tău ar fi bine primit la prefectură! A doua, este condamnarea de la Caen, care apasă asupra lui ca şi în prima zi; a treia, în sfîrşit, şi cea mai grozavă între toate, este condamnarea soţiei lui...

— Aş! îl întrerupse Trei-Labe. Baroana Schwartz nu mai e soţia lui!

— Ascultă-mă pe mine, n-a încetat nici o clipă să o iubească.

— Crezi? Lasă puţin cotul în jos. Aşa!

— Sînt sigur de asta.

— De şaptesprezece ani! Cîtă statornicie!

— Există pe lume şi trubaduri! zise domnul Lecoq.

Glasul lui însă se schimbă în timp ce spuse aceste cuvinte. Şi aproape imediat după aceea, ca şi cum i-ar fi plăcut să vorbească, adăugă:

— Fără ideea pe care eu şi Colonelul am avut-o, ca să-l derutăm, îndreptîndu-i toate bănuielile asupra lui Schwartz, cine ştie ce ar fi încercat ăsta împotriva noastră! În fond, este un bărbat viguros. El a putut să ocolească ştreangul la Londra şi temniţa în Franţa. Dar împotriva a doi iepuri ca mine şi Colonelul, trebuie mai mult decît un bărbat viguros. Fără să intrăm în contact cu el, am făcut să-i cadă în ochi o căruţă de nisip: baronul Schwartz fusese la Caen în noaptea furtului; Maynotte a aflat acest lucru; un an după aceea, exact cînd baronul Schwartz s-a căsătorit cu Julie, acesta avea un capital de patru sute de mii de franci. Pe de altă parte, căsătoria aceasta pentru Julie era o salvare. I-a născut o fetiţă. Poate pe noul ei bărbat îl şi iubea...

— La dracu! Argumentul acela mie mi-ar fi înfierbîntat sîngele!

— Există cîini de Terra-Nova, premii de virtute Montyon... există nătărăi pe lumea asta destui!

Desigur, domnul Lecoq nu era un nătărău; el dăduse nu o dată dovada a fi bun comedian, dar în anumite momente emoţia biruie deprinderile diplomatice cele mai perfecte.

Cuvintele domnului Lecoq erau potrivite şi alese cu grijă pentru a ascunde o puternică agitaţie care pusese stăpînire pe el. Numai că tresăririle muşchilor lui dezminţeau vorbăria liniştită.

Glasul îi tremura cînd vorbea prea mult; de aproape un minut toată manifestarea lui trăda o mare încordare, nu a nerăbdării de a se vedea eliberat de capcană, şi, în ciuda întunericului de nepătruns se simţea pîndit de o ameninţare cumplită.

Trei-Labe părea să nu observe nimic din semnele apropiatei furtuni. Lucra înainte cu conştiinciozitate.

Dar pentru ce se simţea oare atît de ameninţat?

De mai bine de un minut, braţul care trebuia să-l ţină pe Trei-Labe nu mai depunea nici un efort. Mîna lui robustă continua să strîngă şoldul invalidului, dar sensul efortului său se schimbase, în aşa fel încît acest efort devenea neputincios ca să-l menţină, în această poziţie pe Trei-Labe. Schimbarea se operase gradat şi voit. Era o încercare.

Şi invalidul, care nu mai era susţinut de el, în loc să se prăbuşească pe picioarele lui moarte, rămînea totuşi în picioare.

Iată pentru ce domnul Lecoq vorbea mult, vrute şi nevrute, ca cei care simt o mare tulburare.

De aceea, în timp ce vorbea, vocea lui schimbată tremura.

Cine era acest om? În numele cărei lupte cumplite şi oarbe îi reda lui braţul captiv?

Poate era un prieten, fiindcă, din partea unui duşman, lucrul îndeplinit de Trei-Labe ar fi fost un act de curată nebunie. Dar nu filozofia oricui este cea care călăuzeşte oameni de calibrul domnului Lecoq.

În mintea lui fulgeră subit un gînd. Există fantome care se văd la tot pasul şi, prin acel întuneric de nepătruns, fantoma lui André Maynotte îi luase ochii lui Toulonnais-l'Amitié.

Trei-Labe, simţind mereu pe şoldul lui presiunea mîinii robuste, poate că nu bănuia nimic. El tuşi iarăşi, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze ultima mărturisire, apoi spuse:

— Patroane, dă bacşiş, treaba e terminată!

Fostul comisar de poliţie şi magistratul auziră într-adevăr sunetul metalic al mânuşii care scîrţii deschizîndu-se.

Apoi imediat după aceea, o voce gîtuită de furie se auzi strigînd:

— Ţine! Ia-ţi bacşişul!

În ciuda convenției, cei doi martori ai acestei scene se repeziră spre ușa grilajului și încercară să o deschidă. Ei văzuseră nu cu ochii lor orbiți de atîta întuneric, ci cu simțurile ațîțate de lunga așteptare, văzuseră pe Lecoq profitînd de descătușarea mîinii captive și înjunghiindu-l pe André Maynotte.

Nu se înșelaseră.

Dintr-o mișcare fulgerătoare, Lecoq, după ce dăduse drumul șoldului eliberatorului său, trăsese o lovitură puternică de cuțit la nivelul pieptului. Cuțitul lui dădu însă în gol, în timp ce pronunța cuvintele de mai sus; căci vocea invalidului îi răspunse de la podea:

— Patroane! m-ai lăsat să cad!

Lecoq, călăuzit de sunet, se aruncă într-acolo cu înverșunare.

— Ei bine, ce faci? se auzi iar vocea liniștită a lui Trei-Labe, de la cîțiva metri distanță. Așa îmi mulțumești, patroane?

Domnul Roland scutură ușa care nu ceda. Domnul Lecoq auzi în sfîrșit zgomotul și sări în partea aceea. În furia lui se izbi de grilaj, acolo unde credea că-și va găsi victima.

— Aici! spuse atunci Trei-Labe, așa cum s-ar fi adresat unui cîine. Aici, Toulonnais-l'Amitié! Ești așteptat!

De data aceasta vocea se auzea de la înălțimea omului.

Domnul Lecoq sări din nou, scoțînd un urlet de fiară. Pretinsul Trei-Labe îl primi fără să mai dea înapoi; se auzi un șoc înfundat, apoi zgomotul unei lupte violente.

Fulgerătoare ar trebui să spunem, fiindcă nu dură decît o clipă.

Prin întuneric trecu un horcăit.

— Dumneata ești, domnule Maynotte? întrebă fără să vrea consilierul. Ești rănit?

— Deci el e! scrîșni cel care horcăia.

— Eu sînt cel care am piciorul pe gîtul ticălosului, răspunse André, cu toată amploarea vocii sale. Fiți fără grijă.

Domnul Roland reluă după o clipă de tăcere:

— Nu îl omorîți! De aici încolo e treaba justiției.

— Eu nu am încredere în justiția dumneavoastră, dar nu îl voi omorî, răspunse André Maynotte.

Pendula nevăzută bătu ora 2. Era clipa fixată de domnul Mathieu pentru intrarea în scenă a primilor lui oameni: Cocotte și Piquepuce.

O zgîrietură ușoară se auzi la ușa principală, care se deschise de îndată. Cheile false erau bune și se serveau de ele cum trebuia.

— *Se va lumina de ziuă mîine?* se întrebă din întuneric încet.

— Dacă dă Dumnezeu ! li se răspunse la fel.

— Dumneata ești, patroane ?

Nu se auzi nici un răspuns, dar două țipete se stinseră sub cătușe, în timp ce un val de lumină inunda locuința domnului Champion. Această lumină bruscă îi arătă pe Piquepuce și pe Cocotte legați-fedeleș. Fețele lor mirate mărturiseau că nu se așteptaseră la această nefastă primire. În urma lor se adunau degrabă în salonul domnului Champion agenții și, capetele lor se întindeau să vadă, pline de curiozitate.

Printre acele capete cumsecade ați fi recunoscut fără mare greutate două sau trei profiluri ale judecătorilor de la cafenea. Ca toate locurile în care se conspiră, „l'Épi-Scié" avea și ea procentul cuvenit de lupi domesticiți.

Dar acesta este un alt amănunt. Lumina cădea pe fețe și lucruri care ne interesează în mod cu totul deosebit.

Mai întîi casa de bani Schwartz, fosta casă Bancelle, un dulap de fier enorm, pe care avem în sfîrșit ocazia să îl vedem, cu toate că el a servit drept punct esențial în povestea noastră. Ușa larg deschisă a acestui monstru prezenta o grosime metalică de patru degete și părea să fie făcut să înfrunte chiar tunurile. Un lux nemaipomenit de închizătoare gigantice, al căror oțel lustruit strălucea, forma o ieșitură pe spatele ușii, încrucișîndu-și în toate sensurile zăvoare cu muchii ascuțite. În exterior, imediat deasupra celor trei plăci de aramă aurită care serveau modului de funcționare al „combinației", un sistem de gheare articulate, care în mod normal trebuiau să stea ascunse în grosimea panoului, ieșea dintr-o deschizătură pătrată și susținea încă mănușa de oțel, desfăcută în lungimea ei ca o carapace de homar despicată de un cuțit expert.

Neglijînd o clipă legile perspectivei, ne vom apropia de mănușă, ca să examinăm mai de aproape misterioasa lucrătură operată de André Maynotte la fierăria de lîngă cafeneaua „l'Épi-Scié", în noaptea precedentă.

Mănușa, montată pe piele de Cordoba, formînd căptușeala propriu-zisă, fusese deșurubată în noaptea aceea și prevăzută, spre partea care proteja antebrațul, cu un triplu colier de tije de oțel libere și făcînd, împreună cu planul interior al apărătoarei de piele, un unghi destul de mare. În momentul în care băgai brațul, tijele, solicitate în sensul așezării lor, se culcau ; dar dacă brațul ar fi încercat să iasă, tijele, luate în sens contrar, își ridicau vîrfurile ascuțite în sus și se înfigeau : orice efort le ridica în aceeași măsură, găurind cu cele o sută de împunsături.

Domnul Lecoq făcuse eforturi mari, după cum se vedea, pentru că în locul unde îl imobilizase acest ciudat instrument parchetul era scăldat în sînge.

Și în acest sînge zăceau patru pachete de bancnote de cîte o mie de franci, fiecare pachet de două ori mai gros decît un exemplar din monumentalul almanah *Bottin*.

Erau hîrtii false, destinate să devină probă împotriva asociației Hainelor-Negre după ridicarea banilor autentici de către domnul Lecoq; ingeniosul domn Lecoq își lua astfel partea leului, avînd aerul să lase fraților drept doar pentru victorioasa lui șefie întreaga captură. Și această lovitură nimerea doi iepuri dintr-o dată, după dogma fundamentală a Îndurării. Fiecare hîrtie falsă devenea în mîinile asociaților o fîșie din tunica centaurului Nessus[1].

Interesul lui Lecoq, de aici înainte bogat și dornic să urce pe trepte superioare, era să nimicească asociația Hainelor-Negre.

Nava, odată ajunsă în larg, trebuia aruncată în aer.

Interiorul casei de bani era ticsit de bancnote adevărate, bancnotele care trebuiau să-l cocoațe pe domnul Lecoq la rangul de protector al unui prinț.

S-a văzut că, fără intervenția lui Trei-Labe, Lecoq ar fi săvîrșit dintr-o singură lovitură acest furt îndrăzneț și minunat combinat. Casa Schwartz, poliția și Hainele-Negre însele ar fi fost furioase. Bănuielile, întoarse în mod abil, s-ar fi îndreptat asupra celor desemnați de el cu grijă ca să plătească legii această nouă datorie, iar mănușa, pentru a doua oară martor fals, ar fi pus pe tapet un proces aidoma celui care s-a dezbătut la Curtea cu juri din Caen.

Toate măsurile fuseseră luate; el cunoștea pe dinafară această casă de fier pe care o vînduse de două ori și care era calul său troian; avea timp; ajunsese mare maestru în materie de broaște complicate și ar fi ajuns departe, adică s-ar fi umflat în pene în saloanele Schwartz, cînd orologiul ar fi sunat ora 2, fixată pentru atacul lui Cocotte și a lui Piquepuce.

Cît despre baron, el nu trebuie să se ocupe de casa lui de bani decît în momentul plecării, adică după bal.

Și pentru ce să plece? Domnul Lecoq aranjase în așa fel încît să se nască panica într-un scop bine definit. Casa Schwartz avea resurse imense; părăsirea ei chiar de către șef putea să o ruineze, dar nu cu o pagubă de patru milioane. Lecoq era acolo, în scopul de a reînvia curajul pe care îl zdrobise. Alianța era semnată, se deschidea un nou viitor.

---

[1] Tunica centaurului Nessus desemnează un rău de care nu poți scăpa.

În timp ce avea să se înceapă un proces încurcat, înglobînd totodată și Hainele-Negre și pe toți cei pe care domnul Lecoq voia să-i piardă, domnul Lecoq însuși, dominînd de la înălțimi eroice această învălmășeală obscură, trebuia să își manevreze marea lui afacere politică, rezervîndu-se să apară într-un oarecare moment solemn, ca *Deus ex machina*.

Este drept să fie acordată o oarecare libertate de acțiune oricui se afundă în adîncimile vîltorii sociale, pentru ca să aducă civilizației un serviciu atît de important. Domnul Lecoq, odată consacrat ca îndrăzneț cavaler rătăcitor, luîndu-și misiunea de a înăbuși într-o puternică strînsoare asociația Hainelor-Negre, dobîndea, evident, acel privilegiu al lui Curtius, care nu poate fi judecat după legile obișnuite. Scopul scuză mijloacele. Pentru a combate bandiții, trebuie neapărat să intri în pădure...

Și Curtius al nostru purtîndu-și aureola devotamentului său de poveste, în ceasul în care iese învingător din această vîltoare, este tocmai omul care trebuie, omul potrivit să patroneze o astfel de fantasmagorie care devine un lucru real.

Curtius deci îl văzuse pe rege ; opinia generală comenta încă tulburată ; Curtius avea azi cu patru milioane mai mult decît ieri ; Curtius ținea în mîna lui grumazul șefului unei asociații gigantice pe care putea să o sugrume sau să o ridice — după bunul său plac ; Curtius plana la o sută de coți deasupra periculosului său trecut, și tînărul duce, cu profil burbon, stînd sub aripa lui, înzestrat cu titluri capabile să facă să se clatine cea mai robustă neîncredere, avînd ciracii lui în foburgul Saint-Germain, șovăiala unui partid, prestigiul unei tradiții, capriciul unui suveran : toate la un loc dublate cu aur, căci Lecoq și baronul Schwartz aveau să fie de acord să pună totul la bătaie pe această unică șansă ; tînărul duce, deci, figurant pînă mai ieri în drama noastră cu o sută de personaje, era pe punctul de a deține dintr-o dată un rol mare și să i se rezerve într-adevăr pagina lui în cealaltă dramă, care se răsfoiește cu mult respect, pentru că se numește *Istoria*...

Numai că piciorul lui Curtius alunecase cînd să urce din hăul prăpastiei unde se cîștigă aureola ; Curtius al nostru nu era Curtius ; numele lui era domnul Lecoq, tot ca mai înainte ; ba, mai mult, îl chema Toulonnais-l'Amitié ; el nu era decît un ticălos de rînd, din moment ce nu reușise, și lumina care inundase biroul domnului Champion îi arăta chipul congestionat zbătîndu-se neputincios sub călcîiul lui André Maynotte, apăsat pe grumazul lui.

XIII

CASA DE BANI BANCELLE

André Maynotte stătea în picioare, ținînd încă în mînă cuțitul pe care îl smulsese din degetele crispate ale lui Lecoq. Viguros și agil cum îl recunoaștem și, în plus, înarmat cu un lung stilet corsican, Lecoq fusese înfrînt și doborît la pămînt de o forță fizică net superioară lui, și acum zăcea dezarmat pe parchet. Fața congestionată arăta înspăimîntător. Nu mai era intrigantul, nu mai era fanfaronul ironic, insolent, cinic și nelipsit chiar de o veselie brutală. Masca alunecase de pe obrazul acestui Ajax [1] al Hainelor-Negre. Căzută, masca lăsase să se vadă epilepsia turbată a unui ticălos înfrînt.

Încheietura miinii drepte purta urmele însîngerate ale mănușii; de sub cămașa sfîșiată se vedeau două mari vînătăi, urmele loviturii care îl doborîse după o luptă crîncenă de cîteva secunde. Nu mai mișca; miinile nervoase păreau că vor să se lipească de parchetul în care își înfigea neputincios unghiile; respira greu, ținea ochii pe jumătate închiși aruncînd din cînd în cînd priviri turbate.

Piciorul lui André îl ținea încă țintuit la podea.

Seria de întîmplări pe care tocmai le-am povestit se desfășurase cu o atît de mare iuțeală, încît în momentul în care descriam interiorul biroului domnului Champion, scăldat de lumina ce venea din salonul aceluiași temerar pescar, vibrațiile pendulei care bătuse ora 2 mai pluteau încă în aer.

André aruncă o privire spre ușa deschisă, dincolo de care se înghesuiau atîția curioși; apoi se uită la victima lui, care continua să rămînă nemișcat ca un mort; André nu se încredea în el, era atent și la pîndă.

— Aduceți un sfeșnic, spuse el.

Domnul Roland luă el însuși o lampă din miinile unui agent al poliției.

— Să se închidă ușa aceea! mai zise André. Agenții dumneavoastră trebuie să stingă luminile și să aștepte în liniște; vor veni și alți răufăcători să se prindă în cursă.

O mișcare imperceptibilă se văzu pe buzele lui Lecoq. Vreo licărire de speranță?

---

[1] Erou grec din războiul Troiei, învins de Ulise și înnebunit de durere.

Fostul comisar de poliţie ascultă, întocmai cum ascultase şi consilierul cînd adusese lampa. S-ar fi spus că André Maynotte se afla acolo special pentru a da ordine.

Stătea drept şi, fără să îşi dea seama, avea într-adevăr ţinuta unui om care comandă: ochii îi străluceau liniştiţi, obrajii palizi şi nările palpitînd trădau un orgoliu tainic.

Nu semăna cu André Maynotte de altădată. Şaptesprezece ani de suferinţă înnobilaseră parcă frumuseţea plebeiană şi bărbătească. Se produsese o totală înflorire a unei forţe virile care purta însă amprenta resemnată a sacrificiului.

Nu avea nimic din masca pietrificată a lui Trei-Labe; şi mai puţin chiar din paşnica şi greoaia expresie a negustorului normand de haine, domnul Bruneau.

Erau toate acestea la un loc, despuiate de travestirea morală şi fizică pe care numai voinţa lui neînduplecată o îndurase cu stoicism.

Era atîta diferenţă între această faţă tînără, mîndră, luminoasă, încadrată de ciudata coroană de păr alb, şi modesta înfăţişare a negustorului de haine; atîta diferenţă între acest bărbat drept, clădit generos, ca o capodoperă antică, şi carcasa nenorocită a reptilei omeneşti, comisionarul estropiat din curtea mesagerilor!

Fusese nevoie de o forţă sufletească extraordinară pentru a susţine atîţia ani tortura acelei permanente dedublări.

Părea, într-adevăr, mai puternic decît un om obişnuit, iar calmul lui îi completa forţa. De îndată ce uşa fu închisă, spuse:

— Nu doresc să mă răzbun, ci vreau să pedepsesc cu sînge rece; numai Dumnezeu, de aici înainte, ar putea pune vreun obstacol între mîna mea şi vinovat. Oricare ar fi aparenţele, eu sînt judecătorul. Aici este tribunalul meu. Hotărîrea mea va fi pronunţată fără pasiune şi fără grabă. Am tot timpul. Nimeni nu va veni dinafară; statul-major al Hainelor-Negre are peste tot complici şi probabil în acest moment a şi fost avertizat. Nu mă interesează; odată secretul dezvăluit, asociaţia va dispărea. Nimeni nu va veni din interior; casa întreagă e în sărbătoare, ascultaţi!

Într-adevăr, armoniile muzicii vesele ajungeau ca o replică plină de ironie.

André Maynotte continuă:

— Acest om nu se va mai apăra. El a riscat totul. A pierdut. Este mort.

Imobilitatea lui Lecoq păru să confirme această concluzie.

Cei doi martori, magistratul şi înaltul funcţionar, erau, în adevăratul sens al cuvîntului, subjugaţi de interesul ce-l arătau

acestei scene atît de ieşită din comun. Şeful de secţie, om timid şi mediocru, căuta parcă sprijin în atitudinea domnului Roland; acesta, mai sigur pe el, compromis în trecut prin însăşi energia firii lui, părea fascinat.

În ceea ce spunea André Maynotte era o logică împotriva căreia amîndoi simţeau nevoia să protesteze. Nimeni nu are dreptul, bineînţeles, să se constituie judecător, mai ales în propria lui cauză, şi nu există în obiceiurile noastre, cu deosebire pentru doi oameni ca domnul Roland şi domnul Schwartz, alt tribunal decît cel care deliberează în robă roşie sau neagră, sub crucifix, în prezenţa tuturor celor care vor să intre prin uşile larg deschise.

Şi, slavă Domnului, aşa şi este. Există legea, recursul şi garanţia persoanei judecate.

Aici, nimic din toate acestea? Uşi închise şi un grilaj, iar el închis între cei doi martori, care formau audienţa, arbitru al cărui picior apăsa grumazul acuzatului. Auditoriul, totuşi, păstra tăcerea.

Erau, de fapt, două suflete cinstite: o natură curajoasă şi o fire paşnică, amîndoi sclavi ai formelor liber consimţite, trăind şi unul şi celălalt din dreptul clădit pe fapte, din ceea ce trebuie să fie şi din ceea ce este. Să nu-l căutăm pe optimistul Candide printre magistraţi sau printre cei însărcinaţi cu paza publică; şi unii, şi alţii sînt nevoiţi să cunoască mai mult sau mai puţin teribilul revers al civilizaţiei noastre, dar există lucruri care îl fascinează, care îi uimesc, cu atît mai mult cu cît sînt mai interesaţi să aprecieze valoarea zidului social de apărare.

Fuseseră violent surprinşi de această dramă şi de circumstanţele vădite care o amplificau în toate sensurile, pînă la dimensiunea unui răsunător eveniment judiciar, dar în aceeaşi măsură erau adînc mişcaţi de cealaltă dramă din trecut, în care ei înşişi îşi avuseseră rolurile lor şi care se dezlegase aici cu cei doi actori principali şi cu *recuzita* din scena principală: cuvîntul recuzită fiind luat în semnificaţia lui teatrală.

Casa de bani Bancelle şi mănuşa de oţel aveau acea rezonanţă a obiectelor masive care vorbesc mai tare decît însuşi glasul omenesc.

În liniştea care îi înconjura, cuvîntul lui André Maynotte se auzi din nou:

— Prezentul v-a făcut oare să descifraţi trecutul? întrebă el, adresîndu-se celor doi martori.

Şi cum amîndoi şovăiau, André adăugă:

— În noaptea de 14 iunie 1825, acest mizerabil s-a introdus în casa mea, în piaţa Acacias, din Caen, şi mi-a furat mănuşa cu

ajutorul căreia a comis furtul. Acest furt vi se pare acum dovedit îndeajuns ?

— Da, răspunseră cei doi înalţi funcţionari cu voce scăzută, ni se pare dovedit.

— Pentru această crimă, continuă André Maynotte, Curtea cu juri din Caen m-a condamnat pe mine ; ea a condamnat-o şi pe soţia mea. Asupra soţiei mele şi asupra mea condamnarea încă apasă.

— Dacă strădaniile unei vieţi întregi...

Un gest grav al lui André Maynotte îi făcu să tacă.

— Există răni, spuse el, pe care nici o strădanie nu le poate vindeca şi eu nu am încredere...

Apoi continuă ideea iniţială :

— În insula Corsica, unde m-am născut, exista o vizuină de hoţi, pe care, fără ajutorul meu, oamenii dumneavoastră nu ar fi descoperit-o niciodată. Înainte de a muri, o voi arăta cu degetul, şi astfel voi fi făcut societăţii dumneavoastră binele pentru rău, ceea ce este o datorie de creştin.

Întîmplarea care se va termina aici nu a început la Caen : ea a început în satul meu, cînd într-o seară acest mizerabil, cunoscut printre semenii lui sub numele de Toulonnais-l'Amitié, a insultat o copilă nobilă pe care o iubeam disperat, fără speranţă. Eu am sărit şi am apărat-o. De atunci ura lui. El nu a avut niciodată şi nici în seara aceea banala scuză a pasiunii, pentru că pe această femeie, pe care numai capriciul lui o urmărea, a cedat-o altuia.

Această femeie era Giovanna-Maria Reni, din familia Bozzo, Julie Maynotte, baroana Schwartz, victima dumneavoastră, domnilor, căci dumneavoastră aţi împins-o pe un drum care nu are altă ieşire decît moartea.

Vă rog, nu mă mai întrerupeţi. Ştiu că sînteţi oameni de bine : pentru că de aceea şi sînteţi aici. Veţi face ce vă va dicta conştiinţa.

Dar eu am fost un om cinstit ; aveam o soţie minunată. Soţia am pierdut-o ; soţul a îndurat chinurile iadului, pentru că un tribunal, compus din oameni cumsecade, au judecat cu toată cinstea şi toate bunele lor intenţii asupra verdictului dat de doisprezece oameni tot cumsecade. De aceea eu nu mai am încredere.

— Pentru a-l pedepsi pe cel pe care îl urăsc şi pentru a-i ocroti pe cei pe care îi iubesc, nu vreau alt judecător decît pe mine.

Am un fiu căruia dumneavoastră i-aţi făcut o tinereţe cruntă. Nu mai am soţie, cu toate că Julie Maynotte trăieşte. O iubesc cu toată puterea sufletului meu ; ea m-a iubit totdeauna numai pe mine. Între noi doi totuşi există o prăpastie.

Ea era tînără. Printre pedepsele dumneavoastră, există unele care sînt mai de temut decît moartea. Dumneavoastră sînteți cei care veți spune: „Această hoață nu a avut oare dreptate că nu s-a refugiat în «sinucidere» ?"

Se recunoscuse cadavrul meu, găsit pe o plajă; ea deci se credea văduvă: dumneavoastră sînteți primii care veți arunca piatra în această bigamă ?

Da, ea este bigamă; ea este hoață! ea, Julie, iubirea sfîntă a tinereții mele! Idolii păgîni au fost orbi și surzi... Sub ochiul lui Dumnezeu viu mai există deci loc pentru cumplita fatalitate!

Legea dumneavoastră cade asupra ei de două ori: ca hoață și ca bigamă. Omul care stă aici, sub piciorul meu, știa asta. El vă răsfoiește codurile tot atît de des ca și dumneavoastră. Cărțile dumneavoastră sînt și cărțile lui. Și strînge în jurul gîtului victimelor, ca un ștreang, însăși legea dumneavoastră.

Și omul acesta este liber, este puternic; examinînd doar registrele dumneavoastră, acest om nu vă datorează nimic. Fără mine, cele patru milioane care le vedeți în casa de bani i-ar aparține; el ar fi acum departe, și o serie întreagă de nevinovați, printre care sînt chiar copiii dumneavoastră ai amîndurora, ar înșela din nou aparențele în judecata legitimă a justiției.

Cel puțin, spuneți-mi, credeți că are complici? Vă spun eu, are o armată de complici. În cazul acesta, împărțeala prăzii ar trebui să-i micșoreze lui culpa? Nici o împărțeală! Aici, în sîngele care a curs din brațul banditului, priviți, în patru volume, ultima sa operă de o diabolică îndemînare. Încă patru milioane: patru milioane de hîrtii false, care urmau să fie prada Hainelor-Negre, trădați de astă dată și trădați fără pericol pentru trădător; fiindcă acest om nu avea decît un singur complice: pe mine, o ruină omenească, o biată făptură pe care o omori doar punînd piciorul deasupra. Eu nu trebuia să văd mîine soarele.

Mîine, departe de scandalul răsunător care ar fi izbucnit în jurul acestei afaceri, în timp ce nevinovații și vinovații s-ar fi zbătut în mîna dumneavoastră, el ar fi umblat cu capul sus. El este sigur chiar de cei pe care i-a trădat. Nimeni nu îi va pronunța numele, pentru că el este însăși ocrotirea și speranța lor. De la ușa temniței și pînă la eșafod, ei vor nădăjdui în el, cu atît mai mult cu cît el a crescut în aceeași măsură cu prăbușirea lor.

El este moștenitorul unei gîndiri îndrăznețe care poate ar fi reușit dacă rămînea în mîinile autorului ei. Iată-l ajuns pînă la rege. El oferă un instrument minunat chibzuit pentru a tăia capul unui partid. Oferta lui răspunde unei dorințe pătimașe! Cine știe pînă unde îl va urca norocul!

Nebunie, nu-i așa ? nebunie, într-adevăr, pentru că iată-mă aici ! Instrucția mea criminală s-a terminat. Iată actul de acuzare :

Acest om a încercat să mă asasineze în Corsica ; a izbutit să mă ucidă moralmente la Palatul de Justiție din Caen : a încercat să mă omoare la Paris, la el acasă, în strada Gaillon, unde am fost salvat de o ființă nevinovată, care de curînd a murit sub loviturile lui ; m-a condamnat la spînzurătoare la Londra ; ieri, în sfîrșit, a aruncat asupra mea ultima lui crimă, uciderea acelei frumoase și nefericite contese Corona, atît de bine ticluită toată treaba, încît aș fi încă la închisoare dacă îndelungata ucenicie nu m-ar fi învățat acea gimnastică specială a minții, care ferește de lovituri...

În acel moment, de cealaltă parte a ușii principale care dădea în salonul domnului Champion se auzi gălăgie. Lecoq tresări sub piciorul lui André și părea a fi foarte atent. Era primul lui semn de viață de cînd fusese învins și pus la pămînt. Tot atunci ușa secretă se mișcă ușor. O lumină străluci în privirea lui Lecoq.

Cei doi martori nu observaseră nimic.

— Este capcana în care cade vreun subaltern, spuse André, făcînd aluzie la zgomotul care se auzea dinspre salonul domnului Champion ; pe noi nu ne interesează, și voi continua. Deci, locuința domnului Bruneau a fost înconjurată după ce contesa Corona a fost ucisă. Între locuința lui Bruneau și mansarda lui Trei-Labe nu exista decît un zid. Hainele-Negre știau că Bruneau era André Maynotte și de aceea nu se mai ocupau de Trei-Labe. Deghizarea a fost atît de perfectă, încît ei îl însărcinară chiar pe Trei-Labe să-l spioneze pe Bruneau !

Trebuia acest lucru. Era vorba să înșeli un om a cărui privire pătrundea prin toate măștile. *Haina-Neagră*, *Tatăl*, *Mogolul*, fiindcă șeful poartă în banda lor aceste trei nume, avea o minte extraordinară, prudent, subtil, găsind totdeauna soluții diabolice. El mi-a derutat investigațiile, făcînd cu mine exact ce făcuse cu justiția și adăpostindu-se în spatele baronului Schwartz, pe care aveam atîtea motive să-l urăsc. El era Stăpînul. Acesta, spuse André arătîndu-l pe Lecoq, nu este decît un valet ; acela a fost creierul, acesta numai brațul. De aceea, imediat ce Dumnezeu a lovit gîndirea, brațul a paralizat.

Știu bine, sînt singurul în măsură să știu adevăratul nume al omului căruia i se spunea Colonelul Bozzo-Corona. Dacă Parisul ar auzi acest nume, toată populația ar veni în pelerinaj la mormîntul lui. A fost un tigru bătrîn ; s-a retras ca să moară în singura junglă care există în Europa. Ultimul dintre bandiții legendari și-a părăsit de multă vreme pădurile calabreze, unde jaful și uciderea aduc profituri mici. El a căutat și a găsit într-o zi marea

pădure, adevărata pădure, pădurea Parisului, pe unde trece o lume întreagă, caravană încărcată neîncetat de bogății.

Aici la Paris, după ani de victorii, fostul erou, brigand de drumul mare, s-a stins sub ochii dumneavoastră, în patul lui, și cărțile dumneavoastră de vizită umpleau coșul de gunoi de la portarul palatului său.

Dumneavoastră l-ați consacrat filantrop : nici unul dintre dumneavoastră nu recunoscuse Diavolul în roba lui de sihastru. Stăteați rînduiți în jurul mormîntului lui, ascultînd tămîierile care i se aduceau...

În timpul vieții sale asistase la propria-i apoteoză, și întregul Paris îi cîntase în cor legenda faptelor eroice. L-am văzut odată într-un teatru subvenționat de stat, stînd în fața unei loji ilustre, ascultînd cu zîmbetul pe buze muzica unui compozitor membru al institutului, adaptată după poemul unui academician care povestea epopeea fostelor lui ștrengării... Parisul îi celebrează bucuros pe bandiți ; și bandiții iubesc Parisul. Parisul și bandiții se aplaudă, într-adevăr, unii pe alții, în acea sală a Operei Comice, unde cel care fură și înșală a avut totdeauna față de încîntătoarele femei și față de bărbații inteligenți dreptul imprescriptibil de a batjocori legea, prin reprezentanții ei legali.

Acest bandit pe care l-ați cunoscut cu toții, care a fost scăldat în sînge și care a comandat Hainele-Negre, după ce a domnit peste Camorra în Italia, avea o poreclă care vă va face să tresăriți și care va rămîne de fapt numele lui istoric. I se spunea...

Lecoq avu o mișcare bruscă și privirea lui se aținti spre ușa din culoar care dădea spre apartamentul baronului Schwartz. Ușa se mișcase.

— Luați seama ! strigă magistratul, care nu îl scăpa din ochi pe bandit.

Vorbind, André Maynotte își luase piciorul de pe grumazul lui Lecoq, și acesta stătea acum tot la podea, dar chircit. André Maynotte le răspunse :

— Nu am de ce să iau seama. V-am spus : omul acesta are sentimentul neputinței lui. El este acum înfrînt de trei ori : întîi de legea mea, care este legea celui mai puternic, apoi de legea dumneavoastră și în al treilea rînd de propria lui lege : legea Hainelor-Negre.

La aceste cuvinte, ochii congestionați ai lui Lecoq se întoarseră spre el.

André Maynotte își dădu la o parte reverul fracului și arătă un obiect care tăia de-a curmezișul albeața cămășii. Era Scapularul lăsat moștenire de către colonel contesei Corona.

André zise :

— Eu sînt Stăpînul Îndurării!

Lecoq clipi des, apoi își lăsă în jos pleoapele și rămase iarăși nemișcat. În acest timp obrajii lui fuseseră cînd aprinși, cînd livizi ca ceara.

Fiecare putu să creadă că André avea dreptate. Lecoq părea doborît pentru totdeauna.

Bătu ora 3 la pendula domnului Champion.

— A sosit momentul pentru a acționa, reluă André Maynotte apropiindu-se de grilaj. Am spus tot ce trebuia spus, domnilor, nu ca să mă răzbun pe dumneavoastră, ci pentru ca să cunoașteți importanța datoriei dumneavoastră față de aceea care poartă numele baronului Schwartz. Sîntem cinci persoane care îi cunoaștem taina, acea taină care o poate doborî ca o lovitură de pumnal: dumneavoastră doi, baronul Schwartz, acest om și cu mine. Dumneavoastră amîndurora, înainte de a auzi ce v-am spus, v-a fost milă...

— Vă înșelați, domnule Maynotte, îl întrerupse consilierul încet. Noi nu avem dreptul să ne fie milă. Noi facem ceea ce trebuia făcut pentru a schimba o îndoială în certitudine... Dumnezeu v-a înviat la timp.

— Bine, spuse André. Acum, că știți, datoria dumneavoastră este ea însăși o garanție. Rămîn deci la socoteală baronul, eu și acest om. Baronul o iubește pe Julie și și-ar da viața pentru ea. Eu... mai e oare nevoie să vorbesc despre mine? Nu rămîne deci decît acest om! De douăzeci de ani el plutește peste viața noastră ca o piază-rea, ca un blestem. L-am oprit exact în momentul în care își atingea scopul; tocmai i-am smuls prada din mîna care se închidea hrăpăreață. Este înfrînt, este zdrobit, nu mai nădăjduiește... Eu mă înșel oare? El speră să se răzbune murind, să se răzbune pe mine! El s-ar scufunda de viu în infern, numai să-și potolească turbarea. Or, el știe unde bate inima mea, știe unde să mă lovească: Julie nu este încă salvată.

— În prezența mărturiilor noastre... vru să spună consilierul, tribunalele...

— Eu nu am încredere! îl întrerupse André cu severitate. Astăzi, ca și pe vremuri, vreau ca Julie să fie la adăpost, în timp ce tribunalul sau tribunalele vor judeca. Domnilor, vă rog să mă scuzați, continuă el mai calm. Pentru mine este important să o salvez pe doamna baroană Schwartz, și nu este vorba decît despre acest lucru. Dacă dumneavoastră aveți față de mine vreo datorie, vom fi chit după ce o veți fi salvat pe ea. Vreți să mă sprijiniți, așa cum înțeleg eu să fiu sprijinit?

Cei doi funcționari părură să se consulte. Nu șovăiră, pentru că domnul Roland răspunse categoric:

— Vrem, domnule Maynotte, chiar dacă fiecare din noi ar risca — pentru ceea ce ne cereţi — să-şi distrugă cariera şi să caute în viaţa particulară completa libertate de acţiune.

André le mulţumi din priviri şi zise :

— Pentru a părăsi Parisul şi Franţa, baronul Schwartz operase această enormă încasare de fonduri. Mizerabilul pe care îl vedeţi aici şi-a demascat, după cum ştiţi, maşinaţiile ; baronul a avut de ales între dragostea lui şi carieră ; soţia lui era ameninţată. Orice s-ar spune, baronul Schwartz are inimă ; eu i-am iertat tot răul pe care mi l-a făcut. Trebuie ca, într-o oră, domnul Schwartz, împreună cu soţia lui, să fie cît mai departe de Paris. Totul este pregătit ; chiar balul nu a fost dat decît numai ca să acopere această fugă ; trăsura de poştă aşteaptă...

— Dar dumneata ?

În conştiinţa lor poate nu astfel înţeleseseră fuga doamnei baroane Schwartz : doar era o mare dragoste împărtăşită, doi soţi care se regăsiseră...

— Eu rămîn, pronunţă sec André. Se spune că blestemul ateului este întotdeauna o lăudăroşenie şi o minciună. Eu, care blestem justiţia dumneavoastră, pentru că a fost oarbă şi crudă faţă de mine, sînt poate ca ateul din poveste. Eu am un fiu ; aş vrea să-i redau numele tatălui meu. Din această cauză nu am zdrobit acest şarpe cînd îl ţineam sub călcii... l-aş ucide, dacă dumneavoastră aţi refuza să uşuraţi fuga baroanei, fiindcă un singur cuvînt de-al lui ar pierde-o pe Julie. Însă, dacă ea se depărtează, tot pericolul rămîne numai pentru mine. Şi eu, condamnatul de la Caen, acuzatul de la Paris, voi fi acela care îl voi conduce la judecătorii dumneavoastră pe hoţul casei de bani Bancelle, pe asasinul contesei Corona !

În timp ce vorbea, deschise zăvorul care închidea grilajul. Domnul Roland îi luă mîinile, i le strînse şi îl îmbrăţişă.

— Dumneata vei încununa astfel o viaţă nobilă, spuse el cu profundă emoţie. Noi vom fi aici. Eu vă promit onoarea, dacă nu fericirea.

Cele patru pachete de bancnote care se vedeau în casa de bani fură încredinţate celor doi funcţionari.

Lecoq stătea tot nemişcat, ca un cadavru.

Condamnatul din Caen se îmbrăţişă cu cel care îl arestase, cu cel care îi instruise procesul criminal.

— Acest om rămîne în grija mea, spuse el închizînd din nou grilajul. Cînd baroana Schwartz va fi plecată, trimiteţi aici justiţia dumneavoastră ; ne va găsi pe amîndoi.

El revenise lingă Lecoq. În momentul în care pronunţă ultimul cuvînt, uşa culoarului se deschise deodată şi o voce de femeie spuse :

— André ! André ! Nu vreau să plec !

Baroana Schwartz, cu toaleta în dezordine şi cu privirea tulbure, stătea în picioare în cadrul uşii.

La strigătul ei jalnic, un alt strigăt de triumf sălbatic răspunse de cealaltă parte a grilajului.

Înainte însă ca André, emoţionat şi surprins cum era, să poată face o mişcare, Lecoq se rostogolise cu o agilitate de şarpe şi traversase astfel toată lăţimea încăperii. Se şi afla în cealaltă extremitate, în picioare, ţinînd în mînă un pistol cu două focuri.

— Da, da ! scrişni el beat de furie şi de triumf. Era ceva bun în celălalt buzunar al meu ! Da, da, ştiu unde să te lovesc, omule ! Ştiu unde bate inima ta şi, înainte să plec în infern, am să-ţi plătesc toată datoria pe care o am faţă de tine dintr-un singur foc. Poftim !

Pistolul lui se ridică şi ochi pe Julie în piept ; detunătura se auzi teribilă în acest spaţiu strîmt.

Însă o siluetă omenească, strecurîndu-se din culoarul deschis mai iute ca gîndul, se postă în faţa lui Julie. Baronul Schwartz căzu fulgerat.

André Maynotte şi Toulonnais-l'Amitié se şi luptau corp la corp : un leu şi un tigru, o luptă furibundă, pe muteşte.

Se rostogoliră amîndoi pînă în apropierea casei de bani, de care capul lui André se lovi puternic. Lecoq, sorbindu-şi parcă victoria, îşi degajase mîna în care ţinea încă pistolul şi, scoţînd un răcnet înăbuşit de bucurie, fixă ţeava în tîmpla însîngerată a lui André ; martorii se repeziră ; dar oricît s-ar fi grăbit, ei tot ar fi ajuns prea tîrziu. Numai Providenţa ar mai fi putut să facă ceva.

Lecoq era înăuntrul uşii deschise a casei de bani, André în afara ei.

În momentul în care Lecoq voia să apese pe trăgaci, André putu să apuce uşa şi, cu un efort supraomenesc, o împinse.

Focul de pistol porni, dar glonţele întîlni batantul greu care se şi rotea.

Cine cunoaşte greutatea acestor uşi masive ştie cu cîtă uşurinţă se învîrtesc în balamalele lor gigantice. André avea o forţă atletică, de astă dată sporită de furia luptei. A fost o execuţie hidoasă.

Uşa, pornită ca o ghiulea de tun, îl răsturnă pe Lecoq şi se închise dintr-o dată, cu tot obstacolul capului, care dispăru înăuntru, lăsînd corpul mutilat...

André leşină.

Baroana Schwartz de-abia putu să întrebe :

— A murit ?

— Nu, răspunse domnul Roland, care îi pipăia inima.

Julie luă miinile baronului Schwartz, care se stingea la picioarele ei spunîndu-i :

— Am făcut bine că nu m-am sinucis...

André avusese dreptate : baronul o iubise din toată inima.

El îşi apăsa buzele pe miinile ei albe şi mai putu să îngine :

— În faţa lui Dumnezeu, care ştie cum te-am iubit, jur că nu sînt vinovat, însă...

Ultimul suspin duse cu el acest rest al gîndului neexprimat. Glontele îi tăiase o arteră.

Balul se termina cu veselie şi bună dispoziţie. Cînd se dansează, nu se mai aude nimic, nici chiar tunetul.

La un moment dat, însă, un freamăt sinistru străbătu mulţimea. Doi oameni cu frunţile palide veniseră degrabă să vorbească cu acel înalt personaj căruia noi i-am păstrat incognitoul.

Apoi se auziră aceste cuvinte care începură să circule încoace şi încolo :

— Domnul Schwartz a murit. Hainele-Negre...

(Sfîrşitul părţii a treia)

EPILOG

Prima reprezentație HAINELE NEGRE, dramă în 5 acte și 12 tablouri, mare spectacol, cu prolog, epilog, 7 decoruri noi, schimbări și dansuri de caracter

INTRODUCERE

Cam acesta era cuprinsul afișului enorm dintr-un pătrat alb, plasat în culoarea neagră, corespunzătoare titlului, pe lîngă care se mai putea citi :

„Domnișoara Talma-Rossignol va debuta în rolul contesei Fra-Diavolo."

Toată lumea din Paris știa că teatrul „Merçi-mon-Dieu" punea totul la bătaie pentru această importantă lucrare. Abilul și inteligentul director, care demult era pe cale de a da faliment, făcuse de astă dată cheltuieli excepționale. În afara contractului încheiat cu domnișoara Talma-Rossignol, angajase 6 clovni cu totul inediți, 3 sălbatici de pe malurile fluviului Rio-Colorado, care se hrăneau cu sîngele dușmanilor învinși, o femeie destul de îndemînatică să înghită săbii și un soprano reformat care trebuia să cînte *Chanson de la Boue*.

În actul al treilea, banchizele mărilor polare, mare panoramă mișcătoare, animată de urși albi adevărați. În al patrulea, baletul omorîtorilor de tigri cu lumină voltaică și ridicarea unui balon. În tabloul al șaptelea, iluminarea generală a pădurii.

Criticii serioși făceau pariuri pentru un succes monstru pe tot bulevardul, deplîngînd totuși căile nefaste prin care rătăcea arta dramatică de la moartea prematură a lui Voltaire.

I

ÎNAINTE DE RIDICAREA CORTINEI

În fotoliile de orchestră, o societate aleasă conversa zgomotos.

— Nu înțeleg, spuse Cabiron, întreprinzătorul afacerist, de ce au plasat ei indieni antropofagi într-o piesă eminamente pariziană.

— Există din toate la Paris, îi răspunse Alavoy. Și cînd te gîndești că noi am luat masa de zeci de ori la acel colonel.

— Fra-Diavolo ! O minciună gogonată !

— Pe cuvîntul meu de onoare, sări Cotentin de la Lourdeville, am văzut cu ochii mei faimosul Scapular în mîinile acelui scump domn Maynotte! Numele era scris literă cu literă: Fra-Diavolo[1]. Şi datele bătăliilor... asta şi aia... Tîlharul îl avusese prizonier pe Papă în munţii Apenini! Numele lui adevărat era Michele Pozza sau Bozza; fusese spînzurat la Neapole, ca şef al Camorrei, în 1806. Nu regret că am spus cîteva cuvinte bine simţite la mormîntul lui, pentru că, în definitiv, e un personaj istoric.

— Fra-Diavolo...! în strada Thérèse! zise pe gînduri doamna Touban, cea cu pălăria de pene. Cît este de credibil!

Sensitive fredonă:

„Priviţi pe vîrf de stîncă
Viteazul cu ochi ager şi-ndrăzneţ;
Muscheta ce şi-o ţine-n circă
Îi e prietenul cel mai de preţ..."

— N-avea el aerul de aşa ceva, spuse Alavoy. Renta de stat a urcat la 76...

— Marsilieza! se strigă de la galerie.

— Dacă Banca „Schwartz" dădea faliment, spuse domnul Tourangeau, adjunct care se ocupa cu societatea lui de locuri pentru excursii, ar fi fost o afacere proastă pentru toată ţara.

— Faliment! exclamă doamna Blot. Pentru ce? Pentru că baronul a primit un foc de pistol apărîndu-şi casa de bani... După cum se vorbeşte, fostul soţ al baroanei avea multe motive să-i facă scandal pentru socoteli din trecut...

— Banca, observă domnul Champion, care arăta remarcabil de bine, pare, dimpotrivă, să ia o înflorire considerabilă de cînd domnul Michel şi domnul Maurice aduc, respectiv, într-o direcţie documentată, aportul lor după studiile şi priceperea pe care le au.

— Uite unul care a visat frumos! riscă timid Céleste; domnul Michel!

Oh, în ce stare sufletească se găsea doamna Champion după călătoria nocturnă şi sentimentală de la Versailles! Trebuie să o spunem: pe maestrul Léonide Durant îl găsise sănătos tun, în

[1] Michele Pozza, zis Fra-Diavolo, şef de tîlhari italieni, a servit cauza Bourbonilor şi a luptat împotriva francezilor la Neapole (unde, trădat, a fost spînzurat în 1806).

schimb ochii domnului Champion se deschiseseră în sfîrşit. Devenit prudent şi abil, obişnuit cu pescuitul, domnul Champion nu făcuse scandal, însă Céleste era tratată în casă cu multă severitate.

Deseori plîngea, căindu-se : „Şi dacă măcar aş fi vinovată !..."

În dreapta şi în stînga, la balconul de rangul întîi, erau două loji în faţă, complet împrejmuite cu grilaj.

La galeriile de la balconul doi, domnul Pattu, fostul ofiţer de marină, o însoţea pe regina Lampion, îmbrăcată într-o toaletă foarte ţipătoare.

Ca urmare a desfiinţării întreprinderii de vase-poştă, domnul Pattu se reîntoarse la viaţa particulară. Administra, în calitate de prinţ-consort, cafeneaua „l'Épi-Scié".

După o mică scuturătură, în urma unei descinderi a poliţiei, ca urmare a catastrofei de la Banca „Schwartz", cafeneaua „l'Épi-Scié" îşi reluase activitatea afacerilor, şi remarcabila întreprindere era astăzi mai prosperă ca niciodată.

Domnul Pattu şi regina Lampion schimbau în dreapta şi în stînga numai surîsuri. Titlul piesei interesa clientela lor, care era din plin reprezentată la toate balcoanele sălii.

La galerie l-aţi fi recunoscut pe Échalot stînd singur, fără Similor. Saladin nu era nici la spinare, nici sub braţul lui. Vreo nenorocire ? De ce îşi ţinea el capul în jos şi ochii îi înotau în lacrimi ?

Vorbea cu vecinii, care îl luau peste picior şi rîzînd de durerea lui, imitau cîntecul cocoşului, cotcodăceau, şuierau, muşcînd din mere şi respirînd cu încîntare duhoarea asfixiantă a acelei atmosfere :

— Copilul nu s-a născut ca să trăiască, era gros ca un şobolan şi a venit înainte de nouă luni, că autorul fusese nevinovat de moartea mamei lui. El încăpea în cascheta mea, care a devenit primul lui leagăn. Am făcut pentru el ucenicie de doică, fiind fiu natural al unui prieten care nu era grijuliu şi care l-ar fi lăsat fără să bea... Şi acum, la vîrsta de trei ani, debutează pe scena franceză, pentru că este fenomenul viu al şireteniei, iar Similor profită de asta ca să aibă acces gratis, plus cele şaptezeci şi cinci de centime leafă, care îmi sînt refuzate mie la intrare ca unui cîine turbat ; şi sînt obligat să-mi plătesc locul ca să mă bucur de departe de debutul lui, fără să pot să-l strîng la piept în momentul succesului !

Şi pe măsură ce Échalot plîngea, vecinii făceau şi mai mult haz.

Trei lovituri se auzi din spatele cortinei care se mişcă uşor ; şeful de orchestră îşi ridică arcuşul ca pe o sabie, executînd pa-

rada de început. Izbucnește un acord minor de temut; muzica imitativă a culorii lugubrului titlu.

— Jos pălăriile! se strigă la parter.

— Taie-i capul, milord!

Și galeria aplaudă, ca să se exerseze.

II

PROLOG — *LA VENDETTA* — MÂNUȘA

1-ul tablou: Muntele. Fra-Diavolo și bandiții lui se văd așezați prin văgăuni. O sută de figuranți, țărani, țărănci, soldați ai papii, prizonieri, țigani etc., umplu decorul pictat de cineva. S-a incendiat castelul. Rodolfo, locotenentul lui Fra-Diavolo, o aduce pe tînăra Josepha, fiica seniorului, și jură că o va ucide dacă nu va ceda pasiunii lui. Corul bandiților — muzica șefului de orchestră. Fra-Diavolo intră în acest vacarm și începe să se sfătuiască cu bandiții cum să îmbine viclenia cu îndrăzneala. Foc de armă în depărtare. Este adus un străin, căruia Fra-Diavolo îi datorează viața fiicei sale. „Infernul, — spune Rodolfo — să nu avem motive să ne căim de blîndețea noastră!" Cade noaptea. Străinul, care este fierar, își pilește lanțurile și fuge cu Josepha, fata seniorului; în fața lui Dumnezeu ea este logodnica lui! Trezirea bandiților. Pregătiri de urmărire. Rodolfo prevăzuse acest lucru. „Dacă vreți să reușiți, spune Fra-Diavolo, tulburat din primul somn, îmbinați, copii, îndrăzneala cu prudența."

Al 2-lea tablou: Interiorul casei tînărului fierar la Poitiers (schimbarea cerută de cenzură). Paolo (André) și Josepha lucrează amîndoi —el repară o mănușă de metal, ea coase scutecele copilului — fiindcă unirea lor se dovedise fecundă. Rodul este în leagăn. Noi știm cît de bine poate îndeplini Saladin rolul copilului! Paolo iese din casă îndreptîndu-se spre locuința celui mai bogat bancher din oraș. Rodolfo — deghizat în pelerin. Sună clopotul pentru rugăciune. Josepha se duce să caute cruciulița pe care o are de la mama ei ca să o pună la gîtul copilului. Rodolfo fură mănușa spunînd: „E răzbunarea mea!" Întoarcerea lui Paolo, bucuros. Proiecte de viitor. Își numără banii din pușculiță. Sosirea jandarmilor. Casa de bani a celui mai bogat bancher a fost prădată și mănușa devine mărturie împotriva lui Paolo, care este arestat. „Îmi rămîne cel puțin copilul!" exclamă Josepha, care leșină nu departe de leagăn. Rodolfo însă intră cu pași de lup murmurînd:

„E răzbunarea mea!" El îl ascunde pe Saladin în traistă, cu cruciuliţa mamei lui cu tot, şi dispare, în timp ce orchestra execută un acord trist, analog cu această împrejurare.

Notă — Se observă, în culise, capul mîndru al lui Similor, care iese prea mult în afară ca să poată urmări din ochi traista în care fusese băgat Saladin. De sus, de la galerie, Échalot varsă lacrimi de triumf strigînd:

— Saladin! copilul meu! dacă te-ar vedea nenorocita de maică-ta!

Se vociferează:

— Afară!

Cîteva portocale circulă, iar strigătele vînzătorilor din sală îmbie:

— Sirop de migdale, limonadă, bere!...

În culise, Étienne, palid, cu ochii rătăciţi, se plimbă între tălpile decorului. Savinien Larcin şi colaboratorul lui, domnul Alfred d'Arthur, sînt, dimpotrivă, încurajaţi şi răsfăţaţi de oamenii teatrului. Îndemînaticul director însuşi binevoieşte să la surîdă.

Al 3-lea tablou: Închisoarea. Celula Hainei-Negre. Paolo este singur. Rodolfo se face temnicer, tocmai ca să îşi poată savura răzbunarea. Monolog în care Paolo îşi povesteşte singur fuga lui cu Josepha. Fata lui Fra-Diavolo (domnişoara Talma Rossignol) îi aduce o pilă şi îl consolează cu vorbe de dragoste. El taie drugii şi se avîntă în oraş, strigînd: „Cerule, apără nevinovăţia!" În acest moment Rodolfo tocmai intra în celulă să-i anunţe că fusese condamnat la moarte. Nemaigăsindu-l, jură să se răzbune.

Al 4-lea tablou: Piaţa din faţa bisericii Saint-Germain-l'Auxerrois (schimbare cerută pentru a deruta opinia publică şi a preveni aluziile); căsătorie a lui Josepha, sub numele de Olympe, cu tînărul cămătar Verdier, care i-a furnizat un fals act de deces al primului ei soţ. Fra-Diavolo a devenit epitrop al acestei parohii, sub numele de colonelul Toboso. Rodolfo se numeşte acum Médoc şi complotează ca să se răzbune.

Clopotele sună încheierea căsătoriei. Procesiune a tinerelor fecioare purtînd flori. Paolo soseşte foarte obosit dintr-o lungă călătorie. El povesteşte din nou cum, neputînd să mai reziste nerăbdării de a-şi întîlni soţia, a înfruntat toate primejdiile. Intră în biserică. Se aude un ţipăt. Paolo se întoarce şi cade pe trepte, spunînd: „Ea este!" Rodolfo vine degrabă, îl examinează şi spune: „El este!" Nunta iese din biserică şi fetele rup petale de flori surîzînd.

Al 5-lea tablou: Casa epitropului, strada Thérèse. Fra-Diavolo, obosit să se tot expună atîtor pericole îngrozitoare, s-a transformat într-un paşnic cetăţean. Simulează că face numai fapte

bune, continuînd însă să comită crime. La el acasă l-a depus trăsura pe Paolo leșinat. Rodolfo vrea să-l ucidă pe dată, explicînd că *vendetta* este un obicei corsican; Fra-Diavolo obiectează că este bine să îmbini fermitatea cu prudența. În acest timp sosește Fanchette (domnișoara Talma-Rossignol, care poate să joace toate vîrstele, de la 10 pînă la 60 de ani; acesta este de altfel angajamentul ei). Fanchette îl ridiculizează pe Rodolfo, îl mîngîie pe epitrop și îi redă viața lui Paolo printr-un procedeu nou. Epitropul știe totul! El îl îndeamnă pe Paolo la prudență, din moment ce căsătoria fostei lui soții este un fapt împlinit, și îi procură mijloacele necesare pentru a trece în Anglia, unde tot Fra-Diavolo va face să fie condamnat la spînzurătoare. Cum? Prin influența lui. De unde ia el această influență? Deși epitrop, el este șeful HAINELOR-NEGRE! În momentul în care Paolo pleacă, Fanchette intră legănînd în brațe copilul. Se vede bine că nu este o marionetă, fiindcă el țipă și își întinde minuțele spre ușa pe unde tocmai ieșise tatăl lui. Tablou nimicitor, se distinge la gîtul lui șnurul cu care este legată cruciulița bunicii lui.

III

ANTRACT

— Este foarte drăguț, spuse Alavoy, lac de transpirație.

— Este absurd! răspunse Sensitive, uscat ca un chibrit.

Un critic serios se întoarse spre el, îl salută și spuse:

— Domnule, tragediile lui Corneille erau scrise cu mult mai multă grijă!

— Povestea falsului Ludovic al XVII-lea va fi cuprinsă și ea în piesă? întrebă doamna Touban.

— Cenzura! făcu Sensitive, ridicînd din umeri.

La galerie, Échalot nu se simțea bine și devenea obiectul atenției vecinilor lui. I se băgau în gură bucăți de mere, i se oferea tutun, era înecat de bere, copleșit cu felii de portocale.

— Cît de bine a țipat! murmură el după ce îngrijiri pricepute îl liniștiră. Va fi cu timpul un Laferrière, derbedeul meu drag!

O clipă după aceea, Similor, transformat de prosperitate și aproape semănînd — într-atît era de dichisit — cu un negustor de cornițe, apăru la intrarea amfiteatrului cu copilul, al cărui rol se terminase în piesă. Copilul trecu din mînă în mînă pînă ajunse la Échalot, care își întindea brațele tremurînde spre el. Saladin nu

crescuse; era slăbuț și țuguiat; pe capul îngust avea păr țeapăn, de un galben-cenușiu; ochii obraznici, aproape cît toată fața. Există maimuțe în felul acesta, sau mai bine gîndiți-vă cum ar arăta un diavol la vîrsta lui.

— Tu, tu ești frumosul meu! izbucni Échalot, sufocîndu-l cu sărutări.

— Să nu mi-l tocești, mormăi Similor, are să facă multe parale!

Échalot îl ridică deasupra capului.

— E artist, spuse el, o să aibă numele imprimat peste tot, ca marele Mangin sau muștarul alb! Apoi adăugă cu distincție, adresîndu-se lui Similor: Eu nu îți pretind beneficiul în bani, Amédée, dar jumătate din inima lui e a mea.

Societatea de circuite îl asculta pe domnul Champion, care perora:

— Eu singur pot să vă spun tot adevărul despre aceste „subiecte" delicate. Fusesem stîrnit de pericolul undițelor mele, a căror colecție este prima din Capitală. Eu mă credeam sigur și stăpîn în interiorul casei mele! adăugă el, aruncînd o privire crudă lui Céleste. Istoria întîmplărilor celebre prezintă puține exemple de furturi combinate cu atîta pricepere. S-au pus sigilii pe toate ieșirile domiciliului meu, și am fost obligat să mă culc la han. Casa de bani nu a fost deschisă decît a doua zi, în prezența domnului Michel, căruia încă nu i se cunoștea starea civilă, dar care avea procură de la doamna baroană, căci prin testament și după formele legale era legatar universal al defunctului baron, în afara drepturilor și rezervelor legale ale domnișoarei Blanche, în prezent soția domnului Maurice Schwartz. Au fost greutăți masive pentru a o putea deschide: fîșii de stofă, mușchi stîlciți, oase zdrobite între ușă și pragul casei de fier: fiindcă știți că Lecoq, șeful presupus al Hainelor-Negre, fusese cu adevărat ghilotinat de ușa casei de fier. Oamenii de meserie au găsit faptul foarte curios, dar explicabil: casa, făcută pentru cu totul alt scop, acționase în cazul acesta special ca o pereche de foarfece: este chiar vorba acelor oameni de meserie. Și dacă veți dori să o vizitați într-o dimineață, veți vedea ce calitate de oțel: muchiile taie ca briciul; ne vom distra să tăiem, prin același procedeu, diverse obiecte de mică valoare; am colecționat cîteva, în acest scop, pentru persoanele care doresc să-și dea seama. Lucrul cel mai uimitor este că s-au găsit, sub cadavrul numitului Lecoq, patru teancuri de bancnote false, imitate pînă în cele mai mici amănunte! Le-am ținut în mînă, nici nu-ți dădeai seama care e falsă și care nu e! S-a pus acolo mîna pe vreo patru milioane!

— Patru milioane! repetă societatea de circuite.

Adolphe continuă :

— Vă amintiți seara de duminică, trei zile înaintea evenimentului, în trăsura de la Livry, în care eram cu toții, cînd s-au comis diferite sustrageri ?...

— Cutiuța mea de argint ! exclamă doamna Blot.

— Cea a doamnei Champion, care era foarte frumoasă, costase optzeci de franci la fabrică, și portmoneul meu. De atunci intrasem eu la bănuială...

— Foarte rar se semnalează hoți în regiunea asta, îl întrerupse domnul Tourangeau.

— Ați flecărit destul ! adăugă văduva aprodului. Dumneavoastră ați sfidat Hainele-Negre !

— De acum înainte, subtil e numai cel care va cunoaște nuanța cuvintelor mele ! Peștele este mut, în asta îi stă forța. Totul era să ajung să vă povestesc un amănunt, ca dovadă a îndemînării diabolice a acestor ticăloși. Dumneavoastră îl știți pe Médor, cîinele în care aveam toată nădejdea. Mă mira faptul că nu lătrase. Cînd m-am dus a doua zi după întîmplare ca să-i duc ceva de mîncare, am văzut că mi-l schimbaseră cu un animal de aceeași rasă, dar fără viață, împăiat.

IV

DRAMA
CAMERA BANDIȚILOR — CÎNTECUL NOROIULUI

— Prrrr... huit !

— Prrrr... huit !

Astfel se strigă bandiții între ei în melodrame, pentru ca toată lume să știe. Le e frică să nu fie descoperiți.

Sub apeductul Arcueil, construcție romană, există un subteran adînc. Acolo a trăit, printre exemple rele, Édouard, fiul lui Josepha. „Prr... huit !"

„Prrr... huit !" Este plasat în serviciu la baronul Verdier, cu o intenție condamnabilă. Dragostea lui cu contesa Fra-Diavolo, rol de distincție, încredințat domnișoarei Talma-Rossignol.

El este izgonit din casa Verdier pentru că baronul trece prin chinurile geloziei. Cerceii de diamant. Marea scenă cu cerceii între Olympe Verdier, fosta soție a lui Paolo, și tînăra ingenuă Sophie.

Acesta face trei tablouri foarte interesante. În al patrulea, sîntem sub poduri, decor cu pensula. Contesa Fra-Diavolo fredo-

nează cîntecul noroiului cu un succes măgulitor. Nu se văd agenţi de poliţie.

Trei-Labe veghează şi tăinuie, dar dintr-o intenţie lăudabilă. El urmăreşte să-şi procure Scapularul Îndurării. Domnul Médoc, care nu este altul decît Rodolfo, are aceeaşi ambiţie: motiv de a ţese intrigi şi înşelătorii, atrăgîndu-l pe baronul Verdier în cursă. Tablou de interior: Édouard şi Sophie, dragoste curată. Tic onorabil al bătrînei mame care vrea să-şi plătească datoriile la toţi creditorii.

A şasea schimbare de decor: Cafeneaua „l'Épi-Scié". Dans de caracter, 18 biliarde, 6 clovni, 3 canibali. Femeie deprinsă să înghită săbii. Fra-Diavolo, fals epitrop, este asasinat de propriile lui Haine-Negre!

Olympe Verdier regăseşte la gîtul lui Édouard cruciuliţa mamei sale!

Trei-Labe surprinde secretul bandiţilor din munţi!!!

„Prrr-huit!" Armonia pîrîului.

V

SALA

— Meritul unei opere de artă constă în însăşi simplitatea ei, declară un critic serios. Şcoala lui Beaumarchais este în declin, dar el a fost dotat cu mult umor nativ.

— O să vedem şi casa de fier cum îl ghilotinează pe bietul Médoc? îl întrebă doamna Touban pe Sensitive. Ar fi nemaipomenit!

— Cenzura, răspunse poetul.

— Au spicuit asta şi aia, observă Cotentin, însă intriga este ciopîrţită.

— Dar, în sfîrşit, spuse Céleste, comoara Colonelului?

De la moartea baronului Schwartz, domnul Champion, îi imita felul de exprimare laconic în împrejurările deosebite.

— Descindere de poliţie, acolo, în Corsica, răspunse domnul Champion. Ruinele mănăstirii scormonite, explorate. Fără rezultat. Mănăstire minată, aruncată în aer. Nimic.

— Hainele-Negre mai există încă? întrebă văduva portărelului.

Adolphe ridică din umeri.

— Au băgat la zdup cel mult o jumătate de duzină : Cocotte, Piquepuce, oameni neinsemnați. Am văzut lucrurile acestea de aproape din moment ce instrucția s-a făcut în propria mea cameră...

— Atunci povestiți-ne instrucția...

— Ei bine, erau doi martori, fiindcă acel domn Bruneau, căruia i se spune pe față acuma domnul André Maynotte, de cînd există hotărîrea regelui pentru punerea lui la adăpostul legii...

— Primul soț ? întrebă doamna Biot.

— Tatăl domnului nostru Michel, da, el ; acel domn Maynotte, spuneam, luase diligența și doamna baroană îl urmase. Eu am găsit asta deplasat, dar urmarea a demonstrat că era normal. Cei doi martori erau consilierul Roland și șeful de secție Schwartz : nu-i puțin lucru, nu ? Ei au declarat mai întîi că și-au trimis demisiile la minsterele respective, avînd de îndeplinit pe viitor o datorie sfîntă, incompatibilă cu funcțiile lor publice. Ei au dovedit că domnul Schwartz a fost ucis de domnul Lecoq...

— Médoc ! ah ! ticălosul de Rodolfo !

— Și că domnul Bruneau, cu toată nevinovăția, închisese ușa casei de fier peste sceleratul sîngeros care era pe cale să-i descarce în cap cel de-al doilea glonte din pistol.

— Dar cum de se afla toată lumea asta acolo ?

VI

CULISELE

Se termina ultimul tablou. Olympe Verdier, înconjurată de cadavre, îi mulțumea lui Dumnezeu făcînd gesturi largi cu mîinile.

Étienne și Maurice căzură unul în brațele celuilalt în spatele fundalului.

— Deci te-ai însurat !

— Ai făcut ce ai făcut și ți s-a primit piesa pînă la urmă !

— De ce nu vii să ne vezi ? întrebă Maurice. Cîte s-au mai întîmplat în acești doi ani !...

— Da, zise pe gînduri Étienne, ai dreptate !

— Olympe Verdier, scumpa și încîntătoarea mea soacră, a redevenit Julie Maynotte ; domnul Bruneau a văzut în fine sfîrșitul obstacolelor...

— Am să scriu o altă piesă despre asta...
— Ah, nu! ajunge pentru averea şi gloria ta!
— Averea mea! spuse Étienne. Din zece la sută drepturi, i-am dat patru la sută domnului Alfred d'Arthur şi patru la sută domnului Savinien Larcin..
— Ah, drace! rămîn doi la sută, e destul de slab!
— Directorul s-a mulţumit cu atît, spuse Étienne oftînd.
— Atunci, ţie nu-ţi rămîne decît gloria!
— Autorul! autorul! strigă sala în acest moment.
Étienne îşi puse mîinile în cap.
„Domnilor, anunţă marele actor distribuit să joace rolul lui Trei-Labe, drama pe care am avut cinstea să o prezentăm în faţa dumneavoastră este scrisă de domnii Alfred d'Arthur şi Savinien Larcin."
— Ei bine, şi tu? întrebă Maurice.

VII

IEŞIREA DE LA TEATRU

— Piesa nu o să facă încasări, pronostică Sensitive.
— Destul pentru două sute de reprezentaţii, spuse Tourangeau. Am să trimit toată lumea de prin cartiere.
— Dar nu se dezvăluie faimosul secret închis în Scapular, remarcă doamna Touban.
— Racine ar fi făcut-o altfel! declară criticul serios.
— Ca să vă termin, spuse Adolphe Champion doamnei Blot, fostul consilier şi fostul comisar de poliţie lucrează acuma pe brînci la revizuirea procesului de la Caen. Edmée, doamna Michel, a vrut ca toţi creditorii domnului Bancelle să fie plătiţi integral, şi biata bătrînă, doamna Bancelle, a murit foarte fericită. Doamna Maurice are o fetiţă frumoasă, doamna Michel are un băieţel teribil, şi afacerile merg grozav. Doamna Maynotte este mai frumoasă ca oricînd, iar eu pescuiesc de două ori pe săptămînă...
— Dar, întrebă văduva portăreiului, afacerea cu falsul Ludovic al XVII-lea?...
— Dragul meu marchiz, spunea influentul prieten al lui Gaillardbois ieşind cu el dintr-o lojă zăbreluită, acest Lecoq era un om energic! Regele este din ce în ce mai atras de foburgul lui sîngeros. Te rog să-l cauţi şi să-l găseşti pe acel tînăr duce care are nasul lui Ludovic cel Sfînt!

— Trăsura domnului Maynotte! strigă primul lacheu galonat.
— Ia te uită, spuse Gaillardbois. Erau în cealaltă lojă, din fața noastră!

Înainte de a se urca în echipajul său, influentul prieten al marchizului desfăcu un plic pe care tocmai i-l dăduse un om foarte cuviincios.

— Este un epilog, murmură el. Contele Corona a fost înjunghiat în cîmpia Sartène de către numitul Battista, vizitiul soției sale... O persoană, n-am ce zice! Și, adresîndu-se oamenilor lui: La prefectură!

VIII

CAFENEAUA TEATRULUI

Groguri în cantitate mare, pahare cu amalfi. În unanimitate, țigări de foi.

— Talma nu va cunoaște greutățile vieții.

— Laferrière nu mai are decît doisprezece ani... se întoarce la catehism.

— Étienne? se miră Savinien Larcin drept răspuns la o întrebare indiscretă. Care Étienne? Nu cunosc!

— Dacă cenzura ar fi vrut să lase puțină libertate, declara Alfred d'Arthur în mijlocul celor care îl complimentau, casa Schwartz ar fi cumpărat manuscrisul cu două sau trei sute de mii de franci. Să așteptăm trezirea poporului!

— Trimiteți-mi broșura, îi spuse criticul serios lui Savinien. Mi-am notat pe ici, pe colo cîteva construcții de frază care nu se găsesc în Laharpe. Fiindcă veni vorba, cum să vă scuz față de public că ați făcut să dispară faimosul secret al Hainelor-Negre?

— Anunțînd viitoarea noastră dramă, care conține cheia enigmei.

— Ce titlu?

— *Secretul Camorrei* sau *Fra-Diavolo la mănăstirea Îndurării.*

SFÎRȘIT

CUPRINS

Partea intîi

MÎNUŞA CIZELATĂ

1. Eseu despre familia Schwartz 5
2. Domnul Lecoq 12
3. Cincizeci de donjuani 19
4. Oala cu lapte 27
5. Scrupulele lui J.-B. Schwartz 35
6. Trăgînd cu urechea 43
7. Casa încercuită 51
8. Fuga 59
9. O oră de dragoste 66
10. André către Julie 72
11. O vizită 101
12. *Se va lumina de ziuă mîine ?* 109
13. André către Julie 118
14. În Franţa 123
15. La Paris 130
16. Domnişoara Fanchette 137
17. Ultima afacere a colonelului 145

Partea a doua

TREI-LABE

1. „Vulturul din Meaux nr. 2" 156
2. O ştiucă de paisprezece livre 163
3. Castelul 169
4. Trei-Labe 180
5. Cercelul 189
6. Salonul Schwartz 195
7. Pactul 202
8. Poveşti cu hoţi 211
9. Cocotte şi Piquepuce 219

10. Eroul nostru 230
11. Prima aventură 234
12. A doua aventură 240
13. Baroana Schwartz 249
14. Vizită nocturnă 256
15. Cercelul cu diamant 265
16. Orgie literară 272
17. Misterele colaborării 279
18. Drama 285
19. Al treilea colaborator 294
20. O grămadă de povești 304
21. Secretul piesei de teatru 312
22. Haină-Neagră 320
23. Locuința domnului Bruneau 328
24. Visul lui Edmée 336
25. Edmée și Michel 342
26. Caseta 349
27. Ultima afacere 358
28. Agentura 372
29. Un gentilom care se pretează 379
30. Domnul Lecoq 389
31. Confruntarea 397
32. Se va dansa 406

Partea a treia

PĂDUREA PARISULUI

1. Tratat despre originea și drumul îndrăgostiților . . . 417
2. Contesa Corona 423
3. Descoperirea vaccinului 430
4. Povestea cu uciderea femeii 448
5. Funeraliile unui om drept 456
6. Reuniune în familie 466
7. Se face jocul 474
8. Balul bogătașului 481
9. Dragostea care ispășește 491
10. Persoană cu prejudecăți 500
11. Camera rămasă în întuneric 506
12. Mănușa de oțel 514
13. Casa de bani Bancelle 524

EPILOG

Introducere 535
1. Înainte de ridicarea cortinei 535
2. Prolog — *La Vendetta* — Mănuşa 538
3. Antract 540
4. Drama 542
5. Sala 543
6. Culisele 544
7. Ieşirea de la teatru 545
8. Cafeneaua Teatrului 546

Tehnoredactor : DIMA SOFICA
Consilier : GOGAN MARIA
Tiparul executat sub cd. 254 la ROMCART S.A.

Editura „SCORPION"

București 1992

ISBN 973-95511-4-9

Lei 500